

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**GÜNDELİK YAŞAMDA KÜLTÜREL KİMLİK: İZMİR
LEVANTENLERİ ÖRNEĞİ**

Adviye İkbal BAYDAR
1540209011

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

ISPARTA- 2022

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “*Gündelik Yaşamda Kültürel Kimlik: İzmir Levantenleri Örneği*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Adviye İkbal BAYDAR
29.08.2022

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Adviye İkbal Baydar
Öğrenci Numarası	1540209011
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Sosyoloji
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
Tez Başlığı	Gündelik Yaşamda Kültürel Kimlik: İzmir Levantenleri Örneği
Turnitin Ödev Numarası	1904376077

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 466 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 20/09/2022 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesininin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 7 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

(BAYDAR, Adviye İkbal, *Gündelik Yaşamda Kültürel Kimlik: İzmir Levantenleri Örneği*, Doktora Tezi, Isparta, 2022)

ÖZET

Osmanlı döneminde Avrupa ülkelerinden gelen Levantenler, Osmanlı Devleti'nin liman şehirlerine yerleşmişler, ticaret ile uğraşmışlar ve bu topraklarda zenginleşmişlerdir. Günümüzde İstanbul, İzmir gibi şehirlerde az da olsa Levanten aileler yaşamlarına devam etmektedir. Bu çalışma gündelik hayatta İzmir Levantenlerinin kimlik oluşturma süreçlerine ve kimlik sunumlarına fenomenolojik yaklaşım ve sembolik etkileşimci kuram çerçevesinde odaklanmaktadır. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemi kapsamında İzmir Levantenlerinden 15 kişi ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara kartopu örnekleme ile ulaşılmıştır. İzmir Levantenlerinin kendi anlatımlarından ve yaşam pratiklerinden hareketle Müslüman bir ülkede kimliklerini nasıl oluşturdukları, nasıl şekillendirdikleri, nasıl sundukları ve nasıl korudukları kuşaklar arasındaki farklar da tartışılarak saptanmaya çalışılmıştır.

15 katılımcıya ait ham veriler motif kodlama aracılığıyla kodlanmıştır. Motif kodlama esnasında S. Thompson'un "Halk Edebiyatı Motif İndeksi: Masallar, Türküler, Mitler, Hayvan Masalları, Orta çağ Aşk Hikâyeleri, Kıssalar, Kısa ve Komik Orta çağ Masalları, Fıkralar ve Yöresel Efsanelerdeki Anlatı Ögelerinin Sınıflandırılması" adlı eserinden yararlanılmıştır.

Levantenler kimliklerini tarihsel geçmişleri üzerinden, İzmirli, Avrupalı, medeni, çok dilli olarak kurgulamaktadırlar. Öte yandan doğunun kültürel unsurlarını da kimliklerine entegre ederek kendilerini geldikleri köken ülkelerin vatandaşlarından ayırmaktadırlar. Levantenleri birleştiren unsur Hristiyan dini olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içerisinde kendi kültürlerini, mutfaklarını, yaşam şekillerini, dillerini oluşturdukları görülmektedir. İzmir Levantenlerinin sayılarının azalmasıyla birlikte yerel halkla özellikle Müslüman Türklerle toplumsal etkileşimlerinin artması sonucunda kapalı grup özelliklerini yitirmeye başladıkları, kilise çevresinde kümelenen ikamet mekânlarından İzmir içerisinde dağınık ikamet mekânlarına doğru bir değişimin olduğu, sadece yabancı okullara gidilirken Türk okullarının da tercih edilmeye başlandığı tespit edilmiştir. Bu değişimler sonucunda kimliklerini oluşturma süreçleri ve kimliklerini sunuş şekillerinin de değiştiği saptanmıştır. Son kuşak Levantenler ile Müslüman Türkler arasındaki benzerliklerin arttığı farklılıkların azaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gündelik Hayat, Levantenler, İzmir, Kültürel Kimlik

(BAYDAR, Adviye İkbal, Cultural Identity in Daily Life: The Example of Izmir Levantines, PhD. Thesis, Isparta, 2022)

ABSTRACT

Levantines, who came from European countries during the Ottoman period, settled in the port cities of the Ottoman Empire, engaged in trade and became rich in these lands. Today, Levantine families continue to live in cities such as Istanbul and Izmir. This study focuses on the identity formation processes and identity presentations of the Izmir Levantines in daily life within the framework of a phenomenological and symbolic interactionist approach. In this context, within the scope of the field study, we talked with 15 Levantines of Izmir, using the in-depth interview technique. Participants were reached using the snowball method. It has been tried to determine how the Levantines of Izmir formed, shaped, presented and preserved their identities in a Muslim country, based on their own narratives and life practices, by discussing the differences between generations.

The data of 15 participants were coded by motif coding. During motif coding, “Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabiliaux, Jest-Books and Local Legends” of S. Thompson was used.

Levantines construct their identities through their historical past, Izmir, Europe, civilized and multilingual. On the other way, by integrating the cultural elements of the east into their identities, they separate themselves from the citizens of the countries of origin they come from. The element that unites the Levantines is the Christian religion. Over time, it is seen that they have formed their own cultures, cuisines, lifestyles and languages. It has been determined that the closed community structure has been broken due to the increase in social interactions with the local people, especially with the Muslim Turks. With the decrease in the number of Izmir Levantines, there has been a change from the residence places clustered around the church to the scattered residence places in Izmir, and Turkish schools have started to be preferred while only going to foreign schools. As a result of these changes, it has been determined that the processes of forming their identities and the way they present their identities have also changed. It has been observed that the similarities between the last generation Levantines and Muslim Turks have increased and the differences have decreased.

Keywords: Everyday Life, Levantines, İzmir, Cultural Identity

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında teknik ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, bana her soru ve sorunumda yardımcı olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Cevdet Yılmaz'a yaptığı katkılar için teşekkürü bir borç bilirim. Değerli jüri üyelerim; Prof. Dr. Ümit Akca ve Prof. Dr. Hakan Mehmet Kiriş'e çalışmamın oluşmasında öncülük ettikleri ve yol gösterici olmalarından ötürü müteşekkirim. Ayrıca, Prof. Dr. Ahmet Talimciler ve Doç. Dr. Fatih Kahraman'a çalışmaya yaptıkları değerli katkıları için çok teşekkür ederim. Aynı zamanda Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Mörel'e ve Öğr. Gör. Ayşe İren'e bana her konuda yardımcı olmalarından ötürü minnettarlığımı sunmak isterim.

Bana, çalışmanın her aşamasında cömertçe yardım eden İzmir Levantenleri ve Levantenler Derneği olmasaydı bu tezi asla yazamazdım. Özellikle son derece destekleyici ve fedakâr bir üslup ile bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamak için ellerinden geleni yaptılar. Levanten arkadaşlarımın olması benim için büyük bir şanstı. Bu çalışmayı ortaya çıkarmam için önemli adımları atmamda bana cesaret verdiler. Görüştüğüm Levantenler, Levanten toplumu ve dinamiklerini anlamama yardımcı oldular. Bu akademik çalışmanın sonuçlarını ilgiyle takip ettiler. Düşüncelerimi derinden etkileyen Levantenlerle tanışma fırsatı yakalamam da bu çalışmanın en güzel yanlarından biriydi. Her şey için onlara çok müteşekkirim. Pandemi döneminde kopan internet bağlantılarına, net olmayan seslere sabırla göğüs gerdiler, değerli zamanlarını bana ayırdılar, dostluklarını ve bilgilerini benden esirgemediler.

Ayrıca henüz yayınlanmamış araştırmasını benimle paylaşan Andrew Simes'a çok teşekkür ederim. Hem yurt dışında hem yurt içinde 1400 Levanten ile anket yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarını büyük bir incelik ile benimle paylaşmış ve ilgisini hiç eksik etmemiştir. Öte yandan Levantenler Derneğinin başkanı Giuliano Glogini ve başkan yardımcısı Enrico Filipuci'ye de ayrıca teşekkür etmek isterim. Levantenler Derneği ve dernek bünyesinde yapılan çalışmaları ile ilgili sorularımı büyük bir sabırla yanıtlamışlar, katılımcılara ulaşılması konusunda yardımlarını esirgemişlerdir. Ingrid Bragiotti'ye de teşekkürü bir borç bilirim. Levanten mutfağı ve Levanten Tiyatrosu ile ilgili eşsiz bilgiler vermiştir.

Bu çalışmayı tamamlayabilmem sevgili ailemin desteği ile mümkün olmuştur. Bunun için annem Emine Baydar'a, kısa bir süre önce aramızdan ayrılan Kutlu Baydar'a, kardeşim İkbal Erdoğan'a, eşi Erhan Erdoğan'a, sevgili yeğenim Demir Erdoğan'a, kuzenlerim Metin Lütfi Baydar ile Çetin Lütfi Baydar'a ve nişanlım Uğur Adaşlık'a koşulsuz destekleri, sabırları, bana karşı inançları ve sevgileri için çok teşekkür ederim.

Adviye İkbal BAYDAR

Isparta - 2022

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR DİZİNİ	xii
RESİMLER DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

GÜNDELİK HAYATA İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMININ TANIMI	16
2. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	21
3. GÜNDELİK HAYAT KURAMLARI.....	24
3.1. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Klasik Kuramlar/ Klasik Sosyoloji Kuramlarının Gündelik Hayat Sosyolojisine Etkisi	25
3.2. Fenomenolojik Yaklaşım: Alfred Schütz	27
3.3. Etnometodolojik Yaklaşım: Harold Garfinkel	31
3.4. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım	34
3.5. Erving Goffman: Dramaturji Kuramı	36
3.6. Anthony Giddens: Yapılaşma Kuramı	39
3.7. Peter Berger ve Thomas Luckmann: Gerçekliğin Sosyal İnşası (Sosyal İnşa Teorisi)	41
3.8. Henri Lefebvre: Eleştirel İnceleme Alanı Olarak Gündelik Hayat	43
3.9. Pierre Bourdieu: Habitus	45
3.10. Michel de Certeau Tekilin Pratik Bilimi (Sıradan İnsanın Eylem ve Üretme Tarzları).....	48

2. BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI	50
2. ARAŞTIRMANIN KATKISI	51
3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	52
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	56
5. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ ENDİŞELER VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	66

3. BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. AİLENİN TARİHSEL OLARAK KONUMLANDIRILMASI.....	67
1.1. Aile Büyüklerinden Anadolu'ya İlk Gelenler İle İlgili Tarihsel Söylemler	67
1.1.1. Katılımcıların Ebeveynlerinin Etnik Kökenleri.....	67
1.1.2. Katılımcıların Anadolu'ya İlk Gelen Aile Büyüklerinin Geldikleri Ülkeler, Geliş Tarihleri ve Geliş Nedenleri, Göç Şekilleri ve Meslekleri ile İlgili Söylemler.....	69
1.1.3. Katılımcıların Aile Tarihine Karşı İlgisi ve Aile Tarihinin Kimliklerini Oluşturma Sürecindeki Etkisi.....	79
1.2. Soy Ağacı İle İlgili Tarihsel Söylemler.....	80
1.2.1. Avrupalıdan Levanten'e Dönüşüm.....	80
1.2.1.1. Yapılan Evlilikler: "Karışık Olmak".....	81
1.2.1.1.1. Müslümanlarla Evlilikler.....	89
1.2.1.1.2. Levanten Kültürü: Ortak Bir Kültürün Ortaya Çıkması ve Ortak Kültür Söylemleri.....	91
1.2.2. Yerleşilen Yerler: Mekânda Hareketliliğin Sınırları	92
1.2.2.1. Önceki Kuşak Levantenlerin İkamet Ettikleri Yerler ve Mekânda Hareketlilikleri.....	92
1.2.2.2. Günümüz Levantenlerinin İkamet Ettikleri Yerler ve Mekânda Hareketlilikleri.....	96
1.2.3. Aile Büyüklerinin Müslümanlarla İlişkileri.....	101
1.2.4. Aile Büyüklerinin Kültür Yapılarını Oluşturan Unsurlar	102
1.2.5. Aile Büyüklerinin Meslekleri İle İlgili Söylemler.....	104
1.3. Hane Halkı İle İlgili Söylemler	105
1.3.1. Hane Halkının Eğitimi İle İlgili Söylemler.....	111
1.3.1.1. Babanın Eğitimi İle İlgili Söylemler	111
1.3.1.2. Annenin Eğitimi İle İlgili Söylemler	116
1.3.1.3. Kardeşlerin Eğitimi İle İlgili Söylemler	121
1.3.2. Ebeveynlerin Meslekleri İle İlgili Söylemler.....	125
1.3.2.1. Katılımcıların Babalarının Meslekleri	125
1.3.2.2. Annenin Çalışma Hayatı İle İlgili Söylemler.....	128
1.3.2.3. Kardeşlerin Mesleği İle İlgili Söylemler.....	133
1.3.3. Konuşulan Diller İle İlgili Söylemler: Polyglot Olmak.....	134
1.3.3.1. Konuşulan Diller İle İlgili Yaşanılan Sıkıntılar	141
1.3.3.2. Türkçeyi Öğreniş Şekli İle İlgili Söylemler.....	142
1.3.3.2.1. Türkçenin Konuşulması Açısından Kuşaklar Arası ve Cinsiyete Göre Farklar	145

1.3.3.3. Rumca Konuşulması İle İlgili Söylemler: Önceki Yılların Rumlaşma Sürecinden Sonra Günümüzde Yaşanan Türkleşme Sürecine Bir Bakış.....	147
1.3.3.4. Levanten Dili Üzerine Söylemler	152
2. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ: ÇOCUKLUK VE GELİŞİME İLİŞKİN TARİHSEL BELLEK	156
2.1. Çocukluğunun Genel Tanımlanış Şekli İle İlgili Söylemler	156
2.2. Alışverişin Yapıldığı Yerler Ve Alışveriş Alışkanlıkları İle İlgili Söylemler	159
2.3. Levanten Mutfağı	161
2.3.1. Levantenlerin Mutfak Kültürü Ve Yemekleri İle İlgili Söylemler	162
2.3.2. Bayramların Tadı	165
2.3.2.1. Levanten Yemekleri Kitabı.....	167
2.4. Levanten Ebeveynlerin Çocuklarını Yetiştirme Şekli	169
2.5. Okul Tatilleri İle İlgili Bellek Ve Söylemler	172
2.6. Toplumsal Çevre Ve Toplumsal Çevreye İlişkin Söylemler: Sosyal Etkileşim	180
2.6.1. Ebeveynlerin Toplumsal İlişkileri Üzerine Söylemler: Komşuluk, Akrabalık Ve Arkadaşlık Bağları	180
2.6.2. Katılımcıların Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Söylemler: İki Farklı Çevre	189
2.6.2.1. Aile Tarafından Başka Dinden Arkadaşlıklar İçin Verilen Öğütler, Yapılan Uyarılar.....	200
2.6.3. Çocukluk Döneminde Arkadaşlık İlişkileri Sırasında Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Yöntemleri.....	205
3. EĞİTİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLER	208
3.3.1. Okul Hayatları Esnasında Toplumsal İlişkiler: Okul Arkadaşları Ve Öğretmenleri İle İlişkilerine Dair Söylemler.....	216
3.3.2. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Bu Sorunlarla Baş Etme Yöntemleri	220
4. İŞ HAYATI İLE İLGİLİ SÖYLEMLER.....	226
4.1. İş Hayatında Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Stratejileri İle İlgili Söylemler	228
4.2. Levantenlerin İş Bulabilme Pratikleri İle İlgili Söylemler	233
5. YETİŞKİNLİK DÖNEMİ: EVLİLİK, ÇOCUK VE AİLE HAYATINA İLİŞKİN SÖYLEMLER	235
5.1. Katılımcının Medeni Durumu ve Eşinin Dini	236
5.2. Karma Evliliklerde Aile Hayatı.....	237
5.2.1. Karma Evliliklerde Dini ve Kültürel Ritüellerin Uygulanışı.....	242
5.2.2. Müslüman Eşlerle Farklılaşılan Ve Benzeşilen Yönler	250
5.2.3. Çocuğun Yetiştirilmesi ile İlgili Pratikler.....	251
5.2.4. Levantenlerin Müslüman Türklerle Evlilikleri ile İlgili Söylemler....	263

6. DİN, İNANÇ VE RİTÜELLERE İLİŞKİN SÖYLEMLER.....	265
6.1. Ebeveynlerin Din, İbadet Sıklıkları, İnanç ve Ritüelleri ile İlgili Söylemler	266
6.2. Katılımcının Din, İbadet Sıklığı, İnanç ve Ritüelleri ile İlgili Söylemler	273
6.2.1. Alınan Din Eğitimi ile İlgili Söylemler	277
6.2.2. Din ve İbadet ile İlgili Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları.....	279
6.2.3. Hristiyan ve Müslüman Dini Bayramlarının Kutlanış Şekli ve Levantenlerin Sosyal Hayatlarındaki Yerleri ile İlgili Söylemler.....	284
6.2.4. Müslümanlık ile İlgili Dini Ritüeller ve Uygulanış Şekilleri ile İlgili Söylemler.....	297
6.2.5. Müslüman Türklerle Benzeşilen ve Farklılaşan Yönler	300
7. KÖKEN ÜLKELERLE İLİŞKİLERE YÖNELİK SÖYLEMLER.....	305
7.1. Levantenlerin Yurt Dışında Yaşayan Akrabaları ile İlişkileri.....	306
7.2. Levantenlerin Köken Ülke ile İlişkileri	310
7.2.1. Köken Ülkelerin Gazete ve Haber Takibi, Spor Faaliyetlerinin ve Kültürel Etkinliklerinin İzlenme Alışkanlıkları.....	313
7.3. Levantenlerin Köken Ülkelerde Yaşayan İnsanlar ile Benzeşen ve Farklılaşan Yönleri.....	316
7.4. Avrupalı Mı Doğulu Mu Söylemleri: “Ne Balık Ne Et”	320
8. MİLLİYETÇİLİK VE ETNİSİTE.....	325
8.1. Sahip Olunan Pasaport	325
8.2. Milliyetçilik Ve Türkleşme İle İlgili Söylemler	329
8.3. Türk ve Köken Ülke Bayramları ile İlgili Söylemler	334
9. SİYASET VE SİYASİ SOSYALLEŞME SÜREÇLERİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLER.....	336
9.1. Siyasal Söylemler: Levantenlerin Oy Verdikleri Partiler ve Siyasi Sosyalleşme Süreçleri	336
9.2. Tarihsel Olarak Travmatik Olaylar ve Bunlara Ait Söylemler	339
9.3. Yurt Dışına Gerçekleşen Göç Hareketleri	353
10. İZMİR İLE İLGİLİ SÖYLEMLER	354
10.1. İzmir’in İfade Ettikleri ve Eski İzmir-Şimdiki İzmir ile İlgili Söylemler.....	358
10.2. İzmir’e Göçler ile İlgili Söylemler: Yeni Gelen Avrupalı ve Amerikalılar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu İllerinden Gelen Göçler ile İstanbul ve Ankara’dan Gelen Göçler.....	364
10.3. İzmir’de Levanten İzleri ile İlgili Söylemler	373
11. LEVANTEN KAVRAMI VE LEVANTENLER ARASINDAKİ AYRIŞMALAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLER	375

11.1. Levanten Kelimesinin Tanımı ve Levanten Kimliğine İlişkin Söylemler.....	375
11.2. Levanten Kimliğinin Altındaki Parametreler	379
11.2.1. Milliyetlere Göre Levantenler ve Aralarındaki İlişkiler: İtalyan, Fransız, İngiliz ve Avusturyalı Levantenlerin Birbirleri ile İlgili Algıları	379
11.2.2. İlçelere Göre Levantenler, Aralarındaki Farklar ve Birbirlerini Algılayış Şekilleri.....	382
11.2.3. İzmir ve İstanbul Levantenleri Arasındaki Farklara İlişkin Söylemler ve Aralarındaki İlişkilerin Boyutları.....	386
11.2.4. İzmir Levantenleri Arasındaki Sosyal ve Ekonomik Statü Farklarına İlişkin Söylemler.....	388
11.2.5. Kuşaklar Arasındaki Farklılıklara İlişkin Söylemler	389
11.2.5.1. Kendi Jenerasyonu ile Üst Jenerasyon Arasındaki Farklar.....	390
11.2.5.2. Kendi Jenerasyonu ile Alt Jenerasyon Arasındaki Farklar	394
11.3. Ötekilerin Levantenler Hakkındaki Düşünceleri.....	398
11.3.1. Müslüman Türklerin Levantenleri Algılayış Biçimleri	398
11.3.2. Avrupalıların Levantenler Hakkındaki Düşünceleri.....	399
12. LEVANTEN KİMLİĞİNE İLİŞKİN SÖYLEMLER: GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEK.....	402
12.1. İzmir’de Yaşayan Levanten Sayısı ve Levanten Nüfusunun Özellikleri	403
11.2. Levanten Kimliği ve Mekânları.....	404
12.3. Dayanışma İlişkileri ve Kimlik	410
12.4. Karşılıklı Etkileşim: Levantenler ile Müslüman Türklerin Karşılıklı Birbirlerini Etkiledikleri Alanlar.....	413
12.4.1. Levantenlerin Müslüman Türkleri Etkiledikleri Alanlar ile İlgili Söylemler.....	414
12.4.2. Levantenlerin Müslüman Türklerden Etkilendikleri Alanlar ile İlgili Söylemler.....	415
12.5. Levantenlerin Kültürlerini Yaşatma Şekilleri.....	419
12.6. Levantenlerin Gündelik Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları.....	425
12.6.1. Yabancı Damgası: İsimlerinin Yabancı Olması, Dillerinin Şiveli Olması, Hristiyan Olmaları	426
12.7. Levantenlerin Geleceği Hakkında Söylemler.....	429
SONUÇ.....	433
KAYNAKÇA	444
EKLER.....	461
EK1: GÖRÜŞME KILAVUZU	461
EK1: GÖRÜŞME KILAVUZU	462
Ek 2: KULLANILAN MOTİF KODLARI LİSTESİ.....	463

EK 3: GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	465
ÖZGEÇMİŞ.....	466

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcının Ebeveynlerinin Etnik Kökeni.....	68
Tablo 2. Motif Kodu: A.719.2 Dünya Felaketinin Ardından Yeni Bir Güneş Doğar ve Yeni Bir Dönem Başlar: Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Siyasi Değişimlerin Levantenlerin Göç Hareketliliğine Etkisi, Kurtarıcı Şehir: İzmir.....	77
Tablo 3. D20 Kişinin Başka Bir Sosyal Sınıftan Kişiye Dönüşmesi: "Aslında Biz Bir Osmanlı Ürünüyüz Baktığın Zaman" (Raimondo, 42).....	78
Tablo 4. Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Avrupalıdan Levanten'e Dönüşüm: Evliliklerin Etkisi/ Motif Kodu: C160 Evlilikle İlgili Tabu/ Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Evliliklerin Hristiyanlar Arasında Gerçekleşmesi.....	84
Tablo 5. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslümanlarla Evliliklerle Tabunun Kırılması.....	89
Tablo 6. Motif Kodun Numarası ve Tanımı: C901 Dayatılan Tabu: Önceki Kuşaklarda Dar ve Sınırlı Mekânsal Hareketlilik.....	94
Tablo 7. Katılımcıların Yerleşim Mekânlarındaki Değişimler: Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türklerle Benzerliklerin Artması / Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılması ile Dönüşüm: Belli Semtlerde Oturma Tabusunun Kırılması Sonucunda Dönüşüm / Motif Kodu: D536 Boyundan Zincirin Çıkarılması ile Dönüşüm: Mekânsal Hareketlilikte Özgürlük:.....	98
Tablo 8. Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Aile Büyüklerinin Kültürlerinde Türk âdetleri.....	103
Tablo 9. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Bu Ülkenin Vatandaşı Olarak Kabul Edilmemeden Doğan Hayal Kırıklığı.....	104
Tablo 10. Katılımcıların Kardeş Sayısı.....	106
Tablo 11. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Ebeveynlerin Tanışma Öyküleri- Müslümanlarla Evlenilmemesi.....	108
Tablo 12. Katılımcıların Babalarının Eğitim Seviyesi.....	112
Tablo 13. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Okunması/ Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Kültürünün Alınması.....	114
Tablo 14. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Seviyesi.....	116
Tablo 15. Motif Kod: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Ve Yurtdışında Okuma: Cemaat Kimliğinin Oluşturulması.....	119
Tablo 16. Katılımcıların Kardeşlerinin Eğitim Seviyesi.....	121
Tablo 17. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Yabancı Okullarda Eğitimin Azalması Sonucunda Dönüşüm.....	124

Tablo 18. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Babaların Levantenlikle Anılan Meslekleri Yapmaya Devam Etmeleri.....	127
Tablo 19. Z136 Kişiselleştirilen Medeniyet: Modern Kadın (Çalışan Kadın)İmajı	131
Tablo 20. Motif Kodu: D30 İnsanın Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Avrupalının Levantene Dönüşümü-Polyglot Olmak	137
Tablo 21. Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm: Türkçenin Öğrenilmesi-Savunma Mekanizması-Dışlanmanın Önlenmesi İsteği/Motif Kodu: P230 Ebeveynler ve Çocuklar: Türkçenin Pekiştirilmesi-Çocuğunu Koruma Dürtüsü-Ailenin Korumacılığı	144
Tablo 22. Motif Kodu J192.3 Yunanlılardan Gelen Bilgelik /Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü: Rumcanın Levanten Kültürü Üzerindeki Etkisi /Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Kuşaklar Arası Fark: Genç Kuşaklarda Çok Az Kişinin Rumca Bilmesi	150
Tablo 23. Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü/ Motif Kodu: A1482 Dilin Kökeni: Levanten Dilinin Oluşması ve Oluşma Nedenleri	154
Tablo 24. Levanten Yemekleri ve Tarifleri	164
Tablo 25. D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşümü: Levanten Mutfağının Doğuşu, Motif Kodu: D40 Başkasının Benzerliğine Dönüşüm: Yemek Alanında Yerel Kültür ile Etkileşim.....	168
Tablo 26. Motif Kodu: P231.3 Anne Sevgisi/ C441.1 Aile, Oğlunun Kaplan Kılığına Girmesinden Korktuğu İçin Kaplanları Tartışmaya Cesaret Edemez/ P230 Ebeveynler ve Çocuklar: Ailelerin Çocuklarını Yetiştirme Şekli	171
Tablo 27. C901 Dayatılan Tabu: Kapalı Grup Olma Özelliklerinin Yaz Tatillerinde de Devam Ettirilmesi	177
Tablo 28. Motif Kodu: C901 Dayatılmış Tabu/ P311.5 Dostluk Sözleşmesi/ P319 Dostluk İşleri: Ebeveynlerin Ağırlıklı Olarak Levantenlerle Arkadaşlık İlişkisi Kurması	185
Tablo 29. Motif Kodu: P310.1 Arkadaşlar Çocuklarının da Arkadaş Olmasını İster: Çocukların Ebeveynlerin Belirlediği Kişiler ile Görüşmesi/ P231.3 Anne Sevgisi: Ebeveynlerin Koruyucu Yaklaşımı: Dar Bir Sosyal Alanda Büyüme	188
Tablo 30. Motif Kodu: P311 Yeminli Kardeşler. Arkadaşlar Kalıcı Arkadaşlık Yemini Ederler	193
Tablo 31. Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkleşme, Türkçenin Levantenler Arasında İletişim Dili Haline Gelmesi ve Türk Arkadaşlar	195

Tablo 32. P319 Dostluk İşleri: Zaman ve Mekâna Göre Arkadaşlık Kurulan Kişilerin Etnik Kimliklerinde Dönüşüm.....	196
Tablo 33. Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir / C498 Konuşma Konusunda Tabu: Yasaklanmış İfade: Levantenlerin Çocuklarını Dini ve Milli Konularda Konuşmamaları Konusunda Uyarması.....	203
Tablo 34. Motif Kodu: C420.2 Gerçekleşmiş Bazı Olaylar Hakkında Konuşmama Tabusu: Ebeveynlerin Çocuklarına Tabu Konular ile İlgili Konuşmamalarına Yönelik Tavsiyeleri	204
Tablo 35. Motif Kodu: P192.6 Demanslıların Kafalarını Tıraş Etmek Gelenekseldir. Böylelikle Farkedilirler: İsimlerinin Yabancı Olması İle İlgili Karşılaşılan Sorunlar.....	207
Tablo 36. Motif Kodu: P310.8 Arkadaşlık Sadece Eşitler Arasında Mümkündür: Problemlere Karşı Önleyici Çözüm Yolu Olarak Arkadaşını Kendine Göre Seçme.....	208
Tablo 37. Katılımcıların Eğitim Seviyeleri	208
Tablo 38. Katılımcıların Okudukları İlkokulların Kişi Sayılarına Göre Dağılımı	211
Tablo 39. Katılımcıların Gittikleri Ortaokulların Kişi Sayılarına Göre Dağılımı	212
Tablo 40. Katılımcıların Gittikleri Liselerin Kişi Sayılarına Göre Dağılımı	214
Tablo 41. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Öğretmenlerle İlgili Yaşanan Sorunlar.....	219
Tablo 42. Motif Kodu: P230 Ebeveynler ve Çocuklar/ P231.1 Anne Sevgisi/ P241 Ebeveynler Oğulları Yerine Cehenneme İner: Sorunlara Karşı Ailenin Çocuklarını Hazırlama Şekli, Yetiştirme Tarzı	224
Tablo 43. Motif Kodu:D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi/ P192.6 Demanslıların Kafalarını Traş Etmek Gelenekseldir: İsimden Kaynaklanan Sıkıntılar	225
Tablo 44. Mesleklerin Kişi Sayısına Göre Dağılımı	226
Tablo 45. Motif Kodu: D30 Başka Irka Dönüşüm: Levanten'e Dönüşüm: Çok Dilli Olmanın İş Hayatına Faydaları.....	231
Tablo 46. Katılımcının Medeni Durumu	236
Tablo 47. Eşlerin Mensup Olduğu Dinler	236
Tablo 48. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslüman Evliliklerin Onaylanması	241
Tablo 49. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Karma Evliliklerde Eşlerin Birbirlerinin Kültürüne Adaptasyonu/D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslümanlarla Evliliklerin Yaygınlaşmasıyla Kapalı Cemaat Yapısının Kırılması ve Etkileşimin Artması.....	246

Tablo 50. Sahip Olunan Çocuk Sayısı.....	251
Tablo 51. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkçenin Ağırlıklı Kullanılan Dil Haline Gelmesi	255
Tablo 52. Motif Kodu: D640 Gönüllü Dönüşümün Nedenleri: Kuşak Farkı Z Kuşağının Dine Karşı İlgisinin Azalması.....	258
Tablo 53. Katılımcıların Annelerinin Mensup Olduğu Din ve Mezhepler	266
Tablo 54. Katılımcıların Babalarının Mensup Oldukları Din ve Mezhepler.....	267
Tablo 55. Motif Kodu: D268.0.1 İnsanın Kiliseye Dönüşümü: Önceki Kuşakların Dine Daha Bağlı Olmaları.....	270
Tablo 56. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Genç Kuşakların Önceki Kuşaklara Göre Kiliseden Uzaklaşması	275
Tablo 57. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Eski Bayramlara Nostalji, "Ah o Eski Bayramlar"	290
Tablo 58. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Ortak Yaşama Uyum, Müslümanların Dini âdetlerine Saygı Gösterip Uygulama.....	299
Tablo 59. Motif Kodu: C450 Böbürlenme Tabusu: Azınlık Olmaktan Kaynaklanan Davranış Kalıplarındaki Farklar	302
Tablo 60. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türkler ve Levantenler Arasındaki Farklılıkların Azalması	303
Tablo 61. Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Köken Ülkelerin Turistik Yer Olarak Algılanması, Tatil Olarak Görülmesi- Kendini Oraya Ait Hissetmeme, Yabancı Olarak Görme	312
Tablo 62. D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Köken Ülke ile Benzerliklerin Çok Kalmaması/ D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkiyeli Olmak	318
Tablo 63. D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Hem Doğunun Hem Batının Özelliklerini Taşımak	321
Tablo 64. Katılımcıların Sahip Oldukları Pasaport Sayısı	325
Tablo 65. Motif Kodu: D651.2 Düşmanla Savaşmak İçin Dönüşüm: Uyuğu Altında Oldukları Ülkeye Savaş Zamanı Asker Olarak Hizmet Etmek.....	328
Tablo 66. Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir/ C614.01.03 Yasaklı Yön: Bazı Hatların Dışına Çıkılmaması: Bir Savunma Mekanizması Olarak Siyasetten Uzak Durulması	338
Tablo 67. Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Köklü İzmirli Olmak.....	359
Tablo 68. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Avrupalının ve Türkiyelinin Ötekisi: Levantenler Üzerindeki Yabancı Damgası	401

Tablo 69. Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm: Müslüman Türklerle Karşılıklı Etkileşimin Levantenlerin Psikolojileri Üzerinde Etkileri	417
Tablo 70. Müslüman Türkler ve Levantenler Arasındaki Karşılıklı Etkileşim Alanları	418

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Yıldız Burnu (Çeşme).....	174
Resim 2. Çeşme	174
Resim 3. Ilıca, Çeşme	175
Resim 4. İtalyan Okulu 1980-1990.....	209
Resim 5. İtalyan Okulu 1980-1990.....	209

GİRİŞ

“Kültürler, gökkuşağı renkleri gibidir; ayırt edilebilirler, ama ayrı değildirler. Birbirleriyle iç içe geçmişler ve bugün bize ne kadar sabit görünürse görünsün değişmektedirler.” (Stephen Caunce, 2011, s. 57)

Levantenler, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, çeşitli nedenlerle Fransa, Hollanda, İtalya, İngiltere, Almanya ve Avusturya-Macaristan gibi ülkelerden gelerek Osmanlı topraklarının İstanbul, İzmir, Beyrut, Halep gibi kıyı liman kentlerine yerleşmişlerdir. Zamanla kendi içlerinde ya da yerli gayrimüslimler ile evlenerek çoğalmışlar ve yerli halkla kaynaşmışlardır. Son nesillerde Müslümanlarla evlilikler de yaygınlaşmıştır. Katolik ve Protestan dinine mensup bu Avrupalılar, zaman içerisinde Levanten olarak adlandırılmışlardır. Avrupa’dan tüccar, banker ya da işçi olarak gelen farklı uyruklu bu kişiler, kendi batılı yaşam tarzlarını da Osmanlı topraklarına getirmişler, yerli halka öğretmişler ve yerli halkın kültürünü de sentezleyerek kendi kültürlerine eklemişlerdir.

Levanten tanımının ortak kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Genellikle, 17.yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarının liman şehirlerine çeşitli nedenlerle yerleşen İngiliz, Hollandalı, İtalyan, Fransız, Macar ve Slav uyruklu Müslüman olmayan toplulukları tanımlamak için kullanılmaktadır (Yıldız, 2012, s. 36). Levanten kelimesinin kullanımı zaman ve mekân içerisinde değişime uğramıştır. (Eldem, 2006, s. 11)

Levanten kelimesi, Fransızcada güneşin doğması anlamına gelen “lever” kelimesinden türemiştir. Doğulu, Doğuya ilişkin veya doğuda doğan, yaşayan anlamlarına gelmektedir (Handjéri, 1841, s. 393). Levant, Küçük Asya (Anadolu) ve Suriye kıyılarını kapsamaktadır. Bazen Yunanistan ve Mısır’ı da kapsayacak şekilde geniş bir alan için kullanılmış, bazen de Anadolu anlamında ya da Orta Doğu ve Yakındoğu ile eşanlamlı olarak kullanılmıştır. Genellikle Fransızcadaki Levant kelimesi Osmanlı topraklarını kapsayan bir bölgeyi tanımlamaktadır (Yıldız, 2012, s. 37).

Ortaylı (2006, s. 23), Levanten kelimesiyle, Bizans ve Osmanlı dönemindeki yerli halktan ziyade İtalyan, Katalan, Fransız gibi Batı Akdenizlilerin kastedildiğini, on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda ise bu kelimenin anlamının Orta ve Kuzey Avrupa'dan gelerek yerleşen yabancıları da kapsayacak şekilde genişlediğini belirtmektedir. Ayrıca Ortaylı, Osmanlı döneminde Roma-Katolik inancına bağlı Latin milletinin bu terimle anıldığını ancak sadece Latin milleti ile tanımlanmasının dar bir ifade olduğunu savunmaktadır. Dar bir ifade olarak kalmasının nedenini de on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı topraklarına yerleşen Protestan veya yerli Şark Katoliklerinin de Levantenler olarak anılmasına bağlamaktadır.

Levantenler konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde; bazıları tarafından Levantenlerin Roma Katolik Kilisesine mensup doğuya yerleşmiş batılı insanlar olarak değerlendirildiği, bazıları tarafından da dini kimliklerinin ötesinde daha çok sosyo-ekonomik özelliklerinin ön plana çıkartılarak Levantenleri doğuda yaşayan batılı tüccarlar olarak tanımlandığı, bazılarınınca da Haçlı seferleri döneminde Orta Doğu'da kurulmuş olan Latin devletlerinden arda kalanlar olarak görüldüğü anlaşılmaktadır (Yıldız, 2012, s. 37).

Baltazzi (2006: 51) ise Levanten'i şöyle tanımlamaktadır: “bilindiği gibi Batı'dan yani Avrupa'dan gelip Doğu'da (levant) birkaç nesil yerleşen Hristiyanlara Levanten denirdi. Bunlar genellikle Latin yani Katoliklerdi. Sonradan Protestan gibi bazı mezheplerden olanlar da Levantenler arasında yer aldılar.” Çoğu Bizans asıllı olan ve Fener Patrikhanesine bağlı yaşayan Hristiyan Ortodokslar, Osmanlı millet anlayışı çerçevesinde Doğulular tarafından “Rum” olarak anılırken; Avrupalılar tarafından ise “Grek” olarak adlandırılmışlar ve Levantenler arasında sayılmamışlardır. Daha açık bir ifade ile Levantenler; dinlerini, âdetlerini ve kısmi de olsa Avrupa ile bağlantılarını, düşünce tarzlarını muhafaza ederek kendilerini yaşadıkları ülkeyle bütünleştirmiş ve entegre etmiş insanlar olarak görülmüşlerdir (Yıldız, 2012, s. 38). Pınar'a (2006, s. 34) göre, Doğu'da yaşayan bu insanları tanımlamak, batı Avrupalının karşılaştığı her şeyi tanımlama ve kavramlaştırma çabasından doğmaktadır. Bu bağlamda Avrupa'ya göre Levantenlik, kökeni her ne kadar Avrupalı olsa da Avrupa dışında kalanlarla kendisi arasındaki zihniyet ayırımını ifade etmektedir. Burada oryantalizm kavramına dikkat çekilmelidir. Levanten kavramı ile aslında Avrupalıların doğuya yerleşen vatandaşlarını

küçümsedikleri ve kendilerinden ayırmaya çalıştıkları görülmektedir. Sonradan gelen Levantenlerin de kendilerini önceden Osmanlı topraklarına yerleşen Levantenlerden ayırtmaya çalıştıkları Smyanelis'in yorumlarında göze çarpmaktadır. Smyanelis (2009, s. 126), Osmanlı'nın son dönemlerinde imparatorluk topraklarına yerleşen Avrupalıların, önceden bu topraklara göç etmiş kendi uyuğundan kişilere, İzmir geleneklerine uyum sağlamalarından ve Yunanlılaşmalarından ötürü küçümseyerek baktıklarını vurgulamaktadır.

Oban (2007, s. 342), Eldem'in Şemseddin Sami'nin, 1898 yılında Levanten kelimesini” Aktar'ı şarkıye ahalisinde olan” olarak tanımlarken, bu tanımın zamanla değiştiğini ve 1901 yılında “Şark'ta tevellüt etmiş olan-doğmuş olan” şeklinde tanımlandığını vurgulamaktadır. Olivier Jens Schmitt ise gerçekte Levantenlerin ortak bir etnik kökene sahip olmakla övünemediklerini çünkü her ailenin soyağacında farklı etnik kökenden bireylerin bulunduğunu belirtmektedir. Ona göre soyağacında bulunan bu karışım, Levanten'in basit bir tanımını vermeyi zorlaştıran asıl unsurdur (Asal, 2012, s. 44).

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde Levanten tanımlarında Levantenlerin Avrupalılardan farklılaşan özelliklerine vurgunun yapıldığı görülmektedir. Öte yandan Avrupalıdan farklarının yanında ticarete ve kimliklerine vurgu yapan tanımlara da rastlanmaktadır. Levantenler, Avrupa asıllı olup özellikle kapitülasyonların kabulünden sonra çeşitli sebeplerle Yakın Doğu ülkelerine gelip yerleşmiş olan Avrupalılar olarak tanımlanmaktadır. Zamanla kendi aralarında başka ırktan olan kişilerle evlenmişler ve içinde buldukları şartların neticesi olarak, şive vb. yönlerden Avrupalılardan farklılaşmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında daha çok deniz ticaretinin yoğun olduğu İstanbul, İzmir, Antalya, Beyrut, İskenderiye gibi merkezlerde toplanmışlardır. Halen bu şehirlerde Levantenler bulunmaktadır (Yıldız, 2012, s. 37).

Yerasimos'a (2006, s. 30-31) göre Levantenler, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı topraklarına gelen, ticaretle uğraşan kişilerdir. Öte yandan Yerasimos, Levantenleri; arada kalmış yani tam bir milli kimlik ve yaşantı kuramamış bir toplum olarak da görmektedir ve bunun nedenini Batıdaki ulusal kimliklerinin dışında kaldıklarından kendilerini bir Fransız, İtalyan, Hollandalı ya da

Alman olarak da tanımlayamamalarına bağlamaktadır. Dolayısıyla Levantenler, yaşadıkları yer ve kültürleri başkalaşmış kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumul (2006: 39), Levantenleri, göçmen ve göçmen kökenli olmalarından ötürü “vatansız” olarak tanımlamaktadır. Yumul bu tanımı yaparken Albert Hourani’nin, sosyologların iki farklı kültür dünyasına ait ama hiçbirini tam olarak benimsemeyen kişi olarak tanımladıkları marjinal/ sıra dışı gruplar kavramından yola çıkarak oluşturduğu Levanten tanımından esinlenmiştir. Hourani’ye göre Levanten; iki ya da daha fazla dünyayı aynı anda yaşayan ancak hiçbirisine ait olmayan, her ne kadar belirli bir milliyet, din ve kültüre sahip olsa da gerçekte bunlara malik olmayan kişidir. Yumul (2006: 44-47), Levantenleri “melez kimlikler” olarak tanımlamakta ve bu kavramı da Lucy Garnett’den alıntılararak şu şekilde açıklamaktadır: “Levantenlerin damarlarında neredeyse Avrupa’nın her milletinin kanı dolaşmaktadır.” Ayrıca Yumul, Levantenlerin kendilerini geldikleri ülkenin milliyetinden çok Katolik olarak tanımladıklarını belirtmektedir. Norveç kökenli Bonaventure Slaars’ın Levantenlerle ilgili şu sözleri dikkat çekicidir: “Smyrna’da tek bir ırk değil, bir ırklar karışımı vardır. Üç yüzyıldan bu yana Fransız, Hollandalı, İngiliz, İtalyan, Helen, Alman, İsviçreli vs. bekârlar ülkelerin çeşitli bölgelerinden Smyrna’ya gelip ya yerli kızlarla evleniyorlar ya da bu Avrupalıların yerli kızlarla evliliklerinin meyvesi olan kızlarla evleniyorlar. Bütün bu çeşitliliklerin evlatları arasındaki evlilikleri de ekleyin. [...] bu çok sayıdaki karışımın sonucu özel bir tür olamaz, bu tanımlanamayacak, egemen ve kavranabilir bir çoğunluk oluşturamayacak kadar değişik bir şeydir” (Symanelis, 2009, s. 123).

Böke (2006: 141), Levantenleri, “kendilerini yaşadıkları bu topraklara ait hisseden, ancak içinde yaşadıkları toplumun çoğu zaman dışında ve bazen kıyısında yaşam süren bir topluluk” olarak tanımlamaktadır. Kısaca “Levanten, Doğunun Batılısı; Batının Doğulusudur” (Oban, 2007, s. 344). Ayrıca, Levantenlere, Latin, Frenk, Tatlı Su Frenki (Frenklik taslayan ve Garp âdetlerini taklit eden Şarklı Hristiyan) gibi isimler de verilmiştir. Osmanlı coğrafyasında Müslüman olmayan iki ayrı topluluktan söz edilebilir: Bir tanesi azınlıklar olarak adlandırılan ve Rum, Ermeni, Süryani ve Yahudilerden oluşan insanlar; diğeri ise İtalyan, Fransız, Alman, İngiliz, Hollandalı gibi milletlerden olan ve Levanten olarak adlandırılan topluluktur (Yöre, 2008, s. 414).

Bu tanımlardan yola çıkarak Levanten kavramını, Orta ve kuzey Avrupa ülkelerinden gelen, Yakın Doğunun ve Osmanlı coğrafyasının liman kentlerinde birçok nesildir yaşayan, kendi kültürleri ile yerel halkın kültürlerini harmanlayarak ortak bir kültür oluşturan Katolik ya da Protestan yerleşik yabancılar şeklinde tanımlayabiliriz. Levantenler, farklı uyruklardan gelen kişilerin oluşturduğu bir bütündür. Aynı zamanda nesiller boyunca farklı Avrupa uyruklularla ya da yerel gayrimüslimlerle yapılan evlilikler sonucunda çok kimlikli, çok uyruklu ve çok dilli bir yapıya bürünmüşlerdir.

Osmanlı ekonomik ve sosyal yapısının diğer unsurları gibi ticaret ve örgütlenmesi de devletin kendisinden önce mevcut olan diğer devletlerin tecrübelerinden oluşan miras üzerine temellenerek dönemlerin şartlarına göre geliştirilmiştir (Kayıcı, 2018, s. 310). Roma ve Bizans dönemlerinde gümrük bölgeleri, ticaret yolları üzerindeki kent ve kasabaları içine alarak, sınır ve sahil gümrüklerini kapsayacak şekilde biçimlenmiştir. Osmanlılar da bu gümrük bölgelerini devam ettirmişlerdir. Bu bağlamda İstanbul, İzmir, Selanik, Edirne, Belgrad, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Halep, Şam, Bağdat gibi liman ve şehirler, nüfus ve ticaret açısından gümrük merkezlerinin başında sıralanmaktadır (Kocakaplan, 2017, s. 48-49).

15. yüzyıl ortalarından 17. yüzyıla kadar Hindistan'a, İran'a ve Çin'e giden ticaret yolları, ticaret merkezleri ve ticaret geçitleri olarak Akdeniz'in en önemli yerlerini egemenliği altında bulunduran Osmanlı İmparatorluğu, geniş ticari ve coğrafi olanaklar ile birlikte ekonomik yapısını çok kuvvetli bir hale getirmiştir (Nebioğlu, 1986, s. 22). 15. ve 16. yüzyıllarda gelişmiş olan iç ve dış ticaret, 18. yüzyılda gerilemiştir (Kayıcı, 2018, s. 312). 1700'lerin sonuna kadar kendi kendine yeten Osmanlı ekonomisine yüzyılın ikinci yarısındaki savaşlar, ağır bir yük getirmiştir (Kocakaplan, 2017, s. 33). Öte yandan dünya ekonomisinde de değişiklikler olmuştur. 1800'lü yılların başında İspanya ekonomik düşüşe ve İtalya'da ekonomik gerileme sürecine girerken; İngiltere ve Kuzey Hollanda ekonomik yükseliş içerisindeydi (Kurtoğlu, 2012, s. 19). II. Mahmut döneminden sonra yabancı devletlerle yapılan ticaret anlaşmaları sonucunda Osmanlı toprakları yabancı malların istilasına uğrarken; ticarete gayrimüslim ve yabancı tüccarların ağırlığının artmasıyla dış ticarete çöküş yaşanmıştır. 19. yüzyılda Osmanlı

topraklarında tekrar gelişmeye başlayan ticaret daha çok yabancıların lehine olmuştur (Kocakaplan, 2017, s. 313).

Levantenler, Osmanlı İmparatorluğu tarafından 16. yüzyıldan itibaren imparatorluktaki Avrupa uyruklulara verilen kapitülasyon ayrıcalıklarından ve özellikle bazılarına tanınan koruma statüsünden yararlanmışlardır. Bu bağlamda ait oldukları ulusal konsoloslukları, gündelik hayatta beraber yaşadıkları imparatorluğun tebaasından kendilerini ayırt eden Avrupai dünyaya mensubiyetlerini gösterdikleri bir sosyal merkez işlevi görmüştür (Smyanelis, 2009, s. 125). 1535 yılındaki Fransızlarla olan kapitülasyonlar öncesindeki anlaşmalar, Osmanlı ekonomisine canlılık getirmesi, iç ve dış ticaretin gelişmesini sağlamak amacıyla genelde kendisinden daha güçsüz devletlerle gerçekleştirilmiştir (Ankara Ticaret Odası, 2004, s. 133). 1535 yılında Fransızlara verilmiş olan kapitülasyonlar ile Fransızlar Doğu ticaretini ele geçirmişlerdir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu gücünün doruk noktasına ulaşırken, Avrupa devletlerinin arasında şiddetli savaşlar gerçekleşmektedir. 1580 ile 1737 yılları arasında İngiltere, Avusturya, Polonya, Rusya ve İsveç'te kapitülasyonlar elde etmiştir 1740 yılında Fransızlara verilen kapitülasyonlar ile kapitülasyonlar tek taraflı ve sürekli hale gelmiştir (Nebioğlu, 1986, s. 14).

İlk olarak 991 yılında Bizans'tan aldıkları ticari imtiyazlar sonucunda Levantenler, İstanbul'da daha çok Bahçekapı, Eminönü, Fener ve Galata'ya (Pera-Venedik ve Ceneviz kolonisinin bulunduğu bölge) yerleşmeye başlamışlardır. Bu imtiyazlar farklı tarihlerde verilmeye devam edilmiştir. 1112'de Alexios Komnenos tarafından Pisalılara, 1142'de II. İoannis Komnenos tarafından Cenevizlilere, 1261'de Paleologos Hanedanı tarafından Cenevizlilere (Venediklilerden alarak) verilmiştir. Ayrıca 1453'te bir ahitname ile Cenevizlilere zımni statüsünde belirli haklar da tanınmıştır. 1591 yılında verilen kapitülasyonların ticareti cazip hale getirmesiyle birlikte İstanbul'a yabancıların gelişi hızlanmıştır (Oban, 2007, s. 345). İstanbul'da 13. yüzyıldan sonra Venedikli ve Cenovalı tüccarlar, ticaret hayatında önemli bir konuma gelmiş; kentin Osmanlılar tarafından alınmasından sonra da kendilerine tanınan ayrıcalıklardan yararlanmaya devam etmişlerdir. 16. yüzyılda ise yeni kapitülasyonların verilmesi ile bu kesime önce Fransız, sonra da İngiliz tüccarlar katılmıştır. Bu azınlıklar, özellikle Galata, Haliç gibi ticaret merkezlerine,

Boğaziçi'ne ve Adalar'a yerleşmişlerdir. 19 yüzyılda İstanbul'da 14 bin Levanten'in yaşadığı belirtilmektedir. İstanbullu Levantenler bankerlik ile çok zenginleşmişlerdir. İstanbul Levantenleri, İstanbul'da ikamet etmenin avantajı ile saraya ve yönetime diğer kentlerde ikamet eden Levantenlere göre daha yakın olmuşlardır (Oban, 2007, s. 348-350). İstanbul Levantenleri ticaret, sefaret tercümanlığı ya da dragomanlık ile de uğraşmışlardır (Ortaylı, 2006, s. 25).

Farklı Avrupalı uluslar, değişen şartlar ve dünya ekonomisindeki değişimlerle kurulan yeni ilişkiler neticesinde Osmanlı dış ticaretinde zaman içerisinde daha etkin olarak yer almışlardır (Kocakaplan, 2017, s. 156). Bunun sonucunda bazı Doğu Akdeniz liman kentlerinde ticaretin yükselişi söz konusu olmuş ve bu kentler daha kozmopolit bir yapıya bürünmüştür. Bunlardan biri Beyrut'tur. Beyrut nüfusunda yabancıların oranı hiçbir zaman büyük bir bölümünü teşkil etmese de yerli halkla daha çok bütünleşerek kültürler arasındaki etkileşimde ve ekonomik dönüşümde yabancılar önemli bir rol oynamışlardır (Özveren, 1994, s. 78-79). On dokuzuncu yüzyılın ortasına kadar Beyrut, Avrupa ile iç bölge arasındaki uzak mesafeli ticarete bir boşaltım yeri olarak faaliyet göstermekteydi. İthalatı ihracatına göre fazlaydı. 1850'lerden sonra ihracata yönelik ipek üretimi neticesinde yakın iç bölgesi Cebel ile ilişkileri artmıştır. 1880'den sonra Cebel'de gerçekleştirilen ipek üretimine ilişkin faaliyetlerde kârın küçülmesi neticesinde Cebel'e yönelik ilgi azalarak yerini bir kez daha tarıma yeni açılmış verimli topraklardan denizaşırı ticari ve mali merkezlere kadar uzanan geniş bölgelere bırakmıştır (Özveren, 1994, s. 94).

Doğu Akdeniz'in başlıca liman kentlerinden biri de Selanik olmuştur. Coğrafi konumunun sağladığı imkânlar, ticaret potansiyeli ve zengin hinterlandı; pek çok kültüre ev sahipliği yapan Selanik'i dikkatleri üzerine çeken bir kent haline getirmiştir (Ünal, 2015, s. 149). 1830'ların ortasında kent, Yunan Bağımsızlık Savaşı'nın açtığı yaraları henüz saramamıştı. Ancak Kırım Savaşı (1853-1856) tahıl ticaretini canlandırmış ve Amerikan İç Savaşı ve buna bağlı olarak Osmanlı pamuk ihracatında artış yaşanmıştır. Selanik'in yıldızının parlamasında diğer bir unsur ise demiryolları olmuştur. Demiryolları, Balkanların güneyindeki tüm ithalat ve ticaretin Selanik limanına yönlenmesini sağlamıştır. Selanik, batı ve kuzey Avrupa limanlarıyla deniz yolu bağımlı önemli ölçüde geliştirilerek her ulustan çeşitli

şirketlerin 1870'lerden başlayarak, özellikle de 1888'de Selanik limanına düzenli gemi seferlerine başlamasını teşvik etmiştir (Gounaris, 1994, s. 106-107).

İtalyan uyruklu birçok kişinin Osmanlı topraklarına gelip yerleştiği bilinmektedir. 17. yüzyılda İtalya ticareti, Doğu Akdeniz'de Fransız ve İngilizlerin etkinliğinin artması sonucunda gerilemiştir. Çoğu tüccar, değerli mallarını Osmanlı'nın güvenli yollarından geçirmeyi tercih etmiştir. Zaman içerisinde İzmir'in, yerel yönetimlerin gümrük gelirlerini arttırmak için yabancı tüccarlara ayrıcalık göstermesi nedeniyle cazip hale geldiği görülmektedir. İzmir ve İstanbul Levantenleri ekonomiyi yönlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Başlangıçta sadece ticaret için gelip giden tüccarlar, zamanla buralara yerleşmeye başlamıştır. Her ne kadar İstanbul ticarete önceliği kaybetmek istemese de İzmir'in üzüm, incir, zeytin, bamyaya gibi meyve ve sebzeleri, pamuk, tütün gibi önemli endüstriyel ürünleri yetiştirmesi ve bu bağlamda İstanbul'u besleyen bir konumda olması ile coğrafi konumu itibarıyla kuzey rüzgârlarına karşı korunaklı olması, saldırılara karşı diğer limanlara göre daha güvenli olması gibi ayrıcalıklarıyla İzmir, yabancılar tarafından tercih edilmiştir. İzmir ve İstanbul'a önce Cenevizliler gelmiştir. Onları Venedikliler ve Fransızlar takip etmiştir. Daha sonra İngilizler, Hollandalılar ve Almanlar gelmiştir. Ancak Levanten dünyasına damgasını vuran topluluk Fransızlar olmuştur. Levantenler arasında konuşulan ortak dil Fransızcadır. Fransız okulunda okumak âdeta bir Levantenlik gereği olarak görülmüştür (Oban, 2007, s. 346).

İstanbul'da ise Bizanslılar döneminde bile başkent ve ticari merkez olması sebebiyle Cenevizliler, Venedikliler, Amalfililer, Pizalılar, Katalonyalılar ve Provanslılar gibi batılı koloniler bulunmaktaydı. 1261'den itibaren de Cenevizliler tarafından Galata'ya yerleşimlerin olduğu görülmektedir (Mantran, 1995, s. 70). 17. yüzyıl sonlarında Galata, Batı ve Doğu dünyası arasında ticari ve kültürel iç içeliği ifade etmektedir. Galata, siyasi, diplomatik ve ticari Avrupalı mevcudiyetinin merkeziydi. Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler de ticaret ile uğraşıyorlardı. Müslümanlar da mahalleye yerleşmeye başlamıştı. Başkent, onu diğer kent merkezlerinden ayıran temel özelliği, üretim ve yeniden dağıtımdan çok tüketimin söz konusu olmasıdır. Nüfusunun fazla olmasından, askerinin ve bürokratik kurumların yoğun olmasından dolayı yerel tüketimin ardından ihraç edilecek çok şey

kalmıyordu. Öte yandan şehrin iktisadi yapısı birçok yoldan devletin varlığına ve mal/hizmet talebine bağlıydı (Eldem ve diğerleri, 2012, s. 179-200).

Levantenler; İtalya, Hollanda, Almanya, Fransa gibi ülkelerden gelmişlerdir. Ancak aralarında Avusturya, Macaristan, İspanya, Portekiz ve Yunan adalarından gelenler de bulunmaktadır. Ülkelerinden ayrılan yabancılar ilk olarak Tinos, Chios (Sakız Adası), Naksos, Saint Irini, Syra gibi adalara servet aramak amacıyla gitmişler, daha sonra, adadaki isyanlar ve Osmanlıdaki kapitülasyonların itici-çekici güç oluşturması sebebiyle Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir (Oban, 2007, s. 345-346). Şu anda Türkiye’de yaşayan İtalyanlar arasında, ataları beş yüz yıldan fazla bir süre önce Cenova, Venedik ve diğer İtalyan şehirlerinden ayrıldıktan sonra ilk olarak Yunan adalarına yerleştikten sonra İzmir’e ya da İstanbul’a yerleşmiş çok kişi bulunmaktadır (http://www.levantineheritage.com/pdf/Les_anciennes_familles_italiennes-Willy_Sperco.pdf Erişim Tarihi: 12.05.2022). Yunan adaları önemli bir çekim merkezi olmuştur. Sakız Adası’nda ticaretin gelişmesi ile birlikte Sakız Limanı Doğu’nun en işlek limanlarından biri haline gelmiştir. İtalya’nın çok sayıda zengin ailesinin yanı sıra limanda tüm uluslardan tüccarlar faaliyet göstermiştir (http://www.levantineheritage.com/pdf/Les_anciennes_familles_italiennes-Willy_Sperco.pdf erişim tarihi: 12.05.2022). Ayrıca Britanya, Fransa ve Hollanda gibi o dönemlerin güçlü devletlerinin ticaret ile uğraşan vatandaşları ve aileleri de 19. Yüzyılda Batı Anadolu’ya gelip yerleşmişler ve ticari hayatlarıyla Anadolu’da özellikle İstanbul ve İzmir’de güçlü bir ekonomik grup oluşturmuşlar ve Osmanlı ekonomisinde önemli bir rol oynamışlardır. Levantenler, ülkelerinde bulamayacakları yaşam koşulları ve iş bulma umuduyla Doğu Akdeniz limanlarına daha çok koloniler halinde gelip yerleşmişlerdir. Ticari ayrıcalık tanınması nedeniyle özellikle ticaret ile uğraşmışlar ve bu yolla önemli zenginlikler elde etmişlerdir (Oban, 2007, s.345- 346).

Levantenler Osmanlı İmparatorluğu’nun özellikle son zamanlarında devlet işlerinde ve ticari hayatında yönlendirici bir etkiye sahip olmuştur. On sekizinci yüzyıldan itibaren Levantenlerin Osmanlı ekonomisinde güçlü bir konuma geldikleri görülmektedir. Ayrıca Avrupa ülkeleriyle siyasal ve diplomatik ilişkilerde etkin, hatta çoğu kez belirleyici bir rol oynamışlardır. Alafranga olarak anılan yaşam tarzı Levantenler ile birlikte gelmiştir. Ancak zamanla Osmanlı uyruklularının devlete

karşı yükümlülüklerine karşı onların bağışık tutulmaları, devlet gözündeki saygın konumları ve Avrupalı giyim kuşam ve görenekleri gibi nedenlerden ötürü Osmanlı aydınlarının ve Türk milliyetçiliğinin tepkisini çektikleri görülmektedir. Bu bağlamda, 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra Levantenlerin ekonomik etkinliklerinin azaltılmasına yönelik önlemler alınmıştır. Bunun üzerine birçok Levanten, Avrupa ülkelerine ya da Amerika'ya göç etmiştir. Türkiye'de kalanlar da 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanından sonra kapitülasyonların kaldırılması ve ticaret hayatında Türklerin egemen olmaya başlamasından ötürü ayrıcalıklarını ve güçlerini kısa sürede kaybetmişlerdir (Oban, 2007, s. 338-352). Türkiye'de uzun yıllar refah içinde yaşayan Levantenlerin büyük bir kısmı, özellikle Kurtuluş Savaşı sonrasındaki nüfus mübadelesi ile bu topraklardan ayrılmıştır. Bir kısmı da çeşitli sebeplerden ötürü zaman içerisinde göç etmiştir. 1930'lu yıllardaki ekonomik buhran, ticaretle uğraşan Levantenleri çok etkilemiştir. Zaman içinde Levantenlerin sayısı gittikçe azalmıştır (Oban, 2007, s. 352). Günümüzde sayıları azalmış olsa da İzmir ve İstanbul gibi şehirlerde Levantenler, halk ile iç içe ikamet etmeye devam etmektedirler (Yıldız, 2012, s. 36).

Osmanlı döneminde Levantenlerin yaşam tarzlarına, kültürlerine ve alışkanlıklarına baktığımızda yerel halktan ayrılan özellikleri daha rahat görülecektir. İstanbul'da, özellikle, Moda, Fenerbahçe ve Adalarda, Türkçe, Ermenice, Rumca, İbranice ve Fransızca konuşulmaktaydı. Levantenler, İtalyan ve Fransız okullarında eğitim görürlerdi. Bu okullarda kendi kültürlerine uygun programlar benimsenirdi. Yabancı okullardaki hocalar, o ülke tarafından seçilir ve o ülkenin vakfı tarafından finanse edilirdi. Resmi yazışmalarda kullanılan dil Fransızca, günlük konuşmalarda ise Rumca ve Türkçeydi. Misafirperverlik Levanten kültüründe önemli bir yer işgal ederdi. Levantenler, misafirlere ikramlarda sunulan, çay ve yemek takımlarına özen gösterirlerdi. Aristokrat ailelerde, servis ayaklı servis arabası ile evin uşakları tarafından yapılırken, diğer ailelerde servisi evin hanımı yapardı. Yemek kültürleri, her ne kadar Türk mutfağı ile kaynaşsa da özel ve dini günlerde, kendi kültürlerine özgün yemekler pişirirlerdi. Dolayısıyla Levantenlerin yaşam stilleri yerel halktan farklıdır. Kendilerine ait cafe, balo, karnaval ve Katolik yortuları olan Levantenler, bu davranış ve kültürlerini ile zamanla diğer yerel halkları da etkilemişlerdir. Bu

bağlamda sosyal hayat, Levantenlerin etkisi ve öncülüğü ile renkli bir hale gelmiştir. Levantenler eğitime de önem vermişlerdir (Oban, 2007, s. 351).

Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca dillerinde çıkan yayın organları da gündelik hayatta önemli bir yer tutmuştur. Journal de Constantinope, Le Courier d'Orient, Stamboul ve La Turquie İstanbul'da Fransızca dilinde çıkan başlıca yayın organları olmuştur. İngilizce olarak yayınlananlar ise Levant Herald, Levant Times'dir. (Ortaylı, 2006, s. 27) İzmir'de de Fransızca dilinde yayınlanmış olan yayın organları bulunmaktadır.; Bunların başlıcaları: Smyrneen, Le Spectateur Orientalin (Courier de Smyrne), Journal de Smyrne, L'Echo de l'Orient, L'Impartial de Smyrne'dir. Rumca ve İngilizce basılanlar ise; Astir en ti Anatoli, Amalthea, İyonikos Paratiresis, Etniki, Ioniki Melisa, Astir tis Anatolias, Elpis-Umut, Efimeris tis Smirnis gibi gazetelerdir (Oban, 2007, s. 351).

Osmanlı İmparatorluğu'nda; Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler gibi Müslüman olmayan yerel bir halk da yaşamaktaydı. Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatleri, gayrimüslimlerin oluşturduğu en kalabalık ve en önemli cemaatlerdi. Bu cemaatler, uzunca bir süre Osmanlı topraklarında yaşamının da etkisiyle, dinsel gereklerinin zorunlu kıldığı farklar dışında âdet ve gelenekler açısından birbirlerine ve Türklere yakındılar. Bu yönüyle bu üç azınlık grup Levantenlerden ayrılmaktadır. (Yıldız, 2012, s. 48) Levantenler ve diğer cemaatler farklı şekillerde birbirleriyle iletişim kurmuşlardır. Bazen bu iletişimin kaynağı evlilik ilişkileri olmuştur. Ticaret, iş, komşuluk ya da aynı kamusal alanı paylaşmak da birbirleriyle iletişim halinde olmalarını sağlamıştır. Rum, Türk, Ermeni ve Frenk gruplar ayrı semtlerde oturlardı. Örneğin İzmir'de bir Türk Mahallesi, bir Rum Mahallesi, bir Ermeni Mahallesi ve bir de Frenk Mahallesi bulunmaktaydı (Yıldız, 2012, s. 50). Her ne kadar etnik gruplar arasında yerleşim alanları farklı mahalleler olsa da 18. yüzyılda komşuluk ilişkileri Buca ve Bornova gibi şehir merkezinden uzak köylerde kurulmuştur. Avrupalı İzmirli yazları bu alanları kullanırken Yahudi ve Müslümanlar sürekli ikamet etmekteydi. 18. yüzyılın sonlarında Avrupalı bölgesi ve Rum bölgesi arasında kurulan "kenourio mahalla"de Avrupalı ve Rumlar birlikte ikamet ediyordu. 19. yüzyılın son çeyreğinde ise Mortakia ve Tsikoudia bölgesinde Rum ve Yahudi Osmanlılar beraber ikamet etmekteydi. 19. yüzyılın sonlarında Müslüman ve Yahudi Mahalleleri, mahallelerini kendi dinlerinden olmayan kişilere

açmışlardır. Avrupalı bölgesinde Avrupalı olmayan kişilerin yerleşmeye başlaması ise 19. yüzyılın ortalarında gerçekleşmiştir. Ayrıca bu etnik gruplar belli kamusal alanlarda da bir araya gelebilmekteydiler. Akşamları Meles Çayı'nın kenarında yürüyüşler yapıyorlardı ya da Rum Mahallesi'nde bulunan bir tavernada yemek yiyorlardı (Smynerlis, 2003, s. 5).

Mütareke ve işgal döneminde, Levantenlerin genellikle Yunan aleyhtarı oldukları ve Türklerin yanında yer aldıkları görülmektedir. Bu dönemde, Van Der Zee, Wood, Giraud, Whittall ve Maltass aileleri gibi birçok Levanten ailenin Türkleri destekledikleri bilinmektedir. Bülent Şenocak bunun nedenini, "Kapitülasyonların sağladığı ayrıcalıklar sayesinde büyük bir servet yapan Levantenlerin, Yunanlıların hâkim olduğu bir İzmir'de, istedikleri düzeni kuramayacaklarını bilmeleriydi" şeklinde açıklamaktadır (Yıldız, 2012, s. 52).

Levantenler, Müslüman Türkleri birçok alanda etkilemiştir. Ticareti öğretmişler, Anadolu'ya batının teknolojisini getirmişler, Avrupa'ya özgü sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif aktivitelerin düzenlenmesine öncülük etmişlerdir. İlk spor kulüplerini açmışlar, futbol takımlarının oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Golf sahası oluşturmuşlar, hipodromu inşa etmişlerdir. Sanatsal katkılarından birisi de Osmanlı'da Batı Müziği'nin kurumsallaşmasına yaptıkları katkıdır. Dimitrie Cantemir (Kantemiroğlu) ve Albert Wojciech Bobowski (Ali Ufkî Bey) katkı sağlayan müzisyenlerdir (Yöre, 2008, s. 414-415).

İlk Haçlı Seferleri esnasında Venedik, Ceneviz, Pisa ve Amalfi gibi denizci İtalyan devletleri Bizans İmparatorluğu, Küçük Ermenistan, Suriye ve Mısır'da bulunan Hristiyan ve Müslüman devletlerden ayrıcalıklar elde ederek İskenderiye'den İstanbul ve İtalyan kıyılarına kadar Akdeniz'deki bütün limanlarda varlık göstermiş ve Doğu ticaretinde hâkimiyet kurmuşlardır (Acıpinar, 2016, s. 1). Farklı ırklardan ve dinlerden kişilerin beraber yaşadığı kozmopolit Osmanlı şehirleri yüzyıllar boyunca bu özelliklerini korumuşlardır. Ancak 1900'den sonra bu durum değişmeye başlamıştır. Selanik Yunanlılaştırılmış, İstanbul ve İzmir Türkleştirilmiş, İskenderiye Mısırlılaştırılmış, Nikosa, Saraybosna ve Bağdat mezheplere ayrılmış, Beyrut ise iç savaşların gölgesinde kalmıştı. Tüm bu şehirlerin içinde Halep, 20.

yüzyılda gayrimüslim sayısındaki artışla kozmopolitlik açısından en uzun süre hayatta kalan olmuştur (Mansel, 2017, s. 100).

Bu çalışma, günümüzde İzmir’de ve İzmir dışında yaşayan İzmir Levantenlerinin gündelik hayatına odaklanmaktadır. İzmir Levantenlerinin gündelik hayat pratikleri içerisinde alışkanlıkları, ritüelleri, diğer topluluklarla iletişimleri, sosyal etkileşimleri sonucunda oluşan davranışları ve tutumları, aidiyet anlayışları, gündelik hayat pratiklerindeki değişimler fenomenolojik yöntem ve sembolik etkileşimci yöntem çerçevesinde ele alınmaktadır. Nitel bir çalışma olan bu çalışmada tek bir kurama bağlı kalınmamış ve çalışmanın verilerini açıklamak için iki kuramdan da farklı şekillerde yararlanılmıştır. Çalışmada Levantenlerin kendilerini anlatmalarına, ifade etmelerine olanak tanınarak sosyokültürel kimlik algılamaları ile ilgili öznel yorumlarına yer verilmiştir.

İzmir’de yaşayan Levantenlerin sayısının azalması, ulaşım ve sosyal medya gibi teknolojik gelişmeler, iletişime geçilen hatta evlenen kişilerin profilini değiştirmiş, diğer yerel gruplarla özellikle de Müslümanlarla artan toplumsal etkileşim, Levantenlerin düşünce ve anlamlandırma sistemlerinde değişikliklere yol açmıştır. Bunun sonucunda yaşam tarzlarında dönüşümler gerçekleşmiştir. Bu toplumsal dönüşümler son on yıllarda büyük bir hızla artmıştır. Bu çalışma, bu değişimleri ve dönüşümleri, günlük yaşam pratikleri üzerinden tartışmaktadır. Ayrıca bu çalışmada not edilmesi gereken diğer bir husus ise Levantenlerin de Türk pasaportuna sahip olmasından dolayı Türkler ve Levantenler yerine Müslüman Türkler ve Levantenler kelimelerinin kullanımının tercih edilmiş olumasıdır.

Bu çalışmada ilk olarak gündelik hayat kavramına ilişkin yaklaşımlar incelenecektir. Bu doğrultuda gündelik hayat kavramının tanımı, tarihsel gelişimi ve gündelik hayat kuramları üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde alan çalışması sürecinde uygulanan yöntem, uygulamaya yönelik gerekçeleriyle birlikte detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Bu çalışmada 15 İzmir Levanten’i ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ham veriler, S. Thompson’un “Halk Edebiyatı Motif İndeksinden hareketle dönüşüm, tabu, kimlik ve toplumsal ilişkiler temaları altında kodlanarak yorumlanmıştır.

Üçüncü bölümde ise alan çalışmasının verilerinin değerlendirilmesi yapılmış ve Levantenlerin kimliklerini nasıl oluşturdukları, nasıl sundukları ve nasıl koruyarak gelecek nesillere aktardıkları tartışılmıştır. Bu bağlamda aile tarihi, çocukluk ve gençlik dönemi, eğitim, iş hayatı, yetişkinlik dönemi, yapılan evlilikler, din, inanç ve ritüeller, köken ülkelerle ilişkiler, milliyetçilik ve etnisitenin tarihsel olarak konumlandırılması, siyaset ve siyasi sosyalleşme süreçleri, İzmir ile ilgili söylemler, Levanten kavramı ve Levantenler arasındaki ayrışmalar, geçmiş, gelecek ve şimdi açısından Levanten kimliğine ilişkin söylemler olarak ailenin tarihsel olarak konumlandırılması ile ilgili veriler; aile büyüklerinden Anadolu'ya ilk gelenler ile ilgili tarihsel söylemler irdelenmiştir.

1. BÖLÜM

GÜNDELİK HAYATA İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

“Gündeliklik sadece bir kavram olmakla kalmaz, bu kavram
“toplum”u anlamak için bir ipucu olarak da alınabilir.”

(Lefebvre, 2016, s. 40)

Sosyoloji alanında önemli olan sosyal etkileşimler, gündelik hayatta meydana gelmektedir. Bu nedenle İzmir Levantenlerinin anlatıldığı bu çalışma gündelik hayat kavramı ve yaklaşımları üzerinden şekillenmiştir. Gündelik hayat ile ilgili kaynaklar taranırken bazı eserlerde sosyal bilimciler tarafından hayat (Gardiner, 2016; Lefebvre, 2012, 2016, 2013, 2015); bazı sosyal bilimciler tarafından da yaşam kelimesinin kullanıldığı ya da bu kelimelerle çalışmaların tercüme edildiği görülmüştür. Türk Dil Kurumunda yaşam kelimesi “doğumla ölüm arasında yaşanan süre, ömür, hayat” (Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a324817c281c8.28214079, erişim tarihi: 14.12.2017) olarak tanımlanırken hayat kelimesi “canlı, sağ olma durumu; yaşam, hayat biçimi, içinde yaşanan şartların bütünü, yaşantı; meslek, geçim şartlarının bütünü; canlılığı gösteren hareket, kaynaşma; din biliminde yazgı, yaşamayı sağlayan şartların bütünü, bir kimsenin tarihsel biyografisi, hayat öyküsü, hayat hikâyesi” (Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a32489938a3c5.70553363, erişim tarihi: 14.12.2017) olmak üzere 9 anlamda tanımlanmıştır. Dolayısıyla, hayat kelimesi; hayat biçimi, içinde yaşanan şartların bütünü, yaşantı anlamlarını taşımaktadır.

Lefebvre (2015a, s. 138), gündelik hayatın, bireylere aşinalığın, bayalığın ve sahici olmayanın türleri altında görüldüğünü vurgular. Gündelik hayat; diğer bireylerle iletişime girdiğimiz, aşkı, sevgiyi, nefreti, güzelliği ve çirkinliği deneyimlediğimiz, diğer bireylere karşı nasıl davranacağımızı öğrendiğimiz, kişisel becerilerimizi geliştirdiğimiz, belli kurallara, gelenek ve örfle göre hareket ettiğimiz bir alanı ifade etmektedir. Gündelik hayat, yemek yemek, alışveriş yapmak, giyinmek gibi her türlü aktiviteyi kapsamaktadır. Bu çalışmada, Levantenlerin

gündelik hayatta kültürel kimliklerini nasıl oluşturdukları saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Levantenlerin kendileri arasında ve diğer insanlarla ilişkilerinin düzenlendiği, onları bir arada tutan gündelik hayatın rutinleri incelenmiştir. Böylelikle, Levantenlerin ortak fikirleri, diğer şahıslarla ilişkileri çerçevesinde karşılıklı beklentileri ve paylaşımları çözümlenmek istenmiştir.

1. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMININ TANIMI

Gündelik hayat kavramı birçok bilim dalının incelediği bir kavram olmasından ötürü muğlak bir kavramdır. Farklı alanların düşünürleri tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Gündelik hayat kavramını tanımlayabilmek için öncelikle gündelik kavramının hangi anlamlara geldiğine bakmak gerekir. Gardiner (2016, s. 14-15), gündelik kavramını hem bireysel hem de kolektif anlamda, bireylerin çok yönlü becerilerini geliştirdikleri ve tümüyle bütünleşip gerçek anlamda insan oldukları alan olarak tanımlamaktadır. Lefebvre, “gündelik hayat (la vie quotidienne), “gündeliklik” (la quotidienneté) ve “günlük hayat” (le quotidien) kavramları arasında anlam olarak keskin bir ayırım yapmaktadır. Ona göre, gündeliklik, gündelik hayatın homojenliğini ve tekrarlılığını göstermektedir. Günlük hayat ise gündelik hayatın dönüşümünün ve eleştirisinin mekânı olmaktadır. Bu bağlamda, günlük hayat “le quotidien” sosyal dönüşüm ve sınıf direnişinin deneyimlendiği alandır (Roberts, 2013, s. 92-93). Langbauer’e göre ise gündelik, gündelik hayatın arındırıcı ve kurtarıcı vadinin varlığını sürdürdüğü; sıradan jestlerin, arzuların, ilgi ve dayanışmanın en küçük ölçekte gösterildiği yerdir. Bu bağlamda gündelik, insanların nasıl düşünebileceğini ve bazı durumlardan sıyrılabileceğini kurguladıkları ve hayal ettikleri bir alanı işaret eder (Gardiner, 2016, s. 37). Gündelik kavramı rutinleşmiş, durağan ve düşünümsel özellikler gösterse de bir dinamizme ve sınırsız bir yaratıcılığa sahiptir. Maffesoli, bunu çok-boyutlu, akışkan, değişken ve kırılabilir olarak ifade eder (Gardiner, 2016, s. 20-21).

Âdet olarak yerine getirilen günlük işler, sessiz ve kendini tekrarlayan bir özelliğe sahiptir. Düşünmeden, rutinleşmiş bir şekilde yapılır. Davranışlardan, düzgülerden, ritüellerden, ritimlerden, seçimlerden âdetler ve geleneklerden oluşur (De Certeau vd. 2009, s. 205). Lefebvre’e göre, gündelik olan; dışsal, doğal ve toplumsal uzamla doğrudan diyalektik ilişkiye girilen ve temel insani arzular, güçler

ve potansiyellerin ilk olarak betimlendiği, geliştirildiği ve hayata geçirildiği alanı temsil eder (Gardiner, 2016, s. 113). Dolayısıyla günlük hayat, dağınık, sistematik olmayan ve tahmin edilemez özelliklere sahiptir (Gardiner, 2016, s. 36). Lefebvre (2016, s. 18-35) gündelik hayatı, ekonomik, psikolojik ve sosyolojik olarak özel yöntemlerle kavranması gereken özel nesnelere ve alanlar olarak görmektedir. Dolayısıyla ona göre, gündelik hayat, “beslenmedir, giyimdir, eşyadır, evdir, barınmadır, komşuluktur, çevredir.” Bunun maddi kültür olarak da adlandırılabileceğini vurgular. Lefebvre, gündelik hayatı modernlik ile birleşen şey olarak görür. Mütevazı, sağlam ve doğal olandır. Tarih taşımaz. Üretim tarzının bir ürünü olan gündelik hayatın içerisinde yer alan ayinler, sözler, atasözleri ve geleneklerden oluşan büyü olanın varlığı, gündelik hayatın karmaşıklığını ve zenginliğini oluşturur. Roberts (2013, s. 9), günlük hayatı, bireylerin sözde ortak hazlarının belirlendiği ve şekillendiği varsayılan, bir beğeni demokrasisinin var edildiği yer olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda Roberts (2013, s. 9), günlük hayatı bir kültürel kategori olarak görmekte ve teknoloji ile bilimin, sanat ile emeğin arasındaki ilişkilerin tasarlandığı ve kritik edildiği, sosyal ve deneysel mekân olarak tanımlamaktadır. Lefebvre (2016, s. 204), “Sahte bir derinlik, yanıltıcı bir saydamlık olan gündelik hayat, karanlık ve aydınlık arasında sınır ve yüzeysidir. Kapanmaktan uzaktır; bir düzlemden başka bir şey değildir.” demektedir. Ayrıca Lefebvre gündelik dünyayı, ötekiyle en doğrudan ve dolaysız biçimde karşılaşılacak ve bireyin kendi içinde tutarlı bir kimlik ve benlik edindiği yer olarak belirtmektedir (Gardiner, 2016, s. 113). Heller ise gündelik hayatı “toplumsal yeniden üretimleri eşit oranda mümkün kılan bireysel yeniden üretim etkenlerinin toplamı” olarak tanımlamaktadır (Gardiner, 2016, s. 183). Roberts’e (2013, s. 87) göre “Günlük hayat geçmiş ile şimdiki zamanın, şimdiki zaman ile geleceğin, geçmiş ile şimdiki zamanın birleşme noktasında durmaktadır.” Lefebvre (2012, s. 103), gündelik hayatın bütün faaliyetlerle derin bir ilişkisi olduğunu ve gündelik hayatın farklılıkları ve çatışmaları içinde barındırdığını, ilişkiler bütünüünün gündelik hayatı oluşturup şekillendirdiğini vurgular. Dostluk, yoldaşlık, aşk, iletişim ihtiyacı, oyun, vs., gündelik hayatta gerçekleşir. Çalışma, boş vakit, aile yaşamı özel yaşam hep birlikte bir bütünü oluşturur. Gündelik hayat eleştirisi; iş hayatının, aile yaşamının ve boş vakit faaliyetlerinin oluşturduğu çok sayıda kesişimlerini değerlendiren bir araştırmayı

kapsar. Bu araştırmada olumsuz ögelerden, yabancılaşmalardan, gerekli ihtiyaç ve tatminlerin, canlının, yeninin ve olumlunun da incelenmesi de bulunmaktadır (Lefebvre, 2012, s. 48). Bu bağlamda gündelik hayat, hem olumlu hem de olumsuz unsurları içeren bir yapıya sahiptir. Lefebvre'e (2016, s. 14) göre gündelik hayat döngülerden oluşmakta ve daha geniş döngülerin içine girmektedir. Dolayısıyla bir Şeye başlamak; baştan alıp yeniden başlamak, yeniden doğmak anlamına gelmektedir. Lefebvre (2015a, s. 14), gündelik hayata büyük bir önem atfetmektedir. Ona göre "İnsan ya gündelik hayattadır ya da yoktur. (...) Gündelik hayat kökten değişmediği sürece dünya değişmiş olmaz; dünyada yaşanacak değişimler radikal eleştiriden kaynaklanacaktır!..." Lefebvre, öncesinde küçümsenen gündelik hayat kavramını en ayrıntılı Şekilde inceleyen kişilerden biri olmuştur.

Gündelik hayattaki değişimler teknolojiadaki değişimler karşısında daha yavaştır. Lefebvre (2012, s. 14), gündelik hayatın teknik olanakların gerisinde kalmasını, gündelik hayatın eleştirisinin konularından birini oluşturduğunu vurgular. Öte yandan gündelik hayat, kadınlar üzerinde, erkeklere kıyasla daha çok ağırlığını hissettirmektedir (Lefebvre, 2015b, s. 20). Ev kadınıyla sosyete kadınının ya da tamirciyle matematikçinin gündelik hayat karşısındaki durumu aynı değildir. Ev kadını gündelik hayatın daha çok içindedir. Gündelik hayattan ancak gerçekdışı düzlemde, düşsel olarak iskambil falları, yıldız falları, gönül postası, televizyon anekdotları ya da seremoniler aracılığıyla çıkabilir. Sosyete kadını ise, sosyete dedikoduları, snopluk, estetikilik ya da saf haz peşinde koşarak yani yapaylık yoluyla gündelik hayatın dışına çıkabilir. Uzmanlaşmış olan matematikçi ise yaratı anlarının az olduğu bir faaliyetle gündelik hayatın dışına çıkar (Lefebvre, 2015b, s. 59). Her bireyin gündelik hayata maruz kalma oranları, gündelik hayatı yaşama Şekilleri ve gündelik hayatın dışına çıkma biçimleri farklıdır. Lefebvre (2015b, s. 16-100), sosyeteyi, saf entellektüelleri ve devlet adamlarını, aşağıda, gündelik hayata gömülmüş ve batmış erkek ve kadınların karşı tarafına konumlandırmakta ve onları, toplumun üzerine çıkmış, üstte yer alan, gündelik hayatın dışında bulunan, istisnai ya da yapay faaliyetlere kendini adayarak erkek ve kadınlar grubu olarak görmektedir. Halka özgü gündelik hayatta yani altta parçalanmış ya da blnmşte olsa, döngüsel zaman ve ritimler hkimken yukarda, birbirleriyle bağları kopmuş doğrusal zamanlar egemendir. Gündelik hayatın en aşağı kısmında güven vardır. Lefebvre, gündelik

hayatın birikimlerden oluşmadığını savunur. Ona göre, bedenın toplumsal kullanımı, davranış biçimleri, jestler, yüz hareketleri ve mimikler yani fiziksel ifadeler yüzyıllar boyunca değişir. Değişmeyen bedenın yapısıdır (Lefebvre, 2016, s. 74). Dil, gündelik hayatı oluşturan bir unsurdur. Gündelik hayatın üzerindeki örtü ile onu maskeler. Bunu retorik ve imgesel olan ile sağlar. Dil kendini değersizleştirirken bir taraftan da değerleri oluşturur. Hem gündelik hayattır hem de gündelik hayattan kaçır. Bu bağlamda dil ve dilsel ilişkiler, gündelik hayat içinde gündelikliğin yadsınmasına meydan verir (Lefebvre, 2016, s. 135-136). Kent, gündelik hayatın düzenlendiği yerler olarak karşımıza çıkar. İş, özel hayat ve boş zaman olmak üzere gündelik hayat artık bölümlere ayrılmıştır. Dolayısıyla kendisine uygun bir kentsel çerçeve içerisindeki programlanmış bir gündelik hayat son yılların en önemli olayı haline gelmiştir (Lefebvre, 2016, s. 72-78). Gündelik dünya ile nesillere dil becerileri ve toplumsal normlar öğretilerek kurallara uymaları sağlanır (Gardiner, 2016, s. 19).

Günlük yaşam, Marksist sistem açısından da önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda günlük yaşam; bilinçli ve bilinçsiz olarak sınıf bilincinin yükselmesine sebep olan gündelik direniş ve ortak kültür biçimlerini ifade etmektedir (Roberts, 2013, s. 93). Gündelik olan, toplumların iyi ve kötü yönlerinin, güçlerinin ve güçsüzlüklerinin, eksikliklerinin yansıtıldığı düzlemler haline gelerek politik güçlerce ve toplumsal biçimlerce gündelik olanın sağlamlaştırılmaya, yapılandırmaya ve işlevsellik katılmaya çalışıldığı alanlar olurken sahnede kalan sadece kesinlikler, değerler, roller, tatminler, işlemler, görevler, durumlar olmaktadır (Lefebvre, 2016, s. 77-78). Lefebvre'e (2015a, s. 97-98) göre gündelik hayat politik yaşamı da içerir. Bundan kastedilen kamusal bilinç, bir topluma ve bir ulusa ait olma bilinci ve sınıf bilincidir. Gündelik hayat idare ve bürokrasi sayesinde devletle ilişki içerisinde. Ama politik yaşam, gündelik hayattan, seçimler gibi ayrıcalıklı anlarda ayrılır. Lefebvre (2015a, s. 100-177), insanların büyük bir kısmının, nasıl yaşadıklarını ya iyi bilmediklerini ya da yanlış bildiklerini belirtir. Ona göre, genellikle insanlar, özellikle kendi temel ihtiyaçları ve tutumları hakkında yanlış fikirlere sahiptirler. Bu ihtiyaçları ve tutumları doğru ifade edemezler. Çoğunlukla ihtiyaçları ve özelemleri konusunda yanılırlar. Yemek yemek, içmek, giyinmek gibi zorunlu ihtiyaçlar zorunluluğun hâkimiyeti altındadır. Yani insan, yaşamını sürdürebilmek için çalışmak zorundadır. Bu bağlamda başka bir şeye zamanı kalmaz,

ne de başka bir şeyden zevk alır. Bu döngüden çıkamaz. Gündelik hayat, sıradanlığı içerisinde, çalışma hayatındaki ve çalışma dışındaki tavırlar, gidiş-gelişler, ellerin ve vücudun oluşturduğu mekanik hareketler, saatler, günler, haftalar, aylar, yıllar, çizgisel tekrarlar ve döngüsel tekrarlar olmak üzere tekrarlardan oluşur (Lefebvre, 2016, s. 28-29). Lefebvre (2015c, s. 92), “Egemenlerin üretim tarzı özellikle şunları üretti: Gelişmiş küresel pazar, “bilimsel ve teknik devrim” (toplumsal ve politik devrim yerine), küresel devlet sistemi, özgül bir mekân, çok büyük ölçekli bir şehirleşme, gezegen ölçeğinde bir iş bölümü ve son olarak da gündelik hayat.” demektedir. Gündelik hayat sadece bugünle ilişkili değildir. Fotoğraflar, anı ve biblolar ile gündelik hayatın içinde geçmişin hâlâ var olduğu görülür (Lefebvre, 2015c, s. 140-141). Lefebvre, gündelik yaşamı anlamak için sunduğu metaforunda gündelik yaşamı, üzerinde yürünülen ama farkında olunmayan hayat veren bir güç kaynağı olarak verimli bir toprağa benzetir (Gardiner, 2016, s. 14). Gündelik hayatta yaşanan çatışmalar ve sorunlar neticesinde gerçek çözümler olanaksız olduğunda ya da öyle görüldüğünde kişiler kurgusal çözümlere yönelirler. Kişiler, yansıtma aracılığı ile insanlar arzularını nesnelere grubuna, etkinliklere, eve, mobilyaya, mutfığa, tatile, doğaya yansıtırlar. Bu yansıtma sonucunda nesne, gerçek ve imgesel olmak üzere iki varoluş kazanır (Lefebvre, 2016, s. 103).

Kitlelerin gündelik hayatları, medya aracılığıyla şekillenmekteydi. Medya tarafından verilen bilgi gündelik bilginin temeli haline geliyordu. Bunun neticesinde bireylerin eleştirel düşünce ve eylem oluşturmaları imkânsız hale geldi. Bu bağlamda, bireyler, eleştirel bir şekilde irdeleme ve sentezleme güçlerinden kopuk bir şekilde var olmaya devam etmektedirler. Gündelik rutinler düşünülmeden kabul edilir ve uygulanırlar (Bennett, 2013, s. 35-36). Medyanın sunduğu bilgiler, izleyiciler tarafından anlamlandırma ve gündelik hayata aktarılmaları esnasında, yerel bilgi ve duyarlılıklarından faydalanılır (Bennett, 2013, s. 125-126).

İnternet aracılığıyla evde tek başına olmak veya evden çıkmamak sosyalleşmeye engel olmaktan çıkmış, sanal bir topluma katılmak suretiyle başkalarıyla paylaşımlarda bulunmak gündelik hayatın yeni bir gerçeğini oluşturmuştur (Kılıç, 2012, s. 144). İnternet, günlük hayatın ritmine karışarak; iş yerlerinde, okullarda, evlerde, üniversitelerde kullanılmaktadır. İnternet, yeni etkileşim ve topluluk biçimleri oluşturmaktadır. Günümüzde, insanların görünür

kamusal alanlarda etkileşimde bulunmaması, onların izole olduklarını göstermemektedir. Evlerinde arkadaşlarıyla farklı sanal platformlar üzerinden iletişime geçiyor olabilirler (Barry Wellman ve diğerleri, 2002, s. 4). İnternet, insanların nasıl iletişim kurduklarında, nasıl çalıştıklarında ve boş zamanlarını nasıl geçirdiklerinde kısaca gündelik hayatlarında değişimler yaratmakta ve yaratmaya da devam edecektir.

Gündelik hayat sosyolojisi toplumsal hayatı anlamak için etkileşimlerin doğal halinin incelenmesi gerektiğini savunur. Gündelik hayat kavramı devamlı değişime uğramış, yeni anlamlar ve uygulama biçimleri kazanmıştır.

2. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Gündelik hayat kavramı, 19. yüzyılda sosyal bilimlerde akademik anlamda incelenmeye başlanmıştır. İkinci dünya savaşı sonrasında özellikle Henri Lefebvre, Michel De Certeau, Edgar Morin, Gaston Bachelard ve Alf Lüdtke'nin çalışmaları ile bu kavram kuramsal bir çerçeve kazanmıştır (Güngör, 2017, s. 99). Gündelikliğin hâkimiyeti, rekabetçi kapitalizm ve meta dünyasının yayılmasından sonra ortaya çıkmıştır. Gündeliklik ve modernlik, karşılıklı olarak birbirini belirtmekte ve gizlemekte; meşrulaştırmakta ve telafi etmektedir (Lefebvre, 2016, s. 36-50). Uzun süre, günlük hayat kavramı, durağan, sıkıcı, bayağı olarak görülmesinden dolayı entellektüel çevre tarafından inceleme konusu yapılmamış ya da çok sınırlı bir şekilde incelemeye değer bulunmuştur. Sanayileştirilmiş günlük yaşam, kültürel yenilenme ile birlikte politik ve felsefi alanda bilim insanlarının dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu ilginin en büyük nedeni olarak öncesinde sanatın yüksek kültüre ait bir olgu olarak görülmesinin Rus Devrimi ile yüksek kültürün egemen felsefi düalizminin otoritesinin yok edilmesi gösterilebilir (Roberts, 2013, s. 29-30). Gardiner (2016, s. 112), Lefebvre'e göre; gündelik kavramının, aydınlanmadan beri Batı düşüncesi tarafından önemsiz ve konu dışı görüldüğünü ve bunun nedeninin, Batı düşüncesinin; insan aklının sanat, felsefe ve bilim gibi faaliyetlerde gösterdiği işlevleri daha değerli bulması olduğunu belirtmektedir. Sosyal bilimler, büyük olayları incelemiş, sıradan insanın sıradan yaşamını anlamaya çalışmayı gereksiz bulmuştur. Ancak son yirmi, otuz yıl içerisinde gündelik hayata yönelik artan bir

ilginin olduğu ve kültürel çalışmalar, feminizm, medya çalışmaları, postmodernizm alanında birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Gardiner, 2016, s. 15).

Gündelik hayat, son yıllarda, Galyahlılardan ve Romalılarından beri değiştirdinden daha fazla değişmiştir. Gündelik hayat, öncesinde, günü gününe yaşamak ya da hayatta kalabilmek için zorunlu olanı ifade ederken; günümüzde, daha geniş ve daha belirsiz bir duruma gelerek, gündelik yapılan işler ve bu işlerin birbirine bağlanıp bir küme oluşturmasını ifade etmeye başlamıştır. Gündelik hayat, yemek, içmek, giyinmek, uyumak gibi tüketim eylemlerinin toplamına indirgenemez. Toplumsal ilişkilerin de dikkate alınması gerektiği artık kabul edilmektedir (Lefebvre, 2015c, s. 8-13). On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, toplumbilimsel dilde çok yaygın olmasa da gündelik hayat kavramının kullanımına rastlanmaktadır. Bu yeni tartışmada, Max Weber'in ve George Herbert Mead'in merkez konumda oldukları görülür. Bu iki kuramcıda, bireyler tarafından toplumsal normların içselleştirilmesinin pasif bir boyun eğişle sonuçlanmadığını, öz-güdülenmiş eylem için de olanak sağladığını savunmuşlardır (Bennett, 2013, s. 13).

Gündelik hayat sosyolojisinin gelişimini fişekleyen ilk çalışmalar ise klasik geleneğe karşı memnuniyetsizlerinin sonucunda 1920'li ve 1930'lı yıllarda gelişen sosyal davranışçılık ve fenomenoloji ekolleridir. Erving Goffman'ın da etkisiyle gündelik hayat sosyolojisi giderek büyüyen bir teorik zemin oluşturmuştur. Schütz, Berger ve Luckmann gibi kuramcılar tarafından geliştirilen fenomenolojik yaklaşımda da, gündelik hayatta anlamın inşasında birey aktif bir fail olarak yeniden kavramlaştırılmak istenmiştir. Bu yaklaşıma göre, gündelik hayat, bireysel aktörler tarafından yüklenen anlamlardan ayrı düşünülemez. (Gardiner, 2000). Erving Goffman tarafından gündelik etkileşim konusunda dramaturjik bir model uygulanarak, gündelik hayatın bu yorumu daha da geliştirilmiştir. Goffman'a göre, gündelik hayatın pratik deneyiminde, bireyler, sahne arkası ve sahne önü benlikler yaratarak rollerini idare etmeyi, gündelik hayatlarını yönlendirebilmeyi ve gündelik hayatı daha çekilebilir hale getirmeyi öğrenmektedir. Gardiner, bu yaklaşımın, bireylere gündelik hayatta daha aktif ve irade sahibi bir rol verdiğini belirtir. Ancak yine de bu yaklaşım, gündelik hayatın kendisini hâlâ tutumların, pratiklerin ve bilişsel yapıların homojen ve farklılaşmamış bir bütünü olarak gördüğünü savunur (Bennett, 2013, s. 14). Yirminci yüzyılın sonlarında ve yirmi birinci yüzyılın

başlarında ise, kuramcılar, gündelik hayatı homojen bir bütün olarak değil; çok daha dinamik ve çekişmeli bir alan olarak tanımlamaya başlamışlardır. Bunun nedeni, modernitenin çöküşüyle birlikte sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ve meslek tabanlı modernist kimlik kavrayışlarının önemini yitirmesi, medya ve kültür endüstrilerinin artan önemi ve bu endüstrilerin tüketim ve boş zaman aktiviteleri ile ilgili yeni kimlik biçimleri önermesidir (Bennett, 2013, s. 15). 1920'lerin başlarında günlük yaşamın cinsiyetleştirilmesi, politik çalışmaların kültürel çalışmalara doğru kaymasında etkilidir. Ayrıca, makine-tekniğin, 1920'li ve 1930'lu yıllarda günlük yaşam kavramını kültürel bir kategoriye dönüştürmüştür (Roberts, 2013, s. 27-35). 1950'lerde Richard Hoggart, E.P. Thompson ve Raymond Williams'ın çalışmalarının temelinde, 1970'lerde İngiliz kültürel çalışmalarına ve daha yakın zamanda da Avusturya, Kuzey Amerika ve ötesine doğru genişlemesinde gündelik hayat kavramı merkezi ve kurucu bir kavram olmuştur (Gardiner, 2016, s. 23). 1970'lerden itibaren göç, küreselleşme gibi olgularla beraber filizlenen ve yükselen etnik hareketler, kadın hareketleri, LGBT hareketleri aynı zamanda çevre ve insan hakları, çocuk hakları ile ilgili sosyal hareketlerle birlikte bilimsel ilgi de bireyin sıradan hayatına kaymıştır.

Gündelik hayat sosyolojisinin dayanağı Amerika'daki pragmatist sosyolojiye dayandırılrsa da Kıta Avrupası'nın da etkisi yadsınamaz. Lefebvre'e göre, modern öncesi toplumlarda, farklılaşma insani pratikler bütününe dâhil olarak görülürdü. Oysaki kapitalizm ve burjuva toplumunun gelişmesiyle birlikte toplumsal faaliyetler farklılaşmıştır. Aile hayatı ve boş zaman iş yaşamından ayrılır. Birey yalnızlaşır ve içine kapanır. Toplumsal etkileşim, üretim ve pazarın zorunlulukları tarafından yönetilerek faydacı bir konum alır. İnsanlar hayatlarının büyük bir kısmını katı, durağan toplumsal roller ve mesleki konumlar tarafından tanımlanarak ve kısıtlanarak geçirir (Gardiner, 2016, s. 114). Bunun sonucunda, modern öncesi toplumların dünyadaki nesnelere tanımlamak için kullandıkları sabit sembolik sistem çözülmüştür ve bu durum, göndergesel olmayan göstergelerin artmasına ve genel bir anomi ve anlamsızlık hissinin doğmasına neden olmuştur (Gardiner, 2016, s. 127). Lefebvre (2016, s.77), 1960'tan beri gündelik hayatın sadece bölümlere ayrılmadığını ve örgütlenmediğini aynı zamanda programlandığını da savunmaktadır. Teknolojinin gelişmesi mahalle ve kentle kurulan ilişkiyi

dönüştürmüştür. Arabanın yaygınlaşması ile iş ve eğlence arasındaki ilişki dönüşmüş, hafta sonları gidilen ikincil konutların sayısında artış olmuş, dondurulmuş gıdalar yemek alışkanlıklarını farklılaştırmıştır (Certeau, vd, 2009, s. 18).

3. GÜNDELİK HAYAT KURAMLARI

Bu bölümde ilk olarak klasik sosyoloji kuramlarının gündelik hayat sosyolojisine etkisi incelenecektir. Daha sonra sırasıyla fenomenolojik yaklaşım, etnometodolojik yaklaşım, sembolik etkileşimci yaklaşım, dramaturji kuramı, yapılaşma kuramı, gerçekliğin sosyal inşası, eleştirel inceleme alanı olarak gündelik hayat, habitus ve Michel de Certeau'nun düşüncelerine yer verilmiştir.

Sosyologlar, insan eyleminin doğası sorununu, nesnelcilik ve öznelcilik dikotomisi şeklinde sosyal teorideki geleneksel ayırım çerçevesinde incelemiştir. Nesnelcilik ilkesi, toplumsal nesnenin ve toplumun birey üzerinde önceliği olduğundan hareketle temel ilgi alanı olarak toplumsal kurumların analiziyle ilgilenirken, öznelcilik, amaçlı, muhakeme sahibi bir aktör olan insan unsurunu sosyal analizin merkezine yerleştirmektedir. Bu anlayışa sahip olanlar; İnsanı, kendi eylem koşullarını anlayan, niyetli davranışlar sergileyen ve yaptıkları konusunda nedenlere sahip olan bireyler olarak görmektedirler (Kılıç, 2015, s. 128).

Roberts (2013, s. 131), günlük yaşam tarihini dört büyük felsefi kategoriye ayırır. Bunlardan ilki, geride kalan bir şey olmadan bir özne ürettiklerini iddia eden günlük yaşam kuramlarıdır. Bu kategoriye Heidegger örnek olarak verilebilir. İkincisi, mesihsel bir özne üreten günlük yaşam kuramlarıdır. Lukács, Debord ve Vaneigem'in kuramları bu kategoriye girer. Üçüncüsü, sosyal çelişkilerin somutlaşma şekli olarak bir özne üreten günlük yaşam kuramlarıdır. Gramsci, Benjamin ve Lefebvre'in kuramları bu kategoridedir. Son olarak ise bireyliği sembolik bir yerinden etme ya da yeniden kodlama ile eşit tutulan bir özne üreten kuramlardır. Barthes, de Certeau bu kategoride incelenebilir. Roberts (2013, s. 10), modern kuramların büyük bir kısmının günlük yaşamın eleştirisi ile ilgili kuramların ya popüler kültürel tüketimin işaretleri ve kalıplarıyla ilgili bir kuramdan ya da temsilin ikilemleri ve belirsizlikleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir.

Gündelik hayatın çözümlenmesi ile ilgili ortaya atılan kuramlar, sosyal bilimlerdeki önemli dikotomik ayrımlar (mikro-makro, birey-yapı vb) üzerinden temellenmektedir. 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarında kimlik heterojen bir özellik kazanır. Bunda gündelik hayatın artık homojen bir bütün yerine, çok daha dinamik ve çekişmeli bir alan olarak kavramsallaştırılmasının etkisi vardır. Gündelik hayatın bu dönüşümünün nedeni ise modernitenin çöküşü ile birlikte, sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ve meslek tabanlı modernist kimlik kavrayışlarının önemini kaybetmesi, medya ve kültür endüstrisinin artan önemi ve bu endüstrilerin tüketim ve boş zaman faaliyetleri çerçevesinde oluşturulan yeni toplumsal kimlik biçimleridir (Bennett, 2013, s. 15). Postmodernist yorumlar ile birlikte kimlik ve kimliklere eşlik eden kültürel pratiklerin gündelik hayatta nasıl inşa edildikleri ile ilgili daha ileri tartışmalar yapılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla kimlik ve kültürün basitçe yukarıdan aşağıya verilmek ya da dayatılmak yerine düşünümsel olarak kurulduğuna yönelik post-yapısalcı argüman güçlenmiştir (Bennett, 2013, s. 78).

3.1. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Klasik Kuramlar/ Klasik Sosyoloji Kuramlarının Gündelik Hayat Sosyolojisine Etkisi

Klasik sosyoloji kuramcıları, toplumsal oluşun dinamiklerini sistematik olarak araştırmaya başladıklarında, toplumsallığın bileşenlerini keşfetmek için karşılıklı bağımlılıklar içinde yapılaşmış ve bireylerin biyografik yaşantılarından daha uzun süreli olan kurumsal düzenlilikleri esas almaları gerektiğini kavramışlardır (Özkurt, 2019, s. 155). Klasik sosyoloji kuramlarında gündelik hayat doğrudan bir çalışma nesnesi olarak ele alınmamıştır. Marx, Durkheim ve Comte gibi isimlerinde yer aldığı yapı merkezli sosyoloji anlayışlarında sosyolojik analizlerde eyleyen ve özgür iradeyle hareket eden bireye çok fazla yer verilmemiştir.

Marx, kapitalist toplumun gündelik kültürünün incelikli bir aldatmaca numarasından farklı olmadığını belirtmektedir. Ona göre, gündelik kültür, egemen sınıfın ekonomik ve ideolojik sömürsünün bir aracıdır. Bu yanılsama ile işçi sınıfı kendi sosyo-ekonomik varoluşunun gerçek koşullarını kavrayamaz. Oysa toplumsal değişim için bu kavrayış gereklidir (Bennette, 2013, s. 28). Bu bağlamda Marx ve Engels'ın politik metinlerinin temel işlevi, işçi sınıfının gündelik hayatını dönüştürerek mücadelenin bir parçası haline gelmelerini sağlamaktır. Marksist

düşünce yapısının gündelik yaşamı inceleyen bazı düşünürlerde de yansımalarını bulmak mümkündür. Roberts (2013, s. 26), gündelik yaşam kavramının ortaya çıkmasında etkisi olan ve yön verem iki büyük kültürel formasyondan söz etmiştir: 1910'dan 1939 yılına kadar devam eden Marksist felsefe ve kültür üzerine Alman-Sovyet tartışmaları ve günlük yaşam kavramının yeni Marksizm'de ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da görülen kültürel çalışmalarda yeniden inşası. Bu bağlamda Henri Lefebvre, Michel de Certeau, L. Giard ile P. Mayol, Marksist bakış açısıyla gündelik yaşamı inceleyen en önemli düşünürler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Talcott Parsons ve Emile Durkheim gibi önemli temsilcilerin bulunduğu yapısal işlevselcilik, gündelik hayat çalışmalarında, belirli bir düzenin varlığının ön kabulü doğrultusunda yapının davranışları belirlediğini belirtir. Bu yaklaşımda düzeni oluşturan kurallar sayesinde düzenin devamı sağlanmaktadır. Bu doğrultuda her bireyin gerekli ve kabul gören eylemleri gerçekleştirmesi gerekli görülmekte ve ortak değerlere bağlılığı ortaya konulmaktadır. Yapısal işlevselcilik, bireyi yapı ve kurallar tarafından belirlenen davranışları ortaya koyan pasif karakterler olarak değerlendirmektedir.

Bireyi ya da onun eylemlerini inceleyen fail merkezli bakış açısında ise yapı merkezli sosyoloji anlayışını benimseyen sosyologların aksine özneler arasındaki rutin insan etkileşimlerini de ele almışlar ve mikro anlamlara yönelmişlerdir. Max Weber'ın "eylem teorisi" ile bu alanda önemli çalışmaları mevcuttur. Fenomenolojik metodolojiyi geliştiren Alfred Shütz, Weber'ın düşüncelerinden etkilenmiştir.

Toplumbilimsel düşün olarak tanımladığı özel meselelerin kamusal konularla ilişkilendirilme gerekliliği ile birlikte aynı zamanda C. Wright Mills, gündelik hayat çalışmalarının özüne de ışık tutmaktadır. Mills'in toplum bilimsel düşün kavramı sayesinde gündelik hayat çalışmalarının sıradan, tekrarlanan ve düzenli biçimde gerçekleştirilen davranışlar araştırma konusu olmuştur (Yılmaz, 2015, s. 22).

Genellikle temel sosyolojik kuramların geliştirdiği ana yaklaşımlardan yola çıkarak gündelik hayata ilişkin çözümler ve analiz biçimleri sunan sıradan olanın bilgisine ulaşmak için ortaya atılan kuramları sınıflandırırken, yorumsamacı sosyoloji, fenomenoloji, etnometodoloji, sembolik etkileşimcilik, dramaturji,

yapılaştırma kuramı ve meydan okuma kuramları olarak kültürel çalışmalar ve post-yapısalcılık olarak ele almak mümkün olmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 23). Bu bağlamda araştırmacı kendi kişisel değerlerinden ve ön kabullerinden uzak durarak incelediği toplumların gündelik hayatına bakmaktadır.

3.2. Fenomenolojik Yaklaşım: Alfred Schütz

Fenomen kelimesi Yunanca *phainomenon* kelimesinden gelmektedir ve görünüş anlamını taşımaktadır. Ahmet Cevizci (1999, s. 341) tarafından hazırlanan felsefe sözlüğünde “genel olarak, algının nesnesi, algılanan ya da bilince görünen şey, gözlenebilir olan olay ya da olgu. İnsan varlıklarına, doğrudan ve aracısız deneysel, tecrübede görünen şey. Gözlemlenebilir olan, gözlemlenmeye, deney yoluyla bilinmeye elverişli olan. Görünüş, yani görünen şey; gözleme açık olan algılanabilir değişim ya da oluşum. Kısacası, insan varlıklarına görüldüğü, onlar tarafından algılandığı şekliyle nitelik, ilişki, durum, olay, vb.” olarak tanımlanmaktadır. Fenomenoloji ise “genel olarak fenomenlerin bilimi, özel olarak çağdaş Alman filozofu Edmund Husserl tarafından kurulmuş olan, bilincin çok çeşitli formlarıyla, dinî, estetik, ahlaki ve duyuşsal her tür doğrudan deneyimini analiz edip betimleyen felsefe anlayışı ya da yaklaşımı” olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 1999, s. 342).

Fenomenoloji, özü görüleme yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Öktem, 2005: 28). Fenomenoloji, hem bir öğreti hem de bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Duyguların ve olayların ötesinde fenomen ve olguların özlerini kavrama çabası olan fenomenolojik yöntem, matematik, geometri, mantık, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, tarih, dilbilim, edebiyat, sanat, din bilimleri ve fizik olmak üzere birçok bilimde kullanılan bir yöntemdir (Aydoğdu, 2018, s. 1291). Fenomenolojide inceleme nesnesi doğrudan nesnel realite olmayıp onun yerine insanın bu realite ile ilişkiye girerken kullandığı bilinç sürecidir (Erbaş, 1992, s. 160). Fenomenoloji, “bu insanlar için bu olgunun yapı ve deneyiminin özü nedir?” sorusunu açıklamaya çalışır (Dedeoğlu, 2002, s. 85). Fenomenoloji felsefesi, insanın kendi yaşam dünyasındaki felsefedir ve bu dünyanın anlamının katı bir bilimsel tavır ile açıklanabileceğini savunur (Alfred, 1998, s. 143). Bir öz ontolojisi olan fenomenoloji, nesnenin nasıl görüldüğüyle ilgilenir. Buna göre, gerçeklik, bilince

yönelinen, bilincine varılan ve görülen bir şey olmaktadır (Aydoğdu, 2018, s. 1292-1293).

Fenomeloidide araştırılan olgu, bir duygu (yalnızlık, öfke) olabileceği gibi iş, evlilik, program, ürün, örgüt ya da kültür de olabilmektedir. Fenomeloidinin temel varsayımı “sadece deneyimlerimizle yaşadıklarımızı bilebileceğimiz”dir. Başta tüm anlayışlarımızın olgunun duyusal deneyimlerinden oluştuğunu varsaymakta; bu deneyimin tanımlanması, açıklanması ve yorumlanması gerektiğini belirtmektedir (Dedeoğlu, 2002, s. 86). Bu yaklaşım iki şekilde uygulama alanı bulmaktadır; birincisi, insanların neyi yaşadıklarının ve dünyayı nasıl yorumladıklarının bilinmesinin önemli olduğunu iddia eder. Olgunun nasıl yaşandığını araştırmak için görüşmeler yapılması gerektiğini belirtir. İkinci uygulama şekli, diğer insanların deneyimlerini gerçekten anlamının tek yolunun araştırmacının bu deneyimleri kendisinin de bizzat yaşamayı olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda katılımcı gözleminin önemine işaret etmektedir. Bu iki yaklaşım bir arada ya da tek başına kullanılabilir (Dedeoğlu, 2002, s. 86).

20. yüzyılın en önemli filozoflarından biri olan Edmund Husserl, fenomenoidinin kurucusudur. Sadece felsefe değil, dilbilim, sosyoloji ve bilişsel psikoloji de onun temel fikirlerinden etkilenmiştir (Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edmund Husserl, 2020: Erişim Tarihi: 07.05.2021). Husserl, bir öz ontolojisi olan fenomenoidiyi, bütün bilimlerin temeli olarak görmektedir. Ona göre fenomenoidi, bir şeyin herhangi bir durumunu ele almaktan öte, algıları, yargıları, duyguları kısaca bütünü ele alır (Öktem, 2005, s. 28). Sosyal bilimlerde kullanılan yöntemlerde bir sorun tespit etmiş ve yeni bir yöntem geliştirmeye çalışmıştır. Husserl, tam olarak tecrübe edildiği şekilde tanımlanmasını sağlamak amacıyla fenomenoidik tanımın birinci şahıs bakış açısından yapılması gerektiğini savunur (Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edmund Husserl, 2020: Erişim Tarihi: 07.05.2021). Husserl’e göre, insan zihni rastlantısal öğelerle ya da olumsal olana dair inançlarla doludur. Özlere ulaşmak için olumsal olanla ilgili bu inançları paranteze almak gerekmektedir. Ancak bu şekilde saf bilinçte kalanlar araştırılabilir. Fenomeloidik yaklaşımda fenomenoidik indirgeme tekniği kullanılır (Cevizci, 1999, s. 343). Husserl, masanın maddesinin, şeklinin, renginin çıkartılması sonucunda masayı masa yapan saf özün kaldığını belirtmektedir. Ona göre elde edilen bu saf öz

(masa fenomeni) mutlak verilmişliktir. Kısaca en son şeydir. Bu süreçten sonra masa görülse de görülmese de masa üzerinde konuşulabilir. Husserl'e göre, masa örneğinde olduğu gibi bilimler de elde edilen bu özler üzerine kurulmalıdır (Husserl, 1966: 59). Bu bağlamda, felsefesini "transandantal felsefe" olarak adlandıran Husserl, özü sezgisel olarak kavramanın ve özün sezgisini elde etmenin önemini savunur (Öktem, 2005, s. 30). Husserl'in fikirleri sosyologları da etkilemiştir. Husserl'in "yeniden şeylere dönelim" sloganı, anlamaya yönelik bir sosyolojinin oluşmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda sosyolojide şeylerin kendilerine gitmek, onları doğru olarak betimlemek ve bu betimleme üzerinden anlamların bir yorumunu geliştirmek olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydoğdu, 2018, s.1305).

Alfred Schütz, Husserl'in fikirlerini benimsemiş, geliştirmiş ve sosyolojiye eklemiştir. Gündelik hayat sosyolojisine büyük katkılarda bulunmuştur. Helmut R. Wagner, Schütz'un fenomenolojik sosyolojinin temelini oluştururken, Max Weber ile Edmund Husserl'den etkilendiğini belirtir (Schütz, 1970, s. 3-5). Weber ve Husserl'in fikirleriyle beslenerek kendi kuramını geliştiren Schütz, toplumbilimin esas çalışma alanı olarak gündelik hayatı merkeze alır (Kılıç, 2012, s. 140). Helmut R. Wagner, Husserl'in nihai hedefinin önceden varsayılmayan bir felsefe yaratmak olduğunu vurgular. İndirgenemez başlangıç noktası, algıladığı, yorumladığı ve ona anlamlı gelen bir 'dünyada' yaşayan ve hareket eden bilinçli insanın deneyimlerinden verilir (Schütz, 1970, s. 5). Schütz (1970, s. 8), Husserl'in bu fikirlerinden etkilenmiştir. Helmut R. Wagner, Schütz'un Weber'dan etkilenmesini de şu sözlerle anlatmaktadır: "Eylem, fiziksel olarak somut etkinliklerden, zihnin faaliyetlerinden, kasıtlı olarak eylemden kaçınmaktan veya eylemleri kasıtlı olarak tolere etmekten veya başkalarına karşı kasıtlı olarak hoşgörülü olabilen insan davranışdır. Bununla birlikte, her durumda, insan davranışı, yalnızca eylemde bulunan kişi ona bir anlam yüklediği ve ona anlamlı olarak anlaşılabilir bir yön verdiği ölçüde eylem olarak kabul edilir. Bu türden kasıtlı davranış, başkalarının davranışına yönelikse sosyal hale gelir. Özetle bu, Weber'in insan eyleminin çok önemli bir kriteri olarak öznel anlam anlayışıdır. Schütz (1970, s. 8), Weber'in eylem teorisinde fenomenoloji alanından sosyolojiye geçmesine izin verecek bir köprü olarak gördüğü bu kavrayıştan esinlenmiştir. Schütz (1998, s. 157) ayrıca Weber'dan etkilenişini şu şekilde dile getirmektedir: "Max Weber, ideal tip kuramı ile ideal tipin oluşum

yasalarında bu bilimlerin yöntem biçiminin ana özelliklerini vermiştir. Fakat bana öyle geliyor ki, bu yöntemler oluşturucu bir doğal tutum fenomenolojisinin çok yönlü araştırmaları vasıtasıyla ancak tam olarak anlaşılabilir bir hale gelebilir.

Schütz, eyleminin kendi eyleminin anlamını kendisinin yükleyerek oluşturduğu dünyaya saf deneyimin orijinal dünyası ismini verirken, başkalarının değer yargılarına göre gerçekleşen eylem alanını da gündelik yaşam dünyası olarak adlandırmaktadır (Erbaş, 1992, s. 161). Fenomenolojik sosyoloji, toplumsal kategorilerin toplumun üyeleri arasında nasıl paylaştırıldığını ve bireyler için taşıdığı anlamları araştırır. Bu bağlamda Alfred Schütz'a göre, insanı, toplum içindeki bütünlüğü ile yani başkalarıyla kurduğu toplumsal ilişkiler noktasında kavrayarak anlayabiliriz (Aydoğdu, 2018, s. 1304). Schütz (1998, s. 153), gündelik hayattaki toplumsal ilişkileri safdil bir biçimde, kendi tarihsel geçmişimiz ve pragmatik çıkarımlarımızla yorumladığımızı öne sürer. "İçinde yaşadığım mekânın, coğrafi bir kavram olarak değil, kendi evim olarak bir anlamı bulunur ve ilişkili olduğum insanlar yakınlarım, dostlarım ya da yabancılarıdır. Dil, benim için felsefe ya da dilbilgisine ilişkin düşüncelerin mahalli olmayıp, niyetlerimi ifade etme ya da başkalarının niyetini anlama vasıtasıdır." Toplumsal ilişkilerde ben, biz, sen ve üçüncü tarafı simgeleyen onlar bulunmaktadır. Schütz'a göre, kendimize ait toplumsal dünya, orada bulunan başka benler, etrafımdaki dostlar, çağdaşlar, öncekiler ve sonrakiler şeklinde düzenlenmiştir. Kendimle ve başkalarıyla ilişkilerim çeşitli yakınlık ve belirsizlik derecelerinde yapılmaktadır. Schütz (1998, s. 154-155), toplumsal ilişkileri şu şekilde açıklar: kişi kendisi için geçerli anlamlar bütününe, dünyayı bütün doğal nesnelere, canlı varlıklarıyla, aletleriyle, simgeleriyle, dil sistemleriyle, sanat eserleriyle birlikte kendisine göre anlamlı bir biçim oluşturarak ulaşır ve ortaya koyduğu eylemleri başkalarının onları anlamlı bir biçimde yorumlayacağını umarak oluşturur. Fenomenolojik bir yöntem geliştirmeyi amaçlayan Schütz, Weber ve Husserl'den başka Bergson'un fikirlerinden de beslenmiş ve anglo-sakson pragmatizmi ile de zenginleşmiştir. İşte, bu nedenle Schütz'un çalışmaları etnometodolojik akımlar için de bir ilham kaynağı olmuştur (Trom, 2018, s. 252). Schutz'un fikirleri, Peter Berger ve Thomas Luckmann'ı etkilemiştir.

3.3. Etnometodolojik Yaklaşım: Harold Garfinkel

Etnometodoloji, bireylerin gerçekliği anlamlandırırken veya zihinlerinde yeniden kurarken, günlük ilişkilerde sıradan ve rutin hale gelmiş, sorgulamadan ve çoğunlukla bilinçsiz olarak kabul ettikleri kural, inanç ve değerleri çözümlenmeyi konu edinen disiplin olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 2005, Sosyal Bilimler Sözlüğü). Etnometodolojide, “İnsanlar, sosyal olarak kabul edilebilir şekilde davranabilmek için günlük faaliyetlerine nasıl anlam vermektedir?” sorusu araştırılır (Dedeoğlu, 2002, s. 85). Etnometodoloji, insanların, zaten başkaları tarafından tanımlanmış durumlarda nasıl davrandıklarını açıklamaya çalışan natüralist sosyolojik analiz aksine insanların durumu nasıl gördüklerini, betimlediklerini ve ortak bir durum tanımını nasıl geliştirdiklerini anlamaya çalışan sosyolojik bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar (Ensar, 2018, s. 121). Giddens (2014, s. 251), etnometodolojinin görevinin, göstergesel ifadelerin her türlü düzeltme düşüncesinden bağımsız olarak sadece betimlemek olduğu iddiası taşımasında doğalcılığın görüldüğünü belirtir. Etnometodoloji, araştırma alanındaki tüm bireyleri ayrı ayrı ama bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirerek gündelik hayatı açıklamaya çalışır. Bu bağlamda gündelik hayatı kültür ekseninde ele alarak, toplumu oluşturan bireylerin günlük eylemlerine ve etkinliklerine yüklemiş oldukları anlama odaklanır. Etnometodoloji, kökleri fenomenolojide olan, insanların sıradan gündelik hayatta kullandıkları bazı yöntemlerle toplumsal düzeni ürettikleri varsayımına dayanmaktadır. Gündelik hayatta bu yöntemleri inceleyerek gündelik hayatın ilk anda görünmeyen kurallarını ve insanların toplumsal düzeni nasıl anlamlandırıp ürettiklerini saptamaya çalışır. Bu bağlamda etnometodolojinin temel amacı, insanların gündelik yaşantılarında gerçekleştirdikleri ve farklı ilişkileri sürdürürken kullandıkları metotlar veya prosedürleri analiz etmek ve insanların sosyal gerçeklik duygusunu nasıl yarattıklarını, sürdürdüklerini ve değiştirdiklerini açıklamaya yardımcı olabilecek kavramlar ve ilkeler geliştirmeye çalışmaktır (Ensar, 2018, s. 123).

Etnometodolojinin temelleri hem bir kuram hem de geleneksel sosyolojinin bilinçli bir eleştirisi olarak Amerikalı sosyolog Harold Garfinkel tarafından atılmış ve geliştirilmiştir (Gordon Marshall Sosyoloji Sözlüğü, 2005, s. 216-217). Harold Garfinkel, Alfred Schütz’un ve Talcott Parsons’ın çalışmalarından etkilenmiştir.

Klasik dönem sosyologları, bireyin kendi eylemine yön vermede gerçekte neyin etkili olduğunu tartışmamışlar, “çemberlenmiş” insan eyleminin soyut sınırlamalarına odaklanmışlardır. Ancak yirminci yüzyılın ortalarından başlayan yeni dönemde bu anlayışa karşı iki sosyolog ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Ervin Goffman diğeri ise Harold Garfinkel’dir (Ensar, 2018, s. 121). Garfinkel, “etno” kökünün insanın içinde yaşadığı toplumun ortak duygusal bilgisine, ortak duyu bilgisi ya da herhangi bir bilgi olarak erişebildiğini savunmaktadır. Etnometodoloji; fenomenoloji, Wittengsteinci felsefe ve dil felsefesi gibi değişik felsefi temellere dayanmaktadır. Etnometodologlara göre, toplumsal yaşam ve burada var olan görünüşte istikrarlı fenomenlerle ilişkiler dilin sonucundaki başarının ürünüdür. Anthony Giddens’in eserlerinde etnometodolojik içgörülerini sosyolojiye sokmaya yönelik en sistematik çabalara rastlanabilir (Gordon Marshall Sosyoloji Sözlüğü, 2005, s. 217-218).

Garfinkel’in çalışmalarında, dizinsellik/anlamın bağlama gönderimliliği (indexical expression), düşünümsellik (reflexivity) ve açıklanabilirlik (analyzability of actions in context) kavramları önemli bir yer tutar. Bu kavramlar aynı zamanda etnometodolojinin de en temel kavramlarıdır (Ataseven ve Araboğlu, 2015, s. 81). Etnometodoloji aracılığı ile sosyal bilimlere giren bir kavram olan Bağlama-gönderimlik kavramı; sözler, hareketler, kurallar ve eylemler gibi bütün sembolik formların meydana geldiği ortamdaki anlamlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak bu sembollerin kullanıldıkları ortamda anlam kazanmaları tamamlanmışlıktan öte bir tamamlanmamışlığa işaret etmektedir. Gündelik hayatın özünü oluşturan toplumsal durumlar devamlı bir bağlama-gönderimliğe sahiptir. Anlamın bağlama-gönderimliliği, bir nesnenin ya da etkinliğin anlamının, kendi bağlamında türetilmesidir. Bu bağlamda sözcüklerin, bağlamdan bağımsız her zaman geçerli olan değişmez, nesnel anlamları yoktur. İnsanlar, kelimeleri, konuşanın kim olduğuna, konuşan ve dinleyen arasındaki ilişkinin boyutuna, konuşmanın amacının ne olduğuna vb. bakarak anlamlandırır” (Ensar, 2018, s.124). Etnometodolojide toplumsal olgular etkileşimsel etkinlikler olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla eylemlerin eyleme katılanlar (üyeler) tarafından daha önceden belirlenmiş bazı kural veya gerekliliklere göre gerçekleştirildiği kabul edilir (Ataseven ve Araboğlu, 2015, s. 81). Garfinkel, kişilerin yaşadıkları toplumda aktif olarak sahip oldukları bilgi

birikimi sayesinde eylemlerine yön verdiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla bireylerin gündelik yaşantılarını anlamlandırabilmek için durumlara birer problem olarak bakılması gerektiğini savunmaktadır. Garfinkel'e göre öznelerin aktif eylemlerinin en önemli dayanağı sağ duyuşsal bilgidir. Bu bilgi, toplumun üyelerini yapının veya sosyal sistemin taşıyıcısı pasif varlıklardan ziyade kendi varlığına ve dünyaya dair bilgisi, birikimi ve görüşü olan aktörler haline getirir (Güçlü ve Çakır, 2020, s. 110-113).

İnsanlar her zaman karşılaştıkları durumu anlamlandırma çabasındadır. Toplumsal düzende bu anlamlandırma otomatik olarak gerçekleşir çünkü kurulu düzen insanlara neyi/nasıl anlayacaklarını gösteren normlara göre şekillenmektedir. Etnometodojinin "gerçek" dediği şey, bu anlamlandırma süreci sorgulandığında ortaya çıkmaktadır. Garfinkel yaptığı deneylerde, deneklerin rutin diyaloglarını sorgulamış ve ulaştığı sonuç anlam dünyası sarsılan deneğin, durumu anlamlandırma ve tekrar düzene ulaşma çabaları olmuştur (Özsöz, 2007, s. 5). Garfinkel'in sosyolojik yaklaşımı, sağduyu akıl yürütmesinin metodik olduğu düşüncesi üzerine temellenmektedir. Ona göre, metotlar toplumsal ve ortaklaşa olmalıdır, aksi durumda aktörler benzer sonuçlar karşısında doğru akıl yürütemeyecek, birbirlerini anlamayacak ve eşgüdümlü bir yöntemle eylemde bulunamayacaklardır. Garfinkel, bu metodolojinin nasıl ortaya çıktığını belirleyebilmek için günlük eylemlerin akıcı işleyişine engel olan bazı yarı- deneysel yöntemler uygulamıştır (Ensar, 2018, s. 121). Toplumlar, hiç değişmeyen yapılar değildir. Toplumlar, üyelerinin gündelik hayatı içinde oluşurlar ve değişirler.

Etnometodoloji, betimleme yapmaktan öteye gidememek, büyük teoriler geliştirememek, çok küçük toplumsal süreçlere odaklandıkları için önemsiz konularla ilgilenmek, insanların herhangi bir amaçları ya da güdülerini yokmuş gibi değerlendirmek gibi nedenlerle eleştirilmiştir. Büyük siyasal ve toplumsal sorunlar, etnometodolojinin kapsamı dışında kalmaktadır. O yüzden önemli olan hiçbir şey anlatmadığına ve bildiğimiz şeylerden başka bir şey söylemediğine dair eleştiriler bulunmaktadır. Bunun nedeni de ilgi alanının dünyanın bir varlık anlamında ne olarak kurulduğundan ziyade onun nasıl kurulduğudur (Gordon Marshall Sosyoloji Sözlüğü, 2005, s. 218).

3.4. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Sembolik Etkileşimci yaklaşımda “İnsanlar arası karşılıklı etkileşimde hangi semboller ve anlamlar oluşmaktadır” sorusuna cevap aranmaktadır (Dedeoğlu, 2002, s. 85). Amerika’daki Afro Amerikalıların 1950’li yıllarda sosyal, politik ve ekonomik alanlarda sergilemiş oldukları eşitlik talepleriyle birlikte yapısal işlevselci teorilerin yetersiz kaldığı ve toplumsal dengenin tekrar kurulamadığı anlaşılmış ve yapıya odaklanan sistemi açıklayan teorilerden insan ilişkilerine odaklanan mikro teorilere doğru bir geçiş gerçekleşmiştir (Doğan ve Oral, 2020, s. 41). Bu bağlamda sembolik etkileşimcilik öğretileri Chicago ekolüne mensup George Herbert Mead’in öğretilerinden yola çıkılarak geliştirilmiştir. Bu kurama göre insanlar arasındaki toplumsal etkileşimin temelini oluşturan insanlar arasındaki toplumsal ilişki ve davranış biçimlerinin semboller aracılığıyla sağlanmasıdır. Dolayısıyla bu kuramda bireylerin kendi aralarındaki ilişkinin incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda bireylerarası etkileşim sonucu ortaya çıkan davranışsal değişimler, bireysel ilişkiler sonucu doğan benlik sunumu hakkında ipucu verebilmektedir. Sembolik etkileşim, toplumsal alanda, mikro düzeyde insan davranışlarının etkilenme sürecinin benlik sunumları aracılığıyla ve bireylerarasında karşılıklı olarak gerçekleştiğine vurgu yapmakta böylece yapısal işlevselci yaklaşımın da bir eleştirisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kurama göre bireyin davranışını şekillendirecek unsur, davranışını sergilemeden önce bu davranışın toplumsal iz düşümde nasıl bir tepkiyle karşılaşıacağına yönelik tahminidir (Ritzer, 2011, s. 363-364). Bu durumda kuram gündelik yaşamda bireylerin sembolik (jest, mimik, taklit vb.) davranışlarına odaklanmaktadır (Doğan ve Oral, 2020, s. 41). Dolayısıyla sembolik etkileşimcilik kuramı, sosyal ortamdaki bireylerin diğerleri ile karşılıklı etkileşiminde ortaya çıkan anlamları incelemektedir (Dedeoğlu, 2002, s. 87).

Yapısal işlevselcilere göre bireyler, davranış kurallarını ya da normları destekleyici bir uyumla hareket ederler. Bu bağlamda onlara göre, insanlar içinde buldukları toplumun ürünleridir. Sembolik etkileşimciler ise, toplumsal yapının etkileşimde bulunan kişilerin etkileşimi sonucu şekillendiğini savunurlar (Doğan ve Oral, 2020, s. 42). Bu perspektife göre nesnelere sembolik etkileşimde bulunan sosyal aktörler tarafından anlam yüklenmektedir. Sembolik etkileşim, eylemlerin yorumlanmasını içeren bir süreçtir. Dolayısıyla basit fiziksel nesnelere ya da olaylar,

sembolik olmayan ve herkes tarafından aynı şekilde gözlemlenen göstergeleri içerirken, bunlara ait sembolik anlamlar herkese göre farklılık arz edebilmektedir (Dedeoğlu, 2002, s. 87).

“İnsan aktörler” kavramından hareket eden Cooley ve Mead’e göre insan aktörlerin “ben”lerini biçimlendiren toplumsal deneyimleridir. Bu bağlamda insan kişiliğini anlayabilmek bireyin içinde bulunduğu toplumsal matrisin koşullarıyla bağlantılı iletişimsel etkileşim yoluyla şekillenen toplumsal sürece odaklanmak gerekmektedir (Coser 1990, s.319 aktaran Şenol, 2018, s. 65). Mead’e göre benliği hem kendisi hem de çevresi ile etkileşim halinde olan dinamik bir süreç olarak analiz etmek gerekmektedir. Ortak eylemi ortaya çıkaran bu çifte etkileşimdir (Morva, 2017, s. 137-138). Bu bağlamda Chicago Okulu; kişisel belgelerden, hayat hikâyelerinden temellenen yoğun bir alan araştırmasına dayanan, sosyal eylemin öznel bakış açısıyla ilişkilendirildiği bir yaklaşım benimser (Morva, 2017, s. 138).

Sosyal bilimler alanındaki yorumlayıcı yaklaşımlardan biri olan Sembolik etkileşimcilik, 20.yüzyıl’ın başında hızlanan endüstrileşme ve kentleşme süreçleri bağlamında sosyal değişimi anlamlandırmayı ve sosyal değişimin yol açtığı sorunları çözmeyi hedeflemiştir (Morva, 2017, s. 141). Sembolik Etkileşimci ekolün önde gelen isimlerinden biri olan Blumer’e göre, eylem her zaman aktörün karşılaştığı bir durum içinde meydana gelmektedir. Aktörün eylemini ise bu durumu nasıl yorumladığı şekillendirmektedir (Morva, 2017, s. 142). Bu bağlamda sembolik etkileşimciliğin üç temel aksiyomu bulunmaktadır: (i) İnsanlar, nesnelere onların kendileri için anlamı doğrultusunda ilişkide bulunurlar, (ii) Bu nesnelere anlamı kişilerin birbiri ile sosyal etkileşiminden ortaya çıkar; (iii) Bu anlam, nesneyle ilişkide bulunan kişinin yorumlama sürecinden geçerek taşınır ve değişerek yeniden oluşur” (Blumer, 1969 aktaran Morva, 2017, s. 142). Mead’in çalışmalarını geliştiren Herbert Blumer, dil ve jestlerin en önemli semboller olduğunu savunmaktadır. Ona göre etkileşim, dil ve semboller vasıtasıyla sağlanmaktadır (Doğan ve Oral, 2020, s. 42).

Thomas, Park ve Burgess’in çalışmalarıyla Chicago Okulu’ da bireyi merkeze alarak onların gerçek yaşam öykülerine odaklanan, mekân ve kişi arasındaki bağı önemseyen bir mikro sosyoloji anlayışı geliştirmişlerdir (Morva, 2017, s. 146). Bu

bağlamda sembolik etkileşimcilik perspektifinden temellenen bir araştırmada araştırmacının, insan davranışının özneler arası doğasına, aktörün kendini ilişkilendirdiği yorumlarına, bireyin etkileşimde olduğu kişilerin eylemde bulunma biçimlerine, ötekileri etkileme şekillerine odaklanması gerekmektedir. Bu kurama göre insanlar topluluktan bağımsız anlaşılabilirler (Morva, 2017, s. 144). Dolayısıyla sembolik etkileşimcilik, fenomenolojik ve varoluşçuluk gibi alanlarla da bağlantılı hareket etmektedir (Doğan ve Oral, 2020, s. 40). İnsanlar, yorumlamalarında etkin olan etkileşim ve eylemde kullandıkları semboller ve anlamlarını değiştirme yeteneğine sahiptir. Bu bağlamda eylemlerdeki etkileşim düzeyi davranışlarda sembolik değişimlere yol açabilmektedir (Doğan ve Oral, 2020, s. 43). Mead'e göre toplum, bireyleri benlik kavrayışı aracılığıyla etkilemektedir. Benlik kavrayışı ise insanlar arasındaki etkileşimden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda benlik kavrayışı sürekli olarak değişikliğe uğramaktadır (Kılıç, 2015, s. 130). Sembolik etkileşim, bireyin benlik sunumunun ortamdaki ortama değişebileceğini savunmaktadır (Doğan ve Oral, 2020, s. 43).

3.5. Erving Goffman: Dramaturji Kuramı

Kişilerin ideal olarak sunulan kimliği oluşturmalarına ilişkin literatürde kendilik sunumu (benlik sunumu, izlenim yönetimi) kavramı öne çıkmaktadır. Kendilik sunumu; kişilerin kendisine ilişkin izlenimlerini yönlendirmek amacıyla belirli bir imajı, bilinçli ya da bilinçli olmadan oluşturması ve sergilemesi girişimi olarak tanımlanmaktadır (Biçer, 2014, s. 68). Benlik sunumu kavramının ilk kullanıldığı eserlerden biri olan Goffman'ın "The Presentation of Self in Everyday Life" adlı eserinde benlik sunumu, dramaturjik (tiyatro) kuramıyla açıklanmıştır. Goffman'a göre hayat, bir tiyatro oyununa benzemektedir ve her bireyin izleyiciler için ayrı rolleri bulunmaktadır. İnsanlar, sosyal kimliklerine göre farklı roller sergilemektedir (Biçer, 2014, s. 68). Birey, diğer kişilerle yüz yüze ya da dolaylı bir şekilde iletişim kurmayı gerektiren toplumsal karşılaşmalar dünyasında yer alır ve kimi zaman bu temaslarda rol yapar. Bu rol; kişinin içerisinde bulunduğu durumla ilgili kendi görüşü, diğer katılımcıların kendisini nasıl değerlendirdiğinin göstergesi olan söz ve sözsüz filler ile ilgilidir (Goffman, 2017, s. 15). Rol kavramı, rol teorisi denilen bir kavramsal çerçevenin gelişmesine temel olmuştur. Bu bağlamda statü,

birtakım konum sistemleri veya örüntüleri içerisindeki bir noktayı ifade etmektedir. Rol ise, kişinin bulunduğu konumla ilgili normatif taleplerle yönlendirilen gerçekleştirdiği faaliyetleri anlatmaktadır (Goffman, 2018b, s. 90). Rollerin karşılıklı kabulü etkileşimler üzerinde tutucu bir etkiye neden olur. Bunun nedeni başlangıçta benimsenen bir rolün, ilgili kişi ve diğerleri tarafından sonrasında gelen tepkileri de bu rol üzerine inşa etmesinden kaynaklanır. Kişinin rolünü tamamen farklı bir noktaya taşıması ya da itibarını ve inandırıcılığını yitirmesi durumunda karmaşa ortaya çıkar (Goffman, 2017, s. 22). Dramaturjik teori; toplumsal yapıyı açıklamaya çalışırken benlik, yüz yüze etkileşim, aktör, performans, rutin, takım, ön bölge, arka bölge, düzenleme, oyuncunun kişisel ufku, görünüm ve biçim kavramlarından yararlanmaktadır. Bu bağlamda gündelik hayat, sahnede benliklerini sergileyen bireylerden oluşan bir sistem olarak görülmektedir. Bu kuram çerçevesinde bireylerin bir oyuncu gibi farklı izleyiciler önünde farklı roller kurguladıklarını, oynadıklarını ve katılımcıların mevcut durumu tanımlarken ve sürdürürken işbirliği içerisinde oldukları vurgulanmaktadır (Koç, 2017, s. 266). Bir rol sergileyen bireyin kendisi hakkında o durum içerisinde yansıtılan izlenimlerin ona atfedilen role özgü kişisel vasıflarla bağdaştığından emin olması gerekmektedir (Goffman, 2018b, s. 92).

Goffman'ın benlik anlayışının oluşmasında Mead'in benlik tartışması önemli bir rol oynamıştır. Mead'e göre, bireysel benlik ve sosyal benlik arasında bir gerilim mevcuttur. Bu düşünceden yola çıkan Goffman, tümüyle insani olan benliklerimiz ile toplumsallaşmış benliklerimiz arasında önemli uyumsuzluklar olduğunu savunur. Bu durum bireylerin inişler ve çıkışlar yaşamasına neden olur. Bu bağlamda Goffman'a göre benliği şekillendiren performans sergileyen aktör konumundaki bireyle izleyici arasındaki iletişim ve etkileşimdir (Medin, 2014, s. 230). Goffman, bireylerin aynı aktörler gibi alkış almak amacıyla çevresindeki kişiler üzerinde iyi izlenimler bırakmak istediklerini bu doğrultuda da çeşitli roller sergilediklerini ve aldıkları geribildirimler neticesinde de arzu edilen bir kimlik oluşturmaya çalıştıklarını öne sürmüştür. Bu bağlamda kişiler, sahne gerisinde kendilerine biçtikleri rolü sahnede en ideal şekilde oynamaya çalışmakta ve performans geliştirmektedirler (Biçer, 2014, s. 68-69). Bu teoride aktör; performansı sergileyen, rolü oynayan kişidir. Performans sürekli tekrar edildiği için aktör rutini oynar. Rutinler takım halinde gerçekleşir. Bu bağlamda takım, rutini sahnelemek için ortaklaşa eylemde bulunan insan grubunu

ifade eder. Takımı oluşturan kişiler arasında bir uyumun olması ve bireylerin birbirine güvenmesi gerekmektedir. Performans kavramı ise belli bir durumda belli bir katılımcının diğer kişileri etkilemek için sergilediği tüm etkinlikler anlamına gelir. Performans, kimi gerçeklerin vurgulanıp kimilerinin de bastırılmasını kapsar. Bunun nedeni seyircinin tanımlanmakta olan durum ile ilgili yıkıcı bilgilere ulaşmasını engellemektir. Özne hakkında elde edilen yıkıcı bilgi, öznenin benliğinin değişip dönüşmesinde hatta yok edilmesinde etkili olabilmektedir (Koç, 2017, s. 266). Tutum, aktörün mevcut durumla bağlantılı etkileşimde oynamayı beklediği rutin hakkında bize bilgi veren uyarıcıları ifade eder (Kılıç, 2015, s. 133). Sahne önü kavramı, aktörlerin performanslarını belirli toplumsal rollere, rutinelere, sisteme göre sergiledikleri uzamı ifade eder. Aktör, bu uzamda kendisinden beklenen davranışları sahneler ve tekrar eder. Uzamın sınırları Goffman'a göre toplumsal metinlere göre daha önceden çizilmiştir. Bu bağlamda aktör, bu toplumsal metinlerle çatışmamak amacıyla izlenim yönetimini uygulamakta ve verili değerlere göre rolünü oynamak zorunda kalmaktadır (Koç, 2017, s. 266-267). Bireyin, sosyal çevreyi etkileme ve ondan etkilenme alanı olarak ön bölge, bireyin izleyicilerle etkileşim içerisinde bulunduğu, onlar tarafından beğenilme ya da onaylanma isteğini de ortaya koyduğu alandır (Koç, 2017, s. 267). Goffman'a göre, eyleyen konumundaki bireyler bazı gerçekleri gizleme eğiliminde olmaktadır. Bu isteklerini sahne arkası (arka bölge) aracılığı ile yaparlar. Bu bağlamda arka bölge bireyin özelidir. Sadece bireyin girmesine izin verdiği kişiler bu alana girebilmektedir. Yanılsamalar ve izlenimler bu alanda inşa edilir. Sahne arkası, aktörün sahne önünde performansını sergilerken sakladığı ya da bastırıldığı davranışlarının ve gerçeklerin rahatça ortaya çıktığı uzamı oluşturmaktadır. Aktörün kendisi olduğu, maskesini çıkardığı bu uzamda, sahne önünde sergilenen performansın dışında hatta bu performans ile çelişen oyunlar oynanır (Medin, 2014, s. 233). Takımın oyunu güvenli bir şekilde gerçekleştirmesi için üç nitelik gereklidir. Bunlar: sadakat, disiplin ve tedbirdir. Ön bölge ile arka bölge arasındaki ayırımı koruyan en önemli pratiklerden birisi de nezakettir. Seyirciler nezaket gereği davet edilmedikleri bölgelerden kendi istekleri ile uzak dururlar. Bu durum gündelik yaşamda kurumsal kimliğin biçimlenmesini sağlar (Kılıç, 2015, s. 134).

Goffman (2019, s. 31), dışa vurma ve bedensel izah terimleriyle, bir bireyin ortada olmayan gerçekleri fark edilebilir hale getirmek amacıyla bütün bedensel jestlerini anlamlı bir şekilde kullanmasını ifade etmek istemektedir. Goffman'ın izlenim yönetimi ifadesi ise eyleyenlerin karşılaşması muhtemel sorunlar karşısında belirli izlenimler sürdürmek amacıyla kullandıkları teknikleri ve bu sorunlarla baş etmek için kullandıkları yöntemleri içerir (Koç, 2017, s. 269). Goffman'a göre, bireylerin çoklu kimlikleri bulunmaktadır. Bu kimlikler arasından içinde bulunduğu duruma en uygun kimliği seçer ve o kimliğin gerekliliklerini sergiler (Demir, 2002, s. 12). Uygur kayıtsızlık ile de bir kişinin başkasına onun var olduğunu yani onu gördüğünü kabul ettiğini gösterecek kadar bakması ve ardından onun hakkında özel bir fikri ya da merakı olmadığını belirtmek için bakışını o kişiden çekmesidir (Goffman, 2018a, s. 94). Gündelik hayattaki karşılaşmalarda, kişilerin görüşlerinden ve niteliklerinden bir izlenim geliştirilir ve geriye dönük muhakemeler yapılır (Goffman 2014, s. 28). Goffman'a göre bu muhakemeler varsayılan toplumsal kimliği ifade eder. Kişilerin gerçekten mensup oldukları kategoriler ve sıfatlar ise onların fiili toplumsal kimliğini temsil eder. Gündelik hayatta, bu değerlendirme ve muhakeme süreçleri ile birlikte bireylerin damgalanma süreçleri toplumsal kavramıyla ilişkilendirilerek oluşturulur (Özkurt, 2019, s. 161).

3.6. Anthony Giddens: Yapılaşma Kuramı

Sosyal bilimlerdeki en önemli tartışma konularından birini birey ile toplum ya da yapı ile eylem arasındaki ilişkinin niteliği oluşturmaktadır. Bu tartışmanın bir ekseninde Durkheim, Levi-Strauss ve Althusser gibi düşünürler yapının eylemden ve eylemi yapan aktörden önce geldiğini savunurken; diğer ekseninde yer alan Schültz ve Garfinkel ise sosyal dünyanın ne yaptığını bilen aktörlerden oluştuğunu ifade ederek, eylemin yapıdan öncelikli olduğu görüşünü öne sürmüşlerdir (Yıldırım, 1999, s. 25). Durkheim'a göre, toplumun birey üzerinde önceliği söz konusudur. Toplumsal yapı, bireyin eylemlerini faaliyetlerini sınırlandırmaktadır (Çetin, 2018, s. 48). Durkheim'ın ve ondan sonra gelen birçok sosyoloğun önem verdiği konulardan biri, üyesi olunan toplumun, eylemler üzerinde oluşturduğu toplumsal sınırlama olmuştur (Giddens, 2005, s. 704). Giddens, yapılandırma teorisinin çerçevesini Durkheim, Weber, Marx, Parsons, Habermas ve Foucault'nun çalışmalarına getirdiği eleştiriler

üzerine kurmuştur. Öte yandan yapılanma kuramını geliştirirken etnometodoloji, dil felsefesi, görüngübilim, zaman coğrafyası, Marksizm ve işlevselcilik gibi değişik yaklaşımlardan da etkilenmiştir (Yıldırım, 1999, s. 26-27). Giddens'in yapılaşma kuramı Marx'a çok şey borçludur. Giddens'a göre yapı ve fail kavramları birbirini tamamlayan kavramlardır. Yapı, bireylerin yenilenen eylemlerinin sosyal yapıyı değiştirmesine ve yeniden üretmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda kuramın odak noktasını da, zaman-uzam çerçevesinde düzenlenmiş olan ve sosyal yapıların yeniden üretilmesini teşvik eden sosyal pratikler yer alır. Bu şekilde yapının ikiliği tanımı, yapı-fail ikiliği probleminin yeniden değerlendirilmesine imkân tanır (Giddens ve Sutton, 2014, s. 55). Sistemin yeniden üretiminin temelini oluşturan düşünce ve eylemin sürekli olarak birbirinin üzerine yansıtılmasıdır. Bunun sonucunda günlük yaşam akışının geçmişle bağlantısı kalmaz (Giddens, 2010, s. 40). Giddens, yorumcu/eylemci sosyoloji ile yapısalci ve işlevselci tartışmalar arasında bir bağ kurmayı başararak diğer teorisyenlerden ayrılır. Bu bağlamda yapılaşma teorisi; sosyolojisinin temel konusu olan modernliği, bireyin ve onun eylemlerinin bir sonucu olarak aynı zamanda da modernliğin kurumsal boyutlarını yeniden ele alan bir süreç olarak değerlendirmektedir (Esgin, 2008, s. 166-169). Giddens, yapılaşma teorisi ile toplumsal hayatın aktif devingenliğine vurgu yapmaktadır. Toplumsal hayatı sadece toplum ya da bireyin eseri olarak değerlendirmek yerine, öznellik ve yapı ile ilgili düşüncelerini geliştirirken yinelenen toplumsal uygulamalar düşüncesini merkeze oturtmuştur (Giddens ve Pierson, 2001, s. 60).

Toplumsal yapı kavramı, toplumsal bağlamların yalnızca olay ve eylemlerin rastgele bir araya gelmesiyle ortaya çıkmadıklarını, bunların belirli şekillerde yapılaşmış ve kalıplaşmış olduğunu ifade eder. Bu bağlamda davranış biçimlerinde ve toplumsal ilişkilerde düzenlilik mevcuttur. Toplumlar, devamlı yapılaşma süreci içerisinde ve toplumu oluşturan yapı taşları bireyler tarafından yeniden kurulurlar (Çetin, 2018, s. 49). Sosyal hayattaki yapılar sadece sosyal eylem sonucunda ortaya çıkarlar. Bu bağlamda her sosyal eylem, harekete geçirdiği yapıdan kaynaklanmakta ve onu yok etmektedir (Yıldırım, 1999, s. 29). Öte yandan toplumsal pratiklerin üretim ve yeniden üretiminde söz konusu kuralların çoğunluğunu yapanlar üstü kapalı olarak bunu anlarlar (Giddens, 1999, s. 66). Giddens, yapıyı kurallar ve kaynaklar olarak tanımlamaktadır. Eylemi belirleyen dışsal güç kurallar ve

kaynaklardır. Kurallar ve kaynakları yapı olarak değerlendirir. Aktörün eylemleri ise kurallardan ve kaynaklardan etkilenmektedir. Yapıyı oluşturan kurallar, uygulanması esnasında rakip yorumlarla ilişkili olarak sürekli dönüşüme uğrarlar (Yıldırım, 1999, s. 29). Tecrübeler, oldukça uzak görünebilen etkileri şekillendirmekte ve onlar tarafından şekillenmektedir (Giddens, 2018, s. 108).

Etkileşim, öznelerin davranışları ve bu davranışların uygulanması esnasında inşa edilir. Bu bağlamda, pratiklerin yeniden-üretimi olarak yapılaşma, yapıların varlık kazandıkları dinamik süreci ifade etmektedir. Yapının ikiliği kavramı ise toplumsal yapının insan failler tarafından inşa edildiğini ve bu inşa sürecinin aracı/ortamı olduğunu açıklamaktadır (Giddens, 2013, s. 149-150). Etkileşim esnasında anlamın iletilmesi, etkileşim içerisindeki bireylerin söyledikleri ve yaptıkları şeyleri anlamlandırmalarını sağlayan yorumlama şemaları aracılığı ile mümkündür. Yorumlama şemalarının karşılıklı bilgi çerçevesinde kullanılması ise topluluğun bilişsel düzeni ile ilgilidir. Bireyler etkileşim esnasında bilişsel düzenden yararlandığı gibi yorumlama şemaları vasıtasıyla bilişsel düzeni yeniden inşa eder. Öte yandan etkileşimde güç kullanımı, ilişki içindeki bireylerin diğerlerine davranışlarını etkileyerek olanaklardan yararlanmaları sonucunda egemen düzeni yeniden üretirler. Aynı şekilde etkileşimin ahlaki düzeyde inşası normların kullanılması ile mümkündür. Normların uygulanmasında düzen yeniden inşa olmaktadır (Giddens, 2013, s. 150-151)

3.7. Peter Berger ve Thomas Luckmann: Gerçekliğin Sosyal İnşası (Sosyal İnşa Teorisi)

Sembolik etkileşimcilik, modern toplumların karmaşık yapısı içerisinde kimliğin ifade ettiği anlamları araştırırken benlik kavramını öne çıkarmaktadır. Sembolik etkileşimcilik ve etnometodolojik yaklaşımlara göre kimlik, gündelik yaşam içerisinde gerçekleşen etkileşimler neticesinde oluşan benliğin bir tezahürüydü. Söz konusu kuram ise kimliği, gerçekliğin inşa edilme biçimlerinden biri olarak ele almaktadır (Alpman, 2018, s. 1).

Gerçeğin toplumsal inşasında, Berger ve Luckmann'ın önerdikleri teoride toplumun geneli bireysel ve kolektif aktörlerden oluşmaktadır (Qribi, 2010, s. 133).

Berger ve Luckmann'a göre gerçeklik, sosyal olarak inşa edilmiştir. Bu bağlamda bilgi sosyolojisi, bilginin geçerliliğine ya da geçersizliğine bakmaksızın, bir toplumda bilgi olarak kabul gören her şey ile ilgilenmelidir. Dolayısıyla bilgi sosyolojisinin hareket noktası fikirlerden ziyade ortak duyu bilgisi olmalıdır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 3-23).

Berger ve Luckmann gündelik yaşamı, insanlarca yorumlanan ve onlar için sübjektif anlam taşıyan bir dünya olarak aldıklarını ve bunu yaparken de onu herhangi bir obje gibi değerlendirdiklerini ileri sürerler. Bu bağlamda hem Durkheimian anlamda bir toplumsal gerçeklik anlayışını hem de bu gerçekliğin sübjektif yönünü de (Weberyen anlamda) aynı derecede vurgulamaktadırlar (Erbaş, s. 161-162). Ayrıca Berger ve Luckmann, Schütz'un fikirlerinden etkilenmişlerdir ve onun fikirlerini geliştirmişlerdir. Kısaca Peter Berger ve Thomas Luckmann tarafından geliştirilen sosyal İnşa Teorisi, toplumsal eylem yaklaşımı ile yapısalcı yaklaşımını bir araya getirmeye çalışarak toplumsal dünyanın önce tipleştirme süreciyle inşa edildiğini, daha sonra bu tipleştirmelerin kendilerini üreten bireylerin ötesinde nesnel bir nitelik kazandığını iddia eder. Bu teoriye göre, bireyler gerçekliği seçmez. Tam tersine gerçeklik bireyin iradesinden bağımsız olarak ona dayatılmaktadır (Ensar, 2018, s. 120). "Toplum, insanî bir üründür. Toplum, nesnel bir gerçekliktir. İnsan, sosyal bir üründür" önermelerini sentezleme çabalarından hareketle Berger ve Luckmann, Schütz'un fenomenolojik sosyolojisini temel alarak genelde sosyolojinin, özelde ise bilgi sosyolojisinin bir toplumda bilgi olarak kabul edilen her şeyle yani toplumun sosyal bilgi stokuyla ilgilenmesi gerektiğini vurgularlar (Balkız ve Öğüt, 2012, s. 35). İnsan topluluğunun günlük gerçeğinin anlaşılması noktasında, sadece özel semboller veya bireysel durumların karşılıklı etkileşimiyle oluşan deseni anlamak yeterli değildir. Aynı zamanda bu desenlerin ve sembollerin yerleştirildiği anlam yapısının da kavranması gerekmektedir (Berger ve diğerleri, 2000, s. 76).

Berger ve Luckmann'a göre gündelik bir halüsinasyon değildir, başkalarıyla paylaşılır ve özneler arası olarak algılanır. Yüz yüze bir ilişkide sosyal etkileşim, bu fenomeni mükemmel bir şekilde gösterir. Bu noktada, diğeri benim için erişilebilirdir ve ben de onun için erişilebilirim düşüncesi hâkimdir (Qribi, 2010, s. 134). Bu bağlamda yaşam toplulukları, uzun ömürlü sosyal ilişkiler içerisinde düzenli bir

şekilde tekrar eder ve doğrudan iki taraflı eyleme dayanmaktadır (Berger ve Luckmann, 2015, s. 33). Berger ve Luckmann'ın "Gerçekliğin Sosyal İnşası" modelinde sosyal gerçeklik, dışsallaştırma (externalization), nesnelleştirme (objectivization) ve içselleştirme (internalization) olmak üzere üç temel diyalektik üzerinde temellenmektedir (Uluocak, 2018, s. 140). Bu anlayış çerçevesinde toplum önce "nesnel/objektif gerçeklik olarak" sonrasında da "öznel/sübjektif gerçeklik olarak" ortaya çıkar (Balkız ve Ögütte, 2012, s. 36). Bireyler tarafından inşa edilen ve bireyleri biçimlendiren sosyal gerçeklik modeli, gündelik bir sağduyu gerçekliği olarak; bireyler açısından "gerçeklik döngüsü çerçeveleri" noktasında anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda sosyal gerçeklik, bireylerin dışsallaştırmaları ve nesnelleştirmeleri sonucunda ortaya çıkan kavramlar ve sosyal temsil biçimleri üzerinde anlamlı sosyal etkileşim ve iletişim süreçlerini mümkün kılan bir yapılaşma inşa etmektedir (Uluocak, 2018, s. 140-141). İnsanların iç içe bir grup şeklinde yaşadıkları, çalıştıkları, kişisel anlamda bilindikleri ve duygusal bağlarla bağlı oldukları hallerde gerçek ya da potansiyel sapmalara karşı ikna etme, alay etme, dedikodu ve utanma şeklinde incelikli kontrol mekanizmaları oluşmaktadır (Berger, 2017, s. 94). Öte yandan modern yaşam ileri derecede bölümlere ayrılmıştır ve bu bölünmenin gözlenebilir sosyal temaslarda ve bilinç düzeyinde de önemli tezahürleri bulunmaktadır (Berger ve diğerleri, 2000, s. 77). Gündelik hayatın gerçekliği, başkalarıyla paylaşılan bir dünyadır. Ötekilerle kurulan yüz yüze ilişkiler son derece esnektir. Bu ilişki esnasında öteki, tipleştirici şemalar aracılığıyla kavranır. Yüz yüze durumda devreye giren tipleştirici şemalar karşılıklı bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda sosyal yapı, bu tipleştirmelerin ve bunlar aracılığıyla kurulan, tekrarlanan etkileşim örüntülerinin toplamıdır (Berger ve Luckmann, 2008, s. 44-50).

3.8. Henri Lefebvre: Eleştirel İnceleme Alanı Olarak Gündelik Hayat

Lefebvre, moderniteyi ve onun kaderini analiz etmek üzere araçlar sağlamış, ideolojilerin doğasında var olan toplumsal ilişkilerin eleştirel bir okumasını olanaklı kılabacak anahtarı bize sunmuştur (Busquet, 2017, s. 1). Ona göre gündelik hayat, toplumu anlamaya yönelik bir ipucu olarak değerlendirilebilir (Lefebvre, 2016, s. 40). Lefebvre'in gündelik yaşam çözümlemesi bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatın incelenmesi, uzmanlaşmış bilimlere bir karşılaşma

zemini sunarak toplumda, söz konusu çağda, akılcı ve akıldışı arasındaki çatışmaların mekânını gösterir. Bu bağlamda üretimin somut sorunlarını betimleyerek kıtlıktan bolluğa ve değerliden değersizize geçişleri, insanların toplumsal varoluşunun üretilme biçimini vurgular (Lefebvre, 2016, s. 34). Gündelik hayat eleştirisi, sanatın, politik alanların, düşün, hayali ve olası olanın da eleştirisini içerir (Lefebvre, 2015b, s. 28). Lefebvre'e (2015c, s. 24) göre gündelik hayatın içinde ayinler, sözler, atasözleri, gelenekler gibi büyülü olanın varlığı, gündelik hayatın karmaşıklığını ve zenginliğini ortaya çıkarır. Gündelik hayatın eleştirel incelenmesi aynı zamanda global toplumun içerisinde yer alan kadınlar, gençler, entellektüeller gibi kısmi grupların taktik ve stratejilerinin de anlaşılmasını sağlayabilecektir (Lefebvre, 2015b, s. 145).

Lefebvre, insan varoluşunun özgürlüğünü şehrin özgürlüğü ile ilişkilendirerek modern insanın, özgürlüğün varoluşsal ve ahlaksal söyleminden kurtulup somut olarak yaşandığı yer olan şehre ait olduğunu vurgulamaktadır (Kurtar, 2013, s. 202). Modern tekniklerin gündelik hayata yoğun bir şekilde girmesiyle gelişim eşitsizliği de gündelik hayat içerisinde yer almıştır. Bu bağlamda ev sanatları ve bunlardaki ilerleme birincil önemdeki sosyolojik olgular haline gelmiştir. Burjuva dünyası, makineleri ve makine- insanları ürettiği gibi kurala uymayan insanı da üretmektedir. Modern toplum yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir (Lefebvre, 2015a, s. 14-21). Kişi, gündelik yaşamda özel alanda sevildiğine, nefret edildiğine, korunduğuna, boğulduğuna, başkaları tarafından önemsendiğine inanır. Bu alanda kişi kendini güvende hisseder ve var olduğuna emindir. Bundan dolayı burası gündelik hayatın çekirdeğidir (Lefebvre, 2015b, s. 100).

Lefebvre, kapitalizmin ürettiği gündelik yaşama yönelik eleştirisini kapitalist mekânın iç dinamiklerini ve oluşum anlarından yola çıkarak geliştirmiştir. Ona göre yaratma, yıkıp yok etme, kullanma, sömürgeleştirme, tüketme, metalaştırma, mücadele, kurgusallaştırma gibi eylemler mekânda gerçekleşir. Bu nedenle kapitalizmin çelişkilerini açıklayabilmek için mekânın çelişkilerine odaklanmıştır. Bu şekilde şehrin ya da mekânın nasıl üretileceği de keşfedilebilir (Kurtar, 2013, s. 211). Gündelik hayatın ağırlığını en çok kadınlar hisseder. Kadınlar gündelik hayat içinde hem özne hem de kurbandır. Gündelik hayat kadını nesne haline dönüştürmüştür. Güzellik, dişilik, moda gibi olgularla ikamedirler ve ikamelerin

çoğalmasa kadınların aleyhine işlemektedir (Lefebvre, 2016, s. 87). Gündelik hayat, geri beslemenin toplumsal yeridir. Bu yer küçümsenir ancak hayati bir önemi vardır ve iki görünümde tezahür eder: düşünülebilen ve toplumsal pratikten çıkarılabilen, belirlenmiş ve ayrılmış tüm faaliyetlerden artakalan şey ve toplumsal bütünüdür. Bu bağlamda gündelik hayat hem bir denge yeridir hem de tehdit edici dengesizliklerin ortaya çıktığı yerdir. İnsanlar gündelik hayatlarını sürdürmez hale geldiklerinde devrim başlar (Lefebvre, 2016, s. 44).

Henri Lefebvre'in eserlerine ve düşüncelerine ilgi bir süre azalmış olsa da son zamanlarda Anglosakson araştırmacılar tarafından kent sosyolojisi ve coğrafya konularında tekrar ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle Lefebvre, kent çalışmalarında önemli bir referans olarak görülmektedir (Revol, 2012, s. 105).

3.9. Pierre Bourdieu: Habitus

Bourdieu, nesnel ve öznel bilgi biçimlerini bütünleştirmek amacıyla hareket etmiş ve habitus kavramını geliştirmiştir. Ona göre habitus, insan eylemini neyin ve ne yönde şekillendirdiği sorularına verilen cevaptır. Habitus, insan eyleminin ne tamamen dış etkenlere bağlandığı ne de öznel süreçlere indirgendiği bir yerdedir. Bourdieu, insan eylemini, toplumsal yapıyı üreten ve yeniden üreten temel faktör olarak görmektedir. Bu eylemi şekillendiren faktörün de habitus olduğunu vurgulamaktadır. Habitus, öznenin bireysel iradesinin ve ona yönelik toplumsal etkilerin kesiştiği noktada bulunmaktadır (Terzi, 2014, s. 73-5). Bu bağlamda Habitus, nesnel olarak sınıflandırılabilir pratiklerin üreticisi ve bu pratiklerin sınıflama sistemidir. Temsil edilen toplumsal dünya (yaşam tarzları uzamı) habitusu belirleyen yapıtlar üretme kabiliyeti ve değerlendirme kabiliyeti şeklinde iki unsur arasındaki ilişkiyi ifade eder (Bourdieu, 2015a, s. 254).

Habitusun bir başvuru kaynağı olarak bilimsel araştırmalarda kullanılmasını sağlayan Marcel Mauss ve Pierre Bourdieu'nun çalışmalarıdır (Terzi, 2014, s. 74). Bourdieu çalışmalarını K. Marx, M. Weber ve E. Durkheim çalışmaları üzerine temellendirmiştir. Marx'ın toplumsal sınıf anlayışına dayanan çatışmacı yaklaşımı, Weber'in yaşamın stilizasyonu ve statü grupları ve Durkheim'in da toplumsal olana

tanıldığı ayrıcalık, Bourdieu'nun çalışmalarında önemli bir esin kaynağı olmuştur (Tekin, 2015, s. 86).

Habitus ile ilgili Bourdieu, karışık bir tanım geliştirmiştir. Habitus, çeşitli geçmiş tecrübeleri ve toplumsal eğilimleri bir araya getirerek algılayan ve eylem üzerinde etkili olmalarını ve böylece bireyin hayatı boyunca karşılaştığı durumların ve sorunların çözümünde rol oynamalarını sağlayan ve yok olmayan, içselleştirilmiş bir yatkınlıklar sistemidir. Habitus; algıları, beklentileri, eylemleri şekillendirerek geçmişten gelen bilgi ve deneyimi hem şimdi için kullanır hem de geleceğe aktarır. Toplum ve birey arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bir taraftan toplum bireyi toplumsallaşma aracılığı ile biçimlendirirken bir yandan da birey kendi pratikleri ile toplumun devamlılığını sağlamaktadır (Terzi, 2014, s. 76-77). Pratiğin kurala uygunluğu; kurala uymakla, kurula ve grubun değerlerine hürmet göstermekle ek bir sembolik kazanç sağlamaktadır. Pratikte işleyen yatkınlıklar sistemi bağlamında habitus, davranışların düzenliliğinin temelidir. Belli habitusla donanmış failer benzer şartlarda benzer şekilde davranırlar. Ancak benzer biçimde davranma eğiliminin esası bir kural ya da yasadan kaynaklanmaz. Dolayısıyla habitustan kaynaklanan davranışlar, yasal bir ilkedan kaynaklanan davranışların düzenliliğine sahip değildir. Farklı habituslarla beraber, aksilik, çarpışma ve çatışma olasılığı doğar (Bourdieu, 2016, s. 126-130).

Bourdieu'nun habitus anlayışında alan, ekonomik sermaye, sosyal sermaye, kültürel sermaye, simgesel sermaye ve simgesel şiddet gibi kavramlar önemli bir yer tutar (Tekin, 2015, s. 86). Her alan, bir güç alanıdır. Bu alan içerisinde güç dengesini dönüştürmek ya da muhafaza etmek için mücadele edilir (Bourdieu, 2015c, s. 65). Habitus, ekonomik sermaye, kültürel sermaye, toplumsal sermaye ve sembolik sermayenin farklı bileşimlerinden oluşmaktadır (Terzi, 2014, s. 78). Bourdieu'ye göre Habitusumuz cinsiyetçi bir dünya görüşünden oluşmaktadır. Alışkanlıklarımız da bu cinsiyetçi görüş bulunmaktadır (Krais, 1999, s. 214). Son dönemlerde kadın çalışmaları da Bourdieu'nün habitus kavramını yoğun olarak ele almaktadır. Habitus toplumsal eyleycilerin belirli ortamlarda edindiği toplumsal deneyimlerin ürünü olan ve zihinlerinde taşıdığı (sınıf, dil, etnisite ve toplumsal cinsiyet gibi) kalıcı eğilimleri ifade eder (Tekin, 2015, s. 88). Eşitsizliklerin en çok göze battığı alanlardan biri eğitim sistemidir. Eğitim sisteminin kullanıcıları olarak öğrenciler, aynı zamanda bu

sistemin birer ürününü oluştururlar. Mevcut yetenekleri ve tutumları, geçmişteki kazanımları ile bağlantılıdır. Yükseköğretim düzeyindeki okullarda, toplumun farklı toplumsal katmanları, eğitim sisteminde eşitsiz bir biçimde temsil edilmektedirler. Tiyatro, müzik, resim, caz, sinema gibi bazı kültürel alanlarda öğrencilerin sosyal kökenleri ne kadar yüksekse o kadar zengin ve geniş olanaklara sahip oldukları farz edilebilir. Kadınların, toplumsal kökeni ne olursa olsun edebiyat fakültelerine, erkeklerin de fen fakültelerine yönelmelerinin olasılığının yüksek olması ise geleneksel modellerin etkisiyle açıklanabilir (Bourdieu ve Passeron, 2015, s. 14-35).

Habitus ile beden ilişkisini sistematik hale getiren kişi Pierre Bourdieu'dur. Ona göre beden, bireyin sosyal konumu, habitusun şekillenmesi ve beğenin gelişmesi olmak üzere üç temel faktörden dolayı sosyal sınıfın damgasını üzerinde taşımaktadır. Bu bağlamda beden, her ne kadar temellerini doğadan alıyormuş gibi gözükse de gerçekte tümüyle kültürel üretimin ve yeniden üretimin ürünüdür. Onun yaklaşımına göre, beslenme, giyim-kuşam ve kozmetik gibi beğeniye konu olan uzamlar ve spor faaliyetleri, sermayenin miktarına ve biçimine göre şekillenirler. Bireyler, beğenilerine uygun olarak bir arada iyi duran, yakışan, konumlarına uyan farklı simgeler, giysiler, besinler, içecekler, sportif faaliyetler ve arkadaşlar seçerek kendilerini sınıflandırır (Tekin, 2015, s. 85-95). Yaşam stilleri, habitusun kalıplarına göre ve habitusların karşılıklı ilişkileri içinde algılandıklarından seçkinler ve avamlar gibi toplumsal olarak nitelenmiş işaret sistemlerine dönüşmüş sistematikler ürünlerdir (Bourdieu, 2015a, s. 256). Erkek merkezli görüş kendini yansıtmış gibi dayatır ve meşrulaştıracak söylemlere ihtiyaç duyar. Bu bağlamda toplumsal dünya, bedeni cinsiyetlendirilmiş bir gerçeklik, cinsiyetlendirici görüş ve bölünme bağlamında inşa eder (Bourdieu, 2015b, s. 22). Bourdieu'ya göre habitus kavramı kişinin kimliği haline gelmektedir. Habitus, kişinin sahip olduğu şey değil kişinin olduğu şeydir. Habitusun bulunduğu konum ve şartlar onu yinelemektedir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020, s. 28).

Bourdieu oyunu bir metafor olarak kullanmaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak oyunu alan; oyuncularını, bireyleri, oyunun oynanmasını sağlayan kartları da bireylerin sahip olduğu çıkarlar, amaçlar, stratejiler ve planlar olarak görür. Ona göre söz konusu kartlar oyuncuların, oyunun sonunda elde etmek istedikleri başarıya ulaştırılan sermayeleridir. Oyunun oynandığı yer alandır. Burada sahip oldukları

kartlar yani sermayeleri oranında güç sahibi olurlar ya da güç kaybına uğralar, birbirleri ile rekabet ederler ve güç savaşına girerler (Terzi, 2014, s. 79).

3.10. Michel de Certeau Tekilin Pratik Bilimi (Sıradan İnsanın Eylem ve Üretim Tarzları)

Certeau; günlük alışkanlıkları, tutumları ve uygulamaları genel hatlarıyla ortaya koyarak eylem, uygulama ve üretim tarzlarını keşfetmeyi amaçlamıştır. Bu eylem tarzları, toplum içindeki yaşamda sık rastlanan olgular olup; sosyokültürel üretimin gelişimiyle orantılı olarak durağanlık ya da direnç biçimlerini almaktadır (Certeau, 2009, s. 19). Bu bağlamda Certeau, kültür kavramına farklı bir yaklaşım getirmiştir. Onun yaklaşımının temelini oluşturan nokta, tek tipleşirmeye ve üst yapısal düzenlemeciliğin egemen haline karşı bir duruş olarak sunduğu sıradan bireyin kentte ya da gündelik hayatta farklı kullanım alanları yaratarak ortaya çıkardığı alternatifler ve taktiklerin kullanıldığı “çoğul kültür” düşüncesidir (Yılmaz, 2017, s. 3). Certeau, günlük uygulamaların, taktik türünden oldukları bilgisinden hareket ederek düşüncelerini geliştirmiştir. Ona göre, düzen, bir sanat oyununa sahne olmaktadır (Certeau, 2009, s. 23-24).

Stratejiler, gündelik hayatın içerisinde ve iktidarın bulunduğu her alanda karşılaşılan düzenlemeler bütünüdür. Bu kurallar, iktidar tarafından düzenlenmekte ve sıradan halk düzenleme sürecine dâhil edilmemektedir. Bu bağlamda sıradan birey, çizgi dışı çoğullukları ifade etmektedir. Sıradan birey, kültürel üretim sürecinin dışında kalmaktadır. Ancak Certeau’ya göre sıradan birey, bu düzenlemeler yığını içerisinde yeni uygulamalar, manevralar, düzenbazlıklar gibi taktikler geliştirmektedir. Certeau, gündelik hayatta söz konusu olan sayısız manevrayı analiz etmiştir (Yılmaz, 2017, s. 5). Gündelik yaşam, düzenbazlık yapmak, dolap çevirmek, işini kendince yürütmek anlamında binlerce yöntem sunmaktadır. İnsanlar, egemen kültürün içerisinde ve bu kültürün araçlarıyla egemen kültürün kanunlarını minik parçalara bölerek kendi çıkarlarına çevirmekte ve dümenler, oyunlar ve manevralarla kendilerine özgü kurallara dönüştürmektedirler (Certeau, 2009, s. 44-47). Gündelik hayatta, kent yaşamında da taktikler söz konusu olmaya devam eder. Özne, kentsel çarkın zorlamalarını bozarak onu kendi kullanımı için yeniden üretmektedir (Certeau ve diğerleri, 2015, s. 37). Kent içerisinde, tanıdık biriyle karşılaşmamak olanaksızdır.

Ancak nerede karşılaşılabileceğinin önceden bilinememesi nedeniyle özne, topluluk içinde, kabul görme olgusunun etrafında toplanmış toplumsal düzgüler içerisinde tetikte olmak zorundadır. Bu bağlamda topluluk, her bir kullanıcıyı, ötekinin yargılama yetkisine bırakarak kabul görmek amacıyla toplumla uyumlu, kazanç sağlayıcı bir davranışa iten sosyal bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede dedikodu ve merak günlük mahalle pratiği içinde esas dâhili itkiler olmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin güdülenimini beslerken, mahallenin içerdiği yabancılığı yıkmakta etkilidirler (Certeau ve diğerleri, 2015, s. 38-42). Bir mekânda oturmak, dolaşmak, konuşmak, okumak, alışveriş yapmak ya da yemek yapmak gibi faaliyetler, kurnazlıklardan ve taktiklerden doğan sürprizlerin genel özelliklerini ortaya koyarak güçlü tarafından kurulan düzende zayıfın çevirdiği ötekinin alanında gerçekleştirilen hamleleri ortaya koyar (Certeau, 2009, s. 117). Mahalle, kentin geri kalanına, merkeze ya da modern banliyölere bağımlıdır. Bunun nedeni, mahallenin her tür tüketici davranışını içinde toplamak için fazlasıyla benimsetici olmasıdır. Bu bağlamda, geliştirilen bir taktik, mahallenin kullanıcılarının mahalle dışında da başka yerlere gitmeyi tercih etmesidir. Kent merkezi, başka bir hayatı, başka bir yeri daha çok hayal etmeye izin verir. Büyük mağazalarla bir anlığına gerçekliğin dışına çıkılır (Certeau ve diğerleri, 2015, s. 134-137). Boş zamanın genişleyerek, haftalık zamanın bireyselleşmesine yol açarak haftanın düzenlenmesini yeniden biçimlendirmesi, bir yasama rolüne sahip mahallenin dışına çıkılmasını kolaylaştırmıştır (Certeau ve diğerleri, 2015, s. 118-132).

2. BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASININ YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı gündelik hayat kavramından yola çıkarak Levantenlerin kimlik sunumlarının ve yıllar içinde bu kimlik sunumlarında yaşanan dönüşümlerin tespitini yapmaktır. İzmir kentinin tarihinde önemli bir yeri olan Levantenlerin, bu kentte, gündelik yaşamda, birbirleriyle ve diğerleriyle ilişkilerinde, kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve sunduklarını kendi bakış açılarından da yararlanarak keşfetmek hedeflenmektedir. Değişen toplumsal, siyasal ve ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak, Levanten kültürünün farklı kültürlerle etkileşimi ve bu etkileşimin Levanten kültürünü nasıl dönüştürdüğünü saptamak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışma, toplumsal değişim ekseninde Levantenlerin dönüşümünü ele alarak, kapalı toplum özelliğinden açık topluma geçişleri ve gündelik hayat pratiklerindeki değişimler üzerine temellenmektedir.

İzmir'in tarihinde Levantenlerin büyük bir yeri vardır. İzmir'in ticari, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmişliğinde onların katkıları yadsınamaz. İzmir Levantenlerinin sayısı günümüzde oldukça azalmıştır. Bunun nedeni, yurt içi ve yurt dışı göçler ve Müslümanlarla yapılan evliliklerdir. Az sayıda kalan İzmir Levantenlerinin ise her geçen gün birbirleriyle olan bağları zayıflamakta ve birbirlerinden uzaklaşmaktadırlar. Bunun bir sonucu da çocuklarının Türkleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın önemi gelecekte yok olabilecek bu topluluk hakkında bilgi toplayarak alışkanlıkları ve kültürleri ile ilgili verilerin kayıt altına alınmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olmaktır. Görüşülen Levantenlerin kendilerini “son Levantenler” olarak tanımlaması bu noktada oldukça dikkat çekicidir. Öte yandan bu çalışma ile İzmir ve Türkiye genelinde yok olmaya başlayan Levanten kültürü ile ilgili farkındalık yaratılmak istenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın başlığı “Gündelik Yaşamda Kültürel Kimlik: İzmir Levantenleri Örneği” olarak belirlenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KATKISI

Motivasyonumun kaynağı İzmir’de yaşayan Levantenlere karşı duyduğum ilgiydi. İzmirli olmam, Levantenlerle ortaokul ve lise yıllarında aynı sınıflarda okumamız, ailemin ve benim Levanten arkadaşlarımız, onlarla yaptığımız sohbetler onlara olan ilgimin artmasını sağladı. İzmirli olup da okul ya da iş hayatında Levanten biri ile yolu kesişmeyen biri sanıyorum yoktur. Yıllar geçtikçe onlarla ilgili çok az şey bildiğimizi fark ettim. Oysa bu kişiler İzmir’in tarihinde ve kültüründe önemli bir yere sahipti. Dolayısı ile onları daha yakından tanımak ve İzmir’in kültürünün oluşmasına katkıda bulunmuş bu grubu kayıt altına almak istedim.

Bu çalışma ile İzmir Levanten kültürünün tanınmasına ve Levantenlerle ilgili akademik çalışmalara katkıda bulunulacağı düşünülmektedir. Araştırma sırasında Levantenler ile ilgili kaynakların literatürde çok sınırlı olduğu görülmüştür. 7. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarında yaşamaya başlayan Levantenlerin Osmanlı-Türk tarihinde önemli bir yeri olmasına rağmen, Türk akademisyenler tarafından çok fazla incelenen bir konu olmamıştır. Ancak son yıllarda akademik camia tarafından Levantenler ile ilgili gerçekleştirilen araştırmaların sayısının arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların çoğu Osmanlı dönemi ile ilgilidir. Bu çalışmalarda Osmanlı dönemindeki ticari faaliyetleri incelenmiştir. Ayrıca yazar ve gezginlerin notlarının incelenmesine de çok sık rastlanmaktadır. Levantenlerle ilgili sık rastlanılan diğer bir inceleme konusu ise mimarlık alanındadır. Bu çalışmalar kapsamında Levanten mimarisi ile ilgili araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmanın literatürdeki bilgi birikimine katkı sağlayarak ileride bu konuyu çalışmak isteyen araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Levantenler ile ilgili bir durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Köken ülkelerdeki bilim adamlarının kendi ülkelerinden gitmiş bu kişilere karşı ilgisiz oldukları görülmüştür. Bu noktada, bu araştırma, yurt dışındaki bilim adamlarının Türkiye’de yaşayan Levantenler ile ilgili bilgi edinmelerini sağlayacaktır. Ayrıca İzmir ile ilgili yapılan araştırmalara ve İzmir’in tarihine katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada görünmez, görünür kılınmak istenmiştir. Levantenlerin duyguları ve onları yönlendiren değerler göz önünde tutulmaya çalışılmış ve kendi sözleri ile kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Çalışma esnasında İzmir ve

İstanbul dışında başka şehirlerde yaşayan insanların Levantenler hakkında genellikle hiç bilgilerinin olmadığı ya da bilgilerinin çok sınırlı olduğu görülmüştür. Çoğu kişi Levanten kelimesini hiç duymadıklarını belirtmiş ve Osmanlı döneminde Anadolu'ya gelen Avrupalıların bazılarının hâlâ İzmir ve İstanbul gibi şehirlerde yaşadıklarını öğrenince şaşırılmışlardır. Araştırma sırasında bazı kişilerin de Musevileri, Levanten kimliğinin içine yerleştirdikleri görülmüştür. Dolayısıyla Levantenlerin doğru bir şekilde tanıtılmasında, kendi seslerini duyurmalarında ve farkındalıklarının daha da artmasında bu çalışmanın katkısı olacağına inanılmaktadır. Kültürel çeşitliliğin öneminin tekrar anlaşıldığı bu günlerde bu tez, İzmir'in kültür mozağında çok fazla incelenmeyen Levanten kavramını ele alarak Levanten kültürünün tanıtılmasında etkili olacaktır. Müslüman Türkler tarafından Levantenlere karşı ön yargıların giderilmesinde ve yanlış anlamaların, yanlış tanınmalarının engellenmesinde bu çalışmanın da etkisinin olacağı düşünülmektedir. Öte yandan bu çalışma ile Levanten deneyimlerinin yarına taşınması amaçlanmaktadır. Bir arada yaşamının temel koşullarından biri ortak, çoğulcu bir yerel tarihin oluşturulmasıdır. Bu çalışmanın bu konuya ve yerel kültürlerin korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı ne Levantenleri yüceltmek ne de eleştirmektir. Kırım Savaşı ve Balkan Savaşı sırasında İzmir'e yerleşmiş ve yüzyıldan fazla bir süredir İzmir'de ikamet eden bir ailenin torunu sıfatıyla Levantenlere dışarıdan bakan bir göz olarak onları doğru bir şekilde anlatmak ve betimlemek gayesi içerisinde olunmuştur. Müslüman bir ülkede Hristiyan bir birey olarak yaşamının, farklı kültür, gelenek ve âdetlere sahip olmanın ve yüzyıllardır bu topraklarda bulunmanın anlamının sosyolojik bir perspektiften tartışılması amaçlanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni İzmir ve İzmir dışında yaşayan İzmir Levantenleridir. İzmir Levantenlerinin tam olarak sayıları bilinmemektedir. Ama 1000-2000 civarı oldukları düşünülmektedir. Tez çalışmasında 15 kişi ile görüşülmüştür. Bu kişiler, İzmir ve İzmir dışında oturan Levantenlerden oluşmuştur. 15 kişi ile görüşmenin sonucunda bu sayının veri doygunluğuna ulaşmak için yeterli bir sayı olacağına karar verilmiştir. Veri doygunluğu, elde edilen yeni verinin mevcut bilgi birikiminde bir farklılık yaratmadığı durumda ortaya çıkmaktadır. (Baş ve Akturan, 2013, s. 203)

Görüşmelere ilk olarak Levantenler arasında araştırmacının tanıdığı kişiler ile başlanmış ve onların önerdiği kişilerle ve sonraki görüşmecilerin önerdikleri kişilerle görüşmelere devam edilmiştir. Tanıdıklar ve onların önerdikleri kişilerle konuşulmasının nedeni Levantenlerin çekinmeden kendilerini anlatmalarını sağlamak ve onlarda güven duygusunu oluşturabilmektir. Çalışma esnasında Levantenlerin konuşmaya çok istekli ve çok yardımcı oldukları saptanmıştır.

Farklı kültürlerin beraber yaşadığı, insanların birbirine saygı gösterdiği çok kültürlü bir ortam yaratılabileceğini göstermesi açısından İzmir kentinin iyi bir örnek olacağı inancıyla hareket edilmiştir. Güzel bir gelecek ve barış içinde bir ortamın sağlanabilmesi için geçmişe bakılarak dersler çıkarılması ve geleceğin de bu temeller üzerine kurulması gerekmektedir. Bu tez çalışmasında İzmir'in eski halinin ve yeni halinin Levantenler tarafından nasıl algılandığına da odaklanılmıştır.

Görüşülen kişilerin 9 tanesi erkek, 6 tanesi kadındır. Yaşları 39 ve 76 arasında değişmektedir. 8 tanesi İtalyan kökenlidir. Katılımcıların hepsi Katolik'tir. Katılımcılardan biri İzmir dışında, iki kişi yurt dışında yaşamaktadır. Diğer katılımcıların hepsi İzmir'de ikamet etmektedir. Çalışma, farklı yaş grupları ve milliyetler için farklı gerçekliklerin olabileceği düşüncesi üzerine temellenmiştir.

Bu tez çalışmasında sözlü malzeme baz alınarak bireysel olanla genel olan iç içe geçirilmeye çalışılmıştır. Konuşulan tüm görüşmecilerden elde edilen veriler, belli bir mekân hissi temelinde ortak deneyimler ve yaklaşımlarla birbirine bağlanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliği için literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda görüşme soruları hazırlanmıştır.

Görüşme öncesinde görüşmeci tarafından katılımcılara görüşmenin araştırma amacıyla kullanılacağı, kimliklerin kesinlikle açıklanmayacağı ve görüşmenin kayıt edileceği bilgisi verilmiştir. Görüşmelerde veri kaybının önlenmesi amacıyla tek bir görüşme haricinde bütün görüşmelerin akıllı telefon aracılığıyla dijital kayıtları alınmıştır. Katılımcılar arasından sadece bir kişinin görüşmesi kişinin daha rahat konuşmasını sağlamak amacıyla kayıt edilmemiştir. Kimliklerin açıklanmaması, görüşülen kişilerin kendini daha rahat hissetmeleri, konuyla ilgili daha detaylı bilgi verebilmeleri amacıyla yapılmıştır. Dolayısıyla katılımcılara takma isimler verilmek suretiyle görüşülen kişilerin kimlikleri gizli tutulmuştur.

Levantenlerin kültürel özelliklerini içeren din, dil, gelenek, yaşam biçimi, ailenin rolü, köken ülke ile ilişkiler, egemen değerler ve bunların diğer gruplarla etkileşimi çerçevesinde değişimi; davranışları, düşünceleri ve gelecek ile ilgili izlenimleri; grubun kendilerini ve diğer grupları nasıl algıladığı; grup dayanışmasının düzeyi ve dayanışma mekanizmaları, grup kimliğinin oluşumu ve değişimi, özel alan dışında kimliğin nasıl sunulduğu gibi hususları anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Mülakatların karşılaştırılabilmesi ve geçerli bir analizin yapılabilmesi için görüşülen kişilere aynı sorular sorulmuştur. Görüşmeler sırasında yine de belirli bir esnekliğe her zaman olanak tanınarak görüşme yapılan kişilerin belirli kalıplar dayatmaksızın istedikleri yanıtları verebilmeleri sağlanmış, görüşmecilerin duygularını ve düşüncelerini istedikleri şekilde ifade edebilmelerine olanak tanınmıştır. Bu şekilde görüşmecilerin önemli buldukları hususların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Araştırma İzmir Levantenleri ile sınırlıdır. Örneklem şekli, kartopu örnekleme olarak belirlenmiştir. Kartopu örnekleme olasılıksız örnekleme yöntemlerinden biridir. Zincirleme örnekleme ya da katılımcı yönlendirmeli örnekleme olarak da adlandırılır. Kartopu örneklemler çalışmada katılımcıların kişisel özellikleri ya da belirli nitelikleri gerekli ise kullanılabilir en iyi yöntem olarak görülmektedir. Anormal sınıflar, hassas konular ya da ulaşılması zor kitlelerle çalışma yapan araştırmacılar tarafından özellikle tercih edilmektedir (Berg ve Lune, 2015, s. 71). Levantenler ile ilgili bu çalışmada, verilerin toplanmasında ve görüşülecek kişilerin belirlenmesinde en uygununun kartopu örnekleme olduğu düşünülmüştür. Neuman (2014, s. 325), kartopu örneklemesinin, küçük olarak başlayıp karlar üzerinde yuvarlandıkça büyüyen ve daha fazla kar toplayan bir kartopu analogisine dayandığını belirtmektedir. Çalışmada kartopu örnekleme aracılığıyla görüşülen kişi; cinsiyet, yaş, köken ülke, ilçe, ekonomik durum gibi etkenler gözetmeksizin bir sonraki görüşme için kim önerilmişse onunla görüşme sağlanmıştır. Bu durumun örneklemin temsiliyetini etkilemediği düşünülmektedir çünkü araştırmada katılımcılar arasındaki bağlar ve ilişkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. O yüzden önerilen kişiler, aralarındaki bağları göstermesi açısından bir veri oluşturmuştur.

Ölçme aracı olarak yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır. Soruların genel ifadesi ve sırasıyla ilgili derinlemesine düşünülmüştür. Bu sorular doğrultusunda görüşme kılavuzu oluşturulmuştur. Görüşme kılavuzunun oluşturulmasında Berg ve Lune tarafından 2015 yılında yayımlanan “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” kitabından yararlanılmıştır. Görüşme kılavuzunda yer alan ana başlıklar; kişisel bilgiler, aile tarihi, çocukluk ve gençlik dönemi, eğitim, din, siyaset, Levanten kavramı, iş hayatı, yetişkinlik dönemi, köken ülkeler ile ilişkiler ve İzmir olarak sıralanmıştır.

Görüşme sürecinde ilk olarak kılavuz, alanında uzman biri tarafından eleştirel olarak incelenmiştir. Bu inceleme, yetersiz ifade edilmiş soruların, önyargıları ortaya koyan soruların, kişisel değerlerin ve kör noktaların belirlenmesine olanak sağlamıştır. İkinci adıma geçmeden önce sorular, Levanten olmayan bir kişiye yöneltilmiştir. Böylece soruların anlaşılabilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci adım olarak; görüşmenin nasıl işleyeceğini, soruların tezin amacına uygun verileri toplama konusunda etkin olup olmadığını ve hedeflenen bilgiyi alıp alamayacağını belirlemek için iki Levanten ile pilot görüşmeler yapılması planlanmıştır. Görüşmeciler, görüşmeyi yapan kişinin önceden tanıdığı ve samimi olduğu Levantenler arasından seçilmiştir. Alan araştırmasında alana inebilmek için tanıdık kişilerden yararlanmanın avantajlı ve dezavantajlı yönleri bulunmaktadır. Tanıdık kişiler araştırılan gruptaki doğru kişilere ulaşılması konusunda yardımcı olabilirler. Ama öte taraftan araştırmaya olumlu yaklaşmayıp alana inilmesi konusunda sorun da oluşturabilirler. Pilot görüşmeler yapılmadan önce bu konuda endişe yaşanmıştır. Ancak pilot görüşmeler çok olumlu geçmiştir. Pilot görüşmeler, 23.11.2019 ve 26.12.2019 tarihlerinde sırasıyla bir kafede ve görüşmecinin evinde gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmeler de kayıt altına alınmış, deşifre edilmiş, yazılı metne dönüştürülmüştür. Veriler görüşme kılavuzuyla karşılaştırılmıştır. Bir soruyu açıklamak ya da tekrar etmek zorunda kalınan noktalar not edilmiş ve bu soruların ifade biçimleri düzeltilmiştir. Katılımcıların hangi unsurlarda suskun, kızgın, savunmacı ya da üzgün hale geldikleri belirlenmiştir. Bu noktalarla ilgili sorular tekrar düşünülmüş ve ifade edilmiş biçimleri değiştirilerek düzenlenmiştir. Sorular arasında belirtilmemiş bazı tamamlayıcı sorular oluşturulmuş ve kılavuza eklenmiştir. Deneme görüşmeleri de kodlanmış ve çalışma esnasında bu

görüşmelerin verilerinden de yararlanılmıştır. Deneme görüşmelerinden sonra bu kişilerin önerdiği kişiler ile görüşülmeye başlanmıştır. Her görüşülen kişiden yeni bir görüşmeci ismi istenmiştir. Verilen isimlere göre görüşmelere devam edilmiştir. Görüşmenin gidişatına göre görüşmeler esnasında ana başlıklar arasında geçişler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler önceden belirlenmiş konularda soruların sorulmasını içerse de akla gelen başka sorular da sorulmuş ya da görüşülen kişilere soruların dışına çıkma özgürlüğü tanınmıştır.

Pilot görüşmeler de dâhil olmak üzere görüşmeler 6 ay sürmüştür. 15 Levanten ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Fenomenolijik araştırmaya uygun olarak uzun görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 40 dakika ile 3 saat arasında sürmüştür. Katılımcıların yorulduğu noktada görüşmeler bitirilmiş ve başka bir günde devam edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini yükseltmek amacıyla yeterli verim alınmadığının düşünüldüğü durumlarda katılımcılarla yeniden görüşmeler yapılmıştır. İlk iki görüşme yüz yüze gerçekleştirilmesine rağmen Türkiye'yi de etkisi altına alan Covid 19 pandemisi sırasında yüz yüze görüşme imkânının kalmaması ile görüşmelere telefon aracılığıyla sosyal medya araçlarından görüntülü WhatsApp üzerinden online devam edilmiştir. Görüntülü aramalar aracılığı ile katılımcıların ses tonlarının, mimiklerinin ve davranışlarının izlenebilmesi mümkün kılınmıştır. Görüşmelerin ses kayıtları çözümlenerek MS Office Word Programına aktarılmıştır. Ses kayıtları deşifre edilmiş ve yazıya döküldükten sonra tekrar kontrol edilmiştir. Yazıya dökülen metinler aracılığıyla öne çıkan temalara ve kategorilere göre tablolar oluşturulmuş, yanıtlar bu tablolara aktarılmış ve veriler araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Bu işlemler her görüşme için ayrı ayrı yapılmıştır. Veriler sistematik bir şekilde analiz edildikten sonra kodlamalar, uzman biri tarafından gözden geçirilmiş ve literatürle ilişkilendirilerek raporlandırılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada literatür taraması çalışmanın bütününe yayılmış ve ilgili konular arasında bağ kurularak gerçekleştirilmiştir. Levantenlerin ve İzmir kentinin tarihsel çerçevesine ilişkin bilgi giriş kısmında yer alırken, birinci bölümde gündelik hayat kuramlarına yer verilmiştir. Levanten kavramına, Levantenlerin tarihsel çerçevesine ve İzmir'in tarihsel arka planına ilişkin bilginin giriş kısmında verilmesinin nedeni,

çalışmanın tarihsel bir çalışma olmaması ve sosyolojik boyutunun öne çıkarılma isteğidir. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise alan araştırmasının yöntemi ile değerlendirilmesine yer verilmiş ve gerekli görülen yerlerde anlatım literatür ile desteklenmiştir.

Nitel araştırmaların doğası gereği katı kurallara sahip olmaması bu çalışmada fenomenolojik desenden ve sembolik etkileşimci kuramdan yararlanılmasına temel oluşturmuştur. Günlük hayat incelemelerinde onu yaşayan insana odaklanma gerekliliği öne çıkmaktadır. O yüzden Levantenlerin incelendiği bu çalışmada gündelik hayat kuramları gözden geçirilerek çalışma için en uygun kuramlar saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma boyunca Levanten kültürünün ve Levanten kimliğinin nasıl oluşturulduğu, nasıl sunulduğu ve nasıl sürdürüldüğü ile bu süreçler içerisindeki dönüşümler üzerinde durulmuştur. Bundan dolayı farklı desenlerden yararlanılmıştır. Araştırmada nitel araştırmanın seçilmesinin nedeni Levantenlerin kültür ve kimlik süreçlerini etkileyen etmenlerin derinlemesine incelenme isteğidir.

Fenomenolojik araştırma, bireyin yaşanmış deneyimlerini mercek altına alarak toplumsal olguları yorumlamaya çalışmaktadır. Fenomenolojik araştırmayı benimseyen çalışmalarda genel olarak iki farklı fenomenolojik yöntem kullanılmaktadır: bir tanesi deneysel, önyargısız, aşkın ya da psikolojik fenomenoloji; diğeri de yorumlayıcı fenomenolojidir. Önyargısız fenomenoloji, Husserl ekolünden temellerini almaktadır ve katılımcıların deneyimlerine önyargısız olarak odaklanmaya çalışmaktadır. Bunu başarabilmek için araştırmacı, kendi varsayımlarından sıyrılmalı yani kendi algılarını ve deneyimlerini paranteze almalıdır. Bu sayede araştırmacı fenomen ile ilk kez karşılaşıyor gibi ilişki kurmalıdır. Yorumlayıcı fenomenoloji ise araştırmacı ilgi duyduğu fenomene yönelmekte ve kendi ilgisini katarak fenomeni yorumlamaktadır. Dolayısıyla yorumlayıcı fenomenoloji sadece bir betimleme olmaktan öte ilişki bir yorumlama sürecini kapsamaktadır (Çarpar, 2020, s. 695). Bu çalışmada fenomenlere karşı tavır ve varsayımlar bir kenara bırakılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak hakkında yüzeysel olarak bilgi sahibi olunan fenomen tanımlanmış ve daha sonra bu fenomeni deneyimlemiş küçük bir gruptan toplanan veriler ile fenomenin ortak özellikleriyle ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada fenomenler, Levanten kültürü ve Levanten kimliği olarak belirlenmiştir ve fenomenin insanlar tarafından nasıl

deneyimlendiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada fenomenolojik çalışmalarda sık kullanılan bir yöntem olan kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. 15 katılımcının deneyimlerine detaylı olarak referans verilmiştir. Fenomenolojik desene uygun olarak katılımcılarla yakın etkileşim sağlayabilmek amacıyla bu araştırmada veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşmelerden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmada saha çalışması, katılımcıların deneyimlerinin iyi anlaşılabilmesi için 6 ay gibi bir zaman dilimine yayılmış ve bazı katılımcılarla yeniden görüşmeler sağlanmıştır. Yine fenomenolojik araştırmaya uygun olarak bu çalışmada da veri analizi süreci saha araştırmasından daha uzun sürmüştür. Ham verilerden yola çıkarak kodlamalar yapılmış, bunun sonucunda temalara ulaşılmış ve fenomenlerin özü yorumlanmaya çalışılmıştır.

Şeylerin içindeki gizli özün bilgisine ulaşmaya çalışan fenomenolojik yaklaşım, temelde askılamaya (suspention) ve ayraç içine almaya (bracketing) dayanır. Askılama, bilinç süreci içinde kullanılan temel kavramların, şeylerin kendi içinde değerlendirilmesini ifade eder. İnceleme nesnesi, nesnel gerçeklikten ziyade bireyin bu gerçeklik ile ilişkiye girerken kullandığı bilinç sürecidir. Şeylere ilişkin kavramlar, alışılmış yargılardan arındırılarak ayraç içine alınır (Erbaş, 1992, s. 160-161). Levantenlerin kültürünü ve kimliğini nasıl oluşturduklarını, sunduklarını ve sürdürdüklerini inceleyen bu araştırmada, fenomenolojik yaklaşımın seçilmesinin bir nedeni de Levantenlerin deneyimlerinden yola çıkarak, onların seslerine kulak verilmesi ve onların gerçekliklerine, Levantenliği nasıl algıladıklarına ve deneyimlediklerine bakılmak istenmesidir. Bu çalışmada bireylerin eylemlerinin arkasındaki mantığı anlama ve anlamlandırma çabasında fenomenolojik yaklaşımın benimsendiği bir bilimsel duruş sergilenmiştir. Yapılan çözümlenmelerde bireyin eylemlerini, bireye aktarılan bilgi ve bireyin geçmiş deneyimlerine dayanarak oluşturduğu görülmüştür. Bu bağlamda fenomenolojik yaklaşımın bu çalışmaya katkısı, geçmiş deneyimlere ve gelecek beklentilere göre şekillenen benzer durumda benzer eylemler üreterek tekrarlanabilirlik ve süreklilik özelliği kazanan davranışları analiz etmeye yardımcı olmasıdır. Gündelik hayat tekrarlanabilir ve süreklilik kazanmış davranışlardan oluşur. Fenomenolojik sosyoloji, yaşanmışlıkların kavranabilmesi açısından toplumsal ilişkilerin betimlemesini mecbur kılar. Bu bağlamda Fenomenolojinin temel varsayımı “sadece deneyimlerimizle

yaşadıklarımızı bilebileceğimiz” (Dedeoğlu, 2020, s. 86) anlayışıyla İzmir Levantenlerinin Levantenliği nasıl deneyimledikleri ve nasıl algıladıkları araştırılmaya çalışılmıştır.

İnsanların yaşadıkları deneyimleri ve dünyayı nasıl yorumladıklarını anlayabilmek için görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmada, dönüşüm ve değişim kavramları ile Levantenlerin zaman içerisinde kimliklerinde meydana gelen değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu dönüşüm aynı zamanda kuşaklar arasındaki farklılıkları da meydana çıkarmaktadır. Avrupalıdan Levanten'e dönüşüm, Levanten kültürünün Rum kültüründen beslenmesi ve zaman içerisinde Rum kültürünün yerini Türk kültürüne bırakması, Levantenlerin kendi aralarındaki ve Müslüman yerel halkla ilişkilerindeki dönüşüm, dildeki dönüşüm, eğitimdeki dönüşüm, oturulan mekânların dönüşümü, dönüşümün ve değişimin her alanda olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönüşümlerle birlikte gündelik hayatta sundukları kimliklerinde de değişimler meydana gelmiştir. Kuşaklar arasındaki farklılıkların betimlenmesi ve dönüşüm, fenomenolojik yaklaşımın kullanılmasını mantıklı hale getirmiştir. Levanten kimliği rijit bir kimlik değildir zamanla değişmiştir, değişmektedir ve değişmeye de devam edecektir. Bu dönüşümler, kültürler arası etkileşimin bir sonucudur. Yerel halkla özellikle de Müslüman Türklerle evlilikler ve onlarla iletişimin artması sonucundaki kültür karşılaşmaları, farklı âdetlerin benimsenmesini sağlamıştır. Levantenlerin toplumsal ilişkilerini açıklamak için Schütz'un düşüncelerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Levantenlerin gündelik hayattan beslenen yeni toplumsal gerçeklikleri nasıl kurguladıkları ve oluşturdukları anlaşılmaya çalışılmıştır. Schütz'un ben, sen, onlar kavramları arasındaki ilişkileri diğer kişilerle, öncekilerle ve sonrakilerle ilişkilendirmesi Levantenlerin toplumsal ilişkilerini, sonradan İzmir'e göç eden gruplarla ilgili düşüncelerini ve kuşak farklılıklarını anlamak için kullanılmıştır. Bunun için Schütz'un birincil ve ikincil erişim alanlarından da yararlanılmıştır. Schütz'a göre bireyin (ben) toplumsal dünyası oradaki başka benlerle birlikte, ben etrafındaki dostlar, çağdaşlar, öncekiler ve sonrakiler şeklinde düzenlenmektedir. İlişkileri oluşturan ben ve başkalarına karşı çeşitli yakınlık ve belirsizlik derecelerindeki tutumdur (Schütz, 1998: 154). Bu çalışmada fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmasının bir nedeni de Levantenlerin kendilerini sunum tarzlarının diğer insanlardan nasıl etkilendiğini açıklamaktır.

Shütz'e göre insanlar her zaman davranışlarını diğer insanlara göre oluşturur. İletişimin oluşmasında semboller ve simgeler de etkili olmaktadır (Schütz, 2018, s. 66). Schütz, Weber'in "ideal tip" kavramına yakın "tipleştirme" kavramını önerir. Gündelik hayatta kullanılan tipleştirmeler; aile, yakın arkadaş çevresi, iş hayatı, din ve diğer alanlarda yaşananları içermektedir. Bu bağlamda aktörün iletişimde olduğu grup ve kurumlardaki geçerli değerler, onun benliğini de şekillendirerek düşüncelerini ve eylemlerini organize etmektedir (Şentürk, 2018, s. 249). Schütz'e göre gündelik yaşam dünyasına yönelik bütün bilgiler, ailelerimizden, eğitimcilerden bize miras kalan ve önceki deneyimlerden oluşan el altında kullanıma hazır bilgi stokuna dayanmaktadır (Schütz, 2018, s. 85). Levantenlerle ilgili bu çalışmada, eğitimcilerden ve ailelerinden öğrendikleri bilgilerin azınlık kimliğine yönelik davranışlarını nasıl etkilediği saptanmaya çalışılmıştır.

Fenomenolojik araştırmada katılımcıdan elde edilen zengin materyalin nasıl tasvir edileceği ve yorumlanacağı noktasında çok az kılavuzun bulunması bu yöntemde karşılaşılan en önemli sorunlardır. Kişilerin olaylar ve eylemler hakkındaki duygu ve deneyimlerinin yönü ve içeriği; zaman boyutu, coğrafi alan, kişiler arası ilişkiler ve benlik tanımı ile ilişkilidir. Fenomenolojik yöntem ile verilerin bu boyutlar çerçevesinde yorumlanması mümkün kılınmıştır (Dedeoğlu, 2002, s. 86) Bu çalışmada fenomenolojik yöntemin kullanılmasının bir nedeni de verilerin bu yöntemle zaman boyutu, coğrafi alan, kişiler arası ilişkiler açısından yorumlanmasının mümkün olmasıdır.

Bu çalışmada fenomenolojik yöntem dışında verilerin yorumlanmasında etkileşimci yöntemden de yararlanılmıştır. Fenomenolojik yöntemin tam olarak tanımlamada yetersiz kaldığı noktaların açıklanmasında sembolik etkileşimci kuramdan yararlanılmıştır. Chicago Okulu; Thomas, Park ve Burgess'in çalışmalarıyla bireyi merkeze alan, gerçek yaşam öykülerine odaklanan, mekân ve kişi arasındaki özgün bağı temel alan bir mikro sosyoloji anlayışı geliştirmiştir (Morya, 2017, s. 146). Bu çalışmada da İzmir ve Levantenler arasındaki bağa odaklanılarak gerçek yaşam öykülerine yer verilmiştir. Levantenler, kendine özgü davranış, konuşma ve düşünme biçimleri geliştirmişlerdir. Çalışmada ilk amaç, bireysel düzeydeki öykülere, kimlik kurgularına, Levantenlik ile ilişkilene ve etkileşim biçimlerine bakarak Levantenlerin dünyasının tarafsız bir resmini

çizmeştir. Öte yandan Levantenler için İzmir'in ve İzmir için Levantenlerin anlamının Levantenler gözünde nasıl yorumlandığı bilgisine de ulaşılmak istenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada kimlik, etkileşim, benliğin oluşumu ve sunumu gibi temalar üzerinde durulmuştur.

Özellikle Levanten kimliğindeki değişim olgusunu açıklamak için sembolik etkileşimci kuram kullanılmıştır. Etkileşimci perspektif, insanların topluluk bağlamından bağımsız bir şekilde anlamayacağını savunur. İnsanlar sosyal özyüklerini içlerinde yaşadıkları topluluklardan etkilenecek oluştururlar. İnsan toplulukları ortak sembol ve diller geliştirirler ancak yaşanan dünyanın aynı zamanda bir eylem dünyası olmasından dolayı sembolik ve dilsel olanla pratik olan arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. (Morva, 2017, s. 150) Levanten kültürünün oluşturulmasını ve Levanten kimliğinin sunulmasını inceleyebilmek için Levantenlerin Hristiyan bir grup olarak kendi aralarındaki ve diğer toplumsal gruplarla ilişkileri etkileşimci perspektiften yararlanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Sembolik etkileşim kuramına göre insanlar arasındaki toplumsal ilişki ve davranış biçimleri semboller aracılığı ile sağlanarak sosyal etkileşim yaratılmaktadır. Bu bağlamda sembolik etkileşim, toplumsal olarak mikro düzeyde insan davranışlarının etkilene sürecinin benlik sunumları aracılığıyla ve bireyler arasında karşılıklı olarak gerçekleştiğini belirtmektedir. Buna göre birey, davranışını sergilemeden önce davranışının toplumsal izdüşümde nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını tahmin etmekte ve ona göre davranışını şekillendirmektedir (Doğan ve Oral, 2020: 41). Bu çalışmada çoğunluğu Müslümanlardan oluşan bir ülkede azınlık konumunda olan Levantenler de davranışını sergilemeden önce davranışının toplumsal izdüşümde nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını tahmin ederek ona göre davranışını sergileyecektir düşüncesi temel alınarak hareket edilmiş ve Levantenlerin davranışlarını sergilerken ya da benlik sunumlarında azınlık kimliğini unutmadıkları ve ona göre hareket ettikleri savı göz önünde tutulmuştur. Azınlık kimliği öğretilen bir kimliktir. Levantenler, gündelik yaşamlarında ailelerini taklit ederek ve belli taktikler kullanarak eylemlerde bulunmaktadır.

Mead'e göre toplumsal gerçeklik durağan bir süreç değildir ve bireylerin şeylere atfettiği anlam sosyal bir süreç aracılığıyla şekillenmektedir (Doğan ve Oral, 2020, s. 41). Levanten kimliği de durağan bir özellik göstermemektedir. Farklı

gruplarla etkileşimler neticesinde devamlı bir değişim içerisindedir. Çalışmada bu durum dönüşüm motifi ile açıklanmaya çalışılmıştır. Sembolik etkileşimci yöntem, toplumsal yapının etkileşimde bulunan kişilerin etkileşimi sonucu yaratıldığını savunmaktadır (Doğan ve Oral, 2020, s. 42). Levantenler arasında yaşanan toplumsal değişimi açıklayabilmek için bu yaklaşımdan yararlanılması uygun görülmüştür. Müslümanlarla evlilikler ve Müslümanlarla daha çok etkileşim içinde olunması toplumsal gerçeğin yeniden inşa edilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda toplumsal yapının etkileşimde bulunan kişilerin etkileşimi sonucu ortaya çıktığı görülmektedir.

Schütz, toplumsal dünyanın özneler arası bir olgu olduğunu vurgular ve bireylerin etraflarındaki dünyayı sahip oldukları, kendilerinden öncekilerden öğrendikleri bilgiler ile anlamlandırdıklarını savunur. Yani bireyler kendilerinden öncekilerden miras kalan bilgi stokuna göre hareket etmektedir (Doğan ve Oral, 2020, s. 44). Bu çalışmada Schutz'un görüşünden yola çıkarak ailenin ve önceki kuşakların aktardıkları bilgilerin Levanten kimliğini ve kültürünü nasıl oluşturdukları ve şekillendirdikleri değerlendirilmiştir. Ancak son kuşaklarda görülen Levantenlerin kimliğindeki toplumsal dönüşümlerdeki hız ve önceki kuşaklardan devasa farklılıkların açıklanmasında bu görüş yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda İzmir Levantenlerinin sayılarının çok azalması ve Müslümanlarla evliliklerindeki artış ile birlikte kuşaklar arasındaki görülen bu farklılıkların açıklanabilmesi bu çalışmanın sembolik etkileşimcilik temelinde de yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Açıkça görülmektedir ki Levantenlerin özellikle Müslümanlarla değişen ilişkileri önceki kuşaklardan miras kalan bilgiyi kullanmalarını sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla tam olarak bu bilgi stokuna göre hareket etmemektedirler. Bu çalışmada Levantenlerin kültürlerini nasıl oluşturdukları, nasıl sürdürdükleri ve değişimi nasıl sağladıkları açıklanmaya çalışılmıştır. Bireyler, davranış kurallarını ya da normları baz alarak onlara uygun davranmaktadır. Müslüman bir ülkede yaşayan İzmir Levantenleri de normlara ayak uydurmaktadır. Öte yandan sembolik etkileşim, toplumsal yapı tarafından bireyin davranışının standartlaşmasının mümkün olmadığını, bireyin benlik sunumunun ortamdaki ortama değişebildiğini savunmaktadır (Doğan ve Oral, 2020, s. 43). Levantenlerin davranışları bu görüş doğrultusunda incelenmiştir.

Kişiler, üyesi oldukları topluluk içerisinde, topluluk tarafından pratik yoluyla zamanla edindikleri unsurlar ile sosyal bir kimlik inşa etmektedirler. Bu bağlamda

Levantenlerin, Levanten toplumu aracılığıyla Levanten olmayı öğrenme süreçleri, kimliğin oluşumu ve sunumu, kimliği şekillendiren etmenler ve kimlikteki kuşaklar arasındaki değişimler incelenmiştir. Müslümanlarla evlilikler ya da Müslümanlarla iletişimin artması yeni bir ilişki düzeyinin oluşmasına neden olmuştur. Bu çalışmada Levantenlerin diğer Levanten kişilerle, Türklerle ya da diğer azınlık gruplarla, köken ülke kişileriyle iletişimlerinde gündelik hayatta uyguladıkları stratejileri, üstlendikleri roller ya da rol yapma özellikleri incelenmiştir. Bu inceleme sırasında saha çalışmasında gizli ve sıklıkla bastırılan stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda fenomenolojik yaklaşım ve sembolik etkileşimci kuram bu çalışmanın yol göstericileri olmuştur. Nitel çalışmalarda veri kaynakları esnek ve çeşitlidir. Dolayısıyla hem fenomenolojik yaklaşımdan hem de sembolik etkileşimci kuramdan yararlanılması uygun görülmüştür.

Levantenlerin kültürel kimliklerinin oluşturulması süreçlerinin saptanması ve Levantenliğin nasıl deneyimlendiğinin belirlenmesi amacıyla çalışmada derinlemesine (bireysel) görüşme tekniği kullanılmıştır. Sorular sorularak az bilinen bir konuda derinlemesine bilgi elde edinilmeye çalışılmıştır. Açık uçlu sorular tercih edilmiştir. Bu şekilde İzmir Levantenlerinin yaşamdan ne bekledikleri, kendi aralarındaki örgütlenme biçimleri, kendilerini nasıl gördükleri, neler hatırladıkları ve nasıl hatırladıkları, kişisel ve toplumsal olaylara nasıl baktıkları, herhangi bir şey hakkında ne düşündükleri, Levantenliği nasıl algıladıkları içerden bir bakışla kayıt altına alınmak istenmiştir. Derinlemesine mülakatlar, kişisel deneyimlerin biricikliğini ve her bireyin inancını kendine özgü biçimde yorumlayıp yaşadığını belgelemektedir (Göle, 2015, s. 25). Derinlemesine görüşme tekniğinde elde edilmek istenen konuyla ilgili sorular önceden hazırlanılmasına rağmen, görüşme sırasında görüşmenin gidişine göre bazı konuların daha çok irdelenmesine yönelik olarak yeniden düzenlenebilmektedir. Bu sayede katılımcıların da araştırmaya katkıları ve katılımları olanaklı hale gelmektedir (Biçer, 2014, s. 72).

Görüşmeler kaydedilmiştir. Görüşmelerin ses kayıtları çözümlenerek MS Office Word Programına aktarılmıştır. Yazıya dökülen metinler aracılığıyla öne çıkan temalara ve kategorilere göre veriler kodlanmıştır. Kodlamalar esnasında motif kodlamalardan yararlanılmıştır. Motif kodlama, öyküsel ve sanat temelli sunumlardaki durum çalışmalarında, kimlik çalışmalarında ve sözlü tarih

çalışmalarında katılımcının içsel ve kişilerarası deneyimlerini ve faaliyetlerini incelemek için uygundur (Saldana, 2019, s. 150). Dünyada birçok halkbilimci, anlatıları analiz etmek amacıyla motif merkezli bilimsel çalışmalarında S. Thompson'un Halk Edebiyatı Motif İndeksi: Masallar, Türküler, Mitler, Hayvan Masalları, Orta çağ Aşk Hikâyeleri, Kıssalar, Kısa ve Komik Orta çağ Masalları, Fıkralar ve Yöresel Efsanelerdeki Anlatı Öğelerinin Sınıflandırılması adlı eserinden yararlanmaktadır (Karagöz, 2019, s. 77). Bu çalışmada da Thompson'ın Motif indeksinden hareket edilerek motif kodlar; dönüşüm, tabu, toplumsal ilişkiler ve hayal kırıklığı temaları altında gruplanmıştır.

Tabu teması altında yer alan motif kodlar; C160 evliliklerle ilgili tabu, C420.0 tabu: olmuş olaylar hakkında konuşmama, C901 dayatılan tabu, C400 konuşma ile ilgili tabu, D510 tabunun kırılmasıyla dönüşüm, C900 tabunun kırılmasının cezası, C498 konuşma konusunda tabu: yasaklanmış ifade, C420.2 gerçekleşmiş bazı olaylar hakkında konuşmama tabusu, C615.2 kahraman bazı göllerde yüzmemelidir, C614.01.03 yasaklı yön: bazı hatların dışına çıkılmaması kodlarıdır. Levantenler, azınlık kimliklerinden ötürü kendilerini ve kimliklerini korumak amacıyla bazı stratejiler geliştirmişlerdir. Tabu ile ilgili motif kodlar bu stratejilerin belirlenmesinde ve kuşaklar arasındaki farkların ortaya çıkarılmasında etkili olmuştur.

Dönüşüm, değişim temasında yer alan motifler; A719.2 dünya felaketinin ardından, yeni bir güneş doğar, D20 kişinin başka bir sosyal sınıftan kişiye dönüşmesi, D30 bir kişinin başka bir ırktan kişiye dönüşmesi, D40 başka birinin benzerliğine dönüşüm, D536 boyundan zincirlerin çıkarılması ile dönüşüm, D640 gönüllü dönüşümün nedenleri, D642 zor durumdan kaçmak amacıyla dönüşüm şeklinde sıralanmıştır. Dönüşüm ve değişim ile ilgili kullanılan motif kodlar ile Levantenlerin zaman içerisinde kimliklerinde meydana gelen değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu dönüşüm aynı zamanda kuşaklar arasındaki farklılıkları da belirtmektedir. Levantenlerin gündelik hayatında yaşanan dönüşüm, her alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu değişim ve dönüşümler; Avrupalıdan Levanten'e dönüşüm, Levanten kültürünün Rum kültüründen beslenmesi ve zaman içerisinde Rum kültürünün yerini Türk kültürünün alması, Levantenlerin kendi aralarındaki ve

Müslüman yerel halkla ilişkilerindeki dönüşüm, dildeki dönüşüm, eğitimdeki dönüşüm, oturlan mekânların dönüşümü şeklinde ortaya çıkmıştır.

Levantenlerin kimliği ile ilgili kullanılan motifler ise Z136 kişiselleştirilmiş medeniyet, F695.3.1 kısa süre içerisinde yabancı dilde okuma ve yazma öğrenmekle ilgili mucizevi yetenek, P192.6 demanslıların kafalarını tıraş etmek gelenekseldir. Böylelikle fark edilirler, D268.0.1 insanın kiliseye dönüşümü, J192.3 Yunanlılardan gelen bilgelik, A1482 dilin kökenidir. Bu motifler aynı zamanda Levantenlerin karakteristik özelliklerini ortaya koymaktadır. Levantenlerin gündelik hayatında gerçekleşen dönüşüm ile kimliklerinde de değişimler meydana gelmiştir. Levanten kimliği rijit bir kimlik değildir zamanla değişmiştir, değişmektedir ve değişmeye de devam edecektir. Bu dönüşümler, kültürler arası etkileşimin bir sonucudur. Yerel halkla özellikle de Müslüman Türklerle evlilikler ve onlarla iletişimin artması sonucundaki kültür karşılaşmaları, farklı âdetlerin benimsenmesini sağlamıştır.

Levantenlerin ailesi, cemaati ve diğerleri ile toplumsal ilişkilerini açıklamak için ise P230 ebeveynler ve çocuklar, P231.3 anne sevgisi, C441.1 aile, oğlunun kaplan kılığına girmesinden korktuğu için kaplanları tartışmaya cesaret edemez, P311.5 dostluk sözleşmesi,

P319 dostluk işleri, P310.1 arkadaşlar çocuklarının da arkadaş olmasını isterler, P311 yeminli kardeşler. Arkadaşlar kalıcı arkadaşlık yemini ederler, P310.8 arkadaşlık sadece eşitler arasında mümkündür motif kodları kullanılmıştır. Bu motif kodlar ile Levantenlerin gündelik hayattan beslenen yeni toplumsal gerçeklikleri nasıl kurguladıkları ve oluşturdukları, kuşaklar arasındaki farklılıklar anlaşılmasına çalışılmıştır.

Levantenlerin olumsuz düşüncelerinin ortaya çıkarılması amacıyla D700 hayal kırıklıkları, D700 hayal kırıklığına uğramış kişi motifinden yararlanılmıştır. Böylece Levantenlerin hangi konularda sıkıntılar yaşadıkları saptanmaya çalışılmıştır.

Veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Hem araştırmacı hem de katılımcının karşılıklı işbirliği sonucu bilgi toplanmasına yönelik bir süreç işlemiştir. Bu çalışma hem Levantenler hem de araştırmacı için yararlar sağlamıştır. Bu bağlamda çalışmanın faydaları iki yönlü olmuştur. Levantenler kendilerini ve

kültürlerini anlatma ve tanıtmaya fırsatı yakalamışlar, bir süre sonra unutulacağına inandıkları kültürlerini bilimsel araştırmalarla geleceğe taşıma imkânı elde etmişlerdir. Öte yandan araştırmada yöneltilen sorular ile kültürleri, gelecekleri, tarihleri üzerinde düşünme olanağı bulmuşlardır. Aynı zamanda araştırmacı, İzmir'i bugün Türkiye'nin diğer kentlerinden farklı yapan bir kültür üzerinde düşünme ve çalışma imkânı bulmuş, bu çalışma ile Levanten kültürüne ve Levantenlere saygısı artmıştır.

5. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ ENDİŞELER VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışmaya başladığında büyük endişeler duyulmuştur. Gerçekten de Türk kimliği taşıyan ve Müslüman gelenekleri ile büyümüş birinin İzmir'de ve İzmir dışında yaşayan İzmir Levantenlerini değerlendirmesi büyük bir cesaret istemekteydi. Bu çalışmaya başlarken kültürlerine, inançlarına, geleneklerine uzaktan bakarak onları doğru bir şekilde anlayabilecek miyim ve aktarabilecek miyim endişesi taşıyordum. Bu değerli insanlar, Müslüman Türk kimliğine sahip, onlara göre yabancı olan biriyle konuşmaya yanaşabilecek miydi, konuşmalar bile içten, dürüst olabilecekler miydi, bütün duygularını, kırgınlıklarını, sevinçlerini benimle paylaşabilecekler miydi? Ancak çalışma ilerledikçe bu endişem kayboldu. Kültürlerine, inançlarına, geleneklerine hem çok yabancı ama aynı okullara gitmiş, aynı sosyal hayatı paylaşmış İzmirli biri olarak da onlara bir o kadar yakın olduğumu fark ettim. Endişemin kaybolmasında konuştuğum Levantenlerin bana tutumları, yardım etmeye çabalamaları da etkiliydi. Bir diğer endişe ise çalışmanın başında ortaya çıkmıştır. Çalışmanın başlangıcında, çok az çalışılmış bir konu olan Levantenler konusunun nasıl ele alınacağı konusunda endişeler yaşanmıştır.

15 kişiden oluşan katılımcılardan elde edilen bulguların İzmir Levantenlerinin hepsinin bir genellemesini tam olarak oluşturmayacağına farkında olunsaydı yine de bu çalışmanın Levantenlerin kimliklerini oluşturma ve sunma süreçlerini ve diğer topluluklarla etkileşim sonucunda kimliklerindeki dönüşümü tam olarak yansıttığı inancı taşımaktayım.

3. BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. AİLENİN TARİHSEL OLARAK KONUMLANDIRILMASI

1.1. Aile Büyüklerinden Anadolu'ya İlk Gelenler İle İlgili Tarihsel Söylemler

Levantenlerin kimlik oluşturma süreçlerinde köklü aile geçmişleri önemli bir rol oynamaktadır. Kimliklerini, ailelerinin yüzyıllardır İzmir'de olmaları üzerine temellendirmektedirler. Bu nedenle bu bölümde katılımcıların aile geçmişlerini tarihsel olarak nasıl konumlandıkları incelenmiş ve aile büyüklerinden Anadolu'ya ilk gelenler ile ilgili tarihsel söylemler üzerinde durulmuştur. Görüşmecilerin ailelerinden Anadolu'ya ilk kimin, hangi ülkeden geldiği, ne zaman geldiği, hangi amaçla geldiği, doğrudan İzmir'e mi geldikleri yoksa bir süre başka yerde mi ikamet ettikleri anne ve baba tarafı ayrı ayrı göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak anne ve babanın etnik kökenleri üzerinde durulmuştur.

Aile, toplumsal yaşamın devamlılığını sağlamak amacıyla, toplumun değer ve davranış kalıplarının gelecek kuşaklara öğretildiği toplumun en önemli birimlerinden biridir (Aktaş, 2015, s. 419). Aile kavramı iki açıdan önem taşımaktadır: ilk olarak, aile, organik çıkar birliği içerisinde sosyal hiyerarşinin onaylanmasını sağlayan bir figür görevi görmektedir. Diğer taraftan ise aile, tarihsel zamanı biçimlendiren bir rol üstlenmektedir (McClintock, 1993, s. 63). Toplumsal yapı içerisinde aile, çocuğun gelişmesini, sosyalleşmesini, alacağı eğitimi ve meslek seçimini, kültürel değerlerin edinilmesini, evlenme ve çocuk yetiştirme pratiklerini örgütleyen, belirleyen bir kurum olarak görülmektedir. (Aktaş, 2015, s. 419)

1.1.1. Katılımcıların Ebeveynlerinin Etnik Kökenleri

Katılımcıların anne ve babalarının etnik kökenleri incelendiğinde, bütün katılımcıların babalarının İzmir Levanten'i oldukları görülmüştür. Ancak annelerinin

etnik kökenleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların ebeveynlerinin etnik kökenleri ile ilgili aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

Tablo 1. Katılımcının Ebeveynlerinin Etnik Kökeni

Katılımcıların Ebeveynlerinin Etnik Kökeni		
	Anne	Baba
İzmir Levanten'i	10	15
İstanbul Rum	2	-
Musevi	1	-
İstanbul Levanten'i	1	-
Avrupalı	1	-
Toplam	15	15

Tablodan da görüldüğü üzere katılımcıların annelerinin 2/3'ü İzmir Levanten'idir. Ancak 1/3'ü farklı etnik kökenlerden gelmektedir. Bu farklı etnik kökenler İstanbul Rumlardan, Avrupalılardan ve Musevilerden oluşmaktadır. Bir tane de İstanbul Levanten'i bulunmaktadır. İstanbul Levanten'i ya da İzmir Levanten'i farklı etnik kökenlerden gelmemektedir. İki şehrin Levantenlerinin de tarihsel geçmişleri aynıdır ama bu çalışma İzmir Levantenlerini incelediği ve diğer gruplarla iletişimlerini saptamayı hedeflediği için İstanbul Levantenleri ayrı bir grup altında tabloda belirtilmiştir.

Ebeveynlerin evliliklerine bakıldığında ebeveynlerden oluşan üst jenerasyonun kapalı grup özelliği sergilediği görülmektedir. Dışarıdan genellikle kız aldıkları ama kız vermedikleri düşünülebilir. Yapılan evlilikler farklı etnik gruplardan da olsa çoğunlukla Hristiyanlar arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar arasında ebeveyni Müslüman olan katılımcı yoktur. Bu durum, bir üst jenerasyonda Müslümanlarla evliliklerin yok denecek kadar az olduğunu kanıtlamaktadır. Müslümanlarla evliliklerin az olmasının nedeni, o dönemlerde Müslümanlarla evliliklerin Levanten cemaati içerisinde hoş karşılanmamasıdır.

1.1.2. Katılımcıların Anadolu'ya İlk Gelen Aile Büyüklerinin Geldikleri Ülkeler, Geliş Tarihleri ve Geliş Nedenleri, Göç Şekilleri ve Meslekleri ile İlgili Söylemler

"Aşure gibiyiz bizim ailede" (Patrizia, 53)

Katılımcılar Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelmişlerdir. Ayrıca katılımcıların anne ve baba taraflarının da (anneannesinin, babaannesinin ve dedelerinin) geldikleri ülkeler farklılık göstermektedir. Dolayısıyla annesi farklı bir etnik kökenden olmayan her bir katılımcının aile büyüklerinin kökenleri farklı iki, üç ülke hatta daha fazla ülkeye dayanabilmektedir. Katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda geldikleri ülkeler; Avusturya-Macaristan, Malta, İtalya, İngiltere, Fransa, Almanya, Suriye- Halep, Girit, Yugoslavya ve Hollanda'dır. O yüzden katılımcılar ailelerini tanımlarken "aşure gibiyiz bizim ailede" (Patrizia, 53) ya da "bizim ailede çok karışık var" (Tony, 39) gibi ifadeler kullanmışlardır. Günümüzde İzmir'de en çok İtalyan kökenli Levanten bulunmaktadır. Katılımcıların aile büyüklerinin en çok geldikleri ülke İtalya'dır. Çoğu katılımcının Anadolu'ya ilk yerleşen aile büyükleri arasında mutlaka İtalya'dan gelen aile büyükleri bulunmaktadır. Bu durum İzmir'de en çok İtalyan kökenli Levanten'in olduğunu doğrulamaktadır. İtalya'dan Floransa, Cenova, Napoli, Livorno, Portoferraio, Barletta, Basilicata, Roma, Trani, Senigallia gibi yerlerden gelmişlerdir. İtalya'dan gelinen yerler genellikle küçük, fazla gelişmemiş ve fakir yerlerdir. Daha sonra sırasıyla Malta, İngiltere, Fransa, Avusturya- Macaristan, Almanya, Hollanda, Suriye (Halep), Girit ve Yugoslavya gelmektedir.

Katılımcıların aile büyüklerinin Anadolu'ya ilk geliş tarihleri incelendiğinde katılımcıların aile büyüklerinin geliş tarihlerinin gelinen ülkelere ve gelme amaçlarına göre değiştiği tespit edilmiştir. Katılımcıların anne ve baba taraflarının aile büyüklerinin geldikleri ülkeler çoğunlukla farklılaştığı için genellikle geliş tarihleri de farklılık göstermektedir. Levanten aileler, yüzyıllardan beri bu topraklarda bulunmaktadır. Aile büyükleri çoğunlukla Osmanlı İmparatorluğu döneminde ülkelerinden ayrılıp yeni bir gelecek umuduyla doğuya gelmişlerdir. Katılımcıların geliş tarihleri incelendiğinde katılımcılar arasında aile büyüklerinden ilk doğuya gelenlerin Cenevizli aile büyükleri olduğu görülmektedir. Bu aileler,

1689'lu yıllardan itibaren Osmanlı topraklarında bulunmaktadır. İtalya'dan geliş tarihleri iki grupta incelenebilir. Birinci grupta 1600'lü yılların sonları ve 1700'lerde gelen Cenevizliler yer almaktadır. Katılımcılar arasında en eski geliş tarihlerine sahip olanlar, aile büyükleri Cenevizli olanlardır. İkinci grup göçler ise 1840'lı ve 1850'li yıllarda gerçekleşmiştir. Katılımcıların aile büyüklerinin çoğu bu grupta yer almaktadır. Bu gruptakiler, İtalya'daki siyasi ve ekonomik olaylardan dolayı daha iyi şartlarda yaşamak amacıyla Anadolu topraklarına gelmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesine çıktığı dönemde, Avrupa'da mevcut güçler arasında hâkimiyet mücadeleleri sürmektedir. Sona eren Haçlı seferlerinden Fransa güçlenerek çıkmış ve Papalığı nüfuzu altına almıştır. Bu arada İtalyan şehir devletleri Ege Denizi ve Karadeniz'de, Mısır, Suriye, Filistin ve Kıbrıs'ta ticaret kolonileri oluşturmuşlardı. Özellikle Ceneviz Cumhuriyetinin Karadeniz ve Ege Denizi'nde kolonileri bulunmaktaydı. 14. yüzyılın başlarında Cenevizlilerden sonra Venedikliler de Mısır ile ticari ilişkilerini düzenleyen bir ayrıcalık elde etmişti. Böylece Doğu Akdeniz ticaretinde İtalyanların ağırlığı bulunmaktaydı (Acıpınar, 2016, s. 1).

1700'lü yıllarda Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan gelişlerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu kişiler çiftçilik yapmak için ya da diplomat olarak doğuya gelmişlerdir. Malta'dan gelen aile büyükleri ise 1800'lü yılların başı ve 1800'lü yılların ortalarında gelmişlerdir. Geliş nedenleri farklılık göstermektedir. Bazıları 1850'li yıllarda Kırım Savaşı esnasında İngiltere'nin isteği doğrultusunda Kırım'a giderken İzmir'e bazı aile üyelerini bırakarak yerleşmiş, bazıları demiryollarında çalışmak için gelmiş, bazıları da 1812'de Fındıklı ve İzmir'e tersane işçisi olarak sultan tarafından yerleştirilmiştir. 1850'li yıllardan itibaren İngiltere'den gelen katılımcıların aile büyüklerinin geliş nedenleri ise Aydın-İzmir demiryolu inşaatıdır. 18. yüzyıldan itibaren Fransa'dan gelişlerin de olduğu görülmektedir. Bu kişiler, ticaret yapmak amacıyla ya da demiryolunda çalışmak üzere Anadolu'ya gelmişlerdir. Katılımcıların aile büyükleri genellikle Anadolu'ya ilk olarak 18. yüzyılda ya da 19. yüzyıllarda gelmişlerdir.

Katılımcılar, kimliklerini kadim, köklü bir aile geçmişi ve çok eskiden beri Anadolu'da olmaları üzerinden oluşturmaktadır. Kendilerini birçok kişiden daha İzmirli, daha yerli hissetmektedirler. İzmir'de ya da Anadolu'da bu kadar köklü bir geçmişe sahip olmaları onları gururlandıran ve diğer insanlardan ayrı bir yerde

kendilerini konumlandırmalarına yol açan bir unsur olarak değerlendirilebilir. İzmir'e yerleşen Müslüman Türkler'in bir kısmı Kırım Savaşından ya da Balkan Savaşlarından sonra İzmir'e gelmişlerdir. Cumhuriyet yıllarında da İzmir'e doğu illerinden göçler gerçekleşmiştir. Son yıllarda ise İstanbul ve Ankara'dan göçler olmaktadır. Levantenler, daha önce İzmir'de bulunmalarından dolayı kendilerini köklü İzmirli olarak gördüklerini açıklamaktadırlar. Katılımcıların geliş tarihlerinden söz ederken sık sık "nesil" ve "kuşak" kelimelerini kullandıkları gözlenmiştir. Katılımcılar doğuya geliş tarihlerinin çok eskiye dayanmasından gurur duymaktadırlar. Yüzyıllardır burada olmaları aile tarihlerini "köklü" ve "kadim" olarak konumlandırmalarına yol açmış gözükmektedir. Levantenler, çalışmak amacıyla bir gün geri döneriz düşüncesiyle geldikleri bu topraklarda nesiller boyunca yaşamaya devam etmiştir. Kimlik sunumlarında ve kimlik oluşturmaları sürecinde "köklü aile tarihlerinden yararlanmaktadırlar. "Nesil", "kuşak" kelimelerini "köklü aile tarihini" tanımlamak için kullandıkları saptanmıştır:

"Aşağı yukarı büyük dedelerin büyük dedeleri gibi bir şey söz konusu oluyor." (Lazzaro, 49)

"Yani 10 nesildir burada olduğumuzu biliyorum" (Raimondo, 42)

"İzmir'de doğdum. Anneler, babamlar hepsi İzmir'deler. İzmir'de doğmuş olan beşinci kuşağım." (Laura, 66)

"Bilmiyoruz ama en azından üç, dört kuşak buradalardı." (Silvia, 51)

"X soyu olarak aşağı yukarı beş kuşaktır (buradayız) yani dedemin babası tahmin ediyorum. Öyle olması lazım... Belki de onun da babası. Öyle diyeyim yani." (Francesco, 52)

İlhan'da (2011: 4) anılarının yer aldığı kitabında Levantenlerin İzmir'de köklü bir tarihi olduğuna değinmektedir:

"Hisarönü'nde oldukça lüks bir saatçi dükkânı vardı, pahalı İsviçre saatleri satıyordu. Aynı zamanda bir yabancı havayolu şirketinin de acentesiydi. Gümrük'te aynı işhanında komşuyduk; diğer Levantenlerin aksine, pek sık olmasa da sohbetlerimize katılır arkadaşlık ederdi; uzun zaman geçti. Hâlâ aklımda. Bir gün konuşma sırasında; "Biz" demişti "ailece beş kuşaktır burada, bu şehirde ve bu çarşıdayız." (İlhan, 2011: 4)

Katılımcıların aile büyüklerinin Anadolu'ya geliş nedenleri; gelinen tarihe, gelinen ülkeye göre farklılık göstermektedir. O zamanlar Osmanlı Devleti'nin onlar için bir çekim merkezi olduğu katılımcıların sözlerinden anlaşılmaktadır:

"O zamanki Osmanlı Devleti şimdinin Amerika'sı gibi" (Tony, 39)

"Bir akım vardı o zaman bütün şeye gitmek için bu tarafa..." (Tina, 69)

Katılımcıların anlatıları incelendiğinde geliş nedenleri ekonomik nedenler, devlet tarafından sağlanan kolaylıklar, siyasi nedenler, Osmanlı topraklarının çekiciliği şeklinde aşağıdaki gibi gruplanabilir:

Katılımcıların Aile Büyüklerinin Anadolu'ya Geliş Nedenleri

Ekonomik Nedenler

- Daha iyi yaşam koşulları elde etmek
- İş bulmak
- Ticarete yer alabilmek

Osmanlı İmparatorluğu Tarafından Sağlanan Kolaylıklar

- İngiltere ile yapılan demiryolu ihalesinde çalışmak: Demiryollarında sadece İngiltere değil; Malta, Fransa, Yugoslavya'dan gelenler de çalışmıştır.
- Kapitülasyonlardan yararlanmak
- Çiftçilik yapmak üzere hükümetin arsa vermesi
- Elektrik dağıtımında yer almak
- Vergisel anlamda sağlanan rahatlıklar
- Fındıklı ve İzmir'e tersane işçisi olarak sultan tarafından yerleştirilme

Siyasi Nedenler

- Osmanlı topraklarında diplomat olarak görevlendirilme
- Bazı Osmanlı topraklarının kaybedilmesi sonucunda bu yerlere yerleşmiş Levantenlerin hâlâ Osmanlı toprağı olan Anadolu'ya göçü
- Kırım Savaşı esnasında İngiltere'nin Malta'daki tekne sahiplerini erzak taşımaları için Kırım'a göndermesi esnasında bazı aile bireylerinin İzmir'de bırakılması

İtalya'nın Ekonomik ve Siyasi Durumu

- İç savaşlar
- İtalyan birliğinin henüz sağlanmamış olması
- Halkın yaşadığı huzursuzluklar
- İtalya'da ekonomik durumun kötü olması ve İtalya'da fakir olmaları
- Osmanlı İmparatorluğu topraklarının İtalya'ya yakın olması

Osmanlı topraklarının ve İzmir'in Özellikleri ve Çekiciliği

- Doğuya gitmenin moda olması
- Gelecek gördükleri bir ortama gelme istekleri
- İzmir'in Akdeniz'e açılan bir kapı olması
- İzmir'in önemli bir ticari liman olması

Göçü tetikleyen nedenler arasında ekonomik nedenler, yerleşilen yerlerin avantajları ve devletin sağladığı kolaylıklar gibi çekici nedenler olduğu gibi İtalya'nın ekonomik ve siyasi durumunun kötü olması gibi itici nedenler de bulunmaktadır. 1840'lı ve 1850'li yıllarda İtalya'dan Osmanlı topraklarına gerçekleşen göçler diğer ülkelerden yapılan göçlerden farklılıklar arz etmektedir. Anadolu'ya geliş nedenleri gruplandırılırken İtalya'nın ekonomik ve siyasi durumuyla ilgili ayrı bir başlık oluşturulmuştur. İtalya, krallıklarla yönetilmektedir ve henüz birliğini sağlayamamıştır. İç savaşlarla boğuşmakta ve ekonomik olarak çok yıpranmış durumdadır. Halkın arasında büyük bir hoşnutsuzluk söz konusudur. Halk fakirdir ve gelecek gördükleri bir yere gitmeye can atmaktadır. Bu dönemde sadece Osmanlı İmparatorluğu topraklarına değil, Amerika başta olmak üzere dünyanın farklı yerlerine de giden birçok İtalyan olmuştur. Dolayısıyla İngiltere'den ve Fransa'dan gelenler ihale gibi resmi kanallar aracılığıyla gelirken İtalya'dan gelenler iş bulma ümidi ile bilmedikleri topraklara gelmişlerdir. Fransa ve İngiltere'den gelenler devlet tarafından görevlendirilirken, İtalyanlar kendi istekleri ile gelmişler ve sonraki yıllarda da çoğunlukla geri dönmek yerine burada kalmayı tercih etmişlerdir. Günümüzde İzmir'de yaşayan Levantenlerin büyük bir kısmının İtalyan kökenli olmalarının nedeni budur. İzmir'de İtalyan Levantenlerinin sayı olarak diğer köken ülkelerden gelen Levantenlerden fazla olmasının bir nedeni de coğrafi olarak İtalya'ya Osmanlı Devleti'nin daha yakın olmasıdır.

Katılımcılara ilk İzmir'e gelen aile büyüklerinin doğrudan İzmir'e mi geldikleri yoksa bir süre başka yerlerde ikamet ettikten sonra mı İzmir'e geçtikleri sorulmuştur. Böylece göç yolları ve şekilleri ile ilgili bilgi elde edinilmeye çalışılmıştır. Veriler; göç şekilleri, gelinen ülke, ilk nereye geldikleri, geliş nedenleri ve geliş tarihleri karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların bir kısmının aile büyüklerinin hepsi doğrudan İzmir'e gelirken, katılımcıların büyük bir kısmının aile tarihlerinde hem transit hem de doğrudan göçlere rastlanmıştır. İzmir'e gelmeden önce başka bir yerde bir süre ikamet eden aile büyükleri ile ilgili söylemler incelendiğinde ilk ikamet edilen yerler Yunan adaları, Ortadoğu ve Edirne (Anadolu) şeklinde üç ayrı grup olarak ele alınabilir. Edirne birçok Levanten'in yaşadığı bir şehir olmuştur. Katılımcılardan iki kişinin aile büyüklerinin ilk olarak Edirne'ye geldikleri ve bir süre Edirne'de ikamet ettikleri bilgisine rastlanmıştır. Avusturya-Macaristan'dan (1733) ve İtalya'dan Cenevizlilerin (1689) Edirne'ye geldikleri görülmektedir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan gelen aile büyüklerinin Osmanlı'nın şeker pancarı üretimi yapmaları için arsa vermesi sonucunda Edirne'ye yerleştikleri görülmektedir. Cenevizli aile büyüğünün ise Edirne'ye geliş nedeni kapitülasyonlardan yararlanarak baharat ticareti yapmaktır. Cenevizli aile büyüğü Birinci Balkan Harbi nedeniyle İzmir'e göç etmiştir. Yunan adalarında bir süre ikamet eden aile büyüklerinin çoğunlukla Tinos Adası'nda kaldıkları görülmüştür. Sakız Adası, Rodos Adası gibi adaların isimleri de telaffuz edilmiştir. Yunan Adalarına yerleşen aile büyüklerinin hepsi İtalya'dan gelmiştir. Ticaret yapmak ve iş bulabilmek amacıyla İtalya'dan Yunan adalarına göç etmişler ve daha sonra İzmir'e geçmişlerdir. Bu adaların yerleşim için seçilme nedenleri kendi ülkelerine daha yakın olması olabilir. Levanten görüşmeciler arasında gerçekleşen Yunan adalarına ilk yerleşimlerin Cenevizliler tarafından 1400'lü yıllarda olduğu görülmektedir. Yunan adalarına daha sonraki ikinci bir göç dalgası, 1800'lü yıllarda gelen İtalyanlar tarafından olmuştur. O tarihlerde Yunan adalarına yerleşimdeki etkin neden İtalya'nın ekonomik ve siyasi durumunun kötü olmasıdır. Birçok İtalyan, iş bulmak ve daha iyi bir gelecek hayali ile İtalya'yı terk etmiştir. Yunan adalarından gelmeleri ve eski kuşakların Rumca konuşuyor olması başkaları gözünde onların Yunanlı olarak algılanmalarına yol açabilmektedir. Özellikle Müslüman Türkler arasında o şekilde yaygın bir söylem vardır.

Katılımcıların bazılarının aile büyüklerinin arasında ilk olarak İskenderiye ya da Halep'e yerleşenler olduğu görülmüştür. O zamanlar Osmanlı toprakları arasında yer alan bu şehirler aynı zamanda Levantenlerin de çok bulunduğu şehirlerdi. İskenderiye ve Halep'e giden aile büyüklerinin kökenleri incelendiğinde farklı ülkelerden oldukları saptanmıştır. İtalyan kökenli aile büyüğü Halep'e, Malta kökenli

aile büyüğü ise İskenderiye'ye yerleşmiştir. Bu toprakların Osmanlı tarafından kaybedilmesi sonucunda bu aileler İzmir'e göç etmişlerdir.

Katılımcıların aile büyüklerinden bazıları İzmir'e gelmeden önce Edirne'de, Yunan Adalarında, İskenderiye'de ve Halep'te bir süre yaşamışlar sonra çeşitli nedenlerle İzmir'e göç etmişlerdir. Doğrudan göç şeklinde başlayan bu göçler zamanla şekil değiştirmiş ve transit göç şekline hatta siyasi gelişmeler nedeniyle zorunlu göç şekline bürünmüştür. Bazı aile büyükleri ise doğrudan İzmir'e gelmiştir. Katılımcıların İngiltere ve Malta'dan demiryollarında çalışmak üzere gelen aile büyüklerinin doğrudan İzmir'e gelip yerleştikleri saptanmıştır.

Demiryolu inşaatından önce İzmir'e ticari malların taşınması geleneksel usullerle yani deve kervanları ile gerçekleşiyordu. Ancak taşımacılığın geleneksel yöntemlerle yapılması maliyeti arttıran bir olguydu. Hava koşulları nakliyat işlemlerinin aksamasına neden oluyor ve savaş nedeniyle devlet ticarete kullanılan hayvanlara el koyabiliyordu. Ayrıca deveçiler yolun uzunluğuna ve malın cinsine göre farklı fiyatlar talep ediyordu. Bu zorluklar karşısında taşımacılığın daha az maliyetle ve daha hızlı yapılabilmesi için özellikle Levantenlerin öncülüğü ile demiryolu yapımı düşünülmeye başlandı. Ancak demiryolu inşaatı için gerekli sermayenin Osmanlı Devleti tarafından sağlanması imkânsızdı. Öte yandan demiryolu inşaatının maliyeti birkaç tüccarın karşılayabileceği bir iş de değildi. Yabancı sermayeye başvurmak zaruriydi. Bunun üzerine demiryolu ihalesi için İngiliz sermayesi tercih edildi ve İzmir-Aydın demiryolunu inşa etmek üzere Robert Wilkin öncülüğünde bir grup iş adamına 23 Eylül 1856 yılında gerekli izinler verildi (Kolay, 2019, s. 23). İzmir-Aydın demiryolu imtiyaz tarihinden birkaç yıl sonra da başka bir İngiliz'e, İzmir- Turgutlu arasında bir demiryolu hattı inşa etmek için imtiyaz verildi (Kolay, 2019, s. 287).

İzmir'e doğrudan göçler sadece demiryolu inşaatında çalışmak amacıyla gerçekleşmemiştir. Savaşlar ve diplomasi de doğrudan göçün nedenleri arasındadır. Bir katılımcının Malta kökenli tekne sahibi aile büyüğünün, Kırım Savaşı sırasında İngiltere'nin isteği üzerine Kırım'a erzak taşınması sırasında oğullarını İzmir'e bıraktığı ve oğullarının İzmir'de yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Bir katılımcının aile büyüğü de diplomat olarak uyuğu altında bulunduğu ülke

tarafından görevlendirilerek doğrudan İzmir'e gelmiştir. Başka bir katılımcının da ailesi tersanelerde çalışmak üzere bu bölgeye göç etmiştir. Katılımcıların hikâyelerinde genellikle başka şehirlerin transit bölge olarak kullanıldığı görülmektedir. Transit ya da doğrudan, hangi şekilde gelmiş olursa olsunlar katılımcıların aileleri, İzmir'i bir yuva olarak benimsemiş, bu şehirde evlenmiş, aile kurmuş ve soyunu devam ettirmiştir. Bir katılımcı bu durumu "İzmir'de kökleşmişler" (Patrizia, 53) şeklinde ifade etmektedir.

Bazı katılımcıların aile bireylerinden bir kısmı, ilk başta İzmir'e devamlı olarak yerleşmemiştir. Gelip gitmeler şeklinde bazı zamanları İzmir'de bazı zamanları kendi ülkesinde geçirmişlerdir. Daha sonraki yıllarda İzmir'e sürekli olarak yerleştikleri görülmektedir. Bu şekilde iki katılımcı vardır. Birinin ailesi Fransa'dan birinin de ailesi İngiltere'den gelmiştir.

Katılımcıların Anadolu'ya ilk gelen aile büyüklerinin meslekleri geldikleri ülkelere göre incelendiğinde şu bilgilere ulaşılmıştır: İtalya'dan gelen aile büyükleri ayakkabı yapımcısı, sanayici, tüccar, balıkçı, baharat tüccarı, gemi kaptanı, şapkacı, tarım ve hayvancılık ile uğraşmışlardır. Fransa'dan gelen aile büyükleri halı ve tekstil ticareti yapmışlar ya da demiryolu çalışanı olarak çalışmışlardır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan gelen aile büyükleri ise çiftçi veya diplomat olarak çalışmışlardır. İngiltere'den gelen aile büyükleri demiryolu çalışanıdır. Yugoslavya'dan gelen aile büyükleri de demiryolunda çalışmışlardır. Malta'dan gelen aile büyükleri ise demiryolu çalışanı, tekne sahipleri ya da tersane işçisidir.

Motif Kodu: A. 719.2 Dünya Felaketinin Ardından Yeni Bir Güneş Doğar Ve Yeni Bir Dönem Başlar: Osmanlı İmparatorluğundaki Siyasi Değişimlerin Levantenlerin Göç Hareketliliğini Etkilemesi, Kurtarıcı Şehir: İzmir

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasi değişimler Levantenlerin göç hareketliliğini etkilemiştir. Kendi ülkelerinden yola çıkıp Osmanlı topraklarında İzmir dışında bir yere yerleşen Levantenler, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan savaşlardan etkilenmişler ve kendilerini daha güvende hissettikleri İzmir'e göç etmek zorunda kalmışlardır. Savaşlar sırasında kaybedilen sınırlar, göç hareketlerini tetiklemektedir. İzmir'i kurtarıcı şehir, yaşanacak şehir olarak görmüşler ve bu kentte

yeni bir gelecek kurmuşlardır. Osmanlı topraklarında yaşanan savaşlar iş birliği içerisinde olunan devletlerdeki vatandaşları da etkilemiştir. Osmanlı topraklarında yaşamayan ancak savaş sırasında Osmanlı yanında savaşa giren ülkelerin vatandaşı olup Osmanlı topraklarına savaş için erzak getirmek şeklinde kendi ülkeleri tarafından görevlendirilen ve sonrasında Anadolu topraklarına yerleşen Levanten aileler de bulunmaktadır.

Tablo 2. Motif Kodu: A.719.2 Dünya Felaketinin Ardından Yeni Bir Güneş Doğar ve Yeni Bir Dönem Başlar: Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Siyasi Değişimlerin Levantenlerin Göç Hareketliliğine Etkisi, Kurtarıcı Şehir: İzmir

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Birinci Balkan Harbinde, Edirne Bulgarların eline düştüğünde yani 1912'de Bulgarların eline düştüğünde, büyük babam ki oralıymış. Oradan göçüp bir, iki sene İstanbul'da yaşayıp, oradan sonra da İzmir'deki akrabalarına gelmişler ve öyle İzmir'de yaşamaya başlamışlar.	<u>Edirne'den Bir Göç Hikayesi:</u> Öncesinde Osmanlı topraklarına dahilken Bulgarların eline geçen bölgede kalmak istemeyen Levanten aile, ilk başta birkaç sene transit şehir olarak kullandığı İstanbul'da kaldıktan sonra akrabalarının yaşadığı İzmir'e yerleşmeyi uygun bulmuştur. Göçlerde akrabaların bulunduğu şehirlere yerleşim sık görülen bir olgudur. Bu şekilde hem önceden şehir hakkında bilgi edinebilme imkânı doğmakta hem de yeni taşınılan şehirde akraba desteği ve dayanışması şehre uyumu kolaylaştırmaktadır.
Tina, 69	Suriye biliyorsunuz Osmanlı toprakları içerisindeydi. Kaybolunca yani kaybedince ve benim babaannem 12 kardeşti. Sekiz kardeşini İstiklal Savaşı'nda kaybetmişti. Bu savaşlarda... Osmanlı savaşında... Az kişi kaldıkları zaman sürüldüler oradan ve İzmir'e yerleştiler.	<u>Halep'ten Bir Zorunlu Göç Hikâyesi:</u> Levanten aileler in Osmanlı topraklarında gerçekleşen savaşlardan çok etkilenmiş oldukları düşünülebilir. Görüşülen kişi, savaş sırasında geniş bir aileye sahip aile büyüğünün 8 kardeşini savaşta kaybettiğini belirtmektedir. Aile hane halkı sayısında bir azalma olmuştur. Kendilerini güvende hissetmemiş olmalıydılar. Halep'in yeni sahipleri onları orada istememiş ve kovmuşlardır. Bunun üzerine Levanten aile İzmir'e yerleşmiştir. İzmir, bu aile için can güvenliğine kavuştukları kurtarıcı şehir rolüne bürünmüştür.
Laura, 66	O dönemde Osmanlı ile İngiltere, Kırım Savaşı'ndaydı ve İngiltere donanmaya erzak taşınması için bütün bu tekne sahiplerini Kırım'a gönderiyordu. 2 oğlunu İzmir'e bırakarak Kırım'a gitti bu dede. Döndüğü zaman 2 oğlunu burada evli buldu. Barklı, yerleşmiş ve burada kaldılar. O kendisi Malta'ya döndü. Öylece biz de burada kaldık.	<u>Kırım Savaşı ile İlgili Söylemler:</u> Savaşlar, birçok insanın hayatını farklı yönlerde etkilemektedir. Bu örnekte yeni topraklara yerleşildiği görülmektedir.

Motif Kodu: D20 Kişinin Başka Bir Sosyal Sınıftan Kişiye Dönüşmesi:
“Aslında Biz Bir Osmanlı Ürünüüz Baktığın Zaman” (Raimondo, 42)

Avrupa ülkeleri ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ihalelerle ya da konsolosluk görevlisi olarak resmi kanallardan gelen aile büyükleri doğrudan İzmir’e gelmişlerdir. Ekonomik nedenlerle, daha iyi bir gelecek umuduyla Osmanlı topraklarına gelen aile büyükleri de olmuştur. Bu aileler, genellikle zamanla zenginleşmiş, rahat bir yaşama kavuşmuşlardır. Katılımcılar, ilk Anadolu’ya gelen aile büyüklerinin göç hikâyelerini “maceraperest”, “ilginç” gibi sıfatlarla tanımlamaktadır.

Tablo 3. D20 Kişinin Başka Bir Sosyal Sınıftan Kişiye Dönüşmesi: "Aslında Biz Bir Osmanlı Ürünüüz Baktığın Zaman" (Raimondo, 42)

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	İngiltere’den üç erkek kardeş geliyor. Baba geliyor ve üç oğulla beraber ama ilk yerleşen üç oğul oluyor. 1815’te gelen babaları... İngiltere’den geliyorlar. O zamanlar the Levant Company diye bir acente var. O şekilde bir gelişleri oluyor. İngiltere’de kent taraflarından... Bu şekilde bir gidip gelmeler başlıyor ama üç oğlu da buraya yerleşmeye geliyor. Üç oğuldan ikisi kalıyor bir tanesi Avustralya’ya devam ediyor. Yani baya bir maceraperest bir aileydiler. Böyle farklı diyarlara gitmişler.	<u>Demiryollarında Çalışmak Üzere Gelen Bir Ailenin Göç Hikayesi:</u> Sadece tek bir ebeveynin değil ailenin çalışabilecek yaştaki erkek bireylerinin (baba ve üç oğul) demiryolları ihalesi ile çalışmak üzere doğrudan İzmir’e geldikleri görülmektedir. Çalışma bittikten sonra baba ülkesine geri dönmüş, iki oğul İzmir’de kalmış, bir oğul ise Avustralya’ya göç etmiştir.
Alberto, 60	1783’de gelip burada bir İngiliz bayan ile evleniyor ve beş tane çocuğu oluyor. Ondan sonra herhalde tayini çıkıyor bilmiyorum tam olarak detayını. O Avusturya’ya bağlıydı. Trieste’de. Şu anda İtalya’ya bağlı. O zaman Avusturya’nın liman şehriydi. Avusturya-Macar limanı... Oraya taşınıyor ve orada vefat ediyor, orada ölüyor. Fakat işte bir tane çocuklardan biri Türkiye’de kalıyor ve o buraya yerleşiyor. Biz de o koldan burada kaldık	<u>Konsolosluk Göreviyle İzmir’e Gelen Bir Ailenin İzmir’e Yerleşmesinin Hikayesi:</u> Her ne kadar kendisi geri dönmüş olsa da iş için geldiği bu ülkede doğan çocuğu burada kalmayı tercih etmiş ve burada aile soyu devam etmiştir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tomaso, 50	Herhalde biraz daha rahat bir ortama yani gelecek gördükleri bir ortama, Osmanlı topraklarına doğru geldiklerini biliyorum	Özellikle İtalya'dan gelenler, İtalya'nın ekonomik ve siyasi durumunun kötü olması gibi itici nedenlerden dolayı, bir gelecek gördükleri Osmanlı topraklarına gelmişler ve buraya yerleşmişlerdir. Zamanla ekonomik durumları değişmiş ve İzmir'de daha yüksek bir statüye kavuşmuşlardır.
Laura, 66	Balıkçıydılar. Kesinlikle bir şeyleri yoktu. Herhalde bilmiyorum yani bu benim yorumum. Balıkçıydılar. Buraya geldiler.	
Francesco, 52	Babaannemin tarafı beş tane balıkçı teknesi ile gelmiş buraya.	
Raimondo, 42	Muhtemelen biz fakirlikten ağzı kokan, Avrupalı köylülerdik ve maceraperesttik ve Osmanlı diye bir ülkede iş yapılabileceğini öğrendik ve herkes Amerika'ya giderken de biz Osmanlı'ya gittik. Maceraperest olarak geldik. Zengin olup geri dönmeyi umarak geldik. Ama bundan sonra buranın tatlı hayatına alıştık ve kaldık ve geri dönmedik. Şimdi, geri dönmedik yalnız geri dönmemiş olmamızın da bir nedeni para kazandık biz veya buradaki statü yani kendi statümüzü aslında Levantenlik hani o, öyle şey medeni insanlar statüsünü biz Osmanlı'da edindik. Aslında biz bir Osmanlı ürünüyüz baktığın zaman.	

1.1.3. Katılımcıların Aile Tarihine Karşı İlgisi ve Aile Tarihinin Kimliklerini Oluşturma Sürecindeki Etkisi

Katılımcılar, aile tarihleri ile ilgili araştırmalar yaparlarken farklı yerlerden, farklı kaynakları kullanarak bilgi edinmişlerdir. Bu bilgiler; aile büyükleri tarafından aktarılan bilgiler ve resmi kuruluşlardaki belgelerin incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler şeklindedir. Katılımcılar, genellikle aile tarihleri ile ilgili geniş bir bilgiye sahiplerdir. Köklü aile geçmişi ile ilgili anlatılar nesilden nesile aktarılmış ve genellikle yeni neslin bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Resmi kuruluşların belgelerinin incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler ise bir nevi aile tarihinin kayıtlarla doğrulanması anlamına da gelmektedir. İncelenen resmi kuruluşlar arasında kiliseler ve konsolosluklar bulunmaktadır. Görüşmeler sonucunda genellikle erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre aile tarihine daha hâkim oldukları ve aile tarihine daha çok merak duydukları ve daha fazla araştırmalar yaptıkları tespit edilmiştir. Aile tarihi ile ilgili yapılan araştırmalar yaşa göre de değiştiği görülmüştür. Yaşı ileri olanlar, gençlere göre aile tarihi ile daha çok ilgilenmektedir.

Özellikle emekli olanların araştırma yapacak daha çok zamanları bulunmaktadır. Görüşmeler sonucunda kimlik oluşturulma ve kimliğin sunulma süreçlerinde aile geçmişine ne kadar önem verildiği ve bu geçmişle gurur duydukları görülmüştür. O yüzden aile tarihini öğrenmeye ve gelecek nesillere aktarmaya önem verdikleri düşünülebilir.

1.2. Soy Ağacı İle İlgili Tarihsel Söylemler

Aile tarihinin tarihsel olarak konumlandırılması bölümünde ikinci olarak soy ağacı ile ilgili tarihsel söylemler incelenmiştir.

1.2.1. Avrupalıdan Levanten'e Dönüşüm

İlk bölümde Levanten kimliğinin oluşturulmasında ve sunumunda Levantenler için aile tarihinin önemi vurgulanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların aile büyüklerinden Anadolu'ya ilk gelenlerin hangi ülkelerden geldikleri, hangi tarihlerde geldikleri, geliş nedenleri, göç şekilleri ile meslekleri göç hikâyeleri de dikkate alınarak ve veriler çapraz olarak karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu bölümde ise ilk gelenlerden katılımcılara kadar olan kuşaklar ile ilgili söylemler üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda önceki kuşakların evlilikleri, nerelerde yaşadıkları, farklı dinlere mensup insanlarla ilişkileri, köken ülkeyle ilişkileri, aile büyükleri ile ilgili aktarılan hikâyeler, meslekleri, eğitimleri üzerinde durulacaktır. Böylece kuşaklar arası farklar da göz önüne serilmiş olacak ve Levaten cemaati içerisindeki zamana bağlı değişimler, yeni kimliklerin türetilmesi ve kimlik sunumundaki dönüşümler daha rahat anlaşılacaktır.

İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkelerden gelen Avrupalılar, kuşaklar boyunca doğuda yaşayan diğer Avrupalılar ya da Hristiyan yerel halk ile karışmışlar, yapılan evlilikler, konuşulan diller, karışan kültürler sonucunda ortak bir kültür oluşturmuşlardır. Onlar artık "Levanten" olarak adlandırılmışlardır. Bu bölümde Levantenlerin değişim ve sürekliliği nasıl algıladıkları üzerinde durulmuştur. Bu çalışma sırasında Levantenlerin yüzyıllar içerisinde toplumsal davranışlarında ve toplum içerisinde sosyal ilişkilerinde köklü değişimler olduğu görülmüştür. Levantenler içerisindeki toplumsal değişimler

özellikle son birkaç kuşaktır etkileyici bir hızda kendisini göstermektedir. Nesiller boyunca değişim çok yavaş ilerlerken son birkaç nesildir bu değişimin hızı artmıştır. Bu bağlamda toplumsal ilişkilerinde köklü değişimlerin olduğu ve kimliklerini tekrar kurguladıkları saptanmıştır. Levantenlerin toplumsal anlamda hangi değişimlere maruz kaldığını ve bu değişimlerin hangi toplumsal olgu ve olaylardan beslendiğini ortaya çıkarabilmek amacıyla önceki kuşakların yaşayış tarzını ve günümüz Levantenlerinin yaşayış tarzını karşılaştırmak önem arz etmektedir.

1.2.1.1. Yapılan Evlilikler: “Karışık Olmak”

Levanten kimliğinin bir özelliği de farklı milletlerden ve mezheplerden insanlarla nesiller boyunca yapılan evlilikler sonucunda melez kimlikler oluşturmalarıdır. Anadolu’ya ilk gelenler belli ülkelerden gelen Avrupalılardır. Ancak burada kaldıkları yüzyıllar içerisinde farklı milletlerden ve mezheplerden insanlarla evlenerek melez kimlikler oluşturmuşlar ve Levanten ismini almışlardır. Katılımcılar tarafından, ailelerindeki farklı uyruklarla yapılan evlilikler; “karışık olmak”, “Levantenler de çok karıştı” cümleleri ile ifade edilmektedir. Karışık olmayı Levantenliğin bir özelliği olarak tanımlamaktadırlar ve kimliklerini bu şekilde sunmaktadırlar.

Yapılan evlilikler bir kültürün oluşmasında, bir kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında, bir kültürün giderek yok olmasında ya da bir kültürün değişerek evrilmesinde hayati bir öneme sahiptir. Gerçekten de Levantenler burada kaldıkları yüzyıllar boyunca birbirleriyle ve farklı kültürlerden insanlarla çok karışmışlardır. Katılımcıların “aile büyüklerinin hangi milletlerle evlendiklerine” yönelik soruya verdikleri cevap incelendiğinde katılımcıların aile büyüklerinin, Rum ve Ermenilerle de evlilikler gerçekleştirmişlerse de daha çok Levanten cemaati içerisinde bulunan İtalyan, Malta, Avusturya, İngiliz, Alman, Fransız, Hollanda kökenli Levantenlerle evlendikleri görülmüştür. Yani daha çok Katolik Hristiyanlarla ve genellikle İzmir’de yaşayan Levanten kişilerle evlilikler gerçekleşmiştir. Levantenlerin daha çok Levantenlerle evliliklerinin uzun bir süre süreklilik gösterdiği görülmektedir. Uzun bir süre kendi uyruğundan ya da Avrupa’nın farklı yerlerinden gelmiş kişilerle evlenmişlerdir. Katolik Hristiyanlarla yapılan evlilikler ile ilgili “bu şekilde gelmiş”, “bu şekilde devam etmiş” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeler ile süreklilik ima

edilmektedir: Diğer yandan Hırvat ve Yugoslav kökenlilerle de evlilikler de gerçekleşmiştir.

Levanten sayısının az kalması sonucunda zaman içerisinde Rum ve Ermenilerle de evlilikler başlamıştır. Rum ve Ermenilerle evlilikler, Levantenlerin sayısının az olmasından dolayı evlenilecek kişi sayısını genişletebilmek amacıyla ve Hristiyan oldukları için tercih edilmiştir. Katılımcıların aile ağacında Rum ve Ermenilerle yapılan evliliklere bakıldığında katılımcılardan 8 tanesi aile büyüklerinin Rumlarla evlendiğini belirtmiştir. 7 Katılımcının ailesinde Rum evlilikler bulunmamaktadır. Sadece 4 kişinin ailesinde Ermenilerle evlenenler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ermenilerle evlilikler Rumlarla gerçekleşen evliliklerden daha az sayıda kalmıştır. Bunun nedeni İzmir'de yaşamış olan Rumların Ermenilere göre nüfus olarak daha fazla olması ve Levantenlerin Rum kültüründen çok etkilenmesi şeklinde düşünülebilir. Katılımcıların yarısından fazlasının ailesinde Rumlarla yapılan evlilikler olsa da neredeyse yarısı kadar bir katılımcının ailesinde de Rumlarla yapılan bir evlilik hikâyesi bulunmamaktadır. Rumlarla evlilik yapmamış ailelerin hepsi İtalyan kökenlidir. Bu ailelerin diğer ailelere göre daha milliyetçi ve daha dindar oldukları sonucuna ulaşılabılır. Öte yandan İzmir'de en çok İtalyan Levanten'i bulunduğu için bu aileler Rum ya da Ermeni gibi farklı etnik gruptan insanlarla evlenmeye ihtiyaç duymamış da olabilir. Her ne kadar İtalyanlarla yapılan evliliklerde daha çok milliyetçi bir söylem bulunsa da yine de İzmir'de daha çok İtalyan Levanten'in olduğu düşünülürse İtalyanlarla evliliklerin sürmesi öbür milletlerden olanlara göre daha kolay ve daha uzun seneler sürmüş olmalıdır.

Katılımcıların aile ağaçlarındaki Rum ve Ermeni evliliklere bakıldığında büyük ninelerin, babaanne ya da anneannelerin veya annelerin Rum olduğu görülmüştür. Rum kültürü Levanten kültürünün oluşumunda etkilidir. Aile büyükleri Rumlarla evlenseler de evlenmeseler de kültürel olarak Rumlarla bir etkileşim söz konusudur. Önceki nesiller Rumca bilmektedir.

Levanten kadınların bir dönem, NATO subaylarını tercih ettikleri saptanmıştır. Refah dolu, rahat bir gelecek hayalleri ile bu kişilerle evlenmişlerdir. Amerikalı askerlerin görev süreleri bitiminde de onlarla birlikte Amerika'ya gitmişlerdir. Levanten kadınların Ermeni erkeklerle evliliklerinde de başka bir ülkeye

yerleşmeleri sık görülen bir durumdur. Eski nesillerle ilgili anlatımlarda Levanten kadınların yine itilaf devletleri subayları ile birlikte olma gayelerine rastlanmaktadır.

İzmir'e NATO'nun gelmesiyle beraber Amerikan askerleri İzmir'de bulunmaya başlamıştır. İzmir'in yerel halkı Amerikan askerlerinin varlığından etkilenmiştir. Amerika umutlar ülkesi, gelecek vaat eden ülke, taşı toprağı altın ülke olarak algılanmaktadır. Bundan dolayı Levanten kadınlar arasında Amerikalılar ile evlilikler, yurtdışına gitmek ve bir üst sosyal sınıfa geçmek için basamak olarak görül olabilir. Bu dönemde Amerikalı askerlerle evlenen birçok Levanten kadınların varlığına şahit olunmaktadır. Levantenler arasında da böyle bir algı vardır. NATO askerleri ile ilgili anlatımlar yaşı ileri Levantenler ya da ailesinde bu tip evliliklere rastlanan Levantenler tarafından söylenmiştir:

"Bir ara burada NATO vardı. Amerikalılar vardı. Çok kişi Amerikalılarla evlenip gitti."
(Tina, 69)

"1960'lı yıllarda Türkiye'de iş yönünden sıkıntılar yaşıyordu. Benim yaşımdaki kızlar Amerikalılarla evlendiler. Ama bu Amerikalılar farklı yerlerden ve ekonomik koşullardan geldiği için kimi iyi çıktı kimi iyi çıkmadı. Dayımın ufak kızı Amerika'ya evlenip gitti." (Giorgio, 76)

"Evet, benim ailemde bir örnek var. Benim halam. Yani babamın kız kardeşi 60'lı yıllarda bir NATO subayıyla evlendi. Tabi oradan görevi bittiğinde de Amerika'ya göç ettiler. Zaten şu anda da orada... İki çocuğu oldu ikiz kız. Atlanta Georgia'da yaşıyorlar." (Francesco, 52)

Önceki jenerasyonların birbirleriyle tanışma şekillerine baktığımızda görücü usulü tanışmalar, balolar ve çay partileri gibi etkinliklerde tanışmaların olduğu görülmektedir. Önceki jenerasyon Levanten kadınlar daha çok cemaat içindeki Levanten erkekleri tercih etmişlerdir. Bu kadınlar arasında Rum, Ermeni ya da Müslüman erkeklerden çok Levantenler ya da Levanten olmayan yabancıların daha çok tercih edildiğine şahit olunmuştur:

Levantenlerin kimliklerini oluşturan diğer bir unsurda Hristiyan kimlikleridir. Bu kimliği korumak adına uzun yıllar sadece Hristiyan olan kişilerle evlenmişlerdir. Kimlik ve benlik sunumlarını Hristiyan kimlikleri üzerinden yapmışlardır.

Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiyeye Dönüşmesi: Avrupalıdan Levanten'e Dönüşüm: Evliliklerin Etkisi, Motif Kodu: C160 Evlilikle İlgili Tabu: Önceki Kuşakların Müslümanlarla Evlenmemesi, Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Evliliklerin Hristiyanlar Arasında Gerçekleştirilmesi

Avrupa'dan gelen ve önce Osmanlı İmparatorluğu sonra da Türkiye sınırları içinde yaşayan ve buraya yerleşen kişilerin farklı etnik gruplarla yaptıkları evlilikler sonucunda ortak bir kültür üretmeleri ve Levanten adını almaları D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiyeye Dönüşmesi motifinin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Uzun yıllar Müslümanlara karışmak istememişlerdir. O yüzden Levantenlerle ve Rum, Ermeniler gibi Hristiyan cemaatler ile evlenmişlerdir. Müslümanlarla evlilik uzun zaman tabu olarak görülmüştür. Bu durumun değerlendirilmesi için C160 Evlilikle İlgili Tabu motifinden yararlanılmıştır. Levantenler, kuşaklar boyu sadece cemaat içinden ya da cemaat dışından Hristiyanlarla evlenmişlerdir. Evlenen kişinin farklı bir mezhepten olması onlar için bir sorun teşkil etmemiştir. Hristiyan olmaları evlenmek için yeterli kabul edilmiştir. Cemaat dışından evlenen kişiler Rumlar, Ermeniler, yabancılar ya da NATO askerleri olarak sayılabilir. Müslümanlarla evlilik önceki kuşaklarda tabu olarak görülmüştür. Katılımcıların aşağıdaki anlatımları Hristiyanlar arasındaki evliliklere ilişkindir. O yüzden bu anlatımlar için C901 Dayatılan Tabu motifi uygun görülmüştür.

Tablo 4. Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiyeye Dönüşmesi: Avrupalıdan Levanten'e Dönüşüm: Evliliklerin Etkisi/ Motif Kodu: C160 Evlilikle İlgili Tabu/ Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Evliliklerin Hristiyanlar Arasında Gerçekleşmesi

Katılımcı	Cümle	Yorum
Silvia, 51	Dede tarafım yani baba tarafımın eşi babaannem daha doğrusu Fransız. (...) Babaannem Fransız, dedem Malta... Biraz karışık. (...) Annemin annesi Ermeni'ydi zaten. Ama baba tarafımda hayır yok. (...) Şimdi biz Levantenler biraz karışıktık. Kimimiz Fransız'la evli, kimimiz İtalyan'la evli olduğu için kuzenimin eşi Amerikalıydı. O yüzden Amerika'ya gittiler.	Yüzyıllar içerisinde değişik milletlerden insanlarla yapılan evlilikler sonucunda "Levanten" ismini almışlardır ve zamanla melez kimliklere dönüşmüşlerdir. Amerikalılar ile evlilikler sadece Nato askerleri ile sınırlı kalmamış günümüzde de devam etmiştir.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tony	İşte dediğim gibi, bizim ailede çok karışık var. Anneannemlerin tarafı bir taraf Malta'ya dayanıyor. Bir taraf Avusturya'ya dayanıyor. Dedemin tarafı, annemin babasının tarafı İtalya'ya dayanıyor. Benim babamın tarafı, babamın babasının tarafı İngiltere'ye dayanıyor. Babaannem Aydın doğumlu. Ancak O da hem Rum var hem İtalyan asıllık var, Ermenilik var. O da karışık. Baya böyle bir karışık bir aileden geliyorum.	Yüzyıllar içerisinde değişik milletlerden insanlarla yapılan evlilikler sonucunda "Levanten"e dönüşmüşlerdir. Katılımcı ailesinde çok farklı uyruklardan insanın olmasını "bizim ailede çok karışık var." cümlesi ile ifade etmektedir. Kimliklerini "karışık olmak" üzerinden kurgulamaktadırlar.
Salvatore	Ama tabii biliyorsunuz Levantenler de çok karıştı. Yani babaannem de Alman kökenli. İşte vs. vs. yani çok karışık... Anneannem İngiliz kökenli.	Katılımcı "Levantenler de çok karıştı" "yani çok karışık" gibi kelimelerle aile arasında gerçekleştirilen evlilikleri tanımlamıştır.
Raimondo	Levantenliğin birinci kuralı soyu bozuk olmaktır ve bunu da hani gülerek de söylüyorum böyle. Karışık olmaktır. Kim sana Levantenlikte İtalyan ya da Fransız olduğunu söylüyorsa o Levanten değildir. İtalyan ya da Fransızdır onlar. (...) Benim bak şöyle söyleyeyim sana, evet İtalya'dan gelmişler ama büyükbabamın annesi Avusturyalıydı. Avusturyalıymış hatta. Avusturya doğumluymuş. Yani büyükbabam bir Avusturya İtalyan karışımı ve büyükanemde Maltalı... Anlatabildim mi? Hani babamın annesi Maltalı, babamın babası da İtalyan ve Avusturyalıymış. Anne tarafımda da annemin babası Rum İtalyan, annemin annesi de yok annemin babası Hırvat İtalyan pardon. Annemin annesi de Rum Fransız. Anlatabildim mi? Ben bugün kazayla İtalyan vatandaşım. Benim kuzenlerim Malta vatandaşı. Bazı başka kuzenlerim Fransız vatandaşı. Dolayısıyla bugün "ha İtalya'dan geliyorsunuz?" "Evet" ne diyeyim sana ailemin %25'i oradan geliyor. Diğer tarafı evet sağlam bir Malta geçmişi de var. Diğer taraftan da baktığın zamanda işte Rumlarla da karışmışız.	Levanten kimliğinin bir özelliği başka milletten ve mezhepten insanlarla evlenmek ve karışarak bu günlere gelmektir. Katılımcı bunu biraz da şaka yollu "soyu bozuk olmak" olarak tanımlamaktadır. " Ben bugün kazayla İtalyan vatandaşım " dikkat çekici bir ifadedir. Katılımcı kendisinin İtalyan vatandaşı olduğunu belirtmiş ama bunun rastlantı sonucu olduğunu ima etmiştir. Kuzenleri Malta vatandaşı, İngiliz vatandaşıdır.
Lazzaro, 49	Şimdi dediğim gibi yani dedelerim hem dedelerim iki tarafında onlarda birbirlerini Levanten aileleri arasında evlilikler yapmışlar. İşte annemle babam da öyle... Bu şekilde gelmiş."	Levantenler arasında evlilikler uzun bir süre süreklilik arz etmiştir.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	İlk başta Levantenler genellikle kendi aralarında yani öncelikle kendi hemşerileriyle evleniyorlardı. İtalyan İtalyan'ıyla... İngiliz İngiliz'ıyla... Fransız Fransız'ıyla... Kendi aralarında evleniyorlar ama tabi ki belli bir zaman sonrası yani pek fazla bir nüfus kalmıyor evlenecek. Yani İngilizlerin arasında çok fazla bir nüfus kalmıyor. Herkes herkesle evlenmiş, akraba evliliği de tabi ki olmayacağı için. O zamanlar işte dediğim gibi öncelikle kendi hemşerileriyle bir şey vardı. (...) ama zamanla artık kültürler birbirleriyle karışmaya başlayınca yani sofralarda da bu gözükmeye başladı. İşte atıyorum tabi ki de domuz biftek, bifteğin yanına yaprak sarması mesela... Yani Türk kültürüyle Avrupa kültürü... İşte Fransız, İtalyan karışmaya başladı. İngiliz, İtalyan, Fransız kültürleri var, karışmaya başladı. Ne zaman işte böyle yavaş yavaş bir alışveriş olduysa evliliklerle başladı tabi ki ve ilk yani kendi hemşerileri dışında tabi ki İtalyan, Fransız ve İngilizler aralarında bir evlilik olmaya başladı. Bu da artık tükenince yani buradaki gen havuzu da diyelim tükenince ilk yani bir sonraki durak şey oldu. Din kardeşliği diyebileceğimiz yani daha o da sonuçta kültürel bir benzerlik, Ermeni ve Yunan nüfusuyla bir evlilikler oldu.	Zamanla Levantenler arasında evliliklerin, sayılarının azalması ile mümkün olmadığı görülünce Rum, Ermeni, Hırvat ve Yugoslavlarla da evlenilmeye başlanmıştır. Rum kültürü, dil olsun, yemekler olsun, kültürel öğeler olarak olsun Levanten kültüründe ağırlıklı bir yere sahiptir. Levantenler, Hristiyan olmalarından ötürü Rumlarla evlenmeyi tercih etmişlerdir.
Jerry, 39	Yunan ve Ermeni evlilikler de oldu. Benim babaannemin annesi Ermeni'ydi. Anneannemin annesi Yunandı mesela. Mezhepler de farklıydı. Mesela babamın babaannesi de aynı zamanda Yunandı. O Ortodoks mezarlığında gömülüydü örneğin. Farklı farklı evlilikler oldu. Ama kendi ailem için söyleyeyim. Tabi ki İngiliz, İtalyan vardı. Fransız da tabi ki vardı. Bu üçü zaten kaçınılmaz oluyor Levantenlerde. Onun dışında Yunan, Ermeni dediğim gibi vardı. Bir de Yugoslav, Hırvat kesimlerinden bir iki üç kişi vardı benim ailemde. (...) İşte şu altı milleti biliyorum kendi ailemde.	Önceki kuşaklarda Rum ve Ermenilerle yapılan evliliklere de rastlanır ama bu evlilikler de çoğunlukla Rum ya da Ermeni olan taraf kadınlardır. Neredeyse her Levanten'in ailesinde genellikle İngiliz, İtalyan ve Fransız kökenlere rastlamak mümkündür. Katılımcı ailesinde birçok kökenden insana rastlandığını belirtmektedir. Evlilikler sonucunda ortak bir kültür yaratılmıştır.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Herkes yani bütün büyük büyüklerden başlayarak daha sonraki nesiller hep Levantenlerden yani Katolik Hristiyan insanlarla daha çok evlenmiş.	Bazı ailelerde Rum ve Ermenilerle evlilikler görünürken bazı ailelerde bu tür evliliklere rastlanmamaktadır. Örneğin bu katılımcının ailesinde evlenmek için daha çok Katolikler tercih edilmiştir. Bu durum ailenin dindar ya da milliyetçi olması ile ilgili görülebilir.
Patrizia, 53	Onun dışında da mesela babamdan duyduğum kadarıyla işte dedeleri Girit'ten gelen İngiltere ve Fransa'dan gelenler var yani biz baya bir karışık bir Levanten grubuyuz. Aşure gibiyiz bizim ailede. Baba tarafı bu şekilde daha karışık... Yunan adalarında işte Girit'ten gelen bir ninesi vardı diye anlatılanlardan hatırladığım ya da duyduğum. Ama çok köklü olarak yani Anadolu topraklarına diyeyim İzmir hep şey yapılmış. İzmir'de kökleşmişler.	Farklı ülkelerden gelen kişiler bu topraklarda birbirleriyle ve yerel halk ile evlenerek melez kimlikler oluşturmuşlardır. "Aşure gibiyiz bizim ailede" karışık olmayı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu kişiler, yüzyıllar boyunca İzmir'de yaşamaya devam etmişler, burayı vatan olarak kabul etmişler, aidiyet duygusu geliştirmişler ve ortak bir kültür yaratmışlardır.
Patrizia, 53	Genelde İzmir'de yaşayanlarla evlendiler. Ama sonraki nesiller yani babamın jenerasyonunda daha çok bu azınlık gruplar yine daha fazla oldukları için birbirleriyle de temasları çok yoğun olduğu için birbirleriyle evlenmeyi beceribildiler. Yani yine aynı kültürden gelen ha yine Avrupa'nın farklı kesimlerinden olabilir ama çok uzun seneler bu topraklarda yaşadıkları için artık ortak bir kültür oldu onlar için. Hani ister Fransa'dan ister Hollanda'dan gelsin bu Ege'de, özellikle İzmir'de kendine has bir karma kültür oluştu. Onlar bunu başarabildi.	Zaman içerisinde farklı kültürlerin evlilikleri sonucunda ortak bir kültür oluşturulmuştur. Katılımcı ortak kültür oluşumunu bir başarı öyküsü olarak değerlendirmektedir. Önceki kuşaklarda Hristiyanlar arasında gerçekleştirilen evliliklerin hâkim olduğu görülmektedir. Hristiyanlar dışında bir grup ile evlenmek mümkün değildir.
Lazzaro, 49	Dedelerim hem dedelerim iki tarafında onlarda birbirlerini Levanten aileleri arasında evlilikler yapmışlar. İşte annemle babam da öyle... Bu şekilde gelmiş. (...) Hepsi Katolik'le Katolik, Katolik'le Katolik bir şekilde devam etmişler. (...) Ben, sadece benim babaannem Malta kökenli bir Levanten. O da çok ilginç mesela İskenderiye'de doğmuş bir Levanten aile. Daha sonra İzmir'e geliyorlar ve burada evleniyorlar baba tarafım. Anne tarafım da aynı şekilde tesadüfen yani annemin de annesi, anneannem hem anneannem hem babaannem tesadüf eseri Maltalı Levanten kökenliler.	Bazı ailelerde Katolik, Katolik ile evlenmeye devam etmiştir. "Bu şekilde gelmiş." cümlesi bir süreklilik arz etmektedir. Bu ailelerde Rumlarla evlilikler yoktur. Katılımcının ailesi de bu ailelerden biridir. Katolik vurgusu yapıldığı için önceki kuşakların dindar olduğu düşünülebilir. O yüzden Rumlarla evlilikler tercih edilmemiş olabilir.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tomaso, 50	Evet var. Büyükbabamın babası hani Yugoslavya'dan geldi dediğim bir tane Rum Ortodoks'la evlendi. Yani burada doğup büyümüş bir Rum Ortodoks'la evlendi. Yani büyükbabamın annesi bir Rum Ortodoks'tu.	Rumlardan söz edilirken katılımcı Ortodoks ve buranın yerli halkından olduklarına yani burada uzun zamandır bulduklarına vurgu yapmaktadır.
Raimondo, 42	Bir bölümüm evet, İtalya'dan gelmiş ama başka bir bölümüm Malta'dan gelmiş. Şimdi başka bir bölümüm de burasıyla karıştı.	Farklı ülkelerden gelen kişiler, zamanla burada farklı mezhepten ve farklı etnik gruplardan insanlarla evlenerek melez kimlikler oluşturmuşlardır.
Laura, 66	(Evlilikler) Tamamen buradaki İtalyan daha doğrusu Alsancak'ta İtalyanlar vardı ve Maltalılar vardı. Bunların arasında oluyor.	Yaşanılan yer, evlenen kişilerin hangi kökenden olacağı hususunda etkilidir.
Giorgio, 76	Babaannem Fransız'dı. Anneannem Hollandalı. Dedelerim İtalyan.	Yüzyıllar içerisinde değişik milletlerden insanlarla yapılan evlilikler sonucunda "Levanten" olarak adlandırılmışlar ve zamanla melez kimliklere dönüşmüşlerdir.
Alberto, 60	Babaannem benim Rum'du. O doğma büyüme İzmirli. Burada doğmuş ve büyümüş ve ölmesine rağmen Türkçe bilmiyordu benim rahmetli babaannem. Ben onunla Fransızca konuşurdum ve Rumca biliyordu. İki lisan biliyordu.	Yüzyıllar içerisinde değişik milletlerden insanlarla yapılan evlilikler sonucunda "Levanten" e dönüşmüşlerdir. Bazı ailelerde Rumlarla evliliklere de rastlanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde doğuya gelen Avrupalılar burada kalmışlar ve kapalı cemaat yapısı oluşturmuşlardır. Zamanla yapılan evliliklerle Hollandalılar, Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar, Almanlar, Hırvatlar, Yugoslavlar birbirlerine karışmışlardır. Daha sonraki kuşakların Rum ve Ermenilerle de evlilikler yaptıklarına şahit olunmuştur. Böylece kültürler iyice birbirine karışmış, birbirini etkilemiş ve ortaya melez kültürler, melez kimlikler çıkmıştır. Avrupa'dan gelen ve hem kendi aralarında hem de yerel halkla kaynaşan bu kişilere "Levanten" adı verilmiştir. Kültürlerin karışmasında en etkili yollardan biri yapılan evliliklerdir. Uzun yıllar Müslümanlarla evliliklerden kaçınmışlardır.

Levantenler kapalı bir cemaat olarak uzun seneler kendi içlerinde evlendikleri için akraba evlilikleri olmasa da evlilikler sonucunda uzaktan da olsa birbirleriyle akrabalık ilişkileri çoğalmıştır. Katılımcılar, sık sık birçok aile ile akrabalık bağlarından söz etmiştir.

1.2.1.1.1. Müslümanlarla Evlilikler

Levantenler uzun süre birbirleriyle ya da başka mezhepten Hristiyan biri ile evlenerek cemaatinin kapalı yapısını ve kültürünü korumuştur. Uzun bir süre Müslümanlara karışmak istememişlerdir. Ancak yakın zamanda Müslüman Türklerle evlenme sayısında artışlar olmuştur. Bunun nedenleri arasında İzmir’de kalan Levantenlerin sayısının çok azalması ve Müslüman Türklerle karşılıklı etkileşimin artması gösterilebilir.

Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslüman Evliliklerle Tabunun Kırılması

Kuşaklar boyu Müslümanlarla evlenmemek bir tabu olarak görülmüşken son kuşaklarda Müslümanlarla evliliklerin başladığı saptanmıştır. Hatta yakın zamanda bu evliliklerin sayısı artmıştır. Bu bağlamda Müslümanlarla evlilik olgusu normalleştirilmiş ve Müslümanlarla evlenmeme tabusu kırılmıştır. Müslümanlarla evlilik Levantenlerin kimliklerinde bir değişime neden olmaktadır.

Tablo 5. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslümanlarla Evliliklerle Tabunun Kırılması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Patrizia, 53	Fakat ben jenerasyonu artık iyice azaldığımız için burada yaşayan Türklerle evlenmeye başladık ki ben de böyle bir evlilik yaptım.	Yakın zamanlardaki kuşaklarda Müslüman evliliklerine rastlanmaktadır. Katılımcı da böyle bir evlilik yaptığını belirtmektedir.
Monica, 48	Herkes yani bütün büyük büyüklerden başlayarak daha sonraki nesiller hep Levantenlerden yani Katolik Hristiyan insanlarla daha çok evlenmiş. Tabi arada Müslüman ile evlenen belki bir iki kişi olmuş, yani benim yakın tarihime bakacak olursak benim teyzem Müslümanla evli ve ben Müslüman ile evliyim. Abim de aynı şekilde. Eşi Türk vatandaşı. Ama hani anneden ve annenin üstünden itibaren bakarsanız herkes Hristiyanlarla evli daha çok.	Levantenler arasında Müslümanlarla evlilikler önceki kuşaklar tarafından bir tabu olarak görülmüştür ama son nesillerde bu tabunun kırıldığına şahit olunmaktadır. Yakın zamanda bu tür evlilikler nadirken günümüzde Müslümanlarla evlilikler sık rastlanan bir durum olmuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Benim yani ailemde Türk ile evlenen ilk benim. Hem anne tarafı hem baba tarafı diye baktığımız zaman çünkü o yıllarda biliyorsunuz daha kapalı bir ortam, daha bir Levantenler birbirleriyle daha kapalı yaşıyorlardı aslında. Hani çok rahat yaşıyorlardı. Bu konuda bir sıkıntı yoktu. Fakat işte birbirlerine kız alıp verme olayları vardı ailelerin. Dolayısıyla bizim de bu işte bana kadar taşıdı. Tabi bana derken kuzenlerim filan da Türklerle evlendi. Yani bizim jenerasyona kadar bu baya iyi bir şekilde taşınmış. Yine varmış tabi zamanında evlilikler ama minimumda idi. Bizim jenerasyondan sonra bu biraz daha yükselişe geçti.	Levantenler arasında Müslümanlarla evlilikler önceki kuşaklar tarafından bir tabu olarak görülmüştür ama son nesillerde bu tabunun kırıldığına şahit olunmaktadır. Yakın zamanda bu tür evlilikler nadirken günümüzde Müslümanlarla evlilikler sık rastlanan bir durum olmuştur. Katılımcının kuşağı, ilk Müslümanlarla evlenen kuşak olmuştur. Müslümanlarla evlilikler, Levantenlerin kapalı cemaat yapısından ayrıldıklarını göstermektedir.
Raimondo, 42	Müslüman olmayan herhangi bir grupla beraber olduk ve yaşadık ve evlendik ta ki benim jenerasyonuma kadar. Düşün bak aile içinde 10 jenerasyon sonra ilk defa bir Türk'le evlenen benim baktığımda. Ha bazı başka ailelerde benden bir, iki jenerasyon önce de Türklerle evlenenler olmuş.	Günümüzde Müslümanlarla evlilikler sık rastlanan bir olgu olmuştur.

Müslümanlarla evlilikler geçmiş dönemlerde, Levantenler arasında bir tabu olarak görülüyordu. Bunun nedeni ise Müslümanlara karışmak istenmemesi ve kapalı cemaat yapılarını devam ettirme gayesidir. Müslümanlarla karışmamayı ise onlarla evlenmeyerek ya da ekonomik ilişkiler dışında çok fazla etkileşimde bulunmayarak sağlamışlardır. Ancak yakın geçmişte yani bir iki kuşak öncesinde tek tük de olsa Türklerle evlilikler görülmeye başlanmıştır. Günümüzde ise Müslümanlarla evlilikler çok yaygındır. Bu bağlamda Müslümanlarla evlenmeme tabusunun kırıldığı görülmektedir. Bu tabunun kırılması aynı zamanda Levantenlerde bir dönüşümün başlamasına neden olmuştur. Her ne kadar Müslüman bir ülkede yaşasalar da Hristiyanlarla yapmış oldukları evlilikler Müslümanlardan ayrı kalmalarını, kendi kültürleri ile kimliklerini yaratmalarını ve sürekliliğini korumalarını sağlamıştır. Tabi ki bu kültür içerisinde Müslümanlardan aldıkları bazı öğeleri de dahil etmişlerdir. Müslümanlardan uzak durmaları kendi aralarında izole yaşamalarını sağlamış ve bu

şekilde kültürlerini yaşatmayı başaramışlardır. Müslümanlarla evliliklerin, Müslümanlarla daha çok iletişim içerisinde olmalarına ve kimliklerinin dönüşmeye devam etmesine kaynaklık ettiği düşünülmektedir.

1.2.1.1.2. Levanten Kültürü: Ortak Bir Kültürün Ortaya Çıkması ve Ortak Kültür Söylemleri

Yüzyıllar içerisinde farklı milletler ve mezheplerden kişilerin evliliklerinin sonucunda “Levanten kültürü” olarak adlandırılan yeni bir ortak kültür ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bu kültürü benimsedikleri ve gurur duydukları görülmüştür.

Ağırlıklı kültür baba tarafından gelen kültürdür. Bu bağlamda Levanten kültürünün ataerkil bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla erkek tarafının kültürü daha baskındır. Yapılan evliliklerde de genellikle Levantenlerin dışarıdan kız alması ama kız vermemesi Levanten kültürünün devamını sağlamıştır.

“Çok ilginçtir yani babam İngiliz’dir yani bizim ailenin İngiliz tarafıdır, annem İtalyan tarafıdır. (...) Ama bakınca kan olarak babam, annemden belki en az onun kadar İtalyan, annem de babam kadar İngiliz belki kan olarak. Ama... Şimdi bir kültür de var. Yani aileden aşılana, yüzyıllar boyunca verilen bir kültür de var. Baba tarafı onunla yetişti. Ne kadar da İtalyan geni de alındıysa ya da başka bir şey olduysa da yani bazı şeyler değişmiyor. Belki erkek tarafında ataerkil bir kültürün de bir etkisi olabilir. Biz ama o zamanlarda biraz da Viktorya dönemi ve şey zamanlarında daha yoğundu bu. O yüzden hep böyle belki erkek tarafından kültürler devam edildi.” (Jerry, 39)

Avrupalıların birbirleriyle ya da Rum ve Ermenilerle evlenmesi sonucunda Levantenler çok karışmışlar ve melez bir cemaat oluşturmuşlardır. Bu cemaatte kimlik; kan ve soya bağlı etnik temelli bir kimlik tanımı üzerinden yapılmak yerine oluşturmuş oldukları bu ortak kültür üzerinden temellenmektedir.

Doğuda var olabilmek için bu kişiler beraber yaşamayı öğrenmişler, Avrupalı ve Hristiyan kimliği üzerinden bütünleşmişler ve kaynaşmışlardır. Zamanla evlilikler yoluyla birbirleriyle karışmışlar, bu durum kültürlerinin ve dillerinin de karışmasına neden olmuş ve en sonunda sadece Avrupa kültürlerinin değil aynı zamanda Rum ve Ermeni kültürlerinin hatta Müslüman kültürünün harmanlandığı ortak bir kültür üretmişlerdir. Levanten kültürü olarak adlandırılan bu ortak kültür, beraber yaşamın bir sonucudur. Yaşadıkları Müslüman toplumunun içerisinde var olabilmek için yaratılan bir kültürdür. Bu kültür içerisinde etnik kimlikler önemini yitirmiştir.

1.2.2. Yerleşilen Yerler: Mekânda Hareketliliğin Sınırları

Bu bölümde Levantenlerin İzmir içerisinde yerleştikleri yerler, önceki kuşaklar ve günümüz şeklinde incelenmiş ve şimdiki zamanla geçmiş zaman arasındaki farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların ebeveynlerinin mekânda hareketlilikleri ile katılımcıların mekânda hareketlilikleri karşılaştırılmış ve zaman içerisinde meydana gelen değişimler vurgulanacaktır.

1.2.2.1. Önceki Kuşak Levantenlerin İkamet Ettikleri Yerler ve Mekânda Hareketlilikleri

Önceki jenerasyon Levantenler; kiliselerinin bulunduğu yerlerde, birbirlerine yakın oturmayı tercih etmişlerdir. Böylelikle kendilerine daha rahat hareket edebilecekleri alanlar yaratmışlar ve kendilerini daha güvende hissetmişlerdir. Bu bağlamda İzmir içinde mekânda hareketliliklerinin sınırları bulunmaktadır. Sadece bazı semtlere taşınmayı tercih etmişlerdir. Aynı yerlerde topluca oturmaları kültürlerini devam ettirmelerini sağlamıştır. Ancak son yıllarda bu durum değişmiştir. İzmir içinde, öncesinde oturdukları belirli semtlerin dışında da yerleşmeye başladıkları görülmektedir.

Önceki kuşaklar, daha çok Karşıyaka, Buca, Alsancak ve Bornova'da toplu olarak yaşamışlardır. Kendi oturdukları semtin dışında başka bir ilçeye taşınması durumunda da yeni yerleşilen yerler de Levantenlerin yoğun bulunduğu ilçeler olmuştur. Bulunulan yerde yaşayan Levantenlerin sayının azalması sonucunda daha çok Levanten'in bulunduğu semtlere güvende olmak amacıyla taşınmışlardır. Bunun nedeni cemaatten uzak, tek başlarına kalmak istememeleridir. Levantenlerin sosyal dayanışma içinde olmak, kendilerini güvende ve rahat hissetmek amaçlarıyla birbirlerine yakın oturmayı tercih ettikleri düşünülebilir. Dolayısıyla önceki kuşaklarda daha sınırlı ve dar bir mekânsal hareketliliğe rastlanmaktadır. Bir dönem Alsancak'a da taşınmaların çok olduğu görülmektedir. Alsancak'a taşınmanın nedenleri iş yerlerinin Alsancak'ta olması, eğitim imkânları (İtalyan ilkokulu ve Saint Joseph Fransız Koleji Alsancak'tadır.), bahçeli evden taşınıp apartman dairesinde oturmak isteği, iletişimde oldukları arkadaşlarına yakın olmak ve

Alsancak'ın yerleşim yeri olarak popüler olması, Alsancak'ta oturmanın moda haline gelmesi olarak sayılabilir.

Önceki kuşaklar belli sınırlar içerisinde mekânda hareket ederken, günümüzde bu sınırların esnekleştiği görülmektedir. Katılımcıların ebeveynleri çoğunlukla buldukları semti terk etmemişlerdir. Taşınmak durumunda kaldıklarında ise baskın nedenin evlilik olduğu görülmektedir. Sadece Levanten kadınlar evlendikten sonra eşlerinin yaşadığı yerlere taşınmamıştır. Levanten erkeklerin de evlilik sonrası eşlerinin buldukları semtlere taşındıkları görülmüştür. Bu kuşaklarda evlilikler daha çok kendi cemaatleri içinde yapıldığı için Levantenlerin buldukları yerlere, eşlerinin yanına evlilik nedeniyle taşınmaları normaldir. Katılımcıların İstanbul ve yurtdışından gelen farklı etnik kökündeki anneleri evlilik yoluyla İzmir'e taşınmışlardır. Ayrıca Bayraklı 'da Levanten cemaatin azalması nedeniyle buradan Karşıyaka ya da Alsancak'a taşınmalar gerçekleşmiştir. Ancak katılımcıların ebeveynlerinin İzmir içinde sürekli yaşamak için taşındıkları yerlere bakıldığı zaman çoğunlukla Alsancak'tan söz edildiğine tanıklık edilmiştir. Üst jenerasyonlarda Levantenlerin taşınabilecekleri alan daha çok Alsancak, Bornova, Karşıyaka ve Buca olmak üzere sınırlı bir alandır. Bu anlamda taşınılabilecek alan dardır. Bu alanın dışına çıkmaya da çekinmişlerdir. Levantenler kendi cemaatlerinin yanında olmayı tercih etmiştir. Bu alanın dışına taşınan ailelere karşı da bir hayret ve şaşkınlık duygusu gelişmiştir:

“Hatırlıyorum bir aile işte 1965 senelerinde Hatay'a taşındı. Yeni yeni Hatay semti doğuyordu. Herkes şoktaydı. “Nasıl oraya gitti tek başına oraya?” çünkü herkes daha çok kiliselerin etrafında yaşıyordu.” (Laura, 66)

İlçelerde de üst jenerasyon Levantenlerin ilçenin sadece belirli alanlarına dağıldıkları ve bu alanlarda toplu olarak yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların ebeveynlerinin genellikle oturdukları yerler Karşıyaka'da Karşıyaka Çarşı'ya yakın Yalı ve Çamlık taraflarıdır. Alsancak'ta ise Bornova Sokağı ve eskiden Punta olarak adlandırılan bölgedir.

Katılımcılardan yaşları ileri olanlar bahçeli evlerden apartman dairelerine taşınmalarıyla ilgili paylaşımlarda bulunmuştur. Apartman dairesinde yaşamak o zamanlar bir artı olarak görülmüştür. Apartmana taşınma, modernliğin, çağdaşlaşmanın ve statünün bir göstergesi olmuştur. Kendilerini modernliğin simgesi

olarak değerlendiren Levantenlerin tabi ki apartmanlaşma olgusunun başlaması ile apartman dairelerine taşınmalarını görmek şaşırtıcı değildir. Levantenlerin kimlik sunumlarında da modern insan imgesi üzerinde hassasiyetle durdukları saptanmıştır. O yüzden apartman dairesine taşınma önemli bir göstergedir. Modernleşme çabaları ile birlikte batının kentleşme sistemlerinden olan apartmanların ilk örnekleri 19.yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğunda İstanbul'da inşa edilmiştir. İlk başlarda gayrimüslim ve Levanten halkın benimsediği apartmanlar Beyoğlu ve Galata gibi gayrimüslim halkın yoğun olduğu belli semtlerde ortaya çıkmış, zamanla diğer semtlere ve illere yayılmış ve Müslüman halk tarafından da tercih edilmeye başlanmıştır (Özakbaş, 2015, s. 283-288). Batılılaşma sürecine paralel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda Beyoğlu'nda yükselmeye başlayan modern apartmanlar yeni bir yaşam tarzının da göstergesi olmuştur. Doğan Apartmanı bunlardan biridir. Apartmanın inşaatına Belçikalı Helbig ailesi tarafından 1892-93 yılları arasında başlanmıştır (Görgülü, 2012, s. 96- 103). Bu yorumlarından yola çıkarak İstanbul'da da apartmanlaşma olgusunu ilk benimseyenler arasında Levantenlerin de oldukları görülmektedir.

Motif Kodun Numarası Ve Tanımı: C901 Dayatılan Tabu: Önceki Kuşaklarda Dar Ve Sınırlı Mekânsal Hareketlilik

Önceki kuşaklarda Levantenlerin dar ve sınırlı mekânsal hareketliliklerine odaklanabilmek amacıyla C901 Dayatılan Tabu Motif kodunun kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 6. Motif Kodun Numarası ve Tanımı: C901 Dayatılan Tabu: Önceki Kuşaklarda Dar ve Sınırlı Mekânsal Hareketlilik

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tony, 39	İlk önce benim annem de onun ailesi de ilk Karşıyaka'da doğmuş orada yaşıyorlarmış. Babamlar da önce ilk Karşıyaka'dalarmış ondan sonra Alsancak'a geçmişler hatta babamın doğumu da Alsancak'ta olmuş. Bornova Sokakta olmuş. Şimdiki Saint Joseph'in olduğu sokak sanırsam... O sokakta doğmuş babam da.	Katılımcının anne ve babası Karşıyaka'dan Alsancak'a taşınmıştır. Katılımcının annesi evlilik nedeniyle taşınmıştır. Taşınma, Levantenlerin yoğun yaşadığı alan içinde kalmıştır.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Yani biz Karşıyaka’da oturuyoruz. Hâlâ Karşıyaka’dayım. Çocukken de Karşıyaka’daydık. Hatta çarşıya yakın bir yerdeydi evimiz. (...) Yedi yaşında doğduğum evden başka, diğer bir eve geçtik. İlk doğduğum ev iki katlı, müstakil bir evdi. Üst katta anneannem ve dedem otururdu. Aşağıda biz vardık ve sakin bir şeydi o zaman için tabi. Çok artık trafik vs daha başlamamışken... Ve daha apartmanlar çok fazla yoktu. Onu hatırlıyorum. (...) Diğer eve geçtiğimizde de diğer ev apartman dairesiydi.	Katılımcının mekânsal hareketliliği Karşıyaka içerisinde gerçekleşmiştir. 7 yaşına kadar aileye yakın kaldıkları ev, sosyal dayanışmayı mümkün kılmıştır. Katılımcının bahçeli eve nostaljik bir bağlılık gösterdiği düşünülebilir. Hareketlilik Levantenlerin yoğun yaşadığı Karşıyaka içerisinde gerçekleşmiştir.
Patrizia, 53	Büyük babaannelerimden birisinin de Bayraklı’da, Bayraklı’nın çok büyük bir kesimi bile onlara ait olduğunu ama şu anda tabi hiçbir şey yok. Ben Bayraklı doğumluyum. Babam da o şekilde. Tabi şu an Karşıyaka’dayız. Fakat bu beylikler döneminden beri işte eşkıyaların sürekli baskına uğramaları ve çok büyük arazilere sahip olup da başa çıkamadıkları için verdiklerini biliyorum. Böylece hani daha kalabalık bir ortam sağlayıp güvenliklerini temin etmek için...	Bayraklı’da oturan katılımcının ailesi Bayraklı Levantenlerinin sayısı azalınca kendilerini daha güvende hissetmek için daha çok sayıda Levanten’in bulunduğu Karşıyaka’ya taşınmışlardır.
Raimondo, 42	1922’de, 9 Eylül’de, İzmir kurtuluşunda o denize dökülen düşmanın içerisinde benim babaannem de vardı. İzmir doğumlu, Malta vat... Malta değil İngiliz’di çünkü o dönemde Malta koloniydi, koloniymiş ve hani Türkler geliyor diye İngilizler bunları da toplamışlar gemilere koyup Malta’ya götürmüşler. Bir buçuk sene Malta’da mülteci kamplarında yaşamışlar ve ondan sonra da 1924’te hani önce babası İzmir’e gelip evini bulmuş, açmış. Bayraklı tarafında galiba oturuyorlarmış o dönemde ve ondan sonra da hani ortalığın yatışmış olduğunun, güvenli olduğunun haberini gönderip oradan işte kızlarını geri çağırılmış ve gelmişler. (...) Karşıyaka ve Alsancak Levantenleri daha yakındır. Çünkü Karşıyaka’dan Alsancak’a benim babam gibi yerleşen Levantenler oldu ama mesela Karşıyaka’dan Bornova’ya giden Levanten olmamıştır. Alsancak Levanten’i 60’lardan sonra mesela biraz daha fazla nüfus... Alsancak Levanten nüfusunda 60’lardan sonra bir artış olmuştur çünkü Karşıyaka’dan sonra ne diyeyim işte biz çocukken Mavişehir nasıl böyle revaçta olan bir yerdi. Herkes oraya yerleşmek istiyordu. İşte 60’larda da Karşıyakalı Levantenler “buraları satalım daha modern bir yere geçelim” diye.	Katılımcının baba tarafı Bayraklı’dan Alsancak’a taşınmıştır. Önceki kuşakların Levantenlerin yoğun yerlerde yaşadıkları yerleri tercih ettikleri bu örnekte de görülmektedir.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Hep Alsancak'tan. Benim babam, annem Alsancaklı. Tamamen burada Punta'da doğdu, orada yaşadı. Babam Bornova'da doğdu çünkü benim babaannem çok dolaştı. Bir de huyu vardı. İki sene, üç sene badana zamanı geldiği zaman ev değiştirdi. Badana yapacağına ev değiştirmeyi tercih ederdi. Onun için çok semt değiştirdi, yaşadı ama Alsancaklı istiyorsanız. Turan'da da yaşadılar, Karşıyaka'da hiçbir zaman değil, Göztepe tarafına gittiler ama hep sonra Alsancak'ta yaşadı sonra evlendi hep Alsancak.	Katılımcının anne tarafı Alsancaklıdır. Katılımcı da Alsancak'ta doğmuş, büyümüş ve orada yaşamıştır. Baba tarafı da Alsancak Levanten'idir.
Frederick	Bahçeli bir evimiz vardı Bornova'da. (...) Ev satıldı 74'te, Bornova'daki ev satıldı. Alsancak'a taşındık. (...) çünkü şey o zamanlar apartmana taşınıyoruz tabi. Düzgün bir daire bulmak herhalde şey. Bir de tanıdık... Anne ve babamın tanıdıkları tahmin ediyorum Alsancak'taydı. Görüşükleri arkadaşlar... Geniş bir daire bulmak çok zordu çünkü düşünün 14, 15 odalı bir evden 5 odalı bir apartmana taşınıyorsunuz. Baya bir klostrofobik bir durum aslında. Acayip mutsuzdum ben ilk başlarda. Sonra tabi ki insan alışıyor ona ama daha kolaydı okula gidip gelmek. Babamın iş yeri Alsancak'taydı. İşletmeler o zaman bütün işletmeleri dâhil limanın oradaydı hepsi. Bugünkü katlı Migros'un yanıydı. Önceden herkes yayan işe gidip geliyordu. Babam her gün öğlen yemeğine eve gelirdi. Dışarıda yeme alışkanlığı kimsede yoktu. Öyle bir lüks yoktu o zamanlar. Eve gelir, gazetesini okur, yarım saat bir kestirme yapardı sonra artık işe giderdi. Her gün öyleydi. Ben de okuldan gelip gezmem rahattı. Onun için şey Alsancak bence ondan seçildi.	Katılımcının ailesinde önceki kuşaklar hep Bornova'da aynı evde yaşamışlardır. Katılımcı küçükken ailecek Alsancak'a taşınılmıştır. Alsancak'a taşınma nedenleri apartman dairesine geçmek, okulun Alsancak'ta olması, ailenin arkadaşlarının Alsancak'ta ikamet ediyor olması ve babanın iş yerinin Alsancak'ta bulunmasıdır.

1.2.2.2. Günümüz Levantenlerinin İkamet Ettikleri Yerler ve Mekânda Hareketlilikleri

Önceki jenerasyonlarda Levantenler belli semtlerde beraber yaşarken, günümüzde İzmir içinde veya dışında daha dağınık bir şekilde ikamet ettikleri saptanmıştır. Artık yaşanacak yer konusunda geçmişe göre daha özgür hareket edebilmektedirler. Levantenlerin İzmir'in içinde ve dışında böyle dağılımlarının nedeni ulaşım araçlarının ve yollarının gelişmesi, sayılarının azalması ile birlikte üzerlerindeki cemaat baskısının azalması, Müslümanlarla gerçekleştirilen evliliklerdeki artış, yeni ikamet yerlerinin popüler olması, iş imkânları gibi nedenlerdir. Levantenlerin dağınık halde ikamet etmeye başlaması cemaat arasındaki bağlılığın azalmasına, Levanten kültürünün genç kuşaklara daha az aktarılmasına,

kapalı cemaat yapısının kırılmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda gün geçtikçe Müslüman Türkler ile aralarındaki fark azalmaktadır.

Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türklerle Benzerliklerin Artması, Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılması İle Dönüşüm: Belli Semtlerde Oturma Tabusunun Kırılması Sonucunda Dönüşüm, Motif Kodu: D536 Boyundan Zincirin Çıkarılması İle Dönüşüm: Mekânsal Hareketlilikte Özgürlük

Müslüman Türklerle aralarındaki farkların azalması doğrultusunda Müslüman Türklere daha çok benzemeleri D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm kodunun kullanılması fikrini doğurmuştur. Müslüman Türklerle etkileşimin artması, kimliklerinde dönüşüm yaşanmasını tetiklemektedir. Önceki kuşak Levantenler kapalı bir cemaatin gerekliliği olan yakın yerlerde toplu olarak yaşıyorlarken günümüzde bu tabu kırılmış, İzmir'in farklı semtlerine dağılmışlardır. Bu durum aynı zamanda kimliklerinin dönüşümü ile de sonuçlanmıştır. Bu tür söylemlerde D510 Tabunun Kırılması ile Dönüşüm motif kodundan yararlanılmıştır. Günümüzde Levantenler, farklı yerlerde oturarak kendi cemaatleri içerisinde daha özgür hareket etmektedirler. Bu durumun belirtilmesinde D536 Boyundan Zincirin Çıkarılması ile Dönüşüm motif kodundan yararlanılmıştır. Bu çalışmada "Boyundan zincirin çıkarılması" motif kodunun esaretten kurtuluşu ifade etmek için kullanılmadığını hatırlatmak gerekmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Yerleşim Mekânlarındaki Değişimler: Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türklerle Benzerliklerin Artması / Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılması ile Dönüşüm: Belli Semtlerde Oturma Tabusunun Kırılması Sonucunda Dönüşüm / Motif Kodu: D536 Boyundan Zincirin Çıkarılması ile Dönüşüm: Mekânsal Hareketlilikte Özgürlük:

Katılımcı	Taşınma Var	Taşınma Yok	Cümle	Yorum
Tony, 39	Alsancak- İzmir dışı		Ben bile hani İzmir’de yaşamıyorum. Artık (İzmir dışında) oturuyorum. Hani iş nerde varsa oraya genelde gidiliyor.	Taşınma Nedeni: İş Yorum: Alsancak Levanten’i olan katılımcı iş imkânlarından dolayı İzmir’e yakın bir yere taşınmıştır. Katılımcı birçok yabancıların bulunduğu bir yerde yaşamaktadır.
Salvatore, 41		Bornova	Doğma büyüme Bornovalıyım	Yorum: Doğup büyüdüğü semtten dışarı çıkmamış, eşi ile evlenince de Bornova’da yaşamaya devam etmiştir. Ancak Bornova’da eskiden olduğu gibi çok Levanten bulunmamaktadır.
Jerry, 39		Alsancak	Şair Eşref Bulvarında oturuyorum Alsancak’ta.	Yorum: Doğup büyüdüğü semtten dışarı çıkmamış, eşi ile evlenince de Alsancak’ta yaşamaya devam etmiş. Alsancak Levantenlerinin de sayısı azalmıştır.
Tina, 69		Alsancak		Yorum: Doğup büyüdüğü semtten dışarı çıkmamış, eşi ile evlenince de Alsancak’ta yaşamaya devam etmiştir.

Katılımcı	Taşınma Var	Taşınma Yok	Cümle	Yorum
Monica, 48		Karşıyaka	Yani biz Karşıyaka'da oturuyoruz. Hâlâ Karşıyaka'dayım.	Yorum: Doğup büyüdüğü semtten dışarı çıkmamış, eşi ile evlenince de Karşıyaka'da yaşamaya devam etmiştir.
Patrizia	Bayraklı-Karşıyaka		Ben Bayraklı doğumluyum. Babam da o şekilde. Tabi şu an Karşıyaka'dayız. Fakat bu beylikler döneminden beri işte eşkiyaların sürekli baskına uğramaları ve çok büyük arazilere sahip olup da başa çıkamadıkları için verdiklerini biliyorum. Böylece hani daha kalabalık bir ortam sağlayıp güvenliklerini temin etmek için... (...) Bayraklı'da bizim eski sakız tipi Rum evi şeklinde müstakil, bahçeli, büyük bir evimiz vardı.	Taşınma Nedeni: Bayraklı- Karşıyaka: Güvenlik nedeniyle Yorum: Bayraklı'da yaşayan Bayraklı Levantenlerinin sayısı azalmıştır. Kendilerini daha güvende hissetmek için daha çok sayıda Levanten'in bulunduğu Karşıyaka'ya taşınmış oldukları düşünülebilir. Taşınılan Yer: Bayraklı (bahçeli ev)- Karşıyaka (Apartman dairesi)
Lazzaro	Karşıyaka-Güzelyalı		Ben İzmir'de 1971 yılında Karşıyaka'da doğdum ve orada büyüdüm. Eğitimimi de orada yaptım. Daha sonra evlendikten sonra şu anda Güzelyalı'da ikamet ediyorum.	Taşınma Nedeni: Evlilik Yorum: Daha genç kuşaklar çemberin dışına çıksa da yaşı ileri olanlar alıştıkları muhitten ayrılmamışlardır. Bu bağlamda çemberin içinde yaşamaya devam etmişlerdir.
Raimondo	Alsancak-İstanbul-Marsilya		Şimdi de burada (...) genel müdür pozisyonundayım.	Taşınma Nedeni: İş

Katılımcı	Taşınma Var	Taşınma Yok	Cümle	Yorum
Tomaso	Alsancak-Bornova		Alsancak'ta ve Bornova'da oturuyorum. Yani doğma büyüme burayım. Alsancaklıyım yani. Yani yaklaşık 10 yıl önce bir ev aldım (Bornova'da). Arada orada da oturuyorum yani.	Yorum: Katılımcının hem Bornova'da hem de Alsancak'ta evi bulunmaktadır ve ikisinde de kalmaktadır. Alsancak ile bağlarını koparmamış, Alsancak'tan tamamıyla ayrılmamıştır. Bornova'da hâlâ Levantenler bulunmaktadır ama sayıları azalmıştır.
Laura		Alsancak		Yorum: Doğup büyüdüğü yerden ayrılmamıştır.
Alberto	Bornova- Alsancak- Narlidere		Şu anda Narlıdere semtindeyim. Narlıdere'deyim ben. Ama doğum yerim benim Bornova.	Taşınma Nedeni (Narlidere): evlilik Yorum: Bornova'da doğan katılımcı okul yıllarında Günümüzde katılımcı fazla Levanten'in bulunmadığı Narlıdere'de oturmaktadır.
Paolo	Alsancak- Bornova		(Alsancak Levanten'i) Annem orada oturuyor. Ben Bornova'dayım şu anda. Bornova'da oturuyorum.	Taşınma Nedeni: Evlilik Yorum: Katılımcı Bornova'ya taşınmıştır. Bornova'da artık eskisi kadar çok Levanten bulunmamaktadır.
Elena		Alsancak		Yorum: Doğup büyüdüğü yerden ayrılmamıştır.
Silvia	Alsancak- Karşıyaka		(Oturduğu yer) Karşıyaka. Eski Alsancaklı. Sonradan Karşıyakalı.	Taşınma Nedeni: Katılımcı Alsancak'ın çok kalabalıklaşmasından dolayı Karşıyaka'ya taşınmıştır.
Livio	Karşıyaka- Milano			

Katılımcıların cevapları incelendiğinde 6 katılımcı, çocukluklarını geçirdikleri semtte oturduklarını belirtmiştir. 9 katılımcı ise bugün farklı bir semtte hatta ilçe, şehir ve ülkede yaşadıklarını bildirmişlerdir. Şu anda oturdukları yerler incelendiğinde doğdukları, büyüdükları yerlerin dışında Levantenlerin, günümüzde popüler, nezih, modern ve yabancılara alışkın yerlerde ikamet ettikleri dikkat çekmektedir. Levantenlerin kapalı cemaat oluşumdan sıyrıldıkları, üzerlerindeki baskının azaldığı ve istedikleri yerde ikamet etmeye başladıkları görülmektedir. Levantenler, ikamet edecekleri yer konusunda geçmişe göre kendilerini daha özgür hissetmekte ve davranmaktadır. Levanten kimliği, günümüzde artık daha açık kimlikler olarak sergilenmektedir. Farklı yerlere taşınmalar da Müslümanlarla evliliklerin de etkisi olduğu düşünülmektedir.

1.2.3. Aile Büyüklerinin Müslümanlarla İlişkileri

Müslüman bir ülkede yaşayan Levantenlerin aile büyüklerinin Müslümanlarla ilişkilerine bakıldığında Müslüman Türkler ve Levantenler arasında bir sorun olmadığı vurgusuna çok sık rastlanmaktadır. Önceki nesillerin Müslümanlarla daha mesafeli ve resmi ilişkiler kurdukları saptanmıştır. Daha çok kendi aralarında kapalı bir cemaat oluşturmuşlardır. Gündelik hayatlarında yakın çevreleri daha çok Levantenlerden oluşmuştur. Katılımcılar aile büyüklerinin diğer dinlerden insanlarla ilişkilerinin niteliğini genel olarak “iyi”, “gayet iyi”, “problem hiç olmadı” şeklinde tanımlamışlardır. Levantenlerin önceki kuşaklarda Müslümanlarla ilişkileri iki boyutta olmuştur: Ekonomik ilişkiler ve kültürel ilişkiler. Ekonomik ilişkiler kültürel ilişkilere göre daha güçlüdür. Kültürel ilişkiler ise Levantenlerin kapalı bir grup olmasından dolayı daha zayıf kalmıştır. Kültürel ilişkilerin son birkaç nesildir değiştiği görülmektedir. Önceden Müslümanlarla evlilikler hiç olmazken artık Levanten ailelerde Müslüman gelinlere ve damatlara çok sık rastlanmaktadır. Her ne kadar kendi aralarında yaşasalar da yine de bazı Türk âdetlerini edindiklerini görülmektedir. Aile büyüklerinin din ayrımı gözetmeksizin başka insanlara saygı duyduğu saptanmıştır. Yüzyıllarca Müslümanlarla ortak bir yaşam, diğerlerine karşı hoşgörüyü oluşturmuştur.

1.2.4. Aile Büyüklerinin Kültür Yapılarını Oluşturan Unsurlar

Aile büyüklerinin Rum ve Ermenilerle ilişkilerine bakıldığında ise Levantenlerin, bu cemaatler ile iş ilişkileri, evlilik ilişkileri ve kültürel ilişkiler içinde oldukları görülmüştür. Özellikle Rum kültüründen çok etkilenmişlerdir. Bu kültürün etkileri ve izleri yaşam biçimlerinde, dillerinde ve yemeklerinde görülmektedir.

İzmir’de yaşayan Levantenlerin önceki kuşakları her ne kadar Müslümanlarla toplumsal iletişimlerini minimumda da tutsalar zamanla Türk âdet ve geleneklerinden etkilenmişlerdir. Ancak yine de kültürlerindeki Rum etkisinin, Müslüman kültürüne oranla daha yoğun olduğu görülmektedir. Öte yandan Avrupalı kimliklerini de unutmamışlar ve Avrupalı kimliğini devam ettirmişlerdir. Aile büyükleri ile ilgili söylemler incelendiğinde aile büyüklerinin hobilerinin, Avrupa ve Türk âdetlerinin karışımı şeklinde sergilenen davranışların, geniş aile yapısının, yaşlılara gösterilen saygının ve milliyetçiliğin izlerine rastlanmaktadır.

Önceki kuşak Levantenlerin hobileri incelendiğinde Avrupa etkisinin çok açık olarak görüldüğü saptanabilir. Bu hobiler arasında avcılık, sihirbazlık, bisiklet binmek ve bisiklet yarışları, anıların kitaplaştırılması, taksidermi (hayvan doldurma) gibi uğraşlar ön plana çıkmıştır. Aile büyüklerine ait hobiler arasında avcılık önemli bir yer tutmaktadır. Kuş avcılığı (keklik, bıldırcın) ve yaban domuzu avcılığı geçmiş zamanlarda oldukça sık yapılmıştır. Bu hobi büyük büyük babadan büyük babaya ve çocuklara aktarılmak şeklinde devam etmiştir. Günümüzde avcılık daha az yapılmaktadır. Av etleri ile ilgili yemekler Levanten mutfağında önemli bir yer tutmaktadır. Aile büyüklerine ait hobilere bakıldığında Avrupa kültürünün devam ettirildiği gözlemlendiği söylenebilir. Bu bağlamda kimlik sunumları Avrupalılık üzerinden olmaktadır. Hobiler ile ilgili söylemler şu şekildedir:

“Babam meşhur bisikletçiydi. Yarışları kazanırdı. Hep iki kişi kazanırdı. Bisiklet yarışçısıydı. Babam ikinci olmuştu. Berlin Olimpiyatları vardı. Berlin’e üç bisikletçi gönderildi. Babam ikinciydi ama İtalyan olduğu için gidemedi.” (Giorgio, 76)

“Mesela benim babamın babasının babası avcılığa çok meraklıymış. İşte hatta amcam bana fotoğrafını göstermişti. Çocukken amcamı ava götürürmüş. İşte göğsüne kadar inen böyle bir sakalı varmış. Ava filan giderlermiş. Kuş vururlarmış, domuz vururlarmış. Ondan sonra babamın babası sihirbazlığa çok meraklıymış. Aynı zamanda bu taksidermi, hayvan doldurmaya çok meraklıymış. İzmir ile ilgili hikâyeleri dedemden (annesinin babası) duydum. Anneannemden de duydum. Hatta bir

kitap yazıyorlar, anılarını filan da yazdılar. O şekilde birkaç şey de var. Dedem daha birkaç sene önce çocukluğunun doğduğu evle ilgili anılar yazdı. Basıldı ama 30-35 tane basıldı. Sadece aile üyelerine verildi.” (Tony, 39)

“Av etleri çok yapılırdı tabi. Mutlaka tanıdıklar vardı. Dedem vardı. Ben de gidiyordum zamanında. Kuş avına mutlaka gidilirdi.. Yaban domuzu avına gidilirdi. İşte çok güzel sosla gerçekten güzel av etleri yenirdi. Ben herhalde yıllar oldu o şekilde keklikmiş, bıldırcınmış yemedim. Belki annem vefat ettiğinden beri, kaybettiğimizden beri bir daha herhalde yemedim. Yurtdışında belki bir iki kere denk geldim o kadar. (Tomaso, 50)

“Köpeklerimiz vardı. Av köpekleri... Babam ve dayım ava giderlerdi.” (Giorgio, 76)

Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Aile Büyüklerinin Kültürlerindeki Türk Âdetleri

Yüzyıllardır Müslümanlarla beraber yaşamın sonucunda Levantenlerin kültürlerinde Müslüman Türk âdetlerine rastlanmasına yönelik söylemlerde D30 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm motifinin kullanımı uygun bulunmuştur.

Tablo 8. Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiyeye Dönüşmesi: Aile Büyüklerinin Kültürlerinde Türk âdetleri

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Mesela nenem hakkında diyeyim hani büyüklerim dedin ya mesela sofraya kurulurdu bizde. İki katlıydı evler. Eski evlerdi... Mesela biz üç kardeş, anne, baba beş, nenem altı... Bizimle yaşıyordu. 7 tabak koyardı. “Nene yine 7 tabak koydun, neden?” “O Tanrı misafiri” derdi. Birinci kat olduğu için öyle bir kültürle yetiştik biz. İtalyan, Türk şeyleri karıştımla... Öyle bir saygıyla büyüdük.	“O Tanrı Misafiri” kültürümüzde yer alan bir söylemdir. Senelerce Müslüman Türklerle beraber yaşamaları, onların âdetlerini benimsemelerine yol açmıştır. Bu anlatıda din farkı gözetmeksizin insanlara saygıya tanık olunmaktadır. Yerel halkın birbiriyle uyumlu bir şekilde etkileşim halinde olduğu görülmektedir.
Tina, 69	Mesela eskiden fırınlar yoktu evde. Yanımızda şurada gevrek fırını vardır meşhur Alsancak’ın. Oraya götürürdük. Ablam büyük tepsiyi tutardı. Bir de küçük tepsiyi benim elime verirdi. “Nene bu ne?” “E gelirken göz hakkı, tattıracaksınız” derdi.	Senelerce Müslüman Türklerle beraber yaşamaları, onların âdetlerini benimsemelerine yol açmıştır.

Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Bu Ülkenin Vatandaşı Olarak Kabul Edilmemeden Doğan Hayal Kırıklığı

Levantenler yüzyıllardır Anadolu'da yaşamakta ve burası ile aidiyet bağı kurmaktadır. Ancak Türk vatandaşı olmamaları ya da olsalar bile üçüncü kişiler tarafından yabancı olarak algılanmaları onlarda hayal kırıklığı yaratmaktadır.

Tablo 9. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Bu Ülkenin Vatandaşı Olarak Kabul Edilmemeden Doğan Hayal Kırıklığı

Katılımcı	Cümle	Yorum
Giorgio, 76	Babam meşhur bisikletçiydi. Yarışları kazanırdı. Hep iki kişi kazanırdı. Bisiklet yarışçısıydı. Babam ikinci olmuştu. Berlin Olimpiyatları vardı. Berlin'e üç bisikletçi gönderildi. Babam ikinciydi ama İtalyan olduğu için gidemedi.	Yaşadığı ülkenin bir vatandaşı olarak kabul edilmemek sonucunda yarışlarda yarışmama olgusunun hayal kırıklığına yol açtığı düşünülmektedir.
Alberto, 60	Babaannem benim Rum'du. O doğma büyüme İzmirli. Burada doğmuş ve büyümüş ve ölmesine rağmen Türkçe bilmiyordu benim rahmetli babaannem. Ben onunla Fransızca konuşurdum ve Rumca biliyordu. (...) Hiçbir zaman pasaportlu olmadı, hiçbir zaman bir yere gidemedi. Türk vatandaşlığı için müracaat etti ama 1950'lerde, 1960'larda. Tabi o zamanlar vatandaşlık verme şeyi çok kısıtlıydı. Maalesef vermediler. Vatandaşsız olarak öldü babaannem. Eee öyle.	Her ne kadar bu örnekte, Rum bir bireyin durumu anlatılsa da, söz konusu kişinin yakın bir akrabası olmasından dolayı katılımcıda da bir hayal kırıklığının oluştuğu düşünülmektedir.

1.2.5. Aile Büyüklerinin Meslekleri İle İlgili Söylemler

Katılımcıların atalarının meslekleri incelendiğinde özel sektöre ait mesleklerin icra edilmiş olduğu görülmektedir. Demiryollarında, konsolosluklarda, tütüncülük alanında, esnaf, halıcı, muhasebeci, desinatör, terzi, marangoz, radyo ve buzdolabı tamircisi, ressam, ticaret, bankacılık ve tercümanlık alanlarında, sanayide, kömür madeni işletmeciliği alanlarında çalışmışlardır. Katılımcıların, aile büyüklerinin meslekleri ile övündükleri görülmektedir. Kadınlar daha çok konsolosluk çalışanı, tercüman, terzi, esnaf olarak çalışma hayatının içinde yer

almışlardır. Katılımcıların yaşadıkları ilçe, aile büyüklerinin ekonomik durumlarını göstermektedir. Bornova’da oturanlar daha çok konsolosluk, tercümanlık, sanayi, ticaret, bankacılık gibi daha üst sınıf işlerle ilgilenirken; Alsancak, Bayraklı ve Karşıyaka’da oturanlar marangozluk, tamircilik, terzilik gibi işlerle meşgul olmuşlardır. Bazı ailelerin sonraki nesillerinde çok kazandıran iş kollarına geçiş yapılarak sosyal statülerinde değişimler olduğu gözlenmiştir. Bazı söylemler de ise bazı mesleklerin zamanla aile meslekleri haline geldiği ve nesiller boyunca devam ettiği saptanmıştır.

"Üç kuşak boyunca demiryollarında çalıştılar. Sonraki üç kuşakta ben dâhil tüccarlıkta çalıştık." (Jerry, 39)

"Şimdi bizim ailede dedemin kurduğu bir aile şirketi vardı. Yağ, zeytinyağları." (Laura, 66)

"Ailem ilk geldiklerinde baharat tüccarıymışlar. Ticaretle uğraşmışlar tabii. Kapitülasyonlardan dolayı ticaretle uğraşmışlar. Bir bölümü de daha sonra demiryolu işlerinde de çalışmışlar çünkü Karaağaç dediğin yer büyük bir demiryolu merkeziymiş." (Raimondo, 42)

Anadolu’ya gelmelerinin kendilerine ekonomik getirileri olmuştur. Bu şekilde daha iyi bir yaşam olanağı elde etmişler ve bir üst sınıfın özelliklerini sergilemeye başlayabilmişlerdir. Ortaylı, İstanbul Levantenleri için bunu şu sözlerle ifade etmektedir:

"Levanten muhitin kendi kafeleri, baloları ve Katolik yortuları öncesi bilinen karnavalları vardı. Union Française’deki veya Coutea, Livadari, Kristisch gibi ailelerin tertiplemediği balolar kadar sokak karnavalı İstanbul’da bu zümrenin getirdiği âdetlerdendi. Bugün hayatın bu safhaları artık yok." (Ortaylı, 1994: 25)

1.3. Hane Halkı İle İlgili Söylemler

Bu bölümde hane halkı ile ilgili söylemler mercek altına alınmıştır. Katılımcıların anne, baba ve kardeşlerine ait bilgiler, anne ve babanın tanışma hikâyeleri, anne, baba ve kardeşlerin eğitim durumları, anne, baba ve kardeşlerin meslekleri, kardeşlerin evlilikleri ile ilgili söylemler yanında evde konuşulan dil, katılımcıların Türkçeyi nasıl öğrendikleri, Rumca ve Levanten dili ile ilgili söylemler incelenmiş ve bu şekilde nesiller arasında yaşanan toplumsal değişimler ve Levantenlerin kimliklerini sunma şekilleri tartışılmıştır. İlk olarak katılımcıların kaç

kardeş oldukları araştırılmıştır. Aşağıdaki tabloda kaç kardeş oldukları bilgisi sunulmuştur:

Tablo 10. Katılımcıların Kardeş Sayısı

Katılımcı	Ebeveyn çocuk sayısı	Katılımcının Yaşı	Kardeşler Arasındaki Durumu	Kardeşinin Cinsiyeti
Tony	2	39	En büyük Çocuk	Erkek Kardeş
Salvatore	2	41	En Büyük Çocuk	Kız Kardeş
Jerry	2	39	En Büyük Çocuk	Kız Kardeş
Tina	3	69		
Monica	2	48	En Küçük Çocuk	Erkek
Patrizia	4	53	Ortanca Çocuk	Erkek+2 kız
Lazzaro	1	49	-	-
Raimondo	3	42	Ortanca Çocuk	2 kız
Tomaso	2	50	En Büyük Çocuk	Kız Kardeş
Laura	3	66	En Küçük Çocuk	1 Erkek+1 Kız
Alberto	2	60	En Küçük Çocuk	Erkek
Francesco	3	52	Ortanca Çocuk	1 Erkek+1 Kız
Elena	1	49	-	-
Silvia	2	51	En Büyük Çocuk	Erkek Kardeş
Giorgio	3	76	En Büyük Çocuk	2 Erkek

Katılımcılardan 2 kişi tek çocuk, 6 kişi 2 kardeş, 5 kişi 3 kardeş ve 1 kişi 4 kardeştir. Çoğunluk iki kardeştir. Üç kardeş olanların yaşları genellikle daha ileridir. Günümüzde çok çocuklu ailelere Levantenler arasında rastlanmamaktadır. Bu durumun Avrupalı ve eğitimli kimliğin bir yansıması olduğu düşünülebilir. Az çocuk sahibi olmak, modernliğin bir gereği olarak algılanmaktadır. Ancak önceki kuşaklarda çocuk sayısı daha fazladır.

“Annemin babası çok genç yaşta öldü. 8,9 kardeşlermiş.” (Giorgio, 76)

“Benim babamlar toplam 6 kardeşti. Bunlardan bir tanesi vefat etti. Babam rahmetli oldu. Kaldı 4.” (Francesco, 52)

Kardeşlerin yaşadıkları yerler yurtiçi ve yurtdışı şeklinde dağılmıştır. İş imkânlarının olduğu ya da kendilerini rahat hissettikleri yerlere doğru bir göç gerçekleşmiştir. Bu nedenle yüzyıllardır atalarının oturduğu İzmir ili ile bağları zayıflamıştır. Genç kuşak Levantenlerin İzmir’den ayrılma nedenlerinin başında iş imkânları gelmektedir. Yurt içinde İstanbul gibi büyük şehirlere gitmekte, yurt dışında da gelişmiş Avrupa ülkeleri ve Amerika’yı tercih etmektedirler. Bu bağlamda İzmir’den ayrılanların her yere gitmedikleri; daha modern, daha gelişmiş belirli yerleri tercih ettikleri gözlenmektedir.

Kardeşler arasında da Müslüman Türkler ile evliliklerin de fazla olduğu gözlenmektedir. Önceki kuşaklarda Müslümanlarla evliliklere sık rastlanmıyorken genç kuşaklarda Müslümanlarla evlilikler artmıştır. Yurt dışına yerleşen Levantenlerin daha çok o ülkedeki kişilerle de evlendikleri gözlenmiştir.

Ebeveynlerin medeni durumları ile ilgili söylemlere bakıldığında önceki kuşaklarda boşanma olgusuna sık rastlanmadığı tespit edilmiştir. Sadece bir katılımcı babasının iki kez evlendiğinden söz etmiştir. Önceki kuşaklarda boşanma olgusuna sık rastlanmamasının bir nedeni Katolik evliliklerde boşanmanın Tanrının huzurunda imkânsız olmasının olduğu düşünülmektedir. Levantenler aile ve evlilik olgusunu kutsal görmekte ve değer vermektedir.

Evlilik, sahip olunan çocuk, gidilen yerler incelendiğinde Levantenlerin modern kimliklerini ön plana çıkarmakta oldukları ve kendilerini topluma bu modern kimliklerle sundukları düşünülebilir. Levantenler aile kurumuna önem vermektedir. Aileye bağları çok kuvvetlidir. Yaşlılarına saygı duymakta, onları korumakta ve yüceltmektedirler. Çocukluk dönemlerinde aile büyüklerinin kendilerinde ya da akrabalarında kaldığını belirten katılımcıların (Monica, 48; Giorgio, 76; Tina, 69) olması yaşlılara verilen değeri göstermektedir. Yaşlılar, âdetlerin öğretilmesinde bilgelikleri ve hayat tecrübeleriyle önemli bir yere sahiptir. Katılımcılar beraber yaşadıkları yaşlı aile büyüklerinin düşünceleri ile yoğrulma fırsatı yakalamışlardır. Levanten kültürünün verilmesi ilk olarak aile içerisinde başlamaktadır. Ebeveynler ve aile büyükleri, Levanten kültürünün genç kuşaklara aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Ailenin bir ferдинin ölümü çocuğa o kültürün aktarılmasında aksaklık yaratabilmektedir. Farklı kültürlerden gelen diğer ebeveynin kültürü bu durumda daha baskın hale gelmekte, genç nesle bu kültür aktarılmaktadır (Elena, 49; Raimondo, 42; Monica, 48).

Ebeveynlerin gençlik dönemlerinde Levantenlerin, günümüze oranla kapalı bir grup oldukları saptanmıştır. Daha çok kendi aralarında iletişim kurmuşlar, sosyalleşmişler, arkadaşlık ilişkileri geliştirmişlerdir. Hayat arkadaşlarını, kendi sosyal çevrelerinden insanlar arasından seçmişlerdir. Bu evlilikler sevgi ve aşk üzerine kurulu evliliklerdir. Ailenin isteği ya da zorla evlilikler söz konusu gözükmemektedir. Genellikle Hristiyanlarla evlendikleri gözlenmiştir. Bir bakıma

Müslümanlarla evlenmeme tabusu devam ettirilmiştir. Katılımcıların çoğunun hem annesi hem de babası Levantenlerden oluşmaktadır. Çok az katılımcının annesi İstanbul Rum’u, Musevi ya da Avrupalı birisidir.

Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Ebeveynlerin Tanışma Öyküsü- Müslümanlarla Evlenilmemesi

Arkadaş ortamında, aynı sosyal çevrede, iş ortamında ya da tesadüf sonucu tanışan çiftler aşk ve sevgi üzerine temellenen evlilikler yapmışlardır. Kendi cemaatlerinden biriyle evlenen Levantenler, genellikle çok küçük yaşlardan itibaren beraber büyümüşlerdir. Arkadaş çevreleri daha çok Levantenlerden oluşmaktadır.

Tablo 11. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Ebeveynlerin Tanışma Öyküleri- Müslümanlarla Evlenilmemesi

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	(Önceden farklı ilçe Levantenleri kopukmuş. Nasıl tanışmışlar sorusuna) Daha eh evet bir derece kopuktu ama yine de sosyal anlamda onların jenerasyonu kaynaşmış bir şekilde yazın işte Çeşme’de, efendime söyleyeyim kışın da buralarda sonuçta görüşüyorlardı. Çocukluktan beri birbirlerini tanıyorlar onlar. Tanıyorlarmış onlar daha doğrusu. Belli bir grup içerisinde büyümüşler ve oradan tanışıyorlar yani.	<u>İki Farklı İlçenin Levantenlerinin Tanışma Öyküsü:</u> “Çocukluktan Beri Birbirlerini Tanıyorlardı”. Katılımcının Ebeveynleri farklı ilçelerde yaşasalar da aynı sosyal ortamlarda sosyalleşmişlerdir. Yazları Çeşme ortak buluşma yerleri olmuştur. Farklı ilçelerden de olsa ikisinin de Levanten olması evlenmeye yönelik isteklerinde yeterli olmuştur.
Silvia, 51	Annemle babam, babam dayımın arkadaşımış. Buca’ya gidip geliyormuş. Orada tanışmışlar. Bu şekilde.	<u>İki Farklı İlçenin Levantenlerinin Tanışma Öyküsü:</u> İki farklı ilçeden olmalarına rağmen kendilerinin ve akrabalarının sosyal çevreleri ve arkadaş çevreleri Levantenlerden oluşmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tomaso, 50	Böyle bir arkadaş partisinde, Levanten arkadaş partisinde tanışmışlar. O dönemde tabi daha da fazlaydı yani onlardan duyduğum kadar arkadaşlarıyla yani grupları Levanten grubuydu. Hani 7 çift, 8 çift öyle. Karı kocalı bir de çünkü çocukluktan beri tanıştıkları için o sürüyordu. Biz de öyle bir şey olmadı. Yani çok ender...	<u>İki Levanten'in Tanışma Öyküsü:</u> Önceki nesil Levantenler, daha çok Levanten kişiler ile görüşmüşler ve sosyalleşmişlerdir. Arkadaş grupları, sosyal çevreleri Levantenlerden oluşmuştur. Dolayısı ile daha çok kendi aralarında evlenmeyi tercih etmişlerdir. Günümüzde Levantenlerin sayılarının azalması ve İzmir içine daha çok dağılmaları neticesinde Müslüman Türklerle de daha çok görüşmeye başlamışlardır.
Patrizia, 53	Babam İstanbul'a gittiğinde annem şeyde çalışıyordu. Varan gibi bir turizm seyahat acentesinde otobüs biletlerini vs. satıyordu. İşte kader herhalde... Yollarının kesişmesi gerekiyordu ki babam nasıl bir şeyle hani karşı kaldırıma geçip oradan İzmir bileti almaya diye gidiyor ve sohbetle bilmem neyle annemin babası da avcıydı. Babam da avcıydı. Böyle ortak paydalardan bir şekilde konu açılıyor ve birkaç günlüğüne İstanbul'da kalıyorken böyle bir tanışıklık meydana geliyor ve bu şekilde çıkmak, tanışmak ve ilerleyen safhalarda da evlilik şekline dönüşmüş.	<u>İstanbullu Bir Rum ile Tanışma Öyküsü:</u> Başka bir etnik gruptan bir kişi ile yapılan bu evlilik ilk görüşte aşk olgusuna dayanmaktadır. Tanışma hikayesi; Hristiyanlık, avcılık gibi ortak paydalar üzerine kuruludur. İstanbullu kadın evlilik nedeniyle İzmir'e taşınmıştır.
Alberto, 60	Anne %100 Hollandalı benim. O 1955'de babamla evleniyor ve İzmir'e taşınıyor ve ondan sonra İzmir'de yaşadığı ve burada da vefat etti. O Levanten değil yani. Annem Hollanda vatandaşıydı. (...) Tabi mecburen çalıştı. Ondan sonra savaştan çıktıktan sonra 16, 17 yaşlarında amcası ile beraber 7, 8 kişilik bir şey, bir dans grubu kurdular ve o dans grubuyla turneye çıktılar. Zaten babamla öyle buluştu, tanıştılar. Savaştan sonra işte yok İsviçre'ye, yok Avusturya'ya, şuraya buraya gezmeye şeye performans gittiler. Sonra fuar oldu. İzmir Enternasyonal Fuarı... Bunları davet ettiler Türkiye'ye. Fuara	<u>Avrupalı Biriyle Tanışma Öyküsü:</u> Avrupalı bir kadın, çalışmak amacıyla İzmir'e uğradığında tanışan çiftin ilişkisi ilk görüşte aşk olgusuna dayanmaktadır. Katılımcı tarafından ilişkilerinin ilk zamanları "tam bir macera" şeklinde tanımlanmaktadır. Aşk üzerine temellenen bir evlilik gerçekleşmiştir. Avrupalı kadın evlendikten sonra İzmir'e yerleşmiş ve hayatına İzmir'de devam etmiştir.

	geliyor. O zaman Adnan Menderes başbakan. Adnan Menderes pardon Adnan Menderes bunları şeye davet ettiriyor. Ankara'daki Çubuklu Barajının açılışı... O zamanlar Fransızlar tarafından yapılıyor 1950'lerde. Açılışa böyle bir grup, dans etkinliği için davet ediyor. Bunlar Fuar'da İzmir'de ağustos ayında, ne zaman açılıyorsa Fuar. O da İzmir'e geliyor. Babam o Fuar'daki şeye gidiyor ve annemle tanışıyor. Düşünün annem o zaman 18 yaşında, sarışın, mavi göz, bembeyaz ten. Babam hemen aşık oluyor ve bunlar İstanbul'a gidiyor. Babam arkalarından arabayla takip ediyor onları ve yıldırım aşk ve orada ona evlilik teklif ediyor. Ondan sonra anne, baba Hollanda'da... diyorlar "Türkiye nasıl bir yer, nerede, ne yapıyor bu insanlar?" Hiçbir bilgileri yok. Tütün ticareti ile uğraşıyordu babam tabi çok iyi bağlantıları vardı yurtdışıyla. Buradaki Hollanda Tütün Şirketinin başındaki müdür, Türkiye'den Hollanda'ya tatile giderken ona rica ediyor. Bir mektup yazıyor ona. Diyor "bu mektubu lütfen müstakbel kayınpedere veriver, işte benim hakkımda da iyi referans ver ki bunlar da kabul etsinler. Kızı ile evlenmek istiyorum. Onun üzerine hakikaten adam gidiyor mektubu veriyor ve kabul ediyorlar. "Madem öyle bir şey kabul etti." 19 yaşında annem evleniyor ve evlendikten sonra balayına Hollanda'ya gidiyor. O zaman tanışıyor şey için çünkü seyahat etmek çok zordu o zamanlar. Eee pahalı tabi ki. Yani uçakla mı nasıl gidiyorlar. Yok, uçakla gidip, arabayla geri dönüyorlar. Bir araba satın alıp arabayla geri dönüyorlar. Baya bir macera.	

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	<u>Yorum</u>
Elena, 49	İş yerinde. Aynı ofiste çalışıyorlarmış. O şekilde... Bir firmada annem. Babam galiba satın alma mı? Satın alma. Annem de muhasebedeydi.	<u>Başka Dinden Biri ile Tanışma Öyküsü</u> : İş yerinde tanışan çift, sevgi temelli bir evlilik gerçekleştiriyor.

1.3.1. Hane Halkının Eğitimi İle İlgili Söylemler

Anneanne, babaanne ve dedelerin genellikle üniversite tahsilleri yoktur. Bunun nedeni eğitim aldıkları yılların 1900'lü yılların başına denk gelmesidir. Savaş zamanı olması eğitimlerini etkilemiş olmalıdır. O dönemler ülke genelinde üniversite mezununun çok olmadığı da akılda tutulmalıdır. Ortaokul eğitimlerini genellikle yabancı okullarda yapmışlardır. Erkekler daha çok Saint Joseph'e gitmiştir. İzmir Saint Joseph, 1979 yılına kadar sadece erkeklerin eğitim aldığı bir okuldur. O yüzden kızlar diğer yabancı okullara gitmişlerdir. Ancak İstanbullu Levanten kızlar, İstanbul Saint Joseph'te eğitim alabilmişlerdir.

İzmir kenti 19. yüzyılın ikinci yarısında "Doğu'nun yıldızı" sıfatıyla anılırken eğitim konusunda da öne çıkmaktaydı. Kentte birçok saygın eğitim kurumu bulunmaktaydı ancak bu kurumlardan maalesef çok azı 21. yüzyılda varlığını devam ettirebilmiştir. Bu kurumlardan en önemlileri kuruluşu 1878'e dayanan Göztepe Amerikan (Kız) Olgunlaşma Enstitüsü, 1880 yılında açılan Alsancak Saint Joseph Fransız (Erkek) Koleji ve 1892 yılında kurulan Alsancak İtalyan (Kız) İlkokulu'dur. Bu okullar günümüzde karma hale dönüşmüştür. (Lafli, 2016, s. 22) Levantenlerin hayatında bu okullar çok önemli bir yer tutmaktadır.

Bu bölümde hane halkının eğitim durumu oturulan yer, cinsiyetleri ve yaşları karşılaştırılarak incelenmiştir. Babanın, annenin ve kardeşlerin eğitim durumları farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

1.3.1.1. Babanın Eğitimi İle İlgili Söylemler

Katılımcıların babalarının eğitim seviyeleri incelendiğinde eğitilmiş kişiler oldukları düşünülenir. En düşük eğitim seviyesi ortaokuldur. Türkçe dilinde hepsi okuryazardır.

Tablo 12. Katılımcıların Babalarının Eğitim Seviyesi

Üniversite Mezunu Kişi Sayısı	Lise Mezunu Kişi Sayısı	Ortaokul Mezunu Kişi Sayısı	Bilinmiyor
2	6	6	1

İki kişi Üniversite mezunudur. Eğitimlerini yurtdışında tamamlamışlardır. Bir tanesi kimya alanında doktora yapmıştır. Babaları üniversite mezunu olan katılımcıların yaşları daha genç olan katılımcılardandır. Altı kişi lise mezunudur. Saint Joseph'in o zamanlar lisesi bulunmamaktadır. Katılımcıların babaları, eğer frankofon okullarına gideceklerse eğitimlerine İstanbul'da devam etmek mecburiyetinde kalmışlardır. İstanbul'da çoğunlukla yatılı okumuşlardır. Katılımcıların mezun oldukları liselere bakıldığında daha çok İzmir ticaret lisesinden mezun oldukları görülmektedir. Üç katılımcının babası ticaret lisesinden mezundur. Levantenler ticaret alanında çalıştıkları için eğitimlerini de bu alanda uzmanlaşmış bir eğitim kurumundan almış olmaları şaşırtıcı değildir.

Bugünkü adıyla Konak İzmir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ismiyle bilinen lise, 1924 yılında "Lisan ve Ticaret Mektebi" adıyla yatılı ve gündüzlü olarak açılmıştır. Okulda Fransızca, İngilizce, Almanca, Türkçe, Edebiyat, Coğrafya, Tarih, Hat, Müzik, Beden eğitimi, Resim, Fen bilimleri, Ticari kimya, Ticaret hukuku, ticaret bilimi, ticari iletişim, ticari mallar, daktilo, mali cebir, mali gönderiler ve ticaret tarihi alanlarında dersler okutulmuştur. Son sınıf öğrenciler yarım gün okulda, yarım gün işletmelerde teknik ve pratik dersler alarak mezun olmuşlardır. Öğrenci sayısının artması ile birlikte lise farklı bir binaya taşınmıştır ve 1935 yılından itibaren pasaportta bulunan tarihi binada eğitim vermeye devam etmektedir. Zaman içerisinde Lisan ve Tecim Mektebi, İzmir Tecim Lisesi, İzmir Ticaret Lisesi ve İzmir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi isimlerini almıştır (Konak İzmir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Web sitesi, Erişim Tarihi: 17.10.2020).

İtalyan Lisesi'nde eğitim alanlar da olmuştur. Yabancı okulların ilkökul ve ortaokulda ağırlık kazandığı görülmektedir. İlkokul, ortaokul ve lise yıllarında Levanten kültürünün çocuklara verilebileceği okullar tercih edilmiştir. Katılımcıların babaları ilkökul eğitimlerini İtalyan Okulu'nda veya Fransız Okulu'nda olmak üzere yabancı okullarda almışlardır. Bornova'da oturanlar ilkökul eğitimlerini Bornova'da bir okulda, ya da çoğunlukla evde eğitim görek tamamlamışlardır. Ortaokulda da

yabancı okullara devam edilmiştir. Genellikle yabancı okullar, Levantenlerin bir araya geldikleri, kültürlerini, dillerini öğrendikleri ve dini eğitimlerini aldıkları mekânlar olmuşlardır çünkü bu okullarda rahibeler ve rahipler eğitim vermektedir. Katılımcıların babalarının eğitim gördükleri ortaokullar incelendiğinde Saint Joseph ve İtalyan Ortaokulu isimlerinin sık geçtiği görülmüştür. Katılımcıların babalarının büyük bir çoğunluğu ortaokul eğitimini Saint Joseph'te tamamlamıştır. Bu bakımdan üst kuşak erkek Levantenlerin hayatında İzmir Saint Joseph Koleji önemli bir yer tutmaktadır.

Sonuç olarak katılımcıların babalarının eğitim durumları incelendiğinde çoğunun ortaokul ve lise mezunu oldukları görülmektedir. Üniversite mezunu sayısı azdır. Eğitimlerini çoğunlukla İtalyan Okulu ya da Saint Joseph Fransız Okulu'nda almışlardır. Bu okullarda eğitim görmelerinin bir amacı da Müslümanlardan uzak durmak ve Levanten kültürünü edinmektir. Kendilerini Müslümanlardan eğitim kurumlarıyla da ayırtılmaktadırlar. Eğitim daha kültürlü bir kişiye dönüşüm sürecidir. Levantenler eğitime önem vermişlerdir. Özellikle erkeklerin hayatında Fransız eğitimi önemli bir yer tutmuştur. Levantenler arasında Fransızca eğitim bir statü sembolüdür. Katılımcıların babalarının ortaokul, lise ya da üniversite mezunu da olsalar İzmir'in, İstanbul'un ve dünyanın en iyi okullarında eğitim kurumlarında eğitim aldıkları düşünülebilir. Katılımcılar babalarını, kültürlü ve eğitilmiş bulmakta ve onlarla gurur duymaktadırlar. Ayrıca o zamanın eğitim sisteminin daha güçlü olduğu düşüncesine sahiptirler.

Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Okunması, Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Kültürünün Alınması

Katılımcıların babaları eğitimlerini genellikle İzmir'de bulunan yabancı okullarda tamamlamışlardır. Türk okullarının tercih edilmemesi nedeniyle C901 Dayatılan Tabu motifi kullanılmıştır. Ailelerin bu okulları tercih etmelerinin nedeni çocuklarının Levanten kültürünü edinmeleri, İtalyanca ya da Fransızca dillerini öğrenmeleridir. Bu okullar Levantenlerin buldukları noktalar olmuştur. Farklı ilçelerde de otursalar Levantenler bu okullar aracılığıyla bir araya gelmişlerdir. Zamanında yabancı okullarda okuyan Müslüman sayısı azdır. Dolayısıyla bu okullar,

Müslümanlardan uzak kalmalarını da sağlamıştır. Rahiplerden ya da rahibelerden ders almaları, Hristiyan kültürünü edinmelerini kolaylaştırmıştır. Ailelerin çocuklarını yabancı okula vermeyi bir zorunluluk olarak değerlendirdikleri düşünülebilir. Bu okullarda Levanten kültürünün edinilmesini irdelemek için de D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi motifi kullanılmıştır.

Tablo 13. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Okunması/ Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Kültürünün Alınması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Babam İtalya'da üniversiteyi bitirdi. İstanbul'da liseyi bitirdi. Babamın doktorası var kimya üzerine. Babam Saint Benoit mezunu (liseden). Babam İtalyan okulundan sonra Saint Joseph'te okudu oradan da İstanbul Saint Benoit'ya gitti yatılı olarak.	Katılımcıların babası arasında üniversite mezunu kişi sayısı azdır. Baba yurtdışında eğitimini tamamlamıştır. Kimya alanında doktora yapmıştır. Ortaokul ve lise eğitimi Fransız okullarında gerçekleşmiştir. Levantenler arasında Fransızca eğitim alınması bir statü sembolüdür.
Monica, 48	Babam liseyi galiba okumadı o da. Yani belki o da Lise 1'den filan terk olabilir. Kendi kendilerini yetiştirdiler (anne ve baba). Babam Saint Joseph mezunu...	Katılımcının babası lise eğitimini yarım bıraksa da ortaokulu Saint Joseph'te okumuştur. Sonrasında kendi kendisini yetiştirmiştir.
Patrizia, 53	Babam ortaokul... O da ortaokul mezunu. Babam burada Saint Joseph'ten mezun... Ama eski eğitim sistemi sanırım çok daha parlaktı. Yani babamın ortaokul olmasına rağmen üniversite mezunu kadar bir genel kültür ve bilgisi vardı. Eğitim seviyesi çok yüksekti sanırım. Yani ben üniversiteye gitmeme rağmen babamın bilgileri baya donanımlıydı yani. Çok iyiydi. (...) Her ikisi (annesi ve babası) de Fransız eğitimi aslında gördü.	Katılımcının babası ortaokul mezunudur. Saint Joseph'te okumuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Hem annem hem babam İtalyan okulunda eğitim görmüşler. O zamanlar, babamların zamanında, babamın okuduğu Salesiani diye bir okul varmış. Bu şey tarafında, gene Alsancak'ta, oranın ortaokuluna kadar orada okuyup daha sonra da Saint Joseph'te de lise 2'ye kadar okuyup bırakmış.	Katılımcının babası İtalyan okullarında eğitim hayatına başlamış sonra Saint Joseph'te eğitimine devam etmiştir. Ancak lise eğitimini yarım bırakmıştır. Hem İtalyan hem de Fransız kültüründe eğitim görmüştür.
Raimondo, 42	Babam ortaokulu zar zor bitiriyor. Saint Joseph'liydi babam. Ortaokulu bitirmiş, lise için İstanbul Saint Joseph'e gitmiş ama yapamayıp geri dönmüş daha sonra, evlendikten sonra annemin zoruyla Ticaret Lisesi'ni bitirmiş galiba. Akşam lisesine gidip orada bitirmiş şey olarak.	Katılımcının babası ortaokulu Saint Joseph'te okumuştur. Sonra İstanbul'da Fransızca eğitimine devam etmek istemiş ancak eğitimini yarım bırakmıştır. Fransız eğitimi disiplinli ve zor bir eğitimidir.
Tomaso, 50	Babam Fransız İlkokul ve Koleji'ndeydi. Saint Joseph.	Katılımcının babası Saint Joseph'te Fransızca eğitim görmüştür.
Laura, 66	Ortaokul mezunu. O zamanlar... İşte babam Saint Joseph'i bitirdi.	Katılımcının babası Saint Joseph'te eğitim görmüştür.
Alberto, 60	O da Saint Joseph mezunu. O da lise mezunu. Babam lise mezunu... (İtalyan ilkokuluna mı gitmiş sorusuna) yok. Tam ben de bilmiyorum nereye gitti. Ama tahmin ediyorum yo İtalyancası yoktu çünkü babamın. Tahmin ediyorum Bornova'da o zamanlar belki bir şey olabilir. Bir ilkokul olayı olabilir. Tahmin ediyorum Bornova'da okudu o. Ama o resmi bir okul mu yoksa böyle hocaların yanında mı okudu onu bilemeyeceğim. Onun tam detayını hatırlamıyorum.	Katılımcının babası da Saint Joseph mezunudur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Francesco, 52	Babam liseyi bitirdi. (...) Babam İtalyan okulunda okudu. Ondan sonra orada lisede okudu. Liseden sonra bıraktı. (İzmir'de İtalyan Lisesi mi sorusuna) Evet, evet. Eskiden vardı o. İtalyan Okulu'nun orada. Sonradan ilkokul olarak değişti. Devam etmiyor.	Katılımcının babası İtalyan Lisesi'nden mezundur.
Silvia, 51	Babam Saint Joseph mezunu (...) Babam da Saint Joseph ilk ve ortaokul	Katılımcının babası Saint Joseph mezundur.
Giorgio, 76	Babam İtalyan Ortaokulu'na gitmiş.	Katılımcının babası ortaokul eğitimini İtalyan Ortaokulu'nda almıştır.

Katılımcıların babaları eğitimlerini İtalyan ya da Fransız okullarında almışlardır. Bu okullara gidilmesinin nedeni yabancı dil öğrenmek, Levanten kültürünü edinmek, Levanten yaşlılarla tanışmak ve kaynaşmak, dini eğitim almaktır. Bu okullar Levantenlerin buldukları ve bir araya geldikleri noktalar olmuştur. Ancak bu okullar zor ve kuralcı okullardır. Mezun olmak zordur. Katılımcılardan bir kısmının babası eğitimlerini yarıda bırakmışlardır. Bir zamanlar İzmir'de bulunan İtalyan Lisesi'nde birçok Levanten eğitim görmüştür. Ancak sonrasında lise kapanmıştır. İlkokul olarak eğitim vermeye devam etmiştir.

1.3.1.2. Annenin Eğitimi İle İlgili Söylemler

Levanten kadınlarının da eğitimine önem verildiği görülmektedir. Katılımcıların anneleri arasında ilkokul mezunu anneler olduğu gibi üniversite mezunu anneler de bulunmaktadır. Katılımcıların annelerinin eğitim seviyesi ile ilgili tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 14. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Seviyesi

Üniversite mezunu sayısı	Lise mezunu sayısı	Ortaokul mezunu sayısı	İlkokul mezunu sayısı
3	3	6	2

Katılımcıların anneleri daha çok ortaokul mezundur. 3 katılımcının annesi üniversite mezundur. Üniversite mezunu olan annelerin yaşları daha gençtir. İki

tanesi Türkiye’de üniversite eğitimini almıştır. Bir tanesi ise üniversiteyi yurtdışında okumuştur. Lise mezunu sayısı 3’tür. 6 ortaokul mezunu ve 2 ilkokul mezunu vardır. Önceki kuşaklarda Levanten kadınlara oranla erkeklerin eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

İzmirli Levanten anneler ilkokul eğitimlerini daha çok İtalyan ilkokulunda almışlardır. Ancak Bornova Levantenlerinin durumu farklıdır. Varlıklı olan Bornova Levantenleri, cinsiyet farkı gözetmeksizin kız ve erkek çocuklarına özel hocalar eşliğinde 11 yaşına kadar evde eğitim vermişler ve daha sonra İngiltere’ye yatılı okula göndermişlerdir (Salvatore, 41; Alberto, 60). Bu şekilde Müslümanlara hatta diğer Levantenlere karışmadıkları ve kendilerini ayıştırdıkları düşünülebilir. Karşıyaka’da oturan Levantenlerin, çocuklarını Alsancak’ta bulunan İtalyan ilkokuluna yatılı göndermeyi tercih ettiklerine dair örneklere rastlanmıştır (Lazzaro, 49; Giorgio, 76).

Okudukları ortaokullara bakıldığında ise Amerikan Koleji, İtalyan Ortaokulu ve Fransız Okulu’ndan mezun oldukları ya da İngiltere’de bir yatılı okulu bitirdikleri görülmektedir. Daha çok İtalyan Okulu mezunu vardır. Kadınlar arasında İtalyancanın daha ağırlıklı olduğu görülmektedir. Sadece yaşı ileri bir katılımcının annesi Fransız Okulu’na gitmiştir. Kadınlar arasında İtalyan Okulu’nun daha ağırlıkta olmasının nedeni, kızların gidebildiği bir Fransız okulunun olmamasıdır. Saint Joseph sadece erkekler içindir. Kızlar için olan Fransız Okulu sonradan kapanmıştır. Aynı şekilde İtalyan Lisesi de sonraki yıllarda kapanmıştır. Bir zamanlar İtalyan cemaatine ait en önemli okul olan ancak bugün belleklerden neredeyse tümüyle silinen Kordon İtalyan Kız Okulu, günümüzde Dokuz Eylül Üniversitesi (DEU) Rektörlük binasının bulunduğu yere inşa edilmişti. Orijinal ismi Istituto Centrale Femminile (di Smirne)” olan okul, halk arasında “İtalyan Kız Mektebi” olarak bilinmekteydi (Lafli, 2016, s. 23).

İstanbul’dan gelen annelerin daha çok Fransız ekolünden geldikleri görülmektedir. Sainte Picherie, Saint Benoit ve Notre Dame de Sion okudukları Fransız okulları arasındadır. İstanbul’da Fransız okullarında kızların da eğitim görebilmesi bu okulların tercih edilmesine neden olmuştur. Katılımcıların anneleri arasında İstanbul’a frankofon okullarında okuması için yatılı olarak gönderilmesine

rastlanmamıştır. Dolayısıyla kızlar için bunun pek tercih edilen bir şey olmadığı anlaşılmaktadır.

İlkokul, ortaokul ve lisede çoğunlukla yabancı okullar tercih edilmiştir. Yabancı okullarda yabancı dil öğrenme ve o dilin kültürünü edinme imkânı bulmuşlardır. Cemaat kimliğinin oluşturulmasında ve cemaat kültürünün edinilmesinde yabancı okullar etkili olmuştur. O yıllarda yabancı okullarda okuyan Müslüman Türklerin sayısının az olması Levanten babalar gibi Levanten anneler için de ortak buluşma yerleri, Levantenlerin birbirlerini tanıdıkları ve Levanten kültürünün öğrenildiği yerler olmuştur.

Ayrıca Levanten annelerinin eğitimlerini yeterli bulmayıp aldıkları kurslar, özel dersler ile kendilerini geliştirmeye çalıştıklarına dair örneklerle de rastlanmıştır:

“Annem de daha sonra kendini yetiştirmiş. Zaten onların zamanında çok fazla şeye çok önem verilmiyormuş açıkçası. Yani bazıları devam ettirmiyorlarmış liseyi, üniversiteyi, vs. Ama onun yerine ne yapıyorlarmış? Bazı özel derslerle açığı kapatıyorlarmış. Yani bizim cemaatimizden olsun, başka Türklerden de olsun ders verenlerden mesela annem Fransızca’yı öyle geliştirdi. İngilizceyi o şekilde öğrendi. Şu anda hem Fransızca’yı hem İngilizceyi gayet güzel okur ve yazar. Onun dışında şey eğitimi aldı. Bu senelerde sekreterlik yaptığı için on parmak daktilo, steno vs. O tarz işte resmi yazışmalar yapılır. O tarz şeyler için özel ders olarak kendini geliştirmiş.” (Monica, 48)

“Annem de İtalyan Okulu vardı. Ortaya kadar okudular. Orta diploması aldılar sonra annem savaş döneminde, II. Dünya Savaşı sırasında İtalya’ya gitmişti. O dönemde İtalya’da yaşadı. Orada mesela Alman Kültür Derneği’nden diplomaları var. Lisan veya stenografi dersi almıştı. Öyle kurs diplomaları var ama yoksa ortaokul mezunu.” (Laura, 66)

Bütün annelerin okula gittiği ve okuryazar oldukları görülmektedir. Bazıları ilkokuldan sonra eğitim hayatına devam etmemiş, bazıları da üniversite eğitimini tamamlamıştır. Okula gitmeleri ve devam edilen kurslar, kimliklerinin bir özelliği olan kültürlü bir insana dönüşmelerinde etkili olmuştur.

Motif Kod: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Ve Yurtdışında Okuma

Eğitim sistemi, aileden sonra Levanten kültürünün verildiği en önemli kurumdur. Müslüman halkla karışmamak, iyi bir eğitim alınması ve Levanten kültürünün devam etmesi için önceki kuşaklarda Levantenler, çocuklarının yabancı okullara gitmesini tercih etmişlerdir. Cemaat kimliğinin edinilmesinde ve

kültürünün öğrenilmesinde eğitimin önemli bir yeri vardır. Bunu da kendi okulları olarak gördükleri yabancı okullarda gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca bu okullar kendilerini Müslümanlardan ayıştırdıkları mekânlar olmuştur. Önceki kuşak Levantenler için cinsiyet ayrımı yapılmaksızın aynı şey geçerlidir.

Tablo 15. Motif Kod: C901 Dayatılan Tabu: Yabancı Okullarda Ve Yurtdışında Okuma: Cemaat Kimliğinin Oluşturulması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Annem de oradan (İzmir Amerikan Kız Lisesi) mezun.	Katılımcının annesi, zamanında sadece kızlara eğitim veren Amerikan Lisesi'nden mezundur.
Salvatore	Annem yatılı okulu İngiltere'de okudu. Koleji bitirdi yirmi yaşında. Annem de ofis yönetimi okudu zamanında. Annem 11 yaşına kadar evde eğitim gördü Bornova'da. 11 yaşında da yatılı okula gitti İngiltere'ye.	Katılımcının annesi Bornova Levantenlerindedir. Sosyal statüdeki farklılıklar eğitim konusunda da farklılıklara neden olmaktadır. Katılımcının annesi Türkiye'deki yabancı okullara gitmek yerine evde eğitim almış ve ortaokuldan itibaren İngiltere'de okumuştur. Eğitim konusunda gelinen ülkeler ile ilişkilerin devam ettiği görülmektedir. Bu örnekte sadece Müslümanlardan izolasyon sağlanmamış aynı zamanda Levanten cemaatinden de izolasyon gerçekleşmiştir.
Patrizia, 53	Annem ortaokul mezunuydu. (...) Annem de İstanbul'dan bir Rum okulundan... Saint Benoit... Yani ilkokulu bir Rum okulunda, daha sonra bir Fransız okuluna gittiğini biliyorum. Saint Benoit gibi aklımda kalıyor. Her ikisi (annesi ve babası) de Fransız eğitimi aslında gördü.	Rum kökenli olan katılımcının annesi ilkokulu Rum Okulu'nda okuduktan sonra Fransız Okulu'na devam etmiştir. Etnik kimlik ile ilgili kültürün verilmesinde ve cemaat kimliğinin edinilmesinde eğitimin önemi öne çıkmaktadır. Sadece Levanten cemaatinde değil diğer azınlık cemaatlerinde de Fransızcaya verilen önem bu örnekte görülmektedir.
Lazzaro, 49	Hem annem hem babam İtalyan okulunda eğitim görmüşler. (...) Anne tarafımda şu anda hâlihazırda Alsancak Kıbrıs Şehitleri'nde bulunan İtalyan İlkokulu'nda yatılı olarak orada okumuş ve orada eğitimini tamamlamış daha sonra bırakmış.	Katılımcının annesi Alsancak dışında bir ilçeden olmasına rağmen İtalyan İlkokulu'nda yatılı olarak okumuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Annem liseyi okumuş, lise sona kadar gitmiş. Hatta parlak bir öğrenciydi. İstanbul'da Notre Dame de Sion Okulu. İlkokul ilkokul, Sainte Pulcherie Okulu'ydu.	Katılımcının annesi İstanbulludur. İstanbul'da kızlarında eğitim görebildikleri Fransız eğitim kurumları bulunmaktadır. O yüzden İstanbullu annelerin Fransız okullarında okuduklarına şahit olunmaktadır.
Tomaso, 50	Annemin ortaokul. Annem de İtalyan Ortaokulu vardı o dönemde tabi. Şimdi artık maalesef öyle bir şey söz konusu değil. Oradan mezundu. (...) Tabi annem hep İtalyan (ilkokul dâhil).	İzmir'de yabancı okulların bir kısmı kapatılmıştır. Bir kısmı hâlâ eğitim vermeye devam etmektedir. Katılımcının annesi günümüzde varlığı devam etmeyen okullardan birinde eğitim görmüştür.
Laura, 66	Ortaokul mezunu. O zamanlar... Annem de İtalyan Okulu vardı. Ortaya kadar okudular. Orta diploması aldılar sonra annem savaş döneminde, II. Dünya Savaşı sırasında İtalya'ya gitmişti. O dönemde İtalya'da yaşadı. Orada mesela Alman Kültür Derneğinden diplomaları var. Lisan veya stenografi dersi almıştı. Öyle kurs diplomaları var ama yoksa ortaokul mezunları.	Ortaokul mezunu olan ve İtalyan okulunu bitiren anne, İkinci Dünya Savaşı yıllarında İtalya'ya kısa süreliğine göç ediyor ve orada kaldığı süre boyunca kurslara giderek kendini yetiştiriyor.
Francesco, 52	Annem, İstanbul'da Notre Dame de Sion'u bitirdi.	Katılımcının annesi, İstanbul Rumlarındandır. Fransız bir okuldan mezun olduğu görülmektedir.
Silvia, 51	Annem, İtalyan Okulu mezunu.	Katılımcının annesi İtalyan Okulu mezunudur.
Giorgio, 76	Annem, Fransız Okulu'nda okumuş. Alsancak'ta Fransız Hastanesi'nin olduğu yer eskiden okumuş. Sadece kız çocuklar içinmiş. Saint Joseph erkek çocuklar içinmiş. İtalyan Okulu'nda kız erkek karışıkmiş.	Katılımcının annesi Fransız Okulu mezunudur. Katılımcının annesinin zamanında kız öğrencilere yönelik Fransız Okulu bulunmaktadır. Ancak sonrasında bu okul kapatılmıştır.

Sonuç olarak kadınların daha çok İtalyan okullarında, erkeklerin ise ortaokuldan itibaren daha çok Fransız okullarında eğitim aldıkları tespit edilmiştir. Hem kadınlar hem de erkekler yabancı okullarda okumuşlardır. Yaşı ileri olan İzmirli Levanten kadınları, o zamanlar İzmir'de kızların da gidebileceği Fransız okulları olmasından dolayı Fransızca eğitim de alabilmişlerdir. Bu okullar kapatılınca Levanten kadınlar için İzmir'deki tek seçenek İtalyan Okulu olmuştur.

İstanbul'da yaşayan Levanten kadınları ya da diğer azınlık cemaatlerinin kadınları için durum farklıdır. Onlar Fransız okullarında da eğitim alabilmişlerdir.

1.3.1.3. Kardeşlerin Eğitimi İle İlgili Söylemler

Kardeşlerin eğitim seviyeleri incelendiğinde önceki kuşaklara göre eğitim seviyelerinin yükseldiği görülmektedir. Önceki kuşaklara oranla daha çok sayıda üniversite mezununa rastlanmaktadır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların kardeşlerinin eğitim düzeyi verilmektedir:

Tablo 16. Katılımcıların Kardeşlerinin Eğitim Seviyesi

Üniversite mezunu sayısı	Lise mezunu Sayısı	Ortaokul Mezunu Sayısı	Bilinmiyor
10	3	2	4

10 kişinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu 10 kişinin içerisinde doktora ve yüksek lisans mezunları da bulunmaktadır. 3 kişi lise mezunudur ve 2 kişi de ortaokul mezunudur. Çoğunluk üniversite mezunudur. Günümüzde Türkiye'de yeni kuşaklar arasında üniversite mezunu sayısının artmasıyla Levantenlerin yeni kuşaklarında üniversite mezunu sayısının artması paralel gitmektedir. Levantenlerin cinsiyet ayrımı yapmaksızın hem kız çocuklarını hem de erkek çocuklarını okutmuş oldukları saptanmıştır.

Yabancı okullara gidilmiş olsa da yabancı okulların önceki kuşaklar gibi Levantenlerin eğitim hayatında ağırlıklı bir yerinin olmadığı görülmektedir. Ancak anaokulu düzeyinde hâlâ yabancı okulların ağırlığı bulunmaktadır. Katılımcıların kardeşleri anaokulu olarak çoğunlukla İtalyan Anaokulu 'nu tercih etmişlerdir. Yaşı ileri olanlar günümüzde var olmayan Fransız Anaokulu'ndan da söz etmişlerdir. İlkokulda da katılımcıların kardeşlerinin bir kısmı yine yabancı okul olarak İtalyan İlkokulu'na devam etmiştir. Ama katılımcıların devlet okullarına giden yakınları da bulunmaktadır. Evlerine yakın olması, öğrenciler ile öğretmenlerin Levantenlere aşina olması ve Türk vatandaşlarının ilkokulu Türk okullarında okuma zorunluluğu bu okulların seçilmesinde etkilidir. Alsancak'ta Gazi İlkokulu'nun adı öne çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunun Alsancaklı olması bunda etkindir. Ortaokuldan itibaren gidilen okul profilleri önceki nesillere göre farklılaşmaktadır. Önceki

nesillerde İtalyan Okulu ve Saint Joseph Okulu önemli bir yer tutarken, daha genç nesillerde eğitim alınan okullar arasında Türk okullarının da olduğu görülmektedir. Gidilen ortaokullar arasında, Çakabey Koleji, Amerikan Koleji, Tevfik Fikret Koleji, İzmir Türk Koleji, Suphi Koyuncu Ortaokulu (Bornova), Saint Joseph Koleji ve Alsancak Ortaokulu bulunmaktadır. Devlet okullarına rastlansa da çoğunluk özel okullardan oluşmaktadır. Gidilen liseler arasında ise Çakabey Lisesi, Amerikan Kız Lisesi, Tevfik Fikret Lisesi, İzmir Türk Koleji, Namık Keman Lisesi, Atatürk Lisesi, İtalya'da bir lise ve İngiltere'de teknik bir okul bulunmaktadır. Gidilen liseler arasında devlet liseleri bulunsa da çoğunluğunu ortaokul tercihlerindeki gibi özel okullar oluşturmaktadır. Birçok iyi eğitim veren Türk okullarının açılması katılımcıların ebeveynlerinin tercih yelpazelerini çeşitlendirmiş gözükmektedir. Bazı katılımcıların ailesi çocuklarını lise eğitimi almaları için Avrupa ülkelerine göndermiştir.

Ortaokul ve lisede Levantenlerin dil seçiminde değişiklik olduğu görülmektedir. Önceki kuşakların erkek çocukları daha çok Fransızca, kız çocukları da daha çok İtalyanca öğrenirken; katılımcıların kardeşlerinin eğitimlerinde İngilizceye ağırlık verildiği görülmektedir. Katılımcıların kardeşlerinin üniversite eğitimlerini aldıkları yerlere bakılınca ise çoğunlukla yurtdışında eğitim aldıkları saptanmıştır. Gidilen ülkeler; İngiltere, Amerika ve İtalya'dır. Eğitim alınan alanlar incelendiğinde ise tasarım, grafik, elektrik-elektronik mühendisliği, psikoloji, Fransızca öğretmenliği, kimya mühendisliği ve makine mühendisliği gibi alanlarda lisans eğitimi aldıkları görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora eğitimlerini ise animasyon illüstrasyonu, sanat tarihi ve psikanalizm alanlarında aldıkları saptanmıştır. Eğitim gördükleri alanlara bakıldığında günümüzün en çok tercih edilen, popüler alanlarının seçildiği görülmektedir. Önceki kuşaklar ile aralarındaki farklılıklar, tercih edilen alanlarda da ortaya çıkmaktadır. Kardeşler tarafından ticarete yönelik alanlardan çok öğretmenlik, mühendislik gibi alanlar seçilmiştir. Bu kuşağın önceki kuşaklara oranla daha çok okumak amacıyla yurt dışına gittiği görülmüştür. Bunun nedeninin ebeveynlerin çocuklarına iyi bir gelecek sunmak istemeleri olarak düşünülebilir. Bu bağlamda ebeveynler, çocuklarının yurt dışında eğitim almalarını desteklemektedirler. Yabancı pasaportlarının ve yurt dışında akrabalarının bulunması çocuklarını yurtdışına göndermek konusunda kolaylık

sağlamakta ve yurt dışında akrabaların bulunması ebeveynlerde güven duygusu yaratmaktadır. Ayrıca çocukların küçüklükten itibaren yabancı dile hâkim olması yurt dışında yaşanan uyum problemlerini azaltmaktadır. Önceki kuşaklarda olduğu gibi bu kuşakta da ortaokul ya da lise eğitimi için yurt dışına eğitim amaçlı çocukların gönderilmesine rastlanmaktadır (Laura, 66; Alberto, 60).

Özetlemek gerekirse eğitim, kültürlü bir insana dönüşümün ön koşuludur. Bu kuşakta üniversite mezunu sayısı artış göstermiştir. Doktora ve yüksek lisans yapanlar da artmıştır. İyi bir mesleki yaşam, eğitimin ne kadar kalifiye alındığı ile ilişkili görülmektedir. Levantenlerin eğitime önem verdikleri düşünülebilir. Levantenler kız ve erkek çocuklarına cinsiyet farkı gözetmeksizin iyi bir eğitim vermeye özen göstermiş oldukları fikrine ulaşılabılır. Yurt dışında eğitim alan kişi sayısında da artış olmuştur. Levantenler arasında da sosyal statü farkı vardır. Bazı durumlarda aileye ekonomik katkı sağlayabilmek için okul hayatından vaz geçilip çalışma hayatına geçildiğine dair örneklere rastlanmıştır.

Motif Kod: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Yabancı Okullara Gönderimin Azalması Sonucunda Dönüşüm

Önceki kuşaklarda yabancı okullarda gayrimüslimler çoğunlukta iken zaman içerisinde bu okullarda okuyan Levanten sayısı azalmış ve Müslüman Türk sayısı çoğalmıştır. Öncesinde bu okullar Levantenlerin ortak buluşma yerleri ve eğitimlerinin vazgeçilmez bir parçası iken yavaş yavaş bu özellik kaybolmaya başlamıştır. Bunun bir nedeni de özel okullara sınavla girilmesidir. Diğer nedenler ise İngilizcenin yabancı dil olarak geçerliliğinin ve öneminin artması ve iyi eğitim veren Türk kurumların sayısının artmasıdır. Yabancı okullara giden Levanten sayısının genç kuşakta azalması, genç kuşağın birbirinden kopuk büyümesine yol açmaktadır.

Tablo 17. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Yabancı Okullarda Eğitimin Azalması Sonucunda Dönüşüm

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Kız kardeşimde Londra’da (üniversiteyi bitirdi.) Lise sona kadar da İzmir’de okuduk. Kardeşim moda aksesuar tasarımcısı meslek olarak. Kardeşimde üniversite mezunu... İlkokul dörde kadar ben de İtalyan Anaokulunda ve ilkokulunda okudum. Sonrasında Çakabey Lisesi’ne geçtim. Keza kardeşim de aynı şekilde.	Katılımcının kız kardeşi İtalyan Anaokulu ve İtalyan İlkokulu’ndan sonra Çakabey Kolejinde ortaokul ve lise eğitimini tamamlamış sonrasında da üniversite eğitimi için yurtdışına gitmiştir. Katılımcının kardeşi geleneksel olarak anaokulu ve ilkokulda İtalyan Okulu’na gitmiş sonrasında İngilizce eğitim görmek amacıyla Türk bir özel okula geçmiştir.
Tomaso, 50	Tevfik Fikret üstüne Buca Eğitim Fakültesi Fransızca Öğretmenliği.	Katılımcının kız kardeşi Türk bir özel okulda ortaokul ve lise eğitimini almıştır. Eğitim dili Fransızcadır.
Laura, 66	Anaokulu, Özel İtalyan okuluna gittik üç kardeşle. Biz, önce ana sonra ilkokul, sonra ablamla ben özel İzmir Türk Koleji’ne devam ettik. (...) Abim ilkokulu bitirdikten sonra annemler onu İtalya’ya yolladılar. Orada lise ve üniversiteyi okuduktan sonra tekrar geri geldi.	Katılımcıların kardeşleri anaokulu ve ilkokulu İtalyan Okulu’nda okumuştur. Sonra ablası özel bir Türk okulunda ortaokul ve lise eğitimini tamamlarken abisi ilkokuldan sonra yurt dışına eğitimini görmek için gitmiştir.
Alberto, 60	Bornova’daki 9 Eylül İlkokulu evet. (...) Ondan sonra Bornova’da şey vardı. Suphi Koyuncuoğlu Lisesi var. Oraya gitti Bornova’da, sonra İngiltere’ye gitti. O liseyi okumadı burada pardon. Ortaokulu okudu burada. Liseyi İngiltere’de bir teknik okula yazıldı. Orada kaldı ondan sonra eğitimini orada tamamladı İngiltere’de. 6,7 sene İngiltere’de kaldı.	Katılımcının abisi Bornova’da ilkokul ve ortaokul eğitimini devlet okulunda gerçekleştirmiş sonra yurt dışına çıkmıştır.
Silvia, 51	Lise; Alsancak, Namık Kemal Lisesi, Alsancak Ortaokulu, ilkokul da Gazi İlkokulu. O zaman başka okul yoktu.	Katılımcının abisi ilkokul, ortaokul ve lise tahsilini devlet okullarında tamamlamıştır.
Giorgio, 76	Benim bir küçüğüm Atatürk Lisesi’nde okudu.	Katılımcının kardeşi liseyi İzmir’in iyi okullarından biri olan bir devlet lisesinde tamamlamıştır.

Anaokulu düzeyinde yabancı okulların ağırlığı hissedilirken, diğer eğitim kademelerinde yabancı okulların önceki kuşaklara göre ağırlığı azalmaktadır. Katılımcıların kardeşleri çoğunlukla anaokulu ve ilkokulu İtalyan Okulu'nda okumuşlardır. Ancak ortaokul ve lise eğitimlerini daha çok Türk kurumlarında tamamlamışlardır. Gidilen Türk kurumları daha çok özel okullar olsa da devlet okuluna giden Levantenler de bulunmaktadır. Levantenlerin çağa ayak uydurdukları söylenebilir. İş hayatında başarılı olabilmek için geçerli koşullar neyse o koşulları sağlamaya çalışmakta ve eğitim hayatlarını ona göre yönlendirmektedir. Önceki kuşaklar için Fransızca dili ve bu dilin öğrenimi önemliyken zamanla Fransızca önemini yitirmiş, öğrenilmesi daha basit ve dünyada daha yaygın hale gelen İngilizce ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda İngilizce eğitim veren kurumlara gidenlerin sayısı artmıştır.

Anaokulunda ve ilkokulda çocuğunu yatılı olarak İtalyan ilkokuluna veren aileler bulunmaktadır. Bu aileler çeşitli nedenlerden ötürü çocuklarını yatılı olarak okutmuşlardır. Bu nedenler; Alsancak dışında bir ilçede oturmak ve o zamanlar ulaşım sisteminin günümüzdeki gibi gelişmiş olmamasından ötürü her gün gidip gelmenin bir çocuk için zor olmasının düşünülmesi, çocuklarının bu okullarda Levanten kültürünü edinmelerinin istenmesi, başka bir kardeşin doğumu sebebiyle çocuklarla ilgilenilebilecek zamanın yaratılamaması ve çocuklara bakabilecek başka bir kişinin bulunamaması şeklinde sayılabilir.

1.3.2. Ebeveynlerin Meslekleri İle İlgili Söylemler

Bu bölümde ebeveynlerin meslekleri anne, baba ve kardeşler bağlamında ayrı ayrı incelenerek tartışılmıştır. Böylece cinsiyetler arası farklılıklar ve zamana göre değişimler saptanmaya çalışılmıştır.

1.3.2.1. Katılımcıların Babalarının Meslekleri

Katılımcıların babalarının meslekleri incelendiğinde hep özel sektörde çalıştıkları görülmüştür. Kamu alanında çalışmamaktadırlar. Daha çok Levantenlerle anılan meslekleri yapmaktadırlar. Yani daha çok denizcilik ve ticaret ile uğraşmaktadırlar. Bu gelenekten katılımcıların babalarının da kopmadığı

görülmektedir. Tütün sektöründe, turizmde, Fransızca eğitim kurumlarında, muhasebecilikte, fabrika çalışanı, Fransız Konsolosluğu'nda, ithalatçı, ihracatçı, taşımacılık sektöründe, nakliyecilikte çalışmışlardır. Katılımcıların işleri genellikle çok dil bilmelerinden ötürü, dillerini rahatlıkla kullanabilecekleri, denizcilik, ithalat ve ihracat, ticaret, konsolosluk çalışanı, nakliyecilik gibi mesleklerde olmaktadır.

Bazı katılımcıların aile mesleklerine devam ettikleri görülmektedir. Ya nesiller boyu aynı meslekte sürekli olarak çalışmışlardır ya da aile şirketlerini yönetmişlerdir. (Jerry, 39; Laura, 66) Katılımcıların babaları iş hayatlarında yükselme ve ekonomik durumlarını iyileştirme imkânları elde etmişlerdir. Levanten şirketlerinde daha rahat iş buldukları ve yükseldikleri gözlenmiştir. Katılımcıların anlatımlarında basit bir çalışan olarak başlanan işte yükselme öykülerine rastlanmaktadır. Bu durum kadınlarda ve azınlıklarda görülen cam tavan sendromunun bir yere kadar Levantenlerde geçerli olmadığını düşündürmektedir. Bunda Levantenler yanında çalışmalarının etkisi yadsınamaz. Cam tavan sendromu çoğunlukla kadın çalışmaları alanında ortaya çıkan bir kavramdır. Ancak yavaş yavaş azınlıklarla da ilgili bu tür çalışmalar yapılmaktadır. Cam tavan algısının temelinde kadınların ya da azınlık gruplarının bazı koşulların sonucunda kendilerini çaresiz hissetmeleri ile birlikte mücadele etmekten vazgeçtikleri gerçeği bulunmaktadır. Cam tavan algısını öğrenilmiş çaresizlik kavramı ile açıklamaktadırlar. Öğrenilmiş çaresizlik bir bireyin bir durum ya da olay karşısındaki çok sayıda başarısızlığının sonucunda ne yaparsa yapsın hiçbir şeyin değişmeyeceğine, olayların kendi kontrolü dışında gerçekleşerek asla başarıya ulaşamayacağına inanıp cesaretinin kırılmasıdır (Gül ve Oktay, 2009, s. 422). Basit bir çalışan olarak başlanan işlerde yükselme örnekleri, iş hayatında Levantenlerin yükselmelerine aslında bir engelin olmadığını göstermektedir. Ama çalışabildikleri dolayısıyla yükselebildikleri alanlar sınırlıdır. Kamu kurumlarında çalışmamaktadırlar. Cam tavan sendromunun geçersiz olmasının bir nedeni de Levantenlerin yanında ya da Levantenlerle çalışılmasıdır. Levantenler birbirlerini korumuşlar, dayanışma içerisinde olmuşlar ve iş yerlerinde diğer Levantenlere iş imkânı tanıyarak desteklemişlerdir.

Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Babaların Levantenlikle Anılan Meslekleri Yapmaya Devam Etmeleri

Levantenler ilk geldiklerinden itibaren ticaret ve denizcilik ile uğraşmışlar, bu meslekler sayesinde zenginleşmişlerdir. Sonraki kuşaklarda da bu mesleklerin devam ettirildiği görülmektedir. Katılımcıların babalarının da ağırlıklı olarak ticaret, ithalat ihracat, denizcilik gibi mesleklerle uğraştıkları saptanmıştır. Kamu alanında çalışmamaktadırlar. Nesillerdir aynı meslekleri yapmalarından dolayı bu kodun kullanımı uygun görülmüştür. Önceki kuşak Levantenlerin belli sektörler dışına çıkmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 18. Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Babaların Levantenlikle Anılan Meslekleri Yapmaya Devam Etmeleri

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Babam, dediğim gibi son üç kuşak tütün sektöründe çalıştık. 50 sene 44, 45 sene miydi? Hatırlayamadım. 44 sene tütün sektöründe çalıştık. Dedem galiba 44 seneydi. Ben 10 sene çalıştım. Tabi ki o zamanlardan kurallar biraz farklı çünkü.	Katılımcının babası tütün sektöründe çalışmıştır. Ailesi nesillerdir bu sektörde çalışmaktadır. Bu sektörde çalışma hayatları süreklilik göstermektedir.
Lazzaro, 49	Benim babam farklı yerlerde ticaretle uğraştı. En son Fransız Konsolosluğundan emekli oldu. Oradan emekli olduktan sonra da kendi işi icabı ihracat, İtalya'ya özellikle ağaç ürünleri ve tomruk üzerine ihracat yapmaya başladı. En son yaptığı iş buydu.	Katılımcının babası farklı yerlerde çalışsa da genellikle hep ticaret üzerine çalışmıştır. Fransız konsolosluğundan emekli olsa da emekliliğinde yine ticaret hayatına geri dönmüştür.
Tomasso, 50	Benim babam yani buradaki bir Levanten şirketinde yani çıraklıktan gelip ortaklığa kadar yükseldi.	Katılımcının babası bir Levanten şirketinde alt kademelerde iş hayatına atılmış ve yıllar içerisinde şirketlerden birinin ortağına dönüşmüştür.
Laura, 66	Babam tüccar oldu sonunda. Şimdi bizim ailede dedemin kurduğu bir aile şirketi vardı. Yağ, zeytinyağları, X zeytinyağını bilerseniz işte dedemin kurduğu bir şeydi. (...) Yani şirketi yönetti. Ölümüne kadar yönetimdeydi.	Katılımcının dedesi tarafından oluşturulmuş bir aile şirketi bulunmaktadır. Babası orada çalışmıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Alberto, 60	Tütün ticareti ile uğraşıyordu babam	Katılımcının babası, Levantenlerle özdeşleşen ticaret ile ilgilenmektedir.
Francesco, 52	Babam liseyi bitirdi. Sonra iş hayatına atıldı. Özel sektörde çalıştı. Uzun süre taşımacılık sektöründe yani gemi, konteyner taşımacılığında bir firmada da çalıştı. Oradan da emekli oldu.	Katılımcının babası taşımacılık sektöründe çalışarak geleneği bozmamıştır.
Elena, 49	(Annesi ve babası) Aynı ofiste çalışıyorlarmış. Babam galiba satın alma mı? Satın alma.	Katılımcının babasının ticaret ile uğraştığı görülmektedir.
Silvia, 51	Babam İzmir Denizciler Derneği'nde çalışıyordu ilk başta. Sonra oradan emekli oldu. Denizciler, Deniz Nakliyeciler Derneği. Nakliyeciydi yani.	Katılımcının babası deniz taşımacılığında çalışmaktadır. Deniz taşımacılığı da Levantenlerin nesillerdir yaptığı bir iştir.
Giorgio, 76	Kumaşçıların olduğu bir pasajın en üst katında babamın yazıhanesi vardı. "Dükkân neden en üst katta" diye sorduğumda babam kumaşçıların rahatlıkla gelip alabilmeleri" için demişti. Hindistan'da özel bir deri varmış. Hammadde üzerinden ithalat yapıyordu.	Katılımcının babası ticaret ile uğraşmaktadır.

1.3.2.2. Annenin Çalışma Hayatı İle İlgili Söylemler

Katılımcıların annelerinin çalışma hayatları ile ilgili söylemlerine bakıldığında çalışma hayatları ile ilgili olarak katılımcıların annelerini üç kategoriye ayırmak mümkündür: çalışma hayatında hiç yer almamış ev hanımı olan anneler, evlilik öncesi çalışan evlendikten ya da çocuk sahibi olduktan sonra iş hayatından ayrılan anneler, evlilik öncesi çalışan evlendikten ya da çocuğunun doğumundan sonra ev hanımı olan ve belli bir zaman sonra çalışma hayatına geri dönen anneler. Katılımcıların söylemleri baz alındığında en çok evlilik öncesi çalışan, evlendikten ya da çocuğunun doğumundan sonra ev hanımı olan ve belli bir zaman sonra tekrar çalışma hayatına geri dönen annelerin fazla olduğu saptanmıştır. Bu durumda

kadınların çalışıp çalışmamasını etkileyen en belirleyici faktörün evlilik olgusunun olduğu görülmektedir.

Kadınların çalıştıkları yerler, evlilik öncesi çalışılan yerler ve evlilik sonrası çalışılan yerler olarak değişmektedir. Evlilik öncesinde dışarıda (evin dışında) çalışılırken evlendikten sonra eve daha çok kapandıkları iddia edilebilir. Bir süreliğine çalışma hayatına ara verilmesi, çocuklara ve ev işlerine bakma görevinin kadınlara ait görevler olduğunun geleneksel olarak düşünülmesi sonucunda ev hanımlığına yönelmesi gibi nedenler eve kapanmalarına neden olmaktadır. Evlendikten sonra mesleğini evde gerçekleştirme olgusu da saptanmıştır. Dışarıda da çalışılsa fazla zaman harcanmayan işlerin tercih edildiği görülmektedir. Evlendikten sonra çalışma hayatının bitmesi ya da bir süreliğine çalışmaya ara verilmesi durumu o kuşağın hayat şartları ve düşünce yapısı ile değerlendirilmelidir. Kadının yuvayı kuran kişi olduğu inancının paylaşıldığı geleneksel görüş o dönemlerde daha kuvvetlidir. Bu görüşe göre kadının yeri evidir. Günümüzde bu görüş yavaş yavaş ekonomik şartlardan ötürü değişmeye başlamıştır. Kamusal alanın erkeklerin; özel alanın ise kadınların alanı olarak görülmesi sonucunda kadınlar eve hapsedilmiştir. Bunun bir nedeni de tarih boyunca kadının toplumdaki asıl yerinin ailesi ve evi olduğu geleneksel görüştür. Kadının görevi çocuklarını yetiştirmek, ev işlerini yapmak olarak belirlenmiştir. Bu görüş çerçevesinde kadınlar küçük yaşlardan itibaren iyi bir anne, iyi bir eş olmak üzere yetiştirilmektedir. Önceki kuşak Levanten kadınların da bu şekilde büyütüldüğü düşünülmektedir. Bu sadece Levanten kadınların değil bütün kadınların sorunudur. Kadınlar dezavantajlı grup olarak görülmüştür. Katılımcıların annelerinin iyi bir eğitimi bulunduğu söylenebilir. Birçok yabancı dil bilmektedirler ama ya hiç çalışmamışlar ya da evlendikten sonra işten ayrılmışlardır. Evleriyle, eşleriyle ve çocukları ile ilgilenmeyi tercih etmişlerdir ya da küçük yaşta evlenmeleri iş hayatına atılmalarına engel olmuştur.

Kadınların evlenmeden önce konsoloslukta görev aldıkları, bazı fabrikalarda, otobüs firmalarında çalıştıkları, Fransızca öğretmenliği yaptıkları, yabancı firmalara fuar zamanı yardımcı oldukları ve gönüllü olarak Fransız Hastanesi'nde rahibelere yardım ettikleri görülmektedir. Bu kuşak Levantenlerin çok dil bilmeleri çalıştıkları işlerde bir avantaj olarak değerlendirilmiş ve bu dilleri kullanabilecekleri işlerde çalışmışlardır.

Evlendikten sonra çoğu kadın iş hayatına bir süreliğine ara vermiş ve çocuklarını büyütmüşlerdir. Çocukların büyümesi ile birlikte bazı kadınların çalışma hayatlarına geri döndükleri görülmüştür. Bu kişiler çalışmaya mecbur oldukları için çalışmamaktadırlar. Boş zamanlarını değerlendirmek istemektedirler. Bu kişiler anaokullarında çocuklara yabancı dil konusunda yardımcı olmakta ya da terzilik yapmaktadır. Görüldüğü gibi kısmı zamanlı işlerle uğraşmakta ya da evden çalışmaktadırlar. Genellikle yabancı dil bilmelerinin avantajını yaşamaktadırlar. Bazı kadınların zorunluluktan dolayı çalıştıklarına da tanık olunmaktadır. Bu kadınlar eşlerini kaybettikten sonra çalışma hayatına geri dönmek zorunda kalmışlardır.

Katılımcıların annelerinin iş bulma olanakları ile ilgili söylemleri incelendiğinde çok dilli olmalarının ve Levantenler hakkında Türklerin oluşturduğu Levantenlerin çalışkan, dürüst ve güvenilir olması gibi stereotiplerin çok etkili olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. O kuşak Levantenler kendilerini iş bulma konusunda avantajlı hissetmektedir. Çok dil konuşabilmek Levanten kimliğinin bir özelliği olmuştur. Annelerin çalıştıkları yerlerde unvanlarına baktığımızda üst düzey yönetici konumunda ya da üst düzey işlerde çalışan kadınların olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda kariyer yapmak amacıyla çalışmadıkları tespit edilmiştir. Evlilik öncesinde de kariyer edinebilecek, yükselme imkânı olan işlerde çalışmak yerine geçici işlerde çalışmışlar, ciddi bir iş hayatı düşünmemişlerdir. Bu bağlamda baştan beri kendilerine biçilen (anne, eş) rollerini benimsedikleri ve bu rollere uygun hareket ettikleri düşünülebilir. Katılımcının anneleri, kendi çevreleriyle ilgili işlerde çalışmışlardır. Yabancı firmalara tercümanlık yapmışlar, yabancı dillerde ders vermişler, konsoloslukta çalışmışlar, rahibelere yardım etmişlerdir. Dolayısı ile Müslüman Türklerle çok fazla iletişime geçmemişler, kendi çevrelerinde kapalı olarak yaşamışlardır. Bu durum Türkçelerinin öbür dillere göre daha bozuk olmasına yol açabilmiştir.

Kadınların evlendikten sonra çalışma hayatından ayrılmalarına rağmen Levanten kadınların sosyal ve kültürel hayatının çok geniş olduğu iddia edilebilir. Evin içinde kapalı yaşamamaktadırlar. Evin dışında bir sosyal hayatları vardır. İstedikleri zaman istedikleri yere gitmek konusunda özgürdürler. Eşlerinden baskı görmemekte ve erkeğin sözüne göre hareket etmemektedirler. Dolayısıyla modern kadın imajı sergilemektedirler. Bu kuşak kadınlar, başkalarının baskılarından öte

kendi istekleri ile çalışma hayatından ayrılmışlardır. Kadına biçilen geleneksel rollerin gönüllü olarak benimsedikleri düşünülebilir.

Motif Kodu: Z136 Kişiselleştirilen Medeniyet: Civilization Personified: Çalışan Kadın İmajı- Modern Kadın İmajı

Anneler ile ilgili söylemlere bakıldığında annelerin çoğunun evlenmeden önce çalıştıkları görülmüştür. Çalışan kadın modern kadını temsil etmektedir. Bu kadınların yabancı dil bilen, Avrupalı davranışlar sergileyen, kültürlü ve eğitilmiş kadınlar oldukları düşünülebilir. Dolayısı ile kimlik sunumları, modern kadın imajı üzerinden olmaktadır.

Tablo 19. Z136 Kişiselleştirilen Medeniyet: Modern Kadın (Çalışan Kadın)İmajı

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Annem evet, biraz konsoloslukta ve BMC’de çalıştı bir süre ama ondan sonra ben doğunca ayrıldı ve bir daha çalışmadı ta ki emekli olana kadar. Emekli olunca da bazı anaokullarında küçük çocuklara İngilizce destek oldu. Bir arkadaşıyla başladı bu işe. Haftada bir, iki gün onlara desteğe giderekten çalıştı diyebiliriz.	Katılımcının annesi evlenmeden önce konsoloslukta ve bir şirkette çalışmıştır. Bu işlere girmesine yabancı dil bilmesi kolaylık sağlamıştır. Annesi eğitilmiş, kültürlü ve yabancı dil bilen bir kadındır.
Monica, 48	Annem uzun seneler çalışmış. Farklı birçok yerde çalışmış.	Katılımcının annesi uzun seneler sekreterlik yapmıştır.
Patrizia, 53	Babam İstanbul’a gittiğinde annem şeyde çalışıyordu. Varan gibi bir turizm seyahat acentesinde otobüs biletlerini vs. satıyordu. (...) (evlendikten sonra) Daha sonra çünkü dikiş dikmeye başlamıştı ve çevremizdeki mahalle komşuları, onların daha varlıklı aileleri, akrabaları belli sayıda müşterisi vardı.	Katılımcının annesi evlenmeden önce otobüs biletleri satan bir seyahat acentesinde çalışmıştır. Evlendikten sonra ise evde dikiş dikmeye başlamıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Okuduğu ilkokul, Sainte Pulcherie okuluydu bu okul, orada Fransızca öğretmenliği de yapmış, evlenene kadar Fransızca öğretmeniymi annem. Babam benim 21 sene önce vefat etti. Annem 55 yaşındaydı. 54,55 yaşındaydı vefat ettiği zaman. Babam 59 yaşındaydı. 55 yaşındaydı evet. Annem babamın işini ele aldı.	Katılımcının annesi okuduğu ilkokulda Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Eşi vefat ettikten sonra da eşinin işine devam etmiş ve turizm şirketini yönetmeye başlamıştır.
Tomaso, 50	Annem evlenmeden önce dillerinden dolayı birkaç yerde çalışıyordu. Biraz İtalyan Konsolosluğu'nda yardımcılık yapıyordu, dışarıdan gelen İtalyan firmaların fuar zamanları yardımcılıklarını yapıyordu ve gönüllü olarak rahibelerin Alsacak Devlet Hastanesi'nin orada onların kontrolü altındaydı. Fransız Hastanesi diyorlardı hatta o zamanlar. Orada rahibelere yardımcı oluyordu ve Fransızca derslerine giriyordu. Yani orada eğitim de olduğu için orada Fransızca öğrenmek isteyenlere gönüllü öğretmenlik yapıyordu. Yoksa çok uzun bir çalışma hayatı olmadı hiçbir zaman. Ev hanımıydı.	Katılımcının annesi evlenmeden önce bildiği yabancı diller sayesinde farklı işlerde çalışmıştır.
Alberto, 60	O savaşta doğuyor Hollanda'da. Hatta ilkokulu zor bitirdi. Ondan sonra çalışmak mecburiyetinde kaldı. Beş kardeşi onlar... (...) (Çalıştığı için) baba yok evde. Anne ve beş çocuğu... Anne de benim annem de en büyük kız kardeş, kız olduğu için mecburen diğer çocuklara bakmak mecburiyetinde kaldı. (...) Tabi mecburen çalıştı. Ondan sonra savaştan sonra çıktıktan sonra 16, 17 yaşlarında amcası ile beraber 7, 8 kişilik bir şey, bir dans grubu kurdular ve o dans grubuyla turneye çıktılar.	Katılımcının Levanten olmayan annesi çalışmak mecburiyetinde olduğu için evlenmeden önce dansçı olarak çalışmıştır. Turneyle farklı ülkelere gitmiştir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Francesco, 52	Annem İstanbul'da Notre Dame de Sion'u bitirdi. Orada hatta gençliğinde kendisi söylüyordu. Evlenmeden önce bir iki sene öğretmenlik yaptı. Ondan sonra buraya evlendikten sonra buraya geldiğinde yani 70'li yıllardan sonra evde Fransızca öğretmenliği yapmaya başladı, özel ders vermeye başladı. Yaklaşık bir on sene yaptı bu işi. Saint Joseph Ortaokul hazırlıkta okuyanlara ders verdi. Mesela 66 kuşağına verdi. (...) Ama tabi baya uzun yıllar yaptı bu işi.	Katılımcının annesi mezun olduğu okulda öğretmenlik yapmıştır. Evlendikten sonra Fransızca öğretmenliğine devam etmiştir. Evde öğrencilere Fransızca özel dersler vermiştir. Katılımcının annesinin evlenmeden önce bir okulda öğretmenlik yaparken evlendikten sonra özel alana (eve) hapsediği görülmektedir.
Elena, 49	(Annesi ve babası) Aynı ofiste çalışıyorlarmış. Bir firmada annem. Annem de muhasebedeydi.	Katılımcının annesi evlenmeden önce muhasebeci olarak çalışmıştır.

1.3.2.3. Kardeşlerin Mesleği İle İlgili Söylemler

Katılımcıların kardeşlerinin mesleklerine bakıldığında özel sektörde çalıştıkları görülmektedir. İçlerinde grafik tasarımcısı, moda aksesuar tasarımcısı, öğretmen, elektrik elektronik mühendisi, kimya mühendisi, makine mühendisi, akademik personel, kuyumcu ve parfüm sabun işleriyle uğraşanlar bulunmaktadır. Bu mesleklerin çoğunun ata meslekleri olan ticaretten çok farklı oldukları görülmektedir. Bu bağlamda genç kuşaklarda bir değişim gerçekleşmektedir. Yeni kuşak Levantenlerin ata mesleği olan ticarete daha az ilgi duydukları düşünülebilir. Mühendislik, moda tasarımı, grafik tasarım gibi yeni ve gelecek vaat eden meslekler ile uğraşmaktadırlar.

İzmir'in gençler için çekim merkezi olamadığı görülmektedir. İş imkânları, hayat şartları gibi nedenlerden dolayı İzmir dışına (yurt içi ya da yurt dışına) giden birçok kardeş bulunmaktadır. Bireylerin yaşadıkları kentler, içlerinde buldukları süreç ve şartlar ile birlikte şekillenmektedir (Hayta, 2016, s. 2564). Ekonomik nedenler ikamet edilen ilin değiştirilmesindeki en önemli nedenlerdir. İl seçimi iş imkânları ile ilgilidir. Bireylerin kent seçimlerini etkileyen faktörlerin başında iş imkânları gelmektedir. İzmir Levantenleri, iş nedeniyle İzmir'i terk eden Levantenler

yüzünden azalmakta ve değişmektedirler. Bu göç şeklinde İzmir itici etken; gidilen yer ise iş olanaklarının avantajı yüzünden göçü tetikleyen çekici faktörler olmaktadır. İzmir kenti, Levanten gençleri bünyesinde tutamamaktadır. İş imkânlarının kısıtlı olması, yükselme imkânının bulunmaması, düşük ücretle çalıştırılma gibi nedenlerle Levanten gençler İzmir dışına (yurt içi ya da yurt dışı) dağılmaktadır. Başka iller ya da ülkeler iş imkânlarının ve dolayısıyla hayallerin, umutların ve geleceğin olduğu büyümlü yerler olmaktadır.

Eve ekonomik katkı sağlamak amacıyla eğitime son verilip çocuk yaşta iş hayatına atılma durumlarıyla nadir olunsa da örneklerde karşılaşılmıştır. Bu durum Levantenler arasında ekonomik statü farklılıklarının olduğunu doğrulamaktadır. Genç kuşak Levanten kadınlar çalışma hayatında önceki kuşaklara oranla daha çok yer almaktadır. Çocuk sahibi olmaları kariyerlerinde ilerlemelerine bir engel gibi gözükmemektedir. İş hayatında erkeklerle birlikte yan yana yürümektedirler. Bu bakımdan annelerinden farklıdırlar. Annelik ve iş kadınlığı rollerini beraber götürmektedirler. Günümüz Levanten kadınlarının iş konusunda daha hırslı oldukları düşünülebilir. Artık genç Levanten kadınlar, annelerinden farklı olarak kadına biçilen geleneksel rolleri kabul etmemekte ve evlenseler ya da çocuk sahibi olsalar dahi iş yaşamından kolay kolay çekilmemektedirler.

1.3.3. Konuşulan Diller İle İlgili Söylemler: Polyglot Olmak

Levanten kimliğinin bir özelliği çok dil bilmektir. Levantenler küçük yaştan itibaren birçok dili etkin olarak konuşabilmektedir çünkü evlerinde birçok dilin konuşulduğu bir ortamda büyümektedirler. Katılımcıların konuşulan diller ile ilgili söylemleri incelendiğinde Levantenlerin konuştuıkları dillerin mekâna, zamana, kişiye ve konuya göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Levantenlerin konuştuıkları diller mekâna göre değişebilmektedir. Evin içinde ve evin dışında konuştuıkları dil farklılık göstermektedir. Dolayısıyla özel alanda konuştuıkları dil ile sokakta yani kamusal alanda konuştuıkları dil farklıdır. Evin içinde Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Rumca ve Türkçe gibi farklı diller konuşulurken, evin dışında Türkçe konuşulmaktadır. (Jerry, 39; Tina, 69) Bu bağlamda Levantenlerin sokakta Türkçe konuşmayı daha güvenli buldukları düşünülebilir.

Levantenler, günlük konuşma dilinde birçok dili etkin olarak konuşabilmektedir. Çok dillilik kimliklerinin bir özelliğidir. Levantenler genellikle 4 dili evde öğrenmektedir. Her Levanten aile farklı diller konuşmaktadır. Eğitim sırasında edinilen diller, gelinen yer, Fransızcanın elit dil olması gibi nedenler ailenin konuştukları dili etkilemektedir. Bazı aileler İngilizce, Fransızca, İtalyanca konuşurken bazı aileler Fransızca Rumca, bazı aileler Rumca, Türkçe konuşabilmektedir. Katılımcıların evde konuştukları dillere genel olarak bakıldığında bu diller arasında Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Rumca ve Türkçe bulunmaktadır. Bu dillerin konuşulmasının nedeni İzmir’de İtalyan, Fransız ve İngiliz Levantenlerin daha ağırlıkta olması, Fransızcanın geçmişten gelen tarihsel önemi ve Rumcanın Levanten kültüründeki ağırlığı ile ilgilidir. Kişinin anadili; onu kullanan bireyler arasındaki paylaşma duygusunun, sevgi bağlarının ve güven duygusunun kaynağıdır. Küçük yaşlardan itibaren işlerlik kazanan anadilin işleyiş ve kuruluş düzeni, düşünme yeteneğinin gelişmesinde gereklidir. Bu şekilde kişinin sağlıklı düşünmesi, dışarıda olup bitenleri doğru anlaması, bunlarla ilgili yeni görüşler yaratması ve düzeni kavraması mümkün olabilir (Ergenç, 1993, s. 61). Levantenlerin evde konuştukları dil, sosyal statü ya da oturulan ilçeye göre değişebilmektedir. Levantenler genellikle evde Türkçe olmayan bir dilin konuşulmasını tercih etmişlerdir. Yine de evlerinde az da olsa Türkçe konuşan ailelere de rastlanmaktadır. Levantenler arasındaki sosyal statüdeki kültürel farklar evde konuşulan gündelik dilde de kendini göstermektedir. Sosyal tabakada üstlerde yer alanlar elit dil olan Fransızca’yı evlerinin içerisinde kullanırken; sosyal statüsü daha düşük olan aileler Rumca’yı tercih etmektedir. Oturulan semtte Rumlar da bulunuyorsa, bu durumda evde de Rumca konuşulabilmektedir.

Levanten bir ailede konuşulan dili belirleyen etkenler ailenin getirdiği kültür, aile büyüklerinin geldiği yerler ve aldıkları eğitimidir. Fransız olmamalarına rağmen bazı ailelerde Fransızca etkin dil olarak kullanılmaktadır. Bunun nedeni ise Fransızcanın ticari dil ve elit dil olması, Levanten erkeklerin Saint Joseph’te eğitim görmeleridir. Bazı ailelerde Rumcanın da etkin bir dil olduğu saptanmıştır. Kozmopolit bir ortamda birlikte yaşamak, çok dil öğrenilmesine neden olmuştur.

“Levantenler genelde en az üç veya dört dil konuşan bir topluluk. Bu da işte dediğim gibi birbirlerine kız alıp vermeden dolayı, işte İngilizlerle İtalyanlar, Fransızlar yani bunlar birbirlerine iç

içe karışmışlar yıllar içerisinde. Ama olmasa da bile sonuç olarak ticaret onların elinde olduğu için yani eskiden bir bakkala gittiğinizde Rumca, Rum'muş bakkal. Veya manava gidiyordunuz ne bileyim işte dediğiniz gibi Ermeni kökenli veya yine Rum kökenli... Ticaret işte daha çok, üst düzey ticareti İngilizler ve özellikle İngilizler yaparlarmış. Özellikle de demiryolları biliyorsunuz onların katkılarıyla buralarda yapılmış. İzmir'e özellikle... Dolayısıyla yani yaşadıkları bir bölge de var biliyorsunuz Levantenlerin. Levantenler Alsancak'ta Punta dediğimiz yani Alsancak'ın liman tarafı, Bornova Sokağı ve o civarda olan bir bölgede. Yani daha doğrusu Musabey'den ileriye dönmüş olan bölgede yaşıyorlarmış. Yani bunlar hep iç içe yaşadıkları için dört dili çok rahat konuşabilir durumdaydılar.” (Lazzaro, 49)

Katılımcılar anadillerini Fransızca, İngilizce, İtalyanca ya da Rumca şeklinde tanımlamıştır. Evde konuşulan diller arasında da konuşulma ağırlıklarına göre farklılık bulunmaktadır. Levantenlerin konuştukları diller zamana göre de değişmektedir. Katılımcılar belli bir yaşa kadar evde belli diller konuşurken, okula başlamalarıyla birlikte başka diller de öğrenebilmektedirler. Yapılan evlilikler de konuşulan dilleri etkilemektedir. Bazı durumlarda kişiler yeni diller öğrenmek zorunda kalmışlar, bazı durumlarda da özellikle Müslümanlarla evliliklerde evde konuşulan dil sayısında azalmalar olmuştur. Levantenler için çok dil bilmek önemlidir. Geldikleri ülkelerin dillerini ya da günümüzde popüler olan dilleri öğrenmeye meraklıdırlar. Bunun için dil kurslarına gitmekte ya da özel dersler almaktadırlar. Yaşı ileri anlatıcılar Levanten bayanların yabancı dilde özellikle İngilizcede özel ders verdiklerini vurgulamışlardır. Yetişkinlik döneminde de Levantenler yabancı dil öğrenmeye devam etmişlerdir. Başka dillere de hâkim olmaları yeni bir dili kolaylıkla öğrenmelerini sağlamaktadır.

Levantenlerin evinde birçok dil konuşulmaktadır. Ancak katılımcılar, aile üyeleri ile konuşulurken farklı aile üyeleri ile farklı dillerde konuşulduğunu ifade etmiştir. O aile üyesinin o dile daha hâkim olması, kendini o dilde daha iyi ifade etmesi ya da bazı dilleri bilmemesi bu duruma yol açmaktadır. Dolayısı ile aile büyükleri ile konuşulan dil de konuşulan kişiye göre farklılaşmaktadır. Ebeveynler birçok dilde konuşabilmektedir. Ancak günlük dilde birbirleriyle iletişim halinde karşılıklı olarak kendilerini en rahat ifade edebilecekleri dili belirlemekte ve o dilde iletişim kurmaktadır. O yüzden aile büyüklerinin her biriyle farklı bir dilde günlük hayatta iletişim kurulmaktadır. Örneğin büyükanne Rumcayı etkin olarak kullansa

bile torununun Rumcasının kötü olması ya da hiç olmaması durumunda ikisinin de rahat iletişim kurabileceği Fransızca dilinde konuşulmaktadır.

Motif Kodu: D30 İnsanın Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Avrupalının Levantene Dönüşümü- Polyglot Olmak

Bu motif kodun kullanıldığı yerler aynı zamanda Levanten kimliğinin özelliklerini, dinamiklerini ortaya çıkarmaktadır. Levantenler, zaman içerisinde birçok dili konuşabilen bireylere dönüşmüşlerdir. Levantenlerin konuştukları diller incelendiğinde gelinen yer ile konuşulan dil arasında bir bağlantı olduğu görülmektedir. Ancak evin içinde ağırlıklı olarak konuşulan dil bazen gelinen ülkelerden farklı olabilmektedir. Bu durum okulda alınan eğitim dili, aileden gelen kültür, Rumcanın Levantenler üzerindeki etkisi (annenin ya da aile büyüklerinin Rum olması veya Rumlarla kurulan yakın ilişkiler), Fransızcanın etkisi gibi etmenlerle ilgilidir.

Tablo 20. Motif Kodu: D30 İnsanın Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Avrupalının Levantene Dönüşümü-Polyglot Olmak

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Küçükken İngilizce ve Fransızcaydı. Sonra İtalyan Anaokuluna başlayınca İtalyanca da ve Türkçe de devreye girdi. Evde hâlâ anadil İngilizce diye düşünebilirsiniz. Ama İtalyanca, Fransızca ve Türkçede de eşim özellikle Türk olduğu için Türkçe de bu aralar yani İngilizce ve Türkçeye düştü bu dil. Benim tarafımın ağırlıklı dili İngilizce.	Konuşulan diller zamana göre değişmektedir. Küçükken ebeveynlerden öğrenilen yabancı dillere okul hayatında yeni diller eklenmektedir. Özellikle Müslümanlarla yapılan evlilikler sonucunda, evde konuşulan dillerde azalma olduğu tespit edilmiştir. Ancak Müslümanlarla evliliklerle birlikte ev içinde konuşulan dillerde Türkçenin ağırlığı artmıştır.
Jerry, 39	Baba ile kesinlikle İngilizce. Yüzde yüz. Anne ile... Anne tarafıyla değişebiliyor. Tabi ki anne... Biraz Fransızca vardı annemin annesiyle. Babasıyla İtalyanca vardı. Babamın annesiyle Fransızca konuşurduk aynı zamanda. İtalyanca dediğim gibi annemin babasıyla vardı.	Konuşulan diller ailedeki kişilere göre değişmektedir. Böylece çok dilli bir yapı oluşturulabilmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Buna polyglot diyebiliriz. İlk önce babam Fransızca prof. (öğretmeni) olduğu için 6 yaşına kadar Fransızca konuştuk. Annem İtalyanca konuştu. Nenem geldiği gibi çünkü küçük bir odası vardı. Esnaflık yapıyordu o da. Makara, düğme şey satıyordu. Bütün Rumlar etrafta olduğu için onlardan Rumca'yı da öğrenmişti. Nenem Rumca, Türkçe konuşuyordu. (...) Fransızca, Rumca, Türkçe... Arapçayı da anlıyorum çünkü evin içerisinde Arapça konuşuluyordu. Halep'ten olduğu için. Annem mesela Arapçayı şakır şakır konuşuyordu ki İtalya'ndı. On yedi yaşında evlenmişti. O evin içerisine girdiği için büyük ninemin annesi babası da Halep'ten gelmişti. Onlar Türkçenin "T" sini bilmiyorlardı. Aralarında hep Arapça konuşuyorlardı.	Polyglot olmak Levanten kimliğinin bir özelliğidir. Konuştukları dilleri korumuşlar ve aile içinde bu dillerde konuşmaya devam etmişlerdir. O yüzden çocukluklarında katılımcıların evin içinde birçok dilin konuşulduğunu duyarak büyümüşlerdir.
Monica, 48	Ben çok küçükken yani okula başlayana kadar ben her halde beş buçuk yaşında filan başladım ilkokula. Okula başlayana kadar anadil olarak Fransızca konuşuluyordu bizim evimizde. Daha sonra okulla beraber tabi Türkçe çoğaldı. Zaten Türkçe eve girmişti çünkü abim benden 6 yaş büyük olduğu için o tabi önden gittiğinden o Türkçeyi getirdi eve doğal olarak. Sonra yavaş yavaş televizyon girdi. Televizyon yoktu ilk başta. Televizyonla beraber vs,... Türkçe çoğaldı. Ama Fransızca'yı hep koruduk.	Konuşulan diller zamana ve mekâna göre değişmektedir. Katılımcı tarafından evin içerisinde Fransızca dili, günlük dil şeklinde etkin olarak kullanılırken, eğitim hayatıyla birlikte Türkçe dilinin de etkin olarak kullanılmaya başlandığı vurgulanmıştır.
Patrizia, 53	Her ikisi de (annesi ve babası) Fransız eğitimi aslında gördü. Fransızcaları vardı. Babamın artı İtalyancası vardı. Annem daha sonra İzmir'e geldikten sonra öğrendi yani derdini anlatacak kadar İtalyancası vardı. İngilizceyi de yine kendi çapında öğrenmişti annem. Bir de işte Rumca dediğimiz anadili vardı annemin ki ev içinde sürekli Rumca konuşurdu. Biz Türkçe cevap verirdik. Sonra yaş ilerleyip ihtiyaç duyunca çatra patra başladık biz de konuşmaya. (...) Biz işte küçükken annem, babam yani ailede daha çok Rumca konuşulurdu. Babam da Rumca...	Ebeveynler le etkin olarak birçok dili konuşabilmektedir. Ancak birbirleriyle iletişim halinde kendilerini en rahat ifade edebilecekleri bir dil belirlemektedirler. O yüzden evde farklı kişilerle farklı dillerde konuşmaktadırlar.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Yani ben mesela, ben de İtalyan İlkokulu'ndan dolayı... Okulu İtalyan İlkokulu'nda okudum. İşte orada İtalyancam zaten evde de konuşuluyordu, vardı ama ben gerek annem ve gerek babamla ev içerisinde sürekli İtalyanca konuşuyordum. Hâlihazırda annemle öyle konuşuyorum. (...) Yani Fransızca'yı ilkokulda özellikle İtalyan İlkokulu'nda eğitimini gördüğüm için oradan biliyorum. Dolayısıyla İngilizce zaten klasik bir artık herkesin konuştuğu bir ortak dil olduğundan dolayı bu şekilde üç, dört dilli büyüdük ama evin içinde sorunuza tam net cevap vereyim istiyorsanız benim ailem olarak İtalyanca, %90 İtalyanca ağırlıklı konuşuyoruz, konuşuyorduk. Hala da annemle öyle konuşuyorum.	Konuşulan diller zaman içerisinde değişmektedir. Evde öğrenilen diller okul hayatında pekişmekte ve yeni diller öğrenilmektedir. Evde aile ile yabancı dilde konuşma olgusu devam etmektedir.
Raimondo, 42	Anneannem de Rumca konuşurdu ama bana hiçbir zaman konuşmadı. Hep bana Fransızca konuştu. Dolayısıyla ben Rumca öğrenmedim. Büyükler ancak bizim anlamamızı istemedikleri şeyler olduğu zaman Rumca konuşurlardı kendi aralarında. Dolayısıyla ben hep Fransızca öğrendim. (...) Anaokuluna gittiğim zamanda ben İtalyan Anaokulu'na gittim. Dolayısıyla orada İtalyanca öğrendim birazcık. Bugün konuşmuyorum diyorum ama işte hani konuştuğum zaman da benim işte üç ile altı yaş yaş arasında öğrendiğim İtalyancamı kullanıyorum. Derdimi anlatabiliyorum İtalyancada, anlayabiliyorum (...) benim ailemde Fransızca'yı. Annem İtalyanca konuşurdu. Babam anlardı. Annem biraz İtalyan kanallarını da seyrederdi. Haber kanallarını da seyrederdi. Ama daha çok Fransız kanalı açıktı bizde.	Konuşulan dil konuşulan aile bireyine göre değişmektedir. Her aile bireyi ile gündelik iletişim dili, hangi dilde kendilerini daha rahat ifade edebileceklerine göre değişmektedir. Öğrenilen diller mekâna göre zaman içerisinde değişmektedir. Katılımcı evde Fransızca dilini öğrenirken okul hayatında İtalyanca da öğrenmiştir.
Tomasso, 50	Ağırlıklı olarak Rumca, İtalyanca... (...) Biraz Türkçe de giriyordu tabi. O zaman ağırlıklı İtalyanca, Rumca diyelim arkasından da üçüncü olarak Türkçe geliyordu.	Levantenler Rum kültüründen ve dilinden etkilenmişler Levanten kültürüne Rum kültüründen bir şeyler almışlardır. Evde konuşulan diller arasında da ağırlık derecelerine göre bir ayırım yapılmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Size söylediğim gibi İtalyan kökenli, Malta kökenli fakat evde Fransızca konuşulurdu babamla özellikle çünkü genelde bütün erkekler Saint Joseph İlkokul ve Ortaokulu'na giderlerdi ve köklerine bakmaksızın hepsi Fransızca konuşurdu. Ama bu sefer annemle İtalyanca konuşurdum. Annem daha İtalyan kökenli bir ailedendi. Fransızcası da vardı çünkü babayla hep ailece Fransızca konuşurduk. Ama ben annemle direkt olduğu zaman İtalyanca konuşurdum.	Fransızca dili Levantenler için sosyal statü sembolü olmuştur. Fransız kökeninden gelinmese de evde konuşulan dilin Fransızca olduğu görülmektedir.
Alberto, 60	(Babaannem) Ben onunla Fransızca konuşurdum. Doğru. Türkçe tabi ki ben, abim Türkçe konuşuyorduk. Annem (Avrupalı) Türkçeyi tabi sonradan öğrendi. Annem babam arasında İngilizce konuştular çünkü annem Hollandaca, Almanca ve biraz Fransızca biliyordu. Babam Fransızca, Rumca, İngilizce, Almancası iyi değildi. Onun için Almanca şey yapamıyorlardı. Onun için ortak dil İngilizceydi. Onlar tanışınca İngilizce ama biz de doğunca otomatik İngilizce.	Konuşulan dil aile içerisinde kişiden kişiye göre değişmektedir. Aile bireylerinin her biri farklı dillere hakimdir ve aile içerisinde etkili olan gündelik dil belirlenirken bütün aile üyelerinin konuşabileceği ortak bir dil seçilmektedir.
Francesco, 52	Biz genellikle hep Rumca konuşurduk, İtalyanca değil. çünkü bu İzmirli Levantenlerin aslında büyük bir olasılıkla, özellikle Alsancak Bölgesi'nin Rumlar tarafında yani Rumlar oturduğu için o semtte bütün aşağı yukarı yabancı kökenli yani İtalyan olsun, Fransız aileleri olsun, İngiliz aileleri olsun yani çoğunluk hep Rumca konuşulurdu. Dolayısıyla Rumca, tabi sonra Türkçe... Genellikle bu diller konuşulurdu.	Levantenler arasında Rumca önemli bir yer tutmaktadır. Evde konuşulan etkin dil Rumca bile olabilmektedir. Bu durum Levantenlerin Rumlardan ne kadar çok etkilendiğini göstermektedir. Öte yandan katılımcının annesinin Rum olduğu da unutulmamalıdır.
Carla, 49	Türkçe ve Rumca.	Evde konuşulan dil aile bireyleri arasında Türk ve Rum olmamalarına rağmen Türkçe ve Rumca olmuştur.
Silvia, 51	Yunanca ve İtalyanca ama ağırlık Yunanca.	Levantenler Rumca'yı gündelik dilde etkin olarak kullanmışlardır.
Giorgio, 76	Annem, babam ve büyükler Fransızca biliyorlardı. (...) Babam ve annemle İtalyanca konuşurduk. (...) bir lisan öğreniyim yoktu. Otomatik öğreniyordun evde. 4 lisamı herkes konuşuyor. Bir tek İngilizce... İngilizceyi sonradan öğrendim kursa gittim. İngilizce ile ilgili bazı ailelerin büyük kızları ders verdiler o zamanlar. Ben de öyle bir ders aldım. Zor olmadı lisan öğrenmek.	Üst jenerasyon için Fransızca çok önemlidir. Fransızca'yı akıcı bir şekilde konuşmak ve öğrenmek sosyal statünün bir göstergesi olmuştur. Bir yabancı dilin iyi bilinmesi diğer yabancı dillerin öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır.

1.3.3.1. Konuşulan Diller İle İlgili Yaşanılan Sıkıntılar

Konuşulan diller ile ilgili yaşanan sıkıntılar, Türkçe dili ile ilgili yaşanan sıkıntılar (dil bariyeri) ve çok dil konuşmanın yarattığı kendini tanımlama hususunda zorluk olduğu saptanmıştır.

Evde genellikle yabancı dilde konuşulması, özellikle belli bir yaşın üstündeki kadınların Türkçe öğrenmemesine ya da Türkçelerinin düzgün olmamasına neden olmuştur. Erkekler çalışma hayatında yer aldıkları için Türkçeyi daha rahat konuşurken, kadınlar çalışma hayatından uzak kaldıklarından ve genellikle kendi cemaatleri ile etkileşim içerisinde olmalarından dolayı genellikle Türkçelerini geliştirme imkânı bulamamışlardır.

“Evin içerisinde Arapça konuşuluyordu. Halep’ten olduğu için. Annem mesela Arapçayı şakır şakır konuşuyordu ki İtalya’ndı. On yedi yaşında evlenmişti. O evin içerisine girdiği için büyük nenemin annesi babası da Halep’ten gelmişti. Onlar Türkçenin “T” sini bilmiyorlardı. Aralarında hep Arapça konuşuyorlardı.” (Tina, 69)

“Babaannem benim Rum’du. O doğma büyüme İzmirli. Burada doğmuş ve büyümüş ve ölmesine rağmen Türkçe bilmiyordu benim rahmetli babaannem. Ben onunla Fransızca konuşurdum ve Rumca biliyordu. İki lisan biliyordu.” (Alberto, 60)

“Annemin mesela Türkçesi çok iyi değildi. Ne zaman ki işe girdi yani diyeyim sana 20 sene öncesinden bahsediyoruz yani böyle hani eski Osmanlı dönemlerinden bahsetmiyoruz. Ne zaman ki işe girdi. Annemin Türkçesi düzeldi. (...) Dil bariyeri bence en büyük şeylerden biriydi. Mesela annem kendisini çok daha rahat bir şekilde Fransızca ifade edebildiği için arkadaş çevresi de hep böyle Fransızca konuşabildiği, Fransızca bilen, biraz Rumca da karıştırıyorlardı. Her ikisi de öyle konuşurlardı. Ama dil mesela çok önemli bir bariyerdi. Annem mesela Türkçede daha kendini o kadar iyi ifade etmezdi. İşte bahsetmişim geçen sefer. Babam öldükten sonra kendisini biraz daha fazla Türkçe daha kolay ifade edebilmeye başladı.” (Raimondo, 42)

Evin içerisinde birçok farklı dilin konuşulması, küçük yaşlarda Levantenlerin kendilerini tanımlamaları aşamasında kendilerini tanımlama hususunda sıkıntı yaratabilmektedir.

“(Evde konuşulan) ortak dil İngilizceydi. (...) Ben kendimi İngiliz sanıyordum. Sorarlardı “sen nesin?” “Ben İngiliz'im” derdim. Bilmiyordum çünkü ne olduğumu. O kadar karışık ki babaannemle çünkü Fransızca konuşuyorum, ne bileyim ben etrafta Rumca konuşuluyor ama anlıyordum fakat hâlâ anlıyorum ama cevap veremiyordum falan filan. Ailede dört lisan konuşuyorduk. Fransızca tabi evde konuşuldu.” (Alberto, 60)

1.3.3.2. Türkçeyi Öğreniş Şekli İle İlgili Söylemler

Levantenler tarafından çocukluk döneminde evde (özel alanda) konuşulan diller arasında Türkçe çok nadirdir. Levantenler genellikle Türkçeyi sonradan öğrenmektedir. Türkiye’de yaşadıkları için gündelik hayatlarını idame ettirebilmek adına tabi ki bu dili öğrenmek zorundadırlar. Ancak evin içerisinde Türkçe haricinde daha çok diğer dillerin tercih edilmesi ve okul çağına gelene kadar çoğunlukla Levanten cemaati ile arkadaşlık etmeleri Türkçelerinin ilk başlarda yetersiz olmasına yol açmıştır. Okula başlamadan önce çocuklarının Türkçelerinin bozuk olmasından dolayı ebeveynler endişelenmişler ve Türkçenin düzeltilmesine yönelik çabalarda bulunmuşlardır. Bu çabalar arasında çocuklarına Türkçe özel ders aldirmek da vardır. Her ne kadar küçüklükten itibaren Türkçe ile tanışsalar da Levantenlerin Türkçelerinin pekiştiği ve iyileştiği zaman genellikle okul çağı olmuştur. Anaokulunda, ilkokulda sosyal ortam içerisinde Türkçeleri pekişmeye başlamıştır. İtalyan Anaokulu’nda Türkçe derslerde verilmektedir. Levantenler Türkçeyi kendi çabaları, mahalle arkadaşlarının yardımı, evlerinde çalışan gündelikçiler, ailelerinin baskısı, okulda alınan Türkçe dersler ve Türkiye’de oturulması sayesinde öğrenmişler ve pekiştirmişlerdir. Büyük kardeşlerin okula daha erken başlaması, televizyonun gelişmesi Türkçenin eve girmesini sağlamıştır. Türklerle iletişimin artması ile birlikte Türkçe dillerinde düzelmeler görülmektedir. Türkçenin öğrenilmesi ve pekiştirilmesi kolay bir süreç olmamıştır. Katılımcılar Türkçeyi öğrenirken hissettikleri olumsuz duygulardan ve sıkıntılardan söz etmişlerdir. Çocukların Türkçelerinin iyileştirilmesinin istenmesinin nedeni okulda zorlanmalarını engellemek, Türkiye’de oturulması, Türk nüfuslarının olması nedeniyle Türk okullarına gitmek mecburiyetinde olmaları, dışlanmanın önüne geçmek, yalnız kalmamak ve damgalanmamak isteği olabilmektedir. Özellikle aileler bu konuda korumacı bir yaklaşım sergilemektedirler. Çocuklarının Türkçelerinin gelişmesi amacıyla takviye dersler aldirmakta ya da birkaç sene Türk okullarına çocuklarını yollamaktadırlar. İlk başlarda Türkçenin öğrenilmesi konusunda bazı sıkıntılar yaşasalar da Türkçelerinde büyük ilerlemeler olmuş, hatta bazı alanlarda Türk dilinde kendilerini daha rahat ifade edebilmeye başlamışlardır. Yine de Levantenlerin Türkçe seviyelerinden söz ederken temkinli yaklaştıkları düşünülmektedir. Türkçeleri ile ilgili genellikle daha mütevazı konuşmaktadırlar. Bu

davranış tarzının kendilerini koruma isteği ve göze batmamak alışkanlığı doğrultusunda daha mütevazı yaşamalarına bir örnek olarak gösterilebileceği inancı taşınmaktadır. Mütevazı olmak kendilerini güvende tutmak amacıyla uygulanan bir strateji gibi gözükmektedir.

Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm, Motif Kodu: P230 Ebeveynler Ve Çocuklar: Türkçenin Pekiştirilmesi- Dışlanmanın Önlenmesi İsteği- Çocuğunu Koruma Dürtüsü- Ailenin Korumacılığı

Katılımcılar, ileriki hayatlarında zorluklarla karşılaşmayı engellemek amacıyla Türkçe öğrenmişlerdir. Türkiye’de yaşamak günlük hayatta özel alanın dışında Türkçe dilinin kullanılmasını gerektirmektedir. Türkçe bilmemek ev dışındaki ortamda sorun yaratabilecektir. Levantenler, ilkokuldan itibaren Türkçeyi gündelik hayatlarına almışlardır. Türkçesi kötü olanların özellikle Türkçelerini geliştirmek adına özel ders almak ya da Türk okullarına kısa süreliğine gitmek gibi çözüm yolları ürettikleri görülmüştür. Katılımcılar Türkçeyi genellikle kendi istekleri çerçevesinde öğrenmişlerdir. Türkçelerinin pekiştirilmesi konusunda ailelerin özellikle teşvikini görmüşlerdir. Bu durumdan ötürü D642 motif kodunun kullanılması uygun görülmüştür.

Türkiye’de azınlık konumunda olmak aileleri çocukları konusunda daha da endişelendirmektedir. Aileler çocuklarının bir baskı görmesini, dışlanmasını, toplumdaki soyutlanmasını istememektedir. Çocuklarıyla ilgili bazı eksiklikleri henüz bir sorunla karşılaşmadan önceden telafi etmek istemektedirler. Çocuklarının ileride bir sorunla karşılaşmasını önlemek amacıyla çocuklarının Türkçe düzeyini geliştirmek hedeflerinden biridir. Bu amaçla Türkçe diline önem vermişler. Bu hususun belirtilmesi amacıyla P230 Motif Kodunun kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 21. Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm: Türkçenin Öğrenilmesi-Savunma Mekanizması-Dışlanmanın Önlenmesi İsteği/Motif Kodu: P230 Ebeveynler ve Çocuklar: Türkçenin Pekiştirilmesi-Çocuğunu Koruma Dürtüsü-Ailenin Korumacılığı

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Ben ilkokula başlarken bakmışlar Türkçem çok kötü. İşte bakkala bile giderken “sen vereceksin bir ekme” tarzında cümleler kuruyorum diye biraz Türkçeye ağırlık vermişler.	Katılımcının Türkçesini düzeltmek için ailesi tarafından Türkçe diline ağırlık verilmiştir.
Tomasso, 50	6 yaşına kadar doğru düzgün Türkçe konuşmadım diyebilirim. Anlıyordum tabi, biliyordum ama konuşmuyordum ilginç bir şekilde. Annem de üzülüyordu. “Oğlum nasıl yapacaksın okula gideceksin Türk mektebine gideceksin” derdi hiç unutmam. “Sen merak etme, merak etme” dedim. İlkokula girdikten sonra artık Türkçe zamanla ilerledi tabi hepsini geçti. Yani şu anda en anlayabileceğim dil okurken, edebiyat yani bir yazı yazacaksam, bir şiir yazacaksam en iyi tabi ki Türkçede. Bir şeyi anlatacaksam en iyi Türkçededir.	İlkokul çağına kadar katılımcının Türkçesinin bozuk olduğunu ve ailesinin bu konuda çok kaygı duyduğu görülmektedir. Zamanla Türkçesi diğer dillerinden de daha iyi bir hale gelmiştir.
Alberto, 60	İşte ilkokulda tabi ki Türkçemiz başta çok bozuktur ama. Hatta abim biraz takviye ders filan aldı Türkçeyi geliştirmek için. Haftada bir, iki tane ders alıyordu. Benim biraz daha iyiydi çünkü Türkçe hocam yani ilkokul hocam çok çok iyi bir kadındı ve çok şey yapardı. İyi yazmamı ve iyi şey... Daha dikkat ederdi çünkü tek gayrimüslimdim bütün okuldan.	Okul çağına kadar katılımcının ve abisinin Türkçesi bozuktur. Abisinin Türkçesinin düzelmesi için ailesi tarafından özel ders alınmasına karar verilmiştir. Ailenin korumacı yaklaşımı burada görülmektedir. Katılımcı ilkokul öğretmeninin olağanüstü çabası ile Türkçesini pekiştirmiştir. Kahraman öğretmen motifi burada da kullanılmıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Orta 1 ve Orta 2 ilk defa bir Türk okulunda okudum. Normalde tamamen Amerika Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulda okumuştum. Bu biliyorsunuz Türkiye’de bir iki tane üs var. Orada da okumuştum ama hani “bir Türk okulunda da deneyeyim” dediler. “Belki Türkçem de gelişir.” Bütün sene, bütün sınavlarım, notlarım, her şeyim birdi. Çok iyi hatırlıyorum. Gülen Hanım vardı adında bir öğretmen. Şey demişti işte: “Son sınavında iki al geçireceğim seni. Öyle şeyler ver ki yardımcı olayım sana” dedi işte. Son sınavda iki almıştım ve o şekilde geçmiştim	Okul çağında, iki sene katılımcının Türk okulunda okuyup Türkçesini pekiştirmesine karar verilmiştir. Ailenin kaygısı bu örnekte de görülmektedir. Ayrıca bu örnekte kurtarıcı öğretmen motifine de rastlanmaktadır.

1.3.3.2.1. Türkçenin Konuşulması Açısından Kuşaklar Arası ve Cinsiyete Göre Farklar

Günümüzde genç kuşak kadın ve erkek Levantenlerin Türkçe konuşmalarında herhangi bir sıkıntı yoktur. Türkçeleri Müslüman bir Türk’ten ayırt edilemeyecek kadar düzgün ve akıcıdır. Ama önceki kuşakların Türkçeleri biraz aksanlıdır. Dildeki bu farklılık, hem önceki kuşaklarla şimdiki kuşak Levantenler arasında hem de önceki kuşak Levantenlerde kadın ve erkek arasında belirgin hale gelmektedir. Son birkaç kuşak Levantenlerin Türkçeleri önceki kuşaklara göre daha akıcı, daha düzgün ve aksansızdır. Önceki kuşak Levantenler, kapalı grup yapılarından dolayı daha çok gündelik hayatlarında kendi cemaatleri ile görüşmüşler ve kendi sosyal çevrelerinde genellikle Türkçe haricinde bir dil kullanmışlardır. Günümüz Levantenleri ise genellikle Levanten arkadaşlarıyla da Türkçe konuşmaktadır.

“Anaokuluna gittiğim zamanda ben İtalyan Anaokulu’na gittim. Dolayısıyla orada İtalyanca öğrendim birazcık ama İtalyan Anaokulu’nda da arkadaşlarımla Türkçe konuşuyordum yani bizim jenerasyonda çok böyle keskin bir dönüş oldu. Yani bizim jenerasyonumuzda şöyle bir şey hani evet, ben X’den (eve gelen gündelikçi) öğrendim birazcık bir şey ama arkadaş çevrem de benim Türkçe konuşuyordu ve arkadaş çevremden de yani Levanten arkadaş çevremde Türkçe konuşuyordu. (...) Ana dilim gibi Türkçedir birazcık da. Okurum onu. Biz kendi aramızda bizim jenerasyonda kendi aramızda hâlâ hep Türkçe konuşuyorduk. Her zaman Türkçe konuştuk yani hiçbir zaman Fransızca

veya İtalyanca veya Rumca konuşan ne bileyim ben mesela Y'i (Levanten arkadaşı) al, Y ile Türkçe konuşuyorum ben. Diğer Levanten arkadaşlarımı al hepsiyle Türkçe konuşuyorum. Dolayısıyla Türkçeyi de birazcık öyle öğrendim. Sonra Gazi'ye gittim. Orada da okumayı yazmayı öğrendim.” (Raimondo, 42)

“Çok yabancı dil konuştuğumuz için şivede biraz bir farklılık görebilirsiniz bizim nesle kadar. Çocuklarımızda artık tamamen kaybolmuştur çünkü sık Türkçe konuşuyorlar.” (Laura, 66)

“(Levanten arkadaşlarla konuşma dili) Genellikle Türkçe konuşuyorduk. Çoğu çünkü yani Rumçayı birkaç kişi bilebiliyor. En iyilerden biri Lazzaro'dur diyelim ki görüştünüz. Arkasından birkaç kişi daha gelir ben gibi. O kadar yani. Çok fazla yoktur. O yüzden Türkçe konuşuruz.” (Tomasso, 50)

Gidilen okullar da Türkçe dil seviyesini etkilemektedir. Küçük yaşlardan itibaren Türkiye'de eğitim alan bir Levanten, yurtdışında eğitim alan bir Levanten'e göre Türkçeyi daha aksansız ve daha akıcı konuşabilmektedir.

Önceki kuşaklarda cinsiyetler arasında da Türkçe konuşulması açısından farklar vardır. Önceki kuşak erkekler çalışma hayatında kadınlara oranla daha aktif yer aldıklarından ve askerliklerini yapmalarından dolayı Levanten kadınlara göre Türkçeleri daha düzgündür. Önceki kuşak Levanten kadınların Türkçeleri Levanten erkeklere göre daha bozuktur. Bunun nedeni kadınların özel alan dışına daha az çıkmalarıdır. Önceki kuşak kadınlar özel alanda yani evlerinde ve kendi cemaatlerinde daha çok vakit geçirdikleri için Türkçe konuşmaları daha sınırlıdır. Çalışma hayatında daha az yer almaktadırlar. Bu durum Müslüman Türklerle iletişime daha az geçmelerine neden olmaktadır. Türkçeyi daha az kullandıkları için de konuşmaları Levanten erkeklere oranla daha bozuktur.

“Babamın Türkçesi gayet iyi çünkü onun eğitimi bana çok benziyor. Annemin ki biraz daha Levanten Türkçesi diyebilirsiniz. Birazcık daha bozuk diyelim. Hani kötü değil ama biraz daha yani İstanbul Türkçesinden uzak. Kelimeleri bazen şaşıyor ama onun da Türkçesi gayet iyidir.” (Salvatore, 41)

“Erkekler bence, Türkçeyi daha iyi konuşurlardı çünkü hani çalışma ortamlarından dolayı. Kadınların Türkçesi daha kötüydü. Bu benim gözlemim tabi. Anneannemin mesela Türkçesi yani konuşmasını da ben küçükken hatırlarım yani mümkünse konuşmasıydı. Yani komik bir Türkçeydi çünkü. Annemin mesela bak benim annemin, işte babam benim 21 sene önce vefat etti. Annem 55 yaşındaydı. 54,55 yaşındaydı vefat ettiği zaman. Babam 59 yaşındaydı. 55 yaşındaydı evet. Annem babamın işini ele aldı. Biz turizm ile ilgileniyorduk ve annemin mesela Türkçesi çok iyi değildi. Ne

zaman ki işe girdi yani diyeyim sana 20 sene öncesinden bahsediyoruz yani böyle hani eski Osmanlı dönemlerinden bahsetmiyoruz. Ne zaman ki işe girdi. Annemin Türkçesi düzeldi.” (Raimondo, 42)

“Babamın daha iyiydi tabi askerlik de yapmış olduğu için. Annemin öyle çok on numara değildi. Yani bozukluklar oluyordu yani. O, dil bilgisini de tabi bilmiyordu Türkçenin. Yani o da konuşuyordu tabi çok iyi bir şekilde konuşuyordu ama tabi yani Türk okuluna gitmemiş biri gibi düşünün yani.” (Tomasso, 50)

Dil hususunda kuşaklar arasındaki farklar, son kuşak Levantenlerin daha fazla Müslüman Türklerle iletişim içerisinde olduğunu göstermektedir. Yabancı dilde ve çok dilde konuşmak Levanten kimliğinin bir özelliğidir. Levanten arkadaşlarla önceki kuşaklar genellikle Türkçe haricinde bir dil kullanmışlardır. Ancak son kuşaklarda Türkçenin hâkim olduğu görülmektedir. Türkçenin gündelik hayatta ağırlığının artması ile beraber önceki kuşaklarda görülen aksan da kaybolmuştur. Yüzyıllardır İzmir’de yaşayan Levantenler son on yıllara kadar kendi kültürlerini dil, din, alışkanlıklar şeklinde devam ettirmişler ve Müslüman Türklerle karışmamaya çalışmışlardır. Ama son kuşaklarda bu çizgi giderek yok olmaktadır. Giderek Müslüman Türklere benzemekte ve iki taraf için de aradaki farklar kapanmaktadır.

1.3.3.3. Rumca Konuşulması İle İlgili Söylemler: Önceki Yılların Rumlaşma Sürecinden Sonra Günümüzde Yaşanan Türkleşme Sürecine Bir Bakış

Levantenler Rum kültüründen çok etkilenmişlerdir. Rum kültürü Levantenlerin mutfağına, geleneklerine ve dillerine karışmıştır. Rumlarla yapılan evlilikler ya da Rumlarla gündelik hayatta geliştirilen ilişkiler de Rum kültürünün Levanten kültürüne karışmasını sağlamıştır. Katılımcıların hepsi çocukluklarında evlerinde Rumcanın konuşulduğunu duyduklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların evlerinde Rumca ağırlıklı dil olarak konuşulurken çoğunun evinde Rumca diğer dillerle beraber kullanılmıştır. Katılımcıların üst jenerasyonları evde Rumca da konuşmuşlardır. Günümüzde Rumca konuşulması açısından kuşaklar arasında bir farklılık gözlenmektedir. Genç kuşaklarda Rumca bilme oranı düşmektedir. Katılımcılar, Rumcayı daha çok aile büyüklerinden duyduklarını belirtmektedirler. Katılımcıların yaşları azaldıkça Rumca bilme olasılıkları düşmekte, katılımcıların yaşları arttıkça Rumca bilme olasılıkları artmaktadır. Bu bağlamda yaş ile Rumca bilme olasılığı arasında bir ilişki vardır. Annesi Rum olan iki katılımcının evinde

Rumca ağırlıklı dil olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda annenin kültürünü çocuklarına öğretmede ne kadar etkili olduğu görülmektedir.

Eski kuşakların Rumca bilmesinin nedeni önceki zamanlarda Rumların İzmir’de çok olması, Rum ve Ermeni kökenli esnafın olması, iletişim dillerinden birinin Rumca olması, Rumlarla beraber yaşam, özellikle Bornova’da evde çalışan bahçıvan, hizmetçi gibi kişilerin Giritli olması ve bu kişilerle Rumca iletişime geçilmesidir. Ticaret yapılması sırasında yabancı dil bilmelerinden ötürü Rumlarla irtibata geçilmiştir. Levantenlerin ilişkileri Müslümanlara oranla Rumlarla daha yoğun olmuştur. Dolayısıyla önceki kuşaklar için Rumca bilmek bir gereklilik haline gelmiştir. Katılımcılar arasında yaşları daha genç olanlar Rumca konuşmamaktadır. Rumca konuşan katılımcıların ise çocukları genellikle Rumca bilmemektedir. Bu bağlamda Rumca dili genç kuşaklar arasında değerli görülmemekte ve bu dil yavaş yavaş İzmir’de tarihe karışıyor gibi gözükmektedir. Önceki nesillerde Levantenler gündelik dil olarak Rumcayı kullanmışlardır. Günümüzde ise bu dilin yerini Türkçe almıştır. Artık günümüzde Rumca konuşan Levanten çok yoktur.

“Annem ile babam Yunanca konuşurdu birbirleriyle. Bu da tabii ki İzmir’in eski halini ortaya koyuyor. O zaman nasıl şu anda Türkçeyi biliyorsam, Türkçeyi konuşuyorsam onlar o zamanlarda Yunanca konuşuyorlarmış. Yirmi iki öncesi ve babalarından, annelerinden gördükleri hep Yunancaydı. Mesela ben de bugün bir çocuğum olsa yani mutlaka Türkçe öğrenecektir. Yani nerede olursak olalım. Yani İngiltere’de bile olsak Türkçe öğrenecektir bir şekilde ama onlarda birbirlerine Yunanca konuşurlar.” (Jerry, 39)

“Bir zamanlar Rum çok vardı. O yüzden yabancılar aralarında hep Rumca konuşurdu. Türkçe gibiydi. Herkesin konuştuğu dil...” (Giorgio, 76)

Zamanında İtalya’dan, Fransa’dan, Almanya’dan, Avusturya’dan, Hollanda’dan ve İngiltere’den gelen Levantenler nesiller sonra birçok dil ile birlikte evlerinde Rumca da konuşmaya başlamışlardır. Hatta bazı aileler Rumcayı öbür dillerden daha yoğun bir şekilde evlerinin içinde günlük dil olarak kullanmışlardır. Levantenler arasında Rumlarla evlilikler de gündelik hayatta bu dilin ağırlığını arttırmıştır. Evlilikler kültürlerin birbirinden etkilenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Ancak ailesinde hiç Rum evliliklerin gerçekleşmediğini belirten Levantenlerin de evlerinde Rumca konuşulduğu saptanmıştır. Geçmiş zamanlarda bütün Levanten evlerinde Rumca konuşulduğu görülmektedir.

Rumcayı öğrenen katılımcılar bu dili aile büyüklerinin aralarında konuştuklarını duyarak, bu konuşmaları dinleyerek, kulak dolgunluğu sonucunda ve Yunan kanallarını izleyerek öğrenmişlerdir. İş hayatında Yunanistan ile iş bağlantısı olan katılımcılar da bu dillerini geliştirme imkânı bulmuşlardır. Rumca konuşanlar da genellikle alfabenin zor olmasından dolayı ve eğitimde bu dili görmemeleri sebebiyle sadece konuşabilmektedirler. Rumca dilinde okuma yazmaları genellikle yoktur.

Kültürün genç kuşaklara aktarımı kültürün devam etmesi için çok önemlidir. Rumca günümüzde daha çok yaşlı Levantenlerin kullandığı bir dil haline gelmiştir. Son kuşaklar arasında Rumca bilen sayısı çok azdır. Özellikle genç Levantenler hiç Rumca bilmemektedir. Bu bağlamda Levanten kimliğinin devamlı bir dönüşüm içerisinde olduğu görülmektedir. Levantenler, zamanla Levanten kimliğini oluşturan özelliklerini kaybetmekte ve Türklere daha çok benzemektedirler. Rumcanın yerini Türkçenin alması buna örnektir. Yine zaman içerisinde Rumcanın önemlilik düzeyi değişiklik göstermiştir. Katılımcılar Rumca bilmeseler de çocukluklarında aile büyükleri tarafından diğer dillerle birlikte evde Rumcanın da konuşulduğunu hatırlamaktadır. Ancak daha genç Levantenler artık evde (özel alanlarında) Rumcayı duymamaktadır. Genç Levantenlere Rumca öğretilmemektedir. Genç Levantenlerde Rumca öğrenmek konusunda hevesli değildirler çünkü iletişim dili Türkçeye dönüşmüştür.

Motif Kodu: J192.3 Yunanlılardan Gelen Bilgelik: Rumcanın Levanten Kültürü Üzerindeki Etkisi, Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü: Rum Kültürünün Levanten Kültürü Üzerindeki Etkisi, Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Genç Kuşaklarda Çok Az Kişinin Rumca Bilmesi

Levanten kültürü, gelenekleri, mutfağı ya da konuşulan dil olsun Rum kültüründen çok etkilenmiştir. Özellikle önceki kuşaklarda bu etki çok belirgindir. Rum kültürü, İzmir'in genelini çok etkilemiştir. İzmirli farkında olmasalar da Rum kültürünün izleri hâlâ İzmir'de görülmektedir. İzmir fırınlarında her mevsim bulunan paskalya çöreği bunlardan birsidir. İzmir Rumcası, Türkçeden de bazı kelimeleri almıştır. O yüzden Yunancadan farklılaşmaktadır. Avrupa'nın farklı ülkelerinden yüzyıllar önce gelen Avrupalılar, ortak bir kültür oluştururken Rum kültürünü de bu

kültüre dâhil etmişlerdir. Hatta bazen geldikleri köken ülkelerin bazılarının kültürüne oranla kendilerini Rum kültürüne daha yakın hissetmişlerdir. Bu hususun irdelenmesi amacıyla J192.3 Yunanlılardan Gelen Bilgelik ve D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm motif kodları kullanılmıştır. Ayrıca D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm kodu, Levantenler ile Müslüman Türkler arasındaki farklılıkların azalmasını görebilmek ve tartışabilmek için uygun bir motiftir. Önceki kuşaklarda Levantenler Rumca'yı gündelik hayatlarında kullanırlardı. Etkin olarak konuşmayanlar bile bilirlerdi. Levanten kültürünün bir özelliği de bu kültürde Rum izlerinin görülmesidir. Ancak günümüzde Rumca daha çok yaşlıların dili olarak kalmıştır. Genç kuşaklar arasında Rumca bilen kişi sayısı azdır. Günümüzde Rumcaya nazaran Türkçe iletişim dili olarak öne çıkmıştır. Önceki kuşaklarda Rumca bilmek bir gereklilikken günümüzde böyle bir durum söz konusu değildir.

Tablo 22. Motif Kodu J192.3 Yunanlılardan Gelen Bilgelik /Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü: Rumcanın Levanten Kültürü Üzerindeki Etkisi /Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Kuşaklar Arası Fark: Genç Kuşaklarda Çok Az Kişinin Rumca Bilmesi

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Babaannem babamla beraber Rumca konuşurdu. Bana kadar annem, babam dâhil herkes ailelerde Rumca konuşurdu. Bir bizim jenerasyon Rumca'yı çok bilmiyor.	Katılımcı küçüklüğünde evde Rumca konuşulduğuna şahit olmuştur. Aile büyükleri aralarında Rumca konuşmaktadır. Ancak katılımcı Rumca'yı öğrenmemiştir. Genç kuşakların Rumca öğrenmedikleri görülmektedir.
Salvatore, 41	Anneannem jenerasyonunda evet bir Rumca vardı. Özellikle o zamanlar tabi evde yardımcı olan insanlar daha çok Rumca konuşurdu. Onlarla bir Rumca konuşulurdu ama bizim aile arasında babam biraz Rumca bilir. Rumca, Yunanca arası bir yerde... Ama onun dışında annem anlar ama ben hatırlıyorum küçükkken konuşulduğunu bazı kelimelerin de hâlâ kökenini o anlamda tanıyabiliyorum ama hayır, konuşamıyorum. Okumak zaten imkânsız... Alfabetesi çok farklı bence... Ama şey değil yani benim kuşağıma çok yansımada Rumca. Evde öyle bir şeyimiz yok yani.	Eski kuşaklar Rumca'yı sık kullanmışlardır. Bornova Levantenleri, yanlarında çalıştırdıkları kişiler ile Rumca konuşmuşlardır. Katılımcı küçükkken evin içerisinde diğer dillerle beraber Rumcanın konuşulduğuna da şahit olmuştur. Genç kuşaklar ise artık Rumca konuşmamaktadır. Katılımcı Rumcada okuma yazmanın ne kadar zor olduğuna vurgu yapmaktadır.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Ama şey çok ilginç annem ile babam Yunanca konuşurdu birbirleriyle. Bu da tabii ki İzmir'in eski halini ortaya koyuyor. O zaman nasıl şu anda Türkçeyi biliyorsam, Türkçeyi konuşuyorsam onlar o zamanlarda Yunanca konuşuyorlarmış. Yirmi iki öncesi ve babalarından, annelerinden gördükleri hep Yunancaydı. Mesela ben de bugün bir çocuğum olsa yani mutlaka Türkçe öğrenecektir. Yani nerede olursak olalım. Yani İngiltere'de bile olsak Türkçe öğrenecektir bir şekilde. Ama onlarda birbirlerine Yunanca konuşurlar.	Katılımcı çocukluğunda evde Rumcanın da konuşulduğunu belirtmiştir. Eskiden Rumca günlük dil olarak yoğun kullanılmıştır. Günümüzde bu dilin yerini Türkçe almıştır. Katılımcı çocuğu olsa Türkçeyi öğreneceğini belirtmiştir.
Tina, 69	Nenem geldiği gibi çünkü küçük bir odası vardı. Esnaflık yapıyordu o da. Makara, düğme şey satıyordu. Bütün Rumlar etrafta olduğu için onlardan Rumcayı da öğrenmişti. Nenem Rumca, Türkçe konuşuyordu.	Alsancak'ta Rumlarla beraber yaşam sonucunda önceki kuşaklar Rumca öğrenmişlerdir.
Monica, 48	Bir de anneannem, dedem ve annem aralarında Rumca konuşurlardı. O, anneannem vefat edene kadar devam etti. Ben evde onu duydum, hep dinledim o dili. Okuma yazmam yoktur Yunanca ama onların. Çok zorlarsam çok zor da olsa derdimi de anlatırım. Dilim pek dönmez ama...	Katılımcı aile büyüklerinin kendi aralarında Rumca konuştuklarına hatırlamaktadır. Ancak anneannenin ölümü ile birlikte Rumca evde konuşulmamaya başlamıştır.
Lazzaro, 49	Eskiden bir bakkala gittiğinizde Rumca, Rum kökenliymiş bakkal veya manava gidiyordunuz ne bileyim işte dediğiniz gibi Ermeni kökenli veya yine Rum kökenli... (...) Fakat onun haricinde çok ilginç bunun nedenini soracak olursanız inanın ben de bilmiyorum ama annem, babam, dedelerim aralarında hem İtalyanca hem Yunanca konuşuyorlardı. Dolayısıyla Yunancayı da bu şekilde öğrenmiş oldum. Bir de artı olarak ben dediğim gibi deniz ticareti ile ilgili çalışmalarım olduğu için özellikle Yunanistan'la çok haşır neşirdim. Onun için Yunancam oradan da pekişti.	Katılımcı küçüklüğünde Rumca konuşulduğunu ve birçok Rum ve Ermeni esnafın İzmir'de bulunduğunu belirtmektedir. Kendisi Rumca konuşmaktadır. İş ortamında Rumcasını pekiştirme imkânı bulmuştur.
Raimondo, 42	Bizim evde Fransızca konuşulurdu bir de Rumca konuşuluyordu. (...) Dil bariyeri bence en büyük şeylerden biriydi. Mesela annem kendisini çok daha rahat bir şekilde Fransızca ifade edebildiği için arkadaş çevresi de hep böyle Fransızca konuşabildiği, Fransızca bilen, biraz Rumca da karıştırıyorlardı. Her ikisi de öyle konuşurlardı. Ama dil mesela çok önemli bir bariyerdi. Annem mesela Türkçede daha kendini o kadar iyi ifade etmezdi. İşte bahsetmişim geçen sefer. (...) Ben Rumca öğrenmedim. Ben Rumca bilmiyorum. Bunun da nedeni şu; Rumcayı biraz eski jenerasyona kalmıştı. Anneanneler, babaanneler... Ben baba tarafı, babaannem ve dedemi ben iki, üç yaşındayken kaybetmişiz. Dolayısıyla onlarla böyle bir ilişkim olmadı. Ablam mesela benden 10 yaş daha büyük. Rumcası biraz daha yani onun Rumcası var demek doğru değil ama Rumcayı anlıyor çünkü biraz daha fazla işte dedelerle filan büyümüş. Annemin babasını ben hiç tanımadım. Annem de zaten ucundan tanımış. 12 yaşındayken vefat etmiş. Bir elimde işte anneannem vardı benim. Anneannem de Rumca konuşurdu ama bana hiçbir zaman konuşmadı. Hep bana Fransızca konuştu. Dolayısıyla ben Rumca öğrenmedim. Büyükler ancak bizim anlamamızı istemedikleri şeyler olduğu zaman Rumca konuşurlardı kendi aralarında. Dolayısıyla ben hep Fransızca öğrendim.	Katılımcı evlerinde başka bir dil ile birlikte Rumcanın da küçüklüğünde aile büyükleri tarafından konuşulduğunu belirtmiştir. Kendisi Rumca öğrenmemiştir. Bunun bir nedeni kendisine Rumca öğretilmemiş olmasıdır. Yaşı büyük olan ablası Rumcayı daha çok duymuştur. Ölümle beraber Rumca artık mazide kalmaya başlamıştır.

Katılımcı	Cümle	Yorum
Tomasso, 50	(Evde konuşulan dil) ağırlıklı olarak Rumca, İtalyanca. (...) (Rumca biliyor musunuz sorusuna) Evet biliyorum ben de. (...) (Levanten arkadaşlarla konuşma dili) Genellikle Türkçe konuşuyorduk. Çoğu çünkü yani Rumca'yı birkaç kişi bilebiliyor. (...) Çok fazla yoktur. O yüzden Türkçe konuşuruz. (...) (Rum kültürü ile ilgili) Şimdi o dönemde en çok irtibatta oldukları o dönemde insanlar ağırlıklı Rumlardı. Onlara daha çok iş yaptırabiliyorlardı. Yani düşünsenize yani, yani zamanında tabi ki Katolik, Ortodoks arasında büyük hır güreş olmuştur ama sonuçta Hristiyan'dır. İlk adım tabi ki onunla. Bir de yabancı dil biliyor tabi o. Türkler o kadar iyi bilmiyor. Nasıl yanaşacak? Artı diyelim ki şark sanayi, şark halı var. Ona bir tane soru sormuş bir tanesi: "siz genelde Rumlara halıları şey yapıyorsunuz, dokutuyordunuz" filan. Eee tabi ki çünkü evine sokmuyordu bir Müslüman halı dokuyan yani kadını görmesin diye, e şimdi öbürü evine sokuyor. Kendi görebiliyor halı nasıl gidiyor, nasıl yürüyor? Yönlendirebiliyor veya isteğini söylüyor. Öbürü de direkt konuşamıyor, ona söylüyor. Şimdi kimi tercih eder? Tabi ki Rumlarla... Eee şimdi Levantenlerin de Rumlardan bir tık daha fazla ilişkisi olduğunu düşünüyorum. O yüzden Rumca'yı da bilmeli yani o dönem için. Tabi şu anda söz konusu değil ama o kültür sürüyorsa çünkü mutfağın içinde de Rum var, efendime söyleyeyim bazı geleneklerin içinde de Rum var yani bir ayırıcı özelliği sanki o. (...) (teyzesi) Aynı apartmandayız. Ben de Bornova'ya gitmiyorum bu aralar bu dışarı çıkmama olayından dolayı (pandemi kısıtlamaları), onlar bir şey ister mi? Akşamüzerleri de orada yiyorum. Soruyor: "Ne istiyorsun ne yapayım?" Ondandır... Şimdi örneğin o beni aradı. Rumca konuştum. Alışkanlık bu yani. Bu bir alışkanlık... Bazıları tabi ters anlıyor. Sanki gizli bir şey var gibi ama bu refleks.	Katılımcı evde ebeveynlerinin Rumca ve İtalyanca konuştuklarını belirtmiştir. Katılımcı Rumca konuşmayı öğrenmiştir. Ancak Levanten arkadaşları ile Türkçe konuştuklarını belirtmiştir. Güncel konuşma dili günümüzde genç kuşaklarda artık Türkçedir. Genç kuşaklar arasında günümüzde Rumca bilen çok az kişi vardır. O yüzden aralarında Rumca konuşamamaktadırlar. Bazı durumlarda Rumca konuşulmak yanlış anlamalara neden olabilmektedir. Bu durum Levantenleri rahatsız etmektedir. Burada J1802 Yabancı Dildeki Kelimelerin Hakaret Olduğu Düşünülmüyordu (Words in Foreign Language Thought to Be Insult) Motif kodunun kullanılması da uygundur.
Elena, 49	Levantenlik olarak ben kendi çocuğumdan bahsedeyim. Mesela Rumca sıfır... Duymuyor bile hani. Kulak dolgunluğu dâhi tek tük yani.	Katılımcı Rumca bilmektedir. Ama kendi çocuğu hem anne hem de baba Levanten olduğu halde Rumca bilmemektedir. Evde dahi bu dili duymamaktadır.
Silvia, 51	(Çocuklukta evde konuşulan dil) Yunanca ve İtalyanca ama ağırlık Yunanca. (...) Benim kızım da İtalyan anaokuluna gitti. Zaten o zamanlar İtalyanca çok güzel konuşuyordu. Hâlâ da devam ediyor. Rumca'yı bilmiyor ve İngilizce.	Katılımcı ebeveynleri ile yaşarken ağırlıklı olarak Rumca konuşulduğunu vurgulamıştır. Ancak kendi çocuğu Rumca öğrenmemiştir.

1.3.3.4. Levanten Dili Üzerine Söylemler

Levanten dili, bir cümlede 4, 5 farklı dilden kelimelerin kullanılmasını ifade eder. Cümleye bir dilde başlayıp kelime akla gelmediği zaman, bir yerde takınıldığında kişinin başka dillere geçmesidir. Bu diller arasında Türkçe ve Rumca da bulunmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar tarafından Levanten dili kendine has kültürel bir dil, bir karmaşa, bir konuşma tarzı, karma dil olarak tanımlanmaktadır. Farklı uluslardan ve etnik kimliklerden insanlarla yapılan alışveriş ve ticaret, beraber yaşam ve evlilikler sonucunda Levantenler; İtalyan, Fransız, İngiliz gibi farklı farklı

kültürlerde büyümekte, İngiliz, İtalyan, Fransız okullarına gitmekte ve çok dil bilmektedirler. En az üç, dört dil bilmeleri nedeniyle bir cümle içerisinde farklı dillerden kelimeleri çok rahat kullanabilmekte ve çok da rahat karşılındakini anlayabilmektedirler. Bu şekilde Levanten dili ya da Levantence oluşmuştur.

Bu konuşma şekli; evde aile arasında, arkadaşlar arasında, sosyal çevrede çok sık ve yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Aynı zamanda çocukların anlamasını istemedikleri yerlerde ya da çocuklarını ikaz ederken yabancıların anlamaması için de kullanabilmektedirler. Levanten olmayanlar bu dili duyduklarında şaşırabilmektedirler:

“Bizde mesela bir akşam yemeğine oturduğunda dört dilden, bir insan bir yerde sıkıştığı zaman diğer dile atlayarak, diğer dilden atlayarak bir şey vardır. O büyük ihtimalle bütün Levantenlerde vardır. Öyle bir şey var. Mesela benim eşim buna şaşırmıştı. “Nasıl siz bunu takip edebiliyorsunuz?” Ama öyle... Yani şey bu... Mesela İngilizce bir şey konuşuyoruz. Sonunda hani “tamam mı?” diye bitiriyoruz cümleyi yani. Annemle onu çok yaparız mesela.” (Salvatore, 41)

Önceki kuşak Levantenler dört, beş dil bilirlerken günümüzde bu sayı düşmektedir. Bu da Levantence dilinin yok olması hususunda tehlike yaratmaktadır. Türkiye’de bazı diller yok olmaktadır. Lazca, Ermenice, Süryanice, Ladino, Çerkes dilleri ve Pontus Rumcası bu diller arasındadır (<https://www.ntv.com.tr/turkiye/bu-diller-neden-kayboluyor,PeyrOXLWZka0BR4WeKf3kA>). Levanten Derneğinin Levanten dilinin korunmasına yönelik Unesco ile yaptığı bir çalışma bulunmaktadır.

“Bizim Levantenler Derneğimiz var. (...) Şu anda ve bizim bir projemiz içinde de bu Unesco’nun kaybolmaya yüz tutmuş kültürlerle ilgili bir çalışması var. Bununla ilgili de biz de bir çalışma içindeyiz. Mesela Levantence diye bir dil olarak kabul edilmiş bir dil var işte. Size söylediğim gibi yani üç farklı dilin karışımından oluşan, bunu sadece Levantenlerin anlayabileceği bazı kelimeler var. Bununla ilgili de çalışmalarımız var. Bununla ilgili rahmetli Alex Baltazzi vardı.” (Lazzaro, 49)

Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü Ve Motif Kodu: A1482 Dilin Kökeni: Levanten Dilinin Oluşması Ve Oluşma Nedenleri

Çok kültürlü birlikte yaşam Levantenlerin çok dil öğrenmelerini sağlamış ve Levantence diye bir dil ortaya çıkmıştır. Artık Levantenler Avrupa’dan gelen atalarına benzememektedir. Kendilerine has bir kültür oluşturmuşlardır. Birçok dilin öğrenilmesinin temel nedeni birlikte yaşamdır.

Tablo 23. Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irka Dönüşümü/ Motif Kodu: A1482
Dilin Kökeni: Levanten Dilinin Oluşması ve Oluşma Nedenleri

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Çocukların veyahut dışarıdakilerin anlamasını istemediğiniz zaman yani illa sır anlamında değil de “hadi düzgün yemek ye!” gibi bir şeyi hep sadece aile içinde konuşulan dilde yapıp şey yaparlardı. Bizde mesela bir akşam yemeğine oturduğunda dört dilden bir insan bir yerde sıkıştığı zaman diğer dile atlayarak, diğer dilden atlayarak bir şey vardır. O büyük ihtimalle bütün Levantenlerde vardır. Öyle bir şey var. Mesela benim eşim buna şaşırmıştı. “Nasıl siz bunu takip edebiliyorsunuz?” Ama öyle... Yani şey bu... Mesela İngilizce bir şey konuşuyoruz. Sonunda hani “tamam mı?” diye bitiriyoruz cümleyi yani. Annemle onu çok yaparız mesela.	Çok dilli olmaları, Levantence dilinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bir cümle içerisinde birçok dilden kelimenin kullanılması dışarıdan olanları şaşırtmaktadır.
Jerry, 39	Bizim de tartışmalarımızda mesela o gördün mü adam nasıl şey diye İngilizce konuşuyoruz. “It’a a real hayvan” diyoruz mesela ve hani bunu İngiltere’de veya başka bir ülkede yaşarken söylediğimiz zaman insanlar tabi ki bize bakıyor çünkü ağzımızda öyle kalmış. Misafirlikteyiz İngilizce konuşuyoruz “Hayvan” diyoruz ve “Ne dedin?” diye soruyorlar bize.	Bu örnekte de bir cümle içerisinde farklı dillerin kullanımının üçüncü kişileri şaşırttığı görülmektedir.
Tina, 69	Bir cümleye başlıyorduk Fransızcayla arkasına İtalyanca koyuyorduk, Rumca koyuyorduk. Sonra da “tamam” diyorduk. Öyle Levantenlerin öyle bir şeyi var. Konuşma şeyi var. Mesela yolda görüyorsun bir arkadaşını. O İtalyan kültürüyle büyümüştür. Öteki Fransız kültürüyle, öteki İngiliz kültürüyle büyümüştür. Başlarsın “Bonjour” dersin “Come va?” diye devam edersin, sonra Rumca kelimeyi koyarsın araya sonunda “hadi selam görüşürüz.” dersin. Öyle bir şeyimiz var çünkü Fransızca okulları vardı, İtalyan okulları vardı, İngilizce okulları vardı. Herkesin konuşma şeyi buydu yani.	Levantenlerin farklı köken milletlerden gelmeleri, farklı yabancı okullarda eğitim almaları birçok dili öğrenmelerini sağlamıştır. Birbirleriyle iletişimde olmaları Levantence dilinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Monica, 48	O dilin bir ismi yok. Bizde bir cümleye Fransızca başlayıp, araya Yunanca sokup, sonunda Türkçe bitirme durumumuz var.	Birlikte yaşam Levantence diye adlandırılan bir dilin ortaya çıkmasını sağlamıştır.
Patrizia, 53	Burada kendine has bir kültürel dil de oluştu aslında. Yani bir yerde mesela Türkçe ile başlayıp arada Rumca kelimeler, İtalyanca, Fransızca derken karma bir dil de oluştu aslında. Bu da çok enteresandı.	Levantenliğin bir özelliği de çok dilli olmalarıdır ve bu özelliklerini gündelik hayatta kullanmaktadırlar.
Lazzaro, 49	Şöyle şeyler de oluyor tabi. Mesela bizim arkadaşlarımda çok karşılaşıyorum. Hani bazı zamanlar özellikle babam da hayattayken veya ailemle de şu an hâlihazırda. Yani İtalyanca başlayıp Yunanca bitirdiğimiz diyaloglarımız oluyor veya diyaloglar içerisinde aynı anda bir cümlede iki Türkçe, İtalyanca, Yunanca gibi kelimeleri sokuşturup öyle değişik bir konuşma tarzımız var.	Levantenler, farklı kökenden gelen başka Levantenlerle ya da diğer etnik gruplarla beraber yaşamalarından ötürü çok dilli bir yapıya sahip olmuşlardır ve bir cümlede farklı dillerden kelimelerin bulunduğu bir dil üretmişlerdir. Bu özellik Levantenlere özgüdür.
Laura, 66	Levanten dili diye bir şey yok. Bir karmaşa... Biz... Şimdi bizim neslimize kadar geliyor. Bizim çocuklarımızda bu tabi ki kayboluyor ama dört, beş lisan bilmek çok doğal bir şeydi ve konuştuğunuz zaman bir yerde takılıyorsak, bir kelime gelmiyorsa aklımıza hemen dil değiştirebiliyoruz. Nasılsa karşıdaki de anlıyor. Onun için bir cümlenin içerisinde üç dil birden bulabilirsiniz.	Levanten dili katılımcı tarafından bir karmaşa olarak tanımlanmaktadır. Çok dil bilme özellikleri gelecek kuşaklarda yok olmaktadır.
Giorgio, 76	Bir de İtalyanca cümleye başlarız, Fransızca, Rumca araya girer. Dil öğrenmemiz çok kolaydır. Otomatik dört dil öğreniriz. Ben 7'ye çıkardım ama şimdi çalışmadığım için konuşulmuyor. Hafif unutuyorsun demeyeyim de çünkü kısa bir süre sonra dinleyince tekrar konuşmaya başlıyorsun. Ben bir lisan öğreniyim yoktu. Otomatik öğreniyordun evde. 4 lisanı herkes konuşuyor. Bir tek İngilizce... İngilizceyi sonradan öğrendim kursa gittim. İngilizce ile ilgili bazı ailelerin büyük kızları ders verdiler o zamanlar. Ben de öyle bir ders aldım. Zor olmadı lisan öğrenmek.	Çok dilli olmaları, diğer dilleri de kolaylıkla öğrenmelerini sağlamaktadır. Bu durum F695.3.1 Kısa Sürede Yabancı Dil Okumayı ve Yazmayı Öğrenmek için Mucizevi Yetenek (Miraculous Ability to Learn to Read and to Write Foreign Language in Short Time) Motif kodunun kullanılmasını da sağlamaktadır.

2. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ: ÇOCUKLUK VE GELİŞİME İLİŞKİN TARİHSEL BELLEK

Bu bölümde kendi çocukluklarının katılımcılar tarafından tanımlanış şekli, alışveriş yapılan yerler ve alışveriş alışkanlıkları üzerine söylemler, Levanten mutfağı, Levantenlerin çocuklarını yetiştiriş şekli ve okul tatilleri ile ilgili bellek ve söylemler üzerinde durulmuştur.

2.1. Çocukluğunun Genel Tanımlanış Şekli İle İlgili Söylemler

Çocukluk sosyolojisi son yıllarda Anglo-Amerikan araştırmacılar sayesinde sosyolojide bağımsız bir alan olarak incelenmeye başlanmıştır. Öncesinde çocuk ya da çocukluk konusu eğitim sosyolojisinin ya da aile sosyolojisinin içinde incelenmekteydi (Gaussot, 2002, s. 39). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kadın çalışmalarının artması ile birlikte çocuklar da ayrı bir kategori olarak gündeme gelmiştir (Ördem, 2020, s. 4471). Ancak çocukluk sosyolojisi hala emekleme aşamasındadır (Gaussot, 2002, s. 39). Çocukluk olgusu son yıllara kadar sadece Batı temelli incelenmiş ve Avrupa dışındaki çocuklar göz ardı edilmiştir (Ördem, 2020: 4471). Çocuk sadece toplumun ve çevrenin normlarını ve değerlerini içselleştiren, toplumsal yapılar tarafından yoğrulan bir olgu değildir aynı zamanda özerk bir sosyal aktördür (Gaussot, 2002, s. 42). 20 Kasım 1959 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi'nde, 18 yaşın altında yer alan bireyler çocuk olarak tanımlanmıştır (Şen ve Kahraman, 2012, s. 168). Toplumsal bir kavram olan çocukluk kavramına; farklı toplumlarda, farklı zaman evrelerinde ve hatta aynı toplumun farklı kesimlerde farklı anlamlar verilmiştir (Tan, 2019, s. 71). Tarihsel süreç ile birlikte çocukluğun anlamı ve algılanışında da önemli değişimler yaşanmıştır. Çocuğa yüklenen geleneksel anlam özellikle gelişmekte geri kalmış bölgelerde hala geçerliliğini korumaktadır. Geleneksel ailenin değerler sistemi içinde çocuk, anne- baba için ekonomik bir güç olmanın yanında hastalık durumunda ya da yaşlılıkta bir sigorta işlevi görmektedir (Yıldız, 2006, s. 135). Bu bölümde çocukluk dönemindeki deneyimlere değinilmiş ve bu deneyimlerin kimlik oluşumundaki ve sunumundaki etkileri saptanmaya çalışılmıştır.

Müslüman bir ülkede, azınlık konumunda ve farklı bir dinden gelen katılımcıların çocukluk dönemleri incelendiğinde katılımcıların çocukluk dönemleri ile ilgili olumlu düşüncelere sahip oldukları saptanmıştır. Herhangi bir ayrımcılık ya da önemli problemlerle karşılaşmamışlardır. Katılımcıların çocukluklarının nasıl geçtiği ile ilgili duygularını ifade ederken kullandıkları kelimeler güzel, farklı, çeşni bir hayat, çok sıra dışı bir hayat, mutlu, şanslı, keyifli, sıkıntısız şeklindedir. Hafızalarında mutlu çocukluk anıları yer etmiştir. Çocukluk anılarını kitaplaştırmak isteyen katılımcılara rastlanmıştır.

Çocukluklarında sosyal çevreleri anne ve babalarının arkadaşlarının çocukları, İtalyan anaokulundan arkadaşları, mahalle arkadaşları şeklindedir. Daha çok Levanten arkadaşları ile zaman geçirmişlerdir. Bu bağlamda sosyal çevreleri daha homojen, küçük, dar bir ortamdır. Çocukluklarından itibaren edindikleri Levanten arkadaşları ile bağlantıları kopmamış, arkadaşlıkları devam etmiş ve güçlü dostluklar kurulmuştur. Özellikle Alsancak Levantenleri, Hristiyan ve Müslüman arkadaşları ile birlikte büyümüşlerdir. Daha sonra Museviler de Alsancak'a taşınmaya başlamış, bu arkadaşlıklar içine Museviler de dâhil olmuşlardır. Dolayısıyla Musevi, Hristiyan ve Müslüman çocuklar iç içe, beraber büyümüşlerdir. Çocuklukları diğer dinlerden insanlarla bir paylaşım içerisinde, ayrımcılıktan uzak, sevgi ve saygının bulunduğu bir ortamda geçmiştir. Katılımcılar, yaşları ilerledikçe aslında o dönem ne kadar kapalı bir ortamda büyümüş olduklarını anlamaktadırlar.

Geçmiş ve eski İzmir'e nostalji duygusu katılımcıların anlatımlarında yer almaktadır. İzmir'in nüfusunun günümüz kadar kalabalık olmadığı, samimi ve sıcak ortamı özlemektedirler. Özellikle bahçeli eve nostalji bu anlatımlar arasında özel yer tutmaktadır:

“Mesela bahçeliydi evimiz Alsancak'ta. En güzel çiçekleri bahçede babam yetiştirirdi. Meşhurdu yani bu Alsancak içinde. Tulumbası vardı, küçük havuzu vardı, balıkları vardı, yenedünya ağaçları vardı.” (Tina, 69)

“Bahçemiz vardı. Yani o çok küçüklük anaokulu dönemi yaşlarımızda bizim park gibi koskocaman bir bahçe vardı. Bisiklet bile sürebileceğimiz kadar büyük bir alandı ve bahçede bir salıncağımız vardı. (Patrizia, 53)

“Talatpaşa Bulvarı üzerinde oturuyorduk. çok işlek bir sokak olmasına rağmen bizim evimiz o zamanlar dört, beş katlı bir evdi ve bahçe vardı. Hep bahçeliydiler. Dört, beş katlı olsalar bile

mutlaka bahçesi vardı ve çok rahatlıkla annem bizi bahçede oynamaya yollardı. Ben hatırlıyorum apartmanın diğer çocuklarıyla hep bahçede oynardık çok işlek olmasına rağmen.” (Laura, 66)

“Tabi Bornova’da bahçeli bir evdeydik yani bütün gün okuldan gelirdim, ağaca tırmanırdım, bisiklete binerdim, komşulara giderdik. Devamlı böyle bir... (...) Bir de bahçemiz vardı. Tabi bahçede böyle baya şeyler yetişirdi. Enginar bahçeden gelirdi, sebzelerin çoğu bahçeden, tavuklar bahçeden, çok güzel incir ağaçlarımız vardı. İki tane büyük incir ağacı... Bütün yaz o ağaçlardan incir yerdik. Yani baya bir şeyimiz vardı. Onun dışında tabi elma, kayısı, erik, ne bileyim ben başka neler vardı, yani baya bir çeşit vardı bahçede de şey verimliydi yani. Çok güzel suyumuz vardı hatırlıyorum çünkü Bornova da sulak bir yerdi eskiden. Onun için insanlar oraya gitti. Bornova’nın şeyi bir yazlık gibiydi Bornova aslında. Onun için bahçeler büyük vs. çünkü deniz kenarına gidildiği bir lüks yoktu 1800’lerde o yüzden evler öyle yapıldı. Her bahçenin içine özel sulama kanalları vardı. Sulama havuzları vardı. Biz çocukken o havuzu boşalttıkları zaman badanayla boyanırdı içi, ondan sonra temiz su doldurulurdu, havuz gibi kullanırdık ilk iki, üç hafta çünkü daha yeşermiyordu o. Buz gibi suyun içine... Yüzme havuzuydu bizim için. Acayip bir şeydi. Onu hatırlıyorum. Havuza girer çıkardık devamlı.” (Alberto, 60)

Katılımcıların çocuklukları, sosyal ve sanatsal aktivitelerin yoğun olarak bulunduğu ortamlarda geçmiştir. İzmir enternasyonal fuarı, hipodromdaki at yarışları, yazlıkta geçirilen yaz tatilleri, yapılan yürüyüşler, gidilen sinemalar, tiyatrolar, açık hava sinemaları ve pikniklerle birlikte unutulmaz anılar biriktirmişlerdir.

Eski İzmir’e ve çocukluğa nostalji sadece Levantenlere has değildir. Zaman içerisinde tek katlı ya da iki katlı müstakil evlerin yerini modern kentleşme anlayışıyla apartmanlar almıştır. Kentlerde nüfus artmış, araba sayısı çoğalmış, trafik artmış, suç oranı yükselmiş ve bunların sonucunda çocukların sokakta oynaması tehlikeli bir hal almıştır. Sadece kent nüfusunun ve tehlikenin artması çocukları sokaktan uzaklaştırmamıştır. Teknolojideki gelişmeler de çocuğu eve hapsetmiştir. İnternet, bilgisayar oyunları günümüzde çocuklar tarafından saklambaç, körebe, seksek, ip atlama, top oyunları, futbol gibi sokak oyunlarından daha çok tercih edilmektedir. Artık günümüzde sokakta oyun oynayan çocuklara çok sık rastlanmamaktadır. Önceki kuşaklar sokaklarda özgürce oynarken günümüz çocukları kısıtlı alanlarda çocukluğunu yaşamaktadır. Bireyler yalnızlaşmakta ve yabancılaşmaktadır. Katılımcılar, çocuklarının kendi çocukluklarına benzer bir çocukluk geçiremediklerinden dolayı üzüntülerini dile getirmişlerdir.

“Çocukluğum gayet mutluydu (...) o çocukluğumu benim çocuklarım yaşamıyor. Yaşatamıyoruz yani. Sokaklarda oynuyorduk, parklarda piknik yapıyorduk.” (Tina, 69)

“Çocukluk dönemim bana göre hani bugünü gördüğüm zaman bugünkü çocukların da büyüdüğünü... Benim bir oğlum var bu arada. 11 yaşında. Haziranda 12 olacak. Dolayısıyla onları görünce muhteşem geçtiğini söyleyebilirim. Gerçekten de sanıyorum bilmiyorum ama bizim yani ben dediğim gibi 71 doğumluyum herhalde bizler sokak çocuğu tırnak içinde tabirinin belki de son çocuklarız gibi geliyor bana. Yani hâlâ daha biz o zamanlar sokakta oynayabildik. Çünkü 71’liyim demek ki 81, 85, 86 yıllarına kadar sokaklarda büyüdük. Orada bisikletlere binip ne bileyim sokakta futbol oynayan bir nesildik.” (Lazzaro, 49)

“Saklambaç oynardık. Şimdi hiç görmüyorum yani ben çocukların dışarda bizim kadar oynadığını. Yani bizim Yahudi, Müslüman, ben Hristiyan olarak kızlarla ip atladığımı da hatırlıyorum, yakar top oynadığımı da top oyunları oynadığımı da saklambaç oynadığımı da... Çok iyiydi. Yani şimdikinden daha üst düzey bir komşuluk ilişkisi vardı diyebilirim.” (Tomaso, 50)

“Şimdi günümüzde ben çocuklarımı büyütürken bunu yaptırmadım yani onların bahçeye göndermedim. Biz çok daha rahat bir çocukluk yaşadık.” (Laura, 66)

“Mesela spor ayakkabılarımızı bu meşhur nikeları, adidasları hep Amerikan pazarından alırdık. Her zaman da almazdı babam çünkü ben çok ayakkabı tüketiyordum, çok top oynuyordum. O zamanlar sokakta oynanıyordu, betonda, asfaltta.” (Francesco, 52)

2.2. Alışverişin Yapıldığı Yerler Ve Alışveriş Alışkanlıkları İle İlgili Söylemler

Levantenlerin çocukluk dönemlerinde kimlerden ve nerelerden alışveriş yaptıkları bu bölümde ele alınmıştır. Levantenlerin Levantenlerden mi alışveriş yaptıkları araştırılmış ancak böyle bir ayırım görülmemiştir. Bunun nedeni İzmir’de azınlık gruplarının sayıca az olmasıdır. Alışveriş alışkanlıkları ile ilgili bilginin çocukluk dönemiyle ilişkili olarak sorulmasının nedeni o zamanlar daha çok Levanten’in İzmir’de yaşıyor olması, küçük esnafın ve yerel esnafın daha çok olması ve ithal malların Türkiye’de çok bulunmamasıdır. Bu bağlamda doğru bilgilere ulaşabilmek amacıyla çocukluk döneminin alışveriş alışkanlıklarına bakılmıştır. Katılımcıların çocukluk döneminde semtlerde daha az dükkân vardır. Giysi alışverişi yaşı daha ileri olanlarda Kemeraltı’ndan ya da sayısı az olan markalı giysilerin alındığı mağazalardan yapılmaktadır. Yaşı ileri olanlar hazır giyim mağazalarının yaygın olmamasından dolayı terzilere giysi diktirdiklerinden söz etmişlerdir. Karşıyaka’da oturanlar Karşıyaka Çarşı’dan alışverişlerini yapmaktadırlar.

Levantenlerin alışveriş alışkanlıkları üç grup altında özetlenebilir. İlki günlük ihtiyaçların karşılandığı, oturdukları yere yakın mahalle bakkalı, mahalle kasabı, mahalle pazarı gibi oluşumlardır. Katılımcıların çocukluk dönemlerinde büyük marketler, marka zincirler henüz yoktur. O yüzden temel ihtiyaç malzemeleri yerel esnaftan temin edilmiştir. Katılımcıların aileleri senelerdir gittikleri, belli dükkânları tercih etmişlerdir. Genellikle Müslüman esnaftan alışverişlerini yapmışlardır. İkinci grupta dinlerinden dolayı yasaklanmamış yiyeceklerin ya da dini bayramlarında tükettikleri yiyeceklerin temin edildiği yerler bulunmaktadır. İslam dini tarafından tüketilmesi günah sayılan domuz eti Levantenler tarafından tüketilmektedir. Ancak her kasapta domuz eti satılmamaktadır. Levantenler sadece belli kasaplardan domuz etini temin edebilmekte, İstanbul'dan getirtebilmekte ya da yurtdışına çıkışlarda evlerine getirebilmektedirler. Levantenler domuz eti tüketmektedir. Domuz eti yenmesini, Müslüman Türklerden ayrılan bir nokta olarak görmektedirler. Levantenlerin dini bayram alışverişleri de Müslümanlardan farklılık göstermektedir. Bayramlarda tüketilen belirli yiyecekleri de yine belirli kasaplardan temin etmektedirler.

“Dana dili... Bizim sofralarımızda hiç eksik olmayan bir şey bu da bayramlarda. Bunu herhangi bir kasapta bulmazdık. Bunu hazırlayanlar vardı mesela.” (Raimondo, 42)

“Paskalya zamanları mutlaka Şirinyer'e, Buca'ya gidilip, Bucalı kasaplardan oğlak eti alırdı. Yani böyle tipik şeylerle, alışverişler öyle geçerdi.” (Lazzaro, 49)

Üçüncü grupta ise Avrupa kültürünün yaşatılmasına olanak sağlayan ve yurtdışından getirilen ürünler bulunmaktadır. Bu ürünleri yurtdışı gezilerinde satın alıyorlardı ya da yurtdışında yaşayan akrabalar Türkiye ziyaretleri sırasında onlara getiriyordu. Bazı ürünler ise Amerikan Pasajı ya da PX (NATO askerlerine ait mağaza) gibi mağazalardan temin ediliyordu. Amerikan pasajı herkes tarafından ulaşılabilirken PX mağazasından sadece o mağazaya girme izni olanlar ya da mağazaya girebilen tanıdıkları olanlar alışveriş yapabildiklerini belirtmişlerdir. Bir dönem NATO askerlerinden alınan şeyler moda olmuştur. O yıllarda Türk mağazalarında ithal ürünlere çok sık rastlanmamaktadır. Satılanlar ise pahalıya satılmaktadır. Amerikan pasajında ise giysiler, parfümler, yiyecekler, alkol ve tütün ürünleri daha ucuza temin edilebilmekteydi ve Levantenler ihtiyaçlarının bir kısmını buradan karşılamaktaydı. Yurtdışından ve bu mağazalardan Fransız peyniri, domuz

salam, sosis gibi Türkiye’de satılmayan ya da nadir bulunan ve bu yüzden pahalıya satılan ürünleri almaktaydılar. İthal ürünlerin tüketilmesinin Avrupalı kimliklerinin öne çıkarılmasını sağladığı düşünülebilir. Levantenler gündelik alışverişlerini çoğunlukla Müslüman esnaftan yapmışlardır. Bornova Levantenlerinin sanayici ya da tüccar olmalarından dolayı Levanten esnaf bulunmadığı belirtilmiştir. Öte yandan Alsancak’ta Levanten dükkânların bulunduğu söylenmiştir ancak Bornova Levantenlerinin hayatında bu dükkânlar fazla yer almamıştır. Yaşı ileri katılımcılar Bornova ve Alsancak’ta mübadele zamanı gelen Giritli esnaflardan söz etmişlerdir. Bu esnaflarla Rumca konuşma şansı elde etmişlerdir.

İstanbul Levantenleri için ise durum farklıdır. İstanbul Levantenleri, Kurtuluş Caddesinde bulunan ve diğer azınlıklarında alışveriş yaptığı yerlerden alışveriş yapabilmektedir (Raimondo, 42). İzmir’de böyle bir yerin olmamasının nedeni İzmir’de İstanbul gibi büyük azınlık grupların olmamasıdır. Bu nedenle İzmir Levantenleri Müslüman halk ile daha kaynaştığı vurgulanabilir.

Katılımcılar, süpermarketlerin olmadığı zamanları nostalji ile hatırlamaktadır. Herkesin birbirini tanıdığı, “hoş geldin Madam, Mösyö” tabirlerini özlemektedirler.

“Eee o da bir keyifti. (Karşıyaka’da özellikle Karşıyaka çarşısının eski esnafı belliydi. Bugünkü Karşıyaka çarşısı ile hiç alakası yoktu. Herkes herkesi tanırdı. Manava gittiğinizde “hoş geldin”. Kasaba gittiğiniz de “Hoş geldin Madame”. Madam, Monsieur gibi şeylerle telaffuz eden esnafımız vardı. Türklerdi o yıllarda, benim artık olduğum yıllarda daha çocukken. (...) Belirli bir manavımız vardı. Belli bir kasabımız vardı. Belli bir balıkçımız vardı. Babam mesela mutlaka balık için hani şu anki Konak Pierre binası balık haliydi. Ben de hatırlıyorum. Beni alıp mutlaka balığımızı oradan belli bir balıkçıdan alırdık. Kasaba mutlaka, belli bir kasabımız vardı Karşıyaka Çarşısı’nda. Ona giderdik. Bakkalımız zaten mahalle bakkalıydı. Hep deftere yazdırırdık sonra babamız öderdi. Yani böyle bir alışveriş şeyimiz vardı.” (Lazzaro, 49)

2.3. Levanten Mutfağı

Bu bölümde Levantenlerin mutfak kültürü ve yemekleri ile ilgili söylemler, bayramlara özel tatlar ve Levanten kadınlar tarafından yazılan Levanten Yemekleri kitabı üzerinde durulmuştur.

2.3.1. Levantenlerin Mutfak Kültürü Ve Yemekleri İle İlgili Söylemler

Yemek kültürü, kültürel mirasın somut bir parçasıdır. Levantenlerin Anadolu'daki varlıklarıyla birlikte asırlarca Avrupa'nın ve Anadolu'nun kültürlerindeki etkileşimlerle de zenginleşen bir mutfak kültüründen söz etmek mümkündür. Bu mutfak kültürü sözlü geleneklerle nesilden nesile aktarılmıştır. Yemek kültürü aynı zamanda gündelik hayatın da göstergelerini oluşturur. Son dönemlerde mutfak kültürü ile ilgili araştırmaların sayısında artış gözlenmektedir. Mutfak kültürü incelemeleri halkbilimi, antropoloji ve buna yakın bilim dallarında ilgi görmektedir (Çelik, 2010, s. 127). Yemek yapmak “basit, mütevazı, devamlı, zamanda ve mekânda sürekli tekrarlanan, ötekilerle ve insanın kendi kendisiyle ilişkilerinin dokusuna kök salmış, “aile romanının” ve her bireyin hikâyesinin damgasını vurduğu, ritimler ve mevsimlerle olduğu gibi çocukluk anılarıyla da iç içe geçmiş bir etkinliğin (pratiğin) aracı” olarak tanımlanır. Pek çok aile yemeği, ebeveynlerin çocuğun bedeni üzerinde hâkimiyet kurma mücadelelerini sahnelediği tiyatrodur (De Certeau vd., 2009, s. 190-227). Hanke'ye göre, son yıllarda, yemek yeme alışkanlıkları ev içinden kamusal alana aktarılmıştır. Günümüzde, yemek yeme alışkanlıkları, bireyin kimlik ve hayata bakış açısına dair, aynı moda, stil ve diğer yaşam tarzı kaynakları gibi bilgi vermektedir (Bennett, 2013, s. 280).

Levanten Mutfağı, Ege mutfağının bir parçasıdır ve Ege mutfağına katkısı sonsuzdur. Levanten mutfağı birçok kültürün zenginliğinden beslenen bir mutfaktır. Bir karışımdır. Geldikleri ülkelerin izlerini taşır. İçinde Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan esintisi bulunur. İngilizlerin pudingleri, İtalyanların av yemekleri, salçalı yemekleri bu mutfağa girmiştir. Zamanla Rum ve Türk mutfağı olmak üzere başka kültürlerin yemeklerinden de özellikler yine bu mutfağa karışmıştır. Levanten mutfağı günümüzde de bir değişim içindedir. Farklı kültürlerle evlilikler devam etmekte ve o kültürlerin mutfağı da Levanten mutfağını etkilemektedir. Levanten mutfağı, bir merak mutfağı, birçok kültürün toplandığı bir mutfaktır. Katılımcılar, Levanten mutfağını “güzel”, “lezzetli”, “tadından doyum olmaz”, “başarılı”, “zengin”, “bir karışım”, “bir bileşim” “çok çeşitli”, “geleneksel”, “önemli”, “bir kültür”, “çok renkli” şeklinde tanımlamışlardır.

Yemek anılarının çocukluk anılarıyla bağlantısı vardır. Yemek, aileyi çağırır. Bu da çocukluk anılarını tetikler. Bugünün hızlı yaşamında fastfood tarzı şeyler ağırlık kazanırken, Levanten mutfağının geleneksel yapısının çocukluk döneminde aranması uygun görünmüştür. Katılımcıların sözleri de bu kararı haklı çıkarmıştır. Katılımcılar Levanten yemekleri denildiğinde anneanne ve annenin hazırladığı yemekleri hatırladıklarını, Levanten mutfağının anne mutfağı anlamına geldiğini ve aile kavramını hatırladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar, annelerinin yaptığı yemekleri anlatmışlardır.

Levanten mutfağının sucukaka, steyfi kimyalı, köftediya, skordaya, tufada, fridata, ayvalı, aloettes sans têtes, sumara gibi kendine özgü tatları vardır. Ayrıca tarama, ev yapımı mayonezli levrek, şeker lokum adı verilen küçük küçük kurabiyeler, limonata, evde hazırlanan sosisler, kuş, yaban domuzu gibi av etleri, beyin salatası gibi lezzetlerde bulunmaktadır. Sözlü gelenekler ile mutfak kültürü de sonraki kuşaklara taşınmaktadır. Önceki kuşaklar yemek tariflerini sonraki kuşaklara öğretmektedir. Annelerin, teyzelerin, anneannelerin tarifleri yazılı hale getirilmekte ya da bu kişilere ait tarif defterleri sonraki kuşaklara verilmektedir. Levanten kadınlar, Müslüman ya da yabancı gelinlerine de mutfak kültürünü öğretmişlerdir (Lazzaro, 49; Francesco, 52; Alberto, 60). Geleneksel tarih anlayışında mutfak, kadının alanı olarak görülmüştür. Yemekleri hazırlamak kadının görevi olarak algılanmıştır. Levantenler, Türkiye'nin Avrupalı yüzünün bir parçası olarak görülmüştür. Ancak Levantenlerde de hâlâ yemek yapmanın kadının görevi olduğuna dair yaygın bir kabulün olduğu düşünülebilir.

Bazı Levanten yemeklerine ve tariflerine aşağıdaki tabloda değinilmiştir. Bu tarifler katılımcıların anlatımlarından oluşturulmuştur. Bazı yemek tariflerinde yemeğin aynı ama isimlerin farklı olduğu görülmüştür.

Tablo 24. Levanten Yemekleri ve Tarifleri

Yemek İsmi	Yapılışı	Katılımcı ve Yaşı
Sucukaka	İşte bir sucukaka vardır. Böyle bir kuru köftedir aslında onun bazı. Onu ya domates soslu yaparlar ya da şey ya da balaka dediğimiz bir çeşit ekşili köfte ama daha küçük olur. İçinde pirinç olmaz. Daha böyle bir kıyma ağırlıklı bir çorba gibi ya da domates soslu olarak yenir.	Tony, 39
Sucukaki	Sonra sucukaki dediğimiz yani biraz daha sıkı, köftenin biraz daha sıkısı olan yani İnegöl köfte gibi düşünün ama tabi kaşar filan yok içinde onun güzel böyle bir domates sosunda ama gerçek domates sosu yani kalkıp da öyle konserve filan olmayacak şekilde ve içine de yeşil çizik biber ve defne yaprakları konulanı çok iyi hatırlıyorum.	Tomasso, 50
Steyfi Kimyali	İşte steyfi kimyali diye bir köfteleri vardır. Şekil olarak ya da görüntü olarak biraz kadınbudu köftesine benzer ama tadı tamamıyla farklıdır.	Tony, 39
Köftediya	Mesela İzmir’de köftediya dediğimiz bir patlıcanla yaptığımız bir köfte vardır.	Tina, 69
Köftedez	Daha sonra patlıcanla kıymayı karıştırıp köftedez dedikleri güzel bir yemek çeşidi vardı. Yani onu kızartırlardı ve onlar soğuk da yeniliyordu. Yani pikniğe filan gittiğimizde onlarda rahatlıkla köfte yanınıza alınıyor ama diğer köfte gibi olmadığı için tam yani soğuk da yenilebiliyordu. Onu hatırlıyorum çok güzel.	Tomasso, 50
Skordaya	Skordaya dediğimiz sarımsak, yağ, sirke ile yaptığımız bir sosumuz vardır etlerin yanına koyarız.	Tina, 69
Tufada	Tufada dediğimiz bir yemek vardır. Elma, havuç, salça, sirke ile hazırladığımız yahni yaparız yani yahnimiz böyledir. Soğan koyarsın, tavşan eti koyarsın, kuşbaşı et koyarsın içine.	Tina, 69

Yemek İsmi	Yapılışı	Katılımcı ve Yaşı
Fridata	Fritada dediğimiz, çok sevdiğimiz bir yemek var. O da baharda olur. Süt kuzu çıkar, marulla veyahut ciğerle, ya süt kuzuyla veyahut da marulla üstüne kestirme olarak yapılan yemeğimiz vardır.	Tina, 69
Ayvalı	Ayvalı mesela et vardır. Köfteli, salçalı, yeşil çekiş zeytinle yapılan yemeğimiz vardır.	Tina, 69
Aloettes Sans Têtes	Mesela annem öldüğünden beri yemediğim işte “Alouettes sans têtes” diye işte böyle anrikodu işte birbirine bağlardı ve çevirirdi ve onu yerdik mesela.	Raimondo, 42
Sumara	Mutlaka evde badem suyundan yapılan sumara dedikleri bademden yapılan bir o bozaya benzeyen bir çeşit vardı.	Tomasso, 50
Krok	Onun dışında krok dediğim bir şey vardı. Annem onu da yapardı. Yumurthanın sarısı ve şekeri karıştırıp elle ama beş dakika, on dakika, yarım saat onu güzelcene köpürtüp onu içirirdi yani kemiklerimizin... Bazen düşünüyorum yani ne kardeşim ne ben defalarca düştük hiç kemiklerimizi kırmadık yani o açıdan sağlamım. Belki mutlaka faydası olmuştur o dönemde.	Tomasso, 50

2.3.2. Bayramların Tadı

Bu bölümde dini bayramlardaki yemeklere yer verilmiştir. Bu bağlamda inanç- toplum bağlantısına da dikkat çekilmek istenmiştir. Dini bayramlar da kendine has bir mutfak kültürü oluşturmuştur. Bayram ve kutlamaların olduğu yerde her zaman yeme-içme söz konusudur. Bu bağlamda sofralar da önem kazanmaktadır. Bayram ve festival sofralarının bir özelliği de kültürlerarası yakınlaşma ve diyalogu artırmasıdır. Bunun nedeni bayramlarda ve kutlamalarda kurulan sofraların din, dil, ırk ve cinsiyet ayırt etmeksizin herkes tarafından kabul görmesidir (Tükyılmaz, 2016, s. 32). Özel gün yemekleri, normal günlerde yenilen yemeklerden farklıdır ve toplu olarak yenilir.

Hristiyan cemaatinin iki büyük bayramı vardır. Noel ve Paskalya... Bu iki büyük bayram büyük bir coşkuyla kutlanır ve bu günlere ait özel, spesifik tatlar

vardır. Bu tatları hazırlamak için yapılan alışverişe dahi ayrı önem verildiği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Paskalya ve Noel yemekleri her Levanten ailede farklılık gösterir. Bunun nedeni yetiştikleri ve onlara aktarılan kültürdür. Örneğin bazıları Noel’de kuzu eti yerken, bazıları domuz eti, bazıları da hindi yemektir. Bazı aileler özel olarak Bucalı kasaplardan oğlak eti alırken, bazı aileler de dana dili temin etmektedir. Katılımcıların bayramlara özel tatlar ile ilgili söylemleri şu şekildedir:

“Bizlerin yaptığı bir tarz özellikle Noel yemeklerinde yapılan bir özel külbastıya benzer bir tatlımız vardır. Normalde şekerli bir su yerine ya da şekerli bir şerbet yerine balla tatlandırılır.” (Tony, 39)

“Paskalya zamanları mutlaka Şirinyer’e, Buca’ya gidilip, Bucalı kasaplardan oğlak eti alırdı. Yani böyle tipik şeylerle, alışverişler öyle geçirdi. (...) Özellikle işte yapılan kurabiyelerle normalde işte aynı şekilde yapılan Noel kurabiyeleri yani onların hepsi... Hâlâ devam ettiriyorum onu söyleyeyim. Yani en azından çok şükür annem hayatta olduğu sürece sağ olsun bize yapıp yapıp gönderiyor. Eşime de öğrettiği için inşallah biz de bu şekilde böyle bunu götürmeye devam edeceğiz.” (Lazzaro, 49)

“O kasaplarda bulunmayan dil vardı. Dana dili... Bizim sofralarımızda hiç eksik olmayan bir şey bu da bayramlarda.” (Raimondo, 42)

“Taneli mercimek hatta ona Meryem ananın gözyaşları denir. Paskalya süresince yani o kırk günlük kış süresince her cuma mutlaka mercimek yedik.” (Tomaso, 50)

“Normal Bornova şeyi (Noel yemeği) Hindi pişirmektir. Hindiyle her zaman iç pilavla doldurulurdu. Kestane ve iç pilavlı bir hindi yapılırdı. Noel pastası enteresandı. O bir, iki ay önceden tamamen İngiliz usulü çünkü halamın kocası da İngiliz’di. Hakiki doğma, büyüme İngiliz’di. O daha İngiliz kültürüne alışık olduğu için o Noel pastasını bir meyveli çok böyle aromatik, bol konyaklı bir pasta iki ay önceden yapılırdı. Her hafta ona konyak dökülürdü. Böyle ağır ve şey bir pasta... Onun üzerine de sonra badem ezmesinden bir şey yapılırdı hatırlıyorum örtü. Ondan sonra beyaz şeyden yumurta akıyla beyazlaştırılırdı. Ben o pasta yapılırken her seferinde yanındaydım çünkü tatmak istedim. O kadar lezzetliydi ki ondan çok iyi hatırlıyorum o pastayı. Sonra devam ettik bunu yapmaya. Hatta eşim de yaptı ama çoğu kişi sevmiyor artık onu. Bir tek ben yiyordum. Onun için vazgeçtik. Artık o pastada yapılmıyor. Maalesef... (...) O paskalya için biraz daha... Ama gene fırında kuzu yapılır, işte zeytinyağlılar, yemekler, yumurta tabi ki boyanır. O yumurtalar kırılırdı.” (Alberto, 60)

2.3.2.1. Levanten Yemekleri Kitabı

Levantenler, mutfak kültürlerini nesilden nesile aktarmışlardır. Ancak son yıllarda hazır yemek alışkanlığının artması, iş hayatının yoğun olması gibi nedenlerle sonraki kuşaklara aktarım konusunda bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Uğraştırıcı Levanten yemeklerinin yerini fastfood tarzı hızlı bir şekilde yapılan ve hızlı bir şekilde tüketilen yemeklere bıraktığı gözlenmiştir. Özellikle vefat eden aile büyüklerinin sonrasında bu yemekler yapılamamaktadır.

Bu kültürü korumak amacıyla 4 Levanten kadın bir araya gelmiş ve büyüklerinin yemek tariflerini toplayıp Levanten yemek tariflerinin ve kültürünün anlatıldığı bir kitap yazmışlardır. Ingrid Braggiotti, Aude Ragusin, Lotte Romano ve Maria Elisa Sponza tarafından üç yıl içerisinde hazırlanan kitap, “bir tutam nostalji, bolca lezzet, aldığı kadar un” sloganıyla “Mutfak Tarihinin Levanten Tarifleri” adıyla yayınlanmıştır (Beyaz Gazete, Mutfak Tarihinin Levanten Tarifleri Yoğun İlgi Gördü, Erişim Tarihi: 22.10.2020).

Kitabı ilk çıkarma fikri İzmir Sefarad Mutfağı alanındaki çalışmalarıyla da bilinen Nükhet Franko tarafından ortaya atılmıştır. Maria Elisa Sponza öncülüğünde ise 4 Levanten kadın bu kitabı yazmak üzere toplanmıştır. Kitabın yazımı için çok emek ve zaman harcanmıştır. Yine de istenen tüm tarifler çeşitli nedenlerle toplanamamıştır (Yeni Asır Gazetesi, Levanten Mutfağı Kitaba Girdi, Erişim Tarihi: 22.11.2020). Dört yazar, kitabın amacının “Anneannelerinin, unutulmaya yüz tutmuş yemek tariflerini, gelecek nesillere aktarmak ve kitabı okuyacak herkese bu kültürün zenginliğini armağan etmek olduğunu” belirtmişlerdir (Beyaz Gazete, Mutfak Tarihinin Levanten Tarifleri Yoğun İlgi Gördü, Erişim Tarihi: 22.10.2020). Kitapların geliri Bornova Aşık Veysel Görme Engelliler İlköğretim Okuluna ve Ege Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren hasta çocuk evleri vakfına verilmiştir (Yeni Asır Gazetesi: Levanten Mutfağı Kitaba Girdi, Erişim Tarihi: 22.11.2020). Kitabın hazırlık sürecinde birçok tarif toplanmıştır. Bu toplanan tariflerin bir kısmı kitapta kullanılmıştır.

Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşümü: Levanten Mutfağının Doğuşu- Bir Karışım Mutfağı, Motif Kodu: D40 Başkasının Benzerliğine Dönüşüm: Yemek Alanında Yerel Kültür İle Etkileşim

Levantenler, gelinen ülkelerin yemek alışkanlıklarını ve kültürlerini de Anadolu'ya taşımışlardır. Yıllar içerisinde farklı kültürlerle ortak yaşam, iş hayatı, evlilikler şeklinde gerçekleşen etkileşim sofranın alanında da etkili olmuştur.

Tablo 25. D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşümü: Levanten Mutfağının Doğuşu, Motif Kodu: D40 Başkasının Benzerliğine Dönüşüm: Yemek Alanında Yerel Kültür ile Etkileşim

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Levanten mutfağı aslında bir karışım mutfağı gibi geliyor. Hani bir işte İtalyan esintisi olan kısmı var, bir Rum tarafından gelen kısım var, bir Ermeni mutfağı ile karışık var. İşte Türk mutfağıyla karıştırılmış hali var.	Levantenler geldikleri köken ülkelerin yemek alışkanlıklarını da Anadolu'ya getirmişler ve zaman içerisinde diğer köken ülke Levantenlerinin ve yerel gruplarından da etkilendikleri bir mutfak kültürü geliştirmişlerdir.
Tony, 39	İşte, bir kısım mesela anneannem, dedemin kuzeninin, kuzeni işte bir Belçikalı ile evliydi. Tabi rahmetli oldu yıllar önce. Oradan böyle bir Belçika mutfağından bir gelen şeyler var. Mesela fırında yılan balığı gibi...	Farklı kökenler arasında yapılan evlilikler de Levanten kültürünün ve Levanten mutfağının oluşumunda etkili olmuştur.
Jerry, 39	Artık kültürler birbirleriyle karışmaya başlayınca yani sofralarda da bu gözükmeye başladı. İşte atıyorum tabi ki de domuz biftek, bifteğin yanına yaprak sarması mesela... Yani Türk kültürüyle Avrupa kültürü...	Levanten mutfağı, birçok kültürün karışımıyla oluşmuş bir mutfaktır.
Alberto, 60	Noel pastası enteresandı. O bir, iki ay önceden tamamen İngiliz usulü çünkü halamın kocası da İngiliz'di. Hakiki doğma, büyüme İngiliz'di.	Gelinen her köken ülke Levanten mutfağına etkide bulunmuştur.
Alberto, 60	Eee valla çok karışık çünkü biz şimdi babaannem, işte annem anlatıyor. İlk geldiği zaman ev, mutfak işlerine karışması yasaktı. Babaanne, büyük evdeki menüyü ve alışverişi o organize ederd. Ondan sonra zamanla tabi o yaşlandıkça annem de şeyleri öğrendikçe oradaki, onun için bizim daha da karışıktı. Biraz daha Avrupai yemekler ve de Levanten, Türk mutfağı çünkü çalışan bayanda tabi ki zeytinyağlılar vs. çünkü. Baya kozmopolit bir çeşit vardı bizde. Hem biraz daha Avrupai hem biraz daha şey Türk de vardı, Rum da vardı. Üçü de vardı bizde. Üç mutfağımız vardı yani. Evet... O devam etti çünkü annem iyi bir aşçıydı, halam çok çok iyi bir aşçıydı. O da bu şeyin içindeydi.	Levanten mutfağı, gelinen köken ülkelerin, Rumların ve Türklerin mutfağından etkilenmiştir. Yabancı gelinler bu kültürü öğrenmişler ve devam ettirmişlerdir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Şimdi Levanten yemekleri diye bir şey yok aslında istiyorsanız. Yani Levanten... Bir Sefarad mutfağı vardır ama Levanten mutfağı yoktur. Birçok Levanten... Ne diyelim? Ülkelerden gelenlerin birleştirdiği bir mutfak vardır. Çok Türk yemeklerimiz de vardır ama ortak yani bir, bir karmaşa istiyorsanız. Çok şey var ama. İngilizlerden pudingleri vardır, Christmas kekleri vardır. İtalyanların çok avcıydılar. Av yemekleri vardır veya makarna ne bileyim ben salçalı yemekler, çok şeydir çok burada bulunan Yunanlılardan çok etkilenmiş yemekler çünkü aşçıların çoğu Girit'ten gelen bu ailelerin mesela Bornova'daki bütün ailelerin evlerinde aşçılar vardı ve hepsi Girit'ten gelen bayanlardı. Onun için o Yunan yemekleri de çok etkiledi. Birçok şeyin toplamı.	Levanten mutfağı birçok ülkeden gelen kişilerin birleştirdiği bir mutfaktır. Bu mutfağı, Rum ve Türk kültürü de çok etkilemiştir.
Tina, 69	Levanten kültüründe İtalyan yemekleri de var, Fransız yemekleri de var, Yunan yemekleri de var, Rum yemekleri de var.	Levanten mutfağı, farklı kültürlerin mutfak kültürlerinin bir karışımıdır.
Lazzaro, 49	Daha çok o da bir karışım. İtalya, Yunanistan mutfağı karışım bir mutfak diyebiliriz. Rum ve İtalyan karışımı bir mutfak...	Levanten mutfağı, farklı yemek kültürlerinin bir karışımıdır.
Francesco, 52	Valla Levanten yemekleri çok renkli ve çok çeşidi boldur yani şöyle söyleyeyim bir karışımıdır aslında. Yani geleneksel, kim hangi ülkeden göç ettiyse biraz onu getirmiş, buradaki Rumların ki Türk yemekleriyle aynıdır aşağı yukarı bunların da. Onlarla karışmış dolayısıyla çok lezzetli ve çok renkli yani diyebilirim. Çeşidi bol bol...	Levanten mutfağı, farklı yemek kültürlerinin bir karışımıdır.
Elena, 49	Levantenlerin de mutfağı karışık. Ama bence en fazla Rumlardan etkilenmiş bir mutfak. Aynı zamanda Türk mutfağına da çok yakın yani çok da uzak değil çünkü yani mutfak dediğiniz aslında malzeme ile alakalı bir şey ve aynı iklimin insanıyız.	Levanten mutfağı, farklı yemek kültürlerinin bir karışımıdır.

2.4. Levanten Ebeveynlerin Çocuklarını Yetiştiriş Şekli

Levanten ebeveynler, ilgili anne ve babalar olmuşlar ve çocuklarına vakit ayırmışlardır. Çocuklarının kültürel ve sosyal olarak da gelişimini desteklemişlerdir. Sinema, tiyatro ve kültürel etkinliklere önem vermişlerdir. Bu bağlamda çocuklarını iyi yetiştirmeye gayret etmişlerdir. Çocuklarının iyi yetiştirilmesi konusunda çevrenin de takdirini kazanmışlardır. Aile tarafından görgü kuralları verilmeye çalışılmıştır. Çocuklardan aileye örnek davranılması istenmiştir. Küfür edilmemelidir, başkalarına saygılı davranılmalıdır, sofrada adabı öğrenilmelidir. Dolayısıyla ailelerin çocuklarını çevreye saygılı, kültürlü ve medeni bireyler olarak

yetiştirmeye çalıştıkları görölmektedir. Ebeveynler, çocuklarını Levanten kültürüne göre yetiştirmek istemişler ve bunun için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamışlardır. Katılımcıların söylemlerinden ebeveynlerin çocuklarını küçük yaşlardan itibaren azınlık olmalarından dolayı karşılaşılabilecekleri sorunlara yönelik hazırladıkları saptanmıştır. Çocuklara farklılıklar öğretilmekte, dinlere ve farklılıklara karşı saygılı ve hoşgörölü olunması sağlanmaktadır. Böylece ileride karşılaşılabilecekleri sorunlarda çocukların büyük bir şok ve hayal kırıklığı yaşamaları engellenmeye çalışılmakta, sorunlarla daha rahat başa çıkabilmeleri öğretilmektedir.

Motif Kodu: P231.3 Anne Sevgisi: Çocukların Ebeveynler Tarafından İleride Çıkabilecek Sorunlara Hazırlanması, Motif Kodu: C441.1 Aile, Oğlunun Kaplan Kılığına Girmesinden Korktuğı İçin Kaplanları Tartışmaya Cesaret Edemez, Motif Kodu: P230 Ebeveynler Ve Çocuklar: Ailelerin Çocuklarını Yetiştiriş Şekli

Levantenler, çocuklarını azınlık olarak gündelik hayat içerisinde yaşanabilecek olumsuz olaylardan ve diyaloglardan daha az etkilenmeleri amacıyla eğitmektedir. Katılımcılar bu sayede Levanten olmalarından dolayı bir problemle karşılaşsalar bile travmatik bir durumun oluşmadığını belirtmişlerdir. Aileler çocuklarını güçlü, en küçücük olayda yıkılmayacak, mütevazı yetiştirmekte ve çocuklarına göze batmamayı öğretmektedir. Bu bağlamda P231.3 Anne Sevgisi, C441.1 Aile, Oğlunun Kaplan Kılığına Girmesinden Korktuğı için Kaplanları Tartışmaya Cesaret Edemez ve P230 Ebeveynler ve Çocuklar motif kodlarının kullanılması uygun bulunmuştur.

Tablo 26. Motif Kodu: P231.3 Anne Sevgisi/ C441.1 Aile, Oğlunun Kaplan Kılığına Girmesinden Korktuğu İçin Kaplanları Tartışmaya Cesaret Edemez/ P230 Ebeveynler ve Çocuklar: Ailelerin Çocuklarını Yetiştirme Şekli

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Yani dürüst olmak gerekirse hiçbir zaman rahatsız hissettiğimi düşünmedim. Bir, bir ayırım da olmadı. Herhalde aileden gelen yetiştirilme tarzından kaynaklı yani olduğu gibi herkesi kabul ettim. Hiçbir zaman ben şahsen dinin özellikle bir ayırıcı nitelik taşıdığını düşünmedim.	Aileler, çocuklarını herkesi olduğu gibi kabul etmelerine yönelik eğitmektedir.
Jerry, 39	Levantenlerin biraz sabır konusunda çok iyi olduklarını düşünüyorum. Evet her dinde insanın katılmayacağı fikirler vardır. Ama onu... Olayın o olmadığını ve aslında çok daha büyük bir resim olduğunu görebiliyorsanız, tabii ki kiliseye gitmeye devam ediyorsunuz. Benim de hoşuma gitmeyen bazı şeyler var. Her dinde yani mesela İslam'la ilgili de belki katılmadığım konular var. Dile getirmem çünkü bu benim yerim değil. Herkes kendi şeyini eleştirir diye. Mesela burada bizim gördüğümüz bir... Ailede gördüğümüz bir kültürdü. Kendi dinimi dile getirebilirim ama...	Levantenler, sabırlı olmayı öğrenmektedir. Katılımcının söylemlerinden Müslüman Türklerle bazı konularda konuşulmamasına yönelik aileden alınan bir kültürün olduğu anlaşılmaktadır. Din, bu konulardan biridir.
Raimondo, 42	İtalyan Anaokulu'nda da tamamen böyle Türklerden kesilmiş bir durumumuz yoktu. İki tane sınıf vardı. Ben Hristiyanların sınıfındaydım. Bir tane de Türklere açılan bir sınıf vardı. Dolayısıyla Türk arkadaşlar da vardı orada. Çok böyle büyük bir nasıl diyeyim? Böyle bir şok yaşadığımı hatırlamıyorum. Yanılmıyorsam birazcık da annen baban seni bu duruma nasıl hazırlıyor? O da önemli bir şey. Yani annemle babam beni Gazi'ye gönderdikleri zaman orasının iyi bir yer olduğunu söylediler. Ben de gittim. Hani şimdi çok böyle ha Türkler bunlar bilmem ne diye öyle bir şey de yoktu. Biraz anne ile babanın seni nasıl hazırladığı da önemli tabii çünkü o dönemdeki seçimler birazcık onların kararlarına göre kalmıştı.	Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken, azınlık olmalarından dolayı yaşayabilecekleri sorunlara karşı da eğitmektedir.
Laura, 66	Hiçbir zaman bir sorun yaşamadık. Sadece mesela hatırlıyorum sınıfta o tarih dersini gördüğümüz zaman engizisyonlar geldiği zaman veya o dönemde mutlaka böyle öğretmenler bir iğneleyici bir şeyler söylerlerdi ama bizi rahatsız etmiyordu yani buna herhalde aile hazırlıyordu bizi. Şimdi hatırlamıyorum ama hiçbir zaman bir rahatsızlık hissetmiyorduk.	Katılımcı, kendileri ile ilgili iğneleyici laflara karşı rahatsızlık duymadıklarını çünkü ailenin bu doğrultuda onları yetiştirdiklerini belirtmektedir.

2.5. Okul Tatilleri İle İlgili Bellek Ve Söylemler

Çocukluk anılarında yaz tatilleri önemli bir yer tutmaktadır. Okul haricindeki bir dönemi ifade eden yaz tatilleri aynı zamanda bir rahatlama dönemidir. Çocuklar için güneş, deniz ve bitmeyen eğlencenin olduğu bir dönemdir. Çocukluk dönemine ait tatillerin incelenmesinin aynı zamanda Levantenlerin toplumsal statülerine, geleneklerine ve alışkanlıklarına da ışık tutacağı düşünülmektedir. Levantenlerin yaz tatillerinde genellikle yazlıklarına gittikleri belirlenmiştir. Yazlık olgusu Levantenlerde eskiye dayanmaktadır.

Yazlık kavramının ortaya çıkışı ve yaygınlaşması Batı'da da Osmanlı'da da 19. yüzyıldadır. Bunda da en büyük etken kentleşme olgusu ile birlikte ulaşım ve iletişim imkânlarındaki gelişmelerdir (Alkan, 2014, s. 22). Sayfiye, tatil yoluyla kentin hızlı ritminden kopma arzusunu ve doğaya daha yakın olmayı ifade eder (Aubin-Des Roches, 2006, s. 17). Sayfiye kavramı, doğa ile bağlantılı kişiye özel bir yaşam alanı sunarken aynı zamanda sosyal kimliklerini sağlamlaştırarak güç ve prestijin de sembolü olmaktadır (Dagenais, 2005, s. 315). İstanbul'da orta sınıfın gelişmesiyle beraber sayfiye gündelik hayatın bir parçası olmuştur. Bunda yeni bir bürokrat kesimin ortaya çıkması ve Levantenlerin Kırım Savaşı'ndan itibaren zenginleşmeleri etkili olmuştur. Tanzimat sonrasında yabancılara mülk edinme hakkı tanınmıştır. Bu durum sayfiye hayatının gelişmesini hızlandırmıştır. Göztepe, Altunizade ve Kadıköy yazlıkların gözde mekânı haline gelmiştir (Alkan, 2014, s. 23). Polonyalı seyyah Edward Raczynski (2019, s. 118), 1814 yılında gerçekleştirdiği seyahatle ilgili olarak Büyükkada'da 1813'deki veba salgınına kadar Avrupalı tüccar ve bazı yabancı elçilerin yazı geçirdikleri köy evlerinin ve bahçelerinin olduğunu belirtmiştir. Veba salgınından sonra bu evlerin büyük bir bölümü terk edilmiştir.

Yazlık mesken olgusu İzmir Levantenleri arasında ulaşım imkânlarındaki ilerlemeler, ekonomik ve kültürel farklara göre gidilen mekân ve zaman olarak farklılıklar göstermiştir. Katılımcıların çoğu çocukluklarında yazlarını Çeşme ya da Kalabak Urla'da geçirdiklerini belirtmişlerdir. Anlatımlarda ayrıca buraların Levantenlerin buluşma yeri olarak da görüldüğü anlaşılmaktadır. Önceki yıllarda oturdukları ilçeye göre gittikleri yazlık mekân değişmiştir. Ulaşım imkânlarının

günümüzdeki gibi gelişmiş olmamasından dolayı genellikle oturdukları yerlere yakın yerleri tercih etmişlerdir. Ekonomik durumları da bu tercihlerde rol oynamıştır. Bornova Levantenleri ekonomik bakımdan daha iyi durumdadır. O yüzden Çeşme'yi tercih etmişlerdir. Alsancak Levantenleri ise başta Klizman sonra da Urla Kalabak'ta yazlarını geçirmişlerdir. Karşıyaka Levantenleri ise Aliğa tarafını seçmişlerdir (Tomasso, 50; Giorgio, 76; Alberto, 60). İlk başlarda ekonomik durumu iyi olanlar Çeşme'ye gidebiliyorken sonrasında ulaşım imkânlarının artmasıyla birlikte daha çok kişi Çeşme'yi tercih etmeye başlamıştır. Zamanla Çeşme statü simgesi haline gelmiş ve yazları Çeşme'de geçirmek bir moda dönüşmüştür. Katılımcıların çoğu, çocukluk dönemlerinde yaz tatillerinin iki, üç ayını yazlık mekânlarda geçirdiklerini belirtmiştir. Bu süreçte ev kiralamışlar ya kendi evlerine gitmişler ya da Dominiken Kilisesine bağlı İtalyan kampında kalmışlardır. Cemaatin olduğu yerlerde ya da İtalyan kampında yazları geçirmek çocukların Levanten kültürünü edinmesinde etkili olmuştur. Levanten cemaatinin olmadığı yerlerde çok nadir yazlık ev satın alınmıştır. Yazları, ailelerin arkadaş çevrelerine ya da akrabalara da kısa süreli kalmalı ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. İzmir Levantenlerinin çok eskilere dayanan yazlık kültürleri bulunmaktadır. İlk olarak Çeşme'de Yıldız Burnu'nda yazlıklar inşa etmeye başlamışlardır. Whittall ve Giraud'lar ilk olarak Yıldız Burnu'nda deniz kenarında iki ev inşa etmişlerdir. Zamanla burada bulunan evler çoğalmıştır.

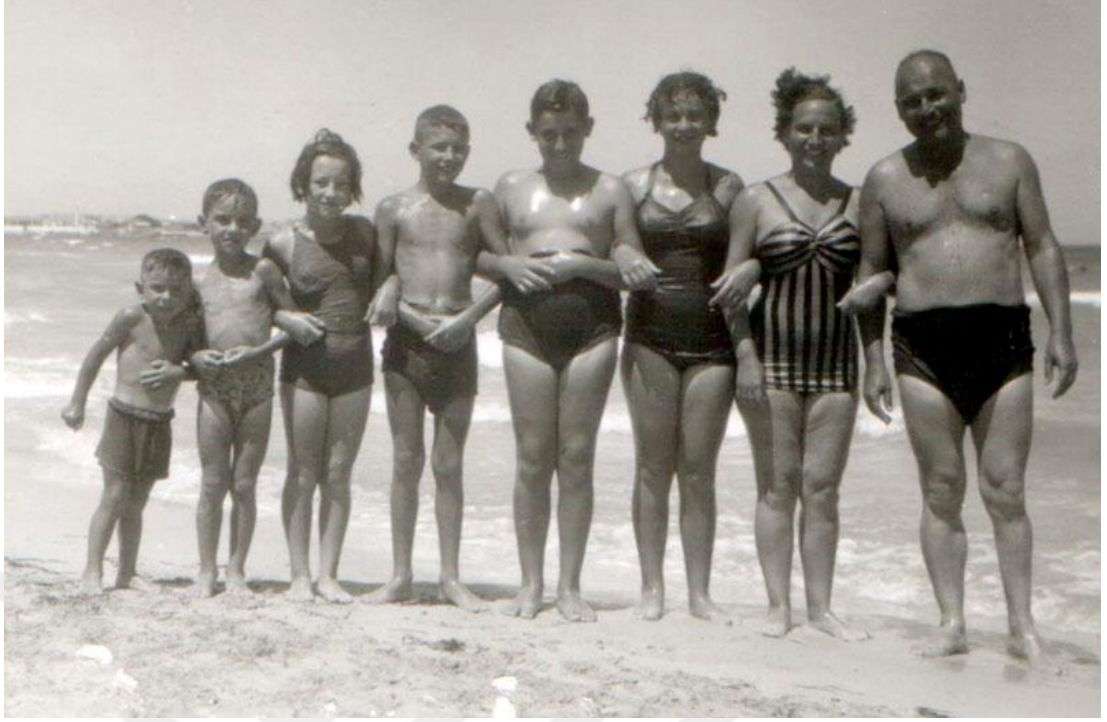

Resim 1. Yıldız Burnu (Çeşme)

The Yıldızburnu area of Çeşme, formerly known as the Whittall Terrace, photo taken in 1951, the nearest house and garden built by Edmund Haydn Giraud, later inherited by his late son, Godfrey Giraud, still family owned. (Erişim Tarihi: 24.11.2020- fotoğraf <http://www.levantineheritage.com/cesme.htm> adresinden alınmıştır.

Resim 2. Çeşme (Erişim Tarihi: 24.11.2020- fotoğraf <http://www.levantineheritage.com/cesme.htm> adresinden alınmıştır.)

Resim 3. Ilıca, Çeşme, 1952.

Fotoğrafta bulunanlar: Clemente Mulino, Giorgio De Portu, Bianca De Portu, Giorgio Mulino, Vittorio Desii, Gilda Mulino, Yolanda Calleja, Vittorio Mulino. (Erişim tarihi: 24.11.2020 <http://www.levantineheritage.com/mulino.htm> fotoğraf adresinden alınmıştır.)

Yazlık ev edinme tutkusu zamanla çoğalmıştır. Öncesinde belli insanların yazlık evleri varken şimdi yazlık evi olanların sayısında büyük bir artış olmuştur. Yaşı ileri olan ve çocukluğu döneminde yazlık evi olmayanlar gününbirlik İnciraltı'na gidildiğini hatırlamaktadır.

“Herkesin yazlığı var mesela. Yazın herkes denize gidiyor. Bizim, biz küçükken hiçbirimizin yazlıkları yoktu. Hepimiz şehirde kalıyorduk. Onun için bir buluşma şekliydi. (...) Tatiller evde geçerdi çünkü dediğim gibi size yazlıklarımız yoktu onun için. Sinemaya bol giderdik. Açık hava sinemaları çok vardı. Yedi tane mi ne vardı. İki günde, üç günde bir film değiştirirlerdi. Onun için her akşam bir sinemaya giderdik ve hep şey mesela biz arkadaşlarla “nereye gidiyorsunuz?” “Anne ne olur lütfen buna gidelim” çünkü biz de orada buluşuyorduk. Yani sinemaydı... Denize gitmek olayı İnciraltı'na gidiyorduk gününbirlik. Hep gününbirlik şeylerdi. Böyleydi yani. Şimdiki gibi değildi. Bizimki farklı bir çocukluktu.” (Laura, 66)

Levantenler çocuklarının kültürel ve fiziksel anlamda gelişimine yönelik eğitimlerine yazları da devam etmişlerdir. Dalma etkinlikleri, balık tutma, yüzmeye,

deniz turnuvaları, sinema etkinlikleri, piknikler yaz günlerinde yapılan etkinliklerdir. Geçmişte yazlık mekânlar, Levantenlerin kendi cemaatleri içerisinde sosyalleşmesini sağlamıştır. Önceki kuşak Levantenler genellikle kışın kullandıkları meskenlerinde olduğu gibi yazları da kendi cemaatlerinin bulunduğu yerleri tercih etmişlerdir. Böylece kendilerini daha güvende hissetmişler, kendi cemaatleri içerisinde daha rahat hareket edebilmişler, Müslüman Türklerden uzak kalabilmişler ve çocuklarına Levanten kültürünün öğretilmesini sağlamışlardır. Tatil zamanları, çocukluk döneminde yurtdışına da tatil amaçlı çıkışlar gerçekleşmiştir.

Önceki kuşaklar bütün yaz boyunca yazlık mekânlarda kalırken zamanla genç kuşak Levantenlerde bu durum değişmiştir. Bunun nedeni artık kadının da aktif olarak çalışma hayatının içinde yer alması dolayısıyla yazlıklara sadece hafta sonları gidilebilmesi, iş yoğunluğunun fazla olması ve turizmdeki gelişmelerle beraber başka yerleri de görme isteğidir. Önceki kuşaklar, kendi cemaatlerinden insanları ya da Avrupalı subaylar gibi Avrupa bağlantısı olan kişileri yazlık mekânlarında ağırlarken zamanla misafir profili de değişmeye başlamıştır. İstanbul Levantenleri ve İzmir Levantenleri yazlık mekânlarda iletişim kurulan kişiler açısından da ayrılmaktadır. İstanbullu Levantenler diğer azınlık cemaatlerinden insanlarla da yazlık mekânlarda bir arada olabilmektedir. Ancak İzmir Levantenleri kendi içlerinde görüşmektedir. Yaz tatillerinin yazlık mekânlarda geçirilme alışkanlığı Levantenlerin şehirli ve modern kimliklerinin sunumunda da etkili olduğu düşünülmektedir.

Motif Kodu: C901 Dayatılan Tabu: Kapalı Grup Olma Özelliklerinin Yaz Tatillerinde De Devam Ettirilmesi

Önceki kuşak Levantenler, yaz tatillerini de birlikte geçirmekteydi. Urla, Çeşme, Şakran Levantenlerin yazları buluşma noktaları olmaktaydı. Bu şekilde kapalı grup olma özelliklerini devam ettirme imkânı yakalayarak çocuklarına Levanten kültürünü verebilmişlerdir.

Tablo 27. C901 Dayatılan Tabu: Kapalı Grup Olma Özelliklerinin Yaz Tatillerinde de Devam Ettirilmesi

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Daha sonra biraz daha büyüdükten sonra tabi işte bir Çeşme’de işte ailemin arkadaşlarına bir günlük ya da iki günlük gidilirdi. Onlar vardır. Çeşme’nin küçük olduğu zamanları bile hatırlıyorum.	Katılımcının ailesinin yazlık evi Levantenlerin olmadığı bir yerdedir. Ancak yine de çocukluk döneminde kısa süreli Çeşme’ye gidilmekte ve cemaat ile birlikte olmaktadır.
Salvatore, 41	İşte Yıldız Burnu’nda iki tane ev yapılmış zamanında. Ondan sonra başka evlerde yapılmış bir süre sonra. Aynen dediğiniz doğru. Benim de bildiğim o şekilde. Onlar da oraya yerleşmişler. 50’lerde, 40’larda, 50’lerde yapmaya başlamışlar evleri ve yazları orada geçiriyorlardı. Biz hâlâ orada geçiririz. Bizimkilerin bir evi var. Farklı bir evi, biraz daha İlica tarafında... Ama o eski evler de duruyor. Tabi etrafı artık bambaşka bir ortam ama biz hâlâ gideriz. En azından bizimkiler gidiyor. (...) Sosyalleşmekle kastettiğiniz Levanten kesimi için dar bir alan. Yani evet, akrabalar, kuzenler ve çocukları, yurtdışından gelen misafirleri şeklinde evet, hani evler ona göre yapılmış. Dört, beş odalı... Zamanında tabi imkânlarda farklıydı. Daha büyük evler, misafir ağırlamaya uygun evler gibi gibi birtakım şeyler yapılırdı ve ziyaret alırdık. Hâlâ daha alıyoruz. Yazın akrabalar gelirdi. Hâlâ gelenler oluyor. (...) Mekânın veyahut da ortamın getirdiği sosyalleşme değildi. Hep zaten kendi aralarındaydı biraz. Hep yemek yenirdi. İşte bir eğlence, ne bileyim oturmaya gelenler hep belli insanlar olurdu. Dışarıdan çok ender insanlar gelirdi.	Katılımcı, çocukluk döneminde yazlarını Çeşme’de geçirdiğini belirtmiştir. Yıldız Burnu’na yapılan ilk evler Levantenlere aittir. Yazları da Levantenler bir arada geçirmişlerdir. Ağırlanan misafirler de cemaat içerisinde olmuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Kalabak'ta bir yazlığımız vardı. Urla'ya yakın Kalabak'ta. Tina'larla beraber. Tina'lar filan hepimiz oradaydık. Annemin gençliğinden itibaren gitmeye başlanmış. Evlendikten sonra da gitmeye devam etmiş annemler. Biz her okul kapandığında yaz başında taşı tarağı topluyorduk işte bir kiralık evimiz vardı. Oraya hep beraber gidiyorduk anneanne, dede hep beraber. İki, üç ayı orada geçirdikten sonra geri dönüyorduk. Yani hemen hemen bizim Levantenlerin yarısı diyeyim yazlıkları Kalabak'taydı. Orada yazın birbirimizi görüyorduk. Çok güzel oluyordu.	Levantenlerin yazları geçirdikleri diğer bir mekân da Kalabak'tır. Birçok Levanten'in orada yazlığının bulunmasından ötürü yazları da cemaat içerisinde geçirme şansı elde etmişlerdir.
Patrizia, 53	Yani bizim çocukluğumuz, yaz tatillerimiz üç ay dolu dolu, 60 metre kare, babamın kendisinin yapmış olduğu ve şu an prefabrik ev dediğimiz, o zamanlar baraka deniyordu ama görüntü prefabrik ev görüntüsünde, duralit ve ahşaplarla yapmış olduğu bir evdi. Sökülüp kurulabilen bir portatif evde geçti. Üç oda bir salon, çok pratikti planıyla, kullanışlılığıyla, vs. bir de yaz tatillerinde plajın üstündeydik. Yani plaj, kumsalda, tabi o zamanlar belediye ve sayfiyecilik yoktu şimdiki gibi. Bu alanlar boştu. (...) Hatta bir süre sonra artık her sene kur, sök yapmamak için ondulinle dış cepheyi kaplayıp yağmura, soğuğa, artık fırtınaya karşı koruma altına almıştı o evi ve üç ay dolu dolu biz o portatif evde yaşıyorduk. Önce Aliğa'da daha sonra Çeşme Germiyan plajında. Bir ara bir yarımadada yaşadık. (...) Bir yandan babam işte avcıydı dedim. Hem kara hem deniz avcılığı vardı. Bir kayığımız vardı, bir av köpeğimiz vardı ve bizim bu tür yerlere gidip gelmemiz bile büyük bir seremoni ve hepsinin böyle farklı anekdotları vardı.	Levantenler arasında da farklı sosyal sınıftan insanları görmek mümkündür. Her sosyal sınıftan Levanten'in yaz tatili alışkanlığı olmuştur. Çocuklukta geçirilen yaz tatilleri büyük bir nostalji ile hatırlanmaktadır. Yaz tatilleri Levantenlerin çocukluk anılarında büyük yer edinmiştir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Sonra bir de yazın Urla vardı. Kalabak vardı mesela. Kalabak'ta da kendi çevremiz vardı Urla'da. Orası da Levanten'di daha çok.	Kalabak, özellikle Alsancak Levantenlerinin yazları buluşma noktası olmuştur.
Tomaso, 50	Genelde Kalabak'a giderlerdi o dönemde ilk başta Urla'ya yakın. Ondan sonra Çeşme modası başladı. Bizim sürekli hiçbir zaman yazlığımız olmadı. Karşıyakalılar Şakran'a giderlerdi örneğin.	Ulaşım imkânlarının kısıtlı olması yakın yerlerin tercih edilmesine yol açmıştır. Zamanla ulaşım imkânlarının artması Çeşme'ye giden Levantenlerin sayısını arttırmıştır. Çeşme'de yazlık eve sahip olmak bir statü simgesi olarak değerlendirilmektedir.
Alberto, 60	Artı en büyük şansımız her zaman bir yazlık olayı vardı. Ben doğduğum sene ev kiraladılar Çeşme'de ve oraya taşınılırdı. Temmuz, ağustos ayı, iki ay Çeşme'de kalınır. Bir de babamın işi de tütün işi sezonluk bir iş. Hazirana kadar çalışırdı. Temmuz, ağustos haftanın bir günü giderdi İzmir'e. Bütün hafta Çeşme'deydi. Onunla balığa giderdim, tenis oynardık. Yani muazzam bir sosyal aktivite vardı. Devamlı bir şey yapardım. Onun için çok çok değişik bir dünyaya şey yaptık. Bugünkü şartları düşündüğün zaman muazzam bir lüks... O zamanlar için normaldi çünkü hayat öyleydi. Başka bir şey, beklentiler falan fazla yoktu. Ama çok çok keyifliydi yani.	Bornova Levantenleri daha çok Çeşme'ye gitmeyi tercih etmiştir. Katılımcı, çocukluğunda yazlıklarda geçirilen zamanı büyük bir nostalji ile hatırlamaktadır.
Francesco, 52	Bir de ilkokul çağında yani Orta 1 diyelim, Orta 2 çağına kadar yazın annemler bizi şeye yollarlardı. Bu Dominiken Kilisesi'nin Kalabak'ta bir tane kampı vardı ve tahmin ediyorum Levantenlerden kiminle konuşursanız konuşun bizim nesilde çocukluğunun üç aylık yaz dönemini orada geçirmiştir ve yazları biz orada büyüdük. Tabi başımızda bir tane papaz vardı. Bir tane de oranının sahibi bir kadın vardı. Kendini dine adanmıştı bu kadın. Türk'tü aslında ve öyle büyüdük, orada büyüdük. Tabi orada da çok arkadaşımız oldu.	Katılımcı, çocukluk döneminde yazlarını Kalabak'ta bulunan Dominiken Kilisesi'nin kampında geçirmiştir. Kamp, Levanten çocukların birbirlerini tanıdıkları, sosyalleştikleri, Hristiyan dinini ve Levanten kültürünü öğrendikleri bir yer olmuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Elena, 49	Yaz tatilini Urla'nın Kalabak adında küçük bir beldesinde.	Kalabak, Levantenlerin yazları buluşma noktalarından biri olmuştur.
Silvia, 51	Urla'da Kalabak. Kalabak'ı bilir misiniz? İtalyan kampına giderdik. Okul kapanırdı. Annem bizi yollardı. Okul açılmadan iki gün evvel de İzmir'e gelirdik.	Katılımcı, yazlarını Kalabak'ta bulunan İtalyan kampında geçirmiş ve kendi cemaati içerisinde sosyalleşmiştir.
Giorgio, 76	Karşıyaka, Aliğa tarafına giderdi. İzmirli Klizman Güzelbahçe tarafına giderlerdi. Çeşme'de İngilizlerin evleri vardı. O tarafa arabası olanlar bir tek gidebiliyordu. Dolmuş yoktu. Kalabak inşa edilmeye başlandı. Annemin oğlan kardeşinin kayın pederinin orada bir evi vardı. Bazı hafta sonları giderdik. Sonra başka evlerde inşa edildi.	Önceleri ilçe Levantenleri ulaşım imkânlarının kısıtlı olmasından dolayı kışlıklarına yakın yerleri yazlık mekânlar olarak ercih etmişlerdir. Levantenler, yazları da birbirlerine yakın alanlarda geçirmişlerdir.

2.6. Toplumsal Çevre Ve Toplumsal Çevreye İlişkin Söylemler: Sosyal Etkileşim

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların ebeveynlerinin toplumsal çevreleri ve bu çevreyle sosyal etkileşimleri komşuları, arkadaşları ve akrabaları çerçevesinde incelenmiştir. Daha sonra katılımcının çocukluk dönemindeki toplumsal çevresine ve günümüzdeki çevresine bakılmıştır. Bu bağlamda toplumsal çevreye ilişkin zamansal farklılıklar saptanmaya çalışılmış ve önceki kuşaklarla günümüz Levantenleri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu bölümde Levantenlerin geliştirdiği informel ilişkiler (doğal, gayri resmi, samimi) mercek altına alınmıştır.

2.6.1. Ebeveynlerin Toplumsal İlişkileri Üzerine Söylemler: Komşuluk, Akrabalık Ve Arkadaşlık Bağları

“Kapalı bir toplumduk aslında bir fanusun içinde yaşıyorduk” (Alberto, 60)

Bu bölümde ebeveynlerin komşuluk ilişkileri, akrabalarla ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir. İlk olarak Levanten ebeveynlerin komşuluğa verdikleri önem ve komşuları ile ilişkileri incelenmiştir. Gündelik hayatın işleyişinde en çok ihtiyaç duyulan ve etkilerine maruz kalınan komşuluk olgusu, Türk kültür hayatının ve toplumsal yapısının da önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Ancak

maalesef bu konuda akademik araştırma sayısı çok azdır (Gündüz ve Yıldız, 2008, s. 123).

Katılımcıların ebeveynleri daha çok Levantenlerin oldukları muhitlerde yaşamayı tercih etmişler ve birbirlerine yakın oturmuşlardır. Önceki kuşak Levantenler daha birbirlerine bağlı ve kapalı bir cemaat özelliği sergilemişlerdir. Dolayısıyla komşuluk ilişkilerine bakıldığında Müslüman komşular ile daha çok saygı çerçevesinde, resmi bir ilişkinin kurulduğu gözlenmiştir. Katılımcılar çocukluk dönemine ilişkin komşularından bir kötülük görmediklerini, bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu tarafından Müslüman komşular ile ebeveynlerin ilişkileri “iyi, çok iyi” şeklinde tanımlanmıştır. Ebeveynler, komşuları tarafından sevilmişlerdir. Birkaç katılımcının ailecek apartman komşuları ile samimi bir şekilde görüştüğü tespit edilmiş, çoğunun ilişkilerinin daha çok selamlaşma, bayramlaşma, arada bir kahveye gitme şeklinde olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin daha çok Levantenlerden oluşan bir çevreyle sosyalleşme istekleri olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin, gençlik ve orta yaş yetişkinlik dönemlerinde Levantenler sayı olarak daha fazladır. Birbirlerine daha bağlı ve daha kapalı bir özellik sergilemişlerdir. Birbirlerine güvenmişler, aynı dini inançları taşımışlar ve kendi aralarında dil problemi çekmedikleri için birbirleriyle olmayı tercih etmişlerdir. Bu bağlamda Müslüman komşular ile ilişkiler daha resmi ve daha mesafeli bir özelliğe sahip olmuştur. Yine de komşuları ile birbirlerini destekledikleri, saygı çerçevesinde hareket ettikleri ve bir problem yaşamadıkları görülmektedir. Günümüzde ise Müslüman komşular ile daha çok iletişim içerisindedirler çünkü Levantenlerin sayısı çok azalmış ve Müslümanlarla evlilikler çoğalmıştır. Bu bağlamda komşuluk ilişkileri de bir dönüşüm geçirmiştir. Komşuluk ilişkileri, ebeveynlerin karakterine bağlı olarak da değişiklik göstermiştir. İlişkileri, kişinin dışı kapalı bir tutum sergilemesi, daha girişken olması, Türkçeye daha hâkim olması ya da ev işlerinin yoğunluğu çerçevesinde azalmış ya da çoğalmıştır. Komşuluk ilişkileri daha çok kadınlar ve çocuklar bağlamında gerçekleşmiştir. Çocuklar mahalle arkadaşlıkları kurmuş, sokakta beraber oynamışlardır. Özellikle Alsancaklı katılımcılar komşu profilinin karışık olduğunu vurgulamıştır. Rumlar, Giritliler, Bulgaristan’dan ve Yunanistan’dan gelen göçmenler, Rumlar, Museviler hep beraber, mezhep ve ırk ayrımı gözetmeksizin yaşamışlardır. Sıcak, insani, dinin

ikinci planda kaldığı ilişkiler kurulmuştur. Kiracı konumundan çok evin kendilerine ait olması, taşınmanın az olması, uzun senelerdir aynı evde kalınması kalıcı mahalle komşuluklarının gelişmesi konusunda etkili olmuştur. Katılımcılar, geçmiş zamanlara ait komşuluk ilişkilerini nostaljik bir bakışla hatırlamaktadır. Günümüzde o ilişkilerin bulunmadığını belirtmektedir.

“Herkes birbirini anlıyordu. Bir hastalıkta, bir ölümden mesela radyo çalınmazdı. Mahalle yedi gün matem tutardı. Hristiyan ölüme yardım edilirdi, Müslüman ölüme yardım edilirdi. Musevi pek bizim tarafımızda pek yoktu. O zamanlar Karataş tarafında oturuyorlardı onlar. Rum vardı, Giritli vardı. Mesela balıkçımız Giritliydi. Rumca konuşulurdu girildiği zaman. Kasap Giritliydi. Rumca konuşulurdu. Oradan mübadele zamanı gelenler vardı. Bir kaynaşım, bir güzellik, saygı çerçevesinde çünkü herkesi sevmeyebilirsin ama saygı çok büyüktü. Çok büyük saygı vardı. (...) Karataş’tan sonra Museviler Musabey’e yerleşti. (...) (komşularına giderler miydi sorusuna) Tabi, tabi, tabi. Çok oldu. Komşuculuk çok vardı o zaman ama böyle olduğun gibi gidebiliyordun. Yemek saati de gidebiliyordun. Hani hiçbir çekingenlik yoktu çünkü aramızda. “A Hanım (Müslüman Türk) geleyim mi?” diye bağırdı annem çünkü biliyorsunuz yan yanaydı evler. “Gel X gel, oturalım. Bir çay içelim” anladın mı? “R abin (Müslüman Türk) gitti. Gel oturalım” ama erkek olduğu zaman evde, hiçbir kadın gitmezdi. Öyle bir şey vardı. Mesela sorardık birbirimize hani. Evin erkeği geldiği zaman misafirlikteysen bile kalkılırdı. Öyle bir şeyimiz vardı. “Evin erkeği geldi biz eve gidelim” diye.” (Tina, 69)

“Daha apartmanlar çok fazla yoktu. Onu hatırlıyorum. Yani karşı evdeki komşularla vs. işte bir kahve içmeye vs. olayları, ya da ne bileyim ben balkondan balkona sohbetler falan hep olurdu.” (Monica, 48)

“Çok iyiydi. Apartmanda olsun oturduğumuz ya da mahallede yani hiç öyle bir din, mezhep, ırk ayrımı olmadan gayet güzel geçiniyorlardı yani. Şimdi mesela siz Saint Joseph’te okudunuz. Bütün o ara sokakları gördünüz. Hep o cumbalı evler, işte ara sokaklar ve ara sokaklardaki eski Rum evleri, çoğu yıkıldı tabi şimdi. Bir tek Saint Joseph’in karşı sırasındaki duruyor onlar da sit alanı edildi. Ama bütün orada oturan insanlar, ben yetiştim o günlere küçüklüğümde, mesela yaz akşamları, babamlar işte arka sokakta otururdu babaannem ile dedem. Yaz akşamları mesela oraya gidilirdi. Merdivenlerde sokakta herkes otururdu. Dondurmacısı geçirdi, çerezci geçirdi. Bunlar alınır. Çocuklar dondurma beklerdi tabi. Hep sokaklarda geceleyin sohbet, muhabbet olurdu yani herkes kapıda.” (Francesco, 52)

Ebeveynlerin akrabaları ile ilişkilerine bakıldığında Levantenlerin İzmir’de azınlık bir grup olmalarından ötürü akrabaların birbirlerine bağlı oldukları gözlenmiştir. Birbirlerine gitmişler, bayramlarda ve özel günlerde bir arada olmuşlar, birbirlerini desteklemiş, yardım etmiş, birbirlerinden güç almış ve korumuşlardır. Ebeveynlerin birinin ölümünde ailedeki bu destek daha da artmaktadır. Geride kalan

aile bireyleri kollarılmaktadır. Eskiden akrabalar bayramlarda özellikle Noel'de bir araya gelmişlerdir. Yurtdışında oturanlar bile, Noel'i ailesiyle birlikte İzmir'de geçirmeyi tercih etmiştir. Öncesinde kalabalık olan Noel sofraları, aile büyüklerin vefatlarıyla birlikte azalmaya başlamıştır. Levantenler, yaşlılarına önem vermektedirler. Yaşlıların tecrübelerini önemli bulmakta ve onlardan çok şey öğrenmektedirler. Akrabalık ilişkilerinde dikkate değer bir diğer husus ise Levantenlerin çok karışık olmasından dolayı kuzenlerin dahi farklı vatandaşlıkların pasaportlarına sahip olabilmesi ve farklı kültürlerde yetişebilmesidir.

Arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında ise ebeveynlerin hem Levanten hem de Müslüman Türk arkadaşları olduğu saptanmıştır. Ancak ebeveynlerin ağırlıklı olarak görüştüğü arkadaşları Levantenlerdir. Bazı katılımcılar %90, %99,9 gibi Levanten arkadaşların oranını gösteren sayılar vermişlerdir. Ebeveynlerin ağırlıklı olarak Levantenler ile görüşmelerinin nedeni o zamanlar Levanten nüfusunun fazla olması, Levantenlerin birbirine bağlı ve kapalı bir cemaat olması, kendi içlerinde kendilerini daha güvende hissetmeleri, yabancılardan korkmaları, yakın çevrede Levantenlerin oturması, dil bariyeri, Levantenlerin çocukluktan itibaren tanışıyor olması ve samimiyetlerinin büyüyünce de devam etmesidir. O zamanların ulaşım imkânlarından dolayı yakın yerlere gidilmesi tercih edilmiştir. Bu bağlamda aynı semt Levantenleri daha çok birbirleriyle görüşmüşlerdir. Özellikle kadınların Türkçelerinin erkeklere oranla daha az gelişmiş olması arkadaş gruplarının Levantenlerle sınırlı kalmasına neden olmuştur. Sosyal yaşantı ve sosyal aktiviteler Levantenler arasında olmuştur. Parti ve geziler, hafta sonu yürüyüşleri, toplantılar, evde düzenlenen çay partileri, kâğıt oyunları hep Levantenler arasında gerçekleşmiştir. Levantenler daha çok ailecek (kadınlı, erkekli ve çocuklu) birbirleri ile görüşmüşlerdir. Bu aktiviteler, Levantenlerin sosyal olduğunu da göstermektedir. Levantenler, kışın yakın çevrelerinde olan Levantenlerle görüşürken yazın da genellikle Levantenlerin çoğunlukta olduğu yazlık mekânları tercih etmişler ve yine Levantenlerle konuşmuşlardır. Levantenlerin Türk Müslüman arkadaşları da bulunmaktadır. Ancak bu arkadaşlıklar daha çok okulda edinilen arkadaşlar, mahalle ve apartman arkadaşlıkları şeklindedir. Müslüman arkadaşlarıyla da çocukları ile birlikte görüşmüşlerdir. Katılımcılar çocukken edindikleri Müslüman Türk

arkadaşlarının arasında ebeveynlerinin Müslüman Türk arkadaşlarının çocuklarının da olduğunu belirtmişlerdir.

Ebeveynlerin arkadaşlarının profillerine bakıldığında kadın ve erkek arasında bazı farklar olduğu görülmektedir. Kadınların arkadaşları genellikle Levantenlerdir. Türk arkadaşları erkeklere göre daha azdır. Bunun nedeni kadının çalışmaması (iş arkadaşlarının olmaması) ve dil bariyeridir. Üst jenerasyon Levanten kadınları vakitlerinin çoğunu özel alanda geçirdikleri için Türkçeye daha az hakimdir. Bu sebeplerden dolayı arkadaşları erkeklere oranla daha fazla kendi cemaatleri ile sınırlı kalmıştır. Erkekler ise, kamusal alanda daha görünürdür. Levanten kadınlara oranla çalışma hayatlarının olması ve sosyal mekânlarda (örneğin maça gitmek) daha görünür olmaları, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla Müslüman Türk arkadaşına sahip olmalarını sağlamıştır. Yine de hem kadın hem de erkek için ağırlıklı görüşülen arkadaşlar Levantenler olmuştur.

Arkadaşlıklar konusunda Levantenler ile ebeveynleri arasındaki kuşaklar arası farklar incelendiğinde ebeveynlerin gençlik yıllarında çok daha fazla Levanten nüfusun İzmir’de bulunduğu görülmektedir. O yüzden kendi cemaatleri arasında kapalı grup özelliği sergileyebilmişler ve samimi arkadaşlık bağlarını Levantenler arasında kurmuşlardır. Müslüman Türklerle daha az görüşmüşlerdir. Ama günümüzde Levanten nüfusun az olması nedeniyle Müslüman Türk arkadaş sayısında artış olmuştur. Türk okullarına gitmeleri de Türklerle arkadaşlıklarının gelişmesinde etkilidir. Günümüz Levanten çocuklarının ve gençlerinin ise Hristiyan arkadaşları birkaç tane ile sınırlıdır çünkü genç Levanten nüfusu oldukça azdır.

Motif Kodu: C901 Dayatılmış Tabu, Motif Kodu: P311.5 Dostluk Sözleşmesi, Motif Kodu: P319 Dostluk İşleri: Ebeveynlerin Ağırlıklı Olarak Levantenlerle Arkadaşlık İlişkisi Kurması

Önceki jenerasyon Levantenler, ağırlıklı olarak kendi cemaatlerinden kişilerle görüşmüşlerdir.

Tablo 28. Motif Kodu: C901 Dayatılmış Tabu/ P311.5 Dostluk Sözleşmesi/ P319 Dostluk İşleri: Ebeveynlerin Ağırlıklı Olarak Levantenlerle Arkadaşlık İlişkisi Kurması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Yani şimdi görüştüğümüz çerçevede Levantenler yakın çevredeydi. Bizim görüştüğümüz aileler, çocukluk zamanında işte üç, dört tane aile vardı. Onların hepsi hemen hemen aynı caddede diyebilirsiniz. (...) İşte dediğim gibi benim annemle babamın arkadaşlarının çocukları ki bunlar hani Müslüman Türk'tü kimlikleri çoğunlukla. Onların çocuklarıyla da vakit geçiriyorduk ama yani günlük bazda daha çok Levantenlerle vakit geçiriyorduk çünkü yani coğrafi sebeplerden dolayı. Annem araba kullanmazdı. Yürümesi kolaydı gibi düşünebilirsiniz yani.	Levantenlerin birbirlerine yakın oturması, arkadaşlık ilişkilerinin de onlarla kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Levanten ebeveynler daha çok kendi cemaatlerinden kişiler ile görüşmüşlerdir.
Monica, 48	Çoğunluk Levanten diyebilirim evet.	Ebeveynlerin arkadaşları daha çok Levantenlerdir.
Lazzaro, 49	(Levantenlerden mi daha çok oluşuyordu sorusuna) Evet. Onlar biraz daha şeylerdi. Daha birbirine bağlı ve kapalıydılar. Yani ben çok çocukken, daha çok küçükken hatırlıyorum çevrelerinde hep daha çok Levantenler. Dediğim gibi apartman komşuları hariç. Onlar her zaman vardı çünkü onlarla iç içe yaşıyorsunuz sonuç olarak. Ama ne bileyim ben parti ya da gezilere, oraya buraya gidildiğinde hep etrafında annemlerle babamlarla beraber gittiğim her yerde hep etrafımda Levantenleri görürdüm açıkçası. Sadece... Herkes için öyleydi. Apartman komşusu haricinde çok bir arkadaşlıkları yoktu.	Önceki kuşaklarda Levantenlerin daha kapalı bir cemaat özelliğine sahip olmaları, arkadaşlık ilişkilerinin ve sosyalleşmenin de kendi içlerinde gelişmesini sağlamıştır. Müslüman Türklerle arkadaşlıkları daha çok komşuluk bağlarından kaynaklanmaktaydı.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Alsancak biliyorsun çok küçük bir yer. Ben Alsancak'ta NATO'nun arkasında otuyordum. Tevfik Fikret'in sırasında NATO'nun arkasında otuyordum. Annemle babamın bütün çevresi de ya bütün çevresi demeyeyim ama sağlam bir çevresi de bizim arkamızda işte hani biliyorsun Musabey işte Gül Sokağı filan falan oraya sıkışmış diyeyim hani bugünkü tabiriyle. Sıkışmış olan işte Sevinç'ten bizim eve, hadi Cumhuriyet Meydanına kadar olan daha geride işte Lozan'a kadar veya 26 Ağustos kapısına kadar olan bir dünya vardı. Şimdi çok arkadaşları orada oturuyordu ve yürüme mesafesinde olduğu için hayatları da bu hani üçgenlerin içerisinde dönüyordu şimdi. (...) işte dediğim gibi bir komşuluk ilişkilerimiz çok çok fazla yoktu. Neden? Çünkü Alsancak'ın içerisinde bir hayatımız vardı aslında. Annemle babamın ağırlıklı olarak da hep Levanten arkadaşları oldu. Yani ne diyeyim sana %90'a %10 gibi bir şey de söyleyebilirim sana. Çok fazla yani şeyden değil. Dil bariyeri bence en büyük şeylerden biriydi. Mesela annem kendisini çok daha rahat bir şekilde Fransızca ifade edebildiği için arkadaş çevresi de hep böyle Fransızca konuşabildiği, Fransızca bilen, biraz Rumca da karıştırıyorlardı. Her ikisi de öyle konuşurlardı. Ama dil mesela çok önemli bir bariyerdi. Annem mesela Türkçede daha kendini o kadar iyi ifade etmezdi. (...) Sonra bir de yazın Urla vardı. Kalabak vardı mesela. Kalabak'ta da kendi çevremiz vardı Urla'da. Orası da Levanten'di daha çok.	Ebeveynler, yakın çevrelerindeki Levantenlerle arkadaşlık bağları geliştirmişlerdir. Dil bariyeri özellikle kadınların Müslümanlarla iletişimini zorlaştırmıştır. Ebeveynler, kendi cemaatleri ile yazları da buluşmuşlardır.
Tomaso, 50	(Ailenizin arkadaşları daha çok Levantenler miydi sorusuna) Evet öyleydi. Gerçi annem çok cana yakındı. Çok çok arkadaşı vardı ama tabi ki yakınlık ve sayı olarak dersiniz tabi ki yani Levantenlerle daha çoktu.	Ebeveynler, daha çok Levantenlerle görüşmüşlerdir.
Alberto, 60	(Anne ve babanızın arkadaşlarının çoğu Levantenlerden mi oluşurdu sorusuna) Evet, %99,9 evet. Öyle çünkü çok kapalı bir toplumduk aslında yani aslında bir fanusun içinde yaşıyorduk.	Ebeveynler, daha çok kendi cemaatlerinden kişiler ile görüşmüşlerdir.
Francesco, 52	(Ailenizin arkadaşları daha çok Levantenlerden mi oluşuyordu sorusuna) Tabi ağırlıklı öyleydi ama Türk arkadaşları da vardı. Hâlâ var annemin.	Ebeveynlerin Müslüman Türk arkadaşları da bulunsa daha çok kendi cemaatleri ile görüşmüşlerdir.
Silvia, 51	Zaten aileler pek görüştürmezlerdi hani Levanten dışındaki kişilerle. Olanlarla da hani aileler görüştüğü için sıkıntı yaşamıyordum. Öyle çok açılma falan yoktu bizde. Hani daha sıkıydı. Korkuyorlardı belki o yüzden mi bilmiyorum.	Ebeveynler, kendi cemaatlerinden kişilerin yanında kendilerini daha güvende ve daha rahat hissetmişlerdir. Çocuklarını da küçük yaşlarda daha çok kendi cemaatlerinden çocuklarla görüştürmüşlerdir.

Ebeveynlerin her ne kadar ağırlıklı olarak Levanten arkadaşları olsa da ve kendi cemaatleri içinde sosyalleşmeler de Müslüman Türklerle de iletişim içerisinde olmuşlardır. Müslüman Türklerle arkadaşlık ilişkileri komşuluk, mahalle arkadaşlığı ve okul arkadaşlıkları şeklinde kurulmuştur ve samimi dostluklar edinilmiştir. Ebeveynler daha çok kendi cemaatleri ile görüşürken, Levantenlerin sayısının azalması ile birlikte günümüzde katılımcıların Müslüman Türk arkadaşlarının sayıları artmış ve arkadaş profillerinde köklü değişiklikler olmuştur.

Motif Kodu: P310.1 Arkadaşlar Çocuklarının Da Arkadaş Olmasını İsterler, Motif Kodu: P231.3 Anne Sevgisi: Ebeveynlerin Korumacı Yaklaşımı: Dar Bir Sosyal Ortamda Büyüme

Akran ilişkileri üzerinde olumsuz etkiye sahip bir faktöründe farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, birbirine benzer özelliklere sahip çocuklar, akranları tarafından daha kolay kabul edilmektedir. Öte yandan akranlarınca farklı algılanan çocukların sosyal dışlanma ile karşılaşma ihtimalleri daha yüksektir. Bu bağlamda özellikle etnik grubu ve cinsiyeti farklı, fiziksel olarak çekici olmayan ya da herhangi bir engeli olan çocukların sosyal dışlanma ile karşı karşıya gelme ihtimalleri daha yüksektir (Beyaztürk ve Diğerleri, 2007, s. 19). Ebeveynler vakitlerinin çoğunu Levanten arkadaşları ile geçirmişlerdir. Ailecek, çoluklu, çocuklu buluşmalar sıkça düzenlenmiştir. Bu buluşmalarda çocuklar da birbirleriyle kaynaşmışlardır. Ebeveynlerin görüştüğü samimi Türk arkadaşları da bulunmaktadır. Katılımcılar, çocukluk dönemlerinde bu ailelerin çocukları ile de görüşmüştür. Ebeveynlerin arkadaşlarının çocuklarıyla kendi çocuklarının görüştürülmesi, çocukların yaşlarının küçük olmasından ötürü kendilerine bağımsız hareket edememelerinin yanı sıra ebeveynlerin çocuklarını korumak isteginden de kaynaklanmaktadır. Çocuğun farklılıklarından dolayı dışlanmasını ya da zorluklar yaşamasını istemeyen ebeveynler, tanıdıkları kişilerin çocukları ile çocuklarının arkadaşlık kurmasını istemiş olabilir. Levantenler ilk arkadaşlıklarını cemaat içerisinde ya da ebeveynlerin Müslüman Türk arkadaşlarının çocukları ile kurmaktadır. Ebeveynler çocuklarını bu şekilde yönlendirmektedir.

Tablo 29. Motif Kodu: P310.1 Arkadaşlar Çocuklarının da Arkadaş Olmasını İster: Çocukların Ebeveynlerin Belirlediği Kişiler ile Görüşmesi/P231.3 Anne Sevgisi: Ebeveynlerin Koruyucu Yaklaşımı: Dar Bir Sosyal Alanda Büyüme

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Annemin lise arkadaşları da vardı. Lisedeki normal Türk arkadaşları da vardı. Bizim tabi ki onların da çocuklarıyla biz de çok yakındık çok beraber büyüdük hani hep böyle karışık bir şeydeydik.	Katılımcı, annesinin Türk arkadaşlarının çocuklarıyla yakın olduğunu belirtmektedir.
Tony, 39	Genellikle hani kendi, işte annelerin arkadaşlarının çocuklarıyla daha çok hep beraber olurduk.	Katılımcı, annesinin Levanten arkadaşlarının arkadaşlarıyla arkadaş olduğunu belirtmiştir.
Silvia, 51	Zaten aileler pek görüştürmezlerdi hani Levanten dışındaki kişilerle. Olanlarla da hani aileler görüştüğü için sıkıntı yaşamıyordum. Öyle çok açılma falan yoktu bizde. Hani daha sıkıydı. Korkuyorlardı belki o yüzden mi bilmiyorum. Hani iki, üç tane arkadaşım vardı. Onlar da annelerle görüşen kişilerdi, ailemlerle.	Ebeveynlerin Müslüman Türk arkadaşlarının çocuklarıyla görüşülmesi, azınlık olmalarından dolayı yaşayabilecekleri sorunları azaltmaktadır.
Silvia, 51	Mesela Lazzaro ile röportaj yapmışsınız herhalde değil mi? (...) O benim çocukluk arkadaşım. Annelerin de çok samimi arkadaşlarıydı onlar yani her hafta sonu, bir hafta sonu bize gelirlerdi, bir hafta sonu biz onlara giderdik.	Ebeveynlerin Levanten arkadaşlarının çocukları da arkadaş olmaktadır.
Alberto, 60	Hafta sonları yürüyüşler olurdu. Anne, babalar... Böyle bir yürüyüş grubu vardı. Millet enteresan Bornova'dan çıkıp o Manisa yoluna doğru dağlarda her pazar günü yürüyüş yapılırdı. Dönüşte de bir kişinin evinde toplanır orada işte çay, kahve, pastalar, kekler artı o zamanlar 8mm filmler vardı. Onlar kiralanırdı. İşte Charlie Chaplin filmi, Wall Disney'in... Onlarda anne, baba bize çünkü televizyon, hiçbir şey yok. O filmleri seyrederdik şeyden sonra. Acayip tabi hoşumuza giderdi her pazar.	Ebeveynlerinin arkadaşlarının çocuklarıyla arkadaşlık bağları geliştirilmektedir.
Salvatore, 41	Benim çocukluğum genel olarak sosyal anlamda biraz farklı geçti. Hani bizim sokakta büyüme kavramı Türkiye'de genel olarak şey olan şehirdeki sokakta büyüme kavramından biraz daha uzak geçti. Biraz daha sosyal anlamda daha küçük bir ortamda büyüdüm. Biraz daha nasıl diyeyim size? Saf bir ortamda Türkiye'ye kıyasla. Bunu ancak ortaokul, lise döneminde fark edebilecek noktaya geldim. Oradan zaten ilkokuldan, İtalyan İlkokulu'ndan ayrılmamın sebeplerinden biri de oydu. (...) Biz zaten Levanten çocuklar olarak da bu yakın arkadaşlar çoğunlukla aynı okuldaydık. Çakabey'deydik veya en azından bildiğimiz okullardaydık. Yakın çevredeki okullardaydık.	Levantenler kapalı bir çevrede büyümüşlerdir. Okul yıllarında da Levantenlerin olduğu okullara gitmeyi tercih etmişlerdir.

2.6.2. Katılımcıların Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Söylemler: İki Farklı Çevre

Bu bölümde katılımcıların çocukluk ve gençlik dönemindeki arkadaşlık ilişkileri, yaşadıkları zorluklar, bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri üzerinde durulmuştur. Akran ilişkileri, çocukların paylaşım ve iş birliği içinde bir arada olmalarını desteklemekte, bu yeteneklerini geliştirmektedir. Aynı zamanda sosyal ilişkiler için gerekli bilgi ve yeteneklerin kazanılmasında, problem çözme becerilerinin geliştirilmesinde ve sorunlarla başa çıkmada önemli bir etkidir (Beyazkürk ve diğerleri, 2007, s. 13). Arkadaşlık kavramı güven üzerine kuruludur. Arkadaşlık bireysel kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynar. Bu bağlamda Levantenlerin kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve sunduklarını daha iyi kavrayabilmek amacıyla arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir.

Levantenlerin arkadaşları iki farklı gruptan, iki çevreden oluşmaktadır: Levantenler ve Müslüman Türkler. Bu iki çevre belli bir yaşa kadar birbirine karışmayan, kesişmeyen bir çizgide kalmıştır. Ancak zamanla iki grubun kesiştiği alanlar ortaya çıkmıştır. Levanten çocuklar, ilk olarak diğer Levanten çocuklar ile arkadaşlık etmişlerdir. Ebeveynlerin arkadaşlarının çocukları ve akraba çocukları ile vakit geçirmişlerdir. İtalyan anaokulundan arkadaşlar edinmişler ve Hristiyanlıkla ilgili kilisede verilen dersler, pazar ayinleri, Noel ayinleri sırasında Levanten arkadaş çevresini geliştirmiş ve arkadaşlıklarını pekiştirmişlerdir. Belli bir yaş grubu Levantenler ise Dominiken Kilisesi'ne ait Kalabak'taki İtalyan kampında geçirdikleri üç ay boyunca kalıcı arkadaşlık ilişkileri kurmuşlardır. Kilise sadece din bilgisinin öğrenildiği yer olarak kalmamış aynı zamanda sosyalleştikleri bir ortam olmuştur. Levantenlerin Levantenlerle kurdukları güçlü arkadaşlık ilişkilerinin tohumları çocukluk döneminde atılmış ve güçlenerek günümüze kadar devam etmiştir. Kalıcı ve yakın arkadaşlık bağları kurulmuştur. Beraber geçirilen çocukluk yılları ve paylaşılan çocukluk anıları ilerideki yıllarda aralarındaki dayanışmanın nedeni olmuştur. Çocukluktan beri tanışma ve bir şeyler paylaşma, dayanışma ve bağlılığı da beraberinde getirmiştir. Levanten arkadaşlarının yanında kendilerini rahat hissetmişlerdir. Bunun nedeninin aynı lisanları konuşabilmeleri ve aynı kültürel çevreden gelmelerinden kaynaklanan benzerlikler olduğu düşünülebilir.

Levanten çocuklar; kilisede din derslerinde, etütlerde, ayinlerde, belli yazlık mekânlarda, İtalyan kampında, büyükler tarafından çocukların kaynaşmasına yönelik organizasyonlarda, İtalyan Anaokulu'nda, gezilerde bir araya gelmişlerdir. Levanten çocukların diğer Levanten çocuklarla arkadaşlık ilişkileri kurmaları dar, sınırlı ve küçük bir ortamda izole bir şekilde büyümelerine yol açmıştır. Bu durum ebeveynlerin korumacı yaklaşımından kaynaklanıyor olabilir. Ebeveynler çocuklarının güvenli bir ortamda büyötmek istemişlerdir. Levantenler ilerleyen yaşlarında ne kadar da sınırlı bir ortamda büyödukdlerini fark etmektedirler. Aileler, korumacı yaklaşımlarını okul yıllarında da sürdürmüştür. Çocuklarının dışlanmasını önlemek amacıyla çocuklarını Levantenlerin de bulunduğu okullara yazdırmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca Levanten çocukların diğer Levanten çocuklarla arkadaşlıkları, Levanten kültürünün öğrenilmesi ve devam ettirilmesi açısından da önemli görölmüştür. Levantenlerin yoğun olarak büyömediğı yerlerde yetişen Levanten çocukların çok fazla Levanten arkadaş edinemediğı, vakitlerinin çoğunu Türk arkadaşları ile geçirdiğı görölmüştür. Bu bağlamda kendilerini Türk âdet ve örflerine daha yakın hissettikleri düşünölebilir. Diğer Levantenlerle ilişkileri ise ayinler, cenaze törenleri ve düğünler ile sınırlı kalmaktadır. İzmir'de yaşayan Levanten arkadaşların sayısında son yıllarda bir azalma gözlenmektedir çünkü genç nüfus içerisinde yer alan Levantenler, iş bulmak ve daha iyi bir gelecek ümidiyle İstanbul ya da yurt dışına gitmişlerdir. Bu kişiler ile bağları devam etmektedir. Levanten arkadaşlardan diğer bir kopma nedeni de Müslömanlarla yapılan evliliklerdeki artıştır. Müslömanlarla yapılan evlilikler sonucunda Levantenlerin yeni bir arkadaş çevresi de oluşmaktadır.

İkinci grubu ise Müslöman Türk arkadaş çevresi oluşturmaktadır. Müslöman Türklerle arkadaşlıkları mahalle arkadaşlıkları şeklinde başlamıştır. Sokakta beraber top oynamışlar, ip atlamışlardır. Ancak bu arkadaşların sayısı çok azdır. Asıl dostluklar ve Türk arkadaş sayısının çoğalması okul yıllarında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Müslöman Türklerle arkadaş oldukları en önemli mekân okullar olmuştur çünkü okul hayatıyla birlikte Müslöman Türklerin bulunduğu ortamlara da adım atmışlardır. Böylece arkadaş çevrelerinde Müslöman Türkler çoğalmaya başlamıştır. Türk ilkokullarına gidenler, gitmeyenlere oranla daha önce Türk arkadaşlar edinmişlerdir. Örneğın İtalyan İlkokulu'na gidenler daha geç Müslöman Türklerle

arkadaşlıklar kurmuşlardır. Okul hayatı boyunca Türk okullarında okumayan ve Türklerin girmesinin mümkün olmadığı okullarda okuyanlar yetişkinlik dönemlerinde Türk arkadaşlar edinmişlerdir. Yine de çocukluk dönemi için ağırlıklı konuşulan grup, genellikle Levanten arkadaşlar olarak kalmıştır çünkü ebeveynler daha çok Levantenlerle görüşmüşlerdir ve Levanten çocuklar bu bağlamda diğer Levanten çocukları daha çok görmüşlerdir. Müslüman Türklerle arkadaşlıklar hoşgörü ve saygı çerçevesinde ilerlemiştir. Birbirlerinin bayramlarını kutlamışlar ve dinlerine saygı göstermişlerdir.

Önceki kuşak Levantenler Müslüman Türklerden belli bir dereceye kadar uzak dururken ve kendi cemaatleri içinde sosyalleşirken ve hatta evlenirken daha genç jenerasyonlar Türklerle daha çok iletişim kurmuş ve Türklerle daha samimi dostluklar üretmişlerdir. Bunun nedenlerinden biri İzmir’de Levanten sayısının hızlı düşüşüdür. Levantenlerin sayısının azalmasıyla beraber Türklerle daha çok vakit geçirmeleri, Türk okullarına gitmeleri Levanten kültürünün yavaş yavaş yok olmasına neden olmaya başlamış gibi gözükmektedir. Levantenler arasında konuşulan dil sayısının azalması genç kuşak Levantenlerin birbirleriyle Türkçe konuşmasına yol açmıştır. Dikkat çekici bir husus da Türkiye’deki ve yurtdışındaki tercih edilen arkadaş profilineki değişiktir. Türkiye’de genellikle Levanten bir çevreden arkadaşları olurken; yurt dışında tam tersine Türk kökenli kişilerle bir bağ geliştirdikleri görülmüştür.

“Üniversitede biraz daha bir kültür şokuyla karşılaştım. Yani Türkiye’nin eğitim sisteminin farklılığı, oradakinin farklılığı vs. ve arkadaş anlamında her ne kadar orada bir takım buradan arkadaşlıklarım olduysa orada da tam tersine Türkiye’ye daha yakın bir çevrede tutunmaya çalıştım ama akrabalarım da olduğu için orada biraz daha geniş bir sosyal alanım oldu.” (Salvatore, 41)

Müslüman Türklerin Levantenler hakkındaki düşüncelerinin Levantenler tarafından nasıl algılandığına bakıldığında Müslüman Türklerin Levantenlere saygı duyduklarına dair bir algının olduğu görülmektedir. Levantenler aynı zamanda bazı Müslüman Türklerin, Levantenleri kendilerinden daha üstün gördüğü izlenimi edindiklerini ifade etmişlerdir. Onlara göre bazı Müslüman Türk arkadaşlar, Levanten biri ile arkadaşlığı prestij göstergesi olarak kullanabilmektedir. Bunun nedeni Müslüman Türkler tarafından Levantenlerin batılı olarak görülmesi ve

batıya karşı olan hayranlıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Levantenlerin bu algısı oryantalizmin bir yansıması olarak düşünülebilir.

Katılımcıların çocukluk dönemine ilişkin söylemleri incelendiğinde okul arkadaşı ve hafta sonu arkadaşı ayrımı yaptıkları görülmüştür. Okul arkadaşları Müslüman Türklerdir. Hafta sonu arkadaşları ise Levantenlerden oluşmaktadır. Hafta sonları kilisede din eğitimi sırasında bu kişilerle görüşmekte, dini eğitimden sonra beraber oyunlar oynayarak, muhabbet ederek sosyalleşmektedirler. Bu bağlamda okul arkadaşları ve hafta sonu arkadaşları keskin bir şekilde birbirinden ayrılmıştır. Ancak yıllar geçtikçe bu iki grubun bir araya geldiği alanlar oluşmuştur.

Bazı Levantenlerin okunan okullar, ebeveynlerin nereli olduğu ve akrabalarıyla görüşme sıklıkları ve ilişkilerine göre üçüncü bir grup çevresi de ortaya çıkmaktadır. Bazı katılımcılarda bu Amerikalı arkadaşları, bazı katılımcılarda da İstanbul'daki diğer azınlık gruplarıdır.

“Bir üçüncü çevrem vardı benim birazda. O da İstanbul’la bağlantılıydı. Yazları çok İstanbul’a da giderdim. Annem bahsettiğim gibi İstanbullu olduğu için dayım da İstanbul’da oturuyordu ve dayım da oradaki kilisede çok aktif birisiydi. İstanbul’daki diğer azınlıklarla bir bağım da vardı benim. Yani Ermeni ve Rum arkadaşlarım da vardı. Hani İzmir’deki çevrem dışında... Yani bir üçüncü şey de oydu. (...) Benim mesela bir sürü Ermeni arkadaşım var. Bir sürü Rum arkadaşım da vardı. Neden işte? Yazın adaya çıkardık çok. Orada veya kışın gittiğim zaman kilisenin aktivitelerinin içerisinde her zaman bir Ermeni de olurdu şey olarak da (...) Dolayısıyla ben hani üçüncü grup dediğim zaman çocukluğumda birazcık da o İstanbul’un daha mozaik kültüründen de beslendim demeyeyim de hani onun içerisinde de buldum da kendimi.” (Raimondo, 42)

“Benim durumum yine farklıydı dediğim gibi Amerikan okuluna gittiğim için benim arkadaşlarım hep Amerikalıydı.” (Jerry, 39)

İzmir’in mozaik yapısından ötürü Musevi, Levanten, Müslüman beraber yan yana büyümüşlerdir. Levantenler, Musevilerle okul arkadaşı ya da mahalle arkadaşı olmuşlardır. Özellikle Alsancak’ta oturanlar Musevilerle daha çok zaman geçirebilmişlerdir. Levantenler, farklı dinlerden kişilerle arkadaşlıkları sırasında hiçbir sorun yaşamamışlardır. Bunun bir nedeni de hiçbir zaman karşılarındaki kişinin hangi dine mensup olduğunu sorgulamamış olmalarıdır.

Motif kodu: p311 yeminli kardeşler. Arkadaşlar kalıcı arkadaşlık yemini ederler

Levantenler ilk olarak diğer Levanten çocuklar ile arkadaşlık ilişkileri geliştirmektedir. Bu çağda Müslüman Türk arkadaş sayısı sınırlı kalmaktadır. Okul hayatı başladığında Müslüman Türk arkadaşlarının sayıları da artmaktadır. Bu bağlamda hem Müslüman Türklerden hem de Levantenlerden ömür boyu süren dostluk ilişkileri geliştirmektedirler.

Tablo 30. Motif Kodu: P311 Yeminli Kardeşler. Arkadaşlar Kalıcı Arkadaşlık Yemini Ederler

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	(Çocukluk döneminde arkadaşlarınızın çoğu Levanten miydi?) Yakın arkadaşlarımın çoğu evet. Sonra kendim otobüsle vs. ile seyahat edebilmeye başladığım yaşlarda da zaten diğer arkadaşlar işte Alsancak, Karşıyaka tarafındaki arkadaşlarla ortaokul, lise dönemindeki arkadaşlardan da şey yaptık ki biz zaten Levanten çocuklar olarak da bu yakın arkadaşlar çoğunlukla aynı okuldaydık. Çakabey'deydik veya en azından bildiğimiz okullardaydık. Yakın çevredeki okullardaydık	Çocukluk döneminde yakın arkadaşların çoğu Levanten arkadaşlardır.
Raimondo, 42	Müslüman arkadaşlarda sınıf arkadaşlarım. İşte senin gibi, X (Müslüman erkek) gibi büyük arkadaşlarım. Diğerlerini biliyorsun zaten şeyde. Bugün hâlâ ne bileyim ben whatsapp grubunda, bizim bir erkekler grubumuz var.	Samimi Müslüman arkadaşlar, okul yıllarında edinilen arkadaşlardan oluşmaktadır. Bu arkadaşlık ilişkileri sosyal medya aracılığıyla devam etmektedir.
Raimondo, 42	Mesela bizim aramızdaki en büyük dayanışma nedeni de beraber geçirdiğimiz çocukluğumuzdur. İşte bugün hani aklıma bir sürü Levanten arkadaşım geliyor. İşte Y (Levanten kız) da bunlardan biridir. Y (Levanten kız) hayatımdaki ilk arkadaşımdır yani böyle üç yaşından beri tanırım ben onu. Beraber paylaşılmış çocukluk anılarından dolayı da birbirimize bağımız güçlüdür.	Levantenler arasındaki dayanışma beraber geçirilen çocukluktan, çocukluk anılarından kaynaklanmaktadır.
Tomaso, 50	Ama tabi bizim bir grubumuz vardı cemaat içerisinde. Onlarla yıllarca daha çok görüştüm. Yani askerliğe kadar diyebilirim ki yani devamlı cemaat grubuyla yani kendi Levanten grubumla daha çok görüşüyordum. Artık aileler kurulmaya başlayınca çapraz evlilikler bir uzaklaşma oldu.	Katılımcı, Levanten arkadaşlarla belli bir döneme kadar daha sık görüştüğünü belirtmiştir. Katılımcı, Müslümanlarla evliliklerin Levanten arkadaşların birbirlerinden uzaklaşmalarına neden olduğunu düşünmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Alberto, 60	Sonra ev satıldı 74'te, Bornova'daki ev satıldı. Alsancak'a taşındık. O zamanlar onlarla da tabi ki görüşme imkânı oldu cumartesi, pazarları. Yeni bir arkadaş grubum oluştu. Okul arkadaşlarım... Sinemaya giderdik, işte tenis oynardık, futbol oynardık falan filan. Öyle bir arkadaş grubu, hâlâ çok iyi bir diyalogumuz var. Bugüne kadar devam ediyor. Ayda bir, bir yemek yapılır o sınıf arkadaşları. Kim müsaitse o yemeğe gelir. Hâlâ görüşüyoruz yani. O açıdan şanslıyız. Gayet güzel bir şeyimiz var, arkadaşlığımız var.	Mekânın yakın olması, arkadaşlarla görüşme olasılığını arttırmaktadır. Okul yıllarında edinilen dostlukların bugün de devam ettiği görülmektedir.
Francesco, 52	Bir de ilkokul çağında yani Orta 1 diyelim, Orta 2 çağına kadar yazın annemler bizi şeye yollarlardı. Bu Dominiken Kilisesi'nin Kalabak'ta bir tane kampı vardı ve tahmin ediyorum Levantenlerden kiminle konuşursanız konuşun bizim nesilde çocukluğunun üç aylık yaz dönemini orada geçirmiştir ve yazları biz orada büyüdük. (...) Tabi orada da çok arkadaşımız oldu. Şu anda pek çoğu dünyanın pek çok tarafında hala o Facebook sayesinde buluşuyoruz, konuşuyoruz, eskileri anıyoruz.	Kalabak'taki Dominiken Kilisesinin kampı hem Levantenlerin buluşma noktası olmakta hem de kalıcı arkadaşlıkların temellerinin atıldığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medya günümüzde iletişimin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.
Laura, 66	Ortaokula geçtikten sonra zaten hemen Türk koleji'ne gidildiği için otomatikman mesela biz sınıfta ben hatırlıyorum biz iki Hristiyan'dık sadece bir sınıfta. Geri kalan birkaç tane Musevi arkadaşımız vardı. Hepsi Müslümandı onun için benim sıra arkadaşım, yanındaki bayanla hâlihazırda arkadaşız, görüşürüz.	Katılımcı, ilkokulu yabancıların gittiği bir okulda okuduğu için ancak ortaokulda Müslüman Türklerin yoğun bulunduğu bir ortama girmiştir. Orada edindiği Müslüman Türk arkadaşlarından günümüzde görüştüğü kişiler bulunmaktadır.

Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Türçenin Levantenler Arasında İletişim Dili Haline Gelmesi

Önceki kuşaklar kendi cemaatleri içerisinde sosyalleşirken, şimdiki daha genç kuşaklar Türklerle daha çok iletişime geçmişlerdir. Bu durum Türkçeyi daha çok kullanmalarını sağlamıştır. Öyle ki, önceki kuşaklar kendi aralarında Fransızca, Rumca, İtalyanca konuşurken, daha genç kuşaklar daha çok Türkçe konuşmaktadır.

Tablo 31. Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkleşme, Türkçenin Levantenler Arasında İletişim Dili Haline Gelmesi ve Türk Arkadaşlar

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Patrizia, 53	Bizim arkadaşlarımız daha çok Türk'tü. Yani kendi kültürümüzden ziyade Türk arkadaşlarla daha haşır neşirdik çünkü bu Levantenler de belli kesimlerde daha çok yoğunluk mesela Alsancak, Karşıyaka gibi. Her ne kadar biz Karşıyaka'da okumuş olsak bile evimiz Bayraklı'daydı. Bayraklı'da iki, üç kişi vardık. O da giderek azaldı. Bir tek biz kalmıştık çocuklu aile olarak diyeyim ki o zamanda bizim gençlik dönemlerimize geliyordu. O yüzden çok fazla kesişmiyordu yollarımız. Daha çok Türklerle haşır neşir olduğumuz için Türk olarak yani hissediyoruz kendimizi.	Levantenlerin az bulunduğu yerlerde büyüyenler, daha çok Müslüman Türklerle arkadaşlık etmiş ve kendi cemaatleri ile daha mesafeli ilişkiler geliştirmişler gibi gözükmektedir.
Raimondo, 42	İtalyan Anaokulu'nda da arkadaşlarımla Türkçe konuşuyordum yani bizim jenerasyonda çok böyle keskin bir dönüş oldu. Yani bizim jenerasyonumuzda şöyle bir şey hani evet, ben X'den öğrendim birazcık bir şey ama, ama arkadaş çevrem de benim Türkçe konuşuyordu ve arkadaş çevremden de yani Levanten arkadaş çevrem de Türkçe konuşuyordu. Biz kendi aramızda bizim jenerasyonda kendi aramızda hâlâ hep Türkçe konuşuyorduk. Her zaman Türkçe konuştuk yani hiçbir zaman Fransızca veya İtalyanca veya Rumca konuşan ne bileyim ben mesela Y'yi (Levanten kız) al, Y ile Türkçe konuşuyorum ben. Diğer Levanten arkadaşlarımı al hepsiyle Türkçe konuşuyorum.	Son nesiller kendi aralarında gündelik dil olarak Türkçeyi kullanmaya başlamışlardır.
Tomaso, 50	Genellikle Türkçe konuşuyorduk. Çoğu çünkü yani Rumca'yı birkaç kişi bilebiliyor. En iyilerden biri Lazzaro'dur diyelim ki görüştünüz. Arkasından birkaç kişi daha gelir ben gibi. O kadar yani. Çok fazla yoktur. O yüzden Türkçe konuşuruz. (...) Ama diyelim biz kendi aramızda Lazzaro ile konuşuyorsam İtalyanca da konuşuruz, Yunanca da konuşuruz yani duruma göre ama tabii ağırlıklı olarak Türkçedir.	Son kuşaklar kendi aralarında gündelik dil olarak Türkçe dilini daha ağırlıklı kullanmaya başlamıştır.

Motif Kodlama: P319 Dostluk İşleri: Zaman Ve Mekâna Göre Arkadaşlık Kurulan Kişilerin Etnik Kimliklerindeki Dönüşümler

Levantenler çocukluk dönemlerinde daha çok kendi cemaatlerindeki çocuklarla iletişim kurmuşlardır. Müslüman arkadaşları ebeveynlerinin arkadaşlarının çocukları ya da mahalle arkadaşları olmuştur. Ancak Levanten arkadaşlarının yanında mahalle Müslüman Türk arkadaşları sınırlı sayıda kalmıştır. Okul hayatları ile birlikte Müslüman arkadaşlarının sayısında bir artış olmuştur.

Tablo 32. P319 Dostluk İşleri: Zaman ve Mekâna Göre Arkadaşlık Kurulan Kişilerin Etnik Kimliklerinde Dönüşüm

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	(Çocukluk döneminde arkadaşlarınızın çoğu Levanten miydi?) Yakın arkadaşlarımla çoğu evet. Sonra kendim otobüsle vs. ile seyahat edebilmeye başladığım yaşlarda da zaten diğer arkadaşlar işte Alsancak, Karşıyaka tarafındaki arkadaşlarla ortaokul, lise dönemindeki arkadaşlardan da şey yaptık ki biz zaten Levanten çocuklar olarak da bu yakın arkadaşlar çoğunlukla aynı okuldaydık. Çakabey'deydik veya en azından bildiğimiz okullardaydık. Yakın çevredeki okullardaydık. Bu yüzden etrafımız iyice karıştı. Öyle diyeyim size. (...) Hazırlık ve ortaokulda artık zaten olan birtakım farklılıklarla arkadaş çevrem vardı. Sınıfta geçiriyordum. Hafta sonları biraz daha okul çevresinden kopuk geçiyordu sadece. Belli kişilerle görüşüyorduk ama inanın o yaşta da hani onu çok bir önemi yok çünkü insan evini, ailesini özleyiyor. Bir anneye, babaya bir ekstra bir bağlılık oluyor o yaşta.	Çocukluk döneminde belli Levanten ailelerin çocukları ile görüşülmüştür. Yakın arkadaşlar çoğunlukla Levantenlerden oluşmuştur. Okulda Müslüman Türklerle de arkadaşlık edilirken, hafta sonu vakit geçirilen arkadaşlar Levantenler olmuştur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Levanten... İlk başta sadece Levanten'di. Yani kuzenim olsun. Veya başka. Çok ilginçti yani dünyamız sadece Levantenlerdi. Bir yaş günü olurdu. Sağımda S., J., M., S. (Levanten isimleri) filan oturuyordu. Sonra biraz daha tabi ki yaşım da büyüyünce, ufkumuz genişleyince bir baktık İ. (Müslüman Türk ismi) "Sen nerelisin?" diye soruyorduk. Hâlbuki yani biz farklıydık belki burada. Ama ilk defa dıştan, dışarıdan bir insan görüyorduk. Yani ilk Türk arkadaşlar herhalde okulun başlamasıyla oluşuyor. O zamana kadar pek fazla olmuyordu. Benim durumum yine farklıydı dediğim gibi Amerikan okuluna gittiğim için benim arkadaşlarım hep Amerikalıydı. Türk arkadaşlarım yani açıkçası belki mahallede top oynarsam, orada iki, üç kişiydi. Çoğu Türk arkadaşım son belki 10 senede edindim. Yani 40 yaşına yaklaşıyorum. 30'dan sonra...	Arkadaşlar ilk başlarda Levantenlerden oluşurken sonraki yıllarda Müslüman Türklerle de arkadaşlık ilişkileri kurulmaya başlanmıştır. Katılımcı yabancıların eğitim alabildiği bir kurumdan mezun olduğu için Müslümanlarla arkadaşlıkların gelişmesi yetişkinlik dönemine rastlamaktadır.
Tina, 69	İtalyan Okulu'na giderken hepimiz Levanten'dik. Oradaydık. Fransız Okulu'na gittiğimiz zaman tabi ki Levantenler vardı bütün. Fakat ilkokula gittiğimiz zamandan itibaren hep Müslüman arkadaşlarımız oldu.	Yabancı okullara gidilirken arkadaş çevresi de Levantenlerden oluşmaktadır. Ancak Türk okullarına başlandığında Müslüman Türk arkadaşlar da edinmeye başlamışlardır.
Monica, 48	(Levanten ve Müslüman arkadaşlar) yani ikisi de vardı. Müslüman arkadaşlarım tabi vardı. Sonuçta ilkokul, ortaokul, liseyi okuduğum okullarda. Müslümanlar tabi ki ağırlıktaydı. Birkaç tane Musevi arkadaşım vardı yine okuldan. Onun dışında tabi ki Levantenler de vardı. Onlarla da ne zaman? Hafta sonları, daha küçük yaşlardayken yani kaç yaşında başlıyor? Herhalde yedi, sekiz yaşlarındayken kiliselerde din dersleri veriliyor. Bağlı olduğumuz kiliselerin rahiplerine gidiyorsunuz işte hafta sonu atıyorum bir saat cumartesi günleri topluyorlar çocukları. Ufak bir din dersi veriyorlar. Sonra işte ayin oluyor, sonra da dua oluyor, sonra da herkes evine gidiyor. İşte hafta sonları da diğer Levanten arkadaşlarımı görmüş oluyordum dolayısıyla.	Üç dinden de samimi arkadaşlıklar edinilmiştir. Okul arkadaşları çoğunlukla Müslüman Türklerden oluşmaktadır. Levantenlerle okul yıllarında özellikle hafta sonları görüşülmüştür.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Aslında iki grup şeklinde diyelim. Bir Levanten grubum vardı kiliseden özellikle çünkü o dönemlerde her Pazar işte annemiz, babamız bizi giydirip kiliseye giderdik. Orada yaşıtım olan çocuklar, arkadaşlarım vardı. Onlarla beraber zaman geçiriyorduk. O yüzden iki grup arkadaşım vardı. Yani bir Levanten grubu arkadaşım, bir de normal mahallede veya okulda. İlkokulda şöyle bir olayım oldu. Dedğim gibi ilkokulda İtalyan İlkokulu'nda okuduğum için orada sırf Levanten arkadaşlarım vardı. Ama mahallede de normal Türk ailelerin çocukları, çok da güzel bir mahallemiz vardı. Çok da keyifli arkadaşlıklarımız vardı. İki grup diyebilirim. Yani Levanten grubumla normal Türk grubum vardı. Yaşlar büyüdükçe karma da oluştu. Yani mesela benim diyelim ki çok çok iyi anlaştığım mahalleden bir Türk arkadaşım, işte Levanten grubuma onu arada götürüp o da onlarla kaynaşıp öyle bir karma da böyle hani 16, 20'li yaşlardan 25 yaşlarına kadar böyle bir karma oluyor tabi sonuç olarak ister istemez ve çok da keyifli oluyor. (...) Bir de Alsancak'ta Museviler de vardı. Onu da söyleyeyim. Yani böyle biz aslında bu konuda o yüzden dedim ya çocukluğumuz ve gençliğimiz güzeldi.	Katılımcılar iki farklı arkadaş grubundan söz etmişlerdir. Hafta sonu görüşülen Levanten arkadaşlar ile okul ve mahalle arkadaşları olan Müslüman Türk arkadaşlar. Yaşlar ilerledikçe bu iki grubun bulunduğu alanlar ortaya çıkmıştır.
Raimondo, 42	İki çeşit vardı. Hatta belki benim bir üçüncü arkadaş çevrem daha vardı. Levantenler vardı tamam. İzmir'deki Levantenler vardı. Bunlar daha çok kilise çevresindendi. Bizim şöyle olurdu: Cumartesi sabahları din derslerimiz olurdu. Saat 10'da din dersimiz olurdu ama biz saat 8'de kiliseye giderdik. Top oynamaya giderdik oraya. 10'dan 10 buçuğa kadar din dersimiz vardı. Ondan sonra da on buçuktan bire kadar gene top oynardık. Dolayısıyla kilise aktivitelerinin içerisinde oluşan bir arkadaşlığım vardı. Bugün de aslında en büyük arkadaş çevrem de bu arkadaşlar yani çocukluğumdan kalan arkadaşlarım kilise aktiviteleri içerisinde yani her zaman ne bileyim ben Pazar ayinine giderdik. Pazar ayini yarım saat sürerdi. Ama Pazar ayininden bir saat önce orada olurduk. Geyik yapardık, top oynardık, ondan sonra Pazar ayinine giderdik sonra bir yarım saat daha otururduk sonradan yine eve giderdik. Yani kilise daha çok bizim için sosyal organizasyonu ağır basan bir kurum gibiydi. (...) Ondan sonra da herkes kendi yoluna gitti ama herkes bugün konuştuğum zaman, işte Levanten arkadaşlarımla konuştuğum zaman her zaman o kilisenin bahçesinden bahsederiz bu bir. İkincisi de Müslüman arkadaşlarda sınıf arkadaşlarım. (...) Bir üçüncü çevrem vardı benim birazda. O da İstanbul'la bağlantılıydı.	İki grup arkadaş çevresinin yanında katılımcının İstanbul azınlıklarından oluşan bir üçüncü çevresi de bulunmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Hep beraberdik yani bizim çocukluğumuzda hiçbir zaman sorgulamıyorduk Müslüman, Musevi, Hristiyan. Arkadaştık yani hiçbir sorun yoktu. (...) İlkokul beşe kadar ben İtalyan Okulu'nda okuduğum için bütün oradakiler Levanten'di. O bakımdan. Sonra mesela eşim aynı durumda değil. O ilkokulu da Türk okulunda okumak zorunda kaldı. Tabi o zaman daha çabuk Türk arkadaşları oldu. Benim ortaokulda başladı çünkü sınıf arkadaşlarım hepsi Levantendi. Yani ondan dolayı. Yoksa başka şeyden dolayı değil. Bir Türk okuluna gitseydim öyle olacaktı. Türk arkadaşlarım ilkokuldan beri olacaktı.	Her dinden arkadaşlarla çocukluk döneminde mahallede oynanmıştır. Ancak Müslüman Türklerden arkadaş sayısının artması okul dönemine denk gelmektedir. Yabancı ilkokula gitmek daha geç yıllarda Müslüman Türklerle karşılaşmayı mümkün kılmaktadır.
Alberto, 60	Başta tabi Levantendi. Sonra ilkokula gidince oradaki birkaç arkadaşla görüşmeye başladık. Onlar benim bahçeye gelip beraber oynardık. Ben bazen onların evine giderdim. Öyle bir şey oluştu. Sonra Bornova'da otururken tabi şimdi şeye gittim ortaokula. O biraz zor oldu çünkü ortaokuldaki Bornova'da 3 ya da 4 tane öğrenci vardı. Onlarla otobüsle gidip gelirdik. Belediye otobüsü o zamanlar... Servis falan diye bir olay yoktu. Onlar ama Alsancak'ta ayrı bir dünyadaydı çünkü öyle bir vaktimde yoktu. Akşam 4'te, 5'te çıkardık ancak eve giderdik. Onlarla fazla görüşmezdim. Sonra ev satıldı 74'te, Bornova'daki ev satıldı. Alsancak'a taşındık. O zamanlar onlarla da tabi ki görüşme imkânı oldu cumartesi, pazarları.	Çocukluk döneminde ilk Levantenlerle arkadaşlık bağları geliştirilmiştir. Okul döneminde Müslüman Türklerle de arkadaş olunmuştur. Arkadaşlık ilişkileri bugüne kadar devam etmiştir.

Levantenlerin Müslüman Türkler ve Levantenler olmak üzere iki grup arkadaşlıklarında hangi gruba kendilerini daha yakın hissettikleri, hangi grubun yanında daha rahat davrandıkları merak edilmiş ve bu konuya ilişkin soru sorulmuştur. Katılımcılar iki grup ile de kendilerini rahat hissettiklerini, böyle bir ayırım yapmadıklarını, bunu düşünmediklerini, iki grubu da eşit gördüklerini, ağır basan bir çevrenin olmadığını belirtmişlerdir. İki grup arasında da bir farklılık görmediklerini, böyle bir kıstasın olmadığını eklemişlerdir. İki grup ile de rahat hissedilmesinin nedenini rahatsız olunan bir durumun olmamasına, bir sıkıntının olmamasına, şanslı olmalarına, iyi, güzel insanlarla karşılaşmalarına ve güzel arkadaşlıklar kurmalarına, dinin ayırıcı bir özellik taşıdığına inanmamalarına bağlamışlardır. Bu durum ailenin yetiştirme tarzıyla da bağlantılıdır. Ebeveynlerin çocuklarına herkesi kabul etmelerine yönelik bir eğitim vermiş oldukları belirtilmiştir. Sınırlı, dar, kapalı, güvenli bir çevrede büyütülmüşlerdir. İlk başlarda Türk olsun, Levanten olsun ebeveynlerin arkadaşlarının çocuklarıyla görüşülmüştür.

Bu durum, kişiliklerinin oluştuğu yaşlarda sıkıntılarla karşılaşmalarını engellemiştir. İlerleyen yaşlarda da arkadaşlık edecekleri kişileri seçmişlerdir. Bu bağlamda sorun yaşayabilecekleri kişileri hayatlarına almamışlardır. Arkadaşlıklar, saygı ve sevgi çerçevesinde gelişmiştir. Karşılıklı bayramlar kutlanmış ve dini inanışlara karşı hoşgörülü davranılmıştır. Kimin Müslüman, kimin Hristiyan olduğuyla ilgilenilmemiştir. Herkes eşit görülmüştür. Diğer dinlerden edinilen arkadaşlar da aynı düşünce yapısına sahip olmuştur. Farklılıkların ön plana çıkmaması, herkesin birbirini olduğu gibi kabul etmesi, bir armoninin olması, bu bağlamda dinin ikinci planda kalması, iki gruba da bağlı olunması, iki gruba da yakın ilişkiler geliştirilmeye çalışılması, dışlanmanın olmaması ve yabancılık çekilmemesi, onlara yardım elinin uzatılması ve ilgi gösterilmesi iki gruba da kendilerini rahat hissetmelerini sağlamıştır. Çocuklarının ileri de sorunlarla karşılaşmaması için ebeveynler tarafından öğretilen stratejilerden biri de hangi dinden gelirse gelsin herkesi (arkadaşlarını) kabul etmeye yönelik tutumdur. Arkadaşlarını farklı dinlerden olmaları nedeniyle yargılamamaları, küçümsememeleri ya da alay etmemeleri gerektiği öğretilmektedir.

Levantenlerin yanında kendini rahat hisseden Levantenler ve Müslümanların yanında kendini rahat hisseden Levantenler şeklinde iki ayrı kutup ve ortaya doğru iki tarafla da kendini rahat hisseden Levantenler olduğu düşünülürse Levantenlerin yanında kendini rahat hisseden Levantenler muhafazakâr Levantenlerdir. Önceki kuşaklar arasında bu alanda yer alan çok Levanten varken günümüzde sayıları artık çok azalmıştır. Sadece yaşlılar arasında bu tür fikirlere sahip kişiler kaldığı belirtilmiştir.

2.6.2.1. Aile Tarafından Başka Dinden Arkadaşlıklar İçin Verilen Öğütler, Yapılan Uyarılar

Çoğunluğunun Müslüman olduğu bir toplumda Levantenlerin çocuklarını nasıl yetiştirdikleri, birlikte huzurlu bir yaşam için ve çocuklarını korumaya yönelik onlara ne tür öğütler verdikleri ve uyarılarda buldukları saptanmaya çalışılmıştır. Katılımcılar, ailelerinin kendilerine çok fazla tavsiye ya da uyarı da bulunmadığını belirtmişlerdir. Bunu nedenini ailenin yetiştirme tarzına bağlamışlardır. Aynı zamanda üç dinden de insanlarla beraber kardeşçe büyüdükleri için, kendi

kuşaklarındaki arkadaşlarının öyle bir uyarıyı gerektirecek insanlar olmamasının bu konuda etkili olduğunu düşünmektedirler. Katılımcılar bu bağlamda şanslı bir kuşak olduklarını vurgulamışlardır.

Verilen öğütler; görgü kuralları, Türk âdetleri, dini ile milli konular ve tabu haline gelmiş siyasi konular ile ilgili öğütler şeklinde gruplandırılabilir. Görgü kuralları ile ilgili tavsiyeler çocuklarının ileride kültürlü, görgülü, terbiyeli, saygılı, iyi yetişmiş kişiler olmalarına yönelik ebeveynler tarafından verilen öğütlerdir. Her ailenin kendine göre kuralları vardır. Çocuklarının kendilerinin örneği gibi hareket etmelerini, aileye yakışacak davranışlarda bulunmalarını istemişlerdir. Bu tür öğütler arasında misafirlikte uslu durma, büyükleri üzmemeye, büyüklere saygıda kusur etmeme, sosyal statü farkı gözetmeksizin herkese saygılı davranma, sofrada adaplarına uyma, nasıl oturulacağını ve nasıl kalkılacağını bilme gibi kurallardır. Büyüklere saygılı davranma konusunda kuşaklar arasında bir fark katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Onlara göre üst jenerasyonlar Müslüman olsun, Hristiyan olsun ailelerini dinleme ve saygı gösterme konusunda iyi yetişmiş dönemlerdir. Şimdi yetişen kuşak ise daha başına buyruk, daha söz dinlemeyen ve cevap veren bir kuşaktır.

Ağırlıklı nüfusun Müslüman Türklerden oluştuğu bir ülkede yaşayan Levantenler, bu ülkede büyüüp yetişseler de din, gelenek ve görenekler açısından farklı âdetlere sahiptir. Müslüman Türklerin hassas oldukları konular ile ilgili onlar da hassaslık göstermekte ve çocuklarını bu yönde yetiştirmeye çalışmaktadırlar. Müslümanlığın bir simgesi olan baş örtülü kişilerin elinin sıkılmaması, denize birlikte girilmemesi, onların özel alanlarına saygı gösterilmesi, Müslüman Türklerin evine girerken mutlaka ayakkabıların çıkarılması gibi konularda Levantenler ebeveynleri tarafından uyarılmaktadırlar.

Levanten ebeveynler, dini ve milli konularda da tavsiyelerde bulunmuşlardır. Levantenler, Müslümanlık ile de ilgili bazı bilgilere sahiptir. Etraflarının Müslümanlarla çevrili olması aslında bu bilgileri öğrenmelerini mecbur kılmaktadır. Levantenlerin din derslerine girmek gibi bir mecburiyetleri yoktur. Ama bazı ebeveynler, çocuklarının bu dersleri almalarını desteklemişlerdir. Müslüman bir ülkede azınlıkta bulunan bir dini grup olarak yaşamak bazı konularda temkinli

olmayı ve sessizliği gerektirmektedir. Levantenler tarafından dini konularda konuşmak ve tartışmak sonu olmayan, kimsenin fikrinin değiştirilemeyeceği ve insanları rencide edebilecek bir tartışma alanı olarak görölmektedir. Dolayısıyla bu tarz konulara girmek tercih edilmemekte ve çocuklara buna yönelik tavsiyeler verilmektedir. Önceki kuşaklar çocuklarının Müslüman biriyle evlenmesini istememişler ve bu konuda uyarılarda bulunmuşlardır. Ama günümüzde devir değişmiştir. Genç kuşaklar arasında Müslüman evlilikler çok çoğalmıştır. Bu tür uyarılara maruz kalanların kendi çocukları Müslümanlarla evlenmiştir. Milli konularda da konuşmak karşı tarafın hassasiyeti göz önünde bulundurularak kaçınılan bir alan olmaktadır. Dolayısıyla dini ve milli konularda Levantenler sessiz kalmayı bir strateji olarak benimsemektedirler. Katılımcılar da bu konuda konuşmanın kişilik yapılarına, yetiştirme tarzlarına uymadığını belirtmişlerdir.

Konuşulması tabu haline gelmiş siyasi konularla ilgili de ebeveynler çocuklarına uyarılar yapmakta ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Azınlıklara karşı geçmiş yıllarda uygulanan politikalar ya da bazı olaylar hakkında sessizliği korumak büyükler tarafından önerilmektedir. Üst jenerasyonlar o günleri yaşamışlar ve arzulanmayan bazı olaylara tanık olmuşlardır. Korkuları hâlâ tazedir. Müslümanlarla çok paylaşılmasa da bu ülkeden bir gün gönderilme korkusunu hâlâ yaşamakta oldukları belirtilmiştir. Bu bağlamda bazı konuların konuşulmasına temkinli yaklaşmaktadırlar.

Çocukları yaramazlık yaptığında, ebeveynlerin istemediği bir yere gidildiğinde ya da eve geç gitmek gibi ebeveynlerin hoş görmediği bir davranış sergilendiğinde ebeveynler tarafından çocuklarına cezalar verilmiştir. Verilen ceza türleri belli bir süre televizyon izlenmemesi, dışarı çıkılmaması şeklinde olmuştur. Şiddete yönelik cezaların olmadığı görölmektedir. Levantenler, çocuklarını iyi yetiştirmeye ve topluma yararlı bireyler haline getirmeye çalışmaktadır. Cezaları verenlerin genellikle anneler olduğu tespit edilmiştir. Çocukları yetiştirmek annenin görevi olarak görölmektedir. Son sözün anneye verilmesinin Levantenlerin kadınlara verdikleri önemi gösterdiği düşünülebilir. Cezanın verildiği konularda ailenin korumacı yönü ağır basmaktadır. Çocukların tehlikeli olabilecek yerlere gitmelerini engellemeye, yanlış davranışlarda bulunmalarını önlemeye, çocuklarını güvende tutmaya çalışmışlardır.

**Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir, C498
Konuşma Konusunda Tabu: Yasaklanmış İfade: Levantenler Çocuklarını Dini
Ve Milli Konularda Konuşmamaları Konusunda Uyarır**

Ebeveynler, çocuklarının sorunlarla karşılaşmalarını engellemek ya da olasılığı en aza indirmek için çocuklarına bazı uyarılarda bulunmaktadır. Bu uyarılardan bir tanesi başka bir dinin mensubu kişilerle dini ve milli konularda konuşmamaları ve münakaşaya girmemeleridir.

Tablo 33. Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir /C498
Konuşma Konusunda Tabu: Yasaklanmış İfade: Levantenlerin
Çocuklarını Dini ve Milli Konularda Konuşmamaları Konusunda
Uyarması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Arkadaşlarımla konuşurken hani “dinle ilgili bir şey açılırsa hani onları rencide edecek, hani onları üzecek bir şey söyleme Monica. Yani o onların dini, şu senin dinin... Yani saygılı ol o konuda. Yani şey yapma” derdi. Ne derler “üzecek bir şey söyleme” derdi. Zaten söyleyecek bir şey de yoktu sonuçta ne diyebilirim. Müslümanlıkla ilgili negatif düşündüğüm hiçbir zaman bir şey olmadığı için yani özellikle uyardığı bir şey yoktu.	Ebeveynler tarafından verilen öğütlerden bir tanesi başka dinden insanlarla dini ve milli konuların konuşulmaması. Karşı tarafın hassasiyetlerine dikkat edilmesi olmuştur. Böylece tartışmalardan kaçınmaya çalışmaktadırlar. Katılımcıların da dini ve milli konulara girmedikleri görülmektedir.
Tomaso, 50	Çok girmememi söylerlerdi tabi ki dini ve milli konulara çok çok fazla. Ben de çok şey yapmazdım yani sonuçta neyi ispatlayacağım ki yani kalkıp da.	Ebeveynler, dini ve milli konularda konuşulmaması yönünde öğütlerde bulunmaktadırlar. Levanten çocukların bu tavsiyelere uydukları görülmektedir.

**Motif Kodu: C420.2 Gerçekleşmiş Bazı Olaylar Hakkında Konuşmama
Tabusu: Ebeveynlerin Çocuklarına Tabu Konular İle İlgili Konuşmamalarına
Yönelik Tavsiyeleri**

Ebeveynler, çocuklarını bazı siyasi olaylar hakkında diğer dinlerden insanlarla konuşmamaları konusunda uyarmaktadır. Levantenlerin bir sorunla karşılaşmayı önleme stratejilerinden bir tanesi tabu haline gelmiş hassas olarak

değerlendirilen siyasi olaylar hakkında kamusal alanda konuşmamaktır. Bu şekilde tartışma ortamlarına girmekten, insanların tepkilerini çekmekten uzak kalmaktadırlar.

Tablo 34. Motif Kodu: C420.2 Gerçekleşmiş Bazı Olaylar Hakkında Konuşmama Tabusu: Ebeveynlerin Çocuklarına Tabu Konular ile İlgili Konuşmamalarına Yönelik Tavsiyeleri

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Bulunurlardı tabi ki. Bulunurlardı. Yani özellikle bu tabudan bahsettiğim şeylerde çünkü gidip onlarla konuştuğum zaman “Ya evet bunları konuşmazsan daha iyi olur.” Çünkü bir de şeyi anlamak lazım şimdi. Benim babam 39 doğumlu. Babasının zorunlu askere alınışını hatırlamıyordu ama onun hikâyesini, büyükbabam 1900 doğumluydu ve 43’te zorunlu olarak askere alındı. Bolu Abant yolunu filan yaptırmışlar. Hani o amele taburlarını oradaki. Dolayısıyla büyüdükleri hikâyeler vardı. Annem 6-7 Eylül olaylarını gördü. Şey de Beyoğlu’nda İstanbul’da. Dolayısıyla korkuyla büyüyen bir jenerasyon da bu ve bu korku bize de aşılandı. Bize de hep konuşulan bir şeydi. (...) Dolayısıyla evet işte bazen konuştuğum zaman “istersen bunu konuşma” veya “gerek yok bunu konuşmaya” gibi noktasına geldiğim zaman öyle tavsiyeler vardı. (...) Biraz daha büyüdüğümde işte 15,16 yaşlarına geldiğimde hani kimliğim üzerine kendi kendimi biraz daha sorgulamaya başladığımda tabu olan bazı şeyleri konuşmadığımı hatırlıyorum veya bir Türk dediği zaman işte “Düşmanı denize döktük.” “Hehe” diyordum geçiyordum. Zorlanacağım konular bunlardı. Böyle çok fazla irdelemenin de bir anlamı yok yani dediğim şeylerdi. Veya Ermenilerle de aynı şekildeydi. Ermeniler kendi 1915 olaylarından filan kendi aralarında bahsettiklerinde orada olduğumda ben ona da “Hehe” diyordum. Geçiyordum. Hani bu apolitik olduğumdan dolayı değildi. Tersine o dönemlerde çok sağlam bir temelden bahsetmiyorum ama kendi fikirlerimde vardı şeylerle. Zorlandığım nokta oydu. O dönemlerde bunları çok sorguladığımı hatırlıyorum ben. Ama işte bunları tartışmadığımı hatırlıyorum ve bu beni rahatsız ediyordu değil de tabuydu. “Konuşmaya ne gerek var?” diyordum.	Ebeveynler, siyasi olaylar hakkında çocuklarının konuşmamasına yönelik uyarılarda bulunmaktadırlar. Hem Müslüman Türklerle hem de azınlık gruplarıyla konuşmalar sırasında sessiz kaldıkları görülmektedir.

2.6.3. Çocukluk Döneminde Arkadaşlık İlişkileri Sırasında Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Yöntemleri

Katılımcılar çocukluk döneminde önemli sorunlarla karşılaşmamışlardır. Çocuklukları genel anlamda güzel geçmiştir. Önceki kuşakların katılımcıların dönemine göre daha fazla sorun ile karşılaştıkları belirtilmiştir. Bu bağlamda katılımcılar kendilerini şanslı bir jenerasyon olarak tanımlamakta ve güzel arkadaşlıklara sahip olduklarını vurgulamaktadırlar. Katılımcıların kuşağı genel olarak daha fazla kendilerini “Türk” olarak tanımlamaktadır. Önceki kuşaklara oranla daha çok Müslüman Türklerle iletişim halindedirler. Müslüman Türklerle birlikte oldukları mekânlar önceki kuşaklara göre daha genişlemiştir. Bu şekilde Türkler onları daha yakından tanıma fırsatını yakalamışlardır. Öte yandan günümüzde globalleşmenin ve farklılıkların öne çıktığı bir dönem yaşanmaktadır. Artık kültürel farklılıkların önem kazandığı ve kültürel mozaikte her bir parçanın yer alması gerektiği inancının taşındığı bir zamanın söz konusu olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların kuşağının karşılaştığı sorunlar; kültürel farklılıklardan doğan sıkıntılar, isimlerinin yabancı olmasından dolayı yaşanan sıkıntılar, gençlik yıllarında tabu olarak kabul edilen konularda arkadaşlarıyla açık açık konuşamama, sessiz kalma ve yetiştirilme tarzından doğan sorunlardır. Ancak bu sorunların hiçbiri yetişkinlik hayatlarında izi kalacak yaralara yol açacak büyüklükte değildir. Bu sorunlar arkadaşlıklarını etkilememiştir. Dışlanma ya da yabancı olmalarından dolayı damgalanma türünden bir problemle hiç karşılaşmamışlardır. Katılımcıların karşılaştıkları sorunlar arasında kendi bayram tatillerinin farklı zamanlarda olmasından ve din derslerine girmemesinden kaynaklanan sorunlar da belirtilmiştir. Bu sorunlar kültürel farklılıklardan doğmaktadır. Erken çocukluk dönemlerinde Müslüman Türklerden biraz daha izole bir halde büyümeleri Türkiye’deki genel düşünce yapısından uzak kalmalarına yol açmıştır. Bu da arkadaşlıklarda iki taraf için de bazı esprileri anlayamama ya da yanlış anlama gibi sorunlara yol açmıştır. Yetişkinlik döneminde bu durumun daha çok farkına varıldığı belirtilmiştir. Levantenleri en çok zorlayan ve sıkıntıya yol açan konunun isim olduğu saptanmıştır. Kendilerini “Türk” olarak tanımlayan çocuklar, isimlerinin yabancı olmasını etraflarına açıklamakta zorluk çekmişlerdir. Gençlik ve yetişkinlik

yıllarında ise tabu konularda susmayı tercih etmişlerdir. Çocukluk döneminde sorun yaratan diğer bir konu da Türkçeyi sonradan öğrenmelerine ilişkindir.

Çocukluk döneminde genellikle problemin çıkmasını önlemeye yönelik çözümlerin üretildiği görülmektedir. Bu durumun ailenin koruyucu yaklaşımı ve bu yönde çocuklarını yetiştirmesi ile bağlantılı olduğu düşünülebilir. Ebeveynler, çocuklarının üzülmelerini önlemeye çalışmaktadır. Erken çocukluk dönemlerinde çocuk, kendi cemaatinin çocukları ya da ebeveynlerinin tanıdığı ve güvendiği farklı dinden kişilerin çocukları ile arkadaşlık etmektedir. Ebeveynler çocuğa bu şekilde güvenli bir ortam sağlamaktadır. Bu bağlamda onları dışlayabilecek, farklı olmalarından dolayı damgalayabilecek ortamlardan çocuklarını uzak tutabilmektedirler. Öte yandan çıkabilecek çatışmalara, tartışmalara karşı çocuklarını uyarmakta ve huzursuzluklara yol açabilecek söylemlerde veya faaliyetlerde bulunmamalarını tembihlemektedirler. Levantenler; karşılarındaki kişiyi rencide etmemek, tartışma başlatmamak amacıyla din ve milli konulara girmekten özenle kaçınmaktadır. Özellikle tabu konularda sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Bu davranışlar, kendilerini korumaya yönelik bir taktik olarak kullanılmaktadır. Böylece gereksiz tartışmalara girmemekte, kimsenin düşmanlığını üzerlerine çekmemekte, bir arada uyum içinde yaşayabilmeyi sağlamakta ve görünmez olmaktadır. Bu tür taktikleri küçük yaşta öğrenmeye ve uygulamaya başlamaktadırlar. Sorunları engellemeye yönelik başka bir taktiğin de Müslüman Türklerle “benzer” olduklarına yönelik yapılan vurgular olduğu düşünülmektedir. Kendilerini Türk olarak tanımlamakta, hissetmekte ve bu yönde söylemlerde buldukları görülmüştür. Her ne kadar benzer olduklarına vurgu yapsalar da yabancı isimlere sahip olmaları onların üçüncü kişiler tarafından yabancı olarak görülmelerine yol açmaktadır. Bu durumda kendilerinin de Türk olduklarını anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda çözüm yöntemlerinden biri konuşmak, karşılarındaki kişiyi ikna etmeye çalışmaktır. Bir diğer taktik ise arkadaşlarını, sorun yaşamayacaklarına inandıkları kişilerden seçmeleridir.

Motif kodu: p192.6 demanslıların kafalarını tıraş etmek gelenekseldir.
Böylelikle farkedilirler: isimlerinin yabancı olması ile ilgili karşılaşılan sorunlar

İsimlerinin yabancı olması, apaçık bir şekilde farklılıklarını ortaya döken bir unsurdur ve damgalanmalarına yol açmaktadır. Levantenleri en rahatsız eden konulardan birisi isim konusudur. Levantenler düşüncelerini aşağıdaki sözlerle açıklamaya çalışmışlardır.

Tablo 35. Motif Kodu: P192.6 Demanslıların Kafalarını Tıraş Etmek Gelenekseldir. Böylelikle Farkedilirler: İsimlerinin Yabancı Olması İle İlgili Karşılaşılan Sorunlar

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	İlkokula başladığımızda isim şeyiyle çok cebelleştik yani anlatmaya çalıştık. Biz İtalyan değiliz veyahut da Fransız değiliz veyahut da Rum değiliz veyahut da şey değiliz. Onu anlayamıyorlardı. Nasıl olabilir? İsmi Tina diyelim. E “sen bana Türk’üm diyorsun.” Bunu anlatamadık yani bir türlü o zamanlar bunu anlatamadık. Hâlâ daha anlamıyorlar. Hâlâ da bu çözüme ulaşmadı yani.	Her ne kadar Türkçeleri iyi olsa da bu kültürün geleneklerini bilseler de isimlerinin yabancı olması, onların yabancı olarak değerlendirilmelerine yol açıyor gözükmektedir.
Raimondo, 42	Hani şey olarak da baktığın zaman ama isim zorlayan bir konudur, konuydu. Özellikle erken çocukluk döneminde öyle diyeyim sana.	İsimlerinin yabancı olması, onları sıkıntıya sokan bir durumdur.

Motif Kodu: P310.8 Arkadaşlık Sadece Eşitler Arasında Mümkündür (Friendship Possible Only Between Equals): Problemlere Karşı Önleyici Çözüm Yolu Olarak Arkadaşını Kendine Göre Seçme

Levantenlerin çıkabilecek sorunları önleme stratejilerinden biri arkadaşlarını sorun yaşamayacaklarına inandıkları, farklı dinlere sahip olsalar da aynı düşüncelere ve yaşam tarzına sahip kişiler arasından seçmeleridir.

Tablo 36. Motif Kodu: P310.8 Arkadaşlık Sadece Eşitler Arasında Mümkündür: Problemlere Karşı Önleyici Çözüm Yolu Olarak Arkadaşını Kendine Göre Seçme

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Yani tabii ki insan arkadaşını kendine göre seçiyor. Yani anlaştığı, iyi sevdiği insanlardan arkadaş ediniyor. Yani hal öyle olunca da herhangi bir problem yok hatta sağ olsun seçtiğim arkadaşlarda durumun da çok farkındalar.	Levantenler, aynı yaşam tarzına ve düşünce yapısına sahip kişilerle arkadaşlık etmektedir. Böylece uyum içerisinde arkadaşlık ilişkileri kurabilmekte ve sorunlardan kaçınmaktadırlar.

3. EĞİTİM İLE İLGİLİ SÖYLEMLER

Bu bölümde katılımcıların eğitim seviyeleri, anaokulundan itibaren gittikleri okullar, öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle ilişkileri, karşılaştıkları problemler ve çözüm yöntemleri üzerinde durulmuştur. Türkiye’de çocuklar Türk modernleşmesinden itibaren milliyetçilik ilkesi çerçevesinde eğitim almaktadırlar. Kemalist, dini, gelenek-merkezli, ulusçu, milliyetçi, ulus-milliyetçi fikirler çocuklara çok genç yaşlarda aşılanmaktadır ve çocuklardan bu sınırların dışına çıkmaması istenmektedir (Ördem, 2020: 4480-4481). Levantenler de Türkiye’de çocuklarını Türk eğitim sistemi bünyesinde okutmaktadır. Ayrıca Türk pasaportuna sahip kişiler ilkokulu Türk okullarında okumak zorundadır. Levantenler eğitime önem vermekte ve çocuklarının en iyi yerlerde, en iyi koşullarda eğitim almasına çalışmaktadır. Aşağıda katılımcıların eğitim seviyesini gösteren tablo bulunmaktadır:

Tablo 37. Katılımcıların Eğitim Seviyeleri

Eğitim Seviyesi	Kişi Sayısı
Yüksek Lisans	1
Üniversite	11
Lise	2
Ortaokul	1

Katılımcıların eğitim seviyeleri incelendiğinde 1 kişinin yüksek lisans mezunu, 11 kişinin üniversite mezunu, 2 kişinin lise, 1 kişinin de ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Son kuşaklarda eğitim seviyelerinin yükseldiği saptanmıştır.

Katılımcılardan 13 kişi İtalyan Anaokulu’na gitmiştir. Bu 13 kişiden iki tanesi İtalyan Anaokulu’nu bitirememiş ve kendi istekleri ile okuldan ayrılmıştır. Bir

katılımcı hem İtalyan Anaokulu'na hem de Fransız Anaokulu'na gitmiştir. Fransız Anaokulu günümüze ulaşamamıştır. İki kişi İtalyan Anaokulu'na yatılı olarak devam etmiştir. Levantenler için İtalyan Anaokulu büyük bir öneme sahiptir. Günümüze ulaşan çok az yabancı eğitim kurumundan biri olan Alsancak İtalyan Anaokulu, Ivrea rahibeleri tarafından yönetilmekteydi ve Alsancak'ta yaşayan İtalyan işçilerin çocukları için 1899 yılında açılan bir kreşti (Özel İtalyan Ana ve İlkokulu Web Sitesi, Erişim Tarihi: 03.01.2021).

Resim 4. İtalyan Okulu 1980-1990

İtalyan Okulu 1980-1990, Kaynak: Özel İtalyan Ana ve İlkokulu Web Sayfası, http://italokul.k12.tr/?page_id=2038, Erişim Tarihi: 03.01.2021)

Resim 5. İtalyan Okulu 1980-1990

İtalyan Okulu 1980-1990, Kaynak: Özel İtalyan Ana ve İlkokulu Web Sayfası, http://italokul.k12.tr/?page_id=2038, Erişim Tarihi, 03.01.2021)

Katılımcılar İtalyan Anaokulu'nun özelliklerini, buldukları sınıfın Levantenlerden oluşması, İtalyanca öğretilmesi, Türkçe derslerin de bulunması şeklinde saymışlardır. İtalyan Anaokulu ayrıca Levanten kültürünün öğretildiği,

Levanten çocuklarının birbirlerini tanıdıkları ve arkadaşlık kurdukları, rahibeler tarafından Hristiyan kültürünün verildiği bir buluşma noktasıdır. Anaokulu yıllarında Müslüman Türklerle iletişim çok sınırlıdır. İtalyanca öğretilmesi, Levantenlerin çok dilli özelliklerine ek katkıda bulunmaktadır. İtalyan Anaokulu'nda Levantenlerin arkadaşları daha çok kendi cemaatlerinden olduğu için Türkçe fazla konuşulmamakta, ağırlıklı dil İtalyanca olmaktadır. Müslüman Türklerle fazla iletişim kurmamaları çocukluk dönemini genellikle kendi cemaatleri ile sınırlı bir şekilde geçirmelerine yol açmıştır. Köken ülkeleri farklı da olsa Levantenler, çocuklarını İtalyan Anaokulu'na göndermeyi tercih etmişlerdir.

Önceki kuşaklar anaokulu da dâhil olmak üzere daha çok yabancı okullarda eğitim almışlardır. Daha genç kuşakların ise yine anaokulunu yabancı okulda okuyarak geleneği devam ettirdikleri tespit edilmiştir. Ama eğitimin diğer kademelerinde farklılaşan bir yelpaze görülmektedir. İtalyan Anaokulu'nun tercih edilme nedenlerinden biri o dönemde başka iyi bir seçeneğin olmamasıdır. Katılımcıların en genç olanı 39 yaşındadır. O günlerde bile anaokulu yaygın bir kavram değildir ve günümüzdeki kadar fazla seçenek yoktur. Bir başka neden ise İtalyan Anaokulu'nda bulunan sınıflardan birinin Levanten olması ve Levanten çocukların birbirleriyle tanışma ve arkadaşlık kurma, sosyalleşme imkânlarını yakalamasına vesile olmasıdır. Rahibelerin bulunması Hristiyan kültürünün alınmasında etkilidir. Ayrıca İtalyan Anaokulu'nda Levanten kültürü de alınmaktadır. Anaokulu yaşları Levanten kültürünün alınması için ideal yaşlardır. İtalyan Anaokulu Levantenlerin buluştukları bir alan görevini üstlenmektedir. İtalyan Anaokulu'nun tercih edilmesi nedenlerinden bir başkası da Alsancak'ta oturanlar için ulaşımın kolay olması, evlerine yakın olmasıdır.

Osmanlı topraklarına gelen Avrupalılar, zamanla başka Avrupalılar ve yerel halkla karışarak yeni bir kültür oluşturmuşlardır. Eğitim bu kültürün verilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu kültürün verildiği eğitim kurumlarından biri de İtalyan Anaokulu'dur.

Katılımcıların gittikleri ilkokullar incelendiğinde şu ilkokullara gidildiği saptanmıştır: İtalyan İlkokulu (Alsancak), Gazi İlkokulu (Alsancak), Ankara İlkokulu (Karşıyaka), 9 Eylül İlkokulu (Bornova), Süleyman Eczacıbaşı İlkokulu (Bayraklı)

ve Amerikalıların Askeri Okulu. İtalyan İlkokulu ve Amerikalıların Askeri İlkokulu yabancı okullarken; Gazi İlkokulu, Ankara İlkokulu, 9 Eylül İlkokulu ve Süleyman Eczacıbaşı; Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Türk devlet okullarıdır. Kişilerin gittikleri okullara dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 38. Katılımcıların Okudukları İlkokulların Kişi Sayılarına Göre Dağılımı

Okulun Adı	Okuyan Kişi Sayısı
İtalyan İlkokulu	5
Amerikalıların Askeri Okulu	1
Gazi İlkokulu (Alsancak)	6
Ankara İlkokulu (Karşıyaka)	1
9 Eylül İlkokulu (Bornova)	1
Süleyman Eczacıbaşı İlkokulu (Bayraklı)	1

Katılımcıların ilkokulda iki çeşit okul arasında dağıldıkları görülmektedir. İlk grupta Türk okulları, ikinci grupta ise İtalyan İlkokulu bulunmaktadır. Gidilen ilkokul ailelerin tercihinden çok sahip olunan pasaporta göre belirlenmektedir. İtalyan İlkokulu'na gidenler sadece yabancı pasaportu olan Levantenlerdir. Devlet okullarına gidenler ise tek ya da çift pasaportlu da olsa Türk pasaportuna sahip olan Levantenlerden oluşmaktadır. Türk pasaportuna sahip olan Levantenler, ilkokulu Türk okullarında okumak mecburiyetindedir. İtalyan İlkokulu'na gidenler rahibelerden zorunlu din dersleri de görmüşlerdir. Hristiyanlık kültürünün kazandırılması ile ilgili bu husus, bu okulların tercih edilmesini sağlamıştır. Bu okullarda Levanten kültürü de edinilmiştir. Türk okulları arasında seçilen okulun tercih edilmesinde ise okulun evlerine yakın olması, başka Levantenlerin de o okula gitmesi, kolejlere daha iyi hazırlamaları gibi etkenler öne çıkmıştır.

İtalyan ilkokulu'na giden katılımcılar diğer Levanten çocuklarla ya da yabancı çocuklarla okudukları için Türkçelerinin iyileşmesi ancak ortaokul çağında mümkün olabilmiştir. Bunun nedeni Müslüman Türklerle daha geç iletişime geçmeleridir. İlkokulu Türk okullarında okuyan Levantenlerde ise Türkçenin gündelik hayatta ağırlık kazanması ilkokul döneminde başlamıştır. Bu sebepten dolayı İtalyan İlkokulu'na giden Levantenlerde Türk okullarına giden Levantenlerle ilgili daha çok Türkleştiklerine dair bir algı oluşabilmektedir. Günümüzde İzmir'de Levanten sayısının azalması nedeniyle İtalyan İlkokulu'na giden Levanten sayısı da

azalmıştır. Katılımcılar devlet ilkokuluna gideceklerse evlerine yakın ilkokulu tercih etmişlerdir. Katılımcıların çoğunun Alsancak Levanten'i olması Gazi İlkokuluna giden katılımcı sayısının yüksekliğini açıklamaktadır.

Katılımcıların gittikleri ortaokullar ise şunlardır: Deniz Koleji, Çakabey Koleji, İzmir Saint Joseph Koleji, Türk Koleji, Amerikalıların Askeri Okulu, Cumhuriyet Enstitüsü, Karşıyaka Kız Meslek Okulu, Karşıyaka Gazi Ortaokulu ve Alsancak Ortaokulu. Katılımcıların gittikleri okulların gidilen kişi sayısına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 39. Katılımcıların Gittikleri Ortaokulların Kişi Sayılarına Göre Dağılımı

Okulun Adı	Okuyan Kişi Sayısı
Deniz Koleji	1
Çakabey Koleji	1
İzmir Saint Joseph Koleji	6
İzmir Türk Koleji	2
Amerikalıların Askeri Okulu	1
Cumhuriyet Enstitüsü	1
Karşıyaka Kız Meslek Okulu	1
Karşıyaka Gazi Ortaokulu	1
Alsancak Ortaokulu	1

Deniz Koleji, Çakabey Koleji, İzmir Saint Joseph Koleji, İzmir Türk Koleji özel okul statüsündedir. Cumhuriyet Enstitüsü, Karşıyaka Kız Meslek Okulu, Karşıyaka Gazi Ortaokulu ve Alsancak Ortaokulu ise devlet okullarıdır. Bu bağlamda 10 kişi özel okula, 4 kişi de devlet okuluna gitmiştir. NATO askerlerinin çocuklarının eğitime yönelik bir okul olan ve sadece Amerikalı çocuklar ve yabancıların okuyabildiği okulda da bir katılımcının eğitim aldığı görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu özel okulda okumuştur ve bu okullar arasında İzmir Saint Joseph Koleji'nin büyük bir ağırlığı vardır. Önceki kuşaklara oranla tercih edilen okullara ilişkin yelpaze genişlemiştir. Hâlâ İzmir Saint Joseph Koleji'nin önemli bir ağırlığı bulursa da artık Levantenlerin çocuklarını sırf yabancı okullara göndermedikleri saptanmıştır. Türk okullarına giden Levanten sayısı artmıştır. Bunun bir nedeni yeni iyi okulların açılması, özel okullara sınavla öğrenci alınması, Fransızcanın önemini kaybetmesi ve İngilizcenin yabancı dil olarak geçerliliğinin artmasıdır. Eskiden sadece erkeklerin okuduğu Saint Joseph Koleji'nin

karma bir okul haline gelmesi neticesinde kadın katılımcılardan da Saint Joseph Koleji'nde okuyan kişiler olmuştur. İtalyan Okulu'nun ortaokulunun günümüze ulaşamaması da yabancı okullara giden kişi sayısının düşmesine neden olmuştur. Öte yandan günümüzde İngilizcenin değer kazanması Fransızca eğitim veren Saint Joseph Okulu'nu tercih eden kişi sayısını da düşürmüştür. Günümüze ulaşamayan yabancı okulların gelecekte Levantenlerin zihinlerinde bellek ve kimlik yitimine neden olabileceği düşünülmektedir. İngilizce eğitim veren diğer okullara çocukların gönderilmesi Levantenlerin de dönüşüm içerisinde olduğunu göstermektedir. İngilizce dilinde eğitim almak için farklı okulların seçilmesi, yabancı okullarda Levantenlerin okuması gibi gelenek haline gelmiş şeylere tutunmaktan çok modernliğe ve geleceğe yüzlerini çevirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Levantenler açısından büyük önem taşıyan Saint Joseph Koleji 1880 yılında kurulmuştur. Koleji kuran Lasalle Frerleri İzmir'e 1841 yılında gelmiş, farklı okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra 1872 yılında okulu inşa edecekleri Güller Sokağı'nda bulunan arsayı satın almışlardır. 1922 yangınında küle dönen okul, Alsancak'ta bulunan ve yangında hasar görmeyen Saint-André Meslek Okulu'nun binasına taşınmıştır. 1979 yılına kadar sadece erkeklere eğitim veren kurum, bu yıldan itibaren kız öğrenci de almaya başlamıştır. 1987 yılında da okulun lise kısmı açılmıştır (İzmir Özel Saint Joseph Fransız Lisesi Web Sayfası, Erişim Tarihi: 05.01.2021).

Türk okullarına ya da yabancı okullara gidilmesini etkileyen en önemli etken kolej sınavlarıdır. Bireyler sadece sınavla kazandıkları okullara gidebilmektedirler. Bu durumda Levantenlerin puanları yabancı okullara yetemeyebilmektedir. Gidilecek Türk okulunun seçiminde verilen eğitimin iyi olması dikkate alınmıştır. Türkiye koşullarına daha uygun bir eğitim alma isteği Levantenleri bu okullara yönlendirmiştir. Ayrıca başka Levantenlerin ya da tanıdıklarının varlığı da Türk okullarına gönderilmesini etkilemiştir. Okulun Levantenlerin yoğun oturduğu bölgelerde yer alması, öncesinde de Levantenlerin bu okullara gitmesi dolayısıyla öğretmenlerin, okul yönetiminin ve öğrencilerin Levantenlere aşina olması Levantenlerin bu okulları tercih etmesine yol açmaktadır. Böylece ebeveynler tarafından çocuğunun güvende olması arzu edilmiştir. Yabancı okulların seçilmesinin nedeni ise o okulları kazanmaları ve eğitiminin iyi olmasıdır. Levantenlerin

ortaokulda en çok gittiği okul Saint Joseph Koleji'dir. Bu okulun seçilmesinin nedeni aile büyüğü erkeklerin (abinin, babanın, dedenin) bu okuldan mezun olması dolayısıyla bir aile geleneği gibi görülmesi, çocuğun bu okulda okuyanları görüp bu okula gitmeye özenmesi, evde küçüklükten beri Fransızcanın konuşulmasına rağmen bu dilin daha iyi öğrenilmesi isteği ve Fransızca dilinde okuryazar olma arzudur.

Katılımcıların lise eğitimlerini gördükleri liseler ise şu şekildedir: Özel Deniz Lisesi, İzmir Özel Türk Lisesi, Çakabey Lisesi, Saint Joseph Fransız Lisesi, Amerikalıların Askeri Okulu, Cumhuriyet Enstitüsü, Karşıyaka Kız Meslek Lisesi, Karşıyaka Gazi Lisesi, İzmir Atatürk Lisesi, Namık Kemal Lisesi ve Ticaret Lisesi. Katılımcıların gittikleri okulların kişi sayısına göre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 40. Katılımcıların Gittikleri Liselerin Kişi Sayılarına Göre Dağılımı

Okulun Adı	Okuyan Kişi Sayısı
Özel Deniz Lisesi	1
Çakabey Lisesi	1
İzmir Saint Joseph Fransız Lisesi	2
İzmir Özel Türk Lisesi	2
Amerikalıların Askeri Okulu	1
Cumhuriyet Enstitüsü	1
Karşıyaka Kız Meslek Lisesi	1
Karşıyaka Gazi Lisesi	1
Namık Kemal Lisesi	1
Atatürk Lisesi	2
Ticaret Lisesi	1

Deniz Koleji, Çakabey Lisesi, İzmir Saint Joseph Fransız Lisesi, İzmir Özel Türk Lisesi özel okul statüsündeki liselerdir. Cumhuriyet Enstitüsü, Karşıyaka Kız Meslek Lisesi, Karşıyaka Gazi Lisesi, Namık Kemal Lisesi, Atatürk Lisesi ve Ticaret Lisesi ise devlet okullarıdır. Bu bağlamda katılımcıların 6'sı özel okulda, 7 tanesi devlet okulunda bir tanesi de yabancıların eğitim gördüğü bir okulda lise eğitimlerini tamamlamıştır. Lise yıllarında yabancı okullara devam eden kişi sayısında büyük bir düşüş olmuştur. Bunun bir nedeni İzmir Saint Joseph Fransız Okulu'nun lise kısmının sonradan açılmış olmasıdır. Söz konusu okul, 1987 yılına kadar eğitimine sadece ortaokul olarak devam etmiştir. 1987 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın izni ile lise sınıfları açılarak hizmet vermeye başlamıştır (İzmir Özel Saint Joseph Fransız

Lisesi web sayfası, Erişim Tarihi: 05.01.2021). Bu bağlamda 1987 yılı öncesinde okuyanlar Saint Joseph Fransız Okulu'nda sadece ortaokul eğitimi almış ve lise eğitimi için başka okullara geçmek zorunda kalmıştır. Yakın tarihte okuyanlar için yine Fransızca eğitim veren bir kurum olan İzmir Tefvik Fikret Lisesi bir seçenek olmuştur. Diğer seçenekler ise İstanbul'daki Frankofon okullarına devam etmek, İzmir Atatürk Lisesi ya da İzmir Ticaret Lisesi'ne gitmek olmuştur. Saint Joseph'in Lisesi olmadığı dönemlerde okuyan katılımcılar Ticaret Lisesine ya da Atatürk Lisesine geçmeyi uygun bulmuşlardır. 1987 yılından sonra okuyanlar ise lise yıllarında da Saint Joseph'e devam etme imkânı yakalamışlardır. Bu bağlamda gidilen yıl Saint Joseph'in lisesinde okuma olanağı ile yakından ilişkilidir. Diğer liseler için de aynı durum geçerli olmuştur. Katılımcılar ortaokuldan sonra eğer okudukları okulun lisesi mevcutsa başka bir liseye geçmemiş aynı okulda okumaya devam etmiştir. Ancak okudukları ortaokulun lisesi mevcut değilse lise eğitimlerini başka bir okulda tamamlamışlardır. Katılımcıların verileri incelendiğinde önceki kuşaklara göre lisede okuyan sayısının arttığı görülmektedir. Katılımcılardan sadece bir kişi ortaokul mezunudur. Öte yandan okulların çeşitliliği de önceki senelere göre çoğalmıştır.

Yabancı okullarda okuyan Levanten sayısı azalırken bu okullarda okuyan Müslüman Türk sayısında büyük bir artış vardır. Çoğu katılımcının yabancı okullardan çok Türk okullarına gittikleri saptanmıştır.

Katılımcıların çoğu üniversite mezunudur. Kişi sayılarına bakıldığında bir kişinin yüksek lisans, 11 kişinin de lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Lisans eğitimini 7 kişi Türkiye'de 5 kişi de yurt dışında tamamlamıştır. Yurtdışında okuyan katılımcılardan 2 kişi İngiltere'de, 1 kişi ABD'de, 1 kişi İtalya'da, 1 Kişi de Almanya'da lisans eğitimi almıştır. Yurt dışına giden katılımcıların gittikleri yıllardaki vatandaşlıklarına bakıldığında İngiltere'ye giden katılımcılardan birinin İngiliz vatandaşı, İtalya'ya giden katılımcının da İtalyan vatandaşı olduğu görülmektedir. Yurt dışına giden diğer katılımcıların gidilen ülkeden farklı ülkelerin vatandaşlıkları bulunmaktadır. Levantenlerin yurt dışında eğitim almasının yurt dışında akrabalarının ya da tanıdıklarının bulunması, yabancı pasaportlarının bulunması, yabancı dil bilmeleri nedeniyle kolay olduğu belirtilmiştir. Avrupa ülkesi vatandaşı olmaları, vatandaşı oldukları ülke dışındaki bir ülkede de kolaylıkla

okumalarına imkân sağlamaktadır. Kolaylıkla uyum sağlama becerilerinin de yurt dışında okumaları esnasında onlara avantaj kazandırdığı düşünülebilir. Köken ülkeler yanında son kuşaklar için ABD’de Levantenlerin eğitim amacıyla gitmeyi tercih ettikleri bir ülke olmuştur.

1980 öncesi yıllarda Levantenler, yurt dışında okumayı daha çok tercih etmiştir. 1980’li yıllardan önce yurt dışında okumayı yönlendiren nedenlerden en önemlisi ise o günlerin politik şartları ve sağ-sol olaylarıdır. Aileler, çocuklarının Türkiye’deki bir üniversiteye gitmesi yerine yurt dışında okumalarını daha güvenli bulmuşlardır. Gidilen ülkelerin seçimlerinde ise orada bulunan tanıdıklar çok etkili olmuştur. Levantenler çocuklarını kollayabilecek tanıdıkların bulunduğu ülkelere çocuklarını göndermeyi tercih etmişlerdir.

Türkiye’de katılımcıların gittikleri üniversiteler ise Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve 9 Eylül Üniversitesi’dir. Görüldüğü gibi bu üniversiteler İzmir, Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde bulunmaktadır. Katılımcıların taşra üniversitelerini fazla tercih etmedikleri görülmektedir. Bunun nedeni büyük şehirlerdeki üniversitelerde eğitimin daha iyi olması ve büyük şehirlerde kendilerini daha güvende hissetmeleri olabilir.

Katılımcıların okudukları bölümler ise Uluslararası İlişkiler, Bilgisayar Mühendisliği, İşletme, Ekonomi, Sanat Tarihi, Denizcilik, Arkeoloji, Matematik, Turizm Rehberliği, Kimya Mühendisliği, Ticaret ve Sosyolojidir. Levantenlere ait geleneksel mesleklere ilişkin bölümler yanında günümüzde geleceği parlak, popüler mesleklerin de seçildiği görülmektedir. Bölüm seçimini etkileyen diğer bir unsur ise aile mesleğinin devam ettirilmesine yönelik mesleklerin seçilmesidir. Levantenler eğitimlerine önem vermişler ve en iyi yerlerde en kaliteli eğitimi almaya çaba göstermişlerdir. Eğitimi, geleceğe ve kişinin kendisine yapılan bir yatırım olarak görmüşlerdir.

3.3.1. Okul Hayatları Esnasında Toplumsal İlişkiler: Okul Arkadaşları Ve Öğretmenleri İle İlişkilerine Dair Söylemler

Levantenler, okul çağlarında Müslüman Türklerle ilk kez bu kadar yakından iletişim kurmaktadırlar ve Müslüman arkadaşlarının sayılarında artış olmaktadır.

Levantenler okul arkadaşları ile ilişkilerini “çok iyi”, “güzel”, “normal”, “gayet güzel”, “gayet normal”, “her zaman iyi” şeklinde tanımlamışlardır. Kendilerini ise “çekingen”, “herkese yakındım”, “popüler”, “arkadaş canlısı” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bölümde okul arkadaşları ile ilişkilerine dair söylemler, anaokulu arkadaşları, ilkokul arkadaşları, ortaokul ve lise arkadaşları ve üniversite arkadaşlarıyla ilişkileri ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir.

Katılımcılar İtalyan Anaokulu’nda genellikle kendi sınıflarındaki arkadaşları ile iletişim kurmuşlardır. İtalyan Anaokulu’nda Levantenlerin hepsi bir sınıfta toplanmıştır. Diğer sınıflarda bulunan Müslüman Türklerle iletişimleri ise sadece okul bahçesinde oyun oynamak şeklinde gelişmiştir. Bu bağlamda daha çok Levantenlerle görüşmüşlerdir. İlkokulu Türk okullarında okuyan Levantenlerin Müslüman Türklerle iletişimleri fazlaşmıştır. Levantenler okul arkadaşları ile ilişkilerinin iyi olduğunu, önemli problemlerin çıkmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda kendilerini şanslı hissetmektedirler. Levanten ve Hristiyan olmalarından kaynaklanan farklılıklar, Müslüman Türk arkadaşlarında ilgi ve merak uyandırmıştır. Din ve farklılıklar ile ilgili aşağılama, damgalanma ya da yalnızlaşma yaşamamışlardır.

“Yani normal. Yani herhangi bir böyle hani sen bizden değilsin veya sen farklısın sen hani ne bileyim ben olmayacak bir şeye inanıyorsun da veya ne biçim şey bu Hristiyanlık... Hani o tarz böyle tepki gösteren veya dalga geçen, alay eden hiç olmadı. Yani o konuda bilmiyorum belki ben şanslıyım. Hani ben öyle denk geldim düzgün çocuklara denk geldim olabilir bilmiyorum. Hani diğer Levantenlerden problem yaşamış olan var mıdır bilmiyorum. Ben açıkçası yaşamadım. Tam tersine çocuklar hatta tam tersine şeydi biraz. İlgi gösteriyorlardı. Yani merak ediyorlardı. Hani “ne yapıyorsunuz siz Noel’de?” işte “ağaç kuruyor musun hakikaten? Ne bileyim ben işte “hediye mi geliyor, ne oluyor?” Hani onların tam tersine ilgisini çekiyordu benim bu gelenekler, görenekler vesaireler... Hoşuma gidiyordu hatta. Hani ilgincim ben şeyine kapılıyordum. Hani hissine kapılıyordum. Ama hep pozitif yönlü bir ilgiydi bu. (...) Ortaokul ve lise ama arkadaşlar da yine aynı ilkokulda olduğu gibi yani beraber okuduğum arkadaşlarımda da ters tepki gösteren hiç kimse olmadı. Hep böyle bir artı, bir ilgi, bir merak söz konusu oldu. O yüzden ortaokul ve lisede güzel geçti.” (Monica, 48)

Levantenlerin, eğitimlerinin her seviyesinde gittikleri okullardaki arkadaşları ile aralarının iyi olduğu saptanmıştır. Problemler yaşanmışsa da bunlar ufak, tefektir ve onlarda iz bırakmamıştır. Levantenlerin ilişkilerinde problem yaratmamaya çalıştıkları görülmüştür. Yetiştiriliş şekillerinden ötürü nazik ve hoşgörülüdürler.

Geliştirilen taktiklerden bir tanesi Levantenleri bilen okullara çocukların gönderilmesidir. Levantenler, Türk okullarına gideceklerse genellikle Levantenlerin yoğun olarak oturduğu bölgelerdeki okulları ya da başka Levantenlerin gittikleri okulları tercih etmişlerdir. Böylece çocuklarını güvende tutmak istemişlerdir.

Arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında ortaokul ve lise yıllarında arkadaşlık ilişkileri yaşı da ilerlemesi ve bazı faaliyetleri aileleri olmadan yapabilmeleri sonucunda daha da güçlenmiştir. Okul çıkışlarında ve hafta sonlarında arkadaşlar ile buluşmuş, partiler düzenlenmiştir. Bu bağlamda okul yılları güzel geçmiştir. Katılımcılar üniversite yıllarında da çok güzel arkadaşlıklar kurmuşlardır. Levantenler okul arkadaşlarıyla arada sırada kavgaların çıktığını belirtse de bu kavgaların önemsiz olduğunu ve çok güzel arkadaşlıklar kurduklarını belirtmişlerdir. Birçok arkadaş edinmişlerdir ve bugüne kadar devam eden dostluklar kurmuşlardır. Sosyal medyadaki gelişmeler de bu arkadaşlık bağlarının kopmamasını sağlamıştır.

Öğretmenlerle ilişkilerine bakıldığında ise katılımcılar; anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğretmenleri ile ilişkilerini “çok iyiydi”, “iyiydi”, “güzeldi”, “gayet iyi” ve “normal” şeklinde tanımlamışlardır. Okudukları okullardaki öğretmenlerin profilleri incelendiğinde şu bilgilere ulaşılmaktadır: İtalyan Anaokulu’nda ve İtalyan İlkokulu’nda öğretmenler rahibelerdir. Saint Joseph Fransız Koleji’nin öğretmenleri ise frerlerden, yabancı ve Türk öğretmenlerden oluşmaktadır. Türk okullarında ise ilkokulda öğretmenler Türk uyruklulardan oluşurken; Türk ortaokul ve liselerinde farklı ülkelerden gelen farklı uyruklu öğretmenlerle, Türk öğretmenler beraber çalışmaktadır. Katılımcılar bu durumu “medeni” olarak yorumlamışlardır. Katılımcılar, öğretmenlerini yardım sever olarak görmektedir. Öğretmenlerinin onlarda saygın bir yeri vardır. Bazı katılımcıların özellikle ilkokul öğretmenlerini kurtarıcı ve kahraman rolünde gördükleri düşünülebilir. İlkokul öğretmenleri, Türkçesi bozuk Levantenlerle özellikle ilgilenmiş, onlar için özel bir çaba harcamış böylece dışlanmalarının ve sınıfa karşı yabancılaştırmalarının önüne geçmeye çalışmışlardır. Yabancı öğretmenler ya da okullarda bulunan frer ve rahibeler ise, öğretmenlik statülerinden başka Levantenlerin din ve kimlik konularında her şeyi danışabildikleri kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenler tarafından Levantenlere karşı herhangi bir ayrımcılık yapılmadığı vurgulanmıştır. Bunun nedeni okunulan okulda başka azınlık

gruplarının da olması ya da yabancı ve Hristiyan öğretmenlerin varlığıdır. Levantenler bu özellikte olan okullarda kendilerini güvende hissetmişlerdir. Azınlıklara alışkın okullarda ya da öğretmen kadrosunda yabancılara da yer veren okullarda öğretmenler, bir sorunun çıkmasını da önleyici bir rol üstlenmektedir. Levantenler öğretmenlerle sorun yaşanmamasını ayrıca çalışkan olmalarına ve iyi bir öğrenci olmalarına, veli toplantılarında ailelerine olumsuz bir şey getirmemelerine de bağlamaktadır. Başarısız olunan konularda ise bunun nedenini Levanten olmalarına değil; fiziksel ya da zihinsel özelliklerindeki yetersizliklere bağlamaktadırlar. Öğretmenlerinde sevmedikleri özellikler ise kendilerinin alışkın olmadığı el öpme gibi örf ve âdetleri uygulamaya çalışmaları ya da milliyetçilik söylemleri olmaktadır. Öğretmenlerin Levantenlerin isimlerini zor okumaları, yabancı isimlerinin olmasından kaynaklanan başka bir sorun olarak belirtilmiştir.

Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Öğretmenlerle İlgili Yaşanan Sorunlar

Öğretmenlerin özellikle milliyetçi söylemleri Levantenleri rahatsız edebilmektedir. Diğer rahatsız oldukları konular, alışkın olmadıkları örf ve âdetleri uygulamaya çalışmaları ve yabancı isimlerini telaffuz edememeleridir. Bu durum Levantenlerde hayal kırıklığı yaratmaktadır.

Tablo 41. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Öğretmenlerle İlgili Yaşanan Sorunlar

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Tek zorluklar bizim isimler okunurken zorlanırlardı. Değişik bir isimdi öğretmenlerimiz için. Onlar çok kahkahalara sebep verirdi ilk zamanlar. Çocukluğun vermiş olduğu şımarıklıkta vardı tabi.	İsim konusu Levantenlerin en çok sorun yaşadığı konudur.
Monica, 48	Hâlâ rahatsız olurum. Bayramlarda veya işte okuma bayramı, vs, vs,... Yani öyle şeylerde tören mören olduğu zaman ilkokul öğretmenim elini uzatırdı öpeyim diye. Çok sinir oluyordum. Hâlâ sinir oluyorum. Ona hala alışmadım. El öpmek bana fazla. Onun dışında bir problem yoktu	Bayramlarda öğretmenin el öptürmesi katılımcıyı rahatsız etmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Asıl olay orada çok iyi bir öğretmenim vardı. İlkokul öğretmenim ama çok mesela bugün şimdi biraz daha kafam eriyor ve hani konuştuğu işte tarih dersini, coğrafya dersini nasıl anlattığı aklıma geliyor. Hani ne kadar böyle milliyetçi bir şekilde anlatıyormuş. Şimdi biraz daha fazla fark ediyorum. O dönemlerde mesela “Ha öyleymiş evet işte bütün dünya Türklere karşıymış” derdim eve geri dönerdim. Evde bunu söylediğim zaman “Haha” yaparlardı. Geçerdi işte. Hani çok fazla üzerinde durmazlardı yani. İşte gene dönüyorum aynı şeye hatırlarsın işte 80’ler, özellikle İzmir’de işte “Yunanlılarla acaba tekrar savaşa mı gireceğiz?” hani Özal’ın Davos dönemine kadar hani öyle sıcak bir dönem biz F16’larımızı gönderiyoruz, onlar gönderiyorlardı bilmem ne filan ama o dönemlerde öyle aşırı böyle bir milliyetçilik vardı bütün bunlarda. Ama küçük çocuk olarkten şeydim böyle ne bileyim ben Atatürk en iyi arkadaşımı mesela anlatabiliyor muyum? Veya bu ülke için ben de ölürüm hani 7 yaşındaydım.	Küçük yaşlarda çok anlaşılmasa da büyüyünce aslında öğretmenlerin milliyetçi söylemler kullandıklarının farkına varılmaktadır.

3.3.2. Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Bu Sorunlarla Baş Etme Yöntemleri

Katılımcılar genel olarak eğitim hayatlarının sıkıntısız ve iyi geçtiğini belirtmişler, okul arkadaşları arasında güzel ve kalıcı dostluklar kurmuşlardır. Kavgalar ya da küslükler olmuşsa da bu tatsızlıklar çocukluktan kaynaklanan, kısa süre içerisinde unutulmuş önemsiz olaylar olarak kalmıştır.

Karşılaştıkları sıkıntılar; Levanten olmalarından kaynaklanan sıkıntılar, eğitim sisteminden kaynaklanan sıkıntılar, başkalarının ideolojilerinden kaynaklanan milliyetçilik ile ilgili sıkıntılar ve Hristiyanlık ile ilgili sıkıntılar şeklinde gruplandırılabilir. Yaşanan sıkıntılar, Levantenler üzerinde büyük yaralar açmamış, geleceğe kalıcı izler bırakmamıştır. Bunun bir nedeni de yetiştirilme tarzı ve ailelerin

çocuklarını hazırlamasıdır. Öğrencilik yıllarında Levanten olmalarından dolayı problemlen çok farklılıklarına duyulan merak ve ilgiyle karşılaşmışlardır. Levanten kimliği nedeni ile yaşanan sıkıntılar, dilden dolayı yaşanan sıkıntılar, kültürel farklılardan kaynaklanan sıkıntılar ve isimden kaynaklanan sıkıntılar şeklinde başlıklara ayrılabilir. Bu sıkıntılar yaşam şekillerinden kaynaklanan sıkıntılardır. Dilden kaynaklanan sıkıntılar Türkçelerinin çocukluk döneminde bozuk olmasındandır. Levantenlerin okul çağına geldiklerinde Türkçelerinin bozuk olması başlarda bir sıkıntı yaratmıştır. Ancak öğretmenlerin yardımıyla ve/veya ailelerin desteği ile bu sıkıntı kısa sürede yok olmuştur. Türk kültürüne ve âdetlerine yabancı olunmasından kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Çocukluklarında daha çok kendi cemaatlerinden insanlarla görüştikleri için Müslüman bir ülkede bulunmalarına rağmen bazı düşünce yapılarına, gelenek ve göreneklerine yabancı büyülebilmektedirler. Bu durum da eğitim hayatlarında bazı zorlukların yaşanmasına neden olabilmektedir. Levanten olmalarıyla ilişkili diğer bir sıkıntı da isimleri ile ilgilidir. Levantenlere genellikle yabancı isimler verilmektedir. Türk ismi verilen çok az Levanten vardır ve araştırma sırasında bu Levantenlerle karşılaşmamıştır. İsimlerinin Türk isimlerinden farklı olması, onların Türk olarak algılanmamalarına, yabancı zannedilmelerine ve isimlerinin yanlış telaffuz edilmesine neden olmaktadır. Bu da Levantenler üzerinde rahatsızlık yaratmaktadır. Levantenler en çok bu sıkıntıdan etkilendiklerini belirtmektedir.

Katılımcılar, eğitim sisteminden kaynaklanan sıkıntıların olduğunu da belirtmişlerdir. Levantenlerin yurtdışında arkadaşlarının ve akrabalarının bulunmasından dolayı ya da üniversiteyi yurt dışında okumaları Türk eğitim sistemi ile yabancı eğitim sistemini karşılaştırma imkânını onlara tanımıştır. Ayrıca üniversiteye giriş sınav sistemi de başka bir sıkıntı konusu olabilmektedir. Bazı katılımcılar Türk üniversite sınav sistemini tercih ederken, bazı katılımcılar da yurt dışında okumalarından dolayı başka tercihlerde bulunmuşlardır. Örneğin Amerikan sınav sistemi ile üniversiteye giriş hakkı elde eden katılımcılar da bulunmaktadır.

Dersler sırasında Türkiye'nin önemli tarihi olayları ile ilgili anlatımlarda yapılan şakalar ve yorumlar, geldikleri ülkelerle ilişkiler ya da geçmişte yaşanan olaylar ile ilgili söylemler, Türkiye'deki gelişmeler ile ilgili milliyetçi söylemler henüz çocuk yaşlarda olan Levantenleri etkileyebilmekte hatta yaralayabilmektedir.

Ama ailelerin bu tür söylemlere karşı çocuklarını yetiştirmeleri ve/veya hazırlamaları bu yaraların derin izler bırakmasını engellemektedir.

“Ya genelde ben zaten çok uyumlu bir öğrenciydim. Orada hatırladığım tek kötü bir gün var. Bir gün yani beş yılda... O da şeyde müsamere salonu diyorduk oraya o zamanlar yani o tiyatro yapılan yerde diyelim ki. Orada da bazen film gösterisi oluyordu. Siyah beyaz Trablusgarp Savaşı denk geldi. Tabi ki İtalyanlarla yapılan tek savaş. “İyi ki de daha fazla savaş olmadı” dedim hatta o dönemde hiç unutmuyorum. Ondan sonra bir dalga geçme olayı oldu. Onu hiç unutamam. Yani tek rahatsızlık verecek tek olay o olmuştur. Yoksa onun dışında çok büyük sıkıntı yaşamadım. Yani azınlık psikolojisini en çok orada hissettim diyebilirim yani evet ilkokulu sorarsanız.” (Tomaso, 50)

Levantenler, bilgi yetersizliklerinden ya da fiziksel yetersizliklerden dolayı derslerinde başarısız olabilmişlerdir. Ancak bu başarısızlıkları hiçbir zaten Levanten olmalarından dolayı şahıslarına yapılan bir hakaret şeklinde algılamamışlardır. Levantenler genellikle okullarda İslam ile ilgili okutulan zorunlu din derslerinden muaf tutulmuşlardır. Ancak bazı yıllar yönetmeliklerdeki değişiklikler zorunlu olarak o yıllarda okuyan Levantenlerin din derslerine girmelerini mecbur kılmıştır. Levantenler bu durumu bir zenginlik olarak değerlendirmişlerdir. Ancak bazı durumlarda Hristiyanlıkla ilgili sorular ve Levantenlerde rahatsızlık yaratabilmektedir.

Levantenlerin sorunun ortaya çıkmasını önleyici stratejiler ve sorun ortaya çıktıktan sonra baş etme stratejileri geliştirdikleri tespit edilmektedir. Önleyici tedbirler olarak okul seçimleri dikkat çekicidir. Levantenlere aşına, ya da başka Levantenlerin okuduğu okullara gitmeyi tercih etmektedirler. Bu bağlamda Levantenlerin yoğun olduğu bir bölgedeki okulu, yabancı okulları ya da kadrosunda yabancı öğretmenlerin de bulunduğu özel okulları seçmektedirler. Bu şekilde geçiş dönemlerini daha rahat geçirmekte, kendilerini güvende hissetmekte ve sorun çıkmayacağı ya da öğretmenlerin ve okul yönetiminin buna izin vermeyeceğine yönelik düşünceye sahip olmaktadır.

Bir başka önleyici strateji ise çok fazla dini, milli ve siyasi konulara girmemenin hayat prensibi ve felsefesi haline getirilmesidir. Böyle konuları açmamaya çalışmakta, sessiz kalmakta, ya da böyle konuların konuşulabileceği ortamlarda bulunmamaya çalışmaktadırlar. Tabu konular hakkında tartışmamayı tercih etmektedirler. Böyle konularda eleştirel olmaktan kaçınmaktadırlar. Toleranslı

ve mütevazı olmayı öğrenmekte, tartışmalardan uzak durmakta, görülmez olmayı bir strateji olarak geliştirmekte ve fazla göze batmamaya, sivrilmemeye çalışmaktadırlar. Sorun ortaya çıktıktan sonra uygulanan pratikler ise bu başarısızlıkları Levanten oldukları için kişiliklerine yönelik bir tutuma dayandırmamaları daha çok bilgi eksikliklerinden kaynaklandığını düşünmeleri ve bu bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik kendileri ve aileleri tarafından önlemlerin alınması, ailenin çocuklarının hata yapmasına tolerans göstermesi şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca aileler çocuklarının bozuk Türkçelerinin düzelmesi ve Türk kültürünü öğrenmelerine önem vermişler birkaç sene de olsa Türk okullarında okumalarını bir strateji olarak benimsemişlerdir. Öte yandan sorunlarla baş etme yöntemlerinden biri de üçüncü kişilerin desteği ve yardımıdır. Eğitim hayatında bu genellikle öğretmenler ve okul idaresi olmaktadır. Tabu konular, siyasi konular ya da dini konular hakkında konuşmaktan ne kadar kaçınılsalar da ister istemez bu konular açılabilir. Bu durumda düşüncelerini açıklamamakta, konuşmayı tartışmaya sürüklememekte ve üstün körü cevaplarla konuyu geçiştirmeye ya da kapamaya çalışmaktadırlar. Karşılarındaki kişiyi rencide etmekten kaçınmaktadırlar. Farklılıkları ile ilgili esprili bir söylem de bir başka strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müslümanlarla yoğun ilişkilerin kurulmaya başladığı yaşlar çok küçük yaşlar olduğu için genellikle uyum sağlamayı başarabilmişler ve büyük şoklar yaşamamışlardır. Ayrıca Türk okullarına gitmeden önce de Müslümanlardan tamamıyla kopuk, ayrı bir hayat da yaşamamışlardır. Müslüman Türk mahalle arkadaşları ile birlikte oyun oynamışlar, İtalyan Anaokulu'nda diğer sınıflardaki Müslüman Türklerle arkadaşlık kurmuşlardır.

Motif Kodu: P230 Ebeveynler Ve Çocuklar, Motif Kodu: P231.3 Anne Sevgisi, Motif Kodu: P241 Ebeveynler Oğulları Yerine Cehenneme Gider: Sorunlara Karşı Ailenin Çocuklarını Hazırlama Şekli, Yetiştirme Tarzı

Okullarda ulusal kimlik ve milliyetçilik ile ilgili söylemler ya da çocukların izole büyümelerinden dolayı Türk kültürünü fazla tanımaması Levanten çocukları olumsuz etkileyebilmektedir. Ancak ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzı ve bu tür söylemlere hazırlaması çocukların bu olaylardan etkilenme derecelerini azaltmaktadır.

Tablo 42. Motif Kodu: P230 Ebeveynler ve Çocuklar/ P231.1 Anne Sevgisi/ P241 Ebeveynler Oğulları Yerine Cehenneme İner: Sorunlara Karşı Ailenin Çocuklarını Hazırlama Şekli, Yetiştirme Tarzı

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Hiçbir zaman bir sorun yaşamadık. Sadece mesela hatırlıyorum sınıfta o tarih dersini gördüğümüz zaman engizisyonlar geldiği zaman veya o dönemde mutlaka böyle öğretmenler bir iğneleyici bir şeyler söylerlerdi ama bizi rahatsız etmiyordu yani buna herhalde aile hazırlıyordu bizi. Şimdi hatırlamıyorum ama hiçbir zaman bir rahatsızlık hissetmiyorduk	Katılımcı, öğretmenlerin söylemlerinden etkilenmemelerini ailenin yetiştirme şekline bağlamaktadır. Bu tür söylemler onları fazla rahatsız etmemektedir. Aile onları hazırlamaktadır. Öte yandan cevap vermedikleri, sivrilmemeye çalıştıkları da görülmektedir.
Salvatore, 41	Tabi birazcık kültürel bir fark vardı. Mesela bir dönem ödevi hatırlıyorum. Bir spor, beden eğitiminden dönem ödevi almıştım. Bir antrenörle bir röportaj yapmam gerekmişti. Orada mesela Türk kültüründeki bir takım gündem noktalarını takip etmediğim için çok başarısız bir ödev olmuştu çünkü neden? Spor müsabakaları... Sporunu tanııyordum. Tanımadığım spor içerisindeki bir takım gündem maddelerini bilmiyordum ve üslupla ilgili birtakım eksiklerim varmış. O mesela bir problem olmuştu. Ama inanın bunu hiçbir zaman Levanten olmaya dayandırmadık. Her zaman benim eksikliğim veyahut da benim yetersizliğim şeklinde, o şekilde telafi etmeye çalıştık. Yani ailecek böyle baktık. Bu hani böyle olur, şöyle olur, böyle olmalı gibi. Bir de ailede şöyle bir bakış açısı vardı: hani hata yapmama müsaade edildi. Hata yapmam da iyi oldu çünkü çok daha kısa bir öğrenme eğrisi çizdik.	Türk kültürünün fazla tanınmamasından dolayı yaşanan olumsuz tecrübe azınlık olmalarına dayandırılmamaktadır. Aile bu şekilde eğitim vermektedir.
Raimondo, 42	Asıl olay orada çok iyi bir öğretmenim vardı. İlkokul öğretmenim ama çok mesela bugün şimdi biraz daha kafam eriyor ve hani konuştuğu işte tarih dersini, coğrafya dersini nasıl anlattığı aklıma geliyor. Hani ne kadar böyle milliyetçi bir şekilde anlatıyormuş. Şimdi biraz daha fazla fark ediyorum. O dönemlerde mesela “Ha öyleymiş evet işte bütün dünya Türklere karşıymış” derdim eve geri dönerdim. Evde bunu söylediğim zaman “Haha” yaparlardı. Geçerdi işte. Hani çok fazla üzerinde durmazlardı yani	Öğretmenin milliyetçilik söylemleri ile ilgili ailenin yorum yapmaktan kaçındığı ve sessiz kaldığı gözlenebilmektedir.

Motif kodu: d700 hayal kırıklığına uğramış kişi, motif kodu: p192.6 demanslıların kafalarını traş etmek gelenekseldir. Böylelikle farkedilirler: isimden kaynaklanan sıkıntılar

Gündelik hayattaki karşılaşmalarda, kişilerin görünüşlerinden ve niteliklerinden bir izlenim geliştirir ve geriye dönük muhakemeler yapılır (Özkurt, 2019: 160). Levantenleri en çok zorlayan konulardan bir tanesi yabancı isimlerine karşı üçüncü kişilerin verdiği tepkilerdir. Bu ülkenin bir ferdi olmalarına rağmen yabancı olarak algılanmaları onları üzmektedir.

Tablo 43. Motif Kodu:D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi/ P192.6 Demanslıların Kafalarını Traş Etmek Gelenekseldir: İsimden Kaynaklanan Sıkıntılar

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Patrizia, 53	Ben şimdiye kadar hiç olumsuz bir şey görmedim. Fakat şöyle bir şeyler vardı. Tabi bir topluluğa girdiğin zaman isminin farklı olması hemen dikkat çekiyor. “Aaa” oluyolar. Merak uyanıyor. “Nasıl, neden yabancı senin ismin?” diye soru yağmuruna tutuyorlar. Ha din farklı olduğu için de bu sefer de dini sorulara çok yöneliyorlar. Bazen tabi ben gerildiğim yani kendi adıma konuşacak olursam bu tür sorular birazcık beni geriyordu çünkü bazen yaklaşımlar şöyle işte “Müslümanlık son din ve en mükemmel din. O yüzden hani sen niye buna inanmıyorsun da buna inanmıyorsun.” şeklinde bazen yaklaşımlar oluyordu.	Türkçeleri ne kadar iyi olursa olsun damgalanmalarına yol açan etken isimlerinin yabancı olmasıdır. Katılımcının anlatımlarında Müslümanlıkla ilgili bir dayatmanın da hayal kırıklığına neden olduğu görülmektedir.
Elena, 49	(Üniversitede Türkiye’nin her tarafından insanlar gelmeye başlıyor. Sizin Levanten olduğunuzu duyduklarında ne diyorlardı, nasıl davranıyorlardı) Şimdi şöyle. Yabancı isim görünce zaten yabancı olduğunu varsayıyor. Türk olduğunu aklına getiriyor veya çift vatandaş olabileceğini. İlk tepki “Türkçen çok güzel.”, “Doğma büyüme buralıyım” dediğin zaman böyle bir duruyorlar. Kimi biliyor. Levanten kavramı ile bir şeyi var. Kimi bilmiyor. Ufaktan açıklıyorsun. Merakı olan biraz daha fazla soruyor, kimi sormuyor. Yani karşıdakinin şeyine göre değişiyor. İlgı alanı herhalde...	İsimlerinin yabancı olması onların yabancı olarak damgalanmasına yol açmaktadır.
Silvia, 51	İsmimi hep sorguladılar. Daha doğrusu şöyle... Anlamı ne diye sorguladılar. Hani “neden Silvia?” ya da “sen nesin?” diye değil. “Anlamı ne?” diye sorguladılar hep.	İsim konusunda yaşanan sıkıntılar Levantenlerin sık anlattığı bir konu olmuştur.

4. İŞ HAYATI İLE İLGİLİ SÖYLEMLER

Bu bölümde katılımcıların meslekleri, iş hayatları, mesleklerin seçiminde etkili olan süreçler, iş hayatlarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları çözüme stratejileri, Levanten olmanın iş hayatına getirdiği olumlu ve olumsuz yönler, Levantenlerin iş bulabilme pratikleri ile ilgili söylemler ve hangi etnik gruplarla çalıştıkları incelenmiştir.

Katılımcıların meslekleri bankacılık, öğretmenlik, mühendislik, sigortacılık, ekonomi, deniz taşımacılığı, yöneticilik, kuyumculuk, ithalat-ihracatçılık alanlarındadır. Aşağıdaki tabloda mesleklerin kişi sayılarına göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 44. Mesleklerin Kişi Sayısına Göre Dağılımı

Meslek	Kişi Sayısı
Bankacı	2
Bilgisayar Mühendisi	1
Kimya Mühendisi	1
Öğretmen	2
Ekonomist	1
Sigortacı	1
Deniz Taşımacılığı	2
Yönetici	1
Kuyumcu	1
Ev Hanımı	2
Tüccar (İthalat- İhracat)	1

Tablodan da görüldüğü gibi katılımcılar arasında Levantenlerle özdeşleşen geleneksel meslekleri icra edenler olduğu gibi, farklı meslek dallarında çalışan katılımcılar da bulunmaktadır. İthalat-ihracat, ticaret, denizcilik gibi meslekler yüzyıllardır Levantenler ile özdeşleşen meslekler olmuştur. Önceki kuşak Levantenlerin daha çok bu tür alanlarda çalıştıkları gözlenmiştir. Günümüzde Levantenler başka mesleklerde de faaliyet göstermektedir. Ama yine de Levantenlerle özdeşleşen geleneksel mesleklerde çalışan katılımcılar da bulunmaktadır (Lazzaro, 49; Raimondo, 42; Giorgio, 76; Patrizia, 53). Geçmiş kuşaklara göre icra edilen mesleklerin yelpazesinin genişlediği görülmektedir. Katılımcılar arasında 4 kişi emeklidir. 2 ev hanımı bulunurken, 9 kişi aktif olarak çalışma hayatına devam etmektedir. Katılımcılar eğitim hayatlarının sona ermesi ile birlikte çalışma hayatına atılmışlardır. Bu bağlamda katılımcıların çoğu üniversite

eğitimi bittikten sonra çalışma hayatına atılırken bir kişi ortaokuldan sonra çalışma hayatına başlamıştır. Bir katılımcı ise üniversite yıllarında önüne çıkan fırsatı değerlendirmiş ve üniversite bitmeden çalışmaya başlamıştır. Bazı katılımcılar da üniversite yıllarında özel dersler vermişlerdir. Katılımcıların bazıları iş yaşamları boyunca birçok farklı işte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bir sektörde çalışma hayatına başlarken sonrasında çeşitli nedenlerle başka bir sektöre geçmişler ya da aynı anda farklı mesleklerde faaliyet göstermişlerdir. İş hayatına, İzmir’de, İstanbul’da ya da yurt dışında başlamışlar sonrasında da iş imkânları neredeyse oraya gitmeyi tercih etmişlerdir. Bu bağlamda başka şehirlerde ya da yurt dışında bir dönem çalışmışlardır ya da çalışmaya devam etmektedirler. Hayatlarının bir döneminde yurt dışında çalışmanın tercih edilmesinin nedeni gittikleri dönemde Türkiye’de iş bulma olanaklarının düşük olması ve yurt dışında daha iyi olanakların olmasıdır. Bir dönemliğine yurt dışında çalışıp geri dönenlerin dönme nedenleri ise aile fertlerinden birinin rahatsızlanması, gidilen ülkenin sevilmemesi gibi nedenlerdir. Katılımcılar iş hayatlarından memnuniyet duymaktadırlar. Sevdikleri işleri yapmaya çalışmaktadırlar.

Levantenlerin diğer azınlık grupları ile aralarının iyi olduğu görölmektedir. Katılımcılar, diğer azınlık grupları ile birlikte de çalıştıklarını belirtmişlerdir. Levantenlerin yabancı dillere hâkim olmalarından ötürü yurt dışı bağlantılarının güçlü olduğu görölmektedir. Öte yandan Levantenlerin çok fazla Türk patronlarının olmadığı da göze çarpmaktadır. Bazı katılımcılar iş hayatına atılmalarında ya da daha iyi fırsatlar yakalamalarında diğer Levantenlerin yardım ettiklerini, desteklediklerini ve kolladıklarını belirtmiştir. İş bulmaları konusunda ayrıca sosyal sermayelerinin büyük katkıları olduğu düşünülebilir. Bu durum Levantenler arasındaki dayanışmaya da bir örnek olarak değerlendirilebilir. Diğer azınlık gruplarının da Levantenleri iş bulma konusunda desteklediklerine ve kolladıklarına dair örneklere rastlanmıştır.

Günümüz Levanten kadınları iş hayatında daha aktif yer almaktadır. Günümüzde birçok farklı sektörde yer aldıkları görölmektedir. Ev hanımı konumunda bulunan Levanten kadın sayısı azalmıştır. İki katılımcı ev hanımı olduklarını belirtmiştir. Bu katılımcılardan bir tanesi hiç iş hayatında yer almamışken, diğerinin öncesinde farklı işlerde çalıştığı saptanmıştır. Ancak yine de

kadın katılımcıların söylemlerinde genel olarak, çocuk sahibi olduktan sonra daha rahat bir iş ortamına geçiş yaptıklarına dair örneklere rastlanmıştır (Laura, 66).

4.1. İş Hayatında Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Stratejileri İle İlgili Söylemler

4857 kanun numaralı İş Kanunu'nun 6552 sayılı kanun ile değişik halinin 5. maddesinde “İş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.” ibaresi bulunmaktadır. (İş Kanunu) Bu bağlamda İş Kanunu'na göre, özel sektörde ve kamuda çalışan kişilere, işverenler dine dayalı ayrımcılık yapamamaktadır (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye).

1932 yılında yürürlüğe giren 2007 sayılı “Türkiye’de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun” yeni kurulan cumhuriyetin kalkınabilmesi ve bazı mesleklerin millileşmesi, iç güvenliğin sağlanması ve Türklerin belli bir ekonomik güce ulaşmasının sağlanması için bazı mesleklerin icra edilmesini Türk vatandaşlarına bırakmıştır. Bu kanunun 1. Maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde aşağıda gösterilen sanat ve hizmetler Türk vatandaşları tarafından yapılır. Bu sanat ve hizmetlerin Türk vatandaşı olmayanlar tarafından yapılması memnudur. A) Ayak satıcılığı; çalgıcılık; fotoğrafçılık, berberlik, müretteplik, simsarlık, elbise, kasket ve kundura imalciliği; borsalarda mubayaacılık; Devlet inhisarına tabi maddelerin satıcılığı; seyyahlara tercümanlık ve rehberlik; inşaat, demir ve ahşap sanayi işçilikleri, umumi nakliye vesaiti ile su ve tenvir ve teshin ve muhabere işlerinde daimi ve muvakkat işçilik; karada tahmil ve tahliye işleri; şoförlük ve muavinliği; alelümum amelelik; her türlü müesseselerle ticarethane, apartman; han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık, odabaşılık; otel, han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık, odabaşılık; otel, han, hamam, kahvehane, gazino, dansiş ve barlarda kadın ve erkek hizmetçilik (garson ve servant); bar oyunculuğu ve şarkıcılığı. B) Baytarlık ve kimyagerlik” ve 2. Maddesinde “İcra Vekilleri Heyeti kararıyla ruhsatı mahsusa ita kılınmadıkça aşağıda sayılan sanatlar ecnebiler tarafından icra edilmez. A) Tayyare makinistliği ve pilotluğu B) Devlete veya vilayetlere merbut müessesat veya belediyeler ile bunlara merbut tesisat

hizmetleri.” belirtilmiştir (1932 Tarihli 2007 sayılı Türkiye’de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun).

Levantenler, din konusunda iş yerlerinde büyük sıkıntılar ile karşılaşmamaktadır. İş yerlerinde onlara hiçbir ayrımcılık yapılmadığı ve baskı uygulanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Levanten olmalarından dolayı başvurdukları işe kabul edilmeme gibi bir durumla da karşılaşmadıkları ifade edilmiştir. Bilakis; dil bilmeleri, yabancı pasaportlarının olması gibi olgular işverenler tarafından bir avantaj olarak değerlendirildiği savunulmuştur. Levantenlerin iş yerlerinde karşılaştıkları sorunlar genel olarak isimlerinin yabancı olmasından, önceki kuşak kadınların Türkçelerinin daha bozuk olmasından, Levantenliğin farklılık olarak görülmesinden, farklı yetiştirilme tarzları nedeniyle oluşan kültürel birtakım parametrelerin Türk düşünce yapısından ve kültüründen farklılaşması ya da bir tek yabancı pasaportlu olmanın yasal dezavantajlarından kaynaklanmaktadır. İsimlerinin yabancı olması, müşteriler tarafından Türk olarak algılanmamalarına yol açabilmektedir. Bu durum Levantenleri rahatsız etmektedir. Özellikle sadece Türk pasaportuna sahip Levantenler bu durumdan daha çok etkilendikleri görülmüştür.

Levantenler devlet kurumlarında çalışmamaktadırlar. Daha çok esnaf ya da tüccar olarak özel sektörde yer almaktadırlar. Türkler tarafından önceki kuşak Levantenlerin stereotipleri; çalışkan, dürüst, güvenilir, ticari anlamda tercih edilir olmak şeklindedir. Günümüzde hâlâ Avrupalı kimliklerinden ötürü “çevresi bunun iyidir” ya da “İtalyan kökenlisin. İyi bir tasarım, İtalyan tasarımı yaptırabiliriz” gibi algılar vardır. Üst jenerasyonlarda Levantenliğin bir kaşesi, imajı mevcutken günümüzde bu algının azaldığına dair bir inanç bulunmaktadır. Günümüzde sadece yabancı pasaporta sahip Levantenlerin oturma ve çalışma izni almaları gerekmektedir. Kuşaklar arasında bir fark da dil konusunda ortaya çıkmaktadır. Önceki kuşaklarda Levanten erkeklerin çalışma hayatında daha çok yer almaları ve Müslüman Türklerle daha çok irtibat halinde olmaları, Türkçeyi Levanten kadınlara göre daha iyi konuşmalarına yol açmıştır. Kadınların çalışma hayatından uzak kalması Türkçelerinin bozuk olması sonucunu doğurmuştur. Türkçelerinin bozuk olması iş hayatında ilk başta zorluklara yol açsa da çalışma hayatında geçirilen zamanın Türkçelerinin düzelmesini sağladığına yönelik örneklere rastlanmıştır. Öte yandan konuşulan yabancı diller hususunda da yüzyıllardır burada olmaları, yabancı

dillerinde farklı bir aksanın gelişmesine neden olmuştur. Bu bağlamda bulunulan coğrafya aksanda bir dönüşüme yol açmıştır.

Bu sorunları çözmeye ya da bu sorunlarla baş etmeye yönelik geliştirdikleri stratejilere bakıldığında saldırgan stratejilerden çok konuşmaya, anlatmaya ya da hukuksal duruma bir çözüm bulmaya yönelik çözümler ürettikleri görülmektedir. Geliştirdikleri bir diğer strateji ise önemsememek ve üzerinde durmamaktır.

Levantenlerin isimlerinin yabancı isimlerden olması, müşterilerine Levantenlerin yabancı olduklarına dair bir izlenim vermektedir. Levantenler bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Bunun nedeni yüzyıllardır bu topraklarda yaşamalarından dolayı kendilerini yabancı olarak görmemeleridir. Levantenler, bu durumun bertaraf edilmesi için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Bunlardan biri, Levantenlerin kim olduğunun anlatılmasıdır. Diğer Hristiyan gruplara oranla Levantenler, Müslüman Türkler tarafından çok fazla bilinmemektedir. Bu nedenle bu kültürün, bu coğrafyanın bir insanı, bir ferdi olduklarını, karşısındaki kişiye anlatmaktadırlar. Bu noktada yüzyıllardır burada olmak, hatta birçok Müslüman Türk'ten önce İzmir'e göç etmiş olmak vurgusunun önem kazandığı görülmüştür. Genellikle karşısındaki kişilerin tepkilerinin, onlara bakış açılarının olumlu olduğu belirtilmiştir. Karşısındaki kişiler onlar hakkında bilgi edindikçe şaşırılmaktadır (Alberto, 60; Tomaso, 50).

Levanten kimliği üçüncü kişiler tarafından Avrupalı kimliği şeklinde değerlendirilebilmekte ya da İzmir'in elit tabakası ile ilişkilerinin iyi olduğuna dair bir algı bulunabilmektedir. Bazı durumlarda ise Levanten olmaları bir farklılık olarak görüldüğü ve risk olarak değerlendirilebildiği belirtilmiştir.

Levanten olmak sadece sorunlarla karşılaşılacağı anlamına gelmemektedir. Farklılıklarının avantaja dönüştüğü de katılımcılar tarafından birçok kez dile getirilmiştir. Bu alanlardan biri de çalışma hayatıdır. Çok dilli olmaları ve önceleri Türkiye'de yabancı dil eğitiminin yetersiz olmasının yarattığı durum onlara iş hayatında büyük bir avantaj sağlamıştır. Turizm, ithalat-ihracat, tercümanlık gibi alanlarda kolaylıkla iş bulabilmişlerdir. Çok dilli olmalarından ötürü uluslararası bağlantılı işlerde kolaylıkla çalışabilmektedirler. Kendilerini bu konuda şanslı görmektedirler. Yabancı pasaporta sahip olmaları da vize problemi yaşamadan

kolaylıkla yolculuk yapma imkânı sağlamıştır. Bu durumun işverenler açısından tercih nedeni olabildiği belirtilmiştir. İş hayatında yaşadıkları avantajlardan biri de üçüncü kişilerde onlar hakkında oluşan algıdır. Levantenlerin ötekiler tarafından çalışkan, dürüst, güvenilir olarak algılanması, ticarete yetenekleri olduğuna ve ticaretten anladıklarına dair inanç iş bulma konusunda onlara bir avantaj sağlamıştır. Özellikle önceki kuşak Levantenler hakkında üçüncü kişiler tarafından oluşturulan bu algının daha da güçlü olduğu ve günümüzde artık bu algının yavaş yavaş kaybolmakta olduğu belirtilmiştir. Levanten olmanın bir başka faydası ise Türkiye’deki azınlık psikolojilerinden dolayı her şeye uyum sağlamadaki yetenekleri olduğu ifade edilmiştir. Levantenler bu uyum yeteneğini bir artı olarak değerlendirmektedirler. Bu şekilde Türkiye’de ya da dünyanın herhangi bir kentinde yaşayabilmekte, iş bulabilmekte ve iş hayatlarında başarılı olabildiklerine inanmaktadırlar. Çok dilli olmaları da bu uyum sürecini kolaylaştırmaktadır.

Motif Kodu: D30 Başka Irka Dönüşüm: Levanten’e Dönüşüm- Çok Dil Bilmek Ve Çok Dilli Olmanın İş Hayatına Faydaları

Çok dil bilmelerinin özellikle önceki kuşaklarda iş hayatında Levantenlere birçok fayda sağladığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Çok dilin bilinmesi uluslararası firmalarda kolaylıkla iş bulunmasında, yeni dillerin kolaylıkla öğrenilmesinde etkili olabilmektedir.

Tablo 45. Motif Kodu: D30 Başka Irka Dönüşüm: Levanten'e Dönüşüm: Çok Dilli Olmanın İş Hayatına Faydaları

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Alberto, 60	Orada (yurt dışında) okuduktan sonra da annesinin babasının burada bir büyük yatırımı ya da şeyi yoksa %80'i ondan orada kaldı. Çoğu profesyonel yönetici oldu. En büyük avantajı tabi daha işe başlar başlamaz üç, dört lisan bilen birisi. O zamanlar için düşünün 80'li yıllarda büyük bir lüks. Kaç kişi bu kadar lisan bilebiliyor.	Yabancı ülkeye gidenler orada da çok dil bilmelerinden ötürü kolaylıkla iş bulabilmekte ve uyum sağlayabilmektedir.
Patrizia, 53	Yani genelde üç, beş lisan bilirler Levantenler. O yüzden dünyanın neresine giderlerse gitsinler iki ayakları üzerinde çok rahat durabilirler ve çok iyi hayatta başarı kazanabiliyorlar.	Levantenlerin çok dil bilmeleri başka ülkelerde de yaşamalarını kolaylaştıran bir etmendir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Levanten olmak bir ayrıcalıktı zaten çünkü iki, üç lisan biliyorlardı o zaman. Liseden çıktığın zaman her yere girebiliyordun. Her şeyi yapabiliyordun.	Katılımcı, çok dil bilmelerini ve Levanten olmalarını bir ayrıcalık olarak görmektedir.
Lazzaro, 49	Normal bir Türk çocukla bir Levanten'in aynı gün, aynı üniversiteden mezun olduğunu düşünelim. Belki Levanten'in hani bir tık fazla şansı olabilir ve işte hep diyorum ya üç veya dört dil ile büyümenin vermiş olduğu o avantajla ama onun haricinde tabi ki mesleki anlamda birinin başarısı, öbürünü mutlaka geçebilir ama bizim çünkü biliyorsunuz bizim özellikle Türkiye'de yabancı dile karşı ciddi bir sempati var ve bu da sizi bazen bir, iki adım öne taşıyabiliyor.	Kendilerini iş bulma konusunda özellikle önceki dönemlerde daha şanslı görmektedirler.
Raimondo, 42	Levantenler kolay iş bulabiliyorlar mı? Bu soruya iki şekilde cevap verebilirim. Birincisi evet bulabilirler. Dil bilirler, kolay yolculuk edebilirler, çoğunun vize problemi yoktur.	Çok dil bilmeleri ve yabancı pasaporta sahip olmaları kolaylıkla iş bulmalarını sağlamaktadır.
Tomaso, 50	Bu bir ilişki meselesidir. Yani sonuçta adalara da gittiğinizde bir restoranda Türkçeyi konuşmaya çalışıyor insanlar. Yani daha iyi anlaşabilmek için, daha hoş gösterilmek için bu böyledir yani. Şimdi bir düşünün bir İtalyan'la iş yapıyorsunuz. İtalyan'a İngilizce konuşuyorsunuz. Eee ben geliyorum. Evde İtalyancayı öğrendim. Çok süper de değil belki İtalyancam ama tabi ki anlaşmada iyiyim. Eee kim daha çok etkiler İtalyan'ı, Ben mi İngilizce konuşan mı? Bu bir artıdır. Yani birisine siz İngilizce biliyorsunuz diye İngilizce konuşması ayrı, gelip de bir İngiliz'in sizinle Türkçe konuşması sizin içinizdeki yağları eritir yani. Yani bu böyledir. (...) Bu dil, bence evet. Yani eşit gelsin, lise mezunu bir Levanten, bir de üniversite mezunu bir Türk'ü, dil gereken bir meslekte çok rahat geçer ve tercih edilir yani. Benim çok arkadaşım yani kuyumcu olup da ilkokul mezunu ya ama dilleri bilmesinden dolayı, tabi ki dürüstlüğü ile de belirli bir yere geldi.	Küçük yaşlardan itibaren çok dil bilerek büyümeleri bu dilleri de etkin bir şekilde kullanabilme olanağı sunmaktadır. Türkiye'de önceki dönemlerde dil eğitiminin iyi olmadığına dair Levantenlerin oluşturdukları algı kendilerini daha şanslı bir konumda tanımlamalarına sebep olmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Giorgio, 76	Mesela Almanya'ya gittim. Burada iş durumları çok kötü... Çalışmaya gittim. Babamın arkadaşı oradaydı. Babama "Ben bakarım ona burada" dedi. İşçilik yaptım orada demir üzerine çalışan bir fabrikada. Şartlar çok zordu. Akşam Almanca kursuna gittim. Dili öğrendim. Kolay öğrendim. Yabancılar iyi konuşamazlardı. Birinden bir şey isteyecekleri ya da alacakları zaman benden yardım isterlerdi. Fabrikada saatte belli sayıda parçayı çıkartmak zorundaydınız. O sayıdan fazla çıkarsa size daha fazla para ödüyorlardı ama hep daha fazla çıkartıyorsanız o zaman fazla para ödememek için zorunlu parça sayısını arttırırlardı. Ben gidip konuşurdum yabancılar için. Bana fabrikadan "ustabaşı yapacağım seni" dediler.	Yabancı ülkede kolaylıkla dil öğrenmekte ve öğrendikleri dil ile oradaki yabancılara yardımcı olabilmekte ve iş yerinde kolaylıkla yükselebilmektedirler. Bu örnekte ayrıca F695.3.1 Kısa Süre İçerisinde Yabancı Dilde Okuma ve Yazma Öğrenmekle İlgili Mucizevi Yetenek motif kodundan da yararlanılabilir.
Francesco, 52	Ortaokuldan sonra ben bıraktım. Sonra çalışmaya başladım. Şöyle ki 16 yaşında filan başladım çalışmaya ben. Şimdi ben ilk çalışmam şeydi. Çok dil bildiğim için Yunancayı çok iyi bilirim evet Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca, Türkçe tabi. Yunanca bir tercüme için gittim. Ondan sonra bir İtalyan şirketinde çalıştım Alsancak limanında.	Çok fazla yabancı dil bilmeleri kolaylıkla iş bulmalarını sağlamıştır.

4.2. Levantenlerin İş Bulabilme Pratikleri İle İlgili Söylemler

Levantenler özel sektörde çalışmakta ve yabancı dillerini kullanabilecekleri meslekleri seçmektedir. Levantenlerin iş bulabilme pratiklerini anlayabilmek için katılımcılara "Levantenler kolay iş bulabiliyorlar mı?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruyu evet şeklinde yanıtlamışlardır. Özellikle çok dil bilmeleri, yabancı pasaportlarının olması ve üçüncü kişilerin Levantenlerle ilgi olumlu algısı iş bulmalarını kolaylaştıran etkenlerdir. Küçük yaşlardan itibaren birçok dili konuşabilmektedirler. Bu durum özellikle dillerini kullanabilecekleri ticaret, tercümanlık, işletme gibi alanlarda büyük yarar sağlamaktadır. İzmir'de ticaretle uğraşan şirketlerin varlığı yabancı dilin önemini daha da arttırmaktadır. Bu bağlamda yurt dışı bağlantılı işler ya da yabancı firmalarla iş birlikleri önem kazanmaktadır. Bu koşullarda yabancı işverenlerle ya da müşterilerle iletişim kuracak kişilere ihtiyaç artmaktadır. Dolayısıyla yabancı dillerinin iyi olması onlara büyük bir avantaj

sağlamaktadır. Levantenlerin eğitimli ve kültürlü olmalarının iş bulmalarını kolaylaştıran bir etken olduğu düşünülebilir. Üçüncü kişiler tarafından Levantenler; dürüst, çalışkan, güvenilir, ticarete başarılı olan kişiler olarak algılanmaktadırlar. Eskisi kadar bu algı geçerli olmasa da hâlâ iş bulunması konusunda etkili olabilmektedir.

Yabancı pasaportlarının olması, vize problemi yaşamadan kolayca seyahat etmelerine olanak tanımaktadır. Bu özellikleri de iş bulma konusunda bir avantaj sağlamaktadır. Yabancı bir pasaportun yanında Türk pasaportu da olan Levantenlerin, bir tek yabancı pasaportu olan Levantenlere göre çalışma izni ve ikamet izni almak zorunda olmamalarından dolayı daha şanslı oldukları düşünülebilir. Çalışma ve ikamet izinlerinin alınması birçok bürokratik işlem gerektirir. Bu sebepten dolayı yabancı pasaportu olanlar birtakım sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu bağlamda sahip olunan pasaport, iş bulma süreçlerini kolaylaştırmakta ya da zorlaştırmaktadır.

Önceki dönemlerde İzmir’de yaşayan Levantenlerin sayısının fazla olması nedeniyle Levantenler mezun olduklarında hemen bir Levanten’in yanında işe başlayabiliyordu. Günümüzde, eskisi kadar olmasa da iş konusunda Levantenler hâlâ birbirlerine destek olmaktadır. Dil bilmeyen, iyi bir eğitimi olmayan, prezantabl olmayan, mesleki bilgisi olmayan Levanten’in iş bulma şansı azalmaktadır. Diğer taraftan yabancı dil bilgisi ve yabancı pasaportu olmasının avantajları ile işe başlayan bir Levanten'in bu avantajını sürdürmesi, işte kalıcılığını sağlayabilmesi karakterine ve becerilerine bağlı kalmaktadır. Levantenlerin iş bulabilme pratikleri zamana göre değişiklik göstermiştir. Önceki kuşaklar, günümüz Levantenlerine göre daha kolay iş bulabilmişlerdir. Önceki kuşaklarda Müslüman Türkler arasında yabancı dil bilme oranının düşük olması çok kültürlü ortamda büyüyerek birçok yabancı dile hâkim olan ve bu dilleri akıcı bir şekilde konuşan Levantenlere büyük avantaj sağlamıştır. Ayrıca Levantenlerin önceki kuşaklarda İzmir’de sayı olarak çok olması, birçok Levanten şirketinin olması, Levantenlerin iş bulma ve cemaatten birini işe alma konusunda birbirine daha çok destek olmasını sağlamıştır. Ancak günümüzde Levantenler avantajlı durumlarını yavaş yavaş kaybetmeye başladıklarını düşünmektedirler. Günümüzde eğitim sistemindeki ilerlemeler, yabancı dil eğitiminin biraz daha iyileşmesi ve dil eğitiminin daha çok kişiye ulaşabilmesi,

birçok gencin İngilizceyi öğrenmesini hatta ikinci bir yabancı dili rahatlıkla konuşabilmesini sağlamıştır. Önceki kuşaklar ticarete iyiydiler. Ticaret konusunda çok donanımlıydılar. Günümüzde Müslüman Türkler de ticaret konusunda başarılarıyla kendilerinden söz ettirmektedirler. Teknolojik bilgilere Müslüman Türkler de hâkim durumdadır. Bu bağlamda Müslüman Türkler arasında da Levantenlerin sahip oldukları özellikleri taşıyan kişilerin sayısı artmıştır. Dolayısıyla arada bir fark kalmadığı katılımcılar tarafından sık sık vurgulanmıştır. Ayrıca günümüzde işsizlik global bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İş bulmak güçleşmiştir. İş alanındaki yetersizlikten dolayı genç Levantenler İzmir dışına ya da yurt dışına iş bulmak, daha iyi pozisyonlarda çalışmak, yükselebilmek ve daha iyi bir gelecek elde etmek amacıyla taşınmakta ve oralara yerleşmektedir. Bu bağlamda İzmir Levantenlerinin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Öte yandan henüz eğitimlerini tamamlamayan Levantenlerin artık eskisi kadar çok kültürlü ortamlarda büyümemeleri, daha çok Müslüman Türklerle iletişim kurmaları gibi nedenler, konuşulan yabancı dil sayısını da azaltmaktadır. Bu durum Müslümanlar ile Levantenlerin arasındaki farkları azaltmakta ve birbirlerine daha çok benzemelerine yol açmaktadır.

5. YETİŞKİNLİK DÖNEMİ: EVLİLİK, ÇOCUK VE AİLE HAYATINA İLİŞKİN SÖYLEMLER

Aile, bireylerin ilk ve en önemli sosyal çevresi olarak üyelerinin psikolojik ve fiziksel sağlığı için gerekli sevgi, şefkat, yakın ilgi ve bakımı bulabilecekleri en doğal ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin mutlu olabilmesinde aile ayrıcalıklı bir yere sahiptir (Sağlam ve Aylaz, 2017: 584). Aile güvende hissedilen, çocuğun topluma hazırlandığı en önemli yerdir. Bu bölümde ilk olarak katılımcıların medeni durumu, eşlerinin dini, çocuk sahibi olup olmadıkları ve çocuklarını nasıl yetiştirdikleri üzerinde durulacaktır.

5.1. Katılımcının Medeni Durumu ve Eşinin Dini

Aşağıdaki tabloda katılımcıların medeni durumu görülmektedir.

Tablo 46. Katılımcının Medeni Durumu

Medeni Durum	Kişi Sayısı
Evli	10
Boşanmış	4
Dul	1

Katılımcılar arasında hiç evlenmemiş bekâr kimse bulunmamaktadır. Katılımcılardan 10 kişi evli, 4 kişi boşanmış, bir kişi ise eşini kaybetmiştir. Evlilerden bir tanesi ikinci evliliğini gerçekleştirmiştir.

Eşlerin hangi dinlere mensup oldukları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 47. Eşlerin Mensup Olduğu Dinler

Medeni Durumu	Dini	Kişi Sayısı
Evli	Müslüman	8
	Hristiyan	2
Boşanmış	Müslüman	3
	Hristiyan	1
Dul	Hristiyan	1

Eşlerin dinlerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak Müslüman eşlerin olduğu görülmektedir. Bu durum genç kuşakların artık çoğunlukla Müslümanlar ile evlendikleri şeklinde yorumlanabilir. 10 evli katılımcının 8 tanesinin eşi Müslüman, 2 tanesinin eşi Hristiyan'dır. İkinci evliliğini gerçekleştirmiş katılımcının ilk eşi Hristiyan (Levanten), ikinci eşi Müslümandır. Eşi Hristiyan olan katılımcılardan bir tanesinin yaşı ileridir ve eşi Levanten'dir. Diğer Hristiyan eşe sahip olan katılımcının yaşı daha gençtir. Boşanmış katılımcılardan 3 tanesinin eski eşi Müslümandır. Bir tanesinin eski eşi ise Hristiyan'dır (Levanten). Dul katılımcının eşi ise Hristiyan (Levanten) dinine mensuptur. Bu katılımcının da yaşı ileridir. Bu bağlamda katılımcıların yaşları ileri ise Levanten biriyle evli olma olasılıklarının arttığı öte yandan daha genç katılımcıların ise Müslüman biriyle evlilik olasılıklarının arttığı düşünülebilir. Yaşı ileri katılımcılardan birinin eşi ise Müslümandır ve kendi evliliğinin İzmir'de gerçekleşen ikinci Müslüman evliliği olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla son kuşaklarda Müslüman biriyle evlenmeme tabusunun kırıldığı görülmektedir. İzmir Levantenlerinin sayısının azalması, Levantenler arasında

evliliklerin devam ettirilmesini imkânsız kılmaktadır. İzmir'e yaşayan Levantenlerin sayısının azalmasıyla İzmir'de yaşayan Müslüman Türklerle evlilikler artmıştır.

Önceki kuşaklarda Levanten erkekler arasında başka dinden (Müslümanlık hariç) ya da mezhepten kadınlarla evlenmelerin Levanten kadınlara göre daha çok olduğu düşünülmektedir. Son kuşaklarda hem Levanten kadınların hem de Levanten erkeklerin Müslümanlarla evlendikleri görülmektedir. Artık evlilik konusunda cinsiyetler arasında bir ayırım kalmadığı sonucuna ulaşılabilir. Katılımcılar arasında hiç evlenmemiş bekâr Levantenin olmaması, belli bir yaşa gelen bütün Levantenlerin evlenmesinin cemaat tarafından beklendiği şekilde yorumlanabilir. Bu bağlamda Levantenler, bekâr yaşamaktan çok evlenmeyi ve aile kurmayı tercih ediyor gözükmektedir. Evlilik yaşlarına bakıldığında çocuk yaşta evliliklerin gerçekleşmediği görülmektedir. Bu bağlamda Levantenlerin çocuk yaşta evliliklere sıcak bakmadıkları saptanmıştır. Yaşı ileri olanlar daha erken yaşlarda evlenirken, sonraki kuşaklar daha geç yaşlarda evlenmeye başlamışlardır. Bu özelliklerinin de modern, kentli kimliklerinin bir yansıması olarak düşünülebilir.

Hristiyan eşler ile aynı ortamlarda büyümüşler ve aynı grup içerisinde yer almışlardır. Çocukluk arkadaşı olmayan Levantenlerle ise cemaat içerisinde ortak tanıdıklar vasıtasıyla ya da Levantenlere özgü etkinlikler sırasında tanışılmıştır. Müslüman eşlerle tanışma şekilleri ise Müslüman eşlerle öncesinde okul arkadaşı, iş arkadaşı ya da yazlıktan arkadaş olunması ya da ortak tanıdıklardır. Ancak en yaygın tanışma şekli ortak bir arkadaş vesilesi ile tanışmadır. Geçmişte görücü usulü evlilikler Levantenler arasında olmuşsa da günümüzde görücü usulü evliliklerin rastlanan bir olgu olmadığı görülmüştür. Hristiyan eşlerle de Müslüman eşlerle de evlenmeden önce bir flört dönemi yaşanmıştır. Flört olgusu modern ilişkilerin parametrelerini oluşturmaktadır.

5.2. Karma Evliliklerde Aile Hayatı

Karma evlilikler, farklı sınıf, etnik, din veya kültür gruplarından olan kişilerin evlilikleri olarak tanımlanmaktadır (User ve Rathke, 2016, s. i). Bu çalışmada karma evliliklerle kastedilen Müslümanlarla evliliklerdir. Karma evliliklerde aile hayatı ile ilgili çalışmada ayrı bir bölümün oluşturulmasının nedeni katılımcıların çoğunun

eşinin Müslüman olması ve öncesinde Müslüman evliliklere Levantenler tarafından sıcak bakılmamasıdır. Bu bölümde değişen parametreler saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda karma evliliklerde katılımcının ailesinin evlilik kararları ile ilgili düşünceleri, eşinin ailesinin evlilik kararlarını nasıl karşıladığı, karma evliliklerde dini ve kültürel ritüellerin nasıl uygulandığı, dini bayramların kutlanış şekli, cenaze ve törenlerle ilgili söylemler, Müslüman eşlerin Levanten kültürü ile ilgili düşüncelerinin katılımcılar tarafından nasıl algılandığı ve eşleri ile aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durulmuştur.

Müslümanlarla evlenen katılımcılara “ailelerinin evlilik kararını nasıl karşıladıkları” sorusu yöneltilerek Müslümanlarla evliliklerin çoğaldığı günümüzde Levantenlerin bu evliliklere nasıl baktıkları saptanmaya çalışılmıştır. İki katılımcı, evlilik kararının aileye açıklanması sırasında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Diğer katılımcılar bir sorunla karşılaşmamışlardır. Bu bağlamda genel olarak ebeveynlerin Müslüman gelin ve damatlara olumlu baktıkları görülmüştür. Ebeveynlerin sıkıntı çıkarmamalarının nedenlerinin şu şekilde sıralanabileceği düşünülmektedir: Evlenecekleri kişilerle katılımcının ebeveynlerinin daha önce tanışması ve ebeveynler tarafından sevimliliği, evlenecekleri kişilerin Levantenlere aşina olması, öncesinde Levantenlerle çok iyi ilişkiler kurması ve Levanten arkadaşlarının olması, evleneceği kişinin seçiminin ve kararının katılımcıya ait olması, ebeveynlerle evlenilecek kişilerin yaşam tarzlarının, düşünce yapılarının ve hobilerinin benzer olması, evlenilecek kişinin Levantenlere uyum sağlayacağı düşünülmesi, evlenilecek kişinin Levantenlerin dinine, âdetlerine, ritüellerine ve kültürüne saygı göstermesi ve katılması, ebeveynlerinin rahat, olgun kişiler olması, ebeveynlerin tutucu, kapalı olmaması, sorun çıkartacak bir yapıya sahip olmaması, ailenin yabancı evliliklere alışkın olması ve evlilik kararını verdiklerinde katılımcıların belli bir olgunluk yaşına gelmiş olmaları. Aslında ailenin Müslüman evlilikleri onaylaması geçmiş yıllarda önceki kuşakların yaşadıklarının tam tersidir. Bu bağlamda aileler tarafında Müslüman gelin ya da damatların kabulü başka bir tabunun daha kırılmasını sembolize etmektedir. Sıkıntı çıkaran ebeveynlerin de sıkıntı çıkarmalarının nedeni aşağıda sıralanmıştır: ebeveynlerin dindar olmaları, Müslüman biriyle yani farklı bir dinden biriyle mutlu bir yaşam sürdürülebileceğine ve evliliğin yürüyeceğine inanmama, aile kültürlerinin farklı olduğuna yönelik algı, dinlerinin,

ritüellerinin ve âdetlerinin farklı olması, önceki zamanlarda Levantenlerle Müslüman evliliklerinin hoş karşılanmaması, Levantenlerle Müslümanların evliliklerinin yaygın olmaması, Müslüman Türklerle evliliklerin rağbet görmemesi, çocuklarının iyiliğinin ve mutlu olmalarının istenmesi. Öte yandan evlilik kararının açıklanması esnasında sıkıntı çıkaran aile üyelerinin çiftin evlenmesinden sonra Müslüman gelini ya da damadı daha fazla tanıma şansı elde ederek öncesinde kafasında oluşan olumsuz düşüncelerin yok olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların eşinin ailesinin evlilik kararını nasıl değerlendirdiklerine ilişkin kendi bakış açılarına göre verdikleri cevaplar incelendiğinde çok büyük problemlerle karşılaşılmadığı saptanmıştır. Ancak kendi ailelerine göre eşlerinin ailelerinin başlarda daha çekimser kaldıklarına dair bir izlenim vardır. Ancak bu çekimserlik uzun süreli ya da kalıcı bir çekimserlik olmamıştır. Müslümanlarla evliliğin yoğun olmadığı dönemlerde ise daha fazla sorun çıkaran tarafın Müslüman taraftan çok katılımcıların ebeveynleri olduğu görülmüştür. Bu durum önceki kuşakların Müslüman bir ülkede kendilerini korumaya ve cemaatlerinin devamını sağlamaya yönelik bir reaksiyon olarak görülebilir.

Evlilik kararının açıklanmasından sonra eşinin ailesi ile bir sorun yaşanmamasının nedeni şu şekilde maddeler halinde verilebilir: evlenilecek kişinin ailesinde yabancı gelinlerin varlığı ve onlara karşı olumlu düşüncelerin geliştirilmesi, ailenin ve evlenilecek kişinin Levantenlere ve kültürlerine aşina olması, evlenilecek kişinin Levantenlerin yoğun olduğu bölgelerde büyümesi, dindar, bağınaz bir aile olmaması, yurt dışı bağlantılarının yoğun olması ya da bir müddet yurt dışında yaşaması, batı kültürünü tanınması ve alışık olması, evlenilecek kişinin ailesi ile katılımcının evlenmeden önce ilişkilerinin iyi olması, katılımcıyı tanımaları, flört döneminin olması, karma evliliklere sıcak bakması, Müslüman ebeveynlerin çalışma hayatında Levantenlerle çalışması yani Levantenleri biliyor olması, evlenilecek Müslüman kişinin ve ebeveynlerinin Avrupa kültürüne aşina olması, Levanten ailenin ve katılımcının gelin ya da damat alınacak Müslüman ailenin gelenek ve örflerine saygı göstermesi hatta uygulaması. Bir katılımcı (Francesco, 52) Türk gelenek ve göreneklere göre kızın ailesinden kızını istediklerini belirtmiştir. Öte yandan flört döneminin olması, Müslüman ebeveynlerin evlenilecek Levanten kişiyi yakından tanımalarını sağlamıştır. Bu sayede çocuklarının evleneceği Levanten kişiyi

sevme imkânı elde etmişlerdir. Sorun çıkan konular ise çocuk ve din ile ilgili konulardır. Ebeveynler bayramların nasıl kutlanacağı ve çocuğun nasıl yetiştirileceği konusunda endişeler taşımaktadır. Katılımcılar evlilik sonrasında da eşlerinin aileleri ile iyi ilişkilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcının ailesi ve katılımcının eşinin ailesinin evlilik kararına yaklaşımları incelendiğinde çoğunlukla olumlu tepkiler ile karşılaştığı saptanmıştır. Yaşanan sorunlar ile dindarlık derecesi arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Dolayısıyla, dindarlık derecesi artıka karşı çıkışların artığı, dindarlık derecesi azaldıkça karşı çıkışların azaldığı düşünölebilir. Dini ritüellere ve gelenek, göreneklere saygı ve katılma Hristiyan ya da Müslüman gelin ve damatların hanesine karşı tarafın ebeveynleri tarafından bir artı olarak işlenmektedir. Bu durum en çok dini konularda ailelerin endişe ettiğinin bir kanıtıdır. Ebeveynlerin endişe ettiğı bir başka konu da çocuğun nasıl yetiştirileceğidir. Müslümanlarla evlilik kararlarında karşılaşılan tepkiler önceki jenerasyonlara karşı daha azdır. Son kuşaklar artık karma evliliklere alışmıştır.

Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm, Motif Kodu: Müslüman Evliliklerin Onaylanması

Önceki jenerasyonlarda Müslümanlarla evlenmek bir tabu olarak görülürken, son kuşaklarda Müslümanlarla evlilikler yaygınlaşmıştır. Katılımcıların çoğunun eşi Müslümandır. Aşağıdaki tabloda ebeveynlerin katılımcıların evlilik kararlarına nasıl yaklaştıkları ile ilgili söylemler bulunmaktadır. Aileler tarafından çocuklarının Levanten ya da Hristiyan biriyle evlenilmesine yönelik baskının gerçekleşmemesi ve evliliğın engellenmemesi Levantenlerin kapalı cemaat özelliklerini kırmaya başladıklarını göstermektedir.

Tablo 48. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslüman Evliliklerin Onaylanması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Hiçbir sıkıntı yoktu. O zaten benim kendi kararımıdır.	Katılımcı evleneceği kişiye kendisinin karar vereceğini belirtmektedir.
Salvatore, 41	Yani gayet kendisini de tanıdıkları için gayet sevinerek karşıladılar. Hani herhangi bir sıkıntı olmadı. Yok, ailemin herhangi bir tepkisi olmadı yani çocuk sahibi olacağımız ortaya çıktığı zaman birtakım sorular sordular. “Nasıl yetiştirmeyi düşünüyorsunuz?” ama ailemize verdiğimiz cevaplarda size verdiğim cevap gibiydi yani onlar da hiçbir şekilde yadırganmadı. Herkes üstüne düşeni yapmaya son derece hazır olduğu için. Onun için şey olmadı yani. Herhangi bir sorun olmadı, herhangi bir sıkıntı olmadı.	Ebeveynlerin evlenecek kişiyi önceden tanımaları evlilik kararına olumlu yaklaşımlarına etkili olmaktadır. Çocuğun nasıl yetiştirileceği hususunda ailelerin kaygılarının dini kaygılar olduğu düşünülebilir.
Patrizia, 53	Şimdi ailemin tepkisi olmadı diyebilirim. Annem pek gönüllü değildi ama pek bir şey de söylemedi açıkçası. Babam daha hevesliydi çünkü evlendiğim kişi Levantenlerin içinde çok fazla haşır neşirdi. Arkadaşları, vs,.. Çok Levanten arkadaşı vardı. Avcıydı, vs,.. Bunlar cazip geldi çünkü babam da avcıydı yani Levantenlerin içinde çok şey yaptıkları için bir arada çok fazla da problemimiz olmadı açıkçası.	Ebeveynler, genellikle Müslümanlarla evliliklere sıcak bakmaktadır. Önceki kuşakların katı tutumları günümüzde pek gözükmemektedir.
Lazzaro, 49	Çok olgunlukla, hiçbir sıkıntı olmadı. Gayet normal karşıladı. Hani herhangi bir tepki falan gelmedi.	Müslümanlarla evlilikler günümüzde olağan karşılanmaktadır.
Raimondo, 42	İşte dediğim gibi sana ikinci evliliğim olduğu için hiçbir sıkıntı olmadı çünkü birinci evliliğimde işte Levantenle evlenmiştim. Olmadı. İki sene evli kaldık. Ondan sonra boşandık, ayrıldık. Dolayısıyla X (Müslüman ikinci eşi) ile beraber olmaya başladığım zaman annem tarafında filan hiç, hiçbir sıkıntı olmadı. Tersine bir de X kendini çok da sevdirdi benim aileme. (...) Ha başta şöyle bir hani dayım bakıyordu çok da emin değildi filan falan ama benim mutlu olduğumu gördükten sonra hiç böyle bir sıkıntı olmadı yani. Belki birinci evliliğim Türk’le olmuş olsaydı biraz daha zor olurdu ama benim açımdan hiçbir sıkıntı olmadı yani. Bir de evlendiğim zaman 33, 34 yaşındaydım yani çocuk da değildim. O yüzden daha kolay oldu.	Ebeveynler, katılımcının Müslüman biriyle evliliğine karşı çıkmamışlardır. Bunun nedenleri evlenecek kişiyi önceden tanımaları, yürümeyen evlilikte eşin Levanten olması ve katılımcının olgun bir yaşta olmasıdır. Aile üyelerinin hepsi evlilik konusunda farklı düşüncelere sahiptir. Ancak endişeler, çocuklarının mutlu olduklarını görünce dağılmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tomaso, 50	Yani benim ailem rahat bir aileydi. Aaa tercih etse tabi ki de Levanten olmasını tercih... Özellikle annem daha... Ama hiçbir zaman bir terslik, bir zorluk çıkarmadı. Onun ailesi daha çok çıkardı.	Müslümanlarla evlilikler günümüzde olağan karşılanmaktadır. Ancak katılımcının sözlerinden ebeveynlerin Levanten bir eşi daha çok tercih edecekleri anlaşılmaktadır.
Francesco, 52	Yok yani o şekilde görmedi. Sadece tabi “iyi düşün” dedi. Hani “nasıl biri?” ama dini açıdan hiçbir zaman Müslüman biri diye hani “evladım iyi düşün bak Müslüman. Bizden biri ile evlen” filan yok olamadı hiçbir zaman böyle bir şey. Evet. Benim ailem öyle bir yapıya sahip değildi hiçbir zaman.	Müslümanlarla evlilikler günümüzde olağan karşılanmaktadır.
Silvia, 51	Karşı çıkmadılar.	Müslümanlarla evlilikler günümüzde olağan karşılanmaktadır.

5.2.1. Karma Evliliklerde Dini ve Kültürel Ritüellerin Uygulanışı

Levanten ve Müslümanlar arasındaki karma evliliklerde, eşlerden birinin dinini değiştirmesine yönelik bir baskı ya da zorlamanın uygulanmadığı saptanmıştır. Eşler, evlilik nedeniyle dinlerini değiştirmemektedir. Hristiyan eşler de Müslüman eşler de kendi dini ritüellerini ve âdetlerini yerine getirmeye, bayramlarını kutlamaya devam etmektedirler. Eşler birbirlerinin dinlerine ve geleneklerine saygı göstermekte, onları desteklemekte, bazı ritüellerine katılmakta ve her iki dinin de bayramlarını beraber kutlamaktadır.

Bu bölümde ilk olarak Hristiyan ve Müslümanların bayramlarının karma evliliklerde kutlanış şekli, Müslüman ve Levanten eşlerin bu bayramlara ve ritüellere ilgisi, bayramların ortak noktaları incelenmiştir. Hristiyanların iki büyük bayramı vardır. Bunlar Noel ve Paskalyadır. Bu iki bayram Levantenler için büyük önem taşımakta ve büyük bir coşku ile kutlanmaktadır. Müslüman eşler de bu özel günlerde eşlerini yalnız bırakmamakta, hazırlık safhasından bayram günlerindeki kutlamalara kadar her aşamada yer almakta ve katkılarını sunmaktadırlar. Noel zamanı, yılbaşı ağacını beraber hazırlamakta, evi beraber süslemektedirler. Müslüman gelinler, Noel’e özgü yemekleri, çörekleri ve tatlıları eşlerinin aile büyüğü kadınlarından öğrenmekte ve hazırlamaktadırlar. Paskalya zamanı eşi ile beraber yumurta boyamaktadırlar. Bayram günlerinde Levanten eşin ailesi ile

beraber olmakta ve bayramı kutlamaktadırlar. Müslüman eşler kiliselerde en güzel kıyafetlerini giyip eşlerine eşlik etmektedirler. Hatta çocuklarını vaftiz edebilmekte ve çocuklarına hem yabancı hem de Türk ismi koyabilmektedirler. Öncesinde Müslümanlarla sınırlı ilişkileri olan Levantenler, karma evliliklerle Müslümanları da kendi özel alanlarının içine dâhil etmişlerdir. Hristiyan bayramlarını birlikte kutlamakta, ritüelleri beraber yapmaktadırlar. Öte yandan eşleri, Müslüman kimliklerini korumaktadır. Bayramların kutlanışına katılan sadece Müslüman eşleri olmamakta, bazı örneklerde Müslüman arkadaşlarını da bayram sofralarına davet ettikleri anlaşılmaktadır.

Hristiyan bayramlarına Müslüman eşlerin ilgisi ile ilgili söylemler incelendiğinde Müslüman eşlerin yumurta boyama, Noel ağacının süslenmesi, evin süslenmesi, yemeklerin hazırlanması gibi ritüellere Levantenlerden daha çok özendikleri ve daha hevesli, daha dikkatli bir şekilde bu hazırlıkları yaptıkları saptanmıştır. Levantenler, Müslüman eşlerini toleranslı ve anlayışlı olarak tanımlamışlardır. Katılımcılar, Müslüman eşlerinin desteğinin çok olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan katılımcılar, Müslüman eşlerin Hristiyan âdetlerine çok iyi adapte olduklarını düşünmektedirler. Bu bağlamda uyumlu ve mutlu bir çift olunmasında önemli etkenlerden birinin onların dinlerine, ritüellerine ve âdetlerine saygı duymak ve memnuniyetle katılım sağlamakla ilgili olduğu belirtilebilir.

Müslümanların da şeker bayramı ve Kurban Bayramı olmak üzere iki büyük dini bayramı bulunmaktadır. Öncesinde Levantenler Müslüman komşularının ya da arkadaşlarının bayramlarını kutlayıp en fazla bayram ziyaretlerine giderken karma evliliklerle birlikte bu özel günleri Müslüman eşleri ve eşlerinin aileleri ile geçirmeye başlamışlardır. Dolayısıyla Müslüman bayramlarında eşleri ile birlikte bayram ziyaretlerine gitmekte, bayramlaşmakta ve eşlerinin aileleri ile yemek yemektedirler. İftar sofralarını beraber hazırlamakta ve arkadaşlarını davet etmektedirler. Hatta bayramlardan önce bayramda ikram edilmek üzere baklava almanın bazı Levanten eşlerin görevi olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların Müslüman bayramlarına ilgisi yüksektir. Eşlerinin dinlerine ve ritüellerine saygı duymakta, onları desteklemekte, bayramlarında yanlarında olmakta, bayram ziyaretleri yapmakta, bayramlara hazırlık aşamasına yardım etmekte ve bayram günlerini eşlerinin aileleri ile geçirmektedirler. Katılımcılar, Levantenlerin Müslüman bir ülkede yaşamalarından dolayı aslında

Müslümanlıkla ilgili âdetleri, ritüelleri, gelenek ve görenekleri eşlerinin Hristiyanlıkla ilgili bildiklerinden daha çok bildiklerini belirtmişlerdir. Müslüman eşler ise Hristiyanlık ile ilgili ritüelleri genellikle evlendikten sonra eşlerinden ve eşlerinin ailesinden öğrenmektedir.

Karma evliliklerde farklı dinlere mensup ve o dinlerin kültürüyle yetişen insanların birlikte yaşayabilmek için bir konsensüs oluşturmayı başardıkları gözlenmiştir. O dini inancı taşımasalar da özel günlerde eşlerinin yanında kilisede yerlerini almışlar, iftar sofralarında bulunmuşlar, çocuklarını vaftiz etmişlerdir. Bu uyumu yakalayabilenler evliliklerini devam ettirebilmişler ve mutlu olmuşlardır. Bu ritüellerin gerçekleştirilmesi eşlerine verilen önem ve onlara duyulan saygı ve sevgi sayesinde olmuştur. İlişkileri karşılıklı anlayış, hoşgörü ve birbirlerinin önem verdiği şeye önem verme çerçevesinde ilerlemiştir. Mensubu olmadığı dinin bazı ritüellerini yerine getiren eş için bunlar bir yük olarak görülmemiş, istenerek ve sevilerek yapılmıştır. İki tarafta birbirlerinin ritüellerine uyum sağlamıştır. Öte yandan bu uyumu yakalayamayanlar dini bayramlarda kendilerini yalnız hissetmiş, dini ritüellerini tek başına gerçekleştirmeye çalışmış ya da gerçekleştirememiş ve mutsuz evliliklerini sonlandırmak zorunda kalmışlardır. Farklı iki dinden insanın ortak bir alan inşa edebilmelerinin bir nedeni de eşlerin karakteristik özellikleridir. Katılımcılar; eşlerini açık fikirlere sahip, çok fazla dindar olmayan, yeniliklere açık, hevesli, toleranslı, uyumlu, batı kültürüne hâkim, medeni kişiler olarak tanımlamışlardır.

Hristiyan ve Müslüman bayramlarının ortak noktaları iki dinin bayramlarında da zengin sofralar, aşırı yemek yemek ve bütün ailenin bir araya gelmesi olarak tanımlanmıştır. Aslında eşler için dinden ve dini ritüellerden çok ailelerle birlikte geçirilen zaman ve ailelerle sosyalleşme daha önemli olmuştur. Bu bakımdan büyük şehirlerde dini bayramların bir tatil fırsatı olarak değerlendirilip ailelerle vakit geçirip bayramlaşmak yerine tatile çıkıldığı günümüzde hem Müslüman hem de Levanten eşlerin bu zamanı aileleri ile geçirilecek zaman olarak değerlendirmesi dikkat çekicidir. Çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede azınlık olarak yaşayan Levantenleri birbirine bağlayan ve bu yüzden çok önemli bir olgu olarak karşımıza çıkan ailelerle bayram anlayışının Müslüman bayramlarında da devam ettirilmesi, Müslüman eş ve ailesi ile geçirilmesi çok anlamlı bulunmuştur. Katılımcılar, yılda iki dini bayram

kutlamak yerine 4 dini bayram kutlamakta ve bunu bir şans, bir güzellik, hayatlarında bir renk olarak görmektedirler. Karma evliliklerle birlikte Levantenler ve Müslümanlar arasındaki toplumsal karşılıklı etkileşimin daha da arttığı görülmektedir. Bu karşılıklı etkileşimin en çok görüldüğü alan da dini bayramlar olarak değerlendirilmiştir.

Hristiyan erkeklerin Müslüman bayramlarındaki faaliyetlerine oranla Müslüman kadınların Hristiyan bayramlarında daha aktif rol aldıkları görülmektedir. Bunun nedeninin geleneksel görüş doğrultusunda yemek yapma görevinin kadına ait olduğu inancı olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların anlatımlarında Hristiyanların dini bayramlarında, bu bayramlarla özdeşleşen yemekleri hazırlayanlar, karma evliliklerde Müslüman kadınlardır.

Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Karma Evliliklerde Eşlerin Birbirlerinin Kültürüne Adaptasyonu, Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslümanlarla Evliliklerin Yaygınlaşmasıyla Müslüman Türklerle Toplumsal Etkileşimin Artması

Müslüman Türklerle toplumsal iletişimin artışı en çok Müslümanlarla evliliklerin yaygınlaşması ile gerçekleşmiştir. Müslüman eşlerin aile içerisine girmesiyle, iki tarafta birbirlerinin âdetlerini, geleneklerini, dinlerini, ritüellerini, alışkanlıklarını ve kültürlerini yakından tanıma fırsatı elde etmişler, birbirlerinin etkinliklerinde yer almışlardır. Karma evlilikler, iki kültürün de birbirine yakınlaşmasını sağlamıştır. İki farklı dinden eşler, birbirlerinin dinlerine saygı göstermiş ve ritüellerine katılmıştır.

Tablo 49. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Karma Evliliklerde Eşlerin Birbirlerinin Kültürüne Adaptasyonu/D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Müslümanlarla Evliliklerin Yaygınlaşmasıyla Kapalı Cemaat Yapısının Kırılması ve Etkileşimin Artması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Benim çocukluğumda. Bizde yumurtaları hep anneannem boyardı. Şimdi anneannem boyayamıyor tabi yaşından dolayı. O iş artık eşimle bende. Eşim özellikle Paskalyada yumurta boyamayı daha çok seviyor. Hatta benden daha çok seviyor. Ona özeniyor. İşte hangi boyanın daha iyi olabileceği ile ilgili her sene böyle böyle kendini de yavaş yavaş geliştiriyor o konuda. Öyle oluyor işte. Mesela benim eşim Türk, Müslüman. Mesela onlarda mesela Kurban ve Şeker Bayramlarını bu sefer onların ailesiyle geçiriyoruz tabi.	İki tarafta birbirlerinin bayramlarını kutlamaktadır. Hristiyan diniyle ilgili ritüellerin yerine getirilmesinde Müslüman eşlerin Levantenlere oranla daha özenli davrandıkları saptanmıştır.
Salvatore, 41	Müslüman bayramlarını da aynı şekilde kutluyoruz. Kutluyoruz yani ailecek bir araya gelip vakit geçirmek önemli olan. Onun ailesi olsun, bizim ailemiz olsun. Hepimiz için aynı şey geçerli. Bizim şansımız biz yılda iki bayram değil, dört bayram kutluyoruz yani. Yani özetlemek gerekirse böyle çünkü bunlar önemli değerler. Bir sonraki kuşağa bizden geriye kalan çok az şey var. Bir, ona verdiğimiz eğitim bir de terbiye kalır. İkincisi de bu tip aile gelenekleri kalacak. Onun dışındaki her şey gelip geçici. Ondan dolayı bu bizim için önem taşıyor ve bunu bu şekilde şey yapmak istiyoruz. (...) Benim eşim de bu konuda çok toleranslıdır. Çok toleranslı değil, tamamen toleranslıdır. O direkt katılır, anlayış da gösterir, şey de yapar. Keza ben de ona karşı aynı şekilde davranmaya çalışıyorum. Onun da akrabaları ile olmak (...) ama çok şanslıyız. Onlar da bizi çok fazla baskılamadılar. “Herkesinki kendine” derler. İnsan olduktan sonra çok önemi yok dinin. Bizim genel ailedeki görüş bu. (...) bayram ziyareti evlendikten sonra tabi yaptık. Hani o da eşimin isteği üzerine, saygısı için yapılan şeyler. Genelde tabi ki de bir araya gelinir. Hani bizim nasıl Noel’de aile yemeği yeniliyorsa, bayramda da aile kahvaltısı yapılır gibi gibi bunlar oluyor yani.	Müslümanlarla evliliklerin yaygınlaşması ile birlikte iki farklı dinden insanlar bayramları beraber kutlamaya başlamışlardır. Bayramların dini anlamlarından çok bayramların sosyalleşme olgusu onları biraraya getirmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Yani şöyle, zaten biz evlenmeye karar verdiğimiz zaman aldığımız kararlardan biri de buydu. Her ikimizin de âdetleri, gelenek, görenekleri abartıya kaçmadan tabii uygulanacak. Yani onun iki bayramı kutlanacak, benim iki bayramım kutlanacak, işte ne yapılıyorsa o yapılacak ve ona hep baştan beri uyduk. Hatta o daha da bir nasıl diyeyim? Daha fazla şey gösterdi hatta çok şey davrandı. Nasıl diyeyim? Dikkatli davrandı diyeyim. Yani hani ben “yok bunu da yapmayalım” dediğim zamanlar oluyor mesela o inatla “Hayır. Bunun yapılması lazım. Senin işte şeyin o Noel’in” mesela atıyorum. “Şunu yapacağız. Şunu alacağız veya şu hediyeyi vereceğiz” gibi daha bir hassas yaklaşıyor. Aynı şekilde ben de onunkilere o şekilde yaklaşıyorum. Yani bir şekilde ikimiz de birbirimizin âdetlerine, geleneklerine diyeyim alıştık.	İki farklı dinden çiftler karşılıklı olarak öbür dinin ritüellerine daha çok dikkat etmektedir.
Lazzaro, 49	Dolayısıyla bir de tek çocuk olmanın da dezavantajı var. Ama işte çok şükür eşimle beraber ve oğlumla, arkadaş gruplarıyla artık, Türk arkadaşlarımız var etrafımızda. Onları da davet ederek çok güzel bir şekilde Noelimizi kutlamaya devam ediyoruz (...) Yumurtaların boyanması biliyorsunuzdur zaten. Özellikle işte yapılan kurabiyelerle normalde işte aynı şekilde yapılan Noel kurabiyeleri yani onların hepsi... Hâlâ devam ettiriyorum onu söyleyeyim. Yani en azından çok şükür annem hayatta olduğu sürece sağ olsun bize yapıp yapıp gönderiyor. Eşime de öğrettiği için inşallah biz de bu şekilde böyle bunu götürmeye devam edeceğiz. Hâlâ da devam ediyor onu da söyleyeyim. (...) Mesela benim şu anda Noel yemeğimde bugünkü şartlarda Katolik olan belki bir ben, bir oğlum, bir de en fazla 3 kişi daha vardır ama geri kalan 10 kişi, 15 kişi normal Türk arkadaşlarımızdır. Yani bunu biz iyi yakaladık yani bu üç dini bir arada (...) Fakat daha önceden dediğim gibi çocukluktan beri Müslüman bayramlarını çok iyi bildiğimiz için örf ve âdetlerini çok iyi bildiğimiz için biz hiç zorlanmıyoruz bayramları kutlamaktan ve ne yapılması gerektiği. Mesela ben bilirim hani bizim şu anda eşim işte Ramazan Bayramı yani şey... Bayramlardan sonra mutlaka bayram günü, bir gün öncesi işte giderim ben baklavaları alırım bilmem ne yani bunların hepsini yaşıyoruz. O da aynı şekilde dediğim gibi annemin öğretmiş olduğu çöreklerdir, böreklerdir yani bunları yapar eşim o günler için hangisine özelse onları yapar. Bu şekilde çok kültürlü büyüyor, büyüdük artık gerçi. Oğlumuzda büyüyor. Çok da olumlu şeyleri tabii ki de var. Bunlar güzel şeyler. Sonuçta olumsuz olması mümkün değil. (...) Çok sağ olsun daha önce de bahsettiğim gibi hani özel günlerde, bayramlarımızda elinden geldiğince katkı da sağlıyor. Katılımcı zaten oluyor ama onun haricinde bizim örf ve âdetlerimize, Noel ağacını beraber yaparız örnek veriyorum. Yani evi birlikte süsleriz. Ne bileyim paskalyada yumurtaları boyarız. Bunlar beraber yaptığımız şeyler. Yemekler de öyle yapılan işte gerek çöreklerdir. Bunların hepsini biliyor ve yapıyor. Bu konuda da çok ciddi anlamda desteği var.	Müslümanlarla evliliklerle beraber dini bayramlarında ve ritüellerinde Müslüman Türklerde yer almaya başlamıştır. Sadece eşlerin değil, Müslüman arkadaşlarında bu ritüellere katıldıkları görülmektedir. Müslüman eşlerin Hristiyan dini ritüellerine adapte oldukları saptanmıştır. Ayrıca Müslüman kadınların, Hristiyan bayramlarının hazırlık aşamasında (bayrama özel yemeklerin yapılması konusunda) Hristiyan erkeklerin Müslüman bayramlarının ritüellerine özellikle yemeklerin hazırlanmasına katılma oranlarına göre daha aktif rol oynadıkları saptanmıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Raimondo, 42	Mesela bu son dönemlerde mesela şey vardır. İşte mixed evlilikler. Atıyorum işte X (eşi) Türk ve bizim bayramımızda işte şu anda mesela virüsten dolayı bu hafta Paskalyaydı. Biz her Paskalyada İstanbul'a gideriz dayımda kalırız. Dayımda Paskalyayı geçiririz. Ama bu Paskalyada mesela bütün menüyü A'dan Z'ye eşim yaptı. Yani işte yengemle konuştu. Ondan sonra kuzu etini aldı da işte otları da yaptı filan falan. Şimdi sorunun aslında bir diğer kısmı budur. Mixed evliliklerle Türklerin bize adapte olması. Bence gayet güzel... Hiçbir sıkıntısı yok. Neden? Çünkü bugün başka bir diyalog şekli vardır ve baktığın zaman da Türkler nasıl kutlardı? Evet, aile dışındaki Türk açar telefon eder, aynı şekilde biz de yani. Ramazan Bayramı'nda bayramlarda filan ararız tabi yani ama onun ötesine gitmez. Çok yakın birkaç Türk belki bir çiçek gönderir hani aramaktan da öte. Böyle bir şekli de olur ama Türklerin asıl bence bayramları bizimle geçirmesinin bir şekli mixed evliliklerle oldu. Yeni bir damat ya da gelinin gelmesiyle. (...) Kendisi çok da adapte de oldu. İşte bayramları kutlamakta, mutfağa girip işte bayram yemeğini hazırlamakta veya kiliseye gidip en azından yanımızda oturmak için, oğlumu vaftiz ettik mesela. (...) Ramazan'da buradaki birkaç Türk'ü de iftara çağırırız ve geçen sene mesela Ramazan sofrasını da beraber kurduk.	Bu örnekte de iki farklı dinden kişilerin birbirlerinin dini ritüellerine uyum sağladıkları görülmektedir.
Tomaso, 50	Eşim o konularda çok açtı. Yani çok pratik, pratik eden, uygulayan bir Müslüman değildi yani bayramları bizde rahatlıkla kutluyordu. Biz de onun bayramlarında annesine gidiyorduk. Babası ile ayrılmıştı annesi çünkü. Karşılıklı sıkıntı pek yaşamıyordu. O bizimkilere de çok iyi uyum sağlamıştı.	Müslümanlarla evliliklerle beraber iki farklı dinden bireyler birbirlerinin bayramlarında ritüelleri yerine getirmeye başlamışlardır.
Francesco, 52	Tabi canım. Yani O benim bayramımı kutluyor. Yemekleri yapıyoruz yine. Onun bayramı geldiğinde onun bayramını kutlanıyor. Böyle yani... Daha güzel oluyor. (...) Mesela bayramlarda işte Noel'de, Paskalyada o daha heyecanlanıyor. Ondan sonra büyük bir heyecanla yemekleri yapar, bir kere yemek konusunda çok iyidir. Dünyanın her türlü mutfağını becerebiliyor yani. O yönden şanslıyım. Tabi tarifleri istiyor, sordu, öğrendi tabi artık. İşte çörekler olsun, annemden işte çünkü Rumlarınkı de farklıdır o tatlıları, çörekleri bayramlarda. Biz de hepsinden var yani ben paskalyayı senede iki kere kutlarım zaten. Bir Katolik paskalyasını kutlarım, bir de Ortodoks paskalyasını kutlarım. Böyle renkli bir hayatımız oluyor işte.	Bu örnekte de Hristiyan dini bayramlarına hazırlık aşamalarında ve yemeklerin hazırlanmasında Müslüman kadınların da etkin oldukları görülmektedir.

Levantenler yüzyıllardır bu topraklarda Müslümanlarla beraber yaşamalarından dolayı Müslüman arkadaşlarına, tanıdıklarına son görevlerini yerine getirmek üzere camiye gitmekte, hatta cenaze namazı sırasında saf tutabilmektedir. Aynı şekilde Müslümanlar da Hristiyan tanıdıklarını uğurlamak amacıyla kilisede

yerlerini almaktadırlar. Karma evliliklerde cenaze töreninde camiye ya da kiliseye eşleri ile birlikte gitmeye başlamışlardır. Düğünlerde aynı şekildedir. Bir toplumda beraber yaşamın kurallarına büyük bir saygıyla uymaya çalıştıkları görülmüştür. Eşleriyle beraber hem Hristiyan düğünlerine hem de Müslüman düğünlerine katılmaktadırlar.

Levantenler, Müslüman bir toplumda büyüdüğü için Müslüman kültüre, âdet ve geleneklerine daha aşinadır. Müslümanlar ise baskın ve çoğunluktaki grup olarak Levantenlerin kültürünü çok fazla tanımamaktadır. Müslüman eşler; eşlerinin ve eşlerinin ailesi sayesinde bu kültürü öğrenmiş, sevmiş ve uyum sağlamışlardır. Eşlerinin aileleri ile geçirilen fazla zaman bu kültüre adaptasyonu daha da hızlandırmıştır. Bu bağlamda Müslüman eşin, Levanten eşin aile bireyleri ile olan ilişki derecesi, Levanten kültürünün öğrenilmesinde etkilidir. Eşinin ailesi ile daha çok zaman geçiren Müslüman Türkler, Levanten kültürüne daha çabuk uyum sağlamakta ve bu kültür ile ilgili birçok şeyi daha çabuk öğrenebilmektedir. Karma evlilikler ile birlikte iki farklı dinden bireyler, birbirlerinin bayramlarına dahil olmuşlar, örf ve âdetlerini öğrenmişler ve uygulamışlardır. Bu bağlamda birbirleri hakkında bilgileri artmakta, birbirlerinin kültürlerini yakından görme ve tanıma fırsatı yakalamaktadırlar.

Müslüman eşlerin Levanten kültürüne uyum süreçleri incelendiğinde eşlerin İzmirli olmaları ya da büyük şehirlerden gelmiş olmaları ve batı kültürüne aşina olmaları nedeniyle çok fazla zorlanmadıkları ve uyum sağladıkları saptanmıştır. Levantenlerin, Müslüman eşlerin Levanten kültürüne adapte olmalarını daha çok din temelinde anlamlandırdıkları tespit edilmiştir. Levantenler tarafından Müslüman eşlerinin Hristiyan bayramlarına katılımı, onlarla beraber kiliseye gitmeleri, bayram yemeklerinin Müslüman eşler tarafından hazırlanması Levanten kültürüne adaptasyon için yeterli görülmüştür. Oysa Levanten kültürü sadece dini ritüeller ve yemeklerle sınırlı görülmemelidir. Çok dilli olmak ve Rum kültürünü bilmek de bu kültürün diğer değerli parçalarıdır. Katılımcılar, Müslüman eşlerinin adaptasyonu ile ilgili çok dilli olunmasına yönelik bir atıfta bulunmamışlardır. Bu bağlamda Müslümanlarla evliliklerin Levanten kimliğinin dönüşmesinde etkili bir unsur olduğu düşünülebilir.

5.2.2. Müslüman Eşlerle Farklılaşan Ve Benzeşilen Yönler

Levantenlerin ve Müslüman eşlerin arasında dinden ve kültürden doğan farklılıklar olabilmektedir. En önemli farklılıkların din üzerine temellendiği görülmektedir. Eşlerin farklı dinlere mensup olmasından dolayı kutlanan bayramlar, bayramları kutlama ritüelleri ve ibadetlerdeki ritüellerde farklılıklar bulunmaktadır. Müslümanlarla evli olan katılımcılar, eşlerinin Müslüman dinine ait bütün ritüelleri yerine getirmediklerini, çok dindar olmadıklarını belirtmişlerdir. Eşler birbirlerinin dinlerine saygı göstermekte ve ritüelleri ellerinden geldikçe beraber gerçekleştirmektedir.

Karma evliliklerde eşler arasındaki kültürden doğan farklılıklar ise isim farklılıkları ve evde konuşulan dillerdeki farklılıklar olarak gündelik hayata yansımaktadır. Levantenlerin isimleri yabancı isimlerden oluşmaktadır. Müslüman Türk eşlerin isimleri ise Türk isimleridir. Katılımcılar, küçük yaşlardan itibaren çok dilli büyürlerken ve evlerinde Türkçe haricinde de ağırlıklı bir dil kullanırken; Müslüman eşler evlerinde Türkçe konuşmaktadır ve yabancı dili eğitimleri sırasında öğrenmektedir. Müslüman evliliklerin artmasıyla birlikte evde konuşulan dillerde ve çocuğa öğretilen dillerde azalma olduğu tespit edilmiştir. Türkçenin ise evlerde ve gündelik hayatta daha da çok ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. Evlerde pişen yemeklerde de ufak farklılıklar olabilmektedir.

Farklı dinlerden gelmelerinden ötürü kültüre yansıyan noktalar olabilmektedir. Bu farklılıklar özellikle kız isteme gibi gelenek ve göreneklerde ortaya çıkmaktadır. Ancak Levantenlerin yüzyıllardır Anadolu'da bulunmaları ve Müslüman bir toplum ile birlikte yaşamalarından dolayı gündelik hayatta çok büyük farklılıkların olmadığını, hatta farklılıkların genç kuşaklarla birlikte daha da azaldığı katılımcılar tarafından vurgulanmıştır (Lazzaro, 49; Monica, 48; Francesco, 52; Raimondo, 42). Bu bağlamda yüzyıllardır aynı topraklarda yaşanmasından dolayı farklılıkların her geçen gün azaldığı düşünülebilir. Levantenler de Anadolu'da yaşayan diğer gruplar gibi bu toprağın insanlarıdır. O yüzden farklılıklardan çok benzeşilen yönler dikkat çekmektedir. Katılımcılar gündelik hayatta farklılıkların çok bulunmadığını, iki toplumun da birbirine karıştığını, farklı hayatlar sürdürülmediğini sık sık dile getirmişlerdir (Raimondo 42; Lazzaro, 49; Monica 48; Francesco, 52).

Benzeşilen yönlerin fazla olmasının eşlerinin de Batı kültürüne yakın büyümelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yine de farklı dinlere mensup kişiler arasında gerçekleşen karma evliliklerde dinsel ve kültürel yönlerden bazı zorluklar yaşanabilmektedir. Özellikle çocuk olduktan sonra bu zorluklar daha da belirginleşebilmektedir. Ancak çok fazla bir zorlukla karşılaşmadığı da katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Burada eşlerin birbirlerine saygı duymaları, birbirlerine verdikleri önem ve ailelerin de anlayışı etkili olmaktadır.

Hristiyan kişilerin pazar ayinlerine evlilikten özellikle de çocuklarının doğumundan sonra daha seyrek gidebildikleri keşfedilmiştir. Bunun nedeninin de Hristiyan eşin tek tatil günü olan pazar gününü farklı bir dine mensup ailesi ile beraber geçirme isteği olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan mutlu bir evliliği olanlar din konusunda karşılıklı bir diyalog, karşılıklı saygı ve hoşgörü geliştirebilmişlerdir. Birbirlerinin dinlerine saygı duymakta ve ritüellerin gerçekleştirilmesinde destekleyici bir görev üstlenmekte hatta ritüeller sırasında eşlerinin yanında yerlerini almaktadırlar. Eşler birbirlerine dinsel baskı ve dayatma yapmamaktadırlar. Çocuğun vaftiz edilmesi, Türk âdetlerine göre kız istenmesi, iftar yemeği verilmesi gibi kendi dinine ait olmayan ritüelleri eşini mutlu etmek adına yapabilmektedirler.

5.2.3. Çocuğun Yetiştirilmesi ile İlgili Pratikler

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların kaç çocuğa sahip oldukları incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda çocuk sayısı ve katılımcılardan kaç kişinin o sayıda çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 50. Sahip Olunan Çocuk Sayısı

SAHİP OLUNAN ÇOCUK SAYISI	
Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı
0	4
1	7
2	3
3	1

4 Katılımcı çocuk sahibi değildir. Katılımcıların büyük bir kısmı tek çocuk sahibidir. 7 kişinin tek çocuk sahibi olduğu görülmektedir. 3 kişinin iki çocuğu vardır. Bir katılımcının da üç çocuğu bulunmaktadır. İki ve 3 çocuk sahibi katılımcıların hepsi yaşı ileri olan katılımcılardır. Bu bağlamda genç kuşak

Levantenlerin ya çocuk sahibi olmadıkları ya da tek çocuk yetiştirmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Tablodan da görüldüğü gibi katılımcılardan 11 tanesinin çocuğu bulunmaktadır. Çocuğu olan katılımcılardan 8 tanesi Müslüman ile evlidir. Katılımcılardan beş tanesinin çocukları 18 yaşın altındır. 6 katılımcının ise çocukları 18 yaşından büyüktür. Çocukların da belli bir yaştan sonra evlendikleri, bekâr olarak yaşamayı tercih etmedikleri ve yuva kurmak istedikleri tespit edilmiştir. Bekâr olan çocuklar henüz üniversite eğitimini bitirmemiş ya da henüz yeni çalışma hayatına atılmış gençlerdir. Bu bağlamda çocuklarının da önceki nesiller gibi evlenmeye ve aile kurmaya önem verdikleri gözden kaçmamalıdır. Aile kavramı Levantenler için önemini hiç yitirmeyen bir kavram olarak düşünülebilir. Katılımcıların evlenen çocuklarının Türklerle evlendikleri görülmüştür.

Katılımcılar çocuklarının eğitimlerini çok önemsemiştir. Onları en iyi okullarda okutmaya çalışmış, imkânları doğrultusunda yurt dışına akademik eğitimlerini tamamlamaları için göndermişlerdir. Katılımcıların çocuklarından eğitim amaçlı ya da çalışmak için İzmir'den ayrılan kişiler bulunmaktadır. Torunlarının da eğitimine önem verildiği saptanmıştır. Onlar da üniversite eğitimini yurt dışında tamamlamaktadırlar. Levantenler çocuklarının dil eğitimine önem vermişlerdir. Çocuklarına aile kültürlerinden gelen ve yaygın olarak kullandıkları dilleri öğretmeye çalışmışlardır. Katılımcıların çocuklarının daha az Hristiyan ve Levanten arkadaşı bulunmaktadır. Levanten arkadaş sayısı yaşı küçük çocuklarda daha da azalmaktadır.

Müslümanlarla evlenen Levantenlerin evlerinde çocukların doğumlarından itibaren Türkçe ve yabancı dilde konuşulduğunu duyarak büyüdükleri saptanmıştır. Bu bağlamda Türk eş, çocuğu ile Türkçe konuşurken; Levanten eş, ailesinden gördüğü ağırlıklı yabancı dili çocuğuna öğretmiştir. Bu yabancı dil İngilizce, Fransızca, İtalyanca ya da Rumca olmak üzere aileden aileye değişmektedir. Müslüman biriyle evlilikle beraber, evde konuşulan dillerde bir azalma söz konusu olmaktadır ve gündelik hayatta Türkçenin ağırlık kazandığı görülmektedir. Türkçe dilinin ağırlık kazanması Levantenlerle evlenen katılımcılarda da gözlenen bir durum olmuştur. Çocuğun ilk konuştuğu dil, aile üyelerinden en çok kimlerle iletişimde

bulduğuna göre değişmektedir. Müslümanlarla evlenen ailelerin çocukları genellikle iki dil konuşmaktadır. Aile içerisinde iki dili duyması, çocuğun birkaç dilde konuşmasını sağlamaktadır. Çocuk hem annenin hem de babanın konuştuğu dilleri akıcı bir şekilde konuşabilmektedir. Çiftler, çocuğun çok dilli olmasını desteklemekte, arzulamakta ve bu yönde çalışmaktadır çünkü çok dilli olmalarının gelecekte çocuklarına çok büyük bir avantaj sağlayacağını düşünmektedirler. Öncesinde Levantenler okul çağlarında Türkçelerini geliştirirken; günümüzde kendi cemaatlerinden biriyle de evlenseler Müslümanla da evlenseler çocuk doğduğu andan itibaren Türkçeyi öğrenmeye başlamaktadır. Çocuk evde Levanten olan aile bireyinden öğrendiği dili rahatlıkla konuşabilmekte, cevap verebilmekte ve derdini anlatabilmektedir ancak zamanla bu dilin konuşulmasının azaldığı Türkçenin ağırlık kazandığı görülebilmektedir. Bu durumun çeşitli nedenlerinin olduğu düşünülmektedir. Bu nedenler; çocuğun kreşe başlaması ile Türkçenin daha ağırlık kazanması ve yabancı dilinin önüne geçmesi, Müslüman eşin aile büyüklerinin kendi anlamadıkları bir dilde torunlarının konuşmalarına duyulan tepki ya da belli bir yaşta sonra çocuk tarafından gösterilen yabancı dil konuşmaya yönelik tepki olabilmektedir.

Çocuk, ilerleyen dönemlerde başka yabancı diller de öğrenebilmekte ve çocuklukta öğrendiği dilleri pekiştirebilmektedir. Yabancı dil öğreniminde okul yılları da ayrı bir öneme sahiptir. Çocuk anaokulundan itibaren başka diller öğrenebilmektedir. Eskiden neredeyse bütün Levanten aileler çocuklarını İtalyan Anaokulu'na gönderirken günümüzde artık çok az aile çocuğunu İtalyan Anaokulu'na gönderiyor gözükmektedir. Bunun nedeni çok fazla anaokulunun açılmış olması sonucunda seçeneğin çoğalması, daha başka iyi anaokullarının da bulunması ya da oturlan yere yakın anaokullarının tercih edilebilmesidir. Yine de bazı aileler, çocuklarını Levanten kültürünün alınması ve İtalyanca öğrenmesi amacıyla İtalyan Anaokulu'na göndermeye devam etmektedir.

Günümüzde İngilizce dilinde eğitim büyük bir ağırlık kazanmıştır. Çiftlerin çoğu çocuklarının İngilizce eğitim almasını tercih etmektedir. Ama yine de önceki zamanların en geçerli yabancı dili olan Fransızca dilinde eğitim aldırın aileler de bulunmaktadır. Çocuklarının Fransızca dilinde eğitim almalarını tercih etmelerinin nedenleri evde konuşulan Fransızca dil kuralları, yazma ve okuma bilgileriyle

öğrenmesine yönelik istek, kendilerinin de Fransızca eğitim alması, aile büyüklerinin gittiği okuldan çocuklarının da mezun olmasını tercih etmeleri ya da çocuğun Fransızca konuşan aile büyükleriyle daha rahat iletişim kurabilmesini istemeleridir. Levantenler, aile büyükleri ya da diğer akrabaları ile iletişim kurabilmesi amacıyla da çocuklarının dil öğrenmesini desteklemektedir. Ancak Fransızca eğitim alan çocuklar, önceki jenerasyonlara göre çok azdır. X ve Z kuşağı Levantenleri mutlaka İngilizce öğrenmektedirler. Günümüzde iyi bir gelecek elde edebilmek, iş ve eğitim hayatında başarılı olabilmek için İngilizce bilmenin şart olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılardan yaşları genç olanların Rumca bilmemesi olgusu genç kuşaklarda (X ve Z kuşağı Levanten gençlerde de devamlılığını koruyan bir olgu olmuştur. Çocukluk dönemlerinde evlerinde Rumca konuştuklarını belirten katılımcıların (Patrizia, 53; Elena, 49, Silvia, 51) ya da annesi İstanbul Rum'u olan katılımcıların (Patrizia, 53) çocukları Rumca bilmemektedir.

Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkçenin Zaman İçerisinde Ağırlıklı Kullanılan Dil Haline Gelmesi

Katılımcılar arasında Müslüman eşi olanlar çoğunluktadır. Bu çiftlerin çocukları evde Levanten tarafın ağırlıklı olarak konuştuğu dil ve Türkçe dilini öğrenerek büyümektedir. Müslüman evliliklerle beraber evde konuşulan diller arasında Türkçenin ağırlığı artmıştır. Öte yandan çocuk, önceki kuşak Levantenlere göre daha az dil öğrenerek büyümektedir. Bu bağlamda, Levanten çocukların Levantenliğin bir özelliği olan çok dilli özelliklerini kaybettikleri sonucuna ulaşılabilir. Çocuk, bebeklik döneminde en çok iletişimde bulunulan aile büyüğünün dilini ilk olarak öğrenmektedir. Ancak Levanten katılımcıların da çocukluklarında diğer Levanten arkadaşları ile ağırlıklı olarak Türkçe konuştukları da unutulmamalıdır.

Tablo 51. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkçenin Ağırlıklı Kullanılan Dil Haline Gelmesi

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Eşim özellikle Türk olduğu için Türkçe de bu aralar yani İngilizce ve Türkçeye düştü bu dil. Kızım var. Kızımla da İngilizce ve Türkçe konuşarak büyüyor. Beş yaşında o. (...) O da İngilizce, Türkçe şeklinde konuşuyor ama benim tarafımdan ağırlıklı dili İngilizce. (...) İlk İngilizce öğrendi yani daha doğrusu ilk İngilizce konuştu çünkü o dönem eşimin annesi İstanbul'da yaşıyordu ve benim annemle daha çok vakit geçiriyordu aile dışı vakti anlamında. İki dili de konuşuyordu aslında ama İngilizcesi biraz daha zengindi. Türkçesi şimdi okul öncesi şu anda dengesi tam tersi... Türkçesi daha akıcı, İngilizcesi biraz daha tutuk ama iki dili de konuşuyor (...) Bu çerçevede de iki dili de şu anda eşit diyelim konuşuyor yani bir gün annemle kalsın İngilizcesi akıcılaşıyor. Bir gün anneannesiyse kalsın Türkçesi daha çok akıcı oluyor gibi.	Levanten katılımcı, evliliğinden önce evinde İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Türkçe konuşulurken Müslüman Türk biriyle evlenmesinden ötürü evde konuşulan dil sayısının azaldığını ifade etmiştir. Artık evin içerisinde konuşulan diller eşinin bildiği diller İngilizce ve Türkçedir. Katılımcının çocuğu da İngilizce ve Türkçe konuşarak büyümektedir. Katılımcının çocuğu kendisine göre daha az sayıda dili duyarak büyümektedir.
Monica, 48	Bir kızım var. 15 yaşında bir kızım var. (...) Fransızca'yı öğrendi. Yani şöyle... Tabi ki ikisini de birden konuştuk doğal olarak. Fakat ben bir süre evde kaldım. Çalışmadım bir süre. Yani bir dört, beş ay kadar evde kaldım. Sonrasında zaten çalıştığım iş itibarıyla nerdeyse biraz part-time bir iş olduğu için çok bütün bir günümü dışarda geçirmiyordum. Yani daha erken bir saatte eve dönebiliyordum. Öyle olunca ben ağırlıklı olarak ilk başta Fransızca'yı çok kullandım. Çok konuştum ve çok güzel anlıyordu. Hatta cevap vermeye de başlamıştı. Ta ki üç buçuk yaşında kreşe başlayana kadar... Kreşe başlayınca tabi ister istemez Türkçe çoğaldı, Türkçesi daha ağır basmaya başladı. Yine Fransızca'yı anlıyordu ama daha mesela yanıt vermez olmuştu. Öyle söyleyeyim. Yani iki dil beraber verildi diyebiliriz.	Katılımcı, çocukluğunda evin içerisinde Türkçeyi daha az kullanırken, Müslüman Türk ile evlenmesi evde de Türkçenin ağırlıklı olarak kullanılmasında etkili olmuştur.
Patrizia, 53	(İlk öğrendiği diller) Türkçe ile birlikte Rumca. Ama daha sonra kayınvalideden tepki geldi. "Biz" dedi "torunumla anlaşmak için bir tercüman mı olması lazım" deyip engel oldu Rumcaya da. Böylece Türkçe ağırlıklı gitti. Şu an kulak dolgunluğu birazcık var ama konuşamıyor, bilmiyor.	Levanten katılımcılar, Müslümanlarla da evlenseler çocuklarına kendi dillerini öğretmeye devam etmektedir. Ancak bu yabancı dil yıllar içerisinde çeşitli nedenlerle gündelik hayatta ağırlığını kaybetmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	İlk Türkçeyi öğrendi. Sonuç olarak annesiyle iç içe ve daha doğrusu hem annesiyle hem anneannesi, teyzeleri ile daha çok iç içe yaşadı çünkü iş icabı sabah gidiyorsunuz, akşam geliyorsunuz. Dolayısıyla onlarla beraber Türkçe ile ilgili bu oldu. Onun haricinde İtalyan Anaokulu'na gittiğinden dolayı oradan ufak da olsa bir alt yapısı oldu. Ben de onunla çocukken konuşmaya çalıştım fakat belli bir yaştan sonra biliyorsunuz buna tepkili oldu ve İtalyancayı biraz arka planda bıraktık. Fakat büyüdükçe şimdi yaşı büyüdükçe İtalyanca olsun, özellikle Yunanca, bir merak oluştu. Onu öğrenmeye çalışıyor. Kendi kendine de baya bir uğraş veriyor açıkçası.	Levanten katılımcının iş sebebiyle evde çocuğu ile daha az zaman geçirmesi çocuğunun ilk olarak Türkçeyi öğrenmesine vesile olmuştur. Çocuk, Müslüman eşinin ailesi ile erken çocukluk döneminde daha çok beraber olmuştur. İtalyan Anaokulu'nda İtalyanca alt yapısı oluşmuştur. Çocuk açısından Türkçenin gündelik hayatta hep ağırlıklı dil olarak kullanıldığı görülmektedir.
Elena, 49	Türkçe.	Katılımcının çocuğu, Levanten anne ve babanın çocuğudur. Bu ailede de Türkçenin gündelik hayatta ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.
Laura, 66	Çocuklarım Türkçe konuşuyor en önemli olarak, dil olarak Türkçe konuşuyor, İngilizce okudular, Fransızca ve İtalyancayı da öğrendiler yani çünkü onları Fransız Okulu'na gönderdik. Özellikle Fransız Okulu'na gitmelerini istedik. Fransızca'yı öğrensinler, aile büyükleriyle iletişimi kaybetmemeleri için. Onun için onu da öğrendiler. İtalyancayı da kendi başlarına öğrendiler. Yani dört dil biliyorlar. Ama en... En çok kullandıkları dil Türkçedir tabi.	Katılımcının çocuğu, Levanten anne ve babanın çocuğudur. İngilizce, İtalyanca ve Fransızca öğrenmişlerdir. Ancak yine de çocukların gündelik hayatta ağırlıklı olarak Türkçeyi kullandıkları görülmektedir.
Silvia, 51	Benim kızım da İtalyan Anaokulu'na gitti. Zaten o zamanlar İtalyanca çok güzel konuşuyordu. Hâlâ da devam ediyor. Rumcayı bilmiyor ve İngilizce	İtalyan Anaokulu'na giden katılımcıların çocukları İtalyanca öğrenme imkânı bulmaktadır. Genel olarak Z kuşağı da Rumca öğrenmemektedir.
Raimondo, 42	Çocuğum ilk hangi dili öğrendi? Ben doğumundan beri ona Fransızca konuştum. Türkiye'de oturduğumuz zaman ama biz buraya Fransa'ya o bir yaşındayken geldik. Eşim ona Türkçe konuşuyor, Eşim Türkçe cevap veriyor, hatta Fransızca ona cevap vermeyi reddediyor. (...) Yani dolayısıyla ilk ağızdan çıkan kelime annesi için "maman" oldu çünkü ben "maman" diyordum ona. Dolayısıyla anne olmadı. İlk başta hatta eşime "maman" diyordu. Sonra anneye döndü. Ama bana da "baba" diyordu çünkü eşimden duyuyordu. Yani ilk böyle iki kelimeyi böyle götürdü. Bence ikisini beraber aynı anda öğrendi. Bugün her iki dili de iyi konuşuyor. (...) Şimdi bir de İngilizce de öğreniyor. Okula da gönderiyorduk, kursa da gönderiyorduk. Biliyorsun iki kardeşimde Amerika'da. Kuzenleri de İngilizce konuşuyor.	Levanten katılımcı çocuğuna evde ağırlıklı olarak konuşulan dili öğretirken, Müslüman eşin de Türkçe öğrettiği görülmektedir. İki dili de aynı anda öğrendiği katılımcı tarafından belirtilmiştir. Katılımcının çocuğu diğer akrabalarıyla rahat anlaşabilsin diye İngilizce öğrenmektedir.

Karma evliliklerde Levantenler, çoğunlukla çocuklarının belli bir yaşa geldiğinde mensubu olacağı dini seçmelerinde özgür bırakmaktadır (5 katılımcı). Öte yandan çocuğunu Müslüman (1 katılımcı) ya da Hristiyan (2 katılımcı) olarak yetiştiren katılımcılar da bulunmaktadır. Genellikle çiftler çocuklarının herhangi bir baskı altında kalmasını istememektedirler. Çocuğun Müslüman ya da Hristiyan olarak yetişmesine neden olan etmenler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Çocuğun babanın dinine göre yetiştirilmesi. Böyle bir durumda aile yapısının ataerkil olduğu düşünülebilir. Diğer etmenler ise Müslüman birinin kilisede evlenebilmesi için çocukların Katolik olarak yetiştirilmesini kabul etmesi, karma evliliklerde boşanma durumunda verilen din eğitiminin annenin mensup olduğu din ile sınırlı kalması, ailenin dindar olması ve dindarlık derecesi.

Çocuklarını din konusunda tercihlerinde serbest bırakan aileler, çocuğun kendi seçimini yapabilmesi için iki din hakkında da bilgi vermektedir. Çocuklara genellikle ekstra evde verilen bir din eğitimi bulunmamaktadır. Çocuklar genellikle din eğitimini kurumlardan almaktadırlar. Evde öğrenilen dini bilgileri çocuklar ailelerinden görmek suretiyle öğrenmektedir. İki dinin de bayramları kutlanmakta ve belli ritüellerin yerine getirilmesine özen gösterilmektedir. Bu değerler çocuklara öğretilmeye çalışılmaktadır. Bayramlarda aile büyükleri ile beraber toplanılmakta ve birlikte yemek yenilmektedir. Ağırlıklı bir dini eğitimin evde olmaması çocuklarını belli bir dini inanç doğrultusunda yetiştiren aileler için de söz konusudur. Müslüman ya da Hristiyan olarak yetiştirilse de dini eğitimi genellikle evde değil kilise gibi dini kurumlarda ya da okulda görmektedir. Ebeveynlerin dini eğitimin profesyonel kişiler tarafından verilmesinin daha uygun olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ağırlıklı olarak bir dine yönelik çocuk yetiştirilse de her iki din de çocuğa tanıtılmaktadır. Hristiyan olarak yetiştirilen çocuklar ise İtalyan İlkokulu'na gitmemişse din eğitimlerini cumartesi günleri kilisede verilen din derslerine katılarak almışlardır. Ancak Hristiyan olarak çocuklarını yetiştiren katılımcılar, çocuklarının kiliseye ve din derslerine ya da dini ritüellere kendi dönemlerindeki kadar bağlı olmadıklarını ve ilgilenmediklerini belirtmektedirler. Bunun nedeni olarak da zamanın değiştiğini, öncesinde kilise bir sosyalleşme aracıyken artık çok fazla sosyalleşilecek yer olduğunu belirtmektedirler. Kiliseye gidişler bayram günleri ve arada bir gidişlerle sınırlı kalmaktadır.

Kısaca karma evliliklerde çoğunlukla iki dinin de ritüelleri yerine getirilmeye çalışılmakta, iki din hakkında da çocuklar bilgilendirilmektedir. Bu şekilde aslında eşlerin her ikisi de ve aileleri memnun edilmeye çalışılmaktadır. Örneğin çocuk hem vaftiz edilebilmekte hem de imam tarafından kulağına ismi üflenenilmektedir. Çocuklara bağınaz bir din eğitiminin verilmesinden çok, çocuklarına nasıl iyi insan olunacağına öğretilmesine daha çok önem verildiği görülmüştür.

Motif kodu: d640 gönüllü dönüşümün nedenleri: kuşak farkı- z kuşağının dine karşı ilgisinin azalması

Z kuşağı Levantenlerin kiliseye gitme sıklıkları bir önceki kuşaklara göre oldukça azdır. Z kuşağı Levantenlerin dine, dini ritüellere karşı ilgisiz olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Öncesinde kendi cemaatleri ile sosyalleşirken ve kilise bir buluşma alanı iken günümüzde kendi cemaatleri dışındaki kişiler ile de sosyalleşebilmektedir. Z kuşağı Levantenlerin din eğitimini kilisede almasından sonra ve iki törenin gerçekleştirilmesi ile beraber kiliseye gidişlerinin azaldığı gözlenmiştir. Bu durum X ve Y kuşağının dini eğitimleri bittikten sonra genel olarak kiliseye gidişlerinin azalması ile doğru orantılı gözükmektedir.

Tablo 52. Motif Kodu: D640 Gönüllü Dönüşümün Nedenleri: Kuşak Farkı Z Kuşağının Dine Karşı İlgisinin Azalması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Silvia, 51	Şimdi hani yapıyoruz. Evet, kızım için yapıyorum. Ama çok mu özelliği var? Bazı âdetleri devam ettirmek için yapıyor. Hani artık eski şeyi kalmadı. Ya da bizim çocuklarımızın ilgisini mi çekmiyor artık? Onu da bilmiyorum. (...) (kızı) O bir 6 sene zaten din eğitimi aldı. Ondan sonra şimdi o da hani şimdiki nesil çok farklı tabi. Hani onları zapt etmek, idare etmek çok kolay olmuyor ama mümkün mertebeye bayramlarda yolluyorum. Hani gidiyor. Yani her hafta olmasa da bir yani bayramlarda gidiyor. 15 yaşında.	Dini ritüeller katılımcılar tarafından çocuklarına öğretilmek amacıyla devam ettirilmektedir. Ancak katılımcı, bu ritüellerin genç kuşağın ilgisini çekmediği vurgulamaktadır. Katılımcının çocuğu, her hafta yerine sadece bayram zamanları annenin isteği üzerine kiliseye gitmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Dini eğitimi dediğim gibi aşağı yukarı altı yaşından on yaşına kadar her cumartesi Alsancak Kilisesi'ne gidip orada kurs gördü. Oradaki kursundan sonra, kursları sırasında da iki tören yapıldı. Bu törenleri de aldı. Dinden mezun oldu diyelim. (...) Bir de tabii şey olayı da oldu hani. Dönemsel bu oğlum da olunca onun da Alsancak'ta din eğitimi olayı var her cumartesi. Mesela geçen seneye kadar her cumartesi mutlaka giderdim çünkü hem dersini görürdü arkasından da ayine katılırlardı. Böyle bir şeyimiz oldu. Ama gerekli vecibelerini yerine getirmiş olduk işte bizim biliyorsunuz bebekken vaftiz daha sonra komünyon dediğimiz şey ve en son da konfirmasyon dediğimiz işte o da 9'lu, 10'lu yaşlarda yapılan bir tören. Bu üç törenimizi de bitirdikten sonra artık açıkçası çok fazla gelmiyoruz. Sadece özel günlerde ve arada bir de işte katılıyoruz. (...) (Alınan din eğitimi) Şu anki çocuklarımızla ilgili de bir kere haftada yani haftada bir iki saat bunu alıyorlar yani açıkçası ama dediğim gibi aslında şöyle alakalı eskisi gibi bir şey yok, bir bağ yok çocuklarda. Şimdi bakın ha bu aldığımız eğitimle alakalı değil. Hani biraz önce söyledim ya artık çocukların sosyalleşeceği o kadar çok şey var ki... Bizim zamanımızda yoktu diyorum. Hani bizim sosyalleştığımız yerler kiliselerdi. Kendi içimizde sosyalleşeceksek eğer. Şimdi çocuklara bakın, düşünün her cumartesi artık belli bir zaman sonra çocuklar sıkılıyorlar. Yani "ben gene mi gideceğim?" gibi çünkü yani "playstation"ı var, zaten çocuk beş gün boyunca okuluna gidiyor, orada okullar daha ağır bir şekilde sabah gidiyorlar akşam dönüyorlar, ödevler var. Eee onun haricinde işte bir cumartesi sınıf arkadaşının doğum günü oluyor, bir cumartesi ne bileyim başka bir yerde bir sosyal etkinlik oluyor. Dolayısıyla çocuklar bunu daha artık soft geçirmek istiyorlar.	Katılımcının çocuğu 6 yaşından 10 yaşına kadar cumartesi günleri kilisede dini eğitimi almıştır. Katılımcı, çocuğu ile birlikte onun kilisedeki dini eğitimi esnasında tekrar kiliseye gitmeye başladığını ancak çocuğun dini törenlerini tamamlaması ile birlikte bu gidişlerin azaldığını belirtmiştir. Katılımcı Z kuşağında eski kuşaklar gibi bir bağ bulunmadığını belirtmektedir. Bunun nedeni çocukların başka yerlerde sosyalleşme isteğidir. Z kuşağı Levantenlerin hafta sonları önceki kuşak Levantenler gibi sadece kendi cemaatleri ile sosyalleşme olgusunu kırdıkları görülmektedir.

Karma evliliklerde çocuklara farklılıkların nasıl anlatıldığına ilişkin söylemler incelendiğinde çocuklara farklılıkların din ve kültür temelinde anlatılmaya çalışıldığı saptanmıştır. Çiftler çocuklarına dini ve kültürel farklılıkları öğretmeye ve farklılıkların bir zenginlik olduğunu aşlamaya çalışmaktadır. Dinsel farklılıklar Hristiyanlık ve Müslümanlık ile ilgili ritüellerin çocuğa gösterilmesi üzerinedir.

Çocuk doğduğundan itibaren anne ve babanın farklı dinlerden geldiğinin ve farklı ritüellerinin olduğunun bilincinde yetiştirilmektedir. Farklılıkların öğretilmesinde en etkin yöntem görsele dayalı anlatımdır. Çocuklarına göstererek öğretmeye çalışmaktadırlar. Ailelerde her iki tarafın bayramları kutlanmakta, bayram öncesi hazırlıklar yapılmakta, çocuk ve ebeveynler hazırlık ve kutlama aşamasına birlikte aktif olarak katılmaktadır. Çocuk, ilgili tarafın aile büyükleri ile de vakit geçirmekte hazırlıklar sırasında onlara yardım etmektedir. Çiftler çocuklarına, çocuklarının merak ettiği konuları ellerinden geldiğince yanıtlamaktadır. Bayramlarla ilgili iki tarafın da aile gelenekleri ve değerleri çocuğa anlatılmakta ve gösterilmektedir. Bayramlara ait dini ritüellerin yapılması, bazı âdetlerin devam ettirilmesi ve çocuğun görmesi amacıyla yapılmaktadır. Bayram günleri ve öncesinde yapılan hazırlıklar, ailecek beraber geçirilen aktiviteler olarak kurgulanmaktadır. O yüzden bayramları aileleri ile geçirecekleri bir zaman dilimi olarak algılamaktadırlar. Çocuk iki farklı dine saygı duymayı öğrenmekte ve bu saygıyla büyümektedir. Çocuklarına ritüellere uygun hareket etmeleri öğretilmektedir. Çiftlerin çoğunun çocuğunun “Hristiyan olsun, Müslüman olsun” diye bir gayelerinin olmadığı, çocuklarının başkalarının hakkını yemeyen, başkalarına yardım eden, vicdanlı ve iyi insanlar olmalarının daha çok arzulandığı görülmüştür.

Çocuklara kültürel farklılıklar da anlatılmaktadır. Levanten kültürünün karışık bir kültür olduğu vurgulanmakta ve bu karışıklık üzerine temellenmiş bir anlatım yolu benimsenmektedir. Yine aynı şekilde annenin ve babanın farklı kültürlerden oldukları öğretilmektedir. Karma evliliklerde çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili araştırılan bir başka konu ise çocuklara Levanten kültürünün nasıl verildiğidir. Levanten kültürü, dil, din ve aile kültüründen oluşmaktadır. Levantenlerin Müslüman Türklerden ayıştırdıkları noktalar bu üç olguya dayanır. Bu noktalar, Levantenleri Türklerden farklı kılar ve farklı hissettirir. Levanten katılımcılar kendi cemaatlerinden ya da cemaat dışından biriyle de evlenseler çocuklarına bu üç unsuru da öğretmeye çalışmaktadırlar. Aile kültürünün çocuğa aktarımı bütün katılımcılar açısından çok önemli görülmüştür. Katılımcılar çocuklarının bu kültürü almasını istemekte ve bu yönde çaba sarf etmektedir. Levantenler geldikleri ülkelerin farklılıklarından ve Levanten kültürünün aslında karma bir kültür olmasından yola çıkarak; çocuklarının aile kökenlerini, nereden geldiklerini bilmelerini,

unutmamalarını ve kökenlerini bilerek hareket etmelerini önemsemektedirler. Çocuklarına kökenleri hakkında bilgi vermektedirler. Ayrıca ebeveynler çocuklarının aile terbiyesi almasına yönelik çabalamaktadırlar. Her Levanten ailenin ev içerisinde konuştuğu dil farklılık göstermektedir. Bu konuşulan dil, bir nevi aile kültürünü de yansıtmaktadır. Aileler çocuklarının bu dili öğrenmesini istemektedirler. Levantenler için çocuklarının dil eğitimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklarının yabancı diller öğrenmesini istemekte ve bu yönde çaba göstermektedirler.

Günümüz Levantenlerinin ibadet sıklıkları önceki kuşak Levantenler kadar çok değildir. Bu bağlamda çocuğun dil kültürünü ve aile kültürünü alması daha da çok önem kazanmış gibi gözükmektedir.

Ebeveynler çocuklarının Levanten kültürünü almasında çocuklarının Levanten arkadaşlarıyla ya da kendi Levanten arkadaşlarının çocuklarıyla da vakit geçirmesini etkili bulmaktadırlar. Ancak günümüzde Levanten çocukların sayısı çok azdır ve bu çocukların daha çok Türk arkadaşları bulunmaktadır. Dolayısıyla Levanten çocuklar cemaatten kopuk büyümektedirler. Şu andaki çocukların arkadaşları daha çok okul arkadaşlarından oluşmaktadır. Bu Müslüman Türk arkadaşların da Batı kültürüne yakın kişiler oldukları katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Öte yandan bu durum kuşaklar arasındaki farklılığa da işaret etmektedir. Katılımcıların çocukluk dönemleri daha çok Levanten arkadaşları ile geçmiştir. Bu bağlamda genç kuşakların Levanten kültürünü çok alamadıkları düşünülebilir. Karma evlilikler de çocuklar hem Türk hem de yabancı isimler alabilmekte ve Levantenlerin yabancı isimlerinden dolayı yaşadıkları bazı şeyleri yaşamamaktadırlar. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır:

“Çocuğu) bence (kendini) Türk olarak görüyor çünkü bu sabah konuştum. Hatta bahsettim bir söyleşi olacağından da. “Görüşmek, konuşmak ister misin?” “Gerek yok.” dedi çünkü o Levanten kültürünü çok fazla hissetmedi. O da Türk okullarında okudu ve Türk babaannesi ve babası var. Yani onların kültürüne de çok daha fazla aşına diyeyim. Yani daha fazla değil. Fifty fifty diyeyim %50 %50. Ama benim öyle değil %80 diyeyim. Ha ailede %100 ama o %50 %50 gördü. Belki %60 Levantenliği görmüştür de ama yarıya çok yakın. Yani çok fazla bir şey söyleyemezdi. Sorduğunuz sorulara cevap veremezdi çünkü ismi de yabancı olmadığı için. Hani benim bir topluluğa girdiğimde isimim değişik olması hemen Levanten damgasını, hemen deşifre oluyorum. Ama o deşifre olmadığı için şey değil. Yani benim yaşadıklarımı yaşamadı.” (Patrizia, 53)

Günümüzde sayıları çok azalan İzmir Levantenlerinin ve kültürlerinin yok olmaması adına Müslüman ebeveynlere de sahip olsalar çocuklara Levanten kültürünün öğretilmesi bu kültürün devamlılığı için bir gereklilik olarak görülebilir. Levanten kültürünü bir tek çocuğun ebeveynleri değil, ailenin diğer bireyleri de vermeye çalışmaktadır. Levanten kültürü çocuklara yabancı isimlerin verilmesi ile devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Çocuklara Levanten tarihi anlatılmakta, anılar paylaşılmakta, fotoğraflar gösterilmektedir. Levanten kültürünün verilme yöntemlerinden bir başkası da Levantenlerin kendi kültürlerini gelecek nesillere aktarmak ve üçüncü kişilere tanıtmak adına hazırladıkları etkinliklerden yararlanılmasıdır. Levantenler bir sergi oluşturmuş, Levanten yemeklerini bir kitapta toplamış, bir futbol takımı kurmuş ve amatör şekilde tiyatro oyunları sergilemişlerdir. Bu oluşumlar ebeveynlerin çocukları ile geçirecekleri hoş aktiviteler olmakta diğer yandan Levanten kültürünü çocuklarına aşılamaktadır.

“Dört Levanten bayanın çıkardığı Levanten kitapları yemeği var. Bazen açıyoruz, beraber (çocuğu ile beraber) oradan bir şeyler yapıyoruz. Kurabiyeler, vs. tabi onlar, o açıldığı zaman işte açılıyor tabi konu. Eskiden şöyleydi böyleydi. İşte anneler ile böyle yapardık. Babaanne ile bilmem ne. Hani eskiler biraz anlatılıyor. Eskiden ne yapıyorduk, ne ediyorduk, ne gibi alışkanlıklarımız vardı? Onları anlatıyorum. Fotoğraflar gösteriyorum vs. vs. Bu şekilde birazcık bilgisi olsun diye uğraşıyorum.” (Monica, 48)

Karma evliliği olan katılımcılara “çocuklarının kendilerini Levanten mi yoksa Türk olarak mı gördükleri” sorusu yöneltilmiştir. Müslüman ve Levanten evliliklerde çocuklar iki kültürü de görerek ve yaşayarak büyümektedirler. Karma evliliklerden doğan çocukların kendilerini daha çok yarı Levanten, yarı Türk olarak konumlandıkları tespit edilmiştir. Öte yandan kendini Türk ya da Levanten hatta geldikleri ülkenin milliyetinde bir kişi olarak da konumlandırılanların bulunduğu görülmüştür. Ama günümüzde ister Müslümanla evlensin isterse de Levanten ile evlensin çocuklarının artık eskisi kadar baskın bir Levanten kültürü de almadıkları düşünülebilir. Bunun nedeni Levantenlerin çok az kalması ve arkadaşlarının çoğunun Türklerden oluşması ve zamanlarının çoğunu Türk arkadaşları ile geçirmeleridir. Müslüman olarak yetiştirilenlerin Levanten kültüründen belki diğerlerine oranla daha da uzaklaştıkları iddia edilebilir çünkü Levanten kültürünün bir parçasını da Hristiyan dini oluşturmaktadır.

5.2.4. Levantenlerin Müslüman Türklerle Evlilikleri ile İlgili Söylemler

Son birkaç kuşak haricinde Müslümanlarla evliliklere Levantenler sıcak bakmamışlardır. Önceki kuşaklarda Müslümanlarla evlilikler onaylanmayan bir durum olarak görülmüş ve evlenenler büyük bir şaşkınlık ve şokla karşılanmıştır. 1970'li yıllara kadar Müslümanlarla evliliklerin bir tabu olarak görüldüğü düşünülebilir. Zaman içerisinde Müslümanlarla evlilikler çoğalmış ve bu evliliklere alışıldığı için normalleştirilmiştir.

Müslümanlarla karma evliliklerin artmasının nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İzmir Levanten nüfusunun azalması sonucunda evlenilebilecek Levanten sayısının azalması
- Levantenlerin kapalı cemaat özelliklerinden, rijit kurallardan sıyrılıp daha açık bir cemaat haline gelmesi
- Özellikle genç kuşaklarda Müslüman Türklerle iletişimin artması, bu durumun da duygusal ilişkilere ve evliliklere yansması
- Müslümanlarla evliliğe toplumun ve Levantenlerin daha açık olması, Müslümanlarla evliliklere alışılması

İzmir Levantenlerinin göçler ile birlikte sayısının azalmasının Levantenlerin Müslümanlarla evlenmesini kolaylaştırmış olabileceği düşünülebilir. Levantenlerin, diğer azınlık grupları gibi ithal gelin ya da damat getirmedikleri de saptanmıştır. Sadece bir dönem Levanten genç kızlar arasında Amerikalı NATO askerleri ile evliliklerin moda olduğu tespit edilmiştir. İzmir Levantenlerinin, Levanten kültürünün kaybolmaması adına İstanbul Levantenleri ile evlenme seçeneğini değerlendirmedikleri görülmüştür. Bu bağlamda Müslümanlarla evlenmeyi uygun bulmuşlardır. Karma evlilikler ile birlikte iki farklı dinden bireyler, birbirlerinin bayramlarına dâhil olmuşlar, örf ve âdetlerini öğrenmişler ve birlikte uygulamışlardır. Bu bağlamda bu evlilikler sayesinde birbirleri hakkında bilgileri artmakta, birbirlerinin kültürlerini yakından görme ve tanıma fırsatı yakalamaktadırlar.

Değişim ve kimliklerinin inşası bir sürekliliğe sahiptir. Levantenler, Anadolu'da yaşayan diğer Avrupalılarla, Ermenilerle, Rumlarla evlenmiş ve çok

karışmışlar, melez kimlikler oluşturmuşlardır. Bugün de Müslümanlarla evlenerek karışmaya ve kimliklerini dönüştürmeye devam etmektedirler. Müslümanlarla yapılan karma evliliklerin Levantenlere olumlu ve olumsuz etkileri olduğu düşünülebilir. Müslümanlarla evlilikler kültürlerin karışması, iki kültür arasındaki etkileşimin artması, Levantenlerle iletişimin kopması, Levanten kültürünün yavaş yavaş yok olmaya başlaması, sayılarının azalması gibi sonuçlara yol açmıştır. Bazı katılımcılar Levantenlerin sayısının azalmasının bir nedeni olarak karma evlilikleri göstermişlerdir (Monica, 48; Enrico, 50). Öncesinde Levantenler kendi cemaatleri ile vakit geçirirken ve yakın dostluklar kurarken karma evliliklerle beraber Levantenlerin Levanten cemaatinden koştukları, Levantenlerle daha az zaman geçirdikleri saptanmıştır.

Levantenler tarafından Karma evliliklerin en önemli olumsuz sonucunun yok olma tehlikesini ortaya çıkarması olabileceğini vurgulamışlardır. Katılımcılar, Müslümanlarla evliliklerin artması ve Levantenlerin sayısının azalması ile birlikte 20,25 sene kadar kısa bir sürede öz Levanten'in kalmayacağını belirtmektedirler. Kendilerini son Levantenler olarak tanımlamaktadırlar. Kısa bir süre sonra Levantenlerin ders kitaplarında kalacağı inancını taşımaktadırlar çünkü Müslümanlarla evliliklerle beraber, evde konuşulan dil sayısı azalmakta, Levanten kültürü yavaş yavaş yok olmakta, bu evliliklerden doğan çocuklar Levantenliği ve kültürünü bilmeden ya da çok az farkında olarak yetişmektedir. Öte yandan Müslümanlarla evlenmeseler de zaten yok olacaklarının bilincindedirler. Oysa Müslümanlarla evliliklerle birlikte aslında bir evrim geçirmekte, kültür başka bir boyutta yaşamaya devam etmektedir.

Dikkat çekici başka bir nokta da Levantenlerin karma evlilik olarak sadece başka dinden insanları özellikle Müslümanlarla yapılan evlilikleri görmeleridir. Sonuçta Ermenilerle, Rumlarla ya da farklı kökenden Avrupalılar ile evlenmişlerdir. Ancak başka bir millettten, aynı dine ait başka bir mezhepten yapılan evlilikleri karma evlilik olarak tanımlamadıkları saptanmıştır. En tehlikeli evliliği Müslümanlarla yapılan evlilik olarak değerlendirdikleri düşünülmektedir. Bu durum Levantenler tarafından Müslümanların öteki olarak algılanmasına örnek olabilir. Başka mezhepten (Ortodoks ya da Protestan) insanlar Hristiyan olmalarından ötürü farklı görülmemiştir. Diğer Avrupa uluslarına ait vatandaşlar da Batı kültürünün

unsurları olarak değerlendirilmiş, kendi kültürlerinin bir parçası olarak algılanmıştır. Bu bağlamda bu insanlarla evlilikler, soylarının ve kültürlerinin devamı olarak düşünülmüştür. Oysa Müslümanlarla evliliklerde durum aynı değildir. Müslümanların dinlerini ve kültürlerini kendi kültürlerinden farklı değerlendirmişlerdir. Müslümanlarla evliliklerin tehlikeli bulunmasının bir başka nedeni de çoğunluğu oluşturan Müslümanlarla evlenme sonucunda azınlık olarak daha çabuk Levanten kimliklerini kaybedebileceklerine yönelik sahip oldukları düşüncedir.

6. DİN, İNANÇ VE RİTÜELLERE İLİŞKİN SÖYLEMLER

Bu bölümde Levantenlerin din, inanç ve ritüellerine ilişkin söylemleri incelenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak katılımcıların ebeveynlerinin mezhepleri ve ibadet sıklıkları araştırılarak katılımcıların ibadet sıklıkları, dini inanç ve ritüelleri ile karşılaştırılmıştır. Dini ritüellerdeki değişimler incelenerek kuşaklar arasındaki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dinsel inanç ve uygulamalar, insana ait toplumsal ve psikolojik yapıların sürdürülmesi ve dönüştürülmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Turner, 2018: 14). Türkiye Anayasası, ülkeyi laik bir devlet olarak tanımlamakta ve vicdan, dini inanç, kanaat, ifade ve ibadet özgürlüğünü öngörmektedir. Anayasa sayesinde bireylerin dini törenlere katılmaya ya da dini inançlarını açıklamaya zorlanmamasını ve ibadetlerin “devletin bütünlüğüne” yönelmediği sürece serbestçe yerine getirilmesini garanti altına alınmaktadır. Bu bağlamda Anayasa, dini gerekçelerle ayrımcılığı yasaklamakta ve “dinin veya dini duyguların yahut dince kutsal sayılan şeylerin” istismar edilmesini veya kötüye kullanılmasını ya da devlet düzenini “kısmen de olsa” din kurallarına dayandırmayı yasaklamaktadır (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye’deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye). Türk Ceza Kanununa göre, “dince kutsal sayılan değerlerin aşağılanmasını”, dini bir grubun yürüttüğü ibadetlere müdahale edilmesini ya da dini bir grubun mülküne zarar verilmesi suç kabul etmekte ve cezasız kalmamaktadır.” (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye’deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye)

İzmir Levantenleri, Hristiyan dinine mensuptur. Günümüzde Müslümanlığı seçmiş olan Levantenler bulunsa da sayılarının çok az olduğu belirtilmiştir. Çoğu Levanten, Müslüman bir ülkede Hristiyan olarak kalmayı kimliklerinin bir özelliği olarak görmektedir. Levantenler dini örf ve âdetlerine bağlıdır. Farklı uluslardan gelmelerinden ötürü onları birleştiren ana unsur din üzerinden temellenmektedir. Bu bağlamda kimliklerinin oluşum süreçlerinde Hristiyanlık önemli bir yer tutmaktadır. Braggiotti, bu durumu şu şekilde özetlemektedir: “Din bizi birbirimize bağlayan güçlü bir bağ, ortak bir noktaydı. Levantenler İngiltere'den, Hollanda'dan, İtalya'dan, Fransa'dan bazıları sadece bir macera için, bazıları şirket kurmak için, bazıları ise ticaret için gelmiş kişilerdi. Gelenlerin hepsi farklı ülkelerdendi ve birbirlerini bağlayan tek şey ise dindi. Dil değil, gelenekler değil, sadece din. İşte bu yüzden dinsel geleneklere çok bağlıdır Levantenler” (Yeni Asır Gazetesi: Levanten Mutfağı Kitaba Girdi, Erişim Tarihi: 22.11.2020).

6.1. Ebeveynlerin Din, İbadet Sıklıkları, İnanç ve Ritüelleri ile İlgili Söylemler

Katılımcıların hepsi Hristiyanlığın Katolik mezhebine bağlıdır. Ancak ebeveynlerin mezhepleri farklılık gösterebilmektedir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların annelerinin mensup oldukları din ve mezhepleri verilmiştir:

Tablo 53. Katılımcıların Annelerinin Mensup Olduğu Din ve Mezhepler

KATILIMCILARIN ANNELERİNİN MENSUP OLDUĞU DİN VE MEZHEPLER				
Din	Hristiyan			Musevi
Mezhep	Katolik	Protestan	Ortodoks	
Sayı	11	1	2	1

Katılımcıların annelerinin sadece Levantenlerden değil farklı etnik kökenlerden geliyor olmaları mezhep ve din çeşitliliğini artırmıştır. Yukarıdaki tabloda katılımcıların annelerinin 14 tanesi Hristiyan dinine mensuptur. 11 kişinin Katolik olduğu görülmektedir. 1 Protestan, 2 Ortodoks ve 1 Musevi dinine mensup anne bulunmaktadır.

Katılımcıların babalarının hepsi Levantenlerdir. Dolayısıyla hepsi Hristiyandır. Sadece mezhepler farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların babalarının mezhepleri verilmiştir:

Tablo 54. Katılımcıların Babalarının Mensup Oldukları Din ve Mezhepler

Din	Hristiyan	
	Katolik	Protestan
Mezhep	Katolik	Protestan
Sayı	14	1

Katılımcıların babalarının mezheplerine bakıldığında çoğunluğun (14 kişi) Katolik olduğu görülmektedir. İngiliz kökenli Levantenler Protestandır. İzmir Levantenlerinin çoğu İtalyan Katoliktir. İzmir’de İngiliz Levanteni çok azdır. Bu durum tablodaki sonuçlar ile uyumludur.

Eşler arasında farklı mezheplerden ve dinlerden insanların olduğu görülmektedir. Farklı mezheplerden yapılan evliliklerin normal görüldüğü anlaşılmaktadır. Katılımcıların Ebeveynleri arasında Müslümanlarla evliliklerin olmadığı saptanmıştır. Bu durum önceki kuşakların Müslümanlarla evlenmediklerini ya da evliliklerin çok az olduğunu doğrulamaktadır. Beş katılımcının anne veya babası Katolik mezhebinden farklı bir mezhebe ya da dine mensuptur. Katolik olmayanlar Protestan, Ortodoks ya da Musevidirler. Burada belirtilmesi gereken bir nokta Levantenler arasında Museviler ile evliliklerin çok nadir olmasıdır. Öte yandan farklı mezheplerden gelenler sadece anne ya da babalar değil, babaanneler ya da anneanneler de olabilmektedir. Katoliklik, Protestanlık ya da Ortodoksluk mezheplerinin hepsi Hristiyanlığa ait mezhepler olsalar da aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. En başta gidilen kiliseler farklılaşmaktadır, gelenek, görenekler, ritüeller ve âdetlerde de farklılıklar bulunmaktadır.

Farklı mezheplerden gelen anne ya da babalar aile birliğini sağlama, dine verdikleri önem, mensup oldukları kilisenin mevcudiyeti ya da aktifliği, ayinin dinlenmek istendiği dil gibi faktörlere bağlı olarak ailecek aynı kiliseye gitmekte ya da ailenin fertleri istedikleri kiliseye gidebilmektedir. Farklı mezhepten bireylerin olduğu ailelerde bayramların kutlanması ve ritüellerin uygulanışı konusunda ebeveynleri tek bir mezhepten gelen kişilere nazaran bir çeşitlilik olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda bayramlara has yiyecekler farklı olabilmekte, bayramların kutlanış tarihleri değişebilmekte ya da bayramlarda uygulanan ritüeller

çeşitlilik gösterebilmektedir. Her mezhebe ait ritüeller aile içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Levantenler hayatlarını “renkli bir hayat” olarak tanımlamaktadır.

“Benim babaannem için Paskalya daha önemli çünkü Ortodoks Paskalya geleneği çok daha dini açıdan daha önemliydi. O paskalya için biraz daha... Ama gene fırında kuzu yapılır, işte zeytinyağlılar, yemekler, yumurta tabi ki boyanır. O yumurtalar kırılırdı. Babaannem Rum olduğu için sırf kırmızı yumurta yapılırdı ona çünkü onların şeyinde kırmızı yumurta bir tek boyanır. Bereket şeyi kırmızıdır onlarda. Biz renkli, renkli yapardık” (Alberto, 60).

“Rumlarınki de farklıdır o tatlıları, çörekleri bayramlarda. Biz de hepsinden var yani ben paskalyayı senede iki kere kutlarım zaten. Bir Katolik paskalyasını kutlarım, bir de Ortodoks paskalyasını kutlarım. Böyle renkli bir hayatımız oluyor işte” (Francesco, 52).

Ebeveynler farklı mezheplerden ya da dinlerden de gelse çocukların Katolik eğitimi aldıkları görülmektedir. Bu durum İzmir’de daha çok Katolik eğitiminin verilmesi ve en kolay Katolik eğitime ulaşılabilmesi ile ilgilidir. Aile üyelerinin hepsinin aynı mezhepten olmaması aile içerisinde hoşgörü ve uyumun gelişmesini sağlamıştır. Levantenlerin küçük yaşlardan itibaren aile içerisinde gördükleri bu hoşgörü ortamında büyüdükları düşünülebilir.

Bu bölümde katılımcıların anne ve babalarının ibadet sıklığı ayrı ayrı incelenmiştir. Bu bağlamda dindarlık, ibadet sıklığı ve cinsiyet arasında bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Oturulan yer ve dindarlık arasında bir bağlantının olup olmadığı da araştırılmıştır. Ayrıca annelerin mezhepleri ile dindarlık dereceleri arasında bir bağlantı olup olmadığı sorgulanmıştır.

Katılımcıların çoğu annelerini dindar olarak tanımlamıştır. Sadece üç kişi annelerinin din ile bağının zayıf olduğunu vurgulamıştır. Zayıf olmasının nedeni kurumsal dini benimseme oranlarının düşük olması ve kiliseye gitmeyi sevmemeleridir. Diğer katılımcılar; annelerini dindar, dini bütün, dinine çok bağlı şeklinde tanımlamışlardır. Ritüellere uymaya çalışmışlar; pazar günleri ve bayramlarda kiliselere gitme, orucunu tutma, bazı sabah ayinlerine katılma şeklinde dinlerinin gereklerini yerine getirmişlerdir. Bazıları daha da dindardır. Meryem ayı süresince her gün kiliseye gitme, rutin kandil zamanları kiliseye gitme, evde İtalyan kanallarında dini duaları dinleme, Paskalyadan önce kırk gün kiliseye gitme şeklinde dini etkinlikleri daha da artmaktadır. Protestan ve Musevi annelerin öbür annelere

oranla dini bağlarının daha zayıf olduğu saptanmıştır. Her ne kadar katılımcılar annelerini dindar olarak değerlendirseler de annelerinin ibadet şekillerini “çok katı olmama”, “yobaz olmama”, “sofu olmama”, “bağnaz olmama”, “tutucu olmama”, “normal bir ibadet şekli” şeklinde tanımlamışlardır.

Levantenler için kilise sadece dini bir kurum olarak değerlendirilmemelidir. Dini duyguların tatmini yanında bir sosyalleşme aracı da olmuştur. Levantenler pazar ayinlerinde orada toplanmışlar ve sosyalleşmişlerdir. Ebeveynlerin gençlik yıllarında İzmir’de çok fazla sosyalleşebilecek mekânın bulunmadığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla kilise sosyalleşmenin sağlandığı ortak buluşma alanları olmuştur. Özellikle önceki jenerasyonlarda din, azınlıkları birbirine bağlayan bir bağ ve sosyal hayatın önemli bir unsuru olmuştur. Ebeveynlerin kiliseye gidişleri yıllar içinde değişiklik göstermiştir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte görülen sağlık sorunları kiliseye gidişlerin azalmasına neden olmuştur. Yıllar içinde sosyalleşme alanlarındaki artışlar da kiliseye gidişi azaltmıştır. Son günlerde yaşanan Covid 19 salgını da yaşlı insanları eve hapsedmiş ve kiliseye gidişlerini engellemiştir. Ebeveynler çocuklarının dinlerini öğrenmesini istemişler ama bu konuda çocuklarına dini baskı çok uygulamamışlar, çocuklarını çok zorlamamışlardır. Onları kiliseye sıklıkla götürmüşler ve din derslerine yollamışlardır. Bazı ebeveynler İsrail’e götürüp kutsal toprakları görmelerini sağlamıştır.

Katılımcıların babalarının ibadet sıklıklarına bakıldığında katılımcıların çoğu babalarını dini bütün olarak tanımlamıştır. İbadetlerini yerine getirmektedirler. Çoğu pazar ayinlerinde ve bayram ayinlerinde kiliseye gitmektedir. Önceki jenerasyon erkekler dini ritüellerini daha çok pazar ayinlerinde ve bayram ayinlerinde kiliseye gitme şeklinde gerçekleştirmişlerdir. Kadınlar çalışmamalarından dolayı dini ritüellere daha çok zaman ayırabilmişlerdir. Önceki jenerasyonların genç jenerasyonlara göre daha dinlerine bağlı oldukları saptanmıştır.

Motif Kodu: D268.0.1 İnsanın Kiliseye Dönüşümü (Transformation Man To Church): Önceki Kuşakların Dine Daha Bağlı Olmaları

Göçmenler gittikleri ülkede dini vecibelerini daha çok yerine getirmektedir. Önceki jenerasyonlar azınlık psikolojisi ile dinlerine daha çok bağlılık geliştirmiş olmalıdırlar. Farklı ülkelerden gelmeleri ve farklı etnik kökenlerden olmaları

neticesinde onları birbirine bağlayan ortak bağ din olmuş ve kimliklerini din üzerinden tanımlamışlardır.

Tablo 55. Motif Kodu: D268.0.1 İnsanın Kiliseye Dönüşümü: Önceki Kuşakların Dine Daha Bağlı Olmaları

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Çok katı değillerdi. Ritüellere uymaya çalışırlardı ama yobazlık yoktu yani bayramlarda evet kiliseye giderdik. Akşam ninem tespih duasını yapardı. Saat sekizde yapılan tespih duasını yapardı. Annem öyleydi ama tutuculuk yoktu yani ille yapılacak şeyler yoktu yani direktme yoktu daha doğrusu. (...) Belirli böyle rutin bazı kandillerimiz oluyor. Onlara gitmeye mesela Saint Polycarp kilisesi var. Dokuz günlük kandil oluyor. Annem onu çok severdi. Çok giderdi.	Katılımcılar ebeveynlerinin ibadet sıklıklarını dine bağlı ama yobaz değil şeklinde tanımlamışlardır. Annenin babaya oranla daha çok kiliseye gittiği saptanmıştır.
Monica, 48	Çok sık. Baya sıktır. Annem baya dindar bir insandır. Şimdi tabi çok yaşlandı, yürüme problemleri filan olduğu için pek evden çıkamıyor. Fakat normalde yakın bir geçmişe kadar hiçbir hafta sonu duasını, ayinini kaçırmazdı. Orucuydu, bütün gerekliliği, her şeyi yerine getirir. Hâlâ daha... Şimdi çok yapamıyor tabi çıkamıyor Korona nedeniyle ama her hafta sonu olmasa da bazı hafta sonları dayanamıyor atlıyor bir taksiye gidiyor ayini dinliyor, geri dönüyor filan. Evde şu an İtalyan kanalından her türlü, her günkü duaları mutlaka izliyor. Yani baya dindar bir insandır annem. Bağlıdır yani.	Katılımcının annesi oldukça dindar biridir. Ancak sağlık nedenlerinden ve Covid 19 salgınından ötürü kiliseye eskisi kadar sık gidememektedir.
Patrizia, 53	Yani çok böyle bağnaz ve şey değillerdi. Normal. Yani... Kiliseye evet işte giderdik. Giderlerdi hafta sonları. Ama böyle çok bizi dini baskı ya da hani dinle bizi hiçbir zaman korkutmamışlardır.	Katılımcının annesi Ortodoks, babası Katoliktir. Annesi de Katolik kilisesine gitmekte, kendi ritüellerini burada yerine getirmektedir. Katılımcının ebeveynleri her hafta sonu kiliseye gitmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Biz her zaman kiliseye gitmeye alışmış bir aileydik. Annem, babam her pazar giderdik hatta işte onun bir şeyi vardır. Ritüeldi bu. Her pazar gidilir, ayin dinlenir, ayinden sonra dışarıda yemek yenir, öğlen yemeği gibi pazar günü sonra eve geçilir falan. Dini bütün insanlardı. Ama yıllar geçtikçe işte tahmin ediyorum bu bir sosyalleşmekle alakalıydı da aynı zamanda. İşte oraya gidip sosyalleşiyordunuz aslında. İbadet evet ama bir sosyalleşme de var çünkü. Mesela 70’li, 80’li yıllarda sosyalleşecek çok da fazla farklı bir tarzda bir şeylerimiz yoktu. Dolayısıyla bu gibi şeylerle size sosyalleşme için önemli bir adım oluyordu. Çok fazla gidiyorduk. Katılımcıydık. Yıllar geçtikçe işte çağ değiştikçe farklı talepler olunca bu yavaş yavaş kesilmeye başladı açıkçası. Yani her Pazar giderken ayda 2, daha sonra belki ayda 1, daha sonra önemli günlerde gidilmeye başlandı. Tabi yaşları da olduğu için, artık yaşlandıkça da babam ben son zamanlarına kadar gene de gitmeye çalışıyordu ama klasiktir bu bilirsiniz böyle hani böyle 70’inden sonra tekrar bağlanırsın bir dine, yine gitmeye başlarsın. Böyle bir süreç oldu yani gençliklerinde giderlerdi daha sonra azalttılar yaşlandıkça tekrar ibadetlerini yapmaya başladılar bu şekilde.	Katılımcı çocukluğunda her hafta sonu ebeveynleri ile kiliseye gitmiştir. Kilise sosyalleşilen bir yer olarak görülmüştür. Kiliseden sonra ailenin beraber vakit geçirdiği görülmektedir. Katılımcı ailesini dinlerine bağlı olarak tanımlamaktadır. Zaman içerisinde kiliseye gidişlerin azaldığı tespit edilmiştir. Bunun bir nedeni de yaşlılıktır.
Raimondo, 42	Çok sıkı. Oldukça şeyler hani dinlerine bağlı insanlardı. Bizim de öyle çok dindar yetişmemizi isterlerdi. Ellerinden geleni yaparlardı. Hafif bir baskı da vardı. Daha baskıcı aileler vardı. Hafif demeyeyim de bir baskı vardı diyeyim sana. Ama bizden daha baskıcı aileler vardı. O kesin şey olaraktan da ama işte din derslerimiz, Pazar ayinleri, bayram ayinleri, bazen sabah ayinleri, dini bayramlara verilen önem bu yönüyle çok şeydiler ve İncillerini iyi bilirdiler. Ondandır biz işte 15 yaşındayken İsrail’e götürdüler bizi. İşte orada Kudüs’ü görmemiz için. Oldukça dindar insanlardı.	Ebeveynlerin ibadet sıklıklarının sonraki kuşaklara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tomasso, 50	Annem biraz daha yani dine de daha bağı yüksek bir insan olduğu için hazırlıklardan tutun, bütün kutlamaya kadar her şey daha komple kutlanırdı (bayramlarda)... Annemin dediğim gibi üst düzeydi. Yani Meryem Ana ayıdır şimdi Mayıs. Güllerin de açtığı, baharın da geldiği aydır. Her gün giderdi kiliseye. Paskalyadan kırk gün önce her gün giderdi. Belirli bir orucunu tutardı. Yani diyorum size yani dinle ilgili her şeyi beş aşağı, beş yukarı yerine getiren biriydi.	Katılımcı annesini dindar biri olarak tanımlamaktadır.
Laura, 66	Normal. Her pazar günü kiliseye giderlerdi. Yani şöyle diyeyim. Sofu değil, normal bir ibadet şekli.	Katılımcının ebeveynleri her hafta sonu kiliseye gitmiştir.
Alberto, 60	Çok dinine bağlı bir insan değil. Annem Protestan'dı. Unutmayın Hollandalılar Protestan. O, kiliseye gitmezdi annem. Tamamen kiliseden bağı kopuktu. Sevmezdi kiliseye gitmeyi. Noel'de, paskalyada dahi gitmezdi. (...) Ben babamla ve abimle, üçümüz beraber giderdik kiliseye. O da bir tek Noel'de ve şeyde paskalyada. (...) (Babanızın ibadet sıklığı nasıldı sorusuna) Çok az. Çok az. O da fazla şey değildi. Ailece hiçbir zaman şeye fazla, dine yakınlığımız olmadı açıkçası.	Katılımcının annesinin dinine çok bağlı bir insan olmadığı, kiliseye gitmediği görülmektedir. Annesi Avrupalı ve Protestan'dır. Katılımcı babası ile birlikte kiliseye bayramlarda gitmektedir.
Francesco, 52	(İbadet sıklığı katılımcıdan) Daha fazlaydı. Daha bağılydı onlar çünkü eskiden öyleydi yani böyle Müslüman bir memlekette büyümüş olmalarına rağmen biliyorsunuz yani azınlıklar (...) Azınlıklar dünyanın neresine giderseniz gidin daha sıklırlar birbirlerine o yaşadıkları ülkede. Onlar da öyle büyümüş. Tabi dini şeylerine daha düşküdüler. Ama biz daha sonra öyle büyümedik yani. Daha liberal olduk. İtalya'da bile böyle artık. Gençler çok sık kiliseye gitmiyor yani.	Ebeveynlerin ibadet sıklıklarının katılımcıdan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.
Silvia, 51	Annem çok bağı ama... Annem hiç kaçırmaz. Devamlı da gider yani. Kendi toplantıları var. Din toplantıları... Onlara katılır, kiliseyi hiç kaçırmaz, bayramlarda filan devamlı yani o konuda biraz dindardır. (...) Babam bayramlarda ve özel şeylerde kiliseye giderdi. Hani şeyi yoktu.	Katılımcının annesinin babasına oranla daha fazla ibadetleri yerine getirdiği tespit edilmiştir.

6.2. Katılımcının Din, İbadet Sıklığı, İnanç ve Ritüelleri ile İlgili Söylemler

Bu bölümde katılımcının din, inanç ve ritüelleri ile ilgili söylemleri incelenmiştir. Bu doğrultuda katılımcının ibadet sıklığı ve alışkanlıkları, aldığı dini eğitim, Türkiye’de alınan Hristiyanlık dini ile ilgili eğitimin yeterliliği ile ilgili düşünceleri, ibadet ile ilgili karşılaşılan sıkıntılar ve çözüm stratejileri üzerinde durulmuştur. Katılımcıların hepsi Katolik'tir. Anne veya babaları farklı mezheplerden de olsalar katılımcılar Katolik olarak yetiştirilmiştir. Önceki kuşaklar için din, Levantenleri birbirlerine bağlayan önemli bir unsurken ve bu kuşaklar dini vecibeleri büyük bir dikkatle yerine getirirken, daha genç kuşaklarda dini bağlılıklar zayıflamış ve ibadet sıklıkları azalmıştır. Genç kuşaklar arasında her pazar kilise ayinini takip eden kişi sayısı çok azdır. Genç kuşaklarda bayramlar haricinde arada bir kiliseye gidilmektedir. Bu jenerasyonlarda kilise ile bağlar oldukça zayıflamıştır. Katılımcıların kiliseye gitmeme ya da kiliseye gidişlerinin azalmasının nedenleri çeşitlidir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Gündelik hayatın yoğun olması nedeniyle dini vecibeleri yerine getirecek çok zamanın kalmaması
- İnançın inanan ve Tanrı arasında olduğuna ve dua etmek için illa bir yere gitmenin gerekli olmadığına inanmaları
- Dinin hayatlarında ikinci, üçüncü planda kalması, dinle bağlarının az olması, dindar olmamaları
- Farklı sosyal aktiviteler yapma olanağının artması
- Müslüman evliliklerdeki artış sonucunda hafta sonu tatilini Hristiyan olmayan aile bireyleri ile geçirme isteği
- Oturdıkları ilçede Levanten cemaatinin fazla kalmaması ya da Levantenin ve kilisenin olmadığı semtlerde oturulması
- Bayraklı’da Mardinli Süryanilerin gelmesi ile birlikte kilise cemaatinin çoğunluğunu onların oluşturması ve ayin âdetlerinde ve sisteminde değişiklikler
- Her hafta kiliseye gitmenin sıkıcı gelmeye başlaması

Müslümanlarla evliliklerde kiliseye gidişleri etkilemiştir. Müslüman evliliklerdeki artış ile kiliseye gidiş arasında ters bir orantı olduğu görülmüştür.

Evlilik öncesinde ya da doğum öncesinde kiliseye sık giden bazı bireylerin, Hristiyan olmayan aile bireyleriyle vakit geçirebilmek için kiliseye daha seyrek gitmeye başladıkları gözlenmiştir.

Levantenler, çocukluk döneminde ebeveynleri ile kiliseye genellikle çok sık gitmişlerdir. Hristiyanlığa kabul töreni olarak üç törenden geçmektedirler: bebekken vaftiz, komünyon ve 9'lu, 10'lu yaşlarda konfirmasyon. Kilisede alınan dini eğitimin tamamlanmasından ve bu üç törenin gerçekleşmesinden ve çocuklara verilen din eğitiminin tamamlanmasından sonra yeni jenerasyonlarda kiliseye gidişlerin azalması sık görülen bir durumdur. Raimondo (42) tarafından ifade edilen şu sözler dikkat çekicidir: “Önceden hepimiz dindardık”. Ebeveynler her hafta kiliseye giderken çocuklarının da onlarla beraber ayinlere gelmelerini sağlamışlardır. Katılımcılar tek başlarına kiliseye gitmeye başladıklarında kiliseye gidişlerde zaman içerisinde bir azalma olmuştur. Katılımcılar çocuk sahibi olduklarında çocuklarına Katolik eğitimi vermek üzere tekrar kiliseye gitmeye başlamışlar ve çocuklarının da dini eğitimi tamamlanınca da kiliseye gidişleri tekrar seyrelmiştir. Az sayıdaki katılımcı kilise ayinlerini takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu kişiler kendilerinin dini bağlılıklarını kendi yaşlıları Levantenlere göre daha fazla olarak yorumlamaktadır. Bu bağlamda Levantenler arasında da genç kuşakların dini bağlılıklarının az olduğuna dair bir algı bulunmaktadır. Dini bağları zayıf ailelerin çocuklarının da dini bağlarının zayıf olduğu görülmüştür. Ancak dini bağları kuvvetli ailelerin çocuklarının yetişkinlik döneminde yukarı da görülen çeşitli sebeplerden dolayı dini bağları zayıflamıştır.

Bayraklı'ya Mardinli Süryaniler göç etmiştir. Zaman içerisinde Bayraklı'da Levanten cemaati çok azalmıştır. Dolayısıyla kilise çoğunluğunu Mardinli Süryaniler oluşturmaya başlamıştır. Doğudan gelmeleri ve İzmir'e sonradan yerleşmeleri sonucunda Levantenlerin Mardinli Süryanileri dışladıkları ve ötekileştirdikleri düşünülebilir. Mardinli Süryanilerin kilisede çoğunluğu oluşturmaları kilise ayinlerinde âdetlerin ve sistemin değişmesine neden olmuş, bu durum da Levantenler arasında hoşnutsuzluğa yol açmıştır.

Lefebvre (2015: 69), dini ritüelleri uygulamayan, “inancını yitirmiş” birçok insanın kilisede evlenmeye, çocuklarını vaftiz etmeye, tanrıdan söz etmeye ve ona başvurmaya devam ettiğini belirtmektedir. Törenler, davranışlar, kelimeler, yaşamın

belirleyici anların kutsallaştırılarak değer kazanması şeklinde dinin birçok işlemde varlığını sürdürdüğünü iddia eder. Bu kutsallaştırmalar ona göre gündelik hayatın sürekliliğini sağlamaktadır. Lefebvre'in bu düşünceleri, Levantenlerin gündelik hayatında dini kullanma şekilleri ile ilişkili görülmüştür.

Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Genç Kuşakların Önceki Kuşaklara Göre Kiliseden Uzaklaşması

Önceki kuşak Levantenler dinlerine daha çok bağlıyken, genç kuşakların kiliseden uzaklaştıkları görülmektedir. Kilise sosyalleşme aracı olarak görülürken, günümüzde birçok sosyalleşme imkânının olması kiliseye gidişleri azaltmıştır.

Tablo 56. Motif Kodu: D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm: Genç Kuşakların Önceki Kuşaklara Göre Kiliseden Uzaklaşması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Ben kırk sene kilise korosunda ilahi okudum. (...) Valla eskiden daha sık yani pazar günleri bizde biliyorsun dinimizde ayine gitme şeyi var. Kaçırmazdım. Giderdim. Belirli böyle rutin bazı kandillerimiz oluyor. Onlara gitmeye mesela Saint Polycarp Kilisesi var. Dokuz günlük kandil oluyor. Babamın ismini taşıyan bir azizin kilisesi, şeyi olduğu için... Kilisesi olduğu için gitmeye çalışırım yani.	Katılımcının yaşının da ileri olmasından dolayı ibadetlerini büyük bir titizlikle yerine getirdiği görülmektedir. Ancak çocukları ve torunları ile vakit geçirebilmek için kiliseye gidişlerinde bir azalma olmuştur.
Monica, 48	Benim çok düşük. Şöyle ki ben aslında evlenene kadar diyebilirim yani her hafta sonu duaya gidiyordum. Bayramlarda vesairelerde tabi ki mutlaka yine gidiyorum. Onun dışında ekstra durumlar olduğunda da gidiyordum hani bazı zamanlarda. Evlendikten sonra hatta daha doğrusu çocuk yaptıktan sonra o yavaş yavaş azaldı çünkü ister istemez bir gayenin içerisine giriyorsunuz. Evdeki diğer aile fertleri Hristiyan olmadığı için bırakıp da bir pazar sabahı mesela atıyorum insanları bırakıp da şeye gidemiyorum, gitmek istemiyorum çünkü bir pazar sabahımız var, bir pazar kahvaltımız var. Hani aileyle yapılacak bir şey bu sonuçta. Hani onu bırakıp da “yok ben duaya gideceğim diyemiyorum açıkçası. Öyle olunca yavaş yavaş benim azaldı.	Katılımcı evlenene kadar her hafta kiliseye giderken, eşinin ve çocuğunun Müslüman olmasından ötürü kiliseye gidişleri azalmıştır. Pazar günlerini ailesi ile geçirmeyi tercih etmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Patrizia, 53	Her cumartesi işte din dersinden sonra ayin vardı. Ayine katılırdık. Pazar günleri de... Cumartesi ve Pazar günlerimiz böyle şey yapardık. Fakat biz büyümeye başladıkça uzaklaşma başladı bizde. Yani her hafta gitmek, bize sıkıcı gelmeye başladı çünkü genç olarak çok fazla bir cemaatte olmadığı için daha sonraki yıllarda çünkü Mardin'den Süryaniler geldi ve Bayraklı Kilisesi'nde çoğunluğu oluşturuyorlardı. Onların tabi ki kültürleri bizden çok çok farklıydı. Onlar da bizim cemaat tarafından dışlanıyorlardı açıkçası. Kültür farkı olduğu için böyle birazcık hor görülüyordu onlar. Gerçi biz öyle bir şey yapmıyorduk ama onlar çoğunluğu oluşturunca âdetler ve sistemler de değişmeye başladı kilise ayinlerinde. Bizde de kemikleşmiş bir şey vardı. Hani sonraki yıllar babamın zorlaması ya da "gitmen lazım" vs. demesiyle hani zoraki gitmeye başladık. Mümkün olduğu kadar azaldı azaldı. Şu an mesela hani bayramdan bayrama gidiyorken bazen onu bile yapmadığım oluyor şimdi.	Katılımcı, çocukluğunda her hafta kiliseye giderken, yaşı ilerledikçe kiliseden uzaklaşmıştır. Kilisede çoğunluğun Mardinli Süryaniler olması ve dinden uzaklaşması da bunda etkili olmuştur. Katılımcı, günümüzde kiliseye çok nadir gitmektedir.
Raimondo, 42	Her zaman ne bileyim ben pazar ayinine giderdik. (...) Tamam, hepimiz dindardık o dönemde, hepimiz din çerçevesinde bir kültür alıyorduk, bir disiplin alıyorduk, tüm bunlar vardı. (...) (bugün) Sıfır. Sıfır. (...) yani nispeten 18,19 yaşına kadar öyle bir dindar bir kısmım vardı. Hani giderdim kiliseye filan falan. Sonra Amerika'ya gittiğimde uzunca da bir süre nasıl diyeyim sana işte ateizme yakındım. Ateist bile olabilirdim. Şimdi belki baba olduğumdan beri tanrıya yaklaştığımı belki düşünüyorum. Belki bir yaratan olduğunu düşünürüm. Kiliseye de işte Noel'de... Bu Noel'de gitmedim. Yani senede bir, iki defa giderim öyle diyeyim sana.	Katılımcı, çocukluk döneminde dini ritüelleri sık olarak yerine getirdiğini belirtmiştir. Günümüzde ise dini ritüelleri yerine getirmemektedir. Bu duruma D10-99 Kişinin Başka Bir Kişiye Dönüşümü motifi de uygundur.
Alberto, 60	Katolik olarak yetiştirildiğimiz için din dersi veren iki tane yaşlı bayan vardı gene Bornova'da. Bunlara "Vatikan" derdik. Bu Vatikan'a giderdik. Onlar da her hafta bize din dersi hakkında işte din kitaplarından hikâyeler okurdu ve pazar günü kiliseye gidip bizi kontrol ederlerdi çünkü onlar en ön sırada otururdu. O yüzden biz mecburen gidiyorduk abimle. Pazar günleri gidiyorduk fırça yemeyelim diye. Ondan sonra bir daha gitmedim. (...) Bornova'da kilise açıldı o zamanlar. Şimdi sadece dini bayramlarda açıyor çünkü cemaat yok yani sonuçta cemaat olmayınca... O her pazar günü işte çocukken giderdik kiliseye. Sonradan bu şey azaldı tabi. Alsancak'a taşınınca sırf dini bayramlarda biz kiliseye gittik.	Alsancak Levantenlerinde olduğu gibi kiliseye din eğitimi için gidilmediği görülmektedir. Onun yerine katılımcı, din eğitimini özel ders şeklinde almıştır. Çocukluğunda din eğitimini veren öğretmenlerinin baskısı ile kiliseye gitmiştir. Yaşı ilerleyince kiliseye gitmemeye başlamıştır. Bu duruma D10-99 Kişinin Başka Bir Kişiye Dönüşümü motifi de uygundur.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Francesco, 52	Sanırım ortaokul çağından sonrasına kadar pazar günleri kiliseye gidilirdi. Daha sonra biz tek başımıza gitmeye başladık. İşte büyüdükçe atlamaya başladık. Biraz daha böyle germeden, sıkmadan işte annem sorardı “kiliseye gidecek misin?” “amaaan” derdim, derim filan ve yani büyüdükçe yaş ilerledikçe o biraz artık seyrekleşti. Ondan sonra da büyüdük tabi isteyen gidiyordu istemeyen gitmiyordu ama küçüklüğümüz biraz daha şey geçti. Örf ve âdetlere ve bayramlarda da işte kiliseye gidilirdi yani. Halen de gidiyorum ben. Bir Noel’de, bir paskalyada gidiyorum. Yeter zaten.	Katılımcı, çocukluğunda her hafta kiliseye gittiğini ama yetişkinlik döneminde kiliseye gidişlerin azaldığını belirtmiştir.

6.2.1. Alman Din Eğitimi ile İlgili Söylemler

Müslüman bir ülkede yaşayan Levantenler farklı yerlerden din eğitimi almışlardır. Din eğitiminin alınabileceği yerler; aile, kilise, İtalyan Anaokulu, İtalyan İlkokulu, dini toplantılar, Saint Joseph Fransız Okulu, Askeri Amerikan Okulu’ndaki rahipler ve dini eğitime yönelik özel derslerdir. Dini eğitimi ailede başlamıştır. Ancak ailelerin vereceği dini eğitim sınırlıdır. Dolayısıyla aileler çocuklarını dini eğitim almaları için en uygun yerlere yönlendirmeye çalışmışlardır. Aileler çocuklarının dinlerini öğrenmelerini istemişler ve buna önem vermişlerdir. Levantenler çoğunlukla dini eğitimi kiliselerden almışlardır. Kilisede Hristiyanlık, İncil, İsa Peygamberin hayatı ve felsefesi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Levantenler, çocukluk dönemlerinde kilisede yapılan törenlere katılabilmek için kilisede dini eğitim almışlardır. İlkokul yıllarında ilk komünyon adı verilen bir törenden sonra ortaokul yıllarında bir dini tören daha olmaktadır. Kilise eğitiminin özellikleri; küçük yaşlardan itibaren çocuklara dini eğitimin verilmesi, bağlı olunan kilisenin rahipleri tarafından dini eğitimin cumartesi günü sabah saat 10’da veriliyor olması, din dersinden sonra ayin ve duanın olması ve çocukların ayine de katılması, aynı yaş grubu çocuklara bu kursların veriliyor olması, sadece din derslerinin değil, sosyal aktivitelerin de yapılıyor olması ve hafta sonları kilisedeki bu derslerin Levanten çocukların buluşma noktası olmasıdır. Kilisede gerçekleşen sosyal ve dini aktiviteler; sohbetler, oyunlu aktiviteler, film gösterimleri, ders ve cumartesi ile pazar ayinlerinden önce ve sonra Levanten çocukların buluşarak kilise bahçesinde top, voleybol ve basketbol oynamaları, sohbet etmeleridir. Bu bağlamda kilise sadece dini bir kurum olmaktan çıkmakta sosyalleşmeyi de sağlayan bir kurum olarak dikkat

çekmektedir. Kilise aktiviteleri sayesinde Levanten çocuklar arasında oluşan arkadaşlıklar ve kurulan dostluklar çok kuvvetli olmakta ve ömür boyu devam etmektedir.

Dini eğitim veren diğer kanallar arasında İtalyan Anaokulu, İtalyan İlkokulu ve Saint Joseph Fransız Okulu olmak üzere eğitim kurumları da bulunmaktadır. Levanten çocuklara İtalyan Anaokulu ve İtalyan İlkokulunda rahibeler tarafından dini eğitim verilmektedir. İtalyan İlkokulu'na her Levanten devam edememektedir. İtalyan İlkokulu'na gidebilmek için Türk vatandaşı olmamak gerekir. İtalyan İlkokulu'nda dersler Milli Eğitime bağlı olsa da Hristiyanlığa yönelik din dersleri de bulunmaktadır. İtalyan İlkokulu öğrencileri beş sene boyunca din dersi almaktadır. İtalyan İlkokulu'na gitmeyen öğrenciler kiliseler tarafından din konusunda eğitilmektedir. Saint Joseph Fransız Okulu'nda ise dini dersler okulda bulunan frerler tarafından Levantenlere verilmiştir. Bu dersler haftada bir gün ve Fransızca dilinde gerçekleştirilmektedir. Okul çıkışı, yarım saat olarak verilen din derslerine katılım mecburi değildir. Bu derslere isteyen Levantenler katılmışlardır. Askeri Amerikan Okulu'na devam edenler ise okulda bulunan Amerikalı rahiplerden din dersi almışlardır. Kilisede din eğitimi almayan Levantenler özel derslerle bu açığı kapamaya çalışmışlardır. Özel derslerin ihtiyacı olan kadınlara destek olmak amacıyla alınarak sosyal yardımlaşmanın sağlanmasına da yardımcı olunmaya çalışıldığı düşünülebilir.

Levantenlerin Türkiye'de verilen Hristiyanlık din eğitimini yeterli ve yetersiz buldukları noktalar bulunmaktadır. Verilen eğitimin yeterli bulunmasının nedenleri bu eğitimin papazlar gibi alanlarında uzman kişiler tarafından disiplinli bir şekilde verilmesi, ders olarak verilen sürenin ve ders verilme sıklığının yeterli olması, kuralların öğretilmesinde rahiplerin yeterli bilgiyi aktarma becerisinin ve kabiliyetinin olmasıdır. Bu bağlamda Levantenler dini konularda kendilerine doğru bilgilerin verildiğine inanmaktadır. Levantenler, din ile ilgili bir meslek seçilmediği sürece verilen eğitimi yeterli görmektedir. Yeterli görülmesinin bir nedeni de dinin Levantenleri birleştirici bir unsur olarak algılanmasıdır. Levantenler din eğitiminin yanı sıra kilise bahçesinde oyun oynayarak ve sohbet ederek diğer Levantenlerle sosyalleşme imkânı yakalamıştır. Levantenler ile geçirilen zaman Levanten kimliğinin oluşmasında etkili olmuştur. Türkiye'de görülen Hristiyanlıkla ilgili dini

eğitimin eksik yönleri ise güncel birtakım metotların uygulanmaması, ders materyallerinin eksik olması ve rahiplerin ders sırasında din felsefesine ve din tarihi ilişkin anlatımlarının az olması şeklinde özetlenebilir. Çocuklara yönelik dini mekânları tanıtıcı gezilerin düzenlenmesi katılımcılar tarafından önerilmiştir. Zaman içerisinde sosyal aktivitelerin artması ile birlikte çocukların dini derslere ilgisinin kalmaması ise başka bir problem olarak algılanmaktadır.

Yurt dışındaki dini eğitimler ile Hristiyanlara Türkiye’de verilen dini eğitimler karşılaştırıldığında birkaç farklılık vurgulanmıştır. Bu farklardan biri yurt dışında felsefi noktanın dini eğitim sırasında daha çok verilmesi Türkiye’de ise eğitimin daha misyoner bazlı olması ve daha kısıtlanmış bir tartışma ortamının bulunmasıdır. Ayrıca yurt dışındaki eğitimin daha organize bir şekilde yürütülmesi ve ders materyallerinin daha fazla olması Türkiye’de ise imkânların çok fazla olmaması, Avrupa’da daha çok kilise dışı aktivite yer alırken, Türkiye’de bunun pek mümkün görülmemesi diğer farklılıklardır. Levantenlerin Türkiye’de kilise dışındaki alanlarda dini konularla ilgili görünür olmak istemedikleri saptanmıştır.

Kuşaklar arasında da farklılıklardan bir tanesi dine bağlılıkların değişimidir. Günümüzde, Önceki kuşaklarda dinle olan kuvvetli bağ, günümüz Levanten çocuklarında çok zayıfladığı saptanmıştır. Bunun nedeni de öncesinde sosyalleşme mekânı kiliseler olarak görülürken, günümüzde sosyalleşme imkânlarının artması ile birlikte kilisede geçirilen sürenin çocuklara sıkıcı gelmeye başlamasıdır. Kuşaklar arasında görülen diğer bir fark ise mekânla ilişkilidir. Önceki kuşaklar kilise etrafında yerleşirken son kuşaklar, kilisesi olmayan yerlere de taşınmıştır. Kilisenin yakın olması kiliseye gidilip dini eğitimin alınmasında kolay erişebilirlik sağlarken; kiliseden uzaklaşmanın dini eğitimin alınmasını da zorlaştırdığı düşünülebilir.

6.2.2. Din ve İbadet ile İlgili Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları

İzmir Levantenleri, ibadetleri ile ilgili ciddi bir problemle, kısıtlamayla, engelle ya da baskıyla karşılaşmamışlardır. Kiliselerinde her zaman rahat etmişlerdir. İbadetlerini yapmak için kiliseye girişlerde ya da kiliseden çıkışlarda herhangi bir tepkiyle karşılaşmamışlardır. Aşağılanmalara, alaylara, ters davranışlara maruz kalmamışlar ya da tehdit edilmemişlerdir. İbadetlerini rahatlıkla yerine

getirmişlerdir. Hiçbir saygısızlıkla karşılaşmamışlardır. Dini eğitimlerini hiçbir güçlkle karşılaşmadan tamamlayabilmişlerdir. İbadet ile ilgili ciddi sorunlarla karşılaşılmasını İzmir Levantenleri, İzmir’de yaşamanın getirdiği avantaja ve az sayıda olmalarına bağlamaktadırlar. Levantenler tarafından İzmir, hoşgörü ve tolerans şehri olarak görülmektedir. Katılımcılar sık sık İzmir’de yaşamalarını din konusunda bir sıkıntı ile karşılaşmamalarının en önemli nedeni olarak göstermişlerdir. Din konusunda ciddi bir sorun yaşanmadığı için cemaatin azalmasının nedenleri arasında din baskısından göç bulunmamaktadır.

Her ne kadar ibadet ile ilgili ciddi sorunlarla karşılaşmadıklarını da belirtseiler yine de ufak tefek sorunlarla karşılaşmışlardır. Ancak bunlar katılımcıların gözünde travmatik, etkileri kalıcı sorunlar olarak değerlendirilmemektedir. Hristiyan olmaları ve ibadetleri ile ilgili karşılaşılan sorunlar ise şu şekilde sıralanabilir: kilise cemaatinin çok azalması, gâvur denmesi, haç takılması ile ilgili karşılaşılan sorunlar, bazı dönemler kiliseye korkuyla gitme, çocuklar arasında yaşanan problemler, din ile ilgili kendilerine yöneltilen baskıcı sorular, kiliseye yönelik bazı saldırılar ve ödenen vergilerin kendi dinleri için kullanılmaması.

Kilise cemaatinin çok azalması bir sorun olarak görülmektedir. İzmir Levantenlerinin başka şehirlere ya da ülkeleri göç etmesi, kiliseye gençlerin gitmemesi ve yaşlıların sağlık nedenlerinden dolayı kiliseye gidememesi kilise cemaatini azaltmıştır. Bazı kiliseler cemaatlerinin azalması sonucunda sadece bayramlarda ayin yapmakta diğer zamanlar kapalı kalmaktadırlar. Mardinli Süryaniler gibi başka Hristiyan etnik grupların İzmir’e göçü neticesinde bazı kiliselerde yeni gelen azınlık grupların kilise cemaatinin çoğunu oluşturmaya başlamaları ve ayin âdetlerini ve sistemini kendi âdetlerine göre değiştirmeleri Levantenler arasında bir problem olarak görülmekte ve hoş karşılanmamaktadır. Çok az da olsa Levantenler kiliseye girerken “gâvur” gibi küçültücü sözlere maruz kalmışlar ya da ayin sırasında sarhoş biri tarafından kilisenin kapısının zorlanmasıyla rahatsız edilmişlerdir. Ancak bu tür saldırılar çok seyrek. Hayatlarında sadece birkaç kez bu tür olaylarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Vergi ödemeleri ama bu verginin Hristiyanlık ile ilgili bir unsurda kullanılmaması da bir problem olarak algılanmaktadır. Dinlerinin Türkiye’de yaşayan çoğunluktan farklı olması Levantenlere din ile ilgili bazı soruların da yöneltilmesine neden olmaktadır.

Levantenler bu tür sorular karşısında gerildiklerini belirtmişlerdir. Müslümanlığın son ve en mükemmel din olduğuna yönelik Müslüman kişilerden gelen söylemler de Levantenleri rahatsız etmektedir. Diğer bir sorun ise haç takılması ile ilgilidir. Levantenler, dini ibadetlerini gözden uzak, fazla göze batmaktan kaçınarak yerine getirmektedirler. Levantenlerin haç takılması durumunda üçüncü kişiler tarafından rahatsız edileceklerine dair bir korku taşıdıkları düşünülebilir. Bu nedenden dolayı, haç takıldığı zaman giysilerinin içinde taşımakta, görünür olacaksa küçük haç takılmakta ya da daha kare bir haç tercih edilmektedir. Bu bağlamda haç saklanmakta ya da dikkat çekmeyecek bir şekilde ya da boyutta takılmaktadır. Haç takılması konusunda nadir de olsa saldırılarla da karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar, yaşanan ayrımcılık olaylarından, ötekileştirmeden daha çok ve daha kolay etkilenebilmektedir.

“Hatırlıyorum bir haç takıp da Kıbrıs Şehitleri Caddesi’nde bunun üzerinden yırtıldığını, çekildiğini hatırlıyorum ama tabi ki küçüktüm. Kolay hedeftim.” (Jerry, 39)

İbadet ile ilgili diğer bir rahatsızlık ise sinagoglara, kiliselere ve papazlara yönelik saldırılar sonucunda hissettikleri endişe ile ilgilidir. Bu tür olaylar neticesinde ya da terör olaylarının yoğun olduğu 80’li yıllarda kiliseye korku içerisinde, saldırıya uğrama endişesi taşıyarak gidip gelmişlerdir. Ancak İzmir’de bu endişe hayali bir endişe, boş bir endişe olarak kalmış ve herhangi bir terör saldırısıyla karşı karşıya kalmamışlardır. Levantenler, kendi cemaatleri tarafından da dini bir baskı görmemişlerdir. Sadece büyükler bazı dini konularda daha genç olan Levantenleri uyarma gereği hissetmişlerdir. Levantenler; Kilise işleyişi, ibadet yerleri, din adamlarının eğitimi gibi konularla ilgili herhangi bir eleştiride bulunmamışlardır. Levantenlerin rahatsızlık duydukları diğer bir konu ise misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hristiyan olmuş Müslümanlardır. Levantenlerin Hristiyan olmuş Müslümanlar ile ilgili daha çok olumsuz düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Hristiyanlığa sonradan geçen Türkler, Levantenler tarafından daha bağnaz olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde kilise cemaatinin profilinin de değiştiği belirtilmiştir. Onlara göre, çocukluk dönemlerinde Levantenlerle dolan kiliselerde çoğunluğu günümüzde sonradan Hristiyanlığı seçmiş Türkler ve Doğu Hristiyanları ya da farklı tarikatlardan insanlardan oluşturmaktadır. Levantenlerin kiliselerde çok az sayıda kalmaları Levantenleri üzmektedir.

%99'u Müslüman olan bir ülkede Hristiyan olarak azınlık şeklinde yaşamak bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Levantenler bu zorluklarla baş edebilmek için bazı stratejiler geliştirmişlerdir. İlk başta bütün dinlere karşı saygılıdırlar. "Herkesin dini kendine, insan olduktan sonra çok önemi yok dinin" felsefesini geliştirmişlerdir. Karşılarındaki kişinin dinine nasıl saygı gösteriyorlarsa, aynı şekilde kendi dinlerine karşı da saygı gösterilmesini istemektedirler. Dini geleneklerine karşı hassastırlar. Kendi geleneklerinin fark edilmesini istemektedirler. Son yıllarda bayramlarını daha çok Müslüman Türk'ün kutladığını ve bu durumdan çok memnun olduklarını belirtmektedirler.

Müslümanlıkla ilgili bir geleneğin uygulanması sırasında kendilerine gelen mesajları esprili bir dille ve hoşgörüyü dayanarak cevaplamak geliştirdikleri başka bir stratejidir.

"Ramazan, Kurban Bayramı'nda mesela arkadaşların bazıları ilginçtir. Mesaj atıyorlar. "Jerry, bayramın kutlu olsun diyorlar". Tamam, bu aslında güzel bir şey... Şöyle güzel bir şey: Hani beni de kendilerinden görüyorlarsa güzel. Empoze etmeye çalışıyorlarsa güzel değil tabi ki. Ama biz de aynı şekilde cevap veriyoruz bazen mesela. "Kardeşim" işte diyorum. "Sana bir hediyem var. Seni çok yakın gördüğüm için. Noel bugün. Sana da bir şeyler aldım" diyorum mesela. Ama işte çok ilginç bir arkadaşım var mesela. (...) Her Cuma bana mesaj atar. "Hayırlı cumalar" biliyorsunuz telefonda çok şeydir hayırlı cumalar mesajı. Ben de "hayırlı pazarlar" mesajı atıyorum. Aramızda öyle espritüel bir şey vardır ama hiçbir zaman "bu nedir?" veya hiçbir zaman öyle bir mesajımız yok. Yani güzel bir şey aslında..." (Jerry, 39)

Levantenlerin genellikle problemi önlemeye yönelik stratejiler geliştirdikleri görülmüştür. En sık kullanılan strateji, din ile ilgili polemige girmekten kaçınmaktır. İslam ile ilgili hoşlarına gitmeyen şeyleri dile getirmemektedirler. Müslüman arkadaşlarını rencide edecek, üzecek söylemlerden kaçınmaktadırlar. Din ile ilgili konulara çok fazla girmemekte, karşılarındaki kişinin fikrine saygı göstermekte ve dini konularla ilgili tartışmalardan kaçınmaktadırlar. Yine de dini konunun açılmasını önleyememişlerse bu durumda kapalı cevaplar vermekte, konuyu kapamaya çalışmakta ya da konuyu geçiştirmeye çalışmaktadırlar. Kendi dinleri ile ilgili çok fazla bilgi vermemekte, çok detaya girmemektedirler. Bunun nedeni gerginlik yaratılmasını önlemek ya da üstünlük (senin dinin daha üstün, benim dinim daha üstün) tartışmasına girmemek olarak açıklanmaktadır. Polemige girebilecek kişilerle arkadaşlık etmekten kaçınmaktadırlar. Din ve ibadetler ilgili sorunu önleyici

başka bir strateji ise sorun yaşanılmayacak yerde yaşamaktır. Levantenler, kabul gördükleri, tanındıkları ve problem yaşamayacaklarına inandıkları yerlerde yaşamayı tercih etmişlerdir. İzmir şehri bu yüzden tercih edilmekte ve sevilmiştir. Katılımcılar sık sık bir sorunla karşılaşmalarını İzmir’de yaşamalarına bağlamışlardır. Sıkıntı yaşamamak için Levantenler, kozmopolit olan yerleri tercih etmişler ve oralarda kendilerini daha güvende ve daha rahat hissetmişlerdir. Başka bir strateji ise çok fazla ortada olmamaya özen göstermektir. Din ile ilgili ibadetlerini dışarıda göze batacak şekilde gerçekleştirmemektedirler. Yapılan aktiviteler kilise içinde kalmaktadır. Farklı bir dinden olduklarını gösteren en büyük etmen takılan ya da üstünde taşınan sembollerdir. Haç bunlardan biridir. Görünür olmamayı bir strateji olarak benimseyen Levantenler, haç takmayı çok tercih etmemektedir. Eğer takıyorlarsa büyük haçlardan ziyade küçük haçlar ya da gamalı haçlar tercih etmektedirler. Takılan hacin göz önünde olmaması için giysinin içerisine gizlenmesi de başka bir stratejidir.

“Haç takmıyorduk. Böyle bir göstermelik şeye de hiçbir zaman ihtiyaç duymadık. Zaten bunu göstermekte gerekmiyor. Takacak olsam da içimde tutmayı tercih ederim. Yani bazen evet görüyorum. Ya sonradan Hristiyan olanlar daha bağınaz. Kocaman haçlar takıyorlar gözüne sokar gibi. Yani bu dediğim gibi din bana göre Hristiyanlık olsun, Müslümanlık olsun veya başka bir din olsun. Bu yaşam felsefesidir. Yani bu tür tabusal şeylerle ya da görsel efektlerle ispat etme ihtiyacı görmüyorum açıkçası.” (Patrizia, 53)

“Haç takma... Eşim mesela, ben eşimi uyarırdım çünkü babaannemden gelme bir yadigâr vardı. Biraz büyükte bir haç açıkçası... Ben taktığım zaman biraz daha küçük bir tane takıyorum mesela ben özellikle Kudüs hacı takıyorum. Daha kare bir şekildedir. Tam haç bağırıyor belki. Bulduğum ortamdan dolayı açıkçası. Eşimi de uyarıştım. Eşime de “biraz büyük bir haç lütfen takarken içine tak.” demiştim. Kendisi de yabancı çünkü. Buradaki şeyi de bilmiyor ama açıkçası uyarmak gereğinde bulundum evet.” (Jerry, 39)

Kiliselere ve sinagoglara, din adamlarına karşı yapılan terör saldırıları Levantenlerin korku içerisinde kiliselere gidip ibadetlerini yapmalarına yol açmıştır. Ancak İzmir’de katılımcılar böyle bir olay yaşamadıklarını üstüne basarak belirtmişlerdir. Ama yine de bu tür olaylar huzursuz olmalarına yol açmıştır. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ibadetleri sırasında kiliseye yönelik bazı güvenlik önlemleri almış ya da artırmıştır. Herkes kiliselere girememektedir. Ayinler sırasında kilisenin dışında sivil polis beklemektedir. Güvenlik nedeniyle saat 12

ayinlerinin kaldırılması, Meryem Ana ayinleri sırasında bazı yasakların getirilmesi yine güvenlik nedeniyle devletin aldığı tedbirlerdendir. Levantenler, geleneklerine ait ve bugün gerçekleşmeyen bu ayinleri nostaljik olarak hatırlamakta ve artık gerçekleştirilememesinden dolayı hayal kırıklığına uğramaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Anayasa tarafından güvenceye alınan laiklik ilkesi doğrultusunda İslam Dini'nin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işlerini ve ibadet yerlerini yürütmektedir. Diyanet işlerinin amaçlarından birisi din konusunda mezhep, anlayış ve uygulama ayrımı yapmadan vatandaşlık esasına göre hizmet sunmaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı Resmî web Sayfası, Temel İlke ve Hedefler). Devlete bağlı bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığının görevi Sünni İslam anlayışının desteklenmesi ve gereklerinin yerine getirilmesini sağlamasıdır (ABD Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye). Diğer dinlere mensup kişilerin bu durumdan rahatsızlık duydukları görülmüştür.

6.2.3. Hristiyan ve Müslüman Dini Bayramlarının Kutlanış Şekli ve Levantenlerin Sosyal Hayatlarındaki Yerleri ile İlgili Söylemler

Levantenler için din, onları birleştiren bir unsur olmuştur. Bayramlar ise insanların birlikte geçirdikleri ritüellerdir. Gündelik hayatımızı renklendirip zenginleştiren bayramlar, kutlanma biçimlerinin ve kurallarının gelenekler tarafından belirlendiği birtakım gösterilerden oluşan özel günlerdir. Yılın belli günlerinde kutlanan ve takvime bağlılık gösteren bayramlar grup kimliğinin dışa vurulduğu sosyal ve kültürel içerikli kurumlardır. Birleştirici, canlandırıcı, eğitici, rahatlatıcı olmak üzere çok amaçlı ve çok işlevli bir yapıya sahiptir (Türkyılmaz, 2016, s. 31-32). Bu bölümde ilk olarak Hristiyan dini bayramlarının Levantenler tarafından Türkiye'de nasıl kutlandığı araştırılmış ve bu bayramların Levantenlerin sosyal hayatlarındaki yeri ve önemi sorgulanmıştır.

Hristiyanların iki tane büyük dini bayramı vardır. Bir tanesi Noel, diğeri de Paskalyadır. Noel, İsa'nın doğumunu (24 Aralık), Paskalya ise İsa'nın çarmığa gerilip, ölümünden sonra göğe yükselişini simgeler. Dolayısıyla Noel neşe içerisinde kutlanırken, Paskalya'da bir hüznün mevcuttur. Levantenler, iki büyük dini bayramı

tüm Hristiyan dünyası gibi büyük bir coşkuyla kutlamaktadır. Dini bayramlar, katılımcılar tarafından aile bayramları olarak görülmektedir. Bütün ailenin bir araya geldiği, aile bağlarının kuvvetlendiği, özel yemeklerin yapıldığı, İzmir dışında olan aile bireyleriyle bir araya gelindiği, birleştirici bir yapıya sahip özel günler olarak anlamlandırmaktadırlar. Levantenlerin Noel'e daha çok önem verdikleri açıktır. Paskalya ise ikinci önemdedir. Katılımcılar sık sık İtalyanca bir deyim dile getirmişlerdir: “Noel Bayramını ailenle, Paskalyayı istediğin kişi ile geçir.” Levantenlerin Türkiye’de azınlık konumunda olmalarının aile bağlarını daha da kuvvetlendirdiği düşünülebilir. O yüzden Levantenler arasında Paskalya da aile ile geçirilen bir bayram olarak kutlandığı görülmüştür.

Bu bölümde ilk olarak bu bayramlarla ilgili Levantenler tarafından uygulanan ritüellere bakılmıştır. Noel sözcüğünün kökeni doğum anlamına gelen Latince “Natalis” kelimesidir. Fransızcaya “Noel” olarak geçmiştir ve bu sözcük Türkçeye de Fransızcadan geçmiştir (Güneş, 2012, s. 196). Noel zamanı 24 Aralık ve 25 Aralık günleri iki yemek olmaktadır. Bazı Levanten aileler yemekleri gece düzenlerken bazı aileler öğle yemeği olarak yemektedir. Bu yemeklerde bütün aile bir araya gelmekte ve zengin bir sofraya etrafında toplanmaktadırlar. Aileyle birlikte Noel gününden önce Noel ağacı kurulmakta ve Noel gecesi ağacın etrafında hediyeler açılmaktadır. Öncesinde öğle yemeği olarak yenilen Noel yemekleri Türkiye’de Levanten bireylerin iş yerlerinden iki gün izin alamaması sebebiyle akşam yemeklerine dönüştürülmüştür. Bir bağlamda bayram kutlamalarının şeklinin ve ritüellerinin Türkiye’ye adapte edildiği görülmektedir. Noel yemeği ile ilgili her ailenin farklı yemek alışkanlığı bulunmaktadır. Bazı aileler özellikle Bornovalı Levantenler, kestane ve pilavla doldurulmuş hindi tüketirken; bazı aileler balık, bazı aileler de domuz salamı yemektedirler. Noel zamanı kermesler düzenlenmektedir. Kiliselerde düzenlenen bu kermes geleneğini Levantenler günümüzde de devam ettirmeye çalışmaktadır.

Noel dönemi, yardımlaşmanın önem kazandığı ve ön plana çıktığı bir yapıya sahiptir. Bazı katılımcılar Noel yemeklerine yalnız, ailesi olmayan ya da yardıma muhtaç kişileri davet ettiklerini belirtmişlerdir.

“Her sene şöyle bir şey yapıyorum ben Noel’de. Ailemi çağırıyorum Noel yemeğine. Normalde Noel artık aile anlamına geliyor. Ama ben biraz daha dini boyutuna bakıyorum. Noel

aslında belki sırf Noel’de değil de Noel’de biraz daha bir efor harcamalıyız yardıma muhtaç insanlara veya aile olmayanları da bir araya getirmek için. Noel yemeğinde ben kiliseye gidip de muhtaç olanlar var. Onları çağırıyorum. Rahibimizi çağırıyorum ama aynı zamanda da yani şöyle bir şey yaptım. Burada askerler var. Yurtdışından gelen NATO’daki askerler var. Ailelerinden uzak kalıyorlar. Noel günü bu çok üzücüdür. İşte bu kilisedeki muhtaçlar, askerler, kendi arkadaşlarım ama aynı dinden olmayan arkadaşlarım ve... Bu arada muhtaçlarda çok ilginç yani... Mesela her yerde yani bunu şey için söylemiyorum yani olduğumuz yer için söylemiyorum. Böyle bir şey için değil de hani bulunduğumuz konum itibari ile şair Eşref Bulvarında oturuyorum Alsancak’ta. Sokağımda çok affedersiniz gece hayatı olan bir sokak yani gece hayatından bazen eğlence değil de öbür türlü. Onlara da birer tabak ayarlayıp, onlar da geliyorlar mesela. Birer tabak veriliyor. Yani böyle yaptıkça da çevremde biraz bayramımı kutlayan oranı daha da geliştirdi ki. Böyle bir kutlayanlar var ama dediğim gibi daha çok mesajlarla, aramayla oluyor.” (Jerry, 39)

“Benim annemle babam 24’ü akşamını ailecek değil hani biz beraber tabi ki de geçirirdik. Yalnız etrafımızda yalnız kalan insanları çağırırdık 24’ü akşamı için. Yani ne olur işte çocukları veya torunları başka ülkede yalnız işte bir çift onlar kesinlikle gelirdi ve her zaman yalnızları çağırırdı annemler. 25’i ise halamlar, kuzenler işte hep beraber ve domuz jambonu işte. İlla birisi Avrupa’dan domuz jambonu getirirdi, onu keserdik, pilavla filan bu yenirdi. Ama 24’ünde dediğim gibi sana daha çok yalnız olan yaşlıları evimize çağırırdık.” (Raimondo, 42)

“Çok güzel. Hep bizim evde toplanırdı. Ben de kızardım. “Niye hep bizim eve geliyorlar, niye biz başkasının evine gidilmiyor?” diye. O dönemde hani evli olmayıp ya da ailesi olmayıp tek başına olan insanlar, hep dedem bizim eve toplardı onları. Ben de tabi çocuktum. Hep kızardım dedeme. “Niye bize geliyor onlar?”, “niye biz onlara hiç gitmiyoruz?”, “yine mi geldi onlar bize?” diye.” (Silvia, 51)

Günümüzde Müslümanlarla iletişimin artmasıyla ve Müslüman evliliklerin çoğalmasıyla birlikte Hristiyan bayramlarının kutlamalarına Müslüman Türkler de eşlik etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda Müslümanlar ile Levantenlerin gündelik hayatta kesiştikleri alanlar daha da artmıştır. Müslüman gelinler, bayramlarla ilgili gelenek ve görenekleri, ritüelleri ve mutfak kültürünü öğrenmekte, genç kuşak Levantenlere aktarılmasında onlarda etkili olmaktadır. İzmir Levantenlerinin sayısının da azalması bayramların Müslümanlarla beraber kutlanmasına yol açmıştır. Noel yemeklerine sadece Müslüman eşler değil, Müslüman Türk arkadaşlar da katılmaya başlamıştır. Müslümanlarla iletişim artıkça Levantenlerin görünürlükleri artmakta ve bayramlarını kutlayan Müslüman kişi sayısında artış olmaktadır. Böylece Müslümanlar onları tanıma fırsatı yakalamakta ve karşılıklı saygı ve hoşgörü artmaktadır.

Hristiyan dünyasında olduğu gibi Levantenler tarafından da büyük bir heyecanla kutlanan diğer bir bayram ise Paskalyadır. Paskalyanın tarihi her sene değişmektedir. Paskalyanın tarihi papazlar tarafından eski takvime göre hesaplanmaktadır. Hristiyan âleminde Paskalya; acı, ölüm ve yeniden dirilişi sembolize edecek şekilde üç gün boyunca kutlanmaktadır (Güneş, 2012, s. 188). Baharda dolunaydan sonraki ilk pazar günü kutlanan Paskalya, Hristiyanlar için çarmıha gerilen İsa Peygamberin dirilmesini simgeleyen "geçiş" anlamına gelir. Hristiyan Paskalya bayramı, Yahudi Fısıh Bayramı ile ilişkilidir. Yahudiler için Kızıldeniz'den geçiş ve Hristiyanlar için ölümden yaşama geçiş aynıdır. İkisi de sonsuz yaşama çağrısıdır (Fête de Pâques, Erişim Tarihi: 20.12.2020). Paskalya bayramından önce 40 gün oruç tutulmaktadır. Katolik inancına göre sevilen şey 40 gün süre ile tüketilmez ya da belli günler et yenilmez. 40 gün öncesindeki 10 gün boyunca karnaval yapılmaktadır. Levantenler karnaval süresince eğlenir ve içer. Değişik kıyafetler giyer ve evlerde toplanarak kutlar. Eskiden karnaval dışarıda gerçekleşirken günümüzde evlere hapsolmuştur. Levantenlerin dini ritüelleri ile ilgili geleneklerinde görünmez olmayı tercih etme stratejileri burada da tespit edilmiştir. Bayramdan bir hafta önce kiliselerde aktiviteler düzenlenir, çörekler yapılır ve yumurtalar boyanır. Karnaval kelimesi Latince et anlamına gelen "carn" ve elveda anlamına gelen "vale" kelimelerinin birleşiminden türemiştir ve ete veda anlamına gelmektedir. Katoliklerde, hayvansal ürünlerden uzak durulan büyük perhiz öncesi gerçekleştirilen eğlencenin ismi olarak gündelik dile geçmiştir (Süryani Mutfak Kültürü ve Yemekleri, Bilim ve Sanat Vakfı, Bisay e-arşiv). Karnaval, putperest izlere sahip Hristiyan dünyasına ait kutlamalardan biridir. Bir görüşe göre Hristiyanlık öncesi dönemde baharın geldiğini ilan etmek amacıyla kutlanan karnaval, Hristiyanlığın kabulüyle birlikte oruç öncesi eğlenceye dönüşmüştür (Güneş, 2012, s.187-188).

Paskalya denilince akla gelen ilk şey yumurtadır. Paskalya ile yumurtanın ilişkisi 12. yüzyıla kadar gider. Orta çağda yumurtalar çok değerli alışveriş nesnesidir. Ayrıca yumurta bereketi simgeler. Bu gelenekte İsa peygamberin tekrar canlanması civcivin yumurtadan çıkışına benzetilmiştir (Güneş, 2012, s. 190). Yumurta boyanmasına ise ilk kez 13. yüzyılda rastlanılmıştır. Oruç esnasında yumurta yemenin yasak olması nedeniyle oruç süresinde yumurtalar biriktirilmiştir.

Biriken yumurtaları taze yumurtalardan ayırt etmek amacıyla da yumurtalar boyanmıştır. Günümüzde yapılan yumurta boyama âdetinin çıkış nedeni budur (Güneş, 2012, s. 190). Evangelistler, yumurtaları boyaması ve saklaması için birini görevlendiriyorlardı ancak 17. yüzyılda Evangelistler yumurtaları boyayan ve saklayan kişiyi onlar için bereket ve doğurganlığı simgeleyen tavşan olarak değiştirmiştir. Zamanla hayvanların yumurtaları dağıtma fikri kabul görmüştür. Bu görev için farklı yerlerde farklı hayvanlar kullanılmıştır. Ancak 19. yüzyılda bütün cemaatler tavşan üzerinde anlaşmıştır. Tavşanın paskalya zamanında dağıttığı yumurtalar farklı renk ve desenlerdedir (Güneş, 2012, s. 190). Paskalyada kuzu pişirilmektedir. Fransa ve birçok Avrupa ülkesinde Paskalya kuzusu, Paskalya menüsünde yer almaktadır. Paskalya kuzusu İsa'nın kurbanıdır. Paskalya kuzusu aynı zamanda Yükselen Mesih'i sembolize eder (La Croix & Croire, D'où viennent les traditions de Pâques (Paskalya Gelenekleri nereden geliyor), Erişim Tarihi: 20.12.2020). Levantenler de paskalyada kuzu pişirmektedir. Paskalya zamanı perşembe günü küçük bir yemek düzenlenir. Bu yemek İsa'nın son yemeğini temsil eder. Cuma günü mercimek yenilir. Mercimek yemek et yememe orucunun bir ritüelidir. Genellikle 40 günlük perhizde her cuma mercimek yenilir. Mercimek, Meryem Ananın gözyaşlarını simgeler. Cumartesi akşamı yine küçük bir aile yemeği verilir ve pazar günü evde büyük bir aile yemeği düzenlenir. Bu yemekte akrabalar bir araya gelir. Havanın güzel olması durumunda aileler yazlıklarda da toplanabilmektedir.

Katılımcılar günümüzde kutlanan bayramlar ile geçmişte kutlanan bayramlar arasında büyük bir farkın olduğunu belirtmişler ve çocukluklarındaki bayramları büyük bir özlemle anmışlardır. Çocukluklarındaki bayramlar daha eğlenceli, daha heyecanlı, daha coşkulu, daha güzel, daha keyifli ve en önemlisi daha kalabalık geçmiştir. Bütün akrabalar bir araya gelmekteydi. Yurtdışında olanlar bu tarihlerde ailelerinin yanına dönmekteydiler. Bayram hazırlıkları, temizlik, yemeklerin yapımı, bayram giysilerinin temin edilmesi büyük bir titizlik ve heyecanla yapılırken günümüzde aynı özen ve heyecanın bulunmadığı Levantenler tarafından belirtilmiştir. Bayramların eski tadının olmamasının nedenleri; kuşakların birbirinden kopuk olması, dinin artık Levantenleri eskisi kadar bağlayan bir etkiye sahip olmaması, taşınanların, göç edenlerin çok olması, İzmir'de kalan Levantenlerin

sayısının çok azalması, Levanten sayısının azalması ile birlikte Levantenlerin yalnızlaşması, aileyi toplayan büyüklerin vefat etmesi, çekirdek aileye dönülmesi ve kutlamaların daha çok herkesin kendi çekirdek ailesinin toplanması ile yapılması, eski kuşakların dinine daha bağlı olması, doğurulan çocuk sayısının azalması sonucunda akraba sayısının azalması ve günümüzde ailelerin, akrabaların birbirinden kopuk olmasıdır. Bir başka nedeni de genç kuşakların bayramlara önceki kuşaklar kadar ilgi göstermemeleri olabilir. Bunun bir nedeni genç nesillerin önceki nesiller gibi dindar olmamaları ve hızlı çalışma ve kent hayatından dolayı böyle etkinliklere artık çok fazla zaman ayıramamalarıdır. Bayramların çocukluk döneminde daha heyecanlı geçmesinin bir nedeni de Hristiyan inancında çocukları cezbedecek çok fazla görsel ve mistik şeyin olmasıdır. Noel babanın çocuklara hediye getirmesi, yumurtaların boyanması gibi olgular çocuklara eğlenceli gelmekte ve unutulmaz anılar oluşturmaktadırlar. Güneş'e göre (2012, s. 199), Hristiyan aileler çocuklarını dini konularda dolaylı ve eğlenceli yollarla eğitmektedirler. Bu bağlamda Hristiyan inancında her dini günün çocuklara yönelik bir yansıması bulunmakta ve Hristiyan çocuklar kutlamalara bir şekilde dâhil olabilmektedir.

İsim günleri ve 15 Ağustos tarihine denk gelen Meryem Ana günü de Levantenler için önemlidir. Hristiyan dünyası, 15 Ağustos tarihinde Hz. Meryem'in gökyüzüne yükselişini kutlamaktadır.

“Braggiotti: İsimlerimiz, özellikle eskiden, bir aziz ve azizenin ismi olurdu. Örneğin Aziz Polikarp'ın adı veriliyor size. Bu azizin ölüm yıldönümü örneğin 1 Şubat ise 1 Şubat sizin isim gününüz oluyor. Bizim nesille beraber bu gelenek neredeyse bitti ama benim annem, babam, anneanneler hiçbir zaman yaş günlerini kutlamazlardı. İsim günleri vardı ve arkadaşları bildikleri için o gün kutlamaya gelirdi. Babamın adı Charles'tı ve Aziz Charles günü 4 Kasım'dı. Annem her 4 Kasım günü hazırlanırdı ve herkes bize gelirdi. Yaş günleri aile arasında olur geçirdi ama isim günlerinde arkadaşlar, akrabalar herkes hatırlayıp gelirdi.” (Yeni Asır Gazetesi: Levanten Mutfağı Kitaba Girdi, Erişim Tarihi: 22.11.2020).

Yine de günümüzde hâlâ iki büyük bayram, Levantenler tarafından büyük bir heyecanla kutlanmaktadır. Artık sayılarının çok az olmasından dolayı aynı heyecan olmasa da aileler bu özel günlerde bir araya gelmekte ve aileleriyle birlikte olmaya devam etmektedir. Levantenler gelenekleriyle var olmaya çalışmaktadırlar. Tüm aile bireyleri bayramlaşmalara katılmakta ve gelenekler bu şekilde gelecek kuşaklara

aktarılmaya çalışılmaktadır. Dini bayramların Levantenlerin bir araya gelmesinde ve sosyalleşmelerinde önemli işlevlerinin bulunduğu düşünülmektedir.

Öte yandan zaman içerisinde güvenlik önlemleri nedeniyle kamusal alanda uygulanan bazı ritüellerin değiştiğini, bu ritüellerin cemaat içerisinde dikkat çekmeden evlerde yapıldığına ya da dışarıda da yapılırsa bazı kısıtlamalar ile yapıldığına tanık olunmuştur.

Motif kodu: d700 hayal kırıklığına uğramış kişi (person disenchanté): eski bayramlara nostalji, “ah o eski bayramlar”

İzmir dışına gerçekleşen göçlerle birlikte Levantenlerin sayısının azalması ve aralarındaki bağların gevşemesi, kalabalık ve coşkulu geçen çocukluk dönemindeki bayramları değiştirmiştir. Çocukluktaki bayramlar bir nostalji olarak kalmıştır. Günümüzde bayramlar daha az kişiyle kutlanmakta, hazırlıklar ve bayramlaşma esnasında eski heyecan duyulmamaktadır. Diğer önemli bir nokta da günümüz bayram kutlamalarına Müslüman Türklerin de dâhil olmasıdır.

Tablo 57. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Eski Bayramlara Nostalji, "Ah o Eski Bayramlar"

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Mesela 24'ü akşamı benim annemle kayınvalidem sıcak hiçbir şey girmezdi masaya. Bir de balık türü girerdi hep. Nedense karnabaharda giriyordu. Onun sebebini onlarda bilmiyordu ama şimdi burada da değişmeye başladı her şey. Salamını koyuyor, bilmem nesini koyuyor. (...) pazar günü bayram. Sevindiriz, sarılırız. Kuzu pişirilir. Hani nasıl kurban... Eskiden babam kuzu alırdı mesela. Beslerdik onu. Her taraf çimenlikti, her taraf bahçelikti. Bahçemiz de vardı. Şimdi tabi ki hazır kuzu alıp yapıyoruz.	Çocuklukta kutlanan Noeller, geleneksel yemeklerin yapıldığı bayramlar olmuştur. Günümüzde bayram sofralarına geleneksel yemekler haricinde de yiyecekler konulmaktadır. Ancak katılımcı sadece geleneksel yemekler yapmaya devam etmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Monica, 48	Dini bayramlar evet şöyle aslında biraz hani küçükken baya coşkulu geçirdi. Hani biz küçükler için çok fazla anlam ifade eden şeyler olurdu. Şimdi Noel baba geliyor ne bileyim işte Paskalya 'da yumurtalar aranıyor vs., vs,... gibi... Hazırlıkları ayrı bir heyecanlı olurdu. İşte Noel ağacının kurulması başlı başına törenle kurulurdu işte birkaç hafta öncesinden. Ben çok küçükken amcam gelirdi. Babam olmadığı için amcam gelirdi özel olarak. İşte elektrik tesisatını kurar bilmem nesini yapar filan. O günleri hep böyle ipe çekerek beklerdik. Daha sonra işte Noel günü veya işte Paskalya günü hep beraber giyinilir, süslenilir, püslenilir, kiliseye gidilir, ayin yapılır, ayin çıkışı herkes birbirini tebrik eder, sonra da bizim evde hani çekirdek aile daha doğrusu ailenin bütün fertleri toplanırdık. Bir on küsur kişi olurduk. Yemekler yenir, çocuklar hediyelerini açar, vs... İşte Paskalyaysa Paskalya çikolataları kırılır, onlar yenirdi. Şimdi yine var. Yok değil. Yine yapıyoruz o işi fakat ne bileyim ben herhalde büyüdüğüm için belki o eski heyecan kalmadı tabi ki. Şu an kızım için hani o heyecanı devam ettirmeye çalışıyorum. Gerek Noel hediyeleri olsun gerek işte yumurta boyamaydı vs. onları devam ettirmeye çalışıyoruz.	Çocukluk döneminde hatırlanan bayramlar kalabalık Noel yemeklerinin olduğu bayramlardır. Günümüzde Levantenlerin sayısının azalması, kalabalık bayram kutlamalarının nostalji ile hatırlanmasına yol açmaktadır. Bayram ritüellerinin yerine getirilmesi çocukların da bu geleneği öğrenmesi için yapılmaktadır.
Patrizia, 53	Dini bayramlar bizde Bayraklı'da bizim eski sakız tipi Rum evi şeklinde müstakil, bahçeli, büyük bir evimiz vardı. O yüzden babam da çok sosyaldi. Severdi misafiri. Her bayram mutlaka bizim evde bir kalabalık olurdu. Misafir olurdu. (....) Bayramlarda mutlaka evimiz doluydu. Nedir? Noel'de mutlaka 15, 20 kişilik bir sofraya düzenlenirdi. Kalabalık olurduk. Babam başta olmak üzere mutfakta günler öncesi hummalı bir çalışma yapılırdı. Çok zengin sofralar, hani olmazsa olmaz mezeler vs. vardı. Şimdi tabi daha az, daha rafine... Ben mesela yine yapıyorum Türk arkadaşlarımı davet ediyorum genelde. (...) Her zaman aile içinde olamıyoruz çünkü. Aileler kendi içlerinde karıştığı için ben tek kaldım. O yüzden hani ablamlar artık çok genişledi. Bazen katılıyorum, bazen katılmayıp kendim bireysel yapıyorum bu davetleri ama Türk Müslüman arkadaşlarıma.	Çocukluk dönemindeki bayramlar, kalabalık bayramlar olarak hatırlanmaktadır. Günümüzde fazla Levantenin kalmaması ve bayramların çoğunlukla çekirdek aile şeklinde kutlanması Levantenleri yalnızlaştırmaktadır. Yalnız kalan katılımcı, Noelleri Türk arkadaşları ile kutlamaya başlamıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Çok çok güzel ve çok keyifliydi. İşte en çok da benim şu anda açıkçası eksikliğini gerçek anlamda hissettiğim bu. Ama tahmin ediyorum benim gibi bütün yaşlıtlarım için de bu geçerli çünkü maalesef büyüklerimizi kaybediyoruz. Böyle olunca sürekli daha yalnız kalıyorsunuz. İşte ben Noel bayramlarında teyzem, teyzemin eşi, halam, onun eşi, onun çocukları, kuzenler yani yemeklerde bizim 20, 25 kişi olduğumuzu çok net hatırlıyorum çocukken. Noel baba gelirdi, hediyelerini getirirdi, açardık, eğlenirdik, çok çok güzeldi, çok keyifliydi. İşte saat 12’de gece 12 ayını vardı mesela. Noel ayını... Oraya giderdik. Orada işte dediğim gibi arkadaşlarla beraber olurduk, değerlendirirdik, bana şu geldi, bu hediye aldık, budur. Yani bir heyecan vardı. Artık o yok. Gerçekten samimi söylüyorum yok. Yani sonuç olarak teyzem, halalarım, hepsini kaybettik. Vefat ettiler yaşları gereği tabi ki. (...) Paskalya zamanları mutlaka Şirinyer’e, Buca’ya gidilip, Bucalı kasaplardan oğlak eti alınır. Yani böyle tipik şeylerle, alışverişler öyle geçerdi. Dolayısıyla bir de tek çocuk olmanın da dezavantajı var. Ama işte çok şükür eşimle beraber ve oğlumla, arkadaş gruplarıyla artık, Türk arkadaşlarımız var etrafımızda. Onları da davet ederek çok güzel bir şekilde Noellerimizi kutlamaya devam ediyoruz ama dediğim gibi o eski şeyler yok. Hani mistik şeyi kalmadı.	Çocukluk dönemindeki bayramlar, bütün akrabaların buluştukları, kalabalık sofraların kurulduğu günler olmuştur. Aile büyüklerinin ölümü ile kalabalık geçirilen bayramlar tarihe karışmıştır. Katılımcı, günümüzde bayramları Müslüman eşi, çocukları ve Türk arkadaşları ile geçirmektedir.
Tomaso, 50	O konuda da annem biraz daha yani dine de daha bağı yüksek bir insan olduğu için hazırlıklardan tutun, bütün kutlamaya kadar her şey daha komple kutlanırdı. Yani bir Noel’de, Paskalya bayramında özellikle bazen isim günleri, annemin isim günü yani azizlerin isim günleri filan olduğunda ama özellikle Noel ve Paskalya daha uzun süreli kutlanırdı. Temizliğinden tutun, hazırlığına kadar, yemeklerine kadar daha komple olurdu. İnsan yakınlarını kaybedince maalesef arka arkaya da kaybettik biz o dönemde, biraz tadı kaçtı. Yani eskiden çok kalabalıktık. O zaman daha farklı oluyordu. Yani kiliseye daha çok gidilirdi, daha uzun sürelerle bir kere, iki kere ya da sadece gününde değil de daha çok gidilirdi. Gerekli gelenekler yapılırdı, temizlikler ona göre yapılırdı, hazırlıklar ona göre yapılırdı. Yani her açıdan bir hazırlık yani hem ruhsal hem de bedensel hem de yani dinen de daha farklı olurdu.	Çocukluk dönemindeki bayramlar, bütün akrabaların bulduğu kalabalık bayramlar olmuştur. Aile büyüklerinin kaybedilmesi ile bayramlar daha az kişi ile kutlanmaya başlamıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Laura, 66	Tabi bir aile bayramlarıydı. Her şeyden önce ona hazırlanırdınız. Mutlaka bir hazırlık vardı, giysi hazırlığı vardı çünkü o zamanlar ekonomik ne kadar şey olursa olsun yani o kadar rahat bir şeyimiz yoktu. Onun için de rahat da olsa hep böyle gelenektir. Mesela Paskalyada baharda denk geldiği için beyaz ayakkabı gidilir alınır, beyaz yeni elbise giyilir, işte arkadaşlarla Nedim'e gidilir. Kemeraltı'nda Nedim kunduracı vardı. "Gittin mi, ne aldın?" herkes o gün yeni giysileri, yeni ayakkabıları... Noel bayramında da bu aynı şekildeydi. Öyleydi yani bir hazırlık daha hissediliyordu bayram şeyi.	Çocukluk dönemindeki bayramlara hazırlıklar, alınan kıyafetler bile nostalji ile hatırlanmaktadır.
Alberto, 60	Annem sayesinde biz Hollanda'daki gelenekleri biraz öğrendik. Onun sayesinde bazı şeyleri uyguluyordu çünkü. Onlar örneğin Noel o kadar önemli değil Hollanda'da Nicolas'ın 6 Aralık onlar için daha büyük bir bayram. O bizde kutlanırdı örneğin. Bornova'da tek kutlayan aile bizdik. Hatta arkadaşlar dedi "Niye siz Noel'i iki defa kutluyorsunuz?" "Ya" dedim "Noel değil. Saint Nicolas'ın bayramı Hollanda için önemli." Çocuklara hediyeler verilir. Noel gibi ama daha küçük bir konseptte düşünün onu. Çocuklar çünkü meşhur Demre'deki papaz biliyorsunuz Saint Nicolas çocukları çok sevdiği için hediyeler dağıtırdı. Hollanda'da bu ana bayram olarak kabul edildi ve gemiyle böyle bir şey var ritüel var orada. Noel baba gemiyle gelir ve çocuklara hediyeler dağıtır. Bizde de o konsept kullanılırdı. (...) Noel'de büyük bir hazırlık yapılırdı. %90 bizim eve gelirdi bütün akrabalar. Ailemiz çok büyük değildi. İşte halam vardı. Halamın da tek kızı vardı. O da sonradan bir Amerikalı ile evlendi, yurtdışına gitti ve ondan biraz koştuk. Fakat çocukluğunda onlar da buradaydı. O zamanlar burada yaşıyorlardı. Onun için onlarla şey imkânı vardı. Hep beraber aşağı yukarı biz 4, babaannem 5, onlar 4, 9, 10 hala 11 kişi falandık yemekte genelde. Normal Bornova şeyi Hindi pişirmektir. Hindiyle her zaman iç pilavla doldurulurdu. Kestane ve iç pilavlı bir hindi yapılırdı. Noel pastası enteresandı. (...) Bizim çocukluğumuzda Noel baba devenin üzerinde golf kulübüne devenin üzerinde gelirdi. Aşağı yukarı yüz, yüz elli tane çocuk vardı. Onu beklerdi kulübün binasında. Günler önce, haftalar önceden bütün anneler o kulübe gider çünkü süsleme diye bir olay yoktu. Her şey elle yapılırdı hatırlıyorum bütün o balonlar, şeyler bütün o kulüp binası deli gibi süslenirdi Noel için sonra akşamüstü de anne babalar için de büyük bir balo organize edilirdi.	Levantenlerin farklı kültürden kişilerle yaptıkları evlilikler bayram ritüellerine bu kişilerin geleneklerini, âdetlerini, yemeklerini de eklemiştir. Katılımcının annesinin yabancı olması o ülkenin geleneklerinin de aile içerisinde uygulanmasını sağlamıştır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Francesco, 52	Artık kalmadı tabi çünkü o renkli kişilikler yok artık hayatımızda tabi. İşte dedemin evinde geçirdi. Hatırlarım dedemin evi de İtalyan Anaokulunun yan sokağındaydı. Yani Saint Joseph'e dönmeden o sokaktaydı. Orada toplanırdık. Tabi çok kalabalık olurduk o zaman. Babamın kardeşleri yurtdışından gelirdi. Bizde büyük bir heyecan olurdu. Acaba bize ne getirecekler diye? Almanya'dan gelen oluyordu, Yunanistan'dan gelen oluyordu. Tabi uzun bir masa yapılırdı. Herkes sıkış tepiş otururdu. İşte dedem başköşeye masanın. Şaraplar içilirdi, biralar içilirdi. Biralar, içkiler bittiğinde bizi bakkala yollarlardı. Ben çok kızardım. "Hadi git bitti, git al." İşte yani aile içinde, aile saadetinde bayramlar kutlanırdı. Öğleyin dedeye giderdik. Akşamı bizde toplanırlardı. Hep yemek.	Çocukluk dönemindeki kalabalık bayramlar büyük bir nostalji ile hatırlanmaktadır.

Müslümanlar, Levantenlerin bayramını her zaman kutlamışlardır. Bu bölümde Müslümanların Levantenlerin bayramını nasıl kutladıkları, Müslümanlar tarafından Levantenlerin bayramını tebrik etme düzeyleri ve şekilleri, zaman içerisinde kutlayış düzeyindeki değişiklikler ve değişikliklerin nedenleri sorgulanmıştır. Müslümanlar tarafından Levantenlerin dini bayramlarının kutlanması; "Mutlu Noeller" ya da "Mutlu Paskalyalar" şeklinde sözlü olarak tebrik edilmesi, telefon açılması, sosyal medyadan ya da telefonda kutlama mesajlarının gönderilmesi, komşuların Levantenlerin bayramını kutlamak için bayram sonrasında ziyaret etmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Levantenler, bayram için hazırladıkları yumurtalardan ya da çöreklerden Müslüman arkadaşlarına ve komşularına da vermektedirler. Müslümanlar, Levantenlerin dini bayramlarına saygı göstermekte ve ilgi duymaktadır. Günümüzde Noel yemeklerine Müslüman Türklerin de katıldığı görülmektedir. Levantenler, Hristiyan dini bayramlarında yardıma muhtaç Müslümanlara da destek olabilmektedir. Müslümanlar tarafından yapılan en sık tebrik şekli telefon açılması, sosyal medyadan veya telefonda kutlama mesajı gönderilmesi ve Levantenlere yapılan ziyaretlerdir. İzmir'de olmanın en büyük avantajlarından biri de Müslüman, Hristiyan ve Musevilerin beraber büyümesi ve karşılıklı birbirlerinin dini bayramlarını kutlamalarıdır.

Bu bayramlar; yumurta boyamak, yılbaşı ağacını süslemek gibi görsel bakımdan zengin bir kültürün yansıması olduğu için Müslümanların özellikle Müslüman çocukların ilgisini çekmektedir. Günümüzde Müslümanlar, yılbaşını

büyük bir heyecanla kutlamaktadır. Yollar ve evler süslenmekte, yılbaşı ağaçları kurulmakta, yılbaşı ağaçlarının altına alınan hediyeler koyulmaktadır.

“Biz yılbaşı ağacı yaptığımız zaman, o zamanlardan bahsediyorum benim çocukluğumda, bizim evlere gelirlerdi. Böyle hayretlerle “neden yaptınız?”, “Ne bu?”, “neden yapıyorsunuz?” derlerdi. Şimdi benim arkadaşlarım, Müslüman arkadaşlarım benden evvel yılbaşı ağacını süsleyip koyuyorlar. “Bak” diyorlar “biz de yaptık bu sene.” Ben diyorum “benim bayramım ben daha hazırlamadım. Size ne oluyor ya?” diyorum. Onlar benden daha hevesli.” (Silvia, 51)

Hristiyanlık inancının sinema, televizyon ve moda yoluyla gündelik hayatımıza girmesiyle beraber günümüzde baskın bir yapıda olması, ülkemizdeki bireylerin de bu kültürden etkilenmesine yol açmıştır. Paskalya, kıyafet balosu, yılbaşı etkinlikleri gibi kutlamalar Hristiyan kültüründen aktarılan kutlamalara örnektir ve ülkemizde de kutlanmaktadır (Güneş, 2012, s. 198-199).

Levantenler, dini bayramlarından ötürü genellikle yakın çevresindeki Müslümanlar tarafından tebrik edilmişlerdir. Yakın çevreden kastedilen ebeveynlerin arkadaşları, kendi arkadaşları, mahalleliler, komşular, Hristiyan olduklarını bilenler ve tanıdıklarıdır. Siyasetçi ve belediye başkanları olmak üzere ülke ve kent yöneticilerinin Hristiyan ya da Musevi dini bayramlarını kutlamamaları azınlık gruplarını üzmektedir. Ancak son yıllarda yakın çevre dışındaki kişilerin de Levantenlere bayram tebriklerinde buldukları ve bu tebriklerde bir artış olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu tür tebrikler, ülkenin yabancıları olarak değil, bir ferdi gibi görüldüklerini hissettirmektedir.

“Mesela iki sene önce başıma gelen çok güzel bir olay vardı. Şeye gitmiştim. Sevinç Pastanesi var Alsancak'ta. Oradan da tam Paskalya öncesi gittim çikolatalar satın aldım. İşte tam tezgâha gittim. Parayı ödediğim de alımda da yazmıyor bu ama “iyi bayramlar” dedi bana. Ben de çok hoş karşılamıştım çünkü bu kadar çikolata alınmaz tabi ki. Alınmasının tek sebebi vardır. O da dağıtılacaksa, bayramsa, şeyse ve hani üç aşağı beş yukarı da tahmin etti oradaki kişi. “İyi bayramlar” dedi. Yani öyle bir tebessüm ettim ki eve öyle bir tebessümle yürüdüm. Yani çok hoş, güzel bir şeydi.” (Jerry, 39)

Yine son yıllarda gelen bayram tebrikleri ile ilgili mesajlarda da artış olduğu ifade edilmiştir. Daha çok kişi tarafından Levantenlerin bayramı kutlanmaktadır. Bunun nedeni teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal medya ve telefonlardaki mesajlaşma seçeneklerinin artması, Levantenlere karşı farkındalığın yükselmesi ve Levantenlerin görünürlüğünün artmasıdır. Bu durum da küreselleşme ile birlikte

aslında yerelliğin de yükselmesi ve yerel grupların öneminin artmasını işaret etmektedir. Önceki kuşakların kapalı cemaat özelliklerinden çıkıp Türklerle daha yakın ilişki kurmaları ve Müslümanlarla evlenen Levanten sayısındaki artış da Levantenlerin tanınırlığını arttırmıştır. Farkındalığın artması, Levantenlere karşı sempatinin yükselmesine ve hoşgörü ortamının artmasına yol açmıştır. Dolayısıyla Levantenler dini bayramlarında daha fazla Müslüman tarafından tebrik edilmektedir. Önceki kuşakların daha kapalı cemaat özelliğine sahip olmasından ve Müslümanlarla daha az iletişimlerinin bulunmasından ötürü Müslümanlar tarafından bayram tebrikleri genellikle daha resmi düzeyde telefonlaşma, sokakta karşılaşıldığında tebrik etme ya da evlerine ziyaret şeklinde gerçekleşmekteydi. Müslümanlardan ciddi bir katılım çok fazla olmamaktaydı. Müslümanlarla kurulan ilişkiler derin, samimi ilişkiler değildi. Bu ilişkilerin daha da derinleşmesi karma evliliklerle gerçekleşmiştir. Müslüman evliliklerinin çoğalmasıyla birlikte Müslüman ve Hristiyanların arasındaki ilişkinin de dönüştüğü görülmektedir. Karma evlilikler sayesinde Müslüman gelinler ya da damatlar ailenin bir parçası haline gelmiş, dini bayramlarda kilisede ve aile yemeklerinde yer almış, ritüelleri öğrenmeye gayret etmiş ve Levantenlerin gelenek ve göreneklerine uyum sağlamıştır. Müslüman eşlerin bu âdetleri öğrenme ve uygulama konusunda hevesli ve titiz oldukları, dini ritüellere ve Levantenlerin dini duygularına karşı saygılı davrandıkları belirtilmiştir. Müslüman eşlerin, Levanten aileye uyum sağladığı görülmektedir. Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki ilişkilerin daha samimi bir boyuta taşınmasını sağlamışlardır. Bu şekilde gün geçtikçe Levantenlerin ve Müslüman yerel halkın arasındaki benzerliklerin arttığı ve aralarındaki farkın giderek kapandığı görülmektedir.

Levantenler tarafından Müslümanların dini bayramlarının kutlanış şekillerine baktığımız zaman ise Levantenlerin Müslümanların dini bayramlarını her zaman kutladıkları görülmektedir. Kutlama şekilleri çoğunlukla telefon ya da mesajla bayram mesajı iletme ya da karşılaşıldığında bayramlaşmadır. Çocukluk döneminde katılımcılar annelerinin Müslüman komşulara bayram ziyaretine gittiklerini anımsamaktadır. Bayram tebrik ziyaretlerinin çoğunlukla kadınlar arasında olması dikkat çekicidir. Diğer kutlama şekilleri ise çocukların en güzel elbiselerini giyip Müslüman ailelere el öpmeye gitmesi ve kendilerine mendil verilmesi, çikolata yollamak gibi bazı jestlerin yapılmasıdır. Ayrıca Müslümanlar Levantenlere kurban

etinden vermekte, kandil zamanları helva ya da pişi göndermektedirler. Levantenler, Müslümanların bu tarz davranışlarından mutluluk duymaktadırlar. Levantenler Ramazan ayında herkes gibi pide yediklerini belirtmişlerdir. Levantenler, komşularından ve arkadaşlarından oluşan yakın çevrelerindeki Müslümanların bayramını tebrik etmektedir. Son yıllarda Müslümanlarla evliliklerdeki artışlarla birlikte Müslüman bayramlarına daha aktif katılmaya başlamışlardır. Müslüman eşlerinin aileleriyle de bayramlaşmaktadırlar. Katılımcılar genellikle bayram sofralarında yer almanın Müslüman biriyle evlendikten sonra eşlerinin isteği ve eşlerine duydukları saygıdan ötürü gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Müslüman bayramları ile Hristiyan bayramları arasında farklar olsa da ortak noktaların aileyi bir araya getiren etkinlikler olduğu ve zengin bir menünün sofrada yer aldığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bazı katılımcılar ise kendilerinin ya da ebeveynlerinin Müslüman âdetlerini uyguladıklarını vurgulamışlardır:

“Mesela ben arkadaşlarımın ilk gün arkadaşlarımın orucunu da tutarım. Yani benim orucum değil, onların orucunu tutarım. Ve ilk iftarlarını ben alırım. “Ondan sonrası artık size kalmış” diyorum zaten. İlk gün benden...” (Jerry, 39)

“Şimdi tabi komşularımız vardı. Kurban Bayramı için babam enteresan bir adamdı. Her sene kurban keserdi. O da enteresandı. Her sene kuzu alınır. (...) Babam her sene ölünceye kadar bir kuzu kesti Kurban Bayramı'nda. O çok öyle değişik bir adamdı. (...) Dini bayramlar tabi ki kutlanırdı. Bir de babam bu konuda hassas olduğu için bence çünkü diğer Levantenlerin hiçbir zaman bir kurban kestiğini duymamıştım ben. Ne bileyim ben o biraz daha bayramlaşmayı ve şeyi, o ritüeli tutuyordu ve seviliyordu çünkü unutmayın o da bir tütün bölgesinden yani tütüncü bir aileden geldiği için köylülerle, köylülerle çok iç içeydi. Onun da hoşuna gidiyordu. Yer sofrasında yemek yemek, köylülerle muhabbet etmek, o şeyi benimsemişti. Onun için bizde biraz daha farklıydı. Öyle bir şeyimiz vardı, bağlantımız vardı diyebilirim.” (Alberto, 60)

6.2.4. Müslümanlık ile İlgili Dini Ritüeller ve Uygulanış Şekilleri ile İlgili Söylemler

Yüzyıllardır Müslümanlar ile birlikte yaşayan Levantenler, karşılıklı hoşgörü çerçevesinde bir harmoni içerisinde yaşamayı başarmışlardır. Karşılıklı birbirlerinin dinine saygı göstermek ve dini hassasiyetlerini göz önünde bulundurmamak uyum içerisinde yaşamının anahtarı olmuştur. Azınlık olmalarından dolayı Levantenlerin tolerans düzeylerinin Müslümanlara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Çoğunluğu Müslüman olan bir toplumda onlar da Müslümanların ritüellerine uyum sağlamışlardır. Müslümanların cenazelerine, düğünlerine katılmışlar, başörtüsü, oruç, kurban ve camiye gidilmesi konusunda özel bir hassasiyet geliştirmişlerdir. Gündelik hayatlarında Müslümanlarla birlikte gerektiğinde bu âdetleri sergilemişlerdir. Bu bağlamda dinleri farklı olsa da Müslüman âdetlerinin büyük bir kısmını ortak yaşamın bir sonucu olarak uygulamaktan çekinmemektedirler. Düğünlere, sünnetlere gitmekte, Cenaze namazında saf tutmakta, mevlitlere katılmakta, camiye girerken başörtüsü takmakta, yakınlarını kaybedince Müslüman komşuları ile helva karmakta ve lokma döktürmektedirler. Bazı örneklerde bir gün oruç tutulduğuna ya da Kurban Bayramı'nda kurban kesildiğine de rastlanmaktadır (Jerry, 39; Alberto,60). Müslümanlığa ait ritüelleri dini duygulardan öte; sosyalleşmek, arkadaşlarıyla birlikte olmak, arkadaşlarına karşı görevlerini yerine getirmek ve ihtiyacı olanlara yardım etmek için yaptıkları düşünülebilir. Bir başka nedeni de dışlanmayı engellemek olabilir. Aslında “biz de sizlerdeniz, farklı değiliz, aynı toprağın insanıyız” mesajı vermektedirler. Aynı şekilde Müslümanlar da Levantenlerin iyi ve kötü günlerinde beraber olmakta, düğünlerine cenazelerine katılmakta ve bunun için kiliseye gitmektedirler. Levantenlerin dini konularda daha açık oldukları görülmektedir. Levantenler, dini âdetlerden başka Türk örf ve âdetlerinden de etkilenmişler ve gündelik hayatlarında bu âdetlere uygun davranışlar sergilemişlerdir. Müslümanlar ve Levantenler karşılıklı birbirlerinin dinlerine saygı göstermişler ve dini konularda birbirlerinin hassasiyetlerini göz önünde bulundurmuşlardır. Levantenlerin azınlıkta bulunmasından dolayı onların daha fazla hassasiyet gösterdikleri ve dini konularda daha mütevazı oldukları düşünülebilir.

Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Ortak Yaşama Uyum, Müslümanların Dini Âdetlerine Saygı Gösterip Uygulama

Yüzyıllardır beraber yaşam sonucunda Levantenler, Müslüman âdetlerine uyum sağlamışlardır. Aşağıda bu husustaki söylemlere yer verilmiştir:

Tablo 58. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Ortak Yaşama Uyum, Müslümanların Dini âdetlerine Saygı Gösterip Uygulama

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Bir cenaze olduğunda camiye de gideriz, kiliseye de gideriz. Hani düğün için işte vs. bu tip şeylerde hiçbir zaman hiç “hayır ben gitmem. Ben orada işte saf tutmam vs.” gibi bir şey olmadı. Hani gidip saf tuttuğum da olmuştur, ne bileyim kiliseye gidip dua ettiğim de olmuştur	Bu toprakların insanları olarak Müslüman tanıdıklarının cenazelerine katılmakta, namaz sırasında saf tutmaktadırlar.
Jerry, 39	Lokma dökme... Arkadaşlarım için lokma dökme... Bizim kültürde yok ama onlardan gördüm ve bu güzel bir şey Türkler için. Müslümanlar için... O zaman onları sevindirecekse, onlar için yani onların bir yakınına kaybettiğinde yapalım. Öyle şeyler de oldu.	Katılımcı, Müslümanlarla ilgili âdetlerin de yeri geldiğinde yapıldığını belirtmiştir.
Jerry, 39	İşte sünnetlere gidiyoruz. Arkadaşların sünnetlerine gidiyoruz. Yani hiçbir zaman sünnette dans ettiğim de olmadı ama mutlaka gidilir. Mutlaka orada bir bulunulur. Şey yapılır.	Sünnet düğünlerine katılmaktadırlar.
Tina, 69	Ben camiye gittiğim zaman başımda örtüyle girerim yani. Her mevlide katılırım, her cenazeye katılırım. Her şeyi yapıyorduk yani.	Levantenler ve Müslümanlar uyum içinde yaşamayı başarmışlardır. Birbirlerinin dinlerine saygı göstermişlerdir. Cenazelerine, mevlitlerine katılmışlardır.
Patrizia, 53	Yani biz farkında olmadan onların kültürü içinde de yoğurulduğumuz için karma ya da bizimkiler harmoni şeklinde harmanlanmış şeyler olabiliyor. Mesela annem öldükten sonra komşuları geldi. Helva kardı. Kırkında lokma döktük gibi	Annesinin ölümünde komşuları helva yapmıştır. Annesinin ölümünün kırkında lokma dökmüşlerdir.
Francesco, 52	Benim iş yerimden de olsun ya da günlük hayatımda tanıdığım Müslüman kişilerin ben cenazesine de gittim, camiye de gittim cenaze namazı için. İşte keza onlar da öyle. Bizim bir kilisede cenazemiz olduğunda onlar da geldi. Sosyal açıdan yani herkesin örf ve âdetleri, şeyleri farklı ama biz artık Levanten olarak konuşuyorum, o kadar nesildir burada yaşıyoruz ki ve iç içe yaşıyoruz ki aslında o farklılıklar zamanla kayboldu yani bence hepimiz aynı şekilde, düzeyde yaşıyoruz.	Katılımcı Müslüman tanıdıklarının cenazelerine gitmektedir. Cenaze namazını kılmıştır. Katılımcı farklılıkların kaybolduğunu belirtmektedir.

6.2.5. Müslüman Türklerle Benzeşilen ve Farklaşılın Yönlr

Nesillerdir Müslümanlarla birlikte iç içe yaşayan Levantenler, zaman içerisinde Müslüman âdetlerine, gelenek ve göreneklerine uyum sağlamışlardır. Bu bağlamda Müslümanlarla benzer birçok nokta vardır ve mülakatlar boyunca benzerlikler katılımcılar tarafından sürekli vurgulanmıştır. Levantenler tarafından Müslüman Türkler; sıcakkanlı, yardımsever, vicdanlı ve insani olarak tanımlanmış benzer yönler olarak da bu yönler gösterilmiştir. Ayrıca, aileye bağlılık, çocuklara düşkünlük hem Levantenler hem de Müslüman Türkler açısından en çok değer verilen konuların başında gelmektedir. İki tarafta tek tanrılı dinlere inanmaktadır. Diğer benzer yönler ise alışkanlıklar, tatile düşkünlük, sosyal olmaları şeklinde belirtilmiştir. Müslüman Türklere kendilerini yakın hissetmekte, benzer noktalarının çok, farklılıklarının çok az olduğunu belirtmektedirler. Bunun nedenini de Türkiye’de doğup büyümeleri sonucunda Türk ve yabancı âdetleriyle bir arada büyümeleri, Anadolu olmaları ve yüzyıllardır burada bulunmaları, bu toprağın insanı olmalarına bağlamaktadırlar.

Levantenler ile Müslüman Türkler arasında yaşam tarzlarındaki farklar, dinlerinden kaynaklanan farklar ve Levantenlerin azınlık kimliklerine dayanan davranış farklarına dayanmaktadır. Dinden kaynaklanan farklar Müslümanlık ve Hristiyanlık üzerinden temellenmektedir. Türklerin çoğunluğu Müslümanlardan oluşurken, Levantenlerin dini Hristiyanlıktır. Kendilerini din üzerinden Türklere farklılaştırdıkları için dinlerini koruyabilmişler, Müslümanlığı seçmemişlerdir. Dinlerinden dolayı ibadetleri ve bayramları farklıdır. Müslümanlar din tarafından yasaklandığı için domuz eti tüketmemektedir ama Levantenlerin mutfağında domuz eti bulunmaktadır. Müslüman ya da Hristiyan olunmasından ötürü kültüre yansıyan noktaların olduğu da katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Kendilerini daha açık fikirli bulmaktadırlar. Ancak günümüzde Müslümanların da daha açık fikirli ve tartışmaya açık, sorgulayan bir yapıya büründüklerini görmektedirler. Katılımcılar ayrıca Müslümanlar arasında koyu Müslüman ayrımı da yapmışlardır. Onlara göre, laik kişiler ile farklar azalırken koyu ve tutucu Müslümanlarla farklar artmaktadır. Koyu Müslümanlarda ataerkil bir aile hayatı söz konusuysen, Levantenlerde eril gücün baskın olduğu bir aile düzenine çok rastlanmadığı belirtilmiştir. Bu noktada Levantenler kendilerini kadın-erkek eşitliğine önem veren modern bir noktada

konumlandırmaktadır. Ayrıca onlara göre, Levantenler içkiyi Avrupalılar gibi bir yaşam tarzı olarak yaygın bir şekilde tüketirken, Müslümanlarda tüketim daha sınırlı olabilmektedir.

Diğer bir farklılaşıl alanı ise yaşam tarzı ile ilgilidir. Aileden gelen Hristiyan ve Avrupalı kültür ile birlikte Levantenlerin âdet, gelenek ve görenekleri Müslümanlardan farklı olmaktadır. Örneğin Müslümanların evlerine ayakkabılar çıkartılıp girilirken, Levantenler ayakkabı ile evlerine girdiklerini belirtmişlerdir. Yaşam tarzından kaynaklanan gündelik sosyal yaşamları ile ilgili farklar geçmiş zamanlarda daha fazlayken, günümüzde bu farklar azalmıştır. Geçmiş zamanlarda Levantenler Avrupalı bir yaşam tarzı olarak partiler ve balolar düzenlemişler, tiyatro ve sanat sevgisiyle ön plana çıkmışlardır. Katılımcılar farklılıklar konusunda mekân ayrımı da yapmaktadırlar. İzmir’de yaşayan Müslümanlarla aralarında çok fark görmemektedirler. Ancak Anadolu’nun başka yerlerine gidildikçe özellikle ortasına ve doğusuna geçildikçe bu durumun farklılaştığını düşünmektedirler. Bunun nedeni İzmir’de yaşayan Müslümanları modern ve laik olarak algılamalarıdır.

Levanten kimliğinden doğan farklar ise çocuklarına yabancı isimlerin verilmesi ve evde konuşulan dil konusunda olmaktadır. Levantenler dışarıda Türkçe konuşurken evin içerisinde ağırlıklı olarak Türkçe haricinde bir dil kullanmışlardır. Müslüman Türkler ve Levantenler arasında çoğunluk ve azınlık olmaktan doğan farklar da bulunmaktadır. Levantenler azınlık olmalarından dolayı kendilerini güvenceye alan temkinli, korumacı davranış kalıpları geliştirmişlerdir. Levantenler biraz daha alttan alan, daha yumuşak, mütevazı, toleranslı, sabırlı ve hoşgörülü bir davranış tarzına sahipken, katılımcılara göre Müslümanlar daha sahiplenici, daha sert bir duruş sergilemektedir. Ayrıca onlara göre, Müslüman Türkler daha serbest hareket etmektedir. Ortaya çıkabilecek olumsuzluklara karşı, Levantenlerin kendilerini denetledikleri, konuşurken sözcükleri daha özenle seçtikleri düşünülebilir.

Yüzyıllardır beraber yaşam farklılıkları her geçen gün daha da azaltmaktadır. Müslüman kültürün içerisinde yoğrulmakta; kullandıkları dil, espriler ve deyimlerle, gündelik yaşamda kazanılan alışkanlıklarla Müslüman Türklere biraz daha benzemektedirler. Levantenlerin sayısının çok azalması, Müslümanlarla yapılan

evlilikler, Levanten cemaatinin kapalı özelliğinin kırılmaya başlanması, Müslüman Türk kültürü ile daha da karışmasına ve farklılıkların daha da azalmasına yol açacaktır. Öte yandan Levantenlerin farklılıklardan çok benzerliklere vurgu yaptıkları görülmüştür. Türk toplumu içinde var olmaya çalışan Levantenlerin zıtlıklardan çok birliğe önem vermeleri ortak yaşama isteklerinden gelmektedir. “Biz de sizlerdeniz” mesajı verilmektedir.

Motif Kodu: C450 Böbürlenme Tabusu: Azınlık Olmaktan Kaynaklanan Davranış Kalıplarındaki Farklar

Levantenlerin dikkat çekmekten kaçındıkları görülmüştür. O yüzden Müslüman Türklere oranla daha sabırlı, daha toleranslı, daha tutucu hareket etmektedirler ve mütevazı davranmaktadırlar. Bu bağlamda azınlık olmanın davranış kalıplarını şekillendirdiği düşünülebilir.

Tablo 59. Motif Kodu: C450 Böbürlenme Tabusu: Azınlık Olmaktan Kaynaklanan Davranış Kalıplarındaki Farklar

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Biraz daha, daha bireyin ifadesi biraz daha kapalı oluyor. Levanten biraz daha derinden, biraz daha alttan alıcı bir tavırla yaklaşıyor. E Levantenler biraz daha azınlıkta oldukları için her zaman bir tık daha toleranslı ve biraz daha nasıl diyeyim size? Hani anlayışlı yaklaşıyorlardı hep gördüğüm. Müslümanlar biraz daha hani sahiplenici, biraz daha yine çok toleranslı ama biraz Levantenlere göre biraz daha sert bir duruş sergiliyorlardı her zaman.	Azınlık olmak, Levantenlerin davranış kalıplarını şekillendirmektedir. Müslüman Türklere göre daha toleranslı, daha alttan alıcı davranmaktadırlar.
Jerry, 39	Levantenler biraz sabır konusunda çok iyi olduklarını düşünüyorum.	Azınlık olmaları, davranış kalıplarını şekillendirmektedir..

Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türklere Ve Levantenler Arasında Farklılıkların Azalması

Genç kuşakların önceki kuşaklar gibi kapalı toplum özelliği göstermemesi ve Müslümanlarla daha çok iletişim içerisinde olması, Müslümanları daha çok anlamaya, onların âdetlerini daha çok benimsemeye yol açmıştır. Aynı zamanda Türkiye’deki eğitim sisteminin daha iyi hale gelmesi, yabancı dil eğitiminin

çoğalması, Avrupa ülkelerine yakın olma çabası Müslümanların daha çok Avrupalı özelliklerini benimsemesini sağlamıştır. Bu bağlamda zıtlıklardan birliğe doğru zaman içerisinde bir değişim söz konusudur.

Levantenler, önceki kuşaklarda kendilerini Müslümanlardan ayrı konumlandırmışlar ve Müslümanları öteki olarak görmüşlerdir. Son nesillere kadar Müslümanlarla evlenmemelerinin sebebi budur. Ama günümüzde Müslümanlarla evlenen birçok Levanten'e rastlanmaktadır. Müslümanlarla evlilikler, farklılıkları daha da kapatmıştır.

Tablo 60. Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Müslüman Türkler ve Levantenler Arasındaki Farklılıkların Azalması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Çizgi azalıyor yani açıkçası Müslümanlar-Levantenler arasındaki ayrışmalardan ziyade Levantenlerin artık burada yaşamasından kaynaklı Müslüman kültürde biraz daha asimile olduğunu görüyoruz. Benim çevremdeki hani esprilerden tutun, espri anlayışından tutun buradaki, burada yaşayan en azından ciddi olarak burası ile kastettiğim Türkiye’de yaşayan Levantenlerde bunu biraz daha Türkleşmiş şekilde ifadeler, kullanımlar, günlük hayatta şeyler gibi. İşte örnek veriyorum, işte ekmek parası gibi, deyimler, atasözleri, konuşma şekilleri, işte ticaret yapma usulleri vs. bütün bunlar yavaş yavaş artık yani yerel kültüre bir şey yapıyor. Yerel kültürde biraz renkleniyor.	Farklılıklar giderek kapanmaktadır. Levantenlerin Müslüman Türklerle toplumsal iletişimlerinin artması ile birlikte yerel halkın düşünce yapısını öğrendikleri ve benimsedikleri görülmektedir.
Monica, 48	Şimdi İzmir’de doğmuşum, İzmir’de büyümüşüm, buranın suyunu, havasını almışım, yani buranın yiyeceklerini yemişim, ne diyeyim işte buranın ortamında her ne kadar ailem Levanten olsa bile bütün etrafım Müslüman sonuçta. Yani kapıdan dışarı çıktığım zaman Müslümanlığın nasıl diyeyim Türkiyeliyim yani sonuç itibari ile. Öyle olunca çok çok farklı bir hayat sürdürdüğümü sanmıyorum Müslüman ailesinden. Böyle olunca çok fazla bir fark göremiyor insan.	Levantenler, Müslüman bir ülkede büyüyerek yerel halkın kültürünü de öğrenmekte ve kendi kültürünün içine almaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Francesco, 52	Sosyal açıdan yani herkesin örf ve âdetleri, şeyleri farklı ama biz artık Levanten olarak konuşuyorum, o kadar nesildir burada yaşıyoruz ki ve iç içe yaşıyoruz ki aslında o farklılıklar zamanla kayboldu yani bence hepimiz aynı şekilde, düzeyde yaşıyoruz. Çok büyük bir farklılık yok. Dediğim gibi bir tek dini bayramlar farklı ama yemeklerimiz olsun işte ne bileyim ben, alışkanlıklarımız olsun artık aynı oldu yani. Musakka da yerim ama İtalyan yemekleri de yaparım. Keza onlar da öyle. Yani karıştı artık her şey birbirine.	Her ne kadar bazı farklılıklar bulunsa da Levantenlerin nesillerdir burada yaşamaları farklılıkların azalmasını sağlamıştır.
Lazzaro, 49	Her yönümüzle benzeşiyoruz diye düşünüyorum çünkü unutmayalım sonuç olarak burada doğup büyümüş insanlarız. Dolayısıyla damak tadımız, selamlaşma şeklimize kadar hepsi aynı. Onun için çok büyük bir farklılığımız olduğunu düşünmüyorum.	Burada doğup büyümeleri ve yüzyıllardır burada olmaları yerel halk ile benzerliklerinin artmasına, farklılıkların azalmasına yol açmıştır.

Levantenlerin Müslüman Türklerden bir farklılıkları da dinlerinin farklı olmasından dolayı genellikle din derslerinden muaf sayılmalarıdır. Anayasa, Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmek üzere, kamu ve özel ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde dördüncü sınıftan itibaren zorunlu din eğitimi verilmesini düzenlemiştir. Bu doğrultuda öğrencilere, dördüncü sınıftan on ikinci sınıfa kadar haftada iki saat din dersi verilmektedir. Sadece kimliklerinde “Hristiyan” ya da “Musevi” ibaresi yer alan öğrencilerin, din derslerinden muaf olmak için başvuruda bulunma hakkı vardır. Ateistler, agnostikler, Aleviler ya da diğer Sünni olmayan Müslümanlar, Bahailer, Yezidiler ya da kimliklerinde din ibaresinin yer aldığı bölümü boş bırakan kişiler olmak üzere diğer dini gruplar din derslerinden muaf tutulmamaktadır (ABD Ankara Büyükelçiliği ve Türkiye’deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye). Ancak bazı yıllarda yasal düzenlemelerdeki değişikliklerden dolayı farklı dinlerden çocukların da okul müfredatında bulunan din derslerine girmelerinin zorunlu tutulduğu görülmektedir. Bu yasal düzenlemeler çerçevesinde bazı katılımcılar din derslerine zorunlu olarak girmişlerdir.

Katılımcılar yasal düzenlemeler sonucunda din dersinden muaf tutulmuş olmaları durumunda genellikle dilekçe vererek din derslerine girmemeyi tercih

etmişlerdir. Ancak bir katılımcı babasının önerisi üzerine kendisi için zorunlu olmasa da din dersine girmeyi tercih etmiştir. Din derslerine katılmasının amacı Müslümanlık hakkında bilgi edinmek ve kendi dini ile karşılaştırmaktır. Din derslerinden muaf tutulan Levantenler, din öğretmenlerinin onayı ile sınıfta kalabilmişler ve Müslüman sınıf arkadaşları din dersi eğitimini görürlerken, onlar diğer dersleri ile ilgili ödevlerini yapabilişlerdir. Din öğretmenlerinin, Müslüman olmayan öğrencilere anlayışlı bir şekilde davrandıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla din derslerine katılım muaf olmak, yasal düzenlemeler nedeniyle zorunlu olarak katılım, zorunlu olmasa da diğer dersleri çalışmak için sınıfta kalma ve kendi isteği ile katılım şeklinde gerçekleşmiştir. Katılımcıların din dersleri ile ilgili anılarına bakıldığında İslam ile ilgili bilgiler edindikleri, kelime-i şهادeti, birkaç duayı, namaz kılmayı öğrendikleri görülmektedir. Bu bilgileri katılımcılar zenginlik olarak yorumlamaktadır. Katılımcıların zorunlu ya da gönüllü olarak katıldıkları din derslerinde İslam dini ile ilgili bilgileri öğrenmeleri kendileri tarafından bir baskı unsuru olarak değerlendirilmemekte, bu duruma esprili bir şekilde yaklaşmaktadırlar.

“Hatta kelime i şهادeti en iyi ben söylüyordum. “Kalk” diyordu bana. “Söyle bakalım.” söylüyordum yani. Bunda bir şey yok.” (Tina, 69)

“Din dersinden zaten muafık. Hani din dersine girmiyordum. Özellikle arkadaşlarım din dersi sınavlarında hep kopya isterlerdi benden. Öğretmen de dışarı çıkmamı... “istersen çık” derdi. “Ama diğer dersi çalışmak istiyorsan otur derste” derdi. Ben de din dersi kitabını kitabın arasına koyup arkadaki arkadaşlarıma kopya verirdim.” (Silvia, 51)

Katılımcılar, Müslümanlara zorunlu olarak verilen din dersinin sadece İslam’a yönelik bilgiler içermesini eleştirmişlerdir. Bunu bir eksiklik olarak görmektedirler. Onlara göre bütün dinler hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir çünkü bütün dinler hakkında bilgi sahibi olmayı bir felsefe ve zenginlik olarak değerlendirmektedirler.

7. KÖKEN ÜLKELERLE İLİŞKİLERE YÖNELİK SÖYLEMLER

Bu bölümde katılımcıların köken ülkeler ile ilişkilerinin hangi boyutta olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Levantenlerin köken ülkelerdeki akrabaları ile ilişkileri ele alınmıştır. Bu doğrultuda yurt dışında yaşayan akrabaları ve görüşme sıklıkları ile Levantenlerin, akrabaların

kendileri hakkındaki düşünceleri ile ilgili algıları incelenmiştir. İkinci kısımda katılımcıların köken ülkeler ile ilişkileri ele alınmıştır. Bu doğrultuda köken ülkelerin haberlerinin, spor maçlarının ve sanat alanındaki gelişmelerinin ve kültürünün takibi, bu ülkelere gidilme sıklıkları, köken ülkede yaşayan insanlarla benzeşilen ve ayrışılan yönler, köken ülkelerle olan çatışmalarda hissedilenler ve oluşan algılar, Avrupalı ve Doğulu kavramlarını algılama şekilleri, kendi kimliklerini köken ülkelerin vatandaşları ile ne kadar özdeşlendirdikleri, kendilerini hangi ülkeye yakın gördükleri, kendilerini nereye ait hissettikleri, köken ülkelerin kendileri için ne ifade ettiği ve önceki kuşaklar bağlamında farklar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda gündelik hayatta köken ülke ile bağlarının kimliklerini oluşturma sürecini nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılacaktır.

7.1. Levantenlerin Yurt Dışında Yaşayan Akrabaları ile İlişkileri

Katılımcıların akrabalarının Avusturya, Fransa, İsviçre, Amerika, İngiltere, İtalya, Malta, Hollanda, Almanya ve Yunanistan'da yaşadıkları saptanmıştır. Levantenlerin yurt dışında birçok akrabası bulunmaktadır. Levantenlerin akrabaları birçok ülkeye dağılmış halde yaşamaktadır. Bu ülkelere bazıları geldikleri köken ülkeler iken bazıları da farklı ülkelere yaşamaktadır. Levantenlerin akrabalarının yaşadığı ülkeler, Avrupa ülkeleri ve Amerika'dır. Batı kültürü ile özdeşleşmiş ülkelerde yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Bunun nedeninin kendilerini orada daha rahat, güvende ve özgür hissetmeleri olduğu düşünülmektedir. Az gelişmiş ülkelere gitmeyi istememişlerdir. Genel olarak katılımcıların en çok vurguladığı ülke İtalya olmuştur. İzmir Levantenlerinin çoğunun İtalyan kökenli olduğu düşünüldüğünde bu sonuç şaşırtıcı değildir.

Akrabaların yakınlık dereceleri incelendiğinde geldikleri zamandan kalma akrabaları ile iletişimlerinin olmadığı görülmüştür. Aradan yüzyıllar geçmesinden dolayı bu kişilerle iletişimlerinin kalmaması doğaldır. Dolayısıyla yurt dışında bulunan ve görüşülen akrabaların Anadolu'da belli bir dönem yaşadıkları gözlenmiştir. Bu akrabalarla görüşme sıklıkları ise Anadolu'dan ayrılış tarihlerine göre ve yakınlık derecelerine göre değişmektedir. Akrabaların gitme tarihleri yakın bir tarihte görüşme sıklıkları daha yüksek olabilmektedir. Tam tersine gitme tarihleri daha

eskilere dayanıyorsa görüşme sıklıkları seyrekleşmekte hatta tamamıyla yitirilmiştir. Bazı akrabalar İzmir'deki büyük yangından sonra yurt dışına çıkmışlarken, bazıları son 10 sene içerisinde yurt dışına taşınmıştır. Ayrıca, akrabalıkta yakınlık dereceleri de görüşme sıklıklarını etkilemektedir. Kardeş, amca, teyze gibi akrabalarla daha sık görüşülürken, uzak akrabalarla daha seyrek görüşülmekte hatta hiç görüşülmemektedir. Uzak akrabaların sadece varlıkları bilinmekte, onlar hakkında aile büyüklerinden bazı hikâyeler dinlenmektedir. Görüşmenin sıklığını etkileyen başka bir etmen de yurt dışında yaşayan akraba ile aralarındaki samimiyet düzeyidir. Özellikle yakın tarihte yurt dışına yerleşen akrabalar ile samimiyseler çok sık görüşmekte, samimi değilse seyrek görüşmektedirler. Bu bağlamda yurt dışına yakın zamanda giden yakın akrabalar ile iletişim kopmamakta, karşılıklı ziyaretler devam etmektedir. Bu durum aile bağlarının ne kadar önemli olduğunu ve aileye ne kadar değer verdiklerini ispatlamaktadır. Yurt dışından özellikle dini bayramları aileleri ile geçirmek için gelişlerin geçmiş yıllarda günümüze oranla daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Dini bayramlarda Türkiye'ye gelmenin, aileye ve toprağa bağlılığı simgelediği düşünülebilir. Akrabaların yurt dışına taşınma nedenleri incelendiğinde ise yurt dışında iş imkânlarının daha iyi olması, oradan iş teklifi almaları, eğitim amacıyla gidildikten sonra orada kalmaları, kendilerini orada daha iyi ifade edebilmeleri, yangın zamanı gidilmesi ve geri dönülmemesi, evlilik, cumhuriyetin kurulması gibi nedenler gösterilmiştir. Katılımcıların ailesinden en çok akrabanın hangi ülkede olduğu ise ailenin bağlantısının en fazla olduğu ülke ile ilgilidir. Bu bağlantı; pasaport, dil, eğitim gördüğü yer gibi olguları kapsamaktadır.

Katılımcılar yurt dışındaki akrabaları ile telefon ve teknolojik gelişmelere paralel olarak görüntülü arama, whatsapp aracılığıyla görüşme, onları ziyarete gitme şeklinde iletişim kurmaktadır. Ulaşım imkânlarındaki gelişmeler de aynı teknolojik gelişmeler gibi akrabaların kavuşmasını sağlamıştır. Katılımcıların söylemlerinde yıllar öncesinde Türkiye'den ayrılmış ve hiç görüşülmemiş aileler ile tanışma ve kavuşma öyküleri de bulunmaktadır:

“Napoli'de yaşıyorlar. Bundan beş sene önce... Ben hiç görmemiştim onları. Hiç kuzenlerimi, şeylerimi, hiçbirini tanıımıyordum. Anneannem de vefat etmişti. Dayım da vefat etmişti. Ablama dedim ki “Ya Y” dedim. “Ellimiz, ayağımız tutarken birkaç günlüğüne Napoli'ye gidelim bari hiç

olmazsa kuzenlerimizi, şeylerimizi tanıyalım” dedim. Ablamla beraber gittik. Çok büyük bir ailem var orada. Çok çok büyük bir ailem var çünkü teyzemin 9 tane çocuğu vardı. Hiçbirini tanıımıyordum. Bizi oturtular bir divana. Ay biri giriyor, öteki çıkıyor “ay Y” dedim. “Ben bunların isimlerini nasıl aklımda tutacağım. Bir kâğıt kalem alalım” dedim. “Yazıverelim”. Öyle tanıştık. Bundan dört sene evvelinde tanıştık yani.” (Tina, 69)

“Şimdi Malta’da akrabalarım var ama daha birkaç sene önce keşfettik. Onların hâlâ orada yaşadıklarını bu internet aracılığıyla. Çok hoş oldu. Ben Malta kökenli olmama rağmen ilk defa iki sene önce Malta’ya gittim. Orada bu akrabaları da tanımış olduk. Onlar da yangın döneminde 1922’de gitmiş ve orada kalıp yerleşmiş. Yani dönmediler geri çünkü hepsi gitmişti ve geri döndüler. Onlar dönmeyip orada evlenen kişiler oldu. Türkiye’ye geldiler. Onlar zaten önce geldi görmeye. Bir Levanten sempozyumu yapılmıştı 2010 senesinde o zamanlar gelmişlerdi. Tanışmıştık. Sonra biz de gittik. Öyle daha da şey oldu.” (Laura, 66)

“Malta’da benim tanıdığım bir tane akrabam var. O da rahip. Rahip kendisi. Türkiye’ye gelmişti görevli olarak. Burada tanıştık. Türkiye’de tanıştık.” (Silvia, 51)

Öncesinde giden akrabalar ile tanışma hikayeleri incelendiğinde merak sonucu onların ziyaret edilmesi, akrabaların iş için Anadolu’ya gelmesi ve bir süre burada ikamet etmesi, internet aracılığı ile tanışma ya da sempozyum aracılığıyla tanışma gibi olgulara rastlanmıştır. Burada etkili olan husus; kan bağlarına düşkünlük, ata toprağına özlem ve meraktır. Özellikle internet ve sosyal medyadaki gelişmeler, uzak akrabaların bulunması, tanışılması konusunda büyük imkânlar yaratmıştır. Levantenler yeni akrabalar ile tanışmaktan mutluluk duyduklarını ifade etmişlerdir. Geldikleri zamanlardan kalan akrabaları da merak eden katılımcılar bulunmaktadır. Levantenlerin araştırmacı bir ruha sahip oldukları görülmüştür. Avrupa tarafından tutulan konsolosluk, kilise kayıtları olmasından dolayı Avrupa’daki belgeleri inceleyerek akrabalarına ulaşmak isteyen Levantenler bulunmaktadır. Ancak araştırma için zaman gerektiğinden bu tür araştırmaların daha çok emeklilik döneminde yapılabileceğine inanmaktadırlar.

Yurt dışında yaşayan akrabaların ve Türkiye’de yaşayan Levantenlerin birbirleri ile ilgili izlenimleri ve algıları sorgulanmıştır. Yurt dışında yaşayan akrabalar tarafından Türkiye’ye yapılan ziyaretler ve yurt dışına akrabalarının yanına giden Levantenler için bu geziler turistik gezi olarak görülmektedir. Bu durum yurt dışına yerleşen akrabaların da Türkiye’de bulunan Levantenlerin de yerleştikleri ülkeyi kendi memleketleri olarak algıladıklarını göstermektedir. Türkiye’de yaşayan

Levantenler, yurt dışına yerleşen akrabalarının Levanten kültürünü tamamıyla kaybetmediğini düşünmektedirler. Nesiller sonra da Levanten kültürünün en azından kırıntılarının çocukları ve torunları üzerinde etkili olduğu izlenimi Levantenler arasında yaygındır. Yurt dışında yaşayan ailelerin çocukları hiç Türkiye'ye gelmedikleri halde aileden gelen kültür sonucunda hâlâ Anadolu'ya ait bazı özellikleri devam ettirebilmektedirler. Bu durum aile kültürü ile ilgilidir. Dillerinde hâlâ Rumca sözcükler ya da sofralarında Anadolu'ya ait lezzetler bulunmaya devam edebilmektedir.

“Çünkü şöyle yurtdışına gidip de ne kadar da hani kendi akrabalarımın biliyorum 30,40 yaşındalar orada doğdular, hayatları boyunca o ülkeden çıkmamışlardır belki ama farklılar. O da tabii ki nedir? İşte az önce bahsettiğim hani aileden gelen kültür. Bir şey kaptığımız zaman aileden onu yok etmek kolay değil. Hani şey çok ilginçtir mesela ne kuzenim ne babası asla bu topraklara gelmediler ama en sevdikleri yemek mesela yaprak sarması. Bunun sebebi... Yani hiçbir yerden de görmemişler. Yani hiç hayatlarında bir Türkü tanımamışlar zaten yaşadıkları yer 150 kişilik bir kasaba. Ama o 150 kişilik kasabada bir kafeleri de var ve yaprak sarması satıyorlar.” (Jerry, 39)

“(Levanten kültürünü hâlâ yaşıyorlar mı, yoksa artık İtalyan gibi mi olmuşlar kuzenleriniz sorusuna) yani biraz yani çok çok az, çok zayıf. İtalyan ağırlıklı tabii yaşıyorlar evet. Onlarda Rumca biliyorlar örneğin. Yani Yunanistan'a da biraz yakınlıkları var Türkiye'ye olduğu kadar ama İtalyan ağırlıklı tabii.” (Tomaso, 50)

Burada yaşayan Levantenler tarafından yurt dışında yaşayanların tamamıyla oralı olamadıklarına dair algının oluştuğu görülmüştür. Öte yandan Türkiye'deki Levantenlerin yurt dışında uzun yıllardır yaşayan akrabalarını Levanten olarak da görmedikleri düşünülmektedir. Bu ortada kalmışlığın başka bir tezahürü Avrupalılar gözünde Levanten algısıdır. Avrupalıların da Türkiye'deki Levantenleri ne Avrupalı ne de Doğulu olarak algıladıkları belirtilebilir.

Levantenlerin âdetleri, yurt dışında yaşayan akrabalarından farklılık gösterebilmektedir çünkü yurt dışına yerleşen Levantenler o ülkenin âdetlerine göre hareket etmeye başlamakta ve o ülkeye uyum sağlamaya başlamaktadır. Kısaca onların da kimliklerinde bir dönüşümden bahsedilebilir.

“Onların başka âdetleri var. Mesela benim yeğenlerim Amerika'ya gitti. Amerika'da mesela 24'ü o kadar önemli değil. 25'i sabahı hediyeleri açıyorlar. Biz 24'ünde açıyoruz hediyelerimizi yani biz kendi âdetlerimizi daha devam ettiriyoruz. Fakat dışarıda olanlar oranın, o memleketin âdetlerine

göre yapmaya çalışıyorlar artık. Mesela benim yeğenlerim buradan küçük gitmediler. Büyük gittiler. Ama kendi âdetlerini yapmıyorlar çünkü ikisi de Amerikalı aldı anlatabiliyor muyum?” (Tina, 69)

7.2. Levantenlerin Köken Ülke ile İlişkileri

Levantenler ilk geldikleri günden beri kendilerini Müslüman Türklerden farklı konumlandırmışlar ve farklılıklarını korumaya özen göstermişlerdir. Bunu çocuklarına verdikleri yabancı isimlerle, evde konuşulan diller ile korumaya ve kültürlerini devam ettirmeye çalışmışlardır. Gelen tarihler ile köken ülkenin kültürünün daha yoğun yaşatılması arasında bir bağlantı olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

“Ablamın eşinin babası diyeyim yani kayınpederi sanırım çok küçük yaşta ailesiyle geldi. Ama yine de hangi yıllara denk geldiğini tam bilemiyorum ben de. Fakat 1800’lerde değil diyelim. 1900’lerde gelmişler ama kültürlerini de daha sağlam bir şekilde korumuşlar diyebiliriz. Böyle...” (Patrizia, 53)

Önceki nesiller, köken ülkelerin vatandaşlıklarına sahip olmalarından dolayı Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında zorunlu ya da gönüllü olarak ülkeleri için savaşmışlar, gazi ya da şehit olmuşlar hatta isimlerini konsoloslukların onur köşelerine yazdırmışlardır. Öte yandan yabancı ülkelere gidişler ulaşım imkânlarının elverişli olmamasından ötürü çok yaygın olmasa da önceki nesiller kendilerini Müslümanlardan daha fazla ayıştırdıkları için geldikleri ülkeler ile daha çok kendilerini özdeşleştirmişlerdir. Her şeye rağmen kendilerini Türkiye’nin bir vatandaşı olarak görmeye devam etmişler ve bu ülkede yaşamayı tercih etmişlerdir.

Eskiden yurtdışına çıkışların günümüzdeki gibi yoğun olmadığı görülmüştür. Önceki kuşaklar daha geç yaşlarda yurtdışına çıkmışlardır. Bunun nedenleri; o zamanlar ulaşım imkânlarının gelişmiş olmaması, yurt dışına çıkışların külfetli olması, yurt dışına çıkış işlemlerinin zor ve zahmetli olması şeklinde sıralanabilir. Günümüzde yurt dışına ulaşım imkânlarının artması daha sık yurt dışına çıkmalarına olanak sağlamıştır. Ancak genel olarak katılımcılar köken ülkelere gittiklerinde bunu turistik, kültürel bir gezi olarak değerlendirdiklerini açıklamışlardır. Katılımcıların çoğu dillerini bilmelerine rağmen, kendilerini oranın vatandaşı olarak görmediklerini, kendilerini oraya ait hissetmediklerini ve yabancılık çektiklerini belirtmişlerdir. Çoğunun orada mülkü ya da toprağı bulunmamaktadır. Öte yandan

köken ülkelerle hala ilişkilerin devam ettiği gözlenmiştir. Bu ülkelere gidiş geliş hala devam etmektedir. Doğum, askerlik, iş gezisi, aile ziyareti, eğitim amaçlı gidiş gelişler olmaktadır. Oranın vatandaşlığına sahip olmak köken ülke ile ilişkileri zorunlu olarak arttırmaktadır. Köken ülkeyle ilişkilerini devam ettiren unsurlardan birisi çocuklarına yabancı isimler vermeye devam etmeleridir. Bir diğer unsur ise dindir. Hristiyan dininin ritüellerini yerine getirmeye devam etmektedirler ve Levantenler çok dilli olarak yetişmektedirler. Evde doğdukları andan itibaren yabancı dil öğrenmekte, eğitim hayatlarında bu dilleri pekiştirmekte ve yeni diller öğrenmektedirler. Sahip oldukları pasaportun dilini de yabancı ya da özel okullara devam ederek ya da kurslara giderek öğrenmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla vatandaşı oldukları yabancı ülkenin dilini az da olsa bilmektedirler. Ancak vatandaşı oldukları dil yerine Fransızca'yı daha ağırlıklı olarak öğrenen birçok katılımcı bulunmaktadır. Öğrenilen dil; aile kültürü, çevrenin o dile yüklediği değer ve önem ile ailenin tercihi ile ilgilidir. Vatandaşı oldukları ülkenin dilinin az bilinmesinin Levantenleri utandıran bir olgu olduğu belirtilmiştir. Köken ülkeyle ilişkilerini etkileyen diğer bir unsur da çalışma hayatı ile ilgilidir. Yabancı firmalarda çalışmak, köken ülkelerine iş seyahati amacıyla gitme imkânı vermekte, böylece köken ülkelerini daha yakından tanıma ve kültürünü öğrenme fırsatı elde etmektedirler (Raimondo, 42; Francesco, 52; Giorgio, 76). Levantenlerin, turistik amaçlı olarak daha çok Yunanistan, İtalya, Fransa gibi Avrupa ülkelerine gittikleri saptanmıştır.

Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Kendilerini Köken Ülkeye Ait Hissetmeme

Levantenlerin kendilerini daha çok Türkiye ile özdeşlendirdikleri tespit edilmiştir. Köken ülkelere yapılan ziyaretler kendileri tarafından turistik gezi olarak değerlendirilmektedir. Yurt dışında kendilerini yabancı olarak hissetmektedirler. Dolayısıyla köken ülkeyi kendi memleketleri olarak değerlendirmemektedirler. Özellikle sadece Türk pasaportu olanların kendilerini Türkiye ile daha çok özdeşlendirdikleri düşünülebilir.

Tablo 61. Motif Kodu: D40 Başka Bir Kişinin Benzerliğine Dönüşüm: Köken Ülkelerin Turistik Yer Olarak Algılanması, Tatil Olarak Görülmesi-Kendini Oraya Ait Hissetmeme, Yabancı Olarak Görme

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tony, 39	Turistik açıdan var. Turistik olarak gittik ziyaret ettik. İşte İtalya'da mesela gittik Roma'yı gördük, Floransa'yı gördük. İşte Avrupa'daki birkaç yeri gördük o kadar. Yani öyle bir şeyimiz kalmadı. Yani ne öyle orada bir pasaportumuz var ne bir vatandaşlığımız var ne bir kaydımız kalmış ne bir arazimiz kalmış ne bir evimiz... Bizim her şeyimiz burada.	Yüzyıllardır burada olunması, burada doğup büyüme kendilerini buralı olarak konumlandıklarını sağlamıştır.
Salvatore, 41	Gelen ziyaretçilerin şeyi ama her zaman şöyle bir algı var. Karşılıklı bir tatil algısı çerçevesinde çünkü onlarla bir araya geldiğimizde onlar tatilde oluyorlar veya biz gittiğimizde biz tatilde oluyoruz. O yüzden hep bir tatil anlayışı içinde bir kaynaşma oluyor. Onlar bize vakit ayırıyorlar, bizi gezdiriyorlar. Biz onlara vakit ayırıp onları gezdiriyoruz gibi bir algı var artık.	Yurt dışına yapılan geziler daha çok turistik gezi olarak değerlendirilmektedir. Yurt dışındaki akrabaları için de Türkiye'ye yapılan geziler turistik gezi olarak görülmektedir.
Tina, 69	O kadar yani gitsem gezmek için gidiyorum, kültürünü görmek için gidiyorum. Başka bir şey çekmiyor beni yani bir turist olarak çekiyor beni. Yoksa hani benim annem İtalyandı, eşimin tarafı İtalyandı. Ha gideyim kanımdır, ha şey yapayım diye değil de bir turist olarak gittim.	Bu örnekte de köken ülkelere gidişler turistik gezi olarak değerlendirildiği ve bu ülkelere başka anlamların yüklenmediği görülmektedir.
Monica, 48	Ben ilk yurtdışı seyahatimi balayımda yaptım ve İtalya'ya yaptım. Oraya gittiğimde yani bildiğiniz yani İtalya'ya gittiğim zaman turist olarak gidiyorum. Sonuçta orasının şeyi gibi hissetmiyorum kendimi açıkçası. Turist gibi gidip, turist gibi geri dönüyorum.	Katılımcı köken ülkesine yaptığı ziyareti turistik gezi olarak değerlendirmektedir.
Laura, 66	Ben İtalya'ya gittiğim zaman kendimi İtalyan hissetmem. İtalyancayı bilmeme rağmen, çok rahat ederim, çok rahatım ama İtalyan değilim.	Köken ülkeye gidildiği zaman, Levantenler kendilerini oranın vatandaşı olarak görmemekte, kendilerini yabancı olarak görmektedirler.

7.2.1. Köken Ülkelerin Gazete ve Haber Takibi, Spor Faaliyetlerinin ve Kültürel Etkinliklerinin İzlenme Alışkanlıkları

Katılımcıların çoğu köken ülkelerin haberlerini takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak haber takipleri milliyetçilik duygularından çok dünyadaki gelişmelere olan merak, iş yapılan ya da akrabaların yaşadıkları ülkelerdeki gelişmeleri takip etme isteğinden doğmaktadır. Sadece bir katılımcı (Lazzaro, 49) günlük olarak köken ülkedeki haberlerin, televizyon ve internetten takip edildiğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar belli dönemlerde belli gelişmeler yaşandıkça köken ülkelerin haberlerini izlemektedir. Bu bağlamda genel olarak özellikle o ülkelerin haberleri ve o ülkedeki gelişmeler takip edilmemektedir. Hatta bazı katılımcılar Müslüman Türkler kadar o ülkelerin haberlerini takip ettiklerini, Türk haberlerinde o ülke ile ilgili bir haber çıktığında gelişmeleri duyduklarını belirtmişlerdir. (Elena, 49; Silvia, 51) Katılımcılar bütün köken ülkelerin haberlerini değil, genellikle bir yabancı ülkenin haberlerini takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu ülke çoğunlukla İtalya'dır. İtalyan haberleri, İtalyan kanallarının izlenmesi ya da internet üzerinden bilgi alınması şeklinde takip edilmektedir. İzmir'de İtalyan kökenli çok ailenin bulunmasından dolayı bu sonuç doğaldır. Katılımcıların köken ülkelerin siyasetine ve Türkiye siyasetine eşit mesafede yaklaştıkları saptanmıştır. Levantenler genellikle siyasetten uzak kalma özelliklerini ülke ayırt etmeksizin korumaktadır. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı yıllarında Mussolini yanlısı İtalyan Levantenlerin varlığı da katılımcılar tarafından paylaşılmıştır (Salvatore, 41; Raimondo, 42; Giuliano, 49). Günümüzde dış ülkelerin haberlerini takip etme seçenekleri daha çeşitli ve kolaydır. Yine de haber takiplerinin çok yoğun olmadığı, kişiden kişiye, insanların merak düzeylerine ya da milliyetçilik düzeylerine göre değiştiği görülmüştür. Haberler, basılı yayınlara oranla internet üzerinden daha çok takip edilmektedir.

Köken ülkelere ait spor etkinliklerinin takip edilip edilmediğini belirlemek amacıyla katılımcılara “köken ülkelerin spor etkinliklerini takip edip etmedikleri” sorulmuştur. Bazıları spora meraklı olmadıklarını o yüzden Türkiye’de dâhil olmak üzere hiçbir ülkenin spor etkinliklerini izlemediklerini belirtmişlerdir (Salvatore, 41; Elena, 49; Silvia). Bir kısmı çocukluklarında daha çok takip ettiklerini, yabancı takımların sıkı birer fanatikleri olduğunu söylemişlerdir (Raimondo, 42; Monica,48). Bir kısmı da özel olarak o ülkelerin spor faaliyetlerini takip etmediğini belirtirken

(Laura, 66), bir kısmı da köken ülkelerdeki spor faaliyetlerinin sıkı birer takipçisi (Lazzaro, 49) olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda kişilerin spora karşı ilgileri köken ülkelerin maçlarını izleyip izlememelerinde ve sıkı bir taraftar olup olmamalarında belirleyicidir. Levanten kadınların erkeklere oranla spora daha az ilgisi olduğu görülmüştür. Bir Türk takımına fanatik düzeyde taraftar olan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu katılımcılar, kimliklerini tuttukları takım üzerinden oluşturmaktadır. Hatta bu takımların derneklerine, kulüplerine üye olmakta ve sevdikleri takım adına bir şeyler yapmaya çalışmaktadırlar. Türk takımlarının fanatik düzeyde desteklenmesi ve maçların takibi futbolun etnik gruplar açısından ayrıştırıcı değil, birleştirici rolünü de öne çıkarmaktadır. Futbol, bütün farklılıkları silmekte, insanların ırk, cinsiyet, din ve ekonomik sınıf ayrımı gözetmeksizin aynı amaç uğruna tek vücut olmasını sağlamaktadır.

Köken ülkelerinin sporlarının takibi ya da bir takım taraftarlığı ile ilgili cevaplar incelendiğinde bütün köken ülkelerin maçlarının takip edilmediği saptanmıştır. Sadece bir köken ülkenin maçlarının takip edildiği görülmüştür. Bu ülke de İtalya'dır. İzmir'de en çok İtalyan Levanteni bulunduğu gerçeğinden yola çıkılırsa bu sonuç şaşırtıcı değildir. Köken ülke-Türkiye maçlarında ise hangi takımın tutulduğu incelendiğinde çoğunluğun Türkiye'yi tuttuğunu, bazılarının ise takım tutmadığını belirttikleri görülmüştür. Katılımcılar hangi takımın tutulacağına yönelik sorularla çok muhatap kaldıklarını ve bu soruyu tuzak soru olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bu tür sorulara esprili dilde cevap verdikleri görülmüştür. Bu tür cevaplarda azınlık psikolojisinin ortaya çıktığı düşünülebilir. Azınlıklar kendilerini belli etmemeye, göze batmamaya ve tartışma ortamına girmemeye özen göstermektedirler.

“Ama mesela benim babam hep öyle derdi. “Bir Türkiye ile İngiltere arasında futbol maçı olacak olsa hangi tarafı tutarsın baba” diye sorduğumda “en iyi oynayan tarafı” derdi. Tuzak sorular bazen soruluyor ya böyle “hangi tarafı tutarsın?” “En iyi oynayan”” (Laura, 66)

“(Kendinizi hangi ülkeye ait hissediyorsunuz daha çok sorusuna) bu soruyu çok soruyorlar. Özellikle şeyde oluyor bu mesela iş yerinde maçlar olduğu zaman televizyonda “İtalya-Türkiye oynasa kimi tutarsın?” “Valla kim galip gelirse onu tutarım” diyorum ben artık.” (Francesco, 52)

“Köken ülke-Türkiye maçı olsa hangi takımın tutulacağı” sorusuna yabancı ülkenin takımını tuttuklarını belirten hiçbir katılımcı olmamıştır. Ancak katılımcılar,

az da olsa başka ülkelerin takımını tutan Levantenlerin olduğunu bildiklerini belirtmişlerdir. Başka ülkenin takımının tutulmasının Levantenler arasında hoş karşılanmadığı göze çarpmıştır. Levantenlerin köken ülke takımını tutan Levantenleri, kompleksli ya da farklılığını göstermeye çalışan ya da “sonradan görme” kişiler olarak algıladıkları düşünülebilir.

Bu bölümde ayrıca köken ülkelere ait televizyon kanallarının izlenmesi, müzik, tiyatro, kitap gibi kültürel etkinlikleri takip etme alışkanlıkları incelenmiştir. Bu bağlamda köken ülkeler ile bağlantıları saptanmaya ve gündelik hayatlarında köken ülkeler ile ilişkilerin nasıl kurulduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Birçok Levanten’in yabancı kanalları izledikleri, o kanallardaki film ve dizileri takip ettikleri görülmüştür. Günümüzde uydu kanallarındaki ve internetteki gelişmeler sonucunda yabancı ülke kanallarına, yabancı film ve dizilere, yabancı ülkelerdeki kültürel faaliyetlere erişim çok kolay sağlanmaktadır. Bu durum izlenebilecek program seçeneklerinin artmasına, herkesin hoşlandığı alanda bir şey izleme şansını yakalamasına yol açmıştır. Yabancı dile çok iyi derecede hâkim olmaları ise bu televizyon kanallarını rahatlıkla izleyebilmelerine olanak tanımıştır. Müslüman kişilerle evlenmeleri yabancı dilde kanalların izlenme oranını düşürse de Levantenler imkân buldukça televizyonda yabancı kanalları izlediklerini belirtmişlerdir. En çok izlenen yabancı kanallar; İtalyan, Fransız ve İngiliz kanallarıdır. Bu kanallar sayesinde Levantenler geldikleri ülkenin kültürünü daha çok tanıma, kültürel gelişmelerden, modadan, yaşayış tarzlarından haberdar olma fırsatı yakalamaktadır. Yaşı ileri Levantenler yabancı kanallardaki dini programları da izlemektedir. Bazı Levantenler (Tina, 69; Silvia, 52) köken ülkelerin kültürel etkinliklerini, filmlerini, kitaplarını takip etmediklerini belirtmişlerdir. Bu durum kişinin bu alanlara kişisel merakı ile ilgili bulunmuştur. Levantenler ayrıca sosyal medyayı takip etmekte ve sosyal medya aracılığı ile de köken ülkenin kültürel özelliklerini, insanların yaşayış şekillerini, düşünüş yapılarını öğrenme imkânı elde etmektedir. Teknolojik gelişmeler, özellikle de internetin gelişimi bu konuda Levantenlere önceki yıllara göre uçsuz bucaksız imkânlar tanımıştır. Çocukluk anlatılarında yurt dışı dergi aboneliklerinin olduğu söylemlerine rastlanmıştır. Köken ülkenin kültürü bu dergilerle de takip edilmiştir.

Levantenlerin dinledikleri müzik çeşitlerine bakıldığında hem Batı kültüründen hem de Anadolu kültüründen ezgiler barındırdığı görülmüştür. Aslında kimliklerinin karışık yapısı dinlenen müziklerde de kendini göstermektedir. Levantenlerin dinledikleri müzik klasik müzikten Türk sanat müziğine çeşitlilik göstermektedir. İtalyan şarkıları da Türk şarkıları da Rum şarkılarını da dinlenmektedir. Tiyatro ve konserler Levantenler arasında sevilen etkinliklerdir. Batı müziklerinin dinlenmesi, yabancı kanalların izlenmesi, sosyal medyada ve internette köken ülkenin takibi ve tiyatroya gitme gibi alışkanlıklar kimliğin modernite ve Batı kültürü üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Öte yanda Zeki Müren ve Muazzez Abacı'nın sevilmesi, fasıllara gidişin de olması Batı kültürü ile doğu kültürünün sentezini ifade etmektedir. Levantenler yüzyıllardır Türkiye'de Müslüman Türklerle iç içe yaşayarak onların kültüründen etkilenmiş ve onların kültürünü de gündelik yaşamlarına dâhil etmişlerdir. Bu durum Avrupalı köken kimliğinden çıkıp Levanten kimliğinin kazanılmasını sağlamıştır.

7.3. Levantenlerin Köken Ülkelerde Yaşayan İnsanlar ile Benzeşen ve Farklılaşan Yönleri

Levantenlerin kendilerini Avrupalılarla benzer olarak gördükleri alanların en başlıcaları dil, din ve mutfak kültürü ile ilgili alışkanlıklardır. Kültür, fikirler, eğlence unsurları gibi olgularda da kendilerini Avrupalılara yakın görmektedirler. Bu bağlamda kimliklerini batı kültürü etrafında şekillendirdikleri ve moderniteye vurgu yaptıkları düşünülebilir. Aynı zamanda İzmir'de çok fazla İtalyan Levanten'i olmasından dolayı İtalyanların davranış kalıpları çerçevesinde kendilerini onlara benzer yönleriyle de ifade etmişlerdir. Bu özellikler şu şekildedir: sıcakkanlı olmak, ellerini hareket ettirerek konuşmak, hareketli olmak, mutfağa değer vermek, iyi giyinmeye çalışmak, aileye bağlı olmak. Öte yandan Levantenler, İtalyanları ve Türkleri birbirine yakın kültürler ve insanlar olarak tanımlamışlardır. Onlara göre, iki ülke insanları da Akdeniz insanlarıdır. İkisi de sıcakkanlı insanlardır, huy olarak birbirine benzemektedirler. Heyecanlı, çabuk parlayan ve çabuk sönen karakterlere sahiptirler. Eğlenmeyi, yemeği seven insanlardır. İtalyanların da yemek kültürleri özellikle Ege mutfak kültürüne çok yakındır. İki ülkenin insanları da insan ilişkilerine ve aileye önem vermektedir. Kurallara bağlı olmayan bir yapıya

sahiptirler. Levantenler kendilerini Avrupa kimliği çevresinde konumlandırmakta ve Avrupa kültürünün iyi yönlerini almaya çalışmaktadır. Bir Levanten'in çocuğuna verdiği kültür aslında Avrupalı ve Doğulu kültürün bir sentezi olmaktadır. Avrupalı anne, tek bir ülkenin kültürünü, âdet ve geleneklerini çocuğuna verirken; Levanten anne, yüzyıllardır birçok kültürün harmanını çocuğuna öğretmektedir.

Katılımcılardan bazıları sık sık yurt dışına gitmekte, köken ülkelerinde daha fazla vakit geçirmektedir. Bazı katılımcılar da çok seyrek köken ülkelere gitmekte o yüzden de köken ülkedeki insanların karakteristik özelliklerini bilemediklerini vurgulamaktadır. Bu bağlamda kendilerini köken ülkedeki insanlardan ayıştırdıkları gözlenmiştir. Sosyal medyayı takip ederek köken ülkelerdeki yaşam tarzı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmaktadırlar.

Din, dil ve davranış kalıpları açısından bazı benzerlikler olsa da Levantenler günümüzde çok benzer noktanın kalmadığını da vurgulamaktadır (Salvatore, 41; Tina, 69; Laura, 66; Silvia, 51). Yüzyıllardır Anadolu'da olmaları, buranın kültüründen de etkilenmelerine ve farklı kimlikler kazanmalarına yol açmıştır. Kendilerini Türk tarafına daha yakın bulmaktadırlar. Her ne kadar aynı dine mensup olsalar da aynı dili konuşsalar da kendilerini geldikleri köken ülkelerden ayıştırmakta oldukları görülmüştür. Yüzyıllar içerisinde Levantenler; evlilik, iş ve arkadaşlık ilişkileri sonucunda farklı bir sürü kültürle etkileşime girmişler ve çeşitli kültürlerin öğelerini kendi kültürlerine taşımışlardır. Bu bağlamda kültürlerinde çeşitli Avrupa ülkelerinin kültürleri ile Türk ve Rum kültüründen unsurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla kendilerini Avrupalılardan farklı konumlandırmakta ve Avrupalılarla aralarında birçok farklılık görmektedirler. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilir: farklı âdetlere sahip olmak, Avrupalılara göre daha tutucu ve muhafazakâr olunması, Konuşulan dil (o ülkenin vatandaşı gibi konuşamama, aksanın kaybedilmiş olması), daha Anadolu olma, Avrupalılara oranla biraz daha Doğulu davranışlar sergilemek, davranışlar konusunda Türkiye'ye daha yakın olmak, Türk âdetlerine hâkim olmak, nazar ve maşallah gibi mistik yönlere meyil etmek, Avrupalıların dinden daha kopuk olması, Levantenlerin onlara göre dine daha bağlı bir duruş sergilemesi, Avrupalılar kadar sanata ve tarihe değer verilmemesi. Katılımcılar Türklere daha çok benzediklerini belirtmişlerdir. Türkiye'de doğmuş ve büyümüş olmanın ve Türklerle iç içe yaşamının bunda etkisi çoktur.

Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Köken Ülke İle Benzerliklerin Çok Kalmaması, Motif Kodu: D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkiyeli Olmak

Levantenler, günümüzde köken ülke vatandaşları ile din, dil, mutfak kültürü, fikirler açısından benzeşmeler de kendilerini Türk kültürüne daha yakın bulmaktadırlar. Kendilerini geldikleri köken ülke vatandaşlarından ayırtılmaktadırlar. Levantenler yüzyıllardır Türkiye’de yaşamalarından dolayı buradaki kültüre adapte olmuşlardır.

Tablo 62. D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Köken Ülke ile Benzerliklerin Çok Kalmaması/ D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm: Türkiyeli Olmak

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Yani bugünün dünyasında çok fazla bir şey kalmadı. Biraz daha Türk noktasına yakınız biz artık ama evet, tabi ki de benzeştığımız noktalar var. İşte genellikle bir araya getiren noktalar din, dil ve bir takım mutfak üzerine kurulu belki birtakım diyaloglar olabilir. Evet, yani spor konusunu takip edenler sporda, kültürde, fikirde, sinema gibi birtakım olgular da bir araya getiriyor. Onun dışında da çok ayırdığımız birleştiğimiz noktalar var diyemem hani dürüst olmak gerekirse. Biraz daha kopuk şeyler, olgular öyle düşünün.	Levantenler, Türklerle daha çok benzer yanlarının olduğunu düşünmektedir. Uzun yıllardır burada yaşamaları Türk kültüründen daha çok etkilenmelerine temel olmuştur.
Laura, 66	Cevabı çok zor bir soru. Benzer hiçbir şey yok. Ortak bir şey yok çünkü kendi başımıza bir şeyiz burada biz. Bence Levantenler kendi çaplarında bir, bir ırk diyemezsiniz ama bir azınlık çünkü çok şey karıştı. Çok karıştı. Yerel, Türk şeyleriyle de çok şey karıştı artık. Onun için benzer hiçbir şey bulamazsınız. Benzer belki dil olabilir, din olabilir. Ben İtalya’ya gittiğim zaman kendimi İtalyan hissetmem. İtalyancayı bilmeme rağmen, çok rahat ederim, çok rahatım ama İtalyan değilim.	Uzun yıllardır Anadolu’da olmaları ve farklı kültürlerle karışmaları köken ülkenin kimliğinden uzaklaşmalarına yol açmıştır.
Silvia, 51	(Avrupalılar ile benzer yanlar) Yok ki	Avrupalılar ile benzer yanları olmadığını düşünmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Öncelikle dil aksan konusunda. Tabi ki de oradaki gibi, oradaki İtalyan gibi konuşamıyorsunuz. Aksanınızı kaybetmiş oluyorsunuz zaten ne kadar ne olursa olsun. Orada bir farklılaşma var. Onun haricinde oradaki özellikle yeni nesil için söylüyorum veya benim yaşıtım nesil için söylüyorum hani biz burada biraz daha tutucu kaldık onların yanında. Orada bir fark var yani onlar biraz daha hani vardır ya böyle bir Avrupalılık, bilirsiniz daha rahat insanlardır, biraz daha şey. Biz biraz daha muhafazakârlık diyelim öyle bir farkımızın da olduğunu görüyorum, bunu yaşıyorum zaten. Böyle bir farkımız var yani biz daha burada daha hâlâ bir Anadoluluk diyelim. Bu üzerimizde bizim varken orada bu yok.	Zaman içerisinde köken ülkenin vatandaşlarından farklılaşmışlardır. Kültürleri başka ülkelerin kültürleri ve yerel halk ile karışmıştır. Farklardan biri aksandır. Katılımcı, Avrupalılara oranla daha tutucu olarak kendilerini tanımlamaktadır.
Tomaso, 50	İtalyanlarla ayrıştığımız e tabi biraz daha Doğulu davrandığımız doğrudur. Yani biraz daha böyle Türkiye'ye daha yakınızdır. Yani bir Türk köyüne gittiğimizde biz çok şaşırmayız. Bizim için... Onlar şaşırır örneğin. Anlatabiliyor muyum? Buraya daha yakın olduk tabi. Biraz daha nazar gibi, maşallah gibi biraz daha farklı, mistik yönlere daha kayışımız vardır onlara ziyade. Dinden çok koptular onlar, biz daha yakınızdır örneğin. Yani onlar böyle bir dalga geçme, böyle bir rahatlama şeyine girdiler. Yani ben dinle dalga geçilmesini çok sevmem yani.(...) Onun dışında ayrıştığımız konular, yani akrabalarla bir araya geldiğimde sıkıntı yaşamadığım için ayrıştığım konu dediğim gibi biz buraya, biraz daha Doğu bizi çok şaşırtmaz yani onları şaşırttığı gibi.	Avrupalılara göre daha Doğulu davranmaktadırlar. Davranışları Avrupalılardan çok Türklere yakındır. Avrupalılara göre kendilerini daha dindar görmektedirler.
Elena, 49	Herhalde dil. Tabi... Bariz olan şey dil diyebiliriz. Onlar sanata çok önem veriyor ve çok kıymet veriyor, tarihe çok kıymet veriyorlar. Belki biz o bakımdan birazcık daha sınıfta kalıyoruz.	Dil ve sanata verilen önem hususlarında katılımcı farklılaştıklarını belirtmektedir.
Giorgio, 76	İtalya'ya ilk gittiğim zaman konuşmamda yabancılık hissediyorlardı. Yüzde yüz Milanolu gibi konuşamıyorum. 1 sene Roma'da kaldım. Amcamın oğlu orada...	Uzun süredir burada olmaları konuştuğu dilin aksanında farklılık yaratmıştır.

7.4. Avrupalı Mı Doğulu Mu Söylemleri: “Ne Balık Ne Et”

Kendilerini Avrupalı mı, Doğulu mu olarak gördükleri araştırıldığında “Ne balık ne et” söylemleri dikkat çekmektedir. Levantenler, kendilerini kültür olarak Batı kültürünün temsilcisi olarak görmektedirler. O yüzden kendilerini Avrupalı olarak tanımlamaktadırlar (Monica, 48). Ama aynı zamanda yüzyıllardır doğuda olmaları ve bugün geldikleri konumu Doğuya borçlu olmaları, kendilerini Doğunun bir ürünü olarak algılamaları Doğulu olarak da kendilerini tanımlamalarına yol açmaktadır (Raimondo, 42; Tomaso,50; Silvia, 51).

Aslında Levantenlerin çoğunluğu kendilerini hem Avrupalı hem Doğulu hem de ne Avrupalı ne de Doğulu olarak görmektedirler. Hem Doğunun hem de Batının kültürünü alarak büyümektedirler. Onların bir parçası Avrupalıyken, bir parçası da Doğuludur. Hem Doğunun hem de Batının özelliklerini üzerlerinde taşımaktadırlar. İki tarafında iyi özelliklerini almaya çalışmışlardır. Doğunun fazla muhafazakâr, Batının da aşırı rahat olması onları rahatsız etmektedir. Avrupalının yanında kendilerini onlar kadar Avrupalı, Doğulular yanında da kendilerini onlar kadar Doğulu hissetmemektedirler. Bu bağlamda, mekâna ve kişilere göre hissettikleri değişmektedir. Onlar aslında ne tam olarak Doğulu ne de tam olarak Avrupalıdır. Bu durumu “ne balık ne et” olarak açıklamaktadırlar. Bazı yerlerde Avrupalı bazı yerlerde de Doğulu davranışlar sergilemektedirler. Levantenler bulunulan ortama, kişilere göre kendilerini Avrupa’ya ya da doğuya yakın hissetmektedirler. Ancak kendilerini genellikle Türkiye’ye yakın hissetmekte ve Türkiyeli olduklarını belirtmektedirler çünkü Türkiye onlara daha çok şey ifade etmektedir. Doğdukları, büyüdükleri yer burasıdır. Mezarları buradadır. Aileleri, arkadaşları burada yaşamaktadır. Burada anılar biriktirmişlerdir. Türkiye, yurt dışında da yaşasalar her zaman özel ve ayrıcalıklı bir yer olarak kalmıştır.

Motif Kodu: D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Hem Doğunun Hem Batının Özelliklerini Taşımak

Levantenler hem Doğunun hem de Batının özelliklerini taşımaktadır. Ancak yüz de yüz ne Avrupalı ne de Doğuludurlar. Kendilerini arada kalmış gibi hissetmekte ve bu durumu “ne balık ne et” olarak tanımlamaktadırlar.

Tablo 63. D30 Bir Kişinin Başka Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Hem Doğunun Hem Batının Özelliklerini Taşımak

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Yani yerine göre ikisi de çünkü bulunduğunuz ortama göre diyalogda ortaya çıkan bir şey bu. Ben tek başıma kendimi evet, biraz daha Türkiyeli gibi hissediyorum çünkü buranın değerleri benim için biraz daha çok. Hani daha istatistiksel miktarı fazla... Ama evet, bazı noktalarda da zıtlaştığım özellikle bazı noktalarda da daha Avrupalı ama tam tersi de geçerli aslında. (...) İki tarafın da iyi tarafını alıyorum yani öyle düşünmek gerekir. İki tarafın da kötü tarafını reddediyorum gibi düşünmeniz gerekir yani insanın kendini görmesi, görmek istediği şekil olarak ifade edecek olursam. İki taraf da geçerli ama ağırlıklı kalan taraf biraz da eğitimimle alakalı belki ve yurtdışında okumuşluğun getirdiği bir şeyle belki biraz daha Avrupalı gibi tutuyor olabilirim kendimi yani dürüst bir analiz yapacak olursak. Bunun doğru olmadığını düşünüyorum ama belki de böyle yapıyorumdur evet.	Levantenler hem Doğunun hem de Batının özelliklerini taşımaktadırlar.
Lazzaro, 49	Yani şöyle söyleyeyim. Çok... Çok... Çok Türk arkadaşlarının yanında hem onların yaşam şekline ve karakterlerine baktığımız zaman sanki bir tık daha Avrupalı gibi görüyorum. Ama dediğim gibi hani tam bir Avrupalı da olamıyorsunuz aslında. Ama hani biraz daha, biraz daha açık fikirli olabiliyorsunuz bazı kişilere göre fakat Avrupalıların da aşırı açık fikirliliği de rahatsız etmiyor değil zaman zaman. Biraz karışık oldu ama tam hislerim bunlar.	Kendilerini Müslüman Türk arkadaşlarının yanında biraz daha Avrupalı görürken; Avrupalıların yanında daha tutucu, daha Doğulu hissetmektedirler. Burada doğup büyümeleri, Müslüman davranış ve düşünüş kalıplarından etkilenmelerine neden olmuştur.
Laura, 66	İkisi de. Bazı yönlerde böyle, bazı yerlerde öyle... Kesin bir çizgi ben Avrupalıyım ben öyle diyemiyorsunuz çünkü değilsiniz. Şey denir. "Ne balık ne et". Arada bir şey	Levantenler kendilerini hem Avrupalı hem Doğulu görmekte ama tam olarak da Avrupalı ya da Doğulu görmemektedir. Bunu "ne balık ne et" olarak tanımlamaktadırlar.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Alberto, 60	Çok zor bir soru. Çok çelişkili çünkü sonuçta ne Avrupalıyız ne Ortadoğuluyuz. Böyle ortada bir yerdeyiz çünkü Avrupa’da Avrupalı değilsiniz. Türkiye’de de %100 bir, hem Müslüman olmadığımız için bir Türk olarak %100 hiçbir zaman yani kendimizi görmedik, göremiyoruz daha doğrusu. Onun için böyle arada derede bir yerde kaldık.	Levantenler kendilerini ne tam olarak Avrupalı ne de tam olarak Doğulu olarak görmektedirler.
Elena, 49	Çok güzel soru. İkinin arasında olduğumu düşünmeyi tercih ediyorum çünkü ikisine de uzak değilim. İkinisi de anlayabiliyorum.	Levantenler, kendilerini ne tam Avrupalı ne de tam Doğulu olarak görmektedir. İki kültürü de tanımakta ve anlamaktadırlar.
Raimondo, 42	Ben, ben sana şöyle söyleyeyim. Gerçek Osmanlıyım ben. Hani diyorum ya sana kendimi böyle çok şey olarak hani hilafet Osmanlısından bahsetmiyorum da Osmanlı’nın kozmopolit sisteminin bir ürünü olarak görüyorum kendimi. Evet, dolayısıyla Anadoluluyum ben. Ben Anadolu’ya çok inanan birisiyim ve Anadolu’yu da çok çok çok seven birisiyim ben. Ha bugün kendimi ne hissediyorum? Tabi ki Anadoluluyum ben. Ha, Avrupa’ya yakın mı hissediyorum? Avrupa’ya kendimi çok yakın hissediyorum. (...) İşte Avrupa kültürünü çok seven birisiyim (...) ama ben Anadoluluyum. Hani ben Türkiyeliyim ve bundan da çok mutluyum aynı zamanda. (...) Benim ailem ne olduysa, Anadolu’da oldu. O yüzden ben Anadoluluyum. Ama Anadolu’yu anlatmak zordur. O yüzden ben “Osmanlıyım” diyorum.	Katılımcı, ailesini ve kendisini bir Osmanlı ürünü olarak görmekte ve kendini Anadolu olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Avrupa kültürünü de çok sevdiğini belirtmektedir.

Katılımcılara “Kendinizi hangi ülkeye ait hissediyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. 10 kişi kendisini Türkiye’ye yakın hissettiğini, 1 kişi yabancı ülkeye yakın hissettiğini, 2 kişi de iki ülkeye de aynı oranda yakın hissettiklerini belirtmiştir. Görüldüğü üzere kendisini Türkiye’ye ait hissedenler ağırlıklı bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu kişiler kendilerini “Türkiyeli” ya da “Türk” olarak

tanımlamışlardır. Kendisini yabancı ülke ile özdeşiren katılımcının sadece yabancı pasaportu vardır. İki ülkeye de aynı mesafede duran katılımcıların bir tanesinin sadece yabancı pasaportu vardır. Diğer katılımcı ise doğduğunda sadece yabancı pasaporta sahipken yetişkinlik döneminde Türk vatandaşlığını da almaya hak kazanmıştır. Kendisini Türkiye'ye daha çok ait hissedenen katılımcılardan birinin sadece yabancı pasaportu varken, Türkiye cevabını veren diğer katılımcılar ya sadece Türk pasaportuna ya bir tanesi Türk olmak üzere, çift ya da üç pasaporta sahiptir. Bu bağlamda sahip olunan pasaport ile ait hissedilen ülke arasında bir ilişkinin olduğu düşünülebilir.

Kendilerini Türkiye'ye ait hissetmelerinin nedeni kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bu nedenler genel olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Türkiye'de doğmaları, burada büyümeleri, burada eğitim almaları, yaşanılan ve yaşamak için seçilen yerin burası olması, burayı sevmeleri, evlerinin, topraklarının burada olması, hatıraların, arkadaşların, ailelerin, mezarlarının burada olması

- Yabancı ülke ile bir bağlarının kalmaması, iletişimlerinin sınırlı olması ya da hiç kalmaması, o ülkenin tanınmaması, konut ve arazi sahibi olmamaları, yabancı ülke vatandaşlığının yitirilmiş olması, orayı turistik bir yer olarak görmeleri, kendilerini oralı gibi hissetmemeleri

Levantenlerin birçok ülke ile kendilerini bağdaştırabildikleri ama özdeşleştirme derecesinin ülkeden ülkeye değiştiği saptanmıştır.

“Türkiye'ye yani en yakın hissettiğim nokta Türkiye dürüst olmak gerekirse çünkü buranın içindeyim ve buranın şeyindeyim, yetişme şeyindeyim. Burada yetiştim, burada büyüdüm, burayı biliyorum, burayı seçtim, seviyorum. Öyle bir şansım oldu. Ondan dolayı Türkiye biraz daha bana yakın geliyor dürüstçe konuşmak gerekirse ama İtalya'da çok uzak değil. İtalya'nın birtakım kültürlerine de yakın hissediyorum. Fransa'nın o kadar değil. İngiltere'nin günlük bazda yine kültürünü iyi hissediyorum çünkü çok sık temasım var orasıyla kültürüyle de olsa, orada çok vakit geçirdiğim için bunun da bir şeyi var.” (Salvatore, 41)

“Yani Türkiye'den sonra tabii ki İtalya... Hırvatistan'a da gittim. Avusturya'ya da gittim. Yani bana deseler ki hangisinde yaşarsın bu üçünden? Tabii ki İtalya... Kesin yani... Hiç gözü kapalı... Onu söyleyebilirim yani. Orada daha bir hissiyat daha bağlı yani hiç yaşamadım orada ama gittiğimde çok çok şey hissediyorum.” (Tomaso, 50)

“İlk önce Türk’üm sonra İtalya’nım. Onu da annem İtalyan’dı. Eşimin tarafı İtalya’dan geldiği için onlar İtalyan’dı. Öyle İtalyan pasaportunu, kimliğini aldım ben. Yoksa ben burada doğdum. Türk nüfusum var yani.” (Tina, 69)

Katılımcılar tarafından bu tür sorular tuzak sorular olarak tanımlanmakta ve bu sorularla çok sık karşılaştıklarını belirtmektedirler (Francesco, 52; Laura, 66). Bazı katılımcıların söylemlerinde, üçüncü kişiler tarafından Levantenlere çekimser davranıldığı ve şüpheyle karşılandıklarına dair örneklere rastlanmıştır. Öte yandan yurt dışında da yabancı olarak algılanabildiklerine yönelik ifadeler de bulunmaktadır.

“İtalya’ya git Türk muamelesi gör, buraya gel İtalyan muamelesi gör yani o tür bir şey oldu hayatımda. Yani “tam bir yere ait misin?” desen sordunuz zaten öyle bir soru yani yüzde yüz diyemem. Yani oraya da kızgınım anneannemi atmalarından dolayı tabi ki. Burası tabi ki benim toprağım ama öyle bir kabullenmeme bazen hissediyorum. Tabi ki çevremde çok yok zaten. Hissediyorsunuz kimle arkadaşlık edeceğinizi, kimle edemeyeceğinizi zaten ediyorsunuz kendiniz yani siz, siz seçiyorsunuz arkadaşlarınızın çoğunu.” (Tomaso, 50)

“Türkiyeli... Türkiyeli çünkü hiçbir yerde kabul görmüyoruz. Biz İtalya’nız ama mesela Yunanistan’a gittiğin zaman “Pis Katolikler” dediklerini duydum annemin anlattığını. İtalya’ya gittiğin zaman “Türk doğumlu” diyorlar bize. Anlatabiliyor muyum? Yani biz buralıyız. Türk’üz yani belki dinimiz değişik ama Türk’üz yani. Onu diyorum mesela Mohammed Clay’da vardı ya boksör. Şeydi. Amerikalıydı ama Müslümandı. Bunu anlatamıyoruz biz. Bunu hiçbir zaman şey yapamadık ama ben Türk’üm. İlk önce Türk’üm sonra İtalya’nım.” (Tina, 69)

Köken ülke ile Türkiye arasındaki siyasi çatışmalar sırasında Levantenlerin algısı ve hislerine bakıldığında köken ülkelerle yaşanan çatışmaların Levantenlerde huzursuzluk ve tedirginlik yarattığı görülmektedir. Başka azınlık gruplarının başlarına gelenlerin onların da her an sınır dışı edilebileceğini ya da travmatik olaylar yaşayabilecekleri gerçeğini hatırlattığı düşünülmektedir.

Öte yandan üçüncü kişilerin onlara yönelik davranışları ve diyalogları, Türk vatandaşı olmalarına ve vatandaşlığın bütün görevlerini yerine getirmelerine rağmen Türkiye’de yabancı olarak görüldüklerini göstermekte ve bu durum onları hayal kırıklığına uğratmakta ve üzmektedir. Yaşanan siyasi gerginlikler sırasında yabancı kimliklerin üçüncü kişiler nazarında daha çok öne çıktığı ve yabancı olarak damgalandıkları düşünülebilir.

“Apo’yu yakaladıklarında bir süre İtalya’da tutulduğunda orada bile bazı arkadaşlar bana kalkıp da biraz garip laflar etmişlerdi. Şaşırmıştım yani benim alımda herhalde daha çok İtalyan

yazıyor diye düşünüyorum yani. O kadar askerlik yapmama rağmen, Türk vatandaşı olmama rağmen yani Tomaso olmam, Levanten olmam hiçbir zaman silinmiyor yani.” (Tomaso, 50)

8. MİLLİYETÇİLİK VE ETNİSİTE

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların günümüzde sahip oldukları pasaportlar incelenmiştir. Sonraki bölümlerde ise Milliyetçilik, etnisite ve Türkleşme ile ilgili söylemler mercek altına alınmıştır. Sonrasında Türk milli bayramları ve yabancı milli bayramları ile ilgili söylemleri ve kutlayış şekilleri üzerinde durulmuştur.

8.1. Sahip Olunan Pasaport

Katılımcılar tek pasaportlu, çift pasaportlu ya da üç pasaportludur. Kişi sayısının sahip olunan pasaport sayısına göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 64. Katılımcıların Sahip Oldukları Pasaport Sayısı

Sahip Olunan Pasaport Sayısı	Kişi Sayısı
Tek pasaporta sahip olan katılımcılar	7
Çift pasaporta sahip olan katılımcılar	7
Üç pasaporta sahip olan katılımcılar	1

Katılımcılardan 7 kişi sadece bir ülkenin pasaportunu taşımaktadır. 7 katılımcı çift pasaportludur. Bir katılımcının üç pasaportu bulunmaktadır. Tek pasaportu olan katılımcıların bazıları Türk pasaportuna sahipken, bazıları da başka bir ülkenin vatandaşlığını taşımakta ve Türkiye’de oturma müsaadesi ile ikamet edebilmektedir. Sadece Türk pasaportuna sahip 4 kişi bulunurken sadece yabancı pasaporta sahip 3 kişi vardır. Bunlardan iki tanesi İtalyan vatandaşıyken bir tanesi İngiliz vatandaşıdır. Çift pasaporta sahip katılımcıların pasaportlarının hangi ülkeye ait olduğuna bakıldığında ise şu bilgilere ulaşılmıştır: 5 katılımcının Türk ve İtalyan pasaportları bulunmaktadır. İzmir’de en çok İtalyan kökenli Levanten’in bulunmasından dolayı bu sonuç normaldir. 1 kişinin Türk ve Alman pasaportu bulunmaktadır. Bir kişinin de Fransız vatandaşlığı, İtalyan vatandaşlığı ve pasaportu bulunmaktadır. Pasaportlara daha çok doğum ile sahip olmuşlardır. Evlilik ya da yabancı ülkede belli bir süre yaşayarak da vatandaşlık almaya hak kazandıkları

görülmektedir. Üç pasaporta sahip olan katılımcı ise İngiliz, Türk ve İtalyan pasaportlarına sahiptir.

Sahip olunan pasaport; gündelik, iş ve eğitim hayatlarını etkilemiştir. Sadece yabancı pasaport sahibi olanlar İtalyan Anaokulu'ndan sonra İtalyan İlkokulu'na devam edebilirken; Türk pasaportu olanlar Türk okullarında okumuştur. Yabancı pasaportu olan Levantenler yurt dışında eğitim görürken de daha avantajlı olmuşlardır. İş hayatında çift vatandaşlı Levantenler iş seyahatleri sırasında vize prosedürlerine takılmadıkları için tercih edilmişlerken sadece yabancı pasaportu olan Levantenler, çalışma izni gibi belgelerin alınması nedeniyle dezavantajlar yaşayabilmektedir. Gündelik yaşamlarında da sadece yabancı pasaportu olan Levantenler oturma izni olmadan Türkiye'de ikamet edememektedir.

Köken ülkeyle ilişkiler sahip oldukları pasaporta ve vatandaşlığa göre sıklaşmakta ya da azalmaktadır. Katılımcıların sahip oldukları vatandaşlıklar genellikle atalarının köken ülke ile aralarındaki ilişkiye bağlıdır. Aile büyüklerinden yabancı vatandaşlığını koruyanların çocukları da genellikle yabancı vatandaşlıklara sahip olmuşlardır. Ebeveynlerinden farklı bir vatandaşlığa sahip olan katılımcılar geldikleri köken ülkenin vatandaşlık hukukundaki değişimler sonucu ebeveynlerinin sahip olduğu vatandaşlığa sahip olamamıştır.

“Türk pasaportluyum ben. Annem İngiliz vatandaşı, babam İngiliz vatandaşı... Biz Türkiye'de doğduğumuz için İngiltere bizi kabul etmiyor.” (Silvia, 51)

Bazı katılımcıların aile büyükleri geldikleri ülkelerin vatandaşlığını koruyabilmişler, bazı katılımcıların aile büyükleri ise köken ülkenin vatandaşlığından çıkarılmışlardır. Vatandaşlıktan çıkarılmalar daha çok savaş zamanları ile ilgilidir. Köken ülke adına savaşmak istemeyenler ya da savaş zamanı köken ülkeye geri dönmeyenler vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Öte yandan önceki nesillerde kaybedilen vatandaşlıkların tekrar kazanılmasına ilişkin başvuruların yapıldığı da görülmektedir. Bazı Levantenler başvuru yapmayı istemiyorken, çoğunun başvuruda bulunmayı tercih ettiği görülmektedir. Başvurmak istemelerinin nedenlerinin hem Avrupa pasaportunun getirdiği avantajlardan hem de siyasi bir gelişme neticesinde gidebilecekleri bir yer olmasını istemeleri ile ilgili olduğu düşünülebilir. Aşağıda

katılımcıların sesleriyle aile büyüklerinin geldikleri ülkelerin vatandaşlıktan çıkarılmaları ile ilgili söylemlerine yer verilmiştir:

“Anneannemin Yugoslav ile evlenmesinden dolayı sıkıntılı bir dönem yaşandı ve atıldı.”
(Tomaso, 50)

“Biz Avusturya vatandaşlığını kaybetmiştik. Dedem çünkü savaşa çağırdılar onu asker olarak Avusturya hükümeti. Birinci dünya savaşından bahsediyorum. O dedi “ben gitmem. Ne işim var benim, Türkiye’de doğdum ve Avusturya’da savaşa mı gideceğim?” dedi. Onun üzerine Avusturya hükümeti bunun pasaportunu iptal ettiler ve babam doğduğu zaman pasaportu yoktu babamın. Vatandaşsızlık diye bir pasaport verdiler. Bugünkü Birleşmiş Milletlere ait bir pasaport diye... Bir pasaportu vardı. Sonra babam “mademki Türkiye’de doğdum, Türkiye’de yaşıyorum, çalışıyorum” Türk vatandaşlığı için müracaat etti 1960’lardan sonra ve Türk vatandaşlığını aldı babam. Bizler de Türk vatandaşı yani annem hariç hepimiz Türk’tük. Yani Türk vatandaşı ve Türk pasaportumuz vardı.” (Alberto, 60)

“Babamın babası büyükbabam, o, cumhuriyetin ilanından sonra şöyle söyleyeyim sana, I. Dünya Savaşı’nda babamın babası İtalyan vatandaşlığından çıkartıldı. Tam olarak hikâyesini, oradaki detayı tam olarak bilmiyorum. Ama Osmanlı döneminde İtalyanların, İtalyanlarla aynı safhada olmadıkları için İtalyan hükümeti bir mektup yazmış ve demiş ki ya İtalya’ya geri dönersiniz ya da Osmanlı’da kaldığınız süre içerisinde sizi vatandaşlıktan çıkartırız ve güvenliğinizi sağlayamayız ve atalarım, bu dönemde, I. Dünya Savaşı döneminde, üç sene boyunca başka ülkelerin koruması altında yaşamışlar. Yani İtalyanlıktan çıkıp işte Hollanda korumasında, vatandaşlık değil koruma olarak kalmışlar. Yurtsuz veya yurtsuz değil de vatansız bir şekilde koruma altında kalmışlar. Hollanda, İspanyolların altında da galiba yanılmıyorsam kalmışlar ve ne zaman ki savaş bitti, cumhuriyet ilan edildi filan falan İtalyan vatandaşlığı yerine Türk vatandaşlığını almışlar yani dolayısıyla hatta İtalya’ya karşı bir kızgınlıkları bile varmış.” (Raimondo, 42)

Köken ülke pasaportuna sahip olunması önceki kuşaklarda savaş zamanı vatandaşı oldukları yabancı ülke adına asker olarak savaşmışlardır ya da savaş zamanı vatandaşı oldukları ülkenin onları koruyabilmesi amacıyla Anadolu’dan ayrılmışlardır. Aşağıda bu durumlara ilişkin söylemlere yer verilmektedir.

Motif Kodu: D651.2 Düşmanla Savaşmak İçin Dönüşüm: Uyuğu Altında Oldukları Ülkeye Savaş Zamanı Asker Olarak Hizmet Etmek

Katılımcıların aile büyüklerinden bazıları Fransa, İngiltere ya da Malta yanında savaş zamanı asker olarak yer almışlar ve uyuğu altında oldukları ülkeye hizmet etmişlerdir. Bu durumun açıklanmasında D651.2 Düşmanla Savaşmak İçin Dönüşüm motifinden yararlanılmıştır.

Tablo 65. Motif Kodu: D651.2 Düşmanla Savaşmak İçin Dönüşüm: Uyuğu Altında Oldukları Ülkeye Savaş Zamanı Asker Olarak Hizmet Etmek

Katılımcı	Cümle	Yorum
Silvia, 51	Dede tarafım yani baba tarafımın eşi babaannem daha doğrusu Fransız. Babası da Fransa Savaşı'nda vefat ediyor. Hatta Fransız Konsolosluğu'nda bir mermer vardır girişte hemen. Orada da zaten babasının adı yazıyor. Hani savaş gazisi olarak diye.	İzmir'e gelen ve çalışmaya başlayan aile büyüğü savaş zamanı vatandaşı olduğu ülke adına bir savaşarak kahraman statüsüne ulaşmıştır.
Raimondo, 42	Anneannem yanılmıyorsam beş kardeşmiş. Annemin annesinden bahsediyoruz. İki kardeş birinci dünya savaşında İstanbul'u bırakıp Fransa'ya gelip, Fransa için savaşmışlar ve ikisi de hayatta kalmışlar da birisi yanılmıyorsam yaralanmış da ve sonra da Fransa'da da öldü. Ama hani bu sana şöyle söyleyeyim hani öyle bir hayali bağdan dolayı alınmış bir hareket ve Fransa'ya gidip, Fransa için çarpışacağım kararını almışlar.	Aile büyüğü, vatandaşı olduğu ülke için savaşmaya gitmiş ve ölümü göze almıştır.
Silvia, 51	Savaş zamanında babamlar, benim babam Hindistan doğumlu çünkü 45 doğumlu benim babam. O dönem savaşta Hindistan İngiliz sömürgesi altında olduğu için burada yaşayan Malta İngilizlerini Hindistan'a götürdüler. Babam benim Hindistan doğumludur. Babam, amcam orada doğmuşlar.	Aile büyüğünün uyuğu olduğu ülke için başka ülke topraklarında savaştığı görülmektedir.

Köken ülkenin koruması altında göç hareketlerinin de gerçekleştiği görülmektedir. İtalya-Libya Savaşı sırasında ya da İzmir'in kurtuluşu zamanında uyuğu altında oldukları ülkeler, vatandaşlarını koruyabilmek amacıyla aile büyüklerini köken ülkeye geri götürmüşlerdir. Geri dönenlerde bu topraklara karşı bir aidiyet duygusunun gelişmiş olduğu düşünülebilir.

“Dedemler öncesinde Anadolu'dalarmış. Ama İtalya Libya Savaşı sırasında İtalyanlar Anadolu'dan gönderiliyorlar. O yüzden benim ailem de Milano'ya gelmiş. Babam İtalya'da doğan tek kişi... Ondan büyük kardeşleri de varmış ama onlar Anadolu'da doğmuşlar. Benim ikinci oğlum da İtalya'da doğdu. O yüzden ona babamın ismini verdik.” (Giorgio, 76)

"Maltalılar şöyle... Babamın annesi... Maltalı olan babamın annesi zorunlu olarak Malta'yla bir bağı olmuş. O zorunlulukta şöyle oldu: İzmir kurtuluşunda işte 1922'de, 9 Eylül'de, İzmir kurtuluşunda (...) Türkler geliyor diye İngilizler bunları da toplamışlar gemilere koyup Malta'ya götürmüşler. Bir buçuk sene Malta'da mülteci kamplarında yaşamışlar ve ondan sonra da 1924'te hani önce babası İzmir'e gelip evini bulmuş, açmış. Bayraklı tarafında galiba oturuyorlarmış o dönemde ve ondan sonra da hani ortalığın yatışmış olduğunun, güvenli olduğunun haberini gönderip oradan işte kızlarını geri çağırmış ve gelmişler anlatabildim mi? yani öyle bir bağ oldu sonra da kaldı. Hani işgalden sonra ha biz Malta'ya gidip geri döndük, burada kalalım olmamış. Geri dönmüşler bir de ondan sonra da. Öyle zorunlu bir bağ olmuş." (Raimondo, 42)

8.2. Milliyetçilik Ve Türkleşme İle İlgili Söylemler

Levantenlerin aile ağaçlarında birçok farklı ülkenin vatandaşı insanlar yer almaktadır. Dolayısıyla damarlarından birçok uyuğun kanı akmaktadır. Akrabaların farklı pasaportlara sahip olması farklı köken ülkelerden gelen Levantenlerle evlenildiği için sık rastlanan bir durumdur. Birçok kültürün harmanlanmasıyla büyümüşlerdir. Hâlâ yabancı isimler taşımaya devam etmektedirler ve Hristiyan dini mensubudurlar. Bu bağlamda yüzyıllar öncesinde Anadolu'ya gelmelerine rağmen, kimliklerini kaybetmemişler, dinlerini ve yabancı isimlerini korumuşlardır. Evlerinde genellikle Türkçe haricinde bir dil kullanmışlardır. Ancak bazılarının daha fazla kendilerini Türklerle özdeşleştirirken bazılarının kendilerini yabancı olarak tanımladıklarına şahit olunmuştur. Bazıları köken ülkenin spor takımlarını tutarken, bazıları tutmamaktadır. Kendi içlerindeki milliyetçilik düzeyleri aynı değildir. Kişiden kişiye, cinsiyete, gelinen ülkelere, kuşaklara, sahip olunan pasaporta, yaşa ve köken ülkeden geliş tarihlerine göre milliyetçilik düzeylerinin farklılaştığı belirtilebilir. Çoğunun Türk pasaportu da bulunurken bir kısmı, hâlâ Türk pasaportunu almak istememektedir. Bu kişilerin Türk pasaportunu Türkleşme ile bir tutmakta oldukları düşünülmektedir. Erkeklerin, kadınlardan çok milliyetçi söylemler geliştirdiklerine tanık olunmuştur.

Sahip olunan pasaport genellikle hangi ülkeye kendilerini daha yakın hissettiklerini belirlemektedir. Sadece Türk pasaportuna sahip olan katılımcılar, kendilerini Türk olarak tanımlamışlardır. Sadece yabancı pasaporta sahip olanların bir kısmı kendilerini yabancı olarak tanımlarken bir kısmı da yüzde elli Türk yüzde elli yabancı olarak gördüklerini vurgulamışlardır. Çift pasaporta sahip olanlar da

kendilerini hem yabancı hem de Türk görmektedir. Bu durumu “kalbimiz ikiye bölünmüş diyebiliriz”, “her ikisine de %50 eşit hissetme” gibi söylemlerle belirtmektedirler. Bir tek yabancı pasaportu olanların köken ülke milliyetçiliğini daha fazla yaptıkları düşünülebilir.

Andrew Simes tarafından yurt içinde ve yurt dışında yaşayan 1400 Levanten arasında anket yoluyla gerçekleştirilen bir araştırmada “Bildiğiniz kadarıyla ailenizde hangi ülkeden fertler vardı veya hangi milletin kanını taşıyorsunuz” sorusuna en büyük oranla %28 oranında “İtalyan” cevabı alınmıştır. Daha sonra %22 oranıyla “Yunan” cevabı gelmektedir. Üçüncü sırada ise %16 oranıyla “Fransız” cevabı gelmiştir. 4. sırada ise %6 oranıyla “Türk” cevabının olduğu görülmektedir. “İngiliz” cevabı 7. sırada yer almaktadır. Maltalıların arasında da milliyetçiliğin fazla olduğu görülmektedir. Maltalılar kendilerini İngiliz olarak görmemekte Maltalı olarak tanımlamaktadır. İtalyan Levanten’in daha fazla bulunması “İtalyan” cevap oranının en fazla çıkmasını açıklamaktadır. %22 Yunan cevabı, Yunan kültüründen ne kadar etkilendiklerini düşündürmektedir. Farklı bir mezhepten de gelseler Hristiyan dinine mensup olmaları Rumlarla evliliklerin yoğun olmasına sebep olmuştur. Rum kültürü evlilik haricinde de hem dil hem yemek alışkanlıkları hem de gündelik yaşamdaki alışkanlıklar açısından da Levantenleri etkilemiştir. Araştırma sonucunda kendisini Levanten gören Ermeniler, Rumlar ve Amerikalıların olduğu görülmüştür. %6 oranıyla “Türk” cevabı verilmiştir. Aile ağacında hiç Türk olmayan, Türk kanı bulunmayan kişiler kendilerini Türk olarak algılamaktadır.

Önceki kuşaklarda ise aile büyükleri köken ülkede gerçekleşen akımları takip etmişler ve bu akımlardan etkilenmişlerdir. Aşağıda bu tür söylemlere yer verilmiştir:

“Özellikle baba tarafı ama anne tarafım da olmak üzere iki taraf dedelerim de milliyetçi İtalyanlardı ve bu dolayısıyla evde biz biraz bununla büyüdük. Özellikle dedelerimi düşünecek olursanız yani o insanların, o İkinci Dünya Savaşı dönemlerince ki o İtalya’daki bir faşizm döneminde onlar ciddi anlamda bir sempatizanlarıymış. Dolayısıyla bizi biraz o şekilde ve o rüzgârla büyüdük. Çok şükür öyle bir faşist şeyim yok. Günümüz çağına ayak uyduruyorum kesinlikle. Fakat hafifte olsa bir İtalyan milliyetçiliğim var ve bu şekilde büyüdüğüm için de kendimi öyle hissediyorum.” (Lazzaro, 49)

"Annemin tarafı, annemin babası ise daha İtalyandı. Daha İtalyanmış. O, evde de İtalyanca konuşmuş. Ama bildiğim kadarıyla hayatında hiç İtalya’ya gitmedi. Bildiğim kadarıyla hiç gitmemiş İtalya’ya. Ama yani kendini İtalyan olarak gösterirdi böyle. Ama eşi, işte anneannem

Fransızdı ve anneannem İtalyanca konuşmak istemediği için evde de Fransızca konuşmuşlar dolayısıyla da çocuklar işte annem ile dayım hep Fransızca öğrenmişler." (Raimondo, 42)

"İşte anneannemi alalım mesela. X (isimli) bir Fransız. 1901 İstanbul doğumlu. Fransa'ya ilk defa 1966'da gitmiş galiba ama yani ailesi ölümüne Fransızdı. İstanbul'da yaşayıp Fransa'yı görmeden, Fransa'ya derinden bağlı bir aile...(...) Bağını soruyorsun. Böyle hayali bir bağ var orada." (Raimondo, 42)

Köken ülkede artık yaşanılmasa da milliyetçilik duygularını korumuşlar ve kimliklerini bu doğrultuda oluşturmuşlardır. Levantenler, Avrupa'daki gelişmeleri ve politik düşünceleri yakından takip etmişler ve bu akımlardan etkilenmişlerdir. Bu akımları benimsemeyi bir şekilde Avrupalı kimliğinin devamı olarak gördükleri düşünülebilir.

Köken ülkeden daha önceki yüzyıllarda gelenlere oranla daha sonradan gelenlerin köken ülkenin kültürünü daha çok korudukları saptanmıştır. Milliyetçilik söylemlerinin cinsiyete göre de değiştiği görülmüştür. Erkeklerin köken ülke ile söylemlerde daha milliyetçi oldukları tespit edilmiştir. Milliyetçilik söylemleri kuşaklara göre de zamanla farklılaşmıştır. Önceki kuşakların son kuşaklara oranla geldikleri köken ülkeye daha bağlı oldukları saptanmıştır. Önceki kuşaklar köken ülkedeki faşizm gibi ideolojilerden daha çok etkilenmişler ve güçlü savunucusu olmuşlardır. Katılımcıların çocuklarının ise Levanten milliyetçiliğinin artık yok denecek kadar az olduğu düşünülebilir.

İzmir Levantenleri arasında farklı milletlerden gelmelerinden dolayı küçük çatışmalar olabildiği saptanmıştır. Bu tür çatışmalar geçmişte daha çok görülürken günümüzde az kişi kalmalarından dolayı birlik içerisinde daha çok hareket ettikleri katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ama savaş yıllarında İngiliz ve İtalyan Levantenlerinin oturdukları cafelerin farklılaşabildiği, farklı milletten öğrenciler ve okullar arasında sürtüşmeler olabildiği belirtilmiştir. Günümüzde az da olsa "tatlı rekabet" denilebilecek olaylar farklı köken ülkelerden gelen Levantenler arasında olmaya devam edebilmektedir. Örneğin sosyal medya hesaplarında ağırlıklı bir dilde yapılan paylaşımlara diğer dillerin de kullanılması yönünde yorumlar gelebilmekte ya da dünya kupası maçlarında atışmalar olabilmektedir.

Anderson, ulusu "hayal edilmiş bir siyasal topluluk" olarak tanımlamaktadır. Ona göre ulus, sınırlı ve egemen olarak hayal edilmiştir. Hayal edilmesinin nedeni,

en küçük ulusun üyelerinin dahi diğer üyelerin çoğunu tanımayacağı, bilmeyeceği ama yine de her üyenin zihninde birlik ve beraberlik hayalinin yaşamaya devam edeceği görüşüdür (Anderson, 2020, s. 24). Levantenlerin de köken ülkeleri ile hayali bir bağ geliştirdikleri düşünülebilir.

Levantenler arasında bazı Levantenlerin diğerlerine oranla daha çok Türkleştiğine ya da bazılarının daha geç Türkleştiğine dair bir söylem bulunmaktadır. Ama günümüzde bütün Levantenlerin bir anlamda Türklere benzediği de belirtilmektedir. Levantenler; yabancı isimlerini koruyarak, yabancı pasaportlara sahip olarak ve Hristiyan dinlerini devam ettirerek aslında kimliklerini bir yere kadar korumayı başarmışlardır. Ancak günümüzde İzmir Levantenlerinin sayısının çok az olmasının Türk kültüründen daha da çok etkilenmelerine neden olduğu/olabileceği düşünülmektedir. Bunun nedeninin sayıları azaldıkça Müslüman Türklere daha çok iletişime ve etkileşime geçmeleri olduğu söylenebilir. Bu etkileşimin bazı sonuçları olduğu iddia edilebilir. Genç kuşaklar aralarında Türkçe konuşmaktadır. Çocuk ve genç Levantenler birbirlerini tanımamakta, birbirlerinden kopuk büyümekte daha çok Türk arkadaş edinmektedirler. Bu durumun Türk kültürünü daha çok benimsemelerine ve içselleştirmelerine yol açtığı düşünülebilir. Aynı zamanda Müslümanlarla evliliklerin de çoğalması, kendilerinin ve çocuklarının daha çok Müslüman kültüründen etkilenmesine yol açtığı söylenebilir. Soy ağacında Türk bulunmadığı halde kendini Türk olarak tanımlayan katılımcıların sayısı az değildir.

Levantenler kendi içlerinde daha çok ya da daha az Türkleşmiş kişiler ayrımı yapmaktadırlar. Bir tek Türk pasaportuna sahip olmak Levantenler arasında Türkleşmede belirleyici olarak görülmektedir. Türk pasaportunu henüz elde etmemiş olanlar kendilerinin diğerlerine göre daha az Türkleşmiş olarak görebilmektedir. Öte yandan Sadece tek pasaportlu olanlar ya da bir tanesi Türk pasaportu olan çift pasaportlular genellikle kendilerini Türk olarak tanımlamaktadır ve en çok zorlandıkları konunun üçüncü kişilere Türk olduklarını anlatmak olduğunu belirtmektedirler. Son kuşakların kendilerini daha çok Türk olarak tanımladıklarına tanık olunmuştur. Yaşı ileri kişiler çocuk yaştakileri Levanten olarak tanımlamakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Ancak Levantenler, değişimin olması gereken bir şey olduğu hususunda hem fikirdir.

Bu topraklarda doğup büyüdüğü, bu topraklarda yüzyıllardır buldukları, bu topraklarda çalıştıkları, okula gittikleri için kendilerini yabancı olarak görmedikleri saptanmıştır. Özellikle son jenerasyonlarda Türk kültürüne iyice karıştıklarını düşünmektedirler. Türk vatandaşlığının gereklerini yerine getirmektedirler. Günümüzde daha fazla Levanten, Türk okullarına gitmektedir. Türkleşmeyi etkileyen başka bir etmenin de bulunduğu ilçedeki Levanten sayısı olduğu düşünülmektedir. Levanten sayısı azsa ya da yoksa Müslüman Türklerle daha çok iletişimde bulunmakta ve daha çok bu kültürden etkilenebilmektedirler. Levantenlerin sayısının az olmasının eskisi gibi kendi aralarında izole bir hayat sürmelerini engellediği düşünülebilir. Kendini daha az Türkleşmiş olarak gören Levantenler ise bunu daha çok yurt dışına seyahat imkânı, yurt dışına yerleşimlerin çokluğu ve henüz Türk vatandaşı olmamalarına bağlamaktadır. Öte yandan “siyasi anlamda Türkleşme” ve “kültürel anlamda Türkleşme” ayrımı yapmaktadırlar. Kültürel anlamda bütün Levantenlerin Türkleştiğini belirtmektedirler.

Özetlemek gerekirse uzun yıllardır Türkiye’de yaşamaları, Türk kültürüne ait unsurların da kültürlerine karışmasına neden olmuştur. Levanten kimliğini oluşturan ana unsurlar; Hristiyanlık, sahip olunan yabancı pasaport, gelenekler, yabancı isim ve çok dilliliktir. Bunların kaybedilme oranları, diğer Levantenler tarafından o oranda Türkleşme olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda Levantenler, bazı Levantenlerin kendilerine oranla daha çok Türkleştiğini düşünmekte ve kendilerinin Levanten kimliklerini diğerlerine oranla daha uzun süre koruduklarına inanmaktadırlar. Dolayısıyla kendileri ile Türkleştiğine inandıkları Levantenler arasında bir ayrım yapmaktadırlar. Daha çok Türkleştiklerini düşündükleri kişilere karşı kınama, şaşırma, eleştiri, üzüntü ve endişe içerisindedirler. Kendilerini daha geç Türkleşen Levantenler olarak görenler, kendilerini şanslı olarak tanımlamaktadır. Türkçe gündelik hayatlarında daha fazla ağırlığa sahip olmuştur. Aslında bütün yaş grubu Levantenlerde Türkçenin eskiye oranla gündelik hayatlarına daha çok girdiği gözlenmiştir. Bunun nedeni Müslüman gelin ya da damatlar ile Türkçe konuşma zorunluluğu, artık cemaat olarak daha dağınık yaşamaları ve daha çok Türklerle görüşmeye başlamalarıdır. Yerli halka benzeme hususu son kuşaklarda önceki kuşaklara oranla daha hızlı gerçekleşmektedir. Orta yaş kuşaklar bile aralarında çocukluklarından itibaren Türkçe konuştuklarını vurgulamışlardır. Çocuklarına

yabancı isimlerin verilmesi ya da isimlerini Türk ismiyle değiştirmeleri de Türkleşme ile ilgili başka bir kriterdir. Türk isimleri alanların Türkleşme oranlarının daha fazla olduğunu düşünmektedirler. Uluslaşma sürecinde azınlıklara uygulanan politikalar ve yaşananların Levantenleri ne kadar etkilediği ve gösterdikleri tavır da Türkleşme oranları üzerinde etkili olabilmektedir. Bir gün aynı politikaların kendileri üzerinde de uygulanabileceği korkusu Türkleşme söylemlerini arttırdığına ilişkin Levantenlerde bir algının oluşmasına sebep olmuştur (Jerry, 39). Türkleşmeye dair algıların bir nedeni de Müslüman Türklere ait örf ve âdetlerin uygulanmasıdır. Eve ayakkabı ile girmek en önemli kıstas olarak gözükmektedir. Tutucu (Muhafazakâr) Levanten ayrımı da yapılabilir. Her ne kadar Levantenler, kapalı cemaat yapılarını kırsalar da Türklere daha yakın ilişkiler geliştirseler de birbirlerinden kız alıp vermeye başlasalar da hâlâ cemaatin içerisinde Levanten kimliğine sıkıca bağlı ve değişime direnen Levantenler çok az da olsa bulunmaktadır. Bu kişiler, daha çok Levantenlerle görüşmeyi tercih etmekte, Türklere uzak kalmaya çalışmaktadır. Levantenler tarafından fazla tanınmayan, göz önünde olmayan Levantenler de vardır. Bu kişilerin daha izole yaşamaya çalışmaları dikkat çekicidir. Levantenler tarafından da tanınmayan Levantenlerin bulunduğu belirtilmiştir. Kısaca Türkleşme oranlarının azlığı ya da çokluğu ile ilgili Levantenlerin algılarını etkileyen kıstaslar aşağıdaki gibi özetlenebilir: sahip olunan pasaport, yabancı dilin gündelik hayatta ağırlığının azalması ve Türkçenin öneminin artması, yurt dışı ile bağlantılar, siyasi olayların Levantenlerin kimliği üzerindeki etkisi, gayrimüslimlere yönelik siyasi olaylardan etkilenme düzeyleri ve gösterdikleri tavır, köken ülkeden geliş tarihi, Levantenlerin tutuculuk düzeyi, buldukları coğrafya ve diğer azınlık grupları ile ilişkileri, çocuklarına yabancı isimlerin verilmesi, geleneklerini devam ettirme oranları, kapalı toplumdaki açık topluma geçiş, Müslümanlarla evliliklerdeki artış ve yurt dışında ya da Türkiye’de olmaları. Öte yandan baskın ve çoğunlukta olan kültürün etkisinin daha fazla olacağı da yadsınamaz bir gerçektir.

8.3. Türk ve Köken Ülke Bayramları ile İlgili Söylemler

Türk milli bayramları Levantenler tarafından da kutlanmaktadır. Hatta milli bayram denildiğinde akıllarına Türkiye’deki bayramların geldiği vurgulanmaktadır. Türk milli bayramlarının her Türk vatandaşı gibi kutlandığı belirtilmiştir. Eğitimleri

sırasında okulda törenlere katılmışlar, törenlerde görev almışlardır. Cumhuriyet Bayramı'nda Kordon'da resmigeçitlere katılmışlar ya da resmigeçitleri aileleriyle birlikte izlemişlerdir. Stadyuma gitmişler, aile bireyleri bando takımında yer almış, okul gazetesinde yazıları basılmıştır. Çocuklarının gösterilerini izlemektedirler. Türk okullarında okuyanlar milli bayramlara daha çok katılım sağlamaktadır. Bu bayramların anlamının ebeveynler tarafından çocuklara öğretilmeye çalışıldığı vurgulanmıştır. Evde özel bir şey yapılmamaktadır. Sadece bayrak asılmakta ve bayram dilekleri gönderilmektedir. Bayram dileklerini telefonla ya da sosyal medya üzerinden başkalarına iletmektedirler. Günümüzde sosyal medya üzerinden bayram mesajlarının iletilmesi en çok kullanılan yöntemdir. Son yıllarda Levantenlerin sosyal medyadaki gelişmelerle beraber milli bayramlarla ilgili kutlama mesajlarını önceki yıllara göre daha çok yayınladıkları belirtilmiştir. Levantenlerin milli bayram denildiğinde daha çok Türk milli bayramlarından söz ettikleri görülmüştür.

Katılımcıların yabancı milli bayramları ve kutlayış şekilleri ile ilgili söylemleri incelendiğinde bazı katılımcıların yabancı milli bayramları kutlamadıkları görülmektedir. Çoğunluğu oluşturan kutlayanlar ise sembolik olarak konsolosluktan gelen davet üzerine kokteyle katılmaktadır. Kutlayan katılımcılar İtalyan Cumhuriyet Bayramı'nı kutladıklarını belirtmişlerdir. 2 Haziran tarihinde kutlanan İtalyanların Cumhuriyet Bayramı, cumhuriyetin doğuşunu kutlamaya yönelik resmi bir tatildir. Mussolini'nin ve faşizmin düşmesinden sonra, 1945 yılı öncesinde monarşi olan İtalya'da halk oylaması ile Cumhuriyet ilan edilmiştir. Her yıl bu olayı anmak amacıyla Cumhuriyet Bayramı kutlanmaktadır (Giorni festivi, festa della repubblica, <https://www.giorni-festivi.it/festa-della-repubblica.php>, Erişim Tarihi: 23.12.2020). İzmir'de Levantenlerin çoğunun İtalyan kökenli olması İtalyan bayramının kutlanmasına sebeptir. Ailelerinin geldikleri ülkeler arasında İtalyan kökenlerini daha baskın olarak algılamalarının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Kutlamalar sadece konsolosluktaki aktivite ile sınırlıdır. Evlerde kutlamalar olmamaktadır. Kutlamalar, milliyetçilik duygularından öte daha çok sosyalleşmek adına yapılmaktadır. Bu bağlamda konsoloslukta düzenlenen kokteyl Levantenlerin bir araya geldiği bir mekân olmaktadır. Konsolosluk etkinliklerine katılmanın diğer bir nedeni de geldikleri ülkeler ile bağlarını koparmamaktır. Bazı köken ülke konsolosluklarının

İzmir’de bulunmaması da diğer ülkelerin bayramlarının konsolosluk bünyesinde kutlanmasını etkilemektedir.

Levantenler için dini bayramları daha çok önemlidir. Bu durum Levantenleri birleştiren unsurun din olduğunu kanıtlamaktadır. Yabancı milli bayramlar, Levantenler için kültürlerini yaşatma aracı olmaktadır.

9. SİYASET VE SİYASİ SOSYALLEŞME SÜREÇLERİ İLE İLGİLİ SÖYLEMLER

9.1. Siyasal Söylemler: Levantenlerin Oy Verdikleri Partiler ve Siyasal Sosyalleşme Süreçleri

Bu bölümde Levantenlerin oy verdikleri partiler, geçmişte ve günümüzde oy verme tercihlerini etkileyen etmenler ve siyaset karşısındaki tutumları incelenmiştir. Levantenlerin oy verdikleri belirli bir partinin olup olmadığı, oy verme alışkanlıkları, oy verdikleri partileri tercih etme nedenleri ve tarihsel süreçte oy verme alışkanlıklarındaki değişimler irdelenmiştir.

Türk pasaportu olan Levantenler oy kullanmaktadırlar. Yabancı pasaportu olan Levantenler burada doğup büyümelerine ve yüzyıllarca ailelerinin Anadolu topraklarında yaşamış olmasına rağmen, oy kullanamamakta, ülkenin siyasi geleceğinde söz sahibi olamamaktadır. Levantenlerin belirli bir partiye oy vermedikleri saptanmıştır. Cemaat tarafından da Levantenlere belli bir parti için baskı yapılmamaktadır. Tercihlerini hiçbir grubun ve kimsenin etkisi altında kalmadan hür bir şekilde almaktadırlar. Levantenler tarihsel süreç içerisinde değişik partilere oy vermişlerdir. Geçmiş zamanda Menderes’in başında bulunduğu Demokrat Parti’ye, Özal’ın Anavatan Partisi’ne, Tansu Çiller’e, DSP’ye oylarını vermişlerdir. Günümüzde ise CHP ve AKP’ye oy vermektedirler. Ancak günümüzde Levantenlerin büyük bir kısmının CHP’ye oylarını verdiklerine dair bir izlenim bulunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde Levantenlerin oy tercihleri, ekonomik çıkarlarına, yaşanan politik olaylara, gündemdeki söylemlere, dönemlere göre değişiklik göstermiştir. İyi şartlar sunduğunu düşündükleri, ekonomik çıkarlarına

uygun partiye oy vermişlerdir. Sağ ya da sol ayrımı yapmadan çoğunlukla merkez partilere oy vermişlerdir.

CHP'nin tek parti döneminde azınlıklara uyguladığı politikalarından Levantenlerden de etkilenenler olmuştur. Bütün azınlıklar tarafından o dönemler çekilen zorluklardan CHP sorumlu tutulmuştur. Bu bağlamda geçmiş dönemlerde azınlık psikolojisi etkisi ile duygusal nedenlerle sağ partilere oy vermeyi tercih etmişlerdir. Sağ partilere oy verilmesinin bir nedeni de tüccar olmalarıdır. Ekonomik çıkarlar onları sağ partilere yönlendirmiştir. Ancak son 10 yılda Levantenlerin CHP'ye de oy verdikleri saptanmıştır.

“Zamanında sol parti baya bir zorluk çıkarmıştı biliyorsunuz yani Levanten ailelere bazı olaylarda varlık vergisi, vs. ona rağmen ama tabii dün dündür, bugün bugündür siyaset böyle bir şeydir.” (Tomaso, 50)

Öte yandan özellikle AKP'nin ilk yıllarında AKP'ye oy veren birçok Levanten olduğu belirtilmiştir. Günümüzde AKP'ye oy veren Levantenlerin hâlâ bulunduğu söylemlerden anlaşılmaktadır.

İdeolojik olarak bir partiye körü körüne bağlı kalmadıkları, tarihsel süreç içerisinde farklı partilere oy verdikleri görülmüştür. Bir katılımcı bu durumu “Takım tutar gibi parti tutmuyorlar.” (Lazzaro, 49) şeklinde özetlemiştir. Oy vermeyi, vatana karşı asli görevleri olarak görmektedirler. Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde Levantenlerin oy tercihlerini etkileyen etmenler ekonomik, duygusal, laik söylemler, inançlar şeklinde değişmektedir.

Levantenlerin genel olarak siyasetten uzak durdukları ve politika ile ilgilenmedikleri söylenebilir. Siyasi olarak sadece seçim zamanı oylarını kullanmaktadırlar. Siyasi anlamda aktif değil, pasif kalmayı tercih etmektedirler. Azınlık psikolojisinin bir yansıması olarak siyasetten uzak kalmayı tercih ettikleri ve politik konulara mesafeli yaklaştıkları düşünülebilir. Bu stratejileri bir savunma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Hangi parti gelirse gelsin, bir zamanlar azınlıklara uygulanan politikaların tekrarını ya da bu ülkeden gönderilme korkusunu yaşadıkları söylenebilir. Siyaset alanını tehlikeli görmüşlerdir ve bu alandan uzak kalmaya çalışmaktadırlar. Levantenler kendi aralarında da siyasetten pek konuşmamaktadırlar. Hangi partilere oy verildiğinin sorulması kendi aralarında da

tabu olarak görülmekte, yakışsız kaçacağı düşünülmektedir. İl bazında ticaret odalarına ve başka odalara üye olan Levantenler bulunmaktadır. Hatta bu odalarda söz sahibi bir konuma da geldikleri belirtilmiştir. Ama ulusal siyasetten uzak kalmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Ermeniler, Rumlar, Museviler tarih boyunca devlete karşı bir yapılanmada yer almışlarsa da Levantenler hiçbir zaman bu tür bir siyasi oluşum içerisinde olmadıkları, çatışmalarda ya da olaylarda yer almadıkları vurgulanmıştır. Bu tür olgulardan hep uzak kalmışlardır. Levantenler tüccar olarak sadece işlerine odaklanmışlardır. Söylemlerinde de politik ve dini konulara girmekten kaçındıkları saptanmıştır.

Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir, Motif Kodu: C614.01.03 Yasaklı Yön: Bazı Hatların Dışına Çıkılmaması: Bir Savunma Mekanizması Olarak Siyasetten Uzak Durulması

Levantenlerin siyasetten uzak kalmayı tercih ettikleri saptanmıştır. Siyasetten konuşmamak ve siyasetten uzak durmak bir savunma stratejisi olarak kullanılmaktadır.

Tablo 66. Motif Kodu: C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir/ C614.01.03 Yasaklı Yön: Bazı Hatların Dışına Çıkılmaması: Bir Savunma Mekanizması Olarak Siyasetten Uzak Durulması

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	Levanten anlamında biz bir azınlık olduğumuzun çok iyi bilincinde olduğumuz için genellikle Levanten kesimi siyasetten biraz daha uzak. Politik olaylara, biraz daha mesafeli davranır. Biraz daha hoşgörülü, biraz daha kabullenici bir şeyimiz var, yaklaşımımız var yani siyaset konusunda da yani çünkü nihayetinde biz burada evet, bir azınlık ve bir misafiriz. Ne kadar hani buraya karışmış olsak da artık, buranın bir parçası olduğumuzu hissetsek de yine de çoğunluk değiliz ve bu demokratik bir noktada evet halk bunu istiyorsa biz de herkes gibi bunu kabullenmek zorundayız. Ondan dolayı çok yani şey değil. Nasıl diyeyim size? Çok fazla bulaşmıyoruz yani. En azından benim, benim çevrem açısından söyleyeyim.	Levantenler azınlık olmalarından dolayı siyasetten uzak durmayı tercih etmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Levanten sadece işine bakar. Öyle bir yapısı var. Sadece aile ve iş çok önemlidir. Bu iki kavram üzerine yoğunlaşmış insanlardır. Onun için çok fazla diğer konulara, politikaya ve politikadır işte dindir veya farklı yönlerde çok fazla göremezsiniz, gizmezler sadece işlerine ve ailelerine bağlı insanlardır.	Levantenler işlerini yapmaya gayret etmektedir. Aileleri onlar için önemlidir. Siyasete mesafeli yaklaşmaktadırlar.

9.2. Tarihsel Olarak Travmatik Olaylar ve Bunlara Ait Söylemler

Bu bölümde Levantenlerin savaş dönemlerinde ve Türk ulus kimliğinin yaratılması sürecinde azınlıklara uygulanan politikaların Levantenler üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Bu bağlamda yaşanan hadiselerle bakışları, olaylar sırasında yaşadıkları, bu olayların onları ne şekilde etkilediği, bu olaylar sonrasında geliştirdikleri stratejiler, bu politikaların nasıl değerlendirildiği ve travmatik olayların kimliklerini oluşturma sürecindeki etkisi incelenmiştir. Bu bölüm iki kısma ayrılmaktadır. İlk kısım savaş zamanı (I. Ve II. Dünya savaşı) yaşananlar ile ilgili söylemlerden oluşurken, ikinci kısım Türk ulus kimliğinin yaratılması sürecinde azınlıklara uygulanan politikalar (varlık vergisi, 6-7 Eylül olayları, diğer azınlık gruplarına yönelik saldırılar, yirmi Kur'a askerlik) ve etkileri ile ilgili söylemlerden oluşmaktadır.

Bu coğrafya her zaman savaşlara, istilalara, çatışmalara sahne olmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan en çok etkilenen halklar bu topraklar üzerinde yaşayan halklar olmuştur. Tabi ki savaşın olduğu her yerde büyük acılar yaşanmıştır. Savaşın etkileri en çok göç hareketlerinde görülmektedir. Söylemlerde de göç hareketleri dikkat çekmektedir:

“17. asırda Edirne'ye gelmişler yaklaşık bir kırk elli sene Edirne Karaağaç Köyünde yaşamışlar. Edirne Karaağaç bugün dediğim yer tam Yunanistan sınırı. Yunanistan sınır kapısı da hatta oradadır. Eskiden büyük bir Levanten cemaatinin olduğu, yaşadığı yermiş ve ilk oraya gelmişler ve Birinci Balkan Harbi'ne kadar orada kalmışlar. Birinci Balkan Harbi'nde Edirne Bulgarların eline düştüğünde yani 1912'de Bulgarların eline düştüğünde büyük babam ki oralıymış. Oradan göçüp bir iki sene İstanbul'da yaşayıp, oradan sonra da İzmir'deki akrabalarına gelmişler ve öyle İzmir'de yaşamaya başlamışlar.” (Raimondo, 42)

Birinci Dünya Savaşı, biraz öncesi ve biraz sonrası gerçekleşen savaşlar ile ilgili söylemlerde açlık, yokluk, askerlik hikâyeleri, kayıplar, savaşta savaşırken ölen aile fertleri, askerde kahramanlık hikâyeleri, esir hikâyeleri, itilaf devletlerinin askerleri ile kurulan ilişkiler, milliyetçilik, savaş nedeniyle kapatılan okullar, vatandaşlıktan çıkarılan aile büyükleri, Anadolu'dan kovulan aile büyükleri ve yetiştirme yurdunda büyüyen aile büyükleri ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Savaş sonrasında Osmanlı İmparatorluğu, itilaf devletleri tarafından istila edilmiştir. Yunanistan, İzmir'e çıkmış ve topraklarını genişletmeye çalışmış öte yandan Türk halkı birleşmiş kurtuluş mücadelesini vermeye başlamıştır. En sonunda Yunan ordusu bozguna uğratılmış, Türk ordusu İzmir'e girmiş Yunan ordusu denize dökülmüştür. Büyük İzmir yangını yaşanmış, İzmir yanıp kül olmuştur. Bu dönemde Levantenler arasında da mensubu oldukları ülkelerin gemilerine binip bu topraklardan ayrılanlar olmuştur.

Savaşa asker olarak giden aile büyükleri de olmuştur. Bu aile büyüklerinin vatandaşlığını taşıdıkları devletin bayrağı altında savaştıkları gözlenmiştir. Savaşmalarını temellendiren hususlar arasında milliyetçilik duyguları, ülkelere hizmet etmek isteği ya da vatandaşlığı kaybetme korkusu gibi unsurlar yattığı düşünülmektedir. Savaş sırasında kendi ülkelere dönmediklerinden dolayı vatandaşlıktan çıkarılan aile büyüklerinin de olduğu söylemlere rastlanmaktadır. Savaşın aileye etkileri ile ilgili aşağıdaki söylem dikkat çekicidir:

“Sekiz kardeşini kaybetti. Sekiz kardeş derken dokuzuncuyu da kaybettik zannediyorlardı. Rusların eline esir düşmüş nasıl olduysa bilmiyorum. Bir gün kapı çalmış bir ayağı yok, saçları karışık biri gelmiş nenem açmış kapıyı demiş ki “Bizim ekmeğimiz yok yemeye sana nerden bulalım hadi güle güle” hani dilenci zannetmiş. Neneme demiş “Ben X değil miyim?” demiş. (...) O acıklı geliyordu bize. 12 sene esir kalmıştı çünkü. Öldü diye biliyorlardı.” (Tina, 69)

Savaş zamanı yabancı okullardan itilaf ülkelere ait olan okullar kapatılmıştır. Bu okullara giden kişilerin ittifak devletlerine ait okullarda eğitimlerine devam ettiklerine dair örneklerle rastlanmıştır. Savaşlardan en çok etkilenenler kadınlar ve çocuklar olmaktadır.

Savaş zamanında daha çok İzmir yangını ile ilgili ailelerin paylaşımları olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bunun nedeni ailelerden çok fazla kişinin savaşta asker olarak yer almaması, ancak İzmir yangını bizzat yaşamaları,

tanık olmaları olabilir. İzmir yangınından çok etkilenmişlerdir. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, İzmir'in kurtuluşu ve İzmir yangını ile ilgili söylemlere bakıldığında karmaşa ve karışıklığın çok sık dile getirildiği görülmüştür. Ayrıca söylemlerde öldürülme korkusu, yangın sırasında verilen kayıplar, Anadolu'dan kaçış, tekrar Anadolu'ya geri dönüş ya da temelli olarak gidilen yere yerleşme hikâyeleri, İzmir Rumlarının İzmir'den ayrılışı, kurtarıcı Türk subayları ve Atatürk ile ilgili anlatıların olduğu göze çarpmaktadır.

“Anneannemin babasının İzmir'in kurtuluşu... O günlerde ya da o zamanlarda yani Yunanlılar daha gitmeden diyeyim Türk ordusu gelince hatta ya da o civarda işte bir ara babasını gelip askerler götürüyor birkaç başka ailenin erkekleriyle beraber. Orda büyük bir korku yaşıyorlar. Hani ne olacak? Öldürecekler mi acaba vs. diye... Bir hafta, on gün sonra bir tanıdıkları bir komiser gibi bir subay var. Tanıdıkları bir Türk subay... Komşuları galiba. Ondan çok ricada bulunuyorlar. Hani gitsin baksın etsin falan filan diye. Bir şekilde adamcağızın da herhalde yardımıyla salıveriyorlar dedeyi. Dede de kurtuluyor. Yani mesela hep bunu anlatırdı.” (Monica, 48)

“(Babaanneme ait) yazıları buldum. O biraz beni çok burktu çünkü onun ablası Atina'ya göç etti 22'de. Bornova'daki evde bir tane Türk subaya bir oda kiralyıyorlar. Paraları bitmişti çünkü. Geçinmek için böyle oda kiralyıyorlardı pansiyon gibi. 1922'de Atatürk'ün süvarileri girerken Bornova'ya evi tabi ki şey yaptılar. O kapıya çıktı, dedi “merak etmeyin ben oturuyorum bu evde. Herhangi bir sıkıntı yok.” Onun üzerine babaannem Türkiye'de kaldı. Yoksa o da Atina'ya gitmiş olacaktı. (...) Onun sayesinde ve o adamla ölünceye kadar babam devamlı onunla görüşüyordu. İstanbul'daydı, emekli olmuştu. Devamlı görüşülüyordu. Annem onlatırdı onu ben tanımadım adamı ama onun sayesinde babaannem burada kaldı. (...) Biz Bornova'da oturuyorduk. Tabi bir de anlattım size bir tane Türk subayla evde yaşadığı için biz aslında biraz daha farklı bir statüdeydik. Yani daha korumacı bir durumdaydık çünkü sonuçta O subay olmasaydı babaannem ablasıyla beraber bugün Atina'da olacaktı. Babam da otomatikman orada doğacaktı falan filan. Babamgil 1925'de doğdu.” (Alberto, 60)

“Anneanneler tamamen hem I. Dünya Savaşı'nda gerçi baba tarafı da ama daha çok anneannemin tarafı, ikisini de I. Dünya Savaşı'nın değil ama özellikle yangını çok anlatırlardı çünkü yaşadılar. Benim babam 1920 doğumlu. Anneannem de 1818'de evlendi. 20'de dayım doğmuştu. Onun için 22'de ikisi de dedeler bunları yaşadılar. Şimdi yangınla ilgili aktardıkları şeyden çok kendi yaşadıkları şeyleri anlatırlar. Tabi o dönemde tarihi de biliyorsanız donanmalar körfezde bulunuyordu ve kendi vatandaşlarını alıyorlardı. Mesela benim anneannem anlatır dedemle Kıbrıs Şehitlerinde o zaman Mesudiye Caddesi denirdi o Kıbrıs Şehitleri, Mesudiye'de otururlardı. Oradan denize kadar varmak için 3 saat yapmışlardı. O kadar çok kalabalık şey vardı ve anneannem diyordu herkes mesela parasını, pulunu taşıyordu ve düşüyordu yani yerden şeyleri toplayıp zengin olabilirdin. Sonunda mesela kıyıya vardılar ve son sandal onlar İtalyan oldukları için İtalyan gemilerine gidecekti. Son

sandal ayrılmıştı, denize atladılar. Dayım benim iki yaşındaydı. Onu, bebeği attılar suya öyle sandala binip gemiye bindiler ve İtalya'ya gittiler. Dedem, baba tarafı da hepsi tabi İngiliz donanmasıyla Malta'ya gittiler. İki üç sene sonra da tekrar geri döndüler.” (Laura, 66)

“Bir de İzmir yangınında dedemin kardeşlerinden biri mi yoksa amcalarından biri mi? Şimdi onu tam hatırlamıyorum. Küçük yaştayken İzmir yangınında kayboluyor ve bir daha bulamıyorlar. Yani mesela öyle bir şey yaşamışlar. Bunları anlatırdı. (...) Tabi şeyden çok etkilendiler onu biliyorum. Anneannemin küçüklüğünde, dedemin küçüklüğünde Kurtuluş Savaşı'na denk geliyor. İzmir'in kurtuluşu o zaman denk geliyor. O zaman tabi çok büyük karışıklık, kargaşa, İzmir yangını, vs. bütün bunları yaşamışlar tabi. Onu arada bir anlatırdı anneannem.” (Monica, 48)

Yaşanılan acılar aile büyükleri tarafından paylaşılmıştır. Bu yaşanan olaylar ne kadar acı olursa olsun, savaş dönemine ait hususlar olmasından dolayı normalleştirilmeye çalışılmıştır. Bu tür olaylarla baş etme stratejilerinden bir tanesi de sessiz kalmak, sakıncalı konularda konuşmamaktır.

Katılımcıların söylemlerinde şehrin genel yapılarına gelen zararlar anlatıldığı gibi ailenin mallarına gelen zararlardan da söz edilmiştir. Şehrin genel yapılarına gelen zararlar kültürel mirasın yok olması olarak değerlendirilmiş ve şehrin kültürel kimliğinin yok olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

“Dediğim gibi bütün o eski yapılar, binalar, çoğu yıkıldı. Tabi yandı biliyorsunuz 21'de, 22'de. Çoğu yandı. Güzel bir opera binamız vardı. O yandı. Çok kozmopolit bir şehir olduğu için ve zengin bir şehirdi aslında. Yani zenginlerin oturduğu bir şehirdi. Dolayısıyla bütün bu eserler yok oldu, yandı.” (Francesco, 52)

“İzmir'de olan yerleri mesela Fuar'da benim dedemin evleri vardı. Tabi döndüklerinde yangından dolayı geldiklerinde hiçbir şey kalmamıştı ve bir daha da alamadılar oraları çünkü o zamanın şeyi el koymuştu oralara ve kaybettiler.” (Silvia, 51)

İzmir yangınının harabeleri ile ilgili aile büyükleri tarafından aktarılan çocukluk anılarına da rastlanmıştır:

“Dedem, ilkokulu Gazi İlkokulu'nda okumuş. Talatpaşa'nın önündeki. Bana her zaman dediği Talatpaşa, o ilkokul 1' e gittiği zaman Talatpaşa'da asfalt yokmuş, taş yokmuş. Sadece bir çamur yığınıymış. Hatta kışın o çamur donarmış, çamurun üstünde böyle torbalarla kayarlarmış, karda kayar gibi. Daha fuar açılmamış. Fuarın olduğu yer eski o İzmir yangınından sonraki mahallelerin hâlâ yıkıntıları varmış. Onun içinde çocukken oynarlarmış.” (Tony, 39)

Aile büyükleri küçük yaşlarda da olsalar Atatürk'ü gördüklerini unutmamışlar ve çocuklarına anılarını aktarmışlardır. Görülen kişinin önemli olması hatırlama düzeyini etkilemektedir.

“Babamın anlattıklarından, babam çok ufaktı. Dört ya da beş yaşında ya vardı ya yoktu. Atatürk'ü anlatırdı. Görmüş. Ama onun dışında... Yani... Çok fazla bir şey anlatılmadı. Yani çok ufak olduğu için sadece onu gördüğünü hatırlıyor hayal meyal o kadar. Ama Atatürk'ü tabi ki çok takdir ediyordu. Kuvvetli bir Atatürkçüydü diyebilirim.” (Patrizia, 53)

“Bir şey anlatayım size çünkü bunu hiçbir kitapta bulamazsınız. Anneannenin anlattığı bir şeydir. Atatürk'ün İzmir'e girişi ile ilgili. Yangından daha önce... Yangın sonra başlıyor ama tabi Anadolu'dan geldikleri için Anadolu'da çiftliklerden gelen bütün sürülerde vardı. Koyunlar, şeyler... Hep şeylerin arkasından geliyorlardı ve girdiler. Anneannemin ablası “yaşa Paşa” dedi. “Gelin bir tane koyun hediye edeceğim” dedi. Öyle şeyler vardı anlatılan.” (Laura, 66)

“Hatırlıyorum babaannem bir kere Atatürk'ü uzaktan gördüğünü söylemişti. Arabayla geçmiş. “Balkona çıkıp el sallamıştık” dediğini hatırlıyorum.” (Elena, 49)

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na girmemiş olsa da ülke sınırlarına kadar gelen savaş tehdidinden etkilenmiş, savaşın bu topraklara da sıçramasından korkmuş ve dünyadaki gelişmeler karşısında endişelenmiştir. Levantenler de diğer Türkiye'de yaşayan vatandaşlar gibi, yoksulluk ve kıtlık çekmiş, karne sistemini yaşamıştır. Kendi ülkelerinde esen ideolojik fikirlere sempati duymuşlardır. Öte yandan farklı birçok Avrupa ülkesinden gelen Levantenler, köken ülkelerinin II. Dünya Savaşı'nda savaşımlar arasında olmasından da etkilenmişlerdir. Müttefik ve mihver ülkelerin vatandaşı olan Levantenler arasında da tartışmalar gerçekleşmiş hatta öğrenciler arasında olaylar yaşanmıştır.

“Benim rahmetli babam anlatırdı. İşte onlar İkinci Dünya Savaşı'nı yaşadıkları için o en zor yıllardır Levantenler için çünkü işte İtalya ile İngiltere savaşıyor eee burada İngiliz Levanten de var, İtalyan Levantenler de var veya Fransız Levantenler var. Şimdi şu olaylar yaşanmış yani: Fransız Saint Joseph'teki çocuklar Levanten çocuklar, İtalyan ilkokuluna gelip duvarlarına domates attıkları, ondan sonra da onların oradan gidip Saint Joseph'in duvarlarına yumurta attıkları yani bu gibi çatışmaların ufak tefek o yıllarda olan durumlar var. Tabi ki bizde öyle bir şey artık yok çok şükür.” (Lazzaro, 49)

Yurtdışındaki gelişmeler de Levantenleri etkilemiştir. Levantenler Kıbrıs olayları sırasında bazı sıkıntılı olaylar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle Rum asıllı kişilerin bulunduğu ailelerde Rum asıllı aile büyüklerinin tedirginliği katılımcılar tarafından anımsanmaktadır. Öte yandan bazı Müslüman Türkler

tarafından Katolik, Hristiyan, Protestan ayrımının yapılmıyor olmasının; Hristiyan olan bütün azınlıkların öteki olarak değerlendirilmesine neden olduğu Levantenler tarafından vurgulanmıştır.

“Kıbrıs olayları zamanında olan hani ayırt edemeyen, Hristiyan Katolik bu ayrımı... E o zamanlar biraz zorluk çektik ama diğer şekilde ne bir baskı gördük ne bir devlet dairesinde saygısızlık gördük ne bir karakolda bir saygısızlık oldu. Okullarda ne bir saygısızlık gördük. Biz burada hiçbir zaman baskı altında yaşamadık.” (Tina, 69)

“(Babaanesi Rum) Bir de Kıbrıs çıkartması olayı 1974’deki yahut 72 miydi, ne zamandı Kıbrıs olayı? 72’ydi galiba. 72’deki Kıbrıs olaylarından çok tedirgindi. Acaba ne olacak, Türkiye ile Yunanistan savaşa mı girecek falan filan diye? O zaman tedirgin olmuştu. Ben çocuktum tabi.” (Alberto, 60)

Ülke içerisinde yaşanan politik gelişmelerden de Levantenler etkilenmişlerdir. 80 öncesinde yaşanan siyasal çatışmalar ve sağ-sol olayları Türkiye’de yaşayan bütün vatandaşları etkilediği gibi Levantenler arasında da endişelere yol açmıştır. Levantenler arasında bu dönemde yurtdışına azımsanmayacak bir göç olmuştur. Aileler, çocukları için endişelenmiş ve çocuklarının Türkiye’de okumalarını güvenlik açısından tercih etmemiştir. Eğitim amacıyla gençler yurtdışına gitmiş ve birçoğu bir daha geri dönmemiştir.

“Ben Almanya’ya gittim. Ben liseyi İzmir’de Atatürk lisesini bitirdim. Daha sonra sağ sol olaylarının çok yoğun bir... 79’da düşünün en pik zamanı... Her gün kaç kişi ölüyor. “ooo” dedim. Ben Ege Üniversitesi İşletmeyi kazanmışım. İşletme Fakültesi... İşletme Fakültesi o zaman Alsancak’taydı. Bugünkü rektörlük binasının oradaydı. Bizim evden çok yakın. Yürüyerek 10 dakika gidilirdi. (Babam) “yok” dedi. “Sen oradaki üniversiteye gidemezsin” dedi bu olaylardan dolayı. “Seni yurt dışına yollamamız lazım.” “İyi” dedim. “Nereye gideceğiz, nasıl yapacağız?” İngiltere’yi yazdım o zamanlar. Sonra babamın işleri iyi gitmedi. İngiltere tabi gitmek ki kabul edildim İngiltere’deki üniversiteye. Abim orada. Ben otomatikman dedim “oraya giderim”. O zaman mektupla yazılıyor. TOEFL falan yok. Bir İngiliz bayan vardı. O yardımcı olmuştu. Adresleri, üniversite çünkü nereden bulacaksınız? Üniversite adresini bulmak bile bir meseleydi. Yazdım dört, beş tane üniversite. Bristol Üniversitesi hiç unutmam kabul etti beni. “ooo” dedi. O zaman onların işleri de iyi gitmedi. Dedi “yollayamayacağım” falan filan. Almanya’dan çok yakın bir aile dostumuzun yaşadığı... Yazları geliyorlardı Türkiye’ye eşi çünkü Levanten’di. Adam o %100 Almandı. “Ya” dedi “yolla oğlunu yanıma. Ben buradaki okula yazdırayım onu. Orada zaten okullar bedava. Devlet okulu artı boş zamanlarda benim yanımda da çalışır.” O pamuk ticareti ile uğraşıyordu. Türkiye’den pamuk alıyordu o zamanlar. Babam dedi “iyi. Sana veriyorum. Oğlanı götür.” Ben de gittim Almanya’ya.” (Alberto, 60)

“Valla eğitim. Eğitim için çok giden oldu. Yani 80’li yıllarda çok giden oldu. O zamanlar biliyorsunuz 80’den önce çok karışık Türkiye. Bu yüzden giden çok oldu tabii. Çocukları için endişe edenler vardı. 80’de darbe oldu biliyorsunuz. Ama 80’den önce hemen hemen her gün ölen gençler oluyordu, okullarda sağ sol çatışmaları vardı. Namık Kemal Lisesi olsun, Atatürk Lisesi olsun ya da üniversitelerde her gün çatışma, ölenler... Eee tabii veliler endişe ediyorlardı çocukları için, imkânı olan da çoğu yurtdışına gitti okumaya.” (Francesco, 52)

Sağ-sol olayları sırasında NATO askerlerine yapılan terör saldırıları onlarda endişe uyandırmıştır. Kiliseye gidilirken o dönem tedirgin olduğu belirtilmiştir.

“Hatta bu sağ sol olaylarında biliyorsunuz terörizmden dolayı bazı sıkıntılar vardı. Kiliseye giderken o zaman hatırlıyorum Noel zamanında biraz korkarak gidiyorduk çünkü şey acaba bir saldırı, bir şey olabilir mi diye çünkü bir de NATO olayı da askerlerine de o zamanlar suikastlar düzenleniyordu falan filan.” (Alberto, 60)

Levantenler, yüzyıllardır burada olmalarına, burayı yurtları olarak görmelerine ve vatandaşlık görevlerini yerine getirmelerine rağmen üçüncü kişiler tarafından yabancı olarak damgalanabilmektedirler. Türkiye ile köken ülkeleri arasında yaşanan sıkıntılar, diğer azınlıklara ya da Türkiye’de bulunan yabancılara yönelik saldırılar sırasında damgalanma olaylarının daha belirgin olduğu düşünülebilir. Bu durum Levantenleri üzmetmekte ve hayal kırıklığına uğratmaktadır.

Uluslaşma sırasında azınlıklara uygulanan politikalar da Levantenleri olumsuz etkilemiştir. İmparatorluklarda; etnik, dinsel azınlıklara pek ilgi gösterilmemiştir. İmparatorluğa sadakatleri daha önemli görülmüştür. Bundan dolayı azınlıkların ortaya çıkışı merkezi devletlerin kurulması ile olmuştur (Kılınç, 2013, s. 22). Ulus-devletin tek devlet, tek ülke ve tek ulus olarak benimsediği üniter/tekçi anlayış azınlık sorunlarının ortaya çıkmasının sebebidir (Kurubaş, 2004, s. 11). Birinci Dünya Savaşı öncesinde kimliklerini sahiplenme bilincine ulaşan azınlık grupların devletin bölünmesine neden olacak faaliyetler yürütmesi ve bu faaliyetler sırasında azınlıkların başka devletler tarafından Osmanlı Devleti’ne müdahale etme olanağını sağladıkları etkili silahlara dönüşmesi Türkler tarafından bu azınlık unsurların tehdit olarak görülmesine yol açmıştır (Birsell, 2011, s. 60). Gayrimüslimlerin tekrar bir sorun oluşturması korkusu ve düşüncesi Lozan Antlaşmasının azınlık ile ilgili maddelerini şekillendirmiştir (Birsell, 2011, s. 13-14). Lozan Antlaşması ile Rum, Yahudi ve Ermeni toplulukların, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sahip oldukları imtiyazlar devam ettirilmiştir. Ancak millet sistemi

çerçevesinde bütün dini azınlıklar bu haklardan faydalanabilirken, Lozan ilkelerine göre bu haklar sadece Ermeni, Rum ve Yahudilere tanınmıştır (Okutan, 2009, s. 73). Bu bağlamda azınlık kavramı gayrimüslimler çerçevesinde konumlandırılmıştır. Türkiye’de 1923 yılında kurulan yeni devletin ulusal bütünlüğünün oluşturulması için Türkleştirme politikaları uygulanmıştır. On yıllık savaş süresince gerçekleşen göçler, tehcir ve Türk-Yunan nüfus mübadelesi ile Türkiye’nin toplumsal dokusu artık değişmiştir. 1906 Osmanlı nüfus sayımının verilerine göre sokaktaki her beş kişiden birinin gayrimüslimken, 1927’de Cumhuriyet yönetiminin yaptırdığı ilk nüfus sayımında sadece kırk kişiden birinin gayrimüslim olduğu bir noktaya gelinmiştir (Aktar, 2010, s. 62). Cumhuriyet’in homojen bir ulus yaratma sürecinde gayrimüslim azınlıklar, uluslararası ve ulusal dönemsel politik/ekonomik krizlerin etkisi ile ekonomik ve sosyal alandan dışlanmış ve kamusal alanda ayrımcı uygulamalarla karşı karşıya kalmışlardır. Yeni kurulan modern Cumhuriyet, Türk vatandaşlarına bağımsız, modern, kendini yöneten, demokratik bir vatandaşlık vaat ederken ihtiyaç duyduğu öteki ve sadakatinden şüphe edilen yabancı statüsü gayrimüslim kimliği üzerinden ete kemiğe bürünmüştür (Kaymak, 2017, s. 195). Gayrimüslimlere yönelik olarak belirlenen ana hedef üç parçadan oluşmaktadır. Bunlar, Gayrimüslimlerin Türkçe konuşması ve Türk kültürüne uyum sağlaması, bu unsurların ticari hayatta büyümelerinin engellenmesi, teknik konularda, kamusal alandaki işlere ve mesleklere hâkimiyetlerinin ortadan kaldırılmasıdır (Birsnel, 2011, s. 212). Uluslaşma politikaları kapsamında bir dizi düzenleme yürürlüğe konulmuştur.

30 Ocak 1923 tarihinde “Türk ve Rum Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” Türkiye ve Yunanistan tarafından imzalanmıştır. Sözleşmenin ilk maddesi “Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukluların, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren, zorunlu mübadeleye tabi olacakları belirtilmektedir. Sözleşmeye göre, İstanbul’da oturan Rumlar ile Batı Trakya’da oturan Müslümanlar değişim kapsamı dışında tutulmuşlardır (Okutan, 2009, s. 228-229).

Terhis edilmiş azınlıkların yirmi sınıf halinde tekrar askere alınmasını öngören, 1-15 Mayıs 1941 arasında askere alımların başladığı tahmin edilen ve 27 Temmuz 1942 tarihinde terhis edilen azınlıklarla ilgili uygulamalar (Okutan, 2009, s.

136-137) üç temel sebep çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bu sebepler; Gayrimüslimlerin ticaret hayatını zayıflatmak, bunların beşinci kol faaliyeti gibi tehlikeli işlere bulaşma ihtimalini yok etmek, azınlıkları Nazi yönetiminin yaptığı gibi belirli kamplara toplayarak göz önünde tutmaktır. (Birsal, 2011, s. 218). Tedbir olarak yirmi sınıf silahaltına alınan azınlıklar, çok kötü koşullarda sevk edilmişler, aşağılanmışlar ve çeşitli işlerde çalıştırılmışlardır (Okutan, 2009, s. 137).

“Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti tarafından 13 Ocak 1928 tarihli kongrelerinde “Vatandaş Türkçe Konuş!” kampanyasını başlatma kararı alınmıştır. Dâhiliye vekâleti'nin izni dâhilinde başlatılan bu kampanyalarla, başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin her tarafında azınlıkların umuma açık yerlerde Türkçe konuşmalarını sağlamak hedeflenmekteydi. Bu amaçla duvarlara “Vatandaş Türkçe Konuş!” kampanyasına yönelik ilanlar asılmış, otomobillerle dolaşarak herkesin Türkçe konuşulması gerektiği ilan edilmiştir. Kampanyanın başlamasının hemen ardından azınlıkların protestosuyla karşılaşmıştır. Gayrimüslimler, Vatandaş Türkçe Konuş” afişlerinin karşısında Arapça, Ermenice, Boşnakça, Rumca, Yahudice konuşularak ya da afişleri yırtarak tepkilerini göstermişlerdir. Ancak bu tepkiler kampanyanın daha da şiddetlenmesine ve Türkçe dışında başka bir dille konuşmanın neredeyse imkânsız hale gelmesine neden olmuştur. Kampanya sırasında hakarete uğrayan azınlıkların kendilerini savunma hakları olmamış hatta bu yönde yapılan girişimlerin, Türk Ceza Kanunu'nun 159. Maddesi gereği “Türklüğü tahkir” suçundan yargılanmalarına neden olmuştur. Kampanya kısa sürede bütün ülkeye yayılmıştır. Ancak azınlıkların Türkçe konuşmaları konusunda beklenen etkiyi göstermemiştir (Okutan, 2009, s. 182-183).

Ekonominin kötüye gitmesi sonucunda çıkarılan varlık vergisi çerçevesinde 12 Eylül 1942 tarihinde Maliye Bakanlığı, defterdarlıklara bir genelge yollayarak azınlıkların malvarlıklarının tespit edilerek bir cetvelde gösterilmesi istemiştir. Genelge doğrultusunda çalışma yapan vergi daireleri, harp zamanında fevkalade kazanç sahibi olanları dört kategori altında sınıflandırmıştır. Söz konusu kategoriler M (Müslüman), G (Gayrimüslim), D (Dönme) ve E (Ecnebi) gruplarıdır. “M” grubu, yalnızca Müslüman tüccarları kapsıyordu. “G” grubu ülkede yaşayan etnik-dini karakterini koruyan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Ermeni, Rum ve Yahudi gayrimüslim vatandaşları belirtiyordu. “D” grubu, geçmişte azınlıklar ya da başka bir

ulusun vatandaşları arasında başka bir dine mensup olup sonrasında Müslümanlığı kabul etmiş olanları işaret ediyordu. “E” grubu ise, Türkiye dışındaki başka bir ülkenin uyruğunda olup da Türkiye’de ticari ve kültürel faaliyet gösteren kimselerden oluşmaktaydı. Levantenler ve Latinler olarak adlandırılan azınlık toplulukları da bu kategori altında değerlendirilmiştir (Akar, 2009, s. 58). 4 Ocak tarihine kadar vergisini ödemeyen mükelleflere birinci hafta için yüzde 1, sonraki haftalar için ise yüzde 2 gecikme zammı uygulanacağı kararlaştırılmıştır. 21 Ocak 1943’ten itibaren İstanbul’da gayrimüslimlere ait yüzlerce gayrimenkul satışa çıkarılmıştır. Gayrimenkul satışları genellikle defterdarlığın gözetiminde yapılmış, satış esnasında alınan bedel, mükellefin vergi borcunun kapatılması amacıyla kullanılmıştır. Varlık Vergisi Kanunu’nun 12. Maddesinde “borcunu ödeyemeyen mükelleflerin, borçlarını bedenen çalışarak ödemesi amacıyla çalışma kamplarına gönderilmesi” ne dair bir hüküm bulunuyordu. Bu hüküm doğrultusunda borcunu ödeyemeyenler Erzurum Aşkale, Eskişehir Sivrihisar gibi yerlere gönderilmiştir. 9-13 Eylül 1943 tarihlerinde Newyork Times gazetesi’nde Cyrus Sulzberger tarafından kaleme alınan ve Türkiye’deki Varlık Vergisi uygulamasını eleştiren bir yazı dizisi yayınlanmıştır. Bu yazılardan hemen sonra toplanan TBMM henüz tahsil edilmemiş olan vergi borçlarının silinmesine karar vermiştir. 15 Mart 1944’te ise Varlık Vergisi tamamen uygulamadan kaldırılmıştır (Deri, 2009, s. 57-58).

Yirmi Kur’a askerlik, varlık vergisi, 6-7 Eylül olayları, Türkçe konuş kampanyaları gibi hususların Levantenlerin kimliklerini sunum şekillerini yönlendirdiği düşünülebilir. Katılımcıların bir kısmı varlık vergisinden ticari anlamda ailesinin etkilendiğini belirtirken bir kısmı da etkilenilmediğini ifade etmiştir. Katılımcılar varlık vergisi ile ilgili dönemi “hoşa gitmeyen şeylerin yaşanması”, “baya sıkıntılar yaşanmış” şeklinde tanımlamışlardır. Varlık vergisinden ailesinin etkilenmediğini belirten katılımcılar etkilenmeme nedenlerini şu şekilde sıralamışlardır: ailesinin hiçbir zaman varlıklı olmaması, orta sınıf olmaları, köşklere yaşayan Levantenlerden olmamaları, Türk vatandaşı olmaları, varlık vergisinden ağırlıklı olarak diğer azınlık gruplarının (Musevi, Rum ve Ermeni) etkilenmiş olması. Varlık vergisinden ailesinin etkilendiğini belirten katılımcılar vergiyi ödeyebilmek için sıkıntıların çekildiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar da verginin geldiğini ama bunun atlatılamayacak bir şey olmadığını vurgulamışlardır.

Öte yandan varlık vergisi nedeniyle küçük esnafın burada barınamadığı saptanmıştır. Katılımcıların bazı akrabaları, Türkiye’yi terk etmiş ve yurt dışına yerleşmişlerdir. Annesi İstanbul Rumlarından olan bir katılımcı haricinde Aşkale’ye giden aile büyükleri ile ilgili söylemlere rastlanmamıştır. Varlık vergisiyle ilgili söylemler şu şekildedir:

“Evet, büyük bir vergi gelmişti dedeme ama yani atlatılamayacak şeyler değildi.” (Laura, 66)

“Varlık vergisi ile tabi ticari anlamda bunları duyduk. Şeyler, sıkıntılar yaşanmış. Zaten o olaylar hani size bahsetmiş olduğum dedemin işte kardeşlerinin göçü de o dönemlere denk geliyor biraz.” (Lazzaro, 49)

“O dönemlerde baya bir sıkıntılar yaşanmış yani böyle... Yani evet hoş gitmeyen şeyler yaşanmış o dönemde. Onu biliyorum. Ama Aşkale’ye giden yok bildiğim kadarıyla.” (Elena, 49)

“Şimdi o dönemleri annem (İstanbul Rum'u) anlatır bize. Onun ailesi tabi etkilenmiş. Onun babası manifaturacıymış. Küçük bir dükkânı varmış. İşte kumaş satarmış, düğme, iplik bu tarz şeyler. Tabi maalesef öyle bir yabancılara vergi çıkardılar ki benim dedem, annemin babası yani bunları karşılayamayacak duruma gelmiş. Bu sefer dükkânına el koymuşlar. İşte bütün o mallarını sokaklara atmışlar. Sonra bir ayın günü, pazar günü ayinden gelip almışlar onu ve Aşkale’ye taş kırmaya yollamışlar. Bunları hep anlatıyor bize.” (Francesco, 52)

Katılımcıların ailelerinin başkalarının ve kendilerinin başlarına gelenlerden psikolojik olarak çok fazla etkilenmişlerdir. Varlık vergisinin genç kuşaklara anlatımı ile ilgili olarak söylemlerden tespit edilen sonraki kuşakların varlık vergisi ile ilgili bilgiyi ailelerinden çok kitaplardan öğrendikleridir. Aile içerisinde çok şiddetli olaylar yaşanmamışsa genç kuşaklara anlatılmak istenmemiştir. Bazı katılımcıların aileleri ile ilgili aile büyüklerinin vergiden etkilendiğini bildikleri ama detayının bilinmediği görülmüştür. Bazı ailelerde ise bu konular konuşulmakta ve bu konular genç kuşakları üzmektedir. Bu bağlamda bu tarz travmatik olaylarla baş etme yöntemlerinden biri genç kuşaklara bu olayların çok fazla anlatılmamasıdır. Bu durumun genç kuşakların kindar olarak yetişmemesini bu toplumda huzur ve barış içerisinde yaşamasını da sağladığı düşünülebilir. Varlık vergisi ile Levantenlerin diğer baş etme yöntemleri ise şu şekildedir: Varlık vergisinin gerekçesi için mantıklı açıklamalar aramak yani Türkiye’nin o dönemde buna ihtiyacı olduğunu kabul ederek mantıksal bir neden bulup meşrulaştırmak, bu olayı kabul etmek ve bununla yaşamak, bu durumu Türkiye gerçeği olarak görmek, diğer azınlık gruplarına yönelik bir şey olması, doğrudan Levantenleri hedef almaması, Levantenlerin fazla sıkıntı

yaşamaması, konunun bilinmemesi, konu hakkında fazla bilgi sahibi olunmanın istenmemesi, olayı önemsizleştirmek: Buna örnek olarak “Evet, büyük bir vergi gelmişti dedeme ama yani atlatılamayacak şeyler değildi.” (Laura, 66) verilebilir.

6-7 Eylül olaylarından katılımcılar ya da aileleri daha çok psikolojik olarak etkilenmişlerdir. Yaşananlar onları üzmüş ve tedirgin etmiştir. Bir katılımcı aile büyüklerinin evine girilmeye çalışıldığını ama komşularının yardımı ile onlara dokunulmadığını söylemiştir. (Lazzaro, 49) Bu bağlamda bu olaylar katılımcıları direkt olarak etkilememiş bile olsa dolaylı yoldan etkilediği düşünülebilir. Ailelerinin 6-7 Eylül olaylarında İzmir Levantenlerinin saldırıya çok uğramamalarını katılımcılar şu şekilde açıklamaktadır: olayların daha çok İstanbul’da olması, 6-7 Eylül olaylarının Rumlara karşı olması ve Türk vatandaşı oldukları için olaylardan çok fazla etkilenmemeleri. Bazı katılımcıların olayların İzmir’de gerçekleşmediğini belirtmeleri ilgi çekicidir. Bu olaylarla ilgili katılımcıların sözlerine kulak verildiğinde 6-7 Eylül olayları ile ilgili saldırıları hem kendilerinin özel alanlarına hem de çevrelerindeki fiziksel alanlara yönelik saldırılar olarak algıladıkları ortaya çıkmaktadır. Yaşı ileri olan katılımcılar, bu olayları hatırlamaktadırlar. Olaylar sırasında İstanbul’da yaşayan anneler (İstanbul Levanten’i ve İstanbul Rum’u) bu olaylardan daha çok etkilenmiştir çünkü olayların içerisinde yer almışlardır. Olaylardan İstanbul Rum’u annenin saldırıların kendi cemaatine yönelik olmasından dolayı daha çok etkilendiği saptanmıştır. Katılımcıların 6-7 Eylül ile ilgili söylemleri şu şekildedir:

“Ama kötü deneyimler tabi ki İllaki yaşadık. Ha onun dışında ne denebilir mezarlıkta taşlarımız kırıldı. Evet. Dedelerimizden anlatılanlar bizi etkiliyor.” (Jerry, 39)

“Yani Rumlarla çok oldu. Hatta kendimde şahit olduğum 6-7 Eylül tarihlerinde biliyorsunuz bir yıkım oldu. Etrafımızda Rum vatandaşlar vardı. Onların evleri ile ilgili hani yağmalama, şeyler biliyorsunuz zaten tarihte de geçen olayları, şahit olduk yani. (...) (Siz etkilendiniz mi bu olaylardan sorusuna) Çok... Çok... Çok... Yani ben küçük yaştaydım. Üç, dört yaşındaydım ki hatırlıyorum. Ablam daha büyüktü.” (Tina, 69)

“Evet tabi. İşte hani biraz daha önce de söylediğim gibi onlar tahmin ediyorum kötü dönemlerdi. 6-7 Eylül hadiseleri daha çok Rum arkadaşlarımızı çok ciddi anlamda olumsuz etkiledi fakat tabi bilirsiniz hani insanlara, dışardaki insanlara bunu anlatmak kolay olmuyor. Yani bu Rum’dur, bu Katolik’tir. O anki bir ayaklanma olduğu zaman siz o anda orada gayrimüslimsinizdir. Ha Rum da olabilirsiniz, Ermeni de olabilirsiniz, İtalyan da olabilirsiniz, Fransız da olabilirsiniz. O

galeyana gelince o şeyler ortadan kalktığı için o anlamda tatsızlıklar yaşanmış. Mesela bizim, benim anlatabileceğim bir anekdot var burada. Benim babaannemin evini yakmak için insanlar geldiğinde yan komşuları emekli bir albaymış Türk. O, kapının önüne geçip “bir dakika ne yapıyorsunuz bunlar Rum değil İtalyan evidir burası” filan deyip oradan onları uzaklaştırdığı bir durum oluşmuş. Yani bu gibi şeyler de 6-7 Eylül hadiseleri ile ilgili bunlar.” (Lazzaro, 49)

“Annem 6-7 Eylül olaylarını gördü. Şey de Beyoğlu’nda İstanbul’da. Dolayısıyla korkuyla büyüyen bir jenerasyon da bu ve bu korku bize de aşılandı. Bize de hep konuşulan bir şeydi. Bize direkt olarak yapılan çok şeyler olmadı. Evet, varlık vergisi olmuş, ondan sonra bu bahsettiğim işte amale taburları işi olmuş gibi böyle bir sürü bir sürü bir şeyler var. Ama asıl bizim korktuğumuz olay Rumlar ve Ermenilerin başına gelenlerdir. Bu korkuyla beraber annem ile babam büyüdü. Özellikle annem İstanbul’da bu korkuyu daha fazla gördü. Annem Cihangir’de büyüdü. Hani Beyoğlu’na yakın. Tamamen olayların hem renklendiği hem kaynadığı yerlerdir aslında. Başka azınlıklara yapılanlar veya başka azınlıkların başına gelenler veya başka azınlıkların psikolojisi hani bu ülkeden gitme gibi psikolojileri onları da çok etkiledi ve bu korkuyla ondan sonra bizim de bunu yani ben mesela benim jenerasyonum bunu yaşamadı.” (Raimondo, 49)

“Yok, ama tabi babaannemin Rum olması çünkü İzmir’de öyle bir olay zaten yaşanmadı biliyorsunuz sadece İstanbul’da yaşandı bu olay. İzmir’de oturup ve duyduklarına tabi çok tedirgin oldu onu hatırlıyorum. Sonradan tabi bu hikâyeleri duydum.” (Alberto, 60)

“Ben hatırlıyorum 6-7 Eylül’ü. Çok kötü günlerdi. Çok bombalar patlıyordu bizim evin oralarda. Hatta benim dedem rahatsızlanmıştı. Annem dedeme, Buca’da oturuyordu onlar Buca’ya gitmek için jandarma eşliğinde gitmişti. Tabi ki şey olmuş... Etkilenmişlerdir ama hani çok böyle büyük yaralar açmadı bizde hani. Bizim ailede daha doğrusu.” (Silvia, 51)

“O gün de benim anneannem Napoli’ye dönmüştü yine. Biliyorsunuz küçük... varlık vergisi dolayısıyla küçük esnaf burada barınmadı. Parayı ödeyemedikleri için şeye gittiler. Onlardan etkilendim. Çeşme’de mahsur kaldı. Evet. Çeşme yoluyla geliyordu Napoli’den. Çeşme limanında mahsur kaldı. Ondan hani bekliyorduk hepimiz onu sevgiyle saygıyla göreceğiz diye. Mahsur kaldığında çok üzüldüğümü hatırlıyorum.” (Tina, 69)

Anlatılardan 6-7 Eylül olaylarının Levantenler üzerinde en çok etkisinin psikolojik yönde olduğu görülmüştür. Aileler doğrudan bir saldırıya uğramasa da başka azınlık gruplarının başına gelen olaylar onları derinden etkilemiş, büyük bir korku yaşamalarına neden olmuştur. Saldırıları gören kişinin yaşı ne kadar küçük olursa olsun her zaman kişinin üzerinde izleri kalmaktadır. 6-7 Eylül olayları sonucunda Levantenler bu saldırıları kendilerine yönelik saldırılar olarak algılamamışlardır. Bu olaylarda da kurtarıcı Türk askeri motifine rastlanmaktadır.

Bu olaylar karşısında Levantenler tarafından geliştirilen stratejilere bakıldığında şu unsurlar ortaya çıkmaktadır: politik olaylara biraz daha hoşgörülü yaklaşmak, kabullenici bir yaklaşım içinde olmak, gelecekte yaşanabilecek bu tür olaylara hazırlıklı olmaları için genç kuşaklara yaşananların anlatılması ve bu şekilde korkunun canlı tutulması, bu tür konuların konuşulmaması, susmanın tercih edilmesi ve bu olayların unutulmasını ümit etmek, devleti suçlu görmek yerine politikacıların suçlanması, “Olan olmuş yapacak bir şey yok” anlayışı içerisinde olanları kabul etme ve geçmişte takılıp kalma yerine geleceğe bakma, bu ülkeden gönderilebilme ihtimaline karşı her zaman bir korkunun canlı tutulması ve bunun için B planlarının (ikinci bir pasaport, yurt dışında bağlantılar) yapılması, bu korkularının kendi cemaatler arasında kalması, Müslüman Türk’e yansıtılmaması, başka ülkelerde yaşayan azınlıkların başlarına da bu tür olayların geldiğini öne sürmek, azınlık olduklarını hiçbir zaman unutmamak, Müslüman Türklere oranla biraz daha hoşgörülü, daha alttan alıcı ve kabullenici bir yapıya sahip olmak, siyasetten uzak olmak, çok dikkat çekmemek, görünmez olmak. Azınlıklara uygulanan politikalar çerçevesinde yaşananlar katılımcılar tarafından “kötü günlerdi.”, “talihsiz dönemler” ve olmaması gereken şeyler” olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü gibi kendilerine bu ülkede yaşamalarına devam edebilecek nedenler aramakta ve bu olayları kafalarında meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu olayların bir daha yaşanmamasını ümit etmektedirler.

Yaşı ileri olan katılımcılar, zamanında “Türkçe Konuş” şeklinde kendilerine yönelik uyarıların yapıldığını belirtmişlerdir. Ama daha genç katılımcılar bu şekilde bir baskıyla karşılaşmamışlardır. Bunun bir nedeni, doğudan gelen göçlerin de etkisiyle İzmir’de yaşayan Levantenlerin yerli halk tarafından Avrupalı ve modern olarak algılanmaları olabilir. Doğudan gelen göçler neticesinde yerel Müslüman halk için Levantenler “biz” içerisine girmiş ve doğulular “öteki” olarak algılanmış olabilir. Ayrıca genç kuşak arasında Türkçenin daha çok yaygınlaşmış olması da kendilerine yönelik bir baskının gelmesini etkilemiş olmalıdır. Levantenlere yönelik saldırıların olmamasını katılımcılar, Levantenlerin aile ve işleri ile ilgilenmelerine, siyaset yapmamalarına bağlamaktadırlar.

Azınlıklara yönelik politikaların çerçevesinde yaşananların ağırlıklı olarak İstanbul’da gerçekleşmesi, İstanbullu azınlıkları daha çok etkilemiştir. İzmirliilerin bu

olaylardan direkt olarak İstanbul kadar çok etkilenmedikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda yaşanan korku ve tedirginlikte yaşanan mekâna göre değişmektedir. İstanbul'da olanlar korkuyu daha çok duymuş ve yaşananları genç kuşaklara daha çok aktardıkları görülmüştür. Genç kuşaklara aktarılan hikayeler genç kuşakların da korku içerisinde büyümesine neden olmuştur. Ancak genç kuşaklara direkt bir saldırı gerçekleşmemiştir. Ama korku hissi her zaman olmaya devam etmiştir. Başka azınlıkların psikolojisi, bu ülkeden gitmeleri onları etkilemiştir. Levantenler başka azınlıkların başlarına gelenlerin bir gün kendi başlarına da gelme olasılığını her zaman hissetmişler ya da bir gün bu ülkeden kovulma olasılığından her zaman korkmuşlardır. Bu bağlamda korkuları söylemden ibaret olarak kalmış ama her zaman kendilerini tehdit altında hissetmişlerdir. Büyüklerin tedirgin olması, çocukları her zaman etkilemiştir. Öte yandan, bir sorun yaşanmamasını şanslı olmalarına, kendi dönemlerinin daha güzel insanlardan oluşmasına bağladıkları görülmüştür.

9.3. Yurt Dışına Gerçekleşen Göç Hareketleri

Belli dönemlerde İzmir Levantenleri arasında yurt dışına büyük göçler olmuştur. Bu bölümde bu göçler ile siyasal olaylar ve politik süreçler arasında bir bağlantı olup olmadığı araştırılmıştır. Eğer siyasal olaylar ve göç hareketleri arasında bir bağlantı varsa hangi olaylarda göç hareketlerinin çoğaldığı incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan göç hareketlerinin yoğunlaştığı dönemler aşağıdaki gibidir:

- a. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen Yunan istilasının ardından İzmir'in Türklerin eline tekrar geçmesi ve İzmir yangını sırasında Levantenler arasında yurt dışına büyük bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Levanten aileler sandallarla vatandaşları oldukları ülkelerin gemilerine binerek buradan götürülmüşlerdir. Gidenlerin bir kısmı Anadolu'ya hiç dönmemiştir.
- b. Varlık vergisi ile ilgili sıkıntılar sonucunda küçük esnaf sahibinin bir kısmı Türkiye'den gitmiştir.

Siyasi olaylar ve politik süreçler dışında yurt dışına göç hareketlerinin nedenleri eğitim, iş ve evliliklerdir. Göç hareketlerinin en çok gözlemlendiği bir başka alan eğitim olmuştur. Özellikle 1980 öncesinin terör ve kargaşa ortamında Levanten aileler çocuklarının Türkiye’de üniversite eğitimini almasını güvenli bulmamışlar ve çocuklarını yurt dışına göndermişlerdir. Yurt dışına giden genç Levantenlerin bir kısmı geri dönmemiş yurt dışında yaşamaya devam etmiştir. Yabancılarla evlilikler sonucunda yurt dışına göç hareketleri de gerçekleşmiştir. Bu evlilikler arasında belli bir dönemde NATO askerleri ile evlenen Levanten genç kadınlarının sayısı çok fazladır ve bu Levanten kadınlar Amerika’ya taşınmıştır. Diğer bir göç nedeni de yurt dışınca çalışma imkânlarıdır. Dini sebeplerden ötürü Levantenler arasında bir göç hareketi olmadığı düşünülmektedir. Türkiye, farklı dinlerden insanların dini ibadetlerine rahatlıkla yapabildikleri bir yer olmayı Osmanlı Devleti’nin bu düşüncesini miras olarak devam ettirmeyi başarmıştır.

10. İZMİR İLE İLGİLİ SÖYLEMLER

16. yüzyılın sonlarında İzmir’in yaklaşık 2000 nüfuslu küçük bir kasaba olduğu görülmektedir (Kasaba, 1994, s. 1). Yıllar içinde İzmir nüfusunda önemli artışlar gerçekleşmiştir. Bu bağlamda İzmir’in nüfusu; 1737 yılında 100 bine, 1850 yılında 125 bine, 1894 yılında yaklaşık 200 bine ve 1910 salnamesine göre ise 250 bine yükselmiştir (Peker, 2015, s. 98-99). Aynı zamanda İzmir kenti, sadece Batı Anadolu ve Osmanlı İmparatorluğu’nun değil, Doğu Akdeniz bölgesinin de ekonomik anlamda önde gelen kentlerinden birine dönüşmüştür (Kasaba, 1994: 1). Kasaba (1994, s. 2-6), İzmir’in Akdeniz limanı olarak yükselişini iki döneme ayırmaktadır. Ona göre ilk dönem, 16. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen kısa açılma dönemidir. İkinci dönem ise 18. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın başlarına uzanmaktadır. Bu dönemde İzmir, İstanbul’u besleyen depo rolünden çıkmış ve Avrupa-Asya ticaretinde önemli bir limanı haline gelmiştir. İzmir, 16. yüzyıl boyunca İstanbul’a ve iç piyasaya mal sağlayan bir liman kenti işlevi görerek, İzmir ve civarından İstanbul’un ihtiyacı olan üzüm, incir, nar, badem, armut, zerdali, sabun ve bal mumu gibi ihtiyaç maddeleri ile donanma için gerekli urgan, kendir, yelken bezi ve zeytinyağı temin etmektedir (Ünal, 2015, s. 76). Dünya ticaretinde yaşanan yapısal değişim, İzmir’in yükselmesini fişekleyen en önemli gelişme olmuştur.

Hindistan ve Uzakdoğu ticaretinin yavaş yavaş Ümit Burnu'na doğru yönelmesi, baharatın Avrupa'daki büyük merkezinin Venedik yerine Amsterdam olmasını ve Bursa ile Halep ticaretinin bundan zarar görerek İzmir'in jeopolitik bir bölgenin merkezinde yer almasının avantajıyla öneminin artmasını sağlamıştır. 1640'lı yıllarda oluşan yeni ticaret ağı, tüm Batı Anadolu'yu birbirine bağlayarak İzmir'i büyümekte olan iki ağın bağlantı noktası haline getirmiştir. Bu ağlardan biri Amsterdam, Londra, Marsilya ve Venedik'ten gelen konsolos ve ticaret temsilcileriyle diğeri gayrimüslim Osmanlılardır. Bu dönemde Batı Anadolu'da toplanan mallar, İstanbul yerine Batı Avrupa'ya nakledilmeye başlanmıştır (Ünal, 2015, s. 78). 1650 ile 1750 arasında İzmir limanında ticareti yapılan malların çoğu, İran ipeği, Ankara tiftiği ve Asya'dan gelen değerli mallar gibi, Batı Anadolu Bölgesinin dışından temin edilen mallar olmuştur. 18. yüzyılda ise İzmir'den ihraç edilen mallar listesinin ilk sıralarında Batı Anadolu'da üretilen ham pamuk, halı, meyve ve doğal kök boyası gibi ürünler yer almıştır (Kasaba, 1994, s. 6). Tarımsal üretime son derece uygun iklim ve toprak özellikleriyle verimli bir iç bölgeye (hinterlanda) sahip İzmir, 19. yüzyılın son dönemlerinde yapılan İzmir-Aydın, İzmir-Turgutlu Demiryolları ve İzmir limanı ile ticaretini artırarak Doğu Akdeniz'in önemli ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. İzmir limanının önemli bir liman olmasında uygun derinliği, giriş kolaylığı, kuvvetli akıntıların bulunmaması ve yeterli kapasitesi de etkili olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde pazara yönelik üretim sürecinde hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelerde söz konusu dönemde İzmir'de yaşayan yüksek ticari kabiliyet, tecrübe ve sermaye birikimine sahip azınlık ve Avrupalı nüfusun da önemli bir katkısı olmuştur (İzmir Ticaret Odası, 1998: 321). 19. yüzyıldan itibaren indirilen vergiler, hükümetin azalan denetimi, uluslararası koruma ve yargı sisteminin etki alanının genişlemesi ile birlikte Batı Anadolu, yabancı tüccarlar için İmparatorluğun en çekici bölgelerinden biri haline gelmiştir. Yüzyılın ilk yarısında Batı Anadolu'da özellikle de İzmir'de yabancı sayısı hızla artmıştır. 1847'de İzmir'in nüfusu yaklaşık 100.000 olduğu tahmin edilirken; aileleri dâhil yabancıların sayısı yaklaşık 17.500 civarındaydı. 1860'da İzmir nüfusu yaklaşık 123.787'yken yabancı sayısı 28.352 olarak tahmin ediliyordu. 1880'lerin sonlarında ise İzmir'in nüfusu 229.615 iken yabancı nüfus 50.000 civarındaydı (Kasaba, 1993, s. 62-63). Son iki yüz yıl içerisinde İzmir, çevresindeki yerleşmelerle ilişki düzenini,

dağıtım ve kontrol fonksiyonlarını ile bunların merkezdeki yerleşmesini kökten değiştirerek sanayi öncesi bir feodal şehir yapı ve ilişkileri düzeninden metropoliten şehire dönüşmüştür (Kıray, 1998, s. 17). Yine de Kıray (1998, s. 25-28), Liman ve demiryollarının yapımı ile ulaşımdaki değişmelerin bölgenin iktisadi ve sosyal yapısını temelden değiştirmedini belirtmektedir. Ancak yine de yeni yol sistemi üzerinden liman-merkeze gelen dış ticarete dönük malların sevki eski tüccarlar ve onların basit örgütleri ile gerçekleşmemeye başlamıştır. İzmir, özellikle 1850'lerden sonra yeni ticaret örgütlerinin ve kurumlarının yerleştiği bir şehir olmuştur. Bu bağlamda dış ticaretin düzenlenmesinde konsoloslukların ve mali yönün düzenlenmesinde sarrafların hâkim kurumlar olma özelliklerini yitirdikleri ve onların yerine ticaretin kendi içinde farklılaşıp örgütlendiği banka ve sigorta şirketlerinin İzmir'de faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Bu koşullar altında en büyük ihracatçıların bankalarla, sigortacılarla ve dış ticaret çevreleri ile en iyi temas kuran yabancı tüccarlar ve onların şirketleri olmaktadır. 1885 yılında ticaret odası örgütü, 1886 yılında da zahire borsası kurulmuştur (Kıray, 1998, s. 28).

300 yılı aşkın bir sürede farklı ülkelerden gelen insanların İzmir'de oluşturduğu çoğulculuk ve farklılıktan ötürü Osmanlı döneminde İzmir "Gavur İzmir" olarak adlandırılmıştır (Peker, 2015, s.37). Levanten nüfusun yaşadığı bölgede, Buca ve Bornova'da partiler, Kordon'da eğlence tarzı, kırsal gezinti yerlerinin zenginliği ile modern Avrupa hayatının bir kopyası oluşturulmuştur. Bu bağlamda sınıfsal farklılaşma sağlık, eğitim ve eğlence tarzlarında belirgindir. İzmir'de sınıfsal farklılaşma 19. yüzyılda artarak sürmüştür. Bu sınıfsal farklılaşma eğlence biçimini de şekillendirmiştir. Levanten nüfus ile birlikte, Frenk Caddesi, Güller Sokağı gibi etnik nüfusun ağırlıkla alışveriş yaptığı ve eğlenmek için bir araya geldiği mekânlar oluşmuştur. Buca ve Bornova'daki malikâneler, dış ticaretten kazanılan servetin ve gösterişçi tüketimin göstergesi olmaktadır. İzmir'in kara ve deniz ulaşımını, ticaretini, banka ve borsa örgütlenmesini üst düzeyde kontrol edenler, malzemelerinin çoğunun dışarıdan getirildiği konutlarını Buca ve Bornova semtlerinde inşa etmişlerdir (Peker, 2015, s. 139-171). İzmir'de 19. yüzyılın başlarına doğru Avrupalılar ve Rumlar tarafından kültürel, ekonomik ve sportif amaçlı sivil toplum örgütleri kurulmuştur (Berber, 1997, s. 120).

İzmir’de ihracat ve ithalat, Kurtuluş Savaşı’na kadar tamamen yabancı şirketler, Levantenler ve Müslüman olmayan Osmanlı tüccarları tarafından yürütülmüştür. Türk ordusunun İzmir’e girişinden sonra levantenlerin bir kısmıyla Müslüman olmayan tüccarların çoğu İzmir’den ayrılmışlardır. Ancak yine de bu ayrılan tüccarların Trieste gibi serbest limanlara yerleşerek Türkiye’nin Avrupa’ya ihracını uzun yıllar ellerinde tuttukları görülmektedir (Gürsoy, 1983, s. 169).

Levantenlerin kimliklerini oluşturmalarında ve sunmalarında İzmir kentine ve köklü İzmirli olmalarına önem verdikleri gözlenmiştir. Bu nedenden dolayı İzmir Levantenlerinin İzmir ile ilgili söylemlerinin ayrı bir bölümde incelenmesi uygun görülmüştür. Yüzyıllardır bu kentte olmaları bir anlamda kendilerini bu kentin sahibi gibi görmelerine ve sonradan gelenleri yabancı, öteki olarak değerlendirmelerine yol açmaktadır. Kimliklerini, ailelerinin yüzyıllardır İzmir’de bulunması, köklü İzmirli olmaları ve İzmir’e faydalarının dokunmuş olması üzerine kurgulamaktadırlar. Bu bölümde İzmir şehrinin İzmir Levantenleri için ne ifade ettiği, İzmir’e bağlılık ve İzmir’e karşı hissedilen aidiyet duygusunun dereceleri, eski İzmir ve şimdiki İzmir arasındaki farklar, İzmir’deki değişimi nasıl yorumladıkları ve İzmir’de Levanten izleri incelenmiştir. Yüzyıllardır İzmir’de bulunan İzmir Levantenlerinin eski İzmir ile şu andaki İzmir arasındaki farkları nasıl değerlendirdikleri, yeni gelenlerin İzmir’i hangi yönlerden değiştirdiğini düşündükleri, yeni gelenlerin İzmir’e etkilerini nasıl algıladıkları öğrenilmek istenmiştir.

Bu bölümde ayrıca İzmir’e gerçekleşen göçler ile ilgili düşünceleri mercek altına alınmış ve bu bağlamda kendilerini yeni gelenlerden hangi yönlerden ayırttıkları saptanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Levantenlerin yeni gelen Avrupalılar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan göçler ve son yıllarda görülen İstanbul ve Ankara’dan gelen göçler ile ilgili söylemleri üzerinde durulmuştur. Levantenlerin İzmir’de yaşama sebepleri, İzmir’den başka bir yere taşınma ya da İzmir’de yaşama istekleri, İzmir’in problemleri, İzmir’in korunması ile ilgili düşünceleri irdelenmiştir.

10.1. İzmir'in İfade Ettikleri ve Eski İzmir-Şimdiki İzmir ile İlgili Söylemler

İzmir Levantenleri için İzmir kenti; evi, ait olunan yeri, kendi çocukluğunu, hayatı, en önemli yeri, kendi ilini, vatanını, toprağını, kökünü, özgürlüğü, çok kültürlülüğü, rahatlığı, samimiyeti, Avrupalılığı, açık fikirliliği ifade etmektedir. Bu bağlamda İzmir Levantenleri için İzmir kenti ait olunan yeri yani bir yuvayı (ev, kendi çocukluğu, kendi ili, vatan, toprak, kök) ifade ettiği gibi İzmir ilinden kaynaklanan özellikleri de (özgürlük, çok kültürlülük, rahatlık, samimiyet, Avrupalılık, açık fikirlilik,) ifade etmektedir. İzmir dışında yaşasalar da İzmir'e bağlılıklarının genel olarak devam ettiği gözlenmiştir.

İzmir Levantenleri, İzmirli olmaktan gurur duymaktadır ve kimliklerini köklü İzmirli olmak üzerine kurgulamaktadır. Bu bağlamda İzmir'in başlı başına kimliklerinin oluşum sürecinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Levantenlerin "ben sizden daha eski İzmirliyim" söylemine sık sık başvurdukları gözlenmiştir. Dolayısıyla İzmir'e aidiyet duygularının güçlü olduğu söylenebilir. "Ben sizden daha eski İzmirliyim" söyleminin aynı zamanda bir savunma stratejisi olarak da kullanıldığı düşünülebilir. Ayrıca bu söylemle yabancı olarak damgalanmak istemediklerini de dile getirmektedirler. İzmir'e aidiyeti pekiştiren başka bir unsur ise İzmirli olmaktan dolayı duydukları gururdur.

Levantenler gözünde İzmir; trafik, nüfus yoğunluğu, çarpık kentleşme gibi sıkıntılar yaşasa da dünyanın en güzel, eşsiz şehirlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. İzmir; denizi, kırsalı, her yere yakın olması, muhteşem coğrafyası ve ılıman iklimi, zengin tarihi, kültürel zenginliği, antik kentleri, tarımı gibi fiziksel özellikleriyle de onları tatmin etmektedir. Onlara göre kent sakinlerinin toleranslı, modern, anlayışlı, sıcakkanlı, açık görüşlü, özgür fikirli, keyfine düşkün, hayattan zevk alan ve hoşgörülü olması, insanların birbirine karışmaması, farklı kültürlerin bir arada yaşaması, sakin bir şehir olması, İstanbul gibi hızlı olmaması İzmir'i yaşanır bir kent yapmaktadır. İzmir'de kendilerini güvende hissetmektedirler. İzmir'de yaşamaya devam eden Levantenler, farklı ülkelerde birçok şehri görmelerine ya da bir dönem yaşamalarına rağmen İzmir'de yaşamayı tercih etmektedirler. (Lazzaro, 49; Monica, 48; Tomaso, 50, Francesco, 52) İzmir ile ilgili

sosyal medya gruplarını takip etmekte ve bu platformlarda gezmekten zevk almaktadırlar. Özellikle eski İzmir fotoğraflarını sergilendiği sosyal medya platformlarını ilgiyle takip etmekte ve o dönemlerde yaşama isteklerini dile getirmektedirler. İzmir'in kalabalık olmadığı zamanlarına özlem duymaktadırlar. (Francesco,52) Bu durum İzmir'e karşı aidiyet duygularının ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Köklü İzmirli Olmak

Levantenler, yüzyıllardır yaşadıkları şehre karşı güçlü bir aidiyet bağı geliştirmişlerdir. İzmir'i yuva, vatan, köklerinin olduğu yer olarak tanımlamaktadırlar. Üçüncü kişiler ile çatışmalarının çözümünde en çok başvurdukları strateji köklü İzmir kimliklerinin sunulmasıdır.

Tablo 67. Motif Kodu: D30 Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi: Levanten Olmak: Köklü İzmirli Olmak

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Tina, 69	Şu şekilde anlattım. İşte dediğim gibi birkaç örneği gösterip anlattım. Türklük başka, din başka. Onu anlatmaya çalıştım. Mesela dedim “Benim babam 6 sene askerlik yaptı öğretmen olduğu için. Ben sizden daha Türküm” dedim. “Ben burada doğup büyüdüm. İzmirliyim. Sizden çok eski İzmirliyim yani iki, üç nesil bir köken var yani burada. Bunu anlatmaya çalıştım. Yani din hiçbir şeydir. İlk önce yani milliyetim nedir? Türk’üm” diyorum. Anlatamıyordum. En büyük zorluğu orada çektim.	İzmirli Levantenlerin İzmir’e aidiyet bağlarının kuvvetli olduğu görülmüştür. Kimliklerini köklü İzmirli söylemi üzerinden inşa etmektedirler. Uzun süredir İzmir’de olmalarının “Sizden biriyiz” söylemine temel oluşturduğu düşünülebilir.
Silvia, 51	İzmirli yok ki. Hep dışarıklı var yani biz, hele ben köklü İzmirliyim yani. Hani ama şimdi baktığım zaman hiç gerçek İzmirli yok. Biz eskiden esnaftan alışveriş yapardık dedim ya size herkes birbirini tanırdı. Bu Madam’ın torunu derlerdi ya da Madam’ın kızı diye hitap ederlerdi. “Tamam, al git. Sonra parasını...” şimdi	İzmir’e aidiyet bağlarının güçlü olmasını köklü İzmirli olmalarına bağlanabilir. İzmir’e sonradan gelenler öteki olarak algılanmakta ve kendilerini onlardan ayıştırmaktadırlar.

	öyle bir şey yok işte. Şimdi esnafa bakıyorum. Hiç kimse hiç kimseyi tanımıyor. Hani o eski esnaflardan zaten hiç kimse kalmadı artık. Hayat çok değişti yani böyle.	

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	İzmir’de işte İzmirliyi gerçek anlamda hani gerçek İzmirli derken yıllarca burada doğmuş, büyümüş işte babaları, anneleri bizler gibi insanları bu biraz zaman zaman irrite ediyor ama maalesef bu işte nasıl size söyleyeyim? Hani burada da biraz şey damarım çıkıyor ortaya. Yani globalizasyon dediğimiz bu yeni bir süreç vardır ya herkes böyle konuşuyor. İşte tek dünya, tek sınırsız, herkes çiçek, her şey böcek... Bu olmuyor. Bu çok fazla hani tutmadı gibi geliyor bana. Ama bu dünya genelinde olan bir şey... Yani şimdi siz tabi ki hepimiz kardeşiz, tabi ki hepimiz iyi olalım. Kimse kimseyi rencide etmesin, kimseyle kimse kavga etmesin. Bunlara her akıllı insan, her düzgün insan gibi böyle düşünenlerdenim ama bu kültür çatışmaları bir şekilde bazı şeyleri de bozabiliyor yani bunun için uğraş vermek lazım.	Levantenlerin yüzyıllardır İzmir’de olmaları kimliklerini sunarlarken kadimlik üzerinden kendilerini tanımlamalarına temel oluşturmaktadır. Kendilerinin de göçmen olmalarına rağmen yüz yıllardır burada bulunmaları kendilerini “yerli” olarak görmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda sonraki göçlerle İzmir’e yerleşenleri öteki ve yabancı olarak görmektedirler.

Günümüzde İzmir’in nüfusu çok artmıştır. 2020 yılına göre İzmir’in nüfusu 4.394.694 kişiye ulaşmıştır. Bir önceki yıla göre nüfusu 27.443 artmıştır. (nufusu.com/İzmir Nüfusu, Erişim Tarihi: 30.04.2021) İzmir Levantenleri; doğudan, Ege’den, İstanbul ile Ankara’dan ve Suriye’den gelen göçler neticesinde günümüzde İzmir’i nüfus olarak çok yoğun, kalabalık bir şehir olarak görmektedirler. Onlara göre yetersiz bir alt yapısının ve kaynaklarının olduğu İzmir ili bu kadar nüfusu kaldıramamaktadır. Bunun sonucunda da trafik, kirlilik ve çarpık kentleşme gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Gecekonduların çoğalması Levantenler arasında huzursuzluklara ve güvenlik kaygılarına neden olmaktadır. İzmir nüfusu artarken, İzmir’de yaşayan Levanten nüfusu azalmıştır. Öte yandan zamanın değişmesi, teknolojik gelişmeler ve kentleşmedeki dönüşümler gibi nedenlerle bahçeli evler yerini apartmanlara bırakmış, İzmir beton yığınlarıyla dolu bir görünüme bürünmüştür. Zincir mağazalar artmış ve yerel esnaf yok olmaya başlamıştır. Ulaşımında teknolojik gelişmeler yaşanmış, diğer semtlere ulaşım kolaylaşmıştır. Levantenlere göre göçlerle birlikte İzmir mozağindeki harmoni azalmaya

başlamıştır. İzmir'e göç edenler eskiye oranla bu kente daha az uyum sağlamaktadır ve kendi âdetlerini bu şehre getirerek İzmir'i dönüştürmektedir. Levantenler, eski İzmir'i daha kozmopolit olarak değerlendirmektedirler. Kısaca Levantenler, İzmir'deki göç nedeniyle yaşanan değişimleri daha çok olumsuz olarak değerlendirmekte ve İzmir'deki şehirleşme anlayışını düzensiz, plansız ve yetersiz bulmaktadır. İzmir'in bu halinden hoşnutsuzluklarını dile getirmekte ve bu gelişmelere karşı hayal kırıklığı duymaktadırlar. Öte yandan İzmir ile ilgili Levantenlerdeki diğer bir hayal kırıklığı; tarihsel binaların korunamaması, yıkılması ya da yakılması ile ilgilidir. Onlara göre, şehir kimliğini yitirmekte, kültürel değerlerini kaybetmektedir. Kültürel mirasın korunması konusunda yeterli başarı sağlanamamaktadır.

Levantenler, eski İzmir ile şimdiki İzmir arasında büyük bir farkın olduğunu belirtmektedirler. Eski İzmir'in bambaşka olduğunu vurgulamaktadırlar. Yine de tüm bu olumsuzluklara rağmen diğer şehirlere oranla İzmir hâlâ daha modern, daha rahat ve daha şirin bulunmaktadır. (Tina, 69; Monica, 48; Lazzaro, 49; Tomaso, 50)

Levantenler, çocukluklarındaki ve gençlik yıllarındaki İzmir'in günümüzdeki İzmir'den farklı olduğunu belirtmektedirler. Oturulan semtlerde insanların profili değişmiştir. Öncesinde sokakta birçok tanıdık insana rastlanırken şehirdeki nüfus artışıyla birlikte artık insanlar birbirine yabancılaşmış, samimi ilişkiler yok olmuş, insanlar arasındaki mesafe artmış, tanıdık insanlar azalmıştır. Gayrimüslimlerin azalması ve farklı yerlerden gelen insanlarla birlikte İzmir'i oluşturan mozağin ve çok kültürlülüğün dinamikleri değişmiştir. Levantenlerin çok kültürlülüğü ya da İzmir'i oluşturan mozağı, sadece Hristiyan etnik unsurlar ya da balkan göçmenleri olarak tanımlamaları dikkat çekicidir.

“Tabi şimdi dönem farkı var. Yani o yıllar insanlar daha yani üst jenerasyondan bahsediyorum. Bir kere nüfus daha azdı. Alsancak dediğim gibi daha kozmopolitti. En nezih Levanten aileleri, en nezih Türk aileleri beraber yaşıyorlardı zaten ve herkes birbirini tanırdı. Biliyorsunuz sokağa çıkıldığı zaman herkes selam verirdi birbirine çünkü tanıdıktı. Tabi yıllar geçtikçe, kalabalıklaştıkça, nüfus artkça Levantenler de azaldıkça bu kavram biraz kayboldu. Tanıdıklar seyrekleşti. İşte yabancı insanlar çok geldi dışarıdan. Eee öyle olunca biraz daha yabancılaştı herkes birbirine. Sanyorum o eski Levanten ve Türk toplumunun şeyi azaldı çünkü tanımıyor herkes birbirini. Ondandır. Ama çok eskiden çok daha sıkıydı. (...) Ben İzmir'i mesela Facebook'ta bir şey vardır. Bir site vardır. Mesela İzmir'in eski resimleri vardır orada. Onlarda gezip görmeyi, bakmayı

çok seviyorum mesela çünkü çok merak ediyorum nasıldı eskiden Kordon, Alsancak? Alsancak'ta gençliğimi geçirdiğim resimlerde vardır orada. Bilmiyorum oraya girerseniz orada çok güzel fotoğraflar koyuyorlar eski. İşte eski Gündoğdu Meydanı, Atatürk heykeli... Çok enteresan resimler var yani. Onlara çok meraklıyım ve tahmin ediyorum o yıllarda yaşamayı isterdim yani. O eski İzmir'de.” (Francesco, 52)

“Şimdiki İzmir benim çocukluğumda benim gençlik yıllarımdaki İzmir'den çok farklı. Mesela ben 10 yıldır İzmir dışında, 11 yıldır İzmir dışında oturuyorum. O eskiden ki İzmir'de ya da işte Alsancak ile şimdiki arasında çok farklı. Şimdi mesela Alsancak çok daha farklı insanlar artık var. Hani benim ben eskiden Alsancak'a indiğimizde mesela en az sokakta yürürken belki bir 10 kişi tanıdık çıkardı. Şimdi tek tük şansın varsa bir kişiyi görebiliyorsun.” (Tony, 39)

“Karşıyaka'da insanlar birbirini tanırdı. (...) İzmir kalabalıklaştı. Bir ara Kordon'u duvar gibi yaptılar, sorma. Musabey'in orada oturuyor oğlan. Arabayı koyacak yer yok. O kadar kalabalık. (...) İzmir'in bu kadar gelişmesi hiç hoşuma gitmiyor. Kocaman binalar yapıldı.” (Giorgio, 76)

İzmir'e gerçekleşen göçlerle birlikte nüfus yoğunluğundaki artış, insanların birbirleri arasındaki ilişkilerin yapısını da değiştirmiştir. Gündelik hayatlarında öncesinde insanlar birbirlerini tanırken ve karşılaştıklarında selam verirken, komşuluk ilişkileri daha samimiyken, günümüzde yoğun nüfus ile birlikte tanıdık insan sayısı azalmış, tanıdıklarla karşılaşmalar seyrekleşmiş, insanlar birbirlerine yabancılaşmıştır. Ailelerinin yüzyıllardır İzmir'de olmasından dolayı kendilerini gerçek İzmirli olarak tanımlayan Levantenler, İzmir'de gerçek İzmirlinin çok az kalmasından sıkıntı duymaktadır. Orta yaştaki ve ileri yaştaki Levantenler arasında eski İzmir'e karşı büyük bir özlem vardır. Eski günleri büyük bir nostalji ile anmaktadırlar.

“Çok güzeldi yani bizim devir çok çok güzel bir devirdi. Hatta çocuklarıma anlattığım zaman paylaşımlarımızı, yaşadıklarımızı, ettiklerimizi “Ay anne olur mu öyle şey, masal gibi anlatıyorsun. Bunlar gerçek hayatta olacak şeyler değil.” diyorlar ama biz bunu yaşadık... Biz bunu yaşadık...” (Tina, 69)

“Yani biz fuarı beklerdik. Bir ay sürerdi fuar. Bir ay çok güzel yani oraya bir alışverişe giderdik, yemeğe giderdik, eğlenceye giderdik, bir Ekip Döner'e, bir Palmiyelere giderdik. Ne bileyim ben bir Erol Evgin'i dinlemek isterdik, Ferdi Özbeğen'i dinlemek isterdik, Müzeyyen Senar'ı dinlemek isterdik, Nejat Uygur tiyatrosu vardı, Yasaklar gelirdi anlatabiliyor muyum? Yani bir gelenektir o. Onun peşinde koşardık. O yeşilin içinde vakit geçirme yani at yarışlarına hipodroma giderdik. O bile... Yani haftada bir gün olurdu, iki gün olurdu, bir tadı olurdu. Giderdik yemek yerdik. Şimdi haftanın her günü belki var hiç alakam kalmadı. Yani onu bir şey, sadece kumar değil yani bir

ritüel gibi... Fazlalaştıkça her şey çirkinleşti bence. Meryem Ana'ya giderdik piknik yapardık. Şimdi orada bırak piknik yapmayı, oturup bir sandviç yemek yasak.” (Tomaso, 50)

“Çok kalıplaşmış bir şey söyleyeceğim zamanımızda daha güzeldi. Çok kalıplaşmış bir şey ama herhalde herkes kendi şimdi yaşadığı şeyi daha güzel olarak görüyor. Çocuklarımızda kendi çocuklarına onu söyleyecekler. Daha rahat, daha güzel bir... Nasıl diyeyim size? Çok kalabalık değildi. Mesela biz lisede okuyorduk. Yapacak bir şey yok. Saat öğleden sonra 6 oldu mu Kordon turuna çıkardık. Yapacak bir şey yoktu başka çünkü. Bir aşağı, bir yukarı gidip gelinirdi. Hep tanıdıklar görülürdü. “İşte a bak o geldi, a bak ona bak. O şunun şapkayı giydi”. Şimdi çıksanız hiç kimseyi tanıımıyorsunuz yani Alsancak öyle çok karıştı. Farklı. Her dönemin güzellikleri var. Farklı bir dönemdi. Daha az insan vardı. Daha rahattı yaşamak. Şimdi çok kalabalıklaştı. Çok yabancılaştık. Yani Alsancak'ta hepimiz birbirimizi tanırdık. Yani çıkıyordun yolda şey gibi “Aaah merhaba” “merhaba” şimdi değil o kadar. (...) Talatpaşa Bulvarı üzerinde oturuyorduk. Çok işlek bir sokak olmasına rağmen bizim evimiz o zamanlar dört, beş katlı bir evdi ve bahçe vardı. Hep bahçeliydiler. Dört, beş katlı olsalar bile mutlaka bahçesi vardı ve çok rahatlıkla annem bizi bahçede oynamaya yollardı.” (Laura, 66)

Levantenler eski İzmir' tercih etmektedirler. O günleri özlemekte ve o zamanlardaki gibi yaşamayı arzulamaktadırlar.

10.2. İzmir'e Göçler ile İlgili Söylemler: Yeni Gelen Avrupalı ve Amerikalılar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu İllerinden Gelen Göçler ile İstanbul ve Ankara'dan Gelen Göçler

Bu bölümde yeni yerleşen Avrupalılar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçler ile son yıllarda gerçekleşen İstanbul ve Ankara'dan göçler ile ilgili Levantenlerin söylemleri üzerinde durulmuştur. Yüzyıllardır İzmir'de yaşayan Levantenlerin yeni gelenler hakkındaki düşünceleri ve İzmir'e etkilerini nasıl algıladıkları incelenmiştir. Levantenlerin yeni gelenler üzerinden kimliklerini nasıl inşa ettikleri irdelenmiştir. İzmir'e gerçekleşen göçler çerçevesinde Levantenlerin kendilerini diğerlerinden nasıl ayırttıkları, ayırtırken hangi unsurları kullandıkları, nesillerdir burada olanlar olarak yeni gelenleri nasıl gördükleri araştırılmıştır. İzmir'e gelenler ile ilgili Levantenlerin onları ne kadar İzmir'e ait gördükleri, onların İzmir'e uyum süreçleri ile ilgili düşünceleri açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Levantenlerin bu farklı göçmen gruplarıyla ilişkileri mercek altına alınmıştır.

Levantenler, bireylerin istedikleri yerde yaşama hakkına saygı duymakla beraber ve her ne kadar hümanist bir yaklaşım sergilemeye çalışsalar da İzmir'e gelen yoğun göçlerin İzmir'i çok değiştirdiğini, aşırı göçün yaşam kalitesini düşürdüğünü belirtmektedirler. Bu kadar göçün İzmir'in kaldırma kapasitesini aştığını, kalabalıkla beraber alt yapı, trafik ve betonlaşma gibi problemlerin ortaya çıktığını gözlemlemektedirler. Levantenler, İnsanların daha saygısız, stresli, sabırsız kişilere dönüştüklerini vurgulamaktadırlar. Suç oranları artmaktadır. Levantenler İzmir'in eski halini, nüfusunun daha az olduğu, daha sakin olduğu, herkesin herkesi tanıdığı ve selamlaştığı günleri özlemektedir. Dolayısıyla genel olarak göçlere olumlu bakmamaktadırlar. Levantenlerin Avrupalılara, doğu illerinden gelen göçlere ve İstanbul, İzmir'den gelen göçlere tepkilerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Ancak yine de üç grup göçün İzmir'i değiştirdiğini kabul etmektedirler.

Göç; insanların toplumsal olarak yer değiştirmesi neticesinde farklı kimliklerle temasını, oraya aidiyeti, uyumu ve entegrasyonu, oranın âdetlerinin ve yeniliklerinin benimsenmesini, kültürlerarası etkileşim gibi birçok faktörü kapsar. Sonradan İzmir'e gelenler Levantenler tarafından İzmir'in yabancıları olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda kendilerini kadim yerliler olarak gördükleri tespit edilmiştir. Gelenlerin çoğunluğunun Müslüman Türk ve Türk vatandaşı olmasına rağmen Levantenler tarafından yabancı olarak algılanması Levantenlerin İzmir'e aidiyet bağlarının ne kadar güçlü olduğunu gösteren bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Görüldüğü üzere bir zamanların göçmeni olan Levantenler, kente önce geldiklerinden, kente adapte olarak İzmir'e aidiyet duygularını geliştirmiş, kimliklerini İzmirlilik üzerine kurgulamıştır. Bunun sonucunda İzmir'e sonradan gelenleri yabancı olarak görmektedir.

Yeni Gelen Avrupalı ve Amerikalılar ile İlgili Söylemler

İzmir'de bulunan yabancı okullarda, İtalyan ve Fransız kültür merkezlerinde, yabancı firmalarda çalışmak üzere İzmir'e son yıllarda gelen Avrupalılar ve Amerikalılar ile ilgili Levantenlerin algıları, onları nasıl konumlandıkları incelenmiştir. İzmir'de yaşayan Levantenler, genellikle yeni gelen Avrupalıları tanımakta hatta onlarla arkadaşlık bağları kurmaktadır. Sosyal medya platformları

aracılığı ile yeni gelen Avrupalılar ile tanışmakta, bu platformlar üzerinden konuşmaktadırlar. Levantenler arasında yeni gelen Avrupalıların Levantenler ile sosyalleştiklerine dair bir algı bulunmaktadır. Levantenlerin NATO tarafından askeri görevle gelen kişiler ile de yakın ilişkiler geliştirdiği, okullarına gittikleri, subaylarla evlendikleri ve onların alışveriş yerlerinden alışveriş yaptıkları görülmüştür. Bu bağlamda Levantenlerin doğu illerinden ya da Suriye'den gelen kişilere oranla Avrupa'dan ya da Amerika'dan gelen kişiler ile arkadaşlık ilişkilerini daha kolay geliştirdikleri saptanmıştır. Bunun nedeni kültürlerinden dolayı kendilerini Avrupalılara ve Amerikalılara yakın ve benzer görmeleridir. Levantenler, yeni gelen Batılılara, Avrupa kültürü taşıyor olmalarından ve medeni insan statüsünde değerlendirmelerinden dolayı daha olumlu yaklaşmaktadır. Burada Levantenlerin oryantalist bir düşünce yapısına sahip oldukları düşünülebilir. Onlara göre yeni gelen Avrupalılar, İzmir'i gerici bir görünüme sokmamakta, huzursuzluk yaratmamakta, ekonomisini kötüye götürmemektedirler. Tam tersine Avrupalı bir havayı İzmir'e taşımaktadırlar. O yüzden Levantenler tarafından rahatsız edici unsurlar olarak görülmemektedirler. Levantenlerin yeni gelen Avrupalıların İzmir'e doğu illerinden gelen kişilere oranla daha kolay adapte olduklarına dair bir algıya sahip oldukları saptanmıştır. Levantenler, Avrupa'dan ve Amerika'dan gelen göçleri olumlu olarak değerlendirmektedirler. Bu kişilerin İzmir'e olumlu katkılarının olacağı inancı taşıdığı gözlenmiştir. Batı kültürüne ait olan bu insanlardan rahatsızlık duymadıkları saptanmıştır. Levantenler tarafından yeni gelen Avrupalılar, İzmir için bir kazanç olarak değerlendirilmektedir. Levantenlere göre bu kişiler; eğitimin kalitesini yükseltmekte, İzmir'in eksiğine dışarıdan destek olmaktadır. Levantenler arasında batı ülkelerinden değişik kültürlerin İzmir'e yerleşmesinin kültür, ekonomi, eğitim olarak büyük avantajları olduğu algısı yaygındır.

Levantenlerin köken ülkesi ile yeni gelen kişinin geldiği ülkenin arkadaşlık ilişkisini etkilediği ortaya çıkmıştır. Köken ülke ile yeni gelenin ülkesinin aynı olması iletişim kurma olasılığını artıran bir etmen olarak saptanmıştır. Kendi köken ülkelerinden gelen kişilere Levantenler daha çok ilgi gösterebilmekte ve daha kolay tanışabilmektedirler. Bu durumun aslında köken ülkeye karşı da hâlâ bir bağın olduğunu gösterdiği düşünülebilir. Amerika'dan ya da Avrupa'dan gelen kişileri Levantenler kısa süreliğine gelmiş kişiler olarak algılamakta; kadimlik ve süreklilik

konusunda kendilerini yeni gelen Batılılardan ayıştırmaktadırlar. Batıdan gelen kişiler iş için buraya gelmiş kişilerdir. İzmir'e iş bulmak amacıyla değil, zaten çalışmakta oldukları iş ile ilgili olarak gelmektedirler. Levantenler yeni gelen Avrupalıları Levanten olarak görmemektedir. Onlara göre onlar gurbetçidir. Buraya kısa süreliğine geldiklerine ve bir süre sonra kendi ülkelerine geri döneceklerine inanmaktadırlar. Yerleşmek için gelmiş olsalar bile yeni gelen Avrupalıların, Levantenler gibi yüzyıllar öncesine dayanan geçmişleri yoktur. Levanten kültürünü alarak yetişmemişlerdir, Rum ve Türk kültürleri ile yoğrulmamışlardır. Onlara göre ancak sonraki nesilleri Levanten kültüründe yetişerek belki Levanten tanımına girebilir. Bu bağlamda zaman, süreklilik ve kültür ekseninde Levantenler, kendilerini yeni gelen Avrupalılardan ayıştırmaktadırlar. Levantenler, yeni gelen Avrupalıları İzmir'in çok kültürlü mozağının bir parçası olarak da kabul etmemektedir. Bunun nedeni bu kişilerin yeni gelmiş olmalarıdır. İzmir'de köklü bir geçmişleri yoktur. Bu bağlamda Levantenler İzmir'in mozağının bir parçası olmayı zaman ve kadimlik ekseninde tanımlamaktadır. Dolayısı ile Levantenlerin Avrupa'dan yeni gelen kişileri yabancı olarak algıladıkları, İzmir'in bir parçası olarak görmedikleri anlaşılmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Gelen Göçlerle İlgili Söylemler

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan özellikle de kırsal kesimden gelişmiş şehirlere kitleler halinde gerçekleştirilen göçler; Levantenler tarafından Türkiye'nin genel bir sorunu, devletin yanlış politikalarının sonucu, o bölgede yaşanan politik ve ekonomik sıkıntıların neticesi olarak görülmektedir. Onlara göre bu durum bütün bölgelere yeteri kadar yatırım yapılamamasının sonucudur. İzmir, doğu illerinden gelen göçlerden en çok etkilenen şehirlerden biridir. Gerçekleşen göç, İzmir'in gecekondulaşmasına yol açmıştır.

Levantenler herkesin istediği yerde yaşama hakkı olduğunun bilinciyle bu göçleri normal görmektedirler. Ancak onlara göre, Türkiye'nin sorunu Türkiye içerisinde göç edilebilecek kent sayısının sınırlı olmasıdır. O yüzden dengesiz bir göç gerçekleşmekte ve belli kentlerde aşırı bir yığılma olmaktadır. Levantenlerin her ne kadar politika ile ilgilenmeseler de ya da sessiz kalsalar da Türkiye problemlerini yakından takip ettikleri anlaşılmaktadır. Levantenlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçleri olumsuz olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. İzmir'e

göç eden doğu kökenli kişilerin İzmir'e olumsuz etkilerinin olumlu etkilerinden daha çok olduğunu iddia etmektedirler. Bunun nedenini gelen kişilerin kültürlerinin, örf ve âdetlerinin, yaşam şekillerinin ve hayata bakışlarının İzmir kültüründen çok farklı olması olarak görmektedirler. Doğu illerinden gelen göçlerin İzmir kenti üzerinde birçok etkisi olmuştur. Şehir kalabalıklaşmış, düzensiz ve çarpık kentleşme başlamış, gecekondu oluşmuş, ekonomiyi olumsuz etkilemiş, kayıt dışı istihdam artmış, suç oranı artmış ve kültür yozlaşmasına sebep olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçler İzmir'in güvenli bir şehir olmasını da dönüştürmüştür. Levantenler geceleri sokaklarda kendilerini daha az güvende hissetmeye başladıklarını belirtmişlerdir (Tina, 69). Bu dönüşüm Levantenler üzerinde hayal kırıklığı, hoşnutsuzluk ve üzüntü yaratmaktadır.

Levantenler Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden gelen kişilerin kültürel yapılarının İzmir'in kültürel yapısına uymadığını, zamanla bu kişilerin İzmir'in kültürel yapısını da değiştirmeye başladıklarını ve bundan rahatsızlık duyduklarını belirtmektedirler. Bu kişilerin hemşeri ilişkileri çerçevesinde kendi mahallelerini kurmaları ve bu hemşerilik çemberinden çıkmamaları, göçlerin çok fazla olması, İzmir'e adapte olmalarını zorlaştırmaktadır. İzmir'e uyum sağlamaları için Levantenler, bu kişilerin çok zamana ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda doğu illerinden gelen kişilerin kültürlerinin İzmir'in kültür mozaiğine uymadığını düşünmektedirler.

Gündelik hayatta Levantenlerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen kişiler ile karşılaşmaları çok sınırlıdır. Kültürlerinin, yaşam tarzlarının, düşünce yapılarının, hayata bakışlarının farklı olmasından ve yerleşim yerlerinin de birbirlerine uzak olmasından ötürü onlarla herhangi bir etkileşim kurulmamakta genellikle bu kişiler Levantenler için yabancı ve öteki olarak kalmaktadır. Mekânsal farklılıklardan ötürü Levantenler bu göç dalgasından uzak kalmaktadır. Levantenlerin ve doğu illerinden göç eden kişilerin genellikle farklı yerlerde yaşamalarından dolayı ortak karşılaşma noktalarının olmaması, iletişimlerinin de olmamasını sağlamaktadır. Levantenlerin doğu illerinden göç eden kişileri yabancı, daha az medeni olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Kapıcılık görevlerini genellikle doğu illerinden gelen kişiler üstlenmektedir. Bu durumda Levantenlerin gündelik hayatta doğu illerinden gelen kişilerle karşılaşması ve karşılıklı iletişime

geçmesi kapıcılar ile mümkün oluyor gözükmektedir. Öte yandan Levantenler, İzmirli Müslüman Türklerin de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçlere sıcak bakmadığını vurgulamaktadırlar.

Levantenlerde, Müslüman Türkler tarafından Kürtler kadar öteki olarak değerlendirilmediklerine yönelik bir algı bulunmaktadır. Gündelik hayatta da bu tür örneklerle karşılaşmaktadırlar ve insanların böyle bir ayırım yapmasına oldukça şaşırıldıklarını dile getirmektedirler.

“Oğlum doğdu, tamam mı? Nüfus müdürlüğüne gittim Şişli’de. Onu yazdırmaya gittim. Ha yani gerçekten de önümde oldu bu. Önümde Kürt bir çift vardı, tamam mı? Çocukları doğmuştu. Kürtçe bir isim vermek istediler. Nüfus memuru bunu kabul etmedi tamam mı? Ve “nasıl olur?” bilmem ne filan derken “çekil kardeşim arkadaki şey olacak” dedi. Ben geldim. “İsmi ne olacak?” dedi. “Roberto” dedim tamam mı? “Ooo ne güzel bir isim bilmem ne filan falan”” (Raimondo, 42)

Levantenler eskiden insanlar arasındaki etnik ya da dini ayrımların, farklılıkların ya da çatışmaların günümüzdeki kadar belirgin olmadığını belirtmektedirler. Zaman içerisinde farklılıkların algılanışının dönüşüme uğradığını düşünmektedirler.

“Ben okula gittiğim zaman hiçbir zaman bu adam Alevi, bu Sünni, bu şöyle diye bir kelime kullanıldığına dair hatırlamıyorum. Ama bugünkü şartlara baktığım zaman maalesef insanları da belli kalıpların içine sokmaya çalışıyorlar. Böyle bir ayrımcılık hiçbir zaman olmadı. Maalesef bu son yılların en büyük sıkıntısı... E bir tek Türkiye için geçerli değil. Bütün Ortadoğu’ya, Avrupa’da da aynı şekilde baktığınız zaman. O maalesef ayrımcılık çok büyük bir negatif bir oluşum her yerde. Onu da gittikçe daha fazla görüyoruz.” (Alberto, 60)

“Eskiden yine daha iyiydi bence yani kimin ne olduğunun çok önemi yoktu. Şimdi biraz böyle bir hani özellikle o Türk, Kürt vs. şeyleri de bu kadar aleni değildi. Çingene, dolu çingeneler vardı, gelirdi, ayakkabı boyayanın bizde yemek yediğini hazırlıyorum hani ben küçükken. Şimdi böyle bir kopukluk, böyle dönüp bakma yani insanlar biraz yani çekingen oldu, kopukluk oldu. Çizgiler daha belirginleşti gibi geliyor bana. Eskiden daha böyle yakındık. Daha böyle bir topluluk gibi yaşıyorduk.” (Tomaso, 50)

“Yabancılık yoktu. “Sen İtalyan mısın?” diyen yoktu.” (Giorgio, 76)

Levantenlerin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçlerden de kendilerini kadimlik ve gerçek İzmirli olmak üzerinden ayırttıkları görülmektedir. Levanten kimliğini, yüzyıllardır burada olunması üzerinden inşa ettikleri saptanmıştır.

İstanbul ve Ankara'dan Gelen Göçler ile İlgili Söylemler

İzmir; laik ve modern bir kent olarak görülmektedir. O yüzden emeklilik dönemi için İzmir bir çekim merkezi olmaktadır. Son yıllarda büyük şehirlerde yaşayıp da emekli olanların bir kısmının küçük sahil kasabalarına taşındıkları, buradan arazi ya da ev aldıkları ve yaşamlarına burada devam ettikleri görülmektedir. Büyük şehirlerdeki hızlı ve stresli yaşamdan uzaklaşıp emeklilik dönemlerini doğa ile baş başa, ılıman bir iklimde, sakin bir hayat sürerek geçirmek isteyen bu kişiler ekonomik durumu iyi olan insanlardan oluşmaktadır. Bu kesimden İzmir'in sahil yerlerine özellikle Çeşme, Urla ve Seferihisar'a yerleşen kişi sayısı yüksektir. İzmir'e yerleşip laik, modern ve açık zihniyete sahip bir yaşam sürmek isteyen kişilerin sayısı da artmakta ve daha çok kişinin İzmir'e yerleştiği gözlenmektedir. Diğer bir grubu ise gençler ya da orta yaşlılar oluşturmaktadır. Büyük şehirlerde çalışan gençler ya da orta yaşlılar, büyük şehrin stresli, hırslı iş yaşantısından kaçıp daha sakin bir yerde çiftçilik, şarapçılık gibi uğraşlarla ilgilenmeyi tercih edebilmektedir. Bu tür kişilerin de belli bir ekonomik güce sahip oldukları gözlenmektedir. Levantenler, bu kişilerin İzmir merkezden çok sahil kasabalarına yerleştiklerini, İstanbul ve Ankara'dan emekli göçün çok olduğunu ve İzmir'in rahat, ucuz, sakin ve hızlı olmayan bir şehir olmasından dolayı burayı tercih ettiklerini düşünmektedirler.

İstanbul'dan ve Ankara'dan son yıllarda gerçekleşen göçlerin İzmir kentine olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır. Levantenler, Esnaf ve yerel ekonomi açısından belli bir ekonomik güç ile gelen kişilerin İzmir'e olumlu etkilerinin olduğu görüşündedir. Ticari konularda, organizasyonda verimlilik ve kalite açısından da olumlu şeyler katacağı düşüncesindedirler. Levantenlere göre bu kişilerin eğitilmiş ve kültürlü olmaları da eğitim ve kültür kalitesini yükseltmek açısından olumlu etkiler yapacaktır. Bilinçli tarım ve tarımın iyileştirilmesi konusunda katkıları olmaktadır. Ancak İstanbul ve Ankara'dan gelen göçler İzmir'i olumsuz yönde de dönüşüme uğratmıştır. İzmir kentinin imajını emekli kenti imajına dönüştürmektedirler. Fiyatların yükselmesinde büyük etkileri olmuştur. İzmir'i pahalılaştırmışlardır. Küçük kasabalara yoğun göçler, bu yerlerin yeterli alt yapısının olmamasından dolayı beraberinde büyük problemler getirmiştir. Sahil kasabaları bozulmaya başlamıştır. Emlak sektörünün de pahalılaşmasına yol açmışlardır. Yapılaşmanın

artmasında da etkileri olmuştur. Bu göçler, şehrin kalabalıklaşmasında ve trafik sorununun artmasında etkilidir. Dolayısıyla Levantenler, İstanbul ve Ankara'dan olan göçlere de çok sıcak bakmamaktadırlar. İzmir'in daha da kalabalıklaşmasını istememektedirler. Öte yandan sayfiye yerlerinin bozulmasının suçlusunu İstanbul ve Ankara'dan gelen göçler olarak görmektedirler. Düzensiz ve plansız kentleşmenin bir nedeni de onlardır. Ancak Levantenler İstanbul ve Ankara'dan gelen göçlere Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçler kadar olumsuz yaklaşmamaktadır. Bunun nedeni kültür yapılarının büyük şehirlerden gelenlerle daha çok benzer olması, bu kişilerin eğitilmiş ve kültürlü olmasıdır.

Sonuç olarak yüzyıllardır İzmir ilinde bulunan Levantenler, kendileri de göçmen olmalarına rağmen sonradan bu kente gelen ve yerleşen yeni Avrupalıları, doğu illerinden gelenleri ve İstanbul ile Ankara'dan gelenleri benimsememekte ve onları yabancı olarak görmektedir. Bu bağlamda Levantenler her göç grubuna mesafeli durmakta, İzmir'in kalabalıklaşmasına sebep olmasından dolayı çok da sıcak bakmamaktadır. Göç eden insanların fazlalığı, İzmir'in alt yapısının yetersizliğine, betonlaşmaya, çarpık kentleşmeye, trafik sorununa yol açmaktadır. Levantenlerin en çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçmen grubundan rahatsızlık duydukları saptanmıştır. Doğu illerinden gelenler çoğunlukla kırsal kökenli kişilerden oluşmaktadır. Ravenstein'a göre kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsal kesimde yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme eğilimi içerisindedirler. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır ancak kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göçler, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatmaktadır. (Çağlayan, 2006, s. 70) İzmirli Levantenler, İzmir'e göç eden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'lulardan, İstanbullulardan ve Ankaralılarından memnuniyetsizliklerini dile getirmektedir. Ancak İzmir'den ayrılma gibi bir talepleri bulunmamaktadır.

Levantenler, İzmir'in kültürel mozağının Levantenler, Müslüman Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Levantenlerden oluştuğunu düşünmektedir. Sonradan gerçekleşen göçlerle İzmir'e gelenleri bu mozağın parçası olarak değerlendirmemektedirler. Onlara göre İzmir'e sonradan eklenen bu kültürel unsurlar yabancı unsurlardır. İzmir'in bir parçası değildir. Eski İzmir'i daha kozmopolit olarak değerlendirmektedirler. (Francesco, 52; Tomaso, 50)

Levantenlerin kendilerini yüzyıllardır İzmir’de bulunmalarından ötürü kendilerini İzmir’in yerlisi olarak tanımladıkları ve sonraki yıllarda İzmir’e gelenlerden kendilerini ayırttıkları görülmüştür. Levantenler kendilerini gerçek İzmirli olarak görmekte ve kimliklerini İzmirlilik ve kadimlik üzerinden kurgulamaktadırlar.

İzmir’de ikamet eden Levantenler İzmir haricinde bir yerde oturmak istemediklerini belirtmişlerdir. Yurt dışına çalışmak ya da okumak amacıyla gidenler dahi İzmir’e dönmek için can atmışlardır. İzmir dışında oturan katılımcılar ise her ne kadar İzmir’i değerli ve önemli bulsalar da İzmir’e dönmeyi düşünmemektedirler. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Yurt dışında yaşayanlar, yurt dışının sunduğu imkânlardan hoşnut olduklarını belirtmişlerdir. Yurt dışının imkânları ve yaşam tarzı bir gün Türkiye’ye dönülüp dönülmeyeceği kararını belirsizleştirmektedir. Orta yaşlı kişiler ise henüz genç yaşta olunmasının ve yurt dışında başarılı işler yapılacağına inancı taşımaktadırlar. Daha yaşlı kişiler ise çocuklarının ve torunlarının eğitimlerini düşünmekte ve yurt dışındaki evlerini kapatıp Türkiye’ye geri dönememektedir. İzmir yerine başka bir yerin seçilmesinin nedeni ise eşinin orali olması, İzmir’in artık çok bozulması, kalabalık ve sorunlarının çok olması, büyük şehrin sıkıntılarından uzak kalmak, arkadaşlarının artık İzmir’de olmaması, İzmir’de tanıdık sayısının azalması gibi nedenlerdir. Bu bağlamda İzmir dışında oturanlar buldukları şehirden ya da ülkeden memnundurlar. Memnun olmayanlar ise İzmir’i çok özlemekte ve İzmir’e geri dönmektedir.

İzmir’de yaşamaya devam edenler ve İzmir dışında yaşayamayacaklarını ifade edenlerin İzmir’e karşı güçlü bir aidiyet duygusu ve bağ geliştirdikleri saptanmıştır. İzmir’de bir Hristiyan olarak rahat etmekte, gündelik yaşamlarında herhangi bir sorun ile karşılaşmamaktadırlar. İzmir kenti, Levantenleri bilmekte ve Levantenlere karşı olumlu duygular beslemektedir. Burada doğmaları, burada çalışmaları, esnafı ve insanlarını tanımaları, esnaf ve insanlarla iyi ilişkiler kurmaları, çocukluklarının ve gençliklerinin bu şehirde geçmesi, anılarının olması, kendilerini güvende hissetmeleri, bu kenti sevmeleri, bu kente aidiyet duymaları İzmir’i tercih etme nedenleridir. Katılımcılar yurt dışında birçok ülke ve şehri gezme imkânı yakaladıklarını ama hiçbir yerin İzmir gibi olmadığını belirtmişlerdir (Tomaso, 50; Lazzaro, 49; Francesco, 50). Birçok katılımcı İzmir dışında yaşamayı

düşünemediklerini belirtmektedirler (Tina, 69; Laura, 66; Monica, 48; Francesco, 53; Patrizia, 53; Tomaso; 50; Lazzaro; 49). Bazı katılımcılar kendi semtlerini bırakıp başka bir semtte oturmak istemediklerini dahi belirtmişlerdir (Tina, 69; Patrizia, 53; Laura, 66). Bu kişiler için oturulan yerdeki tanıdıklar ve alışkanlıklar önemli olmaktadır. Çocukların uzakta olmasından dolayı tek başına oturan katılımcılar da (Tina, 69; Patrizia, 53) komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu, yardımseverliğin çok olduğu, esnaf ve arkadaşlık ilişkilerinin iyi olduğu bu semtlerde tek başına yaşamının kolaylıklarından dolayı semtlerini terk etmek istememektedirler.

10.3. İzmir’de Levanten İzleri ile İlgili Söylemler

Levantenlerin İzmir’e birçok katkıları olmuştur. Levantenlere göre İzmir’de Levanten izlerinin rastlandığı yerler şu şekildedir: mutfak kültürü, köşkler, binalar, evler, sanayide izler, tanınan Levantenler, Arkas grubunun eforları, yabancı okullar özellikle Saint Joseph, büyük ailelere ait bazı şirketler, kiliseler, hipodrom, yazlık kültürü, futbol, golf, bisiklete binme gibi bir takım sportif aktiviteler, İzmir kentinin açık, Avrupai ve medeni bir zihniyete sahip olması Levanten izleri olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda İzmir’de Levanten izleri; kültürel, ticari ve fiziki alanlarda bulunmaktadır.

Maalesef günümüze çok fazla ulaşan Levanten izi ya da eseri bulunmamaktadır. En önemli izler, Levantenlere ait köşkler ve kiliseler olarak değerlendirilmiştir. Köşkerlerin bir kısmı devlet tarafından kullanılmakta ya da restore edilmektedir. Köşkler, İzmir’in marka bir kent olmasında önemli bir olgu olarak görülmektedir. İzmir’in turizmi açısından en önemli değerler arasındadır. İzmir’de önemli Levanten ailelerin köşkerleri bulunmaktadır. Karşıyaka’da da Levanten köşklere rastlansa da köşkler çoğunlukla Buca ve Bornova’da toplanmıştır. Belediyelerin bu köşkerleri yaşatmaya çalışması, Levantenler tarafından takdir edilmektedir. Levantenlere karşı son yıllarda oluşan ilgiyle beraber bu köşkerlerin önemlerinin arttığı ve bir kültür değeri haline geldikleri görülmektedir. Günümüze çok fazla köşk ulaşamamıştır. Köşkerlerin bazıları korunmakta ve restore edilmekteyken bir kısmı ise iyi değerlendirilememekte ve kaderine terk edilmektedir. Aynı şekilde günümüze çok fazla kilise binası da ulaşamamıştır. Arkas grubunun eforları Levantenler tarafından takdir edilmekte ve ilgiyle takip edilmektedir. Arkas

grubunun Bornova'da bulunan evlerinin Denizcilik Müzesine çevrilmesi, Fransız Konsoloslunun binasının sergi alanı olarak kullanılması, Levantenler tarafından İzmir'e büyük bir katkı olarak görülmektedir. İzmir'de Levantenler bilinmekte, tanınmakta ve İzmirli ailelerin hayatına mutlaka en az bir Levanten'in dokunduğuna tanık olunmaktadır. Levantenlerin İzmir'de bu tanınırlıkları da bir nevi Levanten izi olarak değerlendirilmektedir. Levantenlerin İzmir'de tanınması ve bilinmesi en değerli Levanten izi olarak değerlendirilmektedir. Eskiden İzmir'de birçok yabancı okul bulunmaktayken çok azı günümüze ulaşmıştır. Saint Joseph Fransız Okulu, Levantenler arasında hala büyük bir değer ve Levanten izi olarak görülmektedir.

Levanten izleri, Levantenlerin İzmir'de bir geçmişlerinin olduğunu ve bu kentteki kadim kimliklerini kanıtlayan en önemli unsurlardır. Levanten eserlerin yok olması aynı zamanda Levantenleri de kimliksizleştiren, köksüzleştiren bir olgu olarak görülebilir. Günümüzde Levanten izleri zamana yenik düşmüş izler olarak Levantenler tarafından değerlendirilmekte ve onlarda bu durum üzüntü ve hayal kırıklığı yaratmaktadır. Günümüzde çok fazla Levanten izi bulunmaktadır. Ancak kalan izlerin de sevilen, takdir edilen unsurlar olması Levantenlerin gururlanmasına sebep olmaktadır. Levanten eserlerinin yıkılması, yakılması, yok olması, İzmir'in kimliğine de zarar vermektedir. Kenti kimliksizleştirmektedir. Mimari açıdan değerli binalar günümüze ulaşamamıştır. Bu Levantenler tarafından önemli bir kayıp olarak görülmektedir.

Levantenlerin İzmir'de sayılarının çok az kalması ve gelecekte varlıkları ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olmaları, İzmir'de Levanten müzesinin açılmasını daha da çok istemelerine neden olmaktadır. Bu müze, ileriki zamanlara ulaşacak; Levantenlerin kültürünü, yaşam şeklini, tarihini öğretecek en değerli izlerden biri olarak görülmektedir. Bazı izler İzmir ile bütünleşmiş, İzmir'in kültürünün bir parçası haline gelmiştir. İnsanlarının açık fikirli olması, modern olması buna örnektir.

11. LEVANTEN KAVRAMI VE LEVANTENLER ARASINDAKİ AYRIŞMALAR İLE İLGİLİ SÖYLEMLER

Bu bölümde Levanten kavramının tanımı ve katılımcılar tarafından bu kavramın nasıl algılandığı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda katılımcıların Levanten kavramını nasıl tanımladıkları, kimleri Levanten olarak gördükleri ve kimleri bu kavram dışında bıraktıkları incelenmiştir. Yapılan mülakatlar sonucunda Levantenlerin birbirlerini oturulan yere, Türkleşme oranlarına ve ekonomik statülerine göre ayıştırdıkları saptanmıştır. Kendi içlerinde bazı Levantenlerin kendilerine oranla daha fazla Türkleştiklerine ilişkin bir algılarının olduğu görülmüştür. Ayrıca İzmir ve İstanbul Levantenleri arasındaki farklar ve ilişkilere değinilmiştir. Kendi jenerasyonları ile önceki ve sonraki jenerasyonlar arasındaki kuşak farkları irdelenmiştir. Müslüman Türklerin ve Avrupalıların Levantenler hakkındaki düşünceleri ile ilgili Levantenlerin algıları incelenmiştir. Levantenler, kendilerini Avrupa'dan gelen Hristiyanlar olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlama Levanten kimliğinin dinsel bir temele dayandırılmasından kaynaklanmaktadır.

11.1. Levanten Kelimesinin Tanımı ve Levanten Kimliğine İlişkin Söylemler

Katılımcılar Levanten kavramını tanımlanırken “Levant” kelimesinden referans almışlardır. Levanten kelimesi “levant” kelimesinden türemiştir. “Levant”, Fransızca kökenli bir kelimedir ve doğu anlamına gelmektedir. “Levant”, güneşin doğması anlamına gelen Fransızca “lever” fiilinden türemiştir ve güneşin doğduğu yer olan doğuyu simgelemektedir. Levanten kavramı ise doğuya, güneşin doğduğu topraklara giden ve yerleşen Avrupalıları tanımlamaktadır. Bu Avrupalıların karakteristik özellikleri ticaret yapmaları ve Hristiyan olmalarıdır. Katılımcılar Levanten kavramının ticaret ile bağlantılı bir kelime olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda Levanten tanımında dört önemli öge bulunmaktadır. Bunlar ticaret, batı kimliği ile bağdaştırılma, Hristiyanlık ve doğuya vurgudur. Yüzyıllar içerisinde farklı milletlerden Levantenlerin evlilikleri onları milliyet ekseninde tanımlanamaz bir konuma sokmuştur. Bu bağlamda milliyet yerine din onları bağlayan en önemli unsur olmuştur.

“Levanten” kavramını Avrupalılar, doğuda yaşayan Avrupalıları tanımlamak için kullanmışlardır. Bu bağlamda kavramı bulanlar Avrupalılardır ve diğer etnik unsurlardan Levantenleri ayırmak amacını taşımışlardır. Levanten kime denir sorusu da tartışmalıdır. Levantenlerin çoğunu Latin ülkelerinden gelen Hristiyan Avrupalılar oluşturmaktadır. İngiltere ve Hollanda’dan da gelen Levantenler de bulunmaktadır. Ancak Levantenlere göre Rum ve Ermeniler kesinlikle Levanten tanımının dışında kalmaktadırlar. Aynı zamanda Museviler de Levanten tanımına girmemektedir. Levantenler, Avrupalılar tarafından doğulular olarak görülmektedir. Aşağılama amaçlı kullanımlara rastlanmaktadır. Avrupalılar, Levantenleri doğuda yaşadıkları için, Avrupalı kimliklerini kaybetmelerinden ötürü aşağılamışlardır.

Katılımcılar, Levanten kavramını tanımlarken ticaret, Hristiyanlık ve Doğuya vurgu dışında yabancı asıllı olmaya, görüş açısının, yetiştirilme tarzının farklı olmasına, İzmir kültürünü etkilemelerine, iş ve ticaret açısından İzmir’e çok faydalarının dokunmasına da değinmişlerdir. Katılımcılar Levanten kelimesini daha hümanist ve daha dünya insanı olarak görmektedirler. Levantenlerin “karışık”, “karma” olmaları da tanımlar arasında yer almıştır. Doğuya gelen Avrupalılar, nesiller içerisinde başka ülkeden gelen Avrupalılar ve yerel etnik gruplar ile evlenmişlerdir (Patrizia, 53; Raimondo,42). Levanten olmanın kültürüyle, konuşulan dilleriyle, sergilenen tutumlarla bir yaşam tarzı olduğu belirtilmiştir.

Bu bağlamda, katılımcıların sunduğu bütün bu tanımlardan yola çıkarak Levanten tanımı yapılmak istenirse, Levanten; kapitülasyonların sağladığı avantajlar sayesinde ticaret yapmak amacıyla ve/veya daha iyi bir gelecek umuduyla doğuya, Osmanlı topraklarının liman kentlerine çeşitli Avrupa ülkelerinden gelen ve yerleşen, yerel halktan farklı bir kültür yapısına sahip, zaman içerisinde Avrupa milletleri ve Hristiyan yerel halk ile evliliklerle karışarak yaşam tarzları ve dilleri ile yeni bir kültür oluşturmuş, geldikleri şehri kültürel ve mesleki olarak etkilemiş, kültürlü, eğitime önem veren, üç, dört dil konuşabilen, yurt dışı ile bağlantıları olan ve doğuda doğup büyümüş, birçok nesildir Anadolu’da bulunan, burada ekonomik statü elde etmiş, Hristiyan dinine mensup insanlar topluluğu olarak tanımlanabilir. Levantenler farklılıklarını büyük oranda koruyabilmişlerse de zaman içerisinde yerel kültürlere uyum sağlamışlardır.

Avrupalılar, Levantenleri doğuda yaşayan Avrupalılar anlamına gelen “Levanten” olarak tanımlarken; Osmanlılar onları Frenk, Latin ya da Hristiyan olarak adlandırmışlardır. Levanten kavramı Avrupalılar tarafından diğer etnik unsurlardan bu kişileri ayırmak için türetilmiştir. Levanten kelimesini Avrupalılar türetmiştir. Bu bağlamda Avrupalıların, Levantenleri doğuda yaşamalarından ve farklı milletlerden ve etnik gruplardan insanlarla evlilikler ve beraber yaşam sonucunda yeni bir kültür oluşturmalarından dolayı kendilerinden ayıştırdıkları görülmektedir. Öte yandan doğuda yaşayan bu Avrupalı topluluğu Hristiyan yerel halktan da ayıştırmışlardır. Avrupalıların oryantalist bakış açıları, doğuda yaşayan Avrupalılara verdikleri isimde de görülmektedir. Levanten kavramı doğuda yaşayan Avrupalıları aşığılamak amacıyla da kullanılmıştır.

Levantenler, kendilerini devletin güvenliğine karşı tehdit edici bir unsur olarak tanımlamamaktadırlar. Tarih boyunca Levantenler, Türkler açısından en zararsız topluluklardan biri olmuşlardır. Rumlar, Ermeniler, Kürtler gibi ayaklanmamışlar, otoritenin karşısında yer almamışlardır. Bu durum katılımcıların Levantenleri anlatırken kullandıkları bir argüman olmuştur. Ayrıca bu durum; kendilerini barışçı, sadece işleriyle uğraşan, siyasetten uzak kalan bir topluluk olarak görmelerini sağlamaktadır. Kimliklerini de bu şekilde sunmaktadırlar. Bu özelliklerini sorunlardan kaçınmak için bir savunma mekanizması olarak da kullanmaktadırlar. Kendilerinin bir tehdit unsuru olarak algılanmalarını istememektedirler. Böylece zarar görmeyi engellemek istedikleri düşünülebilir. Öte yandan etnik bir azınlık olmadıkları için ayaklanmaya lüzum görmemiş, ayrı bir devlet oluşturmaya çalışmamışlardır. Buldukları ülkeye bağlı kalmışlardır.

Levanten kavramının karışıklığı katılımcılar tarafından da vurgulanmaktadır (Raimondo, 42). Bu kavramın kimleri içerdiği ve içermediği üzerinde çok konuşulmaktadır. Bu bağlamda katılımcılardan, “Levanten” kavramını tanımlamaları istenmiştir. Böylece kendilerini diğerlerinden nasıl ayıştırdıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk olarak Levanten sayılabilmek için kökenlerinin Avrupa ülkelerine dayanması gerektiği vurgulanmıştır. Levantenler çoğunlukla Latin ülkelerinden gelmişlerdir ancak İngiltere, Hollanda, Almanya, Avusturya, Malta’dan da gelenleri Levanten olarak görmektedirler. Bazı katılımcılar, Yugoslav ve Hırvatları, o zamanlar Hırvat sahilinin İtalya’ya bağlı olmasını sebep göstererek Levanten olarak

sayarken (Jerry, 39); bazı katılımcılar kapitülasyonlar dolayısıyla gelmediklerini belirterek onları Levanten olarak görmemektedir (Raimondo, 42). Ermeniler ve Ortodoks olan Rumlar Levanten olmadıkları belirtilmiştir. Onlar, Levantenler bu topraklara gelmeden çok önceleri burada yaşayan yerel halktır. Ayrıca Museviler de Levanten tanımı dışında bırakılmıştır. NATO askerleri, Levanten değildir. Aynı şekilde son yirmi sene içerisinde Avrupa'dan ticaret yapmak için gelen kişiler de Levanten tanımının dışında bırakılmıştır. Bu kişiler, her ne kadar Levantenlerle sık görüşmeler de Levantenler tarafından yabancı olarak algılanmaktadır. Bazı katılımcılar sadece Türk pasaportuna sahip olduğunda üçüncü kişiler tarafından Levanten tanımının dışında bırakıldıklarını belirtmişlerdir. (Tomaso, 50) Üzerinde en çok tartışılan konulardan biri de Rum ya da Müslüman ile evlenen birinin çocuğunun Levanten olarak görülüp görülmeyeceğidir. Levantenlik bir yaşam tarzıdır. Irksal bir birliktelikten öte dil ve kültür üzerinden insanlar birbirine bağlıdır. O yüzden karma evliliklerden doğan çocuklar da bu ortamda büyüyerek Levanten kimliğini dönüştürecekleri ve Levantenliğin evrilerek devam edeceği düşünülebilir.

Levanten kimliğinin özelliklerine bakıldığı zaman kültürlerinin Anadolu kültüründen farklı olduğu görülmektedir. Soy ağaçlarında birçok milletten insan bulunmaktadır. Bu durum küçük yaşlardan itibaren çok dilli olarak yetişmelerini sağlamaktadır. Aile içerisinde birçok milletten insanın evliliğinin bulunması kimliklerinin başka bir özelliğini ortaya çıkarmaktadır: "karışık olmak". Bu durumu aşure gibi olmak (Patrizia, 53) ya da dünya insanı olmak (Lazzaro, 49) şeklinde ifade etmektedirler. Bir diğer özellikleri ise aile büyüklerinin Osmanlı döneminde Anadolu'ya gelmesidir. Bu bağlamda birçok nesildir buradadırlar. Türklerle Avrupalılar arasında bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Hristiyanlık etrafında birleşmişlerdir. Ağırlıklı olarak Katoliktirler ama İngiltere, Almanya ve Hollanda'dan gelen Protestanlar da vardır. Kilise, dinden öte buluştukları ve sosyalleştikleri yerdir. Yüzyıllar içerisinde Levantenlerin farklı milletten insanlarla yaptıkları evlilikler ve ortak yaşam sonucunda farklı kültürlerin kaynaşmasıyla ortak bir kültür ortaya çıkmıştır. Aile tarafından öğretilen bu kültür, yurt dışında yaşasalar da kolay kolay yok olmamaktadır. Levantenler genellikle ticaret ile ilgilenen kişiler olmuşlardır. Bu topraklarda daha iyi yaşam koşullarını elde etmişlerdir. Azınlıkta olmalarının da kimliklerine etkisi olmuştur. Daha hümanist bir özelliğe sahip

olduklarını belirtmişlerdir. Biraz daha alttan alıcı bir tavır takınmakta, tartışma ortamına girmekten kaçınmakta, daha toleranslı ve daha anlayışlı bir görüntü sergiledikleri görülmüştür. Azınlık olmaları birbirlerine daha bağlı yaşamalarını sağlamıştır. Kimliklerinin diğer bir özelliği ise Rum ve Türk kültürlerinden etkilenmeleri ve kültürlerine bu unsurları da almalarıdır. Bu iki kültürü de iyi tanımaktadırlar. Levanten kimliği, ötekilerden kendilerini ayırtırmak için yaratılan bir kimlik olmuştur. İlk etapta, Müslümanlardan farklı olmaya, onlara karışmamaya çalışmışlardır ve kimliklerini buna göre şekillendirmişlerdir. Bugün de dilleri ve dinleri ile Türklerden farklıdırlar. Levantenler birçok milletin bir araya gelmesinden ve karışmasından oluşan bir topluluktur. Bir ırk olmamalarından ötürü onları birleştiren unsur dil ve kilise olmuştur. Öte yandan ne Avrupalı ne Ortadoğuludurlar. Kendilerini “böyle ortada kalmış bir karışım” (Alberto, 60) ya da “ne olduğumuz belli değil” (Raimondo, 42) şeklinde tanımlamaktadırlar.

11.2. Levanten Kimliğinin Altındaki Parametreler

Bu bölümde Levanten kimliğinin içindeki farklı söylemler, diğer Levantenleri nasıl gördükleri ve algıladıkları, kendi içlerindeki ayrışmalar sorgulanmıştır. Bu bağlamda milliyetler, tutuculuk oranları, sosyal ve ekonomik statü, ilçeler ve iller temelinde ve kuşaklar ekseninde aralarındaki ayrışmalar incelenmiştir.

11.2.1. Milliyetlere Göre Levantenler ve Aralarındaki İlişkiler: İtalyan, Fransız, İngiliz ve Avusturyalı Levantenlerin Birbirleri ile İlgili Algıları

Bu bölümde Levantenlerin farklı köken ülkeden gelen Levantenleri nasıl gördükleri, onları kendilerinden ayırtırdıkları yönler, geçmiş ve bugün de dikkate alınarak incelenmiştir.

Genel olarak günümüzde sayılarının çok az kalmasından dolayı Levantenler kendi aralarında diğerinin köken ülkesi ile ilgilenmemekte, hepsini Levanten, dost ve kendisinden görmektedir. Onları birbirine bağlayan milliyetler, sahip oldukları vatandaşlıklar değil, dinleri olmuştur. Öncesinde geline köken ülkelerle ilgili anlaşmazlıklar çıkabiliyorken, günümüzde sayılarının çok az kalması, farklılıkların ortadan kalkmasına ve birbirlerine kenetlenmelerine yol açmıştır. Farklı köken

ülkelerden gelen Levantenler arasında yine de bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar İzmir'deki nüfus oranları, geliş nedenleri, İzmir'de kalan ve dönen milletler, evde konuşulan dil, milletlere yüklenen karakteristik özelliklerin yansımaları, ekonomik ve sosyal statü farklılıkları şeklinde katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

İzmir'de en çok İtalyan kökenli Levanten yaşamaktadır. Sonra Fransız, Malta ve İngiliz Levantenleri gelmektedir. İngiliz kökenli Levantenlerin sayıları çok az kalmıştır. Maltalılar, zamanında İngilizlere ait topraklardan gelseler bile kendilerini İngiliz olarak değil Malta kökenli olarak lanse etmektedir. Bu konuda milliyetçi oldukları görülmektedir. İngiltere ve Fransa ihaleler sonucunda, devletin görevlendirmesi ile gelirlerken, İtalyanlar daha iyi bir gelecek umuduyla kendi istekleri ile bu topraklara gelmişler ve burada kalmışlardır (Giorgio, 76). Diğer bir farklılık ise evde konuşulan dil konusunda olmaktadır. Levantenlerin geldikleri ülkelere, ekonomik statülerine ya da yaşam tarzlarına göre evlerinde konuşulan dil değişmektedir.

Yapılan meslekler de belli milletler ile anılmıştır. Bu durum aynı zamanda aralarındaki sosyal ve ekonomik statü farklarını ortaya koymaktadır. İngilizler ticaret ve demiryolları ile ilgilenmişler, ekonomik olarak üst statüde yer almışlardır. Bornova'da oturmuşlar, yazları Çeşme'de geçirmişler ve üst statüye göre hobiler edinmişlerdir. Önceki kuşaklarda ait olunan milliyete göre oturulan yerde de bir ayrışmanın olduğu görülmektedir. Aynı ulustan kişiler, aynı ilçelerde oturmayı tercih etmişlerdir. Katılımcılar tarafından verilen aşağıdaki örnekler İngilizleri diğer milletlerden farklı bir konumda algıladıklarını göstermektedir.

“Ticaret işte daha çok, üst düzey ticareti İngilizler ve özellikle İngilizler yaparlarmış. Özellikle de demiryolları biliyorsunuz onların katkılarıyla buralarda yapılmış. İzmir'e özellikle...” (Lazzato, 49)

“İngiliz Kraliyeti'nin gücü vardı. Onlar daha ticareti daha güçlü yahut önemli yerlere yerleştiler. Onların bir avantajları vardı” (Alberto, 60)

“Daha eskiden nasıldı onu bilemiyorum yani annemlerin ama annemlerin de hep anlattıkları şeylerle tabi İngiliz, Bornova biraz farklıydı. Onların işte golf şeyleri vardı. Biraz daha farklı bir yaşam tarzı vardı. Alsancak'ta çok daha mütevazı, çok daha farklı bir yaşam tarzı vardı.” (Laura, 66)

“Çeşme'de İngilizlerin evleri vardı. O tarafa arabası olanlar bir tek gidebiliyordu. Dolmuş yoktu.” (Giorgio, 76)

“İngilizler daha varlıklı durumdaydılar burada. O dönemde özellikle bir tık ileriydiler.”
(Tomaso, 50)

Aralarındaki diğer bir ayrışma şekli ise gelinen köken ülkelerindeki insanlara atfedilen karakteristik özelliklerle bağdaştırılmalarıdır. İngilizlerin soğukluğu, kendilerini daha üstün görmeleri, burnu havadalığı; İtalyanların sıcakkanlılığı, sorumsuzluğu gibi özellikler farklı köken ülkeden gelen Levantenler tarafından diğerlerine yüklenebilmektedir. Farklı köken ülkeden gelenler arasındaki yaşanan sıkıntılar milliyetçilik duygularıyla ilgilidir. Milliyetçilik duygularının yoğun olması durumunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Günümüzde Levantenler arasındaki milliyetlerine bağlı rekabetler “tatlı rekabetler” olarak adlandırılrsa da önceki kuşaklarda özellikle köken ülkeleri ile ilgili yaşanan uluslararası gerilimler, çatışmalar ya da savaşlarla ilgili olarak sayılarının da fazla olmasından dolayı ve daha milliyetçi tavırlarından ötürü aralarında bazı problemlerin çıktığı saptanmıştır. Bu gerilimler; ortak alanlarda bulunmamaya, birbirlerinden kız alıp vermemeye hatta çatışmalara sebep olmuştur.

“Evet. Annemler anlatırdı bunu. Mesela şu Kıbrıs Şehitleri’nin orada iki farklı kafe varmış. Kahvehane dediğimiz... Hani gidip kâğıt oynuyorlar, çay, kahve içiyorlar... Bir tanesinde sırf İngilizler toplanırmış, bir tanesinde sırf İtalyanlar toplanırmış. Mesela İngiltere ve İtalya arasında maç olurmuş futbol maçı. O zaman büyük kavgalar koparmış. Bunları anlatıyorlardı. Mesela annemi bir tane İngiliz istemiş İngiliz tabiatında olan biri istemiş. Vermemiş annesi babası İngiliz diye. Böyle şeyleri duyuyorduk yani. Biz yaşamadık çünkü daha evveline denk geliyor bütün bunlar.” (Tina, 69)

İzmir’deki Levantenler ile ilgili farklı milletlerden gelen insanların bir arada yaşamasından dolayı küçük bir Avrupa Birliği benzetmesine sık rastlanmıştır.

“Artık bir fark yok. Artık bir ayırım yok. Yani evet, kökeninin farklı bir ülke olduğunu ama Avrupa Birliği’nin burada çok büyük bir etkisi var çünkü işte 1940’lardan beri bir birlik söz konusu ve Avrupa kavramı söz konusu. Hani artık ülkelerden ziyade kıtalar konuşulur hale geldi dünyamızda yani.” (Salvatore, 41)

“Aslında ben Levantenleri şöyle yorumluyorum: Bu yorumum ünlüdür benim Levantenler üzerine. Diyorum ki Levantenler küçük bir Avrupa Birliği. Birlik ama gene kendi içinde herkes biraz kendi istediğini yapmayı arzu eden insanlar topluluğu diyebiliriz biz buna.” (Lazzaro, 49)

“Evet, şimdi orada bir çekememezlik, bir sıkıntı oluyor çünkü İngilizler daha varlıklı durumdaydılar burada. O dönemde özellikle bir tık ileriydiler ve tahmin edebiliyorsunuz Avrupalılar maalesef hâlâ öyle, Avrupa Birliği’nde çok çok büyük bir birlik, beraberlik, birliktelik gösteremiyorlar. O dönemde de aynı şeyler oluyordu. O ukala oluyordu. Öbürü efendime söyleyeyim

hiçbir şey bilmeyen oluyordu. (...) Biraz milliyetçi olan mutlaka sıkıntı yaşıyor birbiri arasında da. Yani İngilizlerin her zaman bir burnu büyüklüğü vardır. İtalyanların da böyle Akdeniz insanı, takmaması vardır. O yüzden öyle... Yani Fransızlar da aynıdır. “Biz böyleyiz. Siz şöylesiniz. Biz...” yani hep böyle bir şey her zaman vardır yani. Çok rahat bir, huzurlu bir birliktelik yoktur.” (Tomaso, 50)

Levantenlerin kendilerine öğretilen aile kültürü ekseninde de farklılaşabildikleri gözlenmiştir çünkü ailede baskın ulus kendi kültürünü çocuğuna öğretmektedir. Bu farklılıklar en çok yemek konusunda ön plana çıkmaktadır. Dini bayramlarda pişirilen yemeklerin Levanten ailelerde farklılaştığı saptanmıştır. Bazı aileler hindi yerken, bazı ailelerin sofralarında domuz eti ya da kuzu bulunmaktadır.

11.2.2. İlçelere Göre Levantenler, Aralarındaki Farklar ve Birbirlerini Algılayış Şekilleri

Önceki jenerasyonlarda Levantenler en çok Karşıyaka, Bornova, Buca ve Alsancak'ta bulunmaktaydı. Toplu halde kiliseler çevresinde yaşamaktaydılar. Zamanında ulaşım imkânlarının günümüzdekinden farklı olması bu ilçelerin kendi aralarında kapalı toplumlar oluşturmasına neden olmuştur. Levantenlerin diğer ilçe Levantenleri ile ilişkileri minimum düzeyde kalmıştır. Farklı illerde oturan Levantenler çoğunlukla birbirlerini tanımamaktaydılar çünkü o zamanların ulaşım imkânlarının sınırlı olması ile bir ilçeden diğer bir ilçeye gitmek zorlu bir süreç ve zaman gerektirmekteydi. Bu bağlamda ilçeler arasında ilişkilerde kopukluk gözlenmekteydi. Öte yandan belli milletten Levantenlerin, belli ilçelerde toplandıkları, birbirlerine yakın oturdukları ve diğerlerinden ayrıştıkları saptanmıştır. İlçelere göre ayrışmanın başka bir boyutu da farklı sosyal ve ekonomik statüdeki Levantenlerin farklı ilçelerde toplanması olmuştur. Her ne kadar hepsi İzmir Levanten'i olsa da her ilçenin Levantenleri farklı özellikler sergilemişlerdir. Bu bağlamda ilçe ilçe Levantenler farklıdır ve ayrıştıkları noktalar vardır. Bu bölümde bu farklılıklar, birbirlerini nasıl algıladıkları ve zaman içerisindeki değişimler incelenmiştir.

Bornova Levantenleri daha çok sanayici ya da tüccar kimliği ile tanınmaktadır. Sahip oldukları işletmeler daha çok fabrika şeklinde büyük ölçekli işletmelerdir. Esnaf tarzında perakende ürün satan dükkân sahibi Levanten

Bornova'da bulunmamaktadır. Bornovalı Levantenlerin Buca'da da evleri bulunmaktaydı. Bu bağlamda Buca ve Bornova Levantenleri sosyal ve ekonomik statüsü daha yüksek ailelerden oluşmaktadır. Buca ve Bornova Levantenleri daha zengin, daha varlıklıdır. Geniş bahçelere sahip büyük köşklere yaşamaktadırlar. Bornova Levantenleri zamanlarını golf oynayarak ve partiler düzenleyerek geçirmişlerdir. Diğer Levantenlerden farklı bir yaşam tarzları olmuştur. Sosyal ve ekonomik durumlarının iyi olması, araba sahibi olmaları Çeşme'de yazlıkları olmasını sağlamıştır. Yıldız Burnu'ndaki ilk yazlık evler Giraud ve Whittall aileleri tarafından inşa edilmiştir. Çeşme'ye yazlarını geçirmek için ilk yerleşen Levantenler, Bornova Levantenleri olmuştur. Ulaşım imkânlarının artmasıyla Karşıyaka ve Alsancak Levantenleri arasında da yazı geçirmek amacıyla Çeşme'ye gidişler başlamıştır. Bornova'da Fransız, İngiliz ve Alman kökenli aileler bulunmaktadır ama İngilizler ağırlıklıdır. Buca'da da İngiliz, Fransız ve Hollanda kökenli Levantenler oturmuşlardır. Bornovalı Levantenler, diğer Levantenler tarafından zengin, büyük villalarda oturan, farklı bir yaşam tarzına sahip, snop kişiler olarak görülmüştür. Bornova ve Buca'nın iç tarafta kalması, deniz kenarında olmamaları Bornova ve Buca Levantenlerinin diğer Levantenlere göre daha da izole yaşamlarına ve kendi yaşam şekillerini, yaşam alanlarını oluşturmalarına olanak sağlamıştır. Eskiden bütün Levantenler kapalı bir toplum özelliği sergilerken, Buca ve Bornova Levantenleri daha da kapalı bir özellik oluşturmuştur. Bornova Levantenleri, yerel halkla karışmadıkları gibi diğer Levantenlerle de karışmak istememişlerdir. Zengin aileler, çocuklarını okullara göndermek yerine genellikle ortaokul çağına kadar evde eğitim almalarını sağlamışlar sonra da eğitim için yurt dışına çocuklarını göndermişlerdir. Bornova Levantenlerinin geçmişte daha izole yaşamlarından, evde eğitim görmelerinden, yerel halk ile minimum düzeyde iletişim kurmalarından ötürü Türkçelerinin de diğerlerine göre daha yetersiz ve aksanlı olabildiği belirtilmiştir. Bornova Levantenlerinin yemek kültürleri de farklılık arz etmektedir. Noel yemeklerinde doldurulmuş hindiyi tercih etmektedirler. Ağırlıklı İngiliz kökenli olmalarından dolayı mutfak kültürlerinde daha çok İngiliz mutfağı esintileri bulunmaktadır. Öte yandan evlerinde Giritli aşçıların çalışmış olmasından dolayı Rum mutfağından da çok etkilenmişlerdir.

Alsancak Levantenleri ise Alsancak'ta Punta adı verilen bölgede yaşamışlardır. Avrupalı gezginlere ait seyahatnamelerde gezginler, İzmir'in en güzel yerleri arasında Avrupalıların yaşadığı Frenk Sokağı ile bunu kesen Güller Sokağından (Rue de Roses) söz etmektedir (Asal, 2012: 45). Alsancak'ta İtalyanlar, Fransızlar ve Maltalılar yaşamışlardır. Rumlar da yoğun olarak bu ilçede ikamet etmiştir. Levantenler arasında en fakir grubu oluşturan İtalyanlar en çok Alsancak'ta oturmayı tercih etmişlerdir. Alsancak Levantenleri kuaförlük, kunduracılık, tamircilik, işçilik gibi meslekleri icra etmiştir. Yıllar içerisinde Alsancak'ın popülerlik kazandığına tanık olunmuştur. Bunun nedeni modernliğin bir simgesi olarak görülen apartmanlaşma olgusudur. Kısa bir süre içerisinde apartmanlar Alsancak'ta birbiri ardına yükselmeye başlamıştır ve İzmir'in farklı yerlerinden birçok kişi o apartmanlarda yaşamak için Alsancak'a taşınmıştır. İzmir'in farklı yerlerinde oturan Levantenler de bu moda dalgası ile birlikte Alsancak'a taşınmaya başlamıştır. Bu bağlamda Alsancak, Levantenlerin yeni toplanma alanı olmuştur. Alsancak Levantenleri yazları daha çok Kalabak'a gitmeyi tercih etmişlerdir. Urla'da bulunan Kalabak mesafe olarak yakındır ve ulaşımı daha kolay olmuştur. Kalabak inşa edilmeden önce Alsancak Levantenlerinin Klizman, Güzelbahçe tarafına gittikleri saptanmıştır.

Bayraklı'da Levanten sayısı giderek azalmış ve günümüzde kalmamıştır. Levantenlerin az sayıda yaşadığı yerlerde Levantenlerle sık görüşemedikleri için Türklerle daha çok iletişim kurulduğu, daha yakın ilişkiler geliştirildiği ve Levanten çocukların Türk kültürüne yakın yetiştiği saptanmıştır.

Karşıyaka, sonradan oluşturulan bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşıyaka'da daha çok İtalyan Levantenleri bulunmaktadır. Karşıyaka Levantenlerinin sosyal ekonomik durumu farklılık göstermektedir. Köşklere yaşayan Levantenler olduğu gibi daha fakir Levantenler de bu ilçede yaşamaktadır. Levantenler Yalı'da nikâh salonundan çarşıya doğru olan tarafta, Çamlık ve Alaybey'de bulunmaktaydı. Karşıyaka Levantenleri yazları ilçelerine yakın olan Aliğa tarafına gitmekteydiler.

Alsancak ve Karşıyaka Levantenleri kültür olarak birbirine daha yakındır çünkü ikisi de deniz kenarında bulunmakta ve çoğunlukla İtalyanlar yaşamaktadır.

Günümüzde bütün ilçelerdeki Levantenlerin sayısı azalmaktadır. Levantenler tarafından ilçelerde kaç Levanten kaldıklarının bilinmediği gözlenmiştir. Bu durumun aralarındaki bağların güçlü olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Önceki kuşaklarda ilçeler arasında oldukça fazla farkın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ilçeler arası ayrışma çok fazladır. Birbirleriyle görüşmemişler ve etkileşimi minimum düzeyde tutmuşlardır. Birbirlerini öteki olarak değerlendirdikleri, sevmedikleri ve eleştirdikleri de fark edilmiştir. Bu bağlamda önceki kuşak Levantenler, bir tek Müslüman Türklerden uzak kapalı ve izole bir özellik sergilememişlerdir; aslında her ilçe Levanten'i kendi içinde kapalı bir grup özelliği kurgulamış ve diğer ilçe Levantenleri ile iletişimi minimum düzeyde tutmaya çalışmıştır. Günümüzde İzmir genelinde ve ilçelerde sayılarının çok azalması ayrışmayı ortadan kaldırmıştır. Birlik halinde hareket etmeyi tercih etmekte ve aralarındaki iletişimi arttırmaktadırlar. İzmir Levantenlerinin sayısının az kalması birbirlerine daha çok kenetlenmelerine vesile olmuştur. Bu bağlamda önceki kuşaklar arasında ilçeler bazında keskin bir ayrışma mevcutken günümüzde ilçe Levantenleri arasındaki ayrışma söz konusu değildir.

“Bornovalılar Alsancaklılarla da görüşmezdi Levantenlerde. Bornovalılar daha snop ve daha şeydi. Sözde daha böyle elit sözde... Alsancaklılarla babaannem “hayır sakın ha” dedi. “Alsancaklı Levantenlerle görüşemezsin” diyordu. Anlatırdı bana “onların Puntiyö, Punto bölgesi Alsancak’ın. Ona “Puntiyot” diyordu onlara. Onlar sanki ikinci sınıf vatandaş gibi hareket ederdi. Onlarla muhatap bile olmazlardı. Çok enteresan yani... O kadar kuralcıydılar.” (Alberto, 60)

“Bu ilçeler kendi içlerinde de kapalıydı. Bir ilçeden biri diğer ilçeden birini tanımayabiliyordu yani herkes birbirini tanıyıyordu.” (Giorgio, 76)

“Zamanında baya bir fark vardı kültürler anlamında. Yine bu İstanbul-İzmir arasındaki fark gibi düşünebilirsiniz belki benim gözümden. O zaman daha az bir karışma şeyi vardı. Onlar Karşıyakalı, Onlar Bucalı, onlar Bornovalı gibi ama artık bu da bitti yani bu bahsettiğim dönem annelerin çocukluğu olabilir belki.” (Salvatore, 41)

“Hani “aaa bu Karşıyakalı, bu Alsancaklı” diye ayırılıyordu ama şimdi o durum yok. Mesela Alsancaklı Karşıyakalıyı pek tanımazdı ya da Bucalıyı ya da Bornovalıyı. Hani herkes kendi grubunu mu diyeyim size, oluşturuyordu. O dönemler öyleydi tabi. Şimdi böyle değil. Şimdi herkes birbirini tanıyor. Daha az topluluk olduğumuz için daha, daha farklı olduk şimdi. Ama benim dönemimde mesela biz Alsancaklılar, Karşıyakalıları pek sevmezdik. Onlar da bizi sevmezdi. (Neden sorusuna) Bilmiyorum. Öyleydi yani. Pek görüşülmezdi..” (Silvia, 51)

Önceki jenerasyonların sadece öteki ilçe Levantenlerini ayırtmadıkları; yabancı olarak algıladıkları herkese karşı mesafeli davrandıkları gözlenmiştir.

“Ama fazla kendi aramızda diyalog fazla yoktu açıkçası. Biraz daha böyle kapalı bir toplum... Hele Bornovalılar... Annem anlatırdı ilk geldiği zaman 1955’te onu kabul etmediler çünkü dışarıdan gelen bir yabancı sonuçta, Levanten değil. Hollandalı... “Bu kadın kim?” baya bir süreç yaşadı oradaki şeye kabul edilmesi. Her zaman bir yabancı olarak hissetti kendini. Çok enteresan yani... Hiçbir zaman bizlerden biri değil diye onu hep böyle biraz ekarte ettiler. Enteresan yani...” (Alberto, 60)

11.2.3. İzmir ve İstanbul Levantenleri Arasındaki Farklara İlişkin Söylemler ve Aralarındaki İlişkilerin Boyutları

Bu bölümde İzmir Levantenleri tarafından İstanbul Levantenlerinin nasıl algılandığı, aralarındaki farklar, ayırttıkları yönler ve İzmir Levantenlerinin İstanbul Levantenleri ile ilişkileri incelenmiştir. İzmir ve İstanbul Levantenleri arasında ikamet ettikleri şehrin kendilerine tanıdığı olanaklar dâhilinde bu illerde yaşayan azınlık grupları ve bu gruplarla Levantenlerin ilişkileri çerçevesinde bazı farklar oluşmuştur. İzmir Levantenlerinin söylemleri incelendiğinde gündelik hayatta alışveriş yapılan yerler, tutuculuk oranları, Levanten kimliklerini koruyabilme oranları, diğer azınlık gruplarıyla ve Müslüman Türklerle ilişkileri, uluslaşma sürecinde uygulanan politikalardan etkilenme oranları ve travmatik olaylar karşısındaki psikolojileri konularında İzmir Levantenlerinin kendilerini İstanbul Levantenlerinden farklı gördükleri tespit edilmiştir.

Yüzyıllardır İstanbul’da farklı etnik gruplar beraber yaşamıştır. İstanbul’un kültürel yapısı, tarihsel süreç içerisinde bu etnik unsurların katkısı ile oluşmuştur. İzmir’de günümüzde azınlıklar olarak bir tek Museviler ve Levantenler bulunurken, İstanbul; Ermeniler, Rumlar, Süryaniler, Beyaz Ruslar, Bulgarlar, Museviler, Polonyalılar gibi farklı gruplara ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir. İstanbul’un kozmopolit yapısı Levantenleri de birçok noktada etkilemiş ve İzmir Levantenlerinden farklılaştırmıştır. İstanbul’da birçok azınlık grubunun bulunması azınlık gruplarının kendilerini Müslüman Türklerden daha çok ayırtabilmelerini sağlamıştır. Evlilikler, alışveriş yapılan alanlar olmak üzere bu ayrışma her konuya sirayet etmiştir. Bu bağlamda İstanbul’un daha kozmopolit bir

şehir olması, İstanbul Levantenlerinin İzmir Levantenlerine oranla Türklerle daha az iletişime geçmesini sağlayan bir unsur olmuştur. Dolayısıyla kimliklerini daha iyi korumayı başaramışlardır. İzmir Levantenleri ise Müslüman Türklerle daha yakın ilişkiler geliştirmişlerdir. İstanbul Levantenleri, İstanbul'da yaşayan başka Hristiyan grupların da varlığı ile kendilerini Müslüman Türklerden İzmir Levantenlerine oranla daha çok izole edebilmişlerdir. Gündelik hayatta özellikle alışveriş konusunda diğer azınlıkların kullandığı mekânları (Kurtuluş Caddesi gibi) onlar da kullanmışlardır. Oysa İzmir Levantenlerinin alışveriş yaptığı mekânların genel olarak Müslüman Türklerden farklılaşmadığı görülmektedir. Levantenlerin İstanbul ve İzmir'e geliş nedenleri de farklılaşabilmektedir. İstanbul'da daha çok devlet tarafından gönderilen insanlar bulunurken İzmir'e daha çok ticaret yapmak amacıyla gelmişlerdir (Giorgio, 76). İzmir Levantenleri ile İstanbul Levantenlerinin farklılaştıkları diğer bir alan ise uluslaşma politikalarından etkilenme oranlarıdır. İstanbul Levantenleri, İstanbul'da daha çok azınlığın olmasından dolayı uluslaşma politikaları sırasında yaşanan olaylara maruz kalan azınlıkların yaşadıklarını ve psikolojilerini daha yakından gördükleri ve şahit oldukları için İzmir Levantenlerine göre daha çok korku ile beslenmişlerdir. Bu durumun psikolojileri üzerinde, İzmir Levantenlerine oranla daha çok olumsuz bir etkiye sebep olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar tarafından İstanbul'daki İtalyan, Fransız gibi yabancı kültür merkezlerinin Levantenleri birleştirici bir yapıya sahip olduğu ama İzmir'deki kültür merkezlerinin bu özellikleri sergilemedikleri dile getirilmiştir (Tomaso, 50).

İzmir ve İstanbul Levantenleri arasındaki ilişkilerin boyutlarına bakıldığında İzmir Levantenlerinin söylemlerinden İstanbul Levantenleri hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadıkları gözlenmiştir. Katılımcılardan bir tanesinin annesi İstanbul Levantenidir ve katılımcı İstanbul'da yaşayan akrabaları ile çocukluğundan itibaren ilişkilerinin kuvvetli olmasından ötürü İstanbul Levantenleri ile irtibattadır. Ancak diğer katılımcıların İstanbul Levantenleri ile bir diyalogları bulunmamaktadır. Bu bağlamda İzmir Levantenleri, İstanbul Levantenlerini tanımamakta ve onlarla iletişim kurmamaktadırlar. İstanbul'da yaşayan tanıdıkları Levantenler İzmir'den İstanbul'a giden Levantenler olmaktadır. Sosyal medyanın etkinliğinin çok arttırdığı bir devirde İstanbul Levantenleri ile İzmir Levantenlerinin ilişkilerinin olmaması dikkat çekici bulunmuştur. İzmir Levantenleri ile İstanbul Levantenlerinin iş

ilişkilerinin olmaması, sosyal ilişkilerin gelişmesini de engellemiş gibi gözükmektedir.

11.2.4. İzmir Levantenleri Arasındaki Sosyal ve Ekonomik Statü Farklarına İlişkin Söylemler

İzmir Levantenleri arasında ekonomik statü farklılıkları bulunmaktadır. Ekonomik statü ile ilgili üst sınıfta olanlar ile daha alt sınıflarda yer alanlar arasında evde konuşulan dil, alışkanlıklar, sosyal yaşam, ikamet edilen ilçe ve konut tipi açısından farklılıklar bulunmaktadır. Levantenlerin evde ağırlıklı olarak kullandıkları dil, mensup oldukları ekonomik statüye göre değişmektedir. Rumca, daha düşük ekonomik statüye sahip Levantenlerin gündelik hayatlarında ağırlıklı olarak kullandıkları bir dil olmuştur. Oturulan konutların tipi de ait olunan sosyal sınıfa göre değişmektedir. Üst sınıfa mensup Levantenler geniş bahçelere sahip, çok odalı köşklere yaşamışlardır.

Önceki kuşaklarda Levantenlerin ikamet ettikleri ilçeler de ekonomik statülerine göre farklılaşmaktaydı. Bornova ve Buca üst sınıf Levantenler tarafından tercih edilirken Alsancak ekonomik durumu daha düşük Levantenlerin bulunduğu bir semti. Karşıyaka'da her sosyal sınıftan Levanten yaşamaktaydı. Aslında ekonomik statüye göre yoğunlaşmaktan çok milliyetlere göre bir ayrışmadan söz etmek daha doğrudur. İngilizler üst sınıf Levantenleri temsil ederken, Levantenler arasında en fakirleri İtalyanlar oluşturmuştur. İngilizler Bornova ve Buca'da ikamet ederken, İtalyanlar daha çok Alsancak'ta yaşamaktaydılar. Geçmiş zamanlarda yazlık mekânlarda da sosyal sınıflar arasında bir ayrışmanın var olduğu görülmektedir. Çeşme ilk başta üst sınıf Levantenler tarafından tercih edilen bir yazlık mekânı olmuştur. Ulaşım imkânlarının kısıtlılığı ve arabaya olan ihtiyaç sadece üst sınıf Levantenlerin Çeşme'de yazları geçirmesine imkan vermiştir.

Katılımcılar tarafından; Levantenler arasında üst sınıf, üst-orta ve orta sınıf ile alt sınıfa mensup bireyler bulunmuş olduğu belirtilmiştir. Orta sınıf Levantenler üst ve alt tabaka Levantenler arasında bir köprü rolü üstlenmiştir. Öncesinde yabancı okulların bütün sosyal sınıflardan Levanten çocukları bir araya getiren bir yapısının da olduğu görülmektedir. Önceki kuşaklarda orta sınıf Levantenlerin üst sınıf

Levantenlerin şirketlerinde çalışması Levantenler arasında bir dayanışmanın varlığına da işaret etmektedir. Önceki kuşaklarda üst sınıf Levantenlerin hobileri de farklılık göstermiştir. Golf alışkanlığı Bornova Levantenlerine özgü görülmüştür. Ancak günümüzde artık eski şaşaalı hayatın kalmadığı, golf oyunlarının, partilerin, baloların olduğu dönemin çok gerilerde kaldığı görülmektedir.

Daha alt ekonomik sınıfa ait Levantenlerin kendilerini üst ekonomik sınıf Levantenlerden ayıştırdıkları tespit edilmiştir.

“Biz çok böyle varlıklı, zengin Levanten ailelerinden değiliz. Orta karar... Çünkü çok zenginler daha çok ticaretle uğraşıp özellikle Levantenlerde hani bilindik şeyler denizcilik. O yüzden hep Türkiye topraklarının liman kentlerinde yerleşim sağlamışlardır ki günümüze gelen bir Arkas gibi büyük bir firma var. O hâlâ bunu devam ettiriyor. Dediğim gibi meslek olarak daha böyle işte zanaat tarzındaydı bizim familya.” (Patrizia, 53)

“Hani böyle yüksek sınıftan, İzmir’deki bazı Levanten aileleri biliyoruz. Hani köşklere yaşayanlar filan var. Onlardan hiçbiri olmadı bizimkiler. Hep biraz daha orta sınıf olmuştur.” (Tony, 39)

Levantenler, Müslüman Türkler tarafından bütün Levantenlerin zengin olarak algılandığını belirtilmişlerdir.

“Onlar (Müslümanlar) daha zengin bilir bizi yani Levantensen aşırı zenginsindir, çok paran vardır ki öyle bir şey söz konusu değildir yani. Her Levantenin villası yoktur. Her Levanten çok zengin değildir.” (Tomaso, 50)

11.2.5. Kuşaklar Arasındaki Farklılıklara İlişkin Söylemler

Yüzyıllarca Türklere karışmadan kapalı bir toplum özelliği sergileyen Levantenler, kendi geleneklerini, kültürlerini, dinlerini korumayı başarabilmişlerdir. Ancak son birkaç kuşağın büyük değişimler geçirdiği görülmektedir. Bu bölümde Levantenler arasında görülen kuşak farkları tartışılmış ve Levanten cemaati içerisindeki değişimler kuşaklara göre saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak kendi jenerasyonu ile üst jenerasyon arasındaki farklar daha sonra da kendi jenerasyonu ile alt jenerasyon arasındaki farklar incelenmiştir.

11.2.5.1. Kendi Jenerasyonu ile Üst Jenerasyon Arasındaki Farklar

Evlenilen kişiler, ibadet ve ibadet sıklıkları, bayramların kutlanış şekli, konuşulan ve evde öğrenilen dil, gidilen okullar, arkadaş profilleri, vatandaşlık, ülkeye aidiyet duygusu, çalışma hayatı, Levantenlik kaşesi, İzmir'deki Levanten nüfusu, alışkanlıklar, hobiler ve sosyal hayat, gelenekler, ikamet edilen yerler, yazlık olarak kullanılan mekânlar, karşılaşılan sorunlar ve Levantenlere karşı farkındalık konularında kendi jenerasyonu ile üst jenerasyon arasında büyük farklar olduğu tespit edilmiştir. Kuşaklar arasındaki en büyük değişiklik, Müslümanlarla evliliklerde görülmektedir. Yüzyıllardır burada yaşayan Levanten ailelerde Müslümanlarla ilk evlilikler son jenerasyonlarda başlamış ve gittikçe yaygınlaşmıştır.

Önceki kuşaklarda İzmir'de daha çok Levanten bulunmaktaydı. Günümüzde Levanten sayısında büyük bir düşüş vardır. Nüfuslarının azalması çeşitli konularda Levantenlerin gündelik hayatını etkilemektedir. Öncesinde belli ilçelerde birçok Levanten'in bulunması ilçeler arasında bir ayrışmaya neden olurken günümüzde ilçelerde yaşayan Levanten sayısının azalması sonucunda bu ayrışmanın ortadan kalktığı görülmektedir. Levanten sayısının azalması ile birlikte öncesinde sadece ilçe Levantenleri birbirini tanırken günümüzde bütün Levantenler birbirlerini bilmektedir. Sayılarının azalması, farklı ilçe Levantenlerinin birbirleri ile bağ kurma ve etkileşimde bulunma oranlarını artırmıştır. Levanten sayısının azalmasının bir nedeni de Levanten çiftlerin önceki dönemlere göre daha az sayıda çocuğa sahip olmak istemeleri olarak tespit edilebilir. Zaman içerisinde İzmir'de yaşayan Levanten sayısı azalırken, göçlerle birlikte Müslüman Türklerin sayısında bir artış olmuştur. Kuşaklar arasında evlenilen kişilerle ilgili de bir fark bulunmaktadır. Önceki kuşaklar Hristiyanlar arasında evlenirken, Rum ve Ermenilerin İzmir'de kalmaması, Levanten sayısının da çok azalması neticesinde Müslümanlarla evlenmeye başlanılmıştır. İlk başlarda bu evliliklere tepkiler çok fazlayken günümüzde Müslümanlarla evliliklerin çok yaygınlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda Levantenlerin Müslüman evliliklerine bakışı da yıllar içerisinde farklılaşmıştır. Öncesinde bu tür evlilikler sıcak karşılanmazken günümüzde alışılan, normal kabul edilen bir noktaya gelmiştir. Kuşaklar arasındaki bir diğer fark da ibadet alışkanlıklarındaki ve ibadet sıklıklarındaki değişimlerdir. Önceki jenerasyonlarda kiliseye gitme oranı çok yüksekken şimdiki jenerasyonlarda kiliseye

gitme alışkanlığı çok azalmıştır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Kilise gençler tarafından tercih edilmemektedir. Bütün dünyada kiliseye gidişler azalma eğilimi göstermektedir. Kiliseye giden yaşlı nüfusun sağlık nedenlerinden gidememesi ya da vefat etmesi kiliseye giden sayısını azaltmıştır. Eskiden kiliseye gitmek sadece dini gereksinimden kaynaklanmamıştır. Kilise aynı zamanda sosyalleşilen bir alan olarak da görülmüştür. Günümüzde sosyalleşilebilecek birçok mekân vardır. O yüzden kiliseye gidişler azalmıştır. Bayramların kutlanış şeklinde de değişimler olmuştur. Eskiden dini bayramlar ve bayram ayinleri kalabalık akrabaların varlığı ile daha güzel geçerken, günümüzde bu durum da değişmiştir. Levantenler o eski bayramları nostalji ile hatırlamaktadır.

Kuşaklar arasında arkadaşlık ilişkilerinde de değişimler olmuştur. Önceki jenerasyonlar daha çok kendi cemaatleri içerisinde arkadaşlık ilişkileri kurmuşlar ve sosyalleşmişlerdir. Müslüman Türklerle iletişimleri minimum düzeyde kalmıştır. Bu bağlamda arkadaşlarının çoğunu Levantenler oluşturmuştur. Günümüzde Levantenler arasında önceki kuşaklara göre Türk arkadaş sayısı artmıştır. İzmir Levantenlerinin sayısının çok azalması, Levantenlerin Türk okullarında da eğitim almaya başlaması ve Müslümanlarla yapılan evlilikler Müslüman Türk arkadaşlarının sayısını arttırmıştır. Önceki kuşaklar, daha çok kendi aralarında sosyalleştikleri için yabancı dilde konuşmayı tercih etmişlerdir. O yüzden Türkçelerinde hafif bir aksan söz konusudur. Levanten erkekler çalışma hayatında daha aktif yer aldıkları için Türkçeleri, Levanten kadınlara göre daha iyidir. Genç kuşakların Türklerle daha çok iletişime geçmesi, gündelik hayatlarında Türkçenin ağırlığının artmasına ve konuşulan yabancı dil sayısının azalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda genç kuşaklar Türkçe diline daha hâkimdir. Türkçeyi rahatlıkla ve aksansız bir şekilde konuşabilmektedir. Günümüzde Türkçenin konuşulması açısından cinsiyetler arasında da bir ayrım kalmamıştır. Genç kuşak Levanten erkekler kadar Levanten kadınlar da Türkçeyi akıcı konuşmaktadır. Üst jenerasyon Rumca bilirken, genç jenerasyonlar Rumcayı çok nadir öğrenmişlerdir. Zamanla Türkçe giderek önem kazanmıştır. Son kuşaklara mensup Levantenler kendi aralarında Türkçe konuşmaya başlamışlardır. Önceki kuşaklar daha çok sayıda yabancı dil bilirken, son kuşaklarda bilinen yabancı dil sayısı düşmüştür. Bunun nedeni İngilizcenin dünya dili haline gelmesi, Levantenler arasındaki bağların zayıflaması, Müslüman Türk arkadaşlarının

sayısının çoğalması, Müslümanlarla yapılan evlilikler ve gündelik hayatlarında Türkçenin ağırlığının artmasıdır.

Kendi kuşakları ile üst kuşaklar arasındaki diğer bir fark ise eğitim alanında görülmektedir. Önceki jenerasyonların eğitim hayatında yabancı okullar önemli bir yer tutmaktaydı. Yabancı okullarda hem Levanten ve Hristiyan kültürünü alıyorlardı, hem de İtalyanca, Fransızca gibi yabancı dilleri öğreniyorlardı. Yabancı okullarda gayrimüslimler birbirleriyle tanışma ve arkadaşlık ilişkileri geliştirme imkânı elde ediyorlardı. Genç jenerasyonlar ise İngilizce eğitime önem vermişlerdir. Öte yandan eğitim sistemindeki (sınav sistemi) değişimlerle ve iyi eğitim veren Türk kurumlarının da çoğalmasıyla yabancı okullarda okuyan Levanten sayısında önemli bir düşüş olmuştur. Önceki kuşaklarda yabancı okullar, farklı sosyal statüden gelen Levantenlerin toplandıkları, birleştikleri yerler olurken; günümüzde Levantenlerin Türk okullarına gitmeye başlamalarıyla birlikte yabancı okullar bu özelliklerini yitirmiştir. Müslüman Türklerde yabancı okullarda daha çok eğitim almaya başlamıştır. Önceki jenerasyonların lise ve üniversite eğitimine günümüzdeki kadar önem vermedikleri görülmektedir. Günümüzde ise üniversiteye giden kişi sayısında artış olmuştur.

Levantenlerin Türklerle ilişkilerinin artması sonucunda geleneklerin uygulanışında da kuşaklar arası bir fark ortaya çıkmaktadır. Önceki kuşaklar geleneklerine daha bağlıyken genç kuşaklarda geleneklere bağlılığın çözüldüğü görülmektedir.

Diğer bir fark ise ikamet edilen yerlerde gözükmektedir. Önceki kuşaklar; Bornova, Buca, Karşıyaka, Bayraklı, Alsancak gibi İzmir'in belli ilçelerinde kilise etrafında toplu olarak yaşamaktayken, genç kuşaklar İzmir'in farklı semtlerine dağılmışlardır. Bu bağlamda Levantenler günümüzde kiliseden ve birbirlerinden uzak oturmaktadırlar. Bu durum cemaat baskısının azalmasına, Levanten kültüründen uzaklaşmalarına ve genç kuşaklara Levanten kültürünü aktaramamalarına yol açmaktadır. Önceki jenerasyonlar diğer ilçe Levantenleri ile fazla bağlantı kurmamakta, kendi ilçe Levantenleri ile arkadaşlık ilişkileri geliştirmekteydi. Diğer ilçelerde oturan Levantenleri çok tanımamaktaydılar. Günümüzde Levantenlerin sayısının çok az kalması ile birlikte ilçe ayrımları da

ortadan kalkmıştır. Önceki jenerasyonlarda Levantenler, ulaşım imkânlarının kısıtlı olması sebebiyle kendi ilçelerine yakın mekânları yazlık olarak kullanmaktaydılar. Bu bağlamda her ilçe, farklı yere gitmekteydi. Günümüzde ulaşım imkânlarının gelişmesiyle bu ayrımlar da ortadan kalkmıştır.

Çalışma hayatında da değişimler gerçekleşmiştir. Önceki jenerasyonlar ticaret konusunda söz sahibi iken günümüzde Müslüman Türkler de ticaret konusunda başarılı işler çıkarmaktadır. Önceki jenerasyon Levantenler çok dilli olmaları sayesinde kolaylıkla iş bulabilmekte, çalışma hayatında tercih edilmekteydiler. Günümüzde eğitim sistemindeki gelişmeler ile birlikte Müslüman Türk gençler de iki, üç yabancı dil öğrenmektedirler. Önceki jenerasyonlarda İzmir’de yaşayan Levanten sayısının fazla olması nedeniyle Levanten gençler, Levanten işverenlerin yanında kolaylıkla iş bulma imkânına sahiptiler. Diğer bir fark ise Levantenliğin stereotiplerinde gözlenmektedir. Önceki jenerasyonlarda Levanten ticaretten anlayan, çalışkan, dürüst, güvenilir, dakik kişiler olarak algılanıyordu. Günümüzde bu olumlu imaj devam etse de önemi eskisi kadar yoğun değildir. Önceki jenerasyonlarda sosyal hayatın dinamikleri, sosyal eğlence anlayışları şimdiki kuşaklara göre farklılık arz etmekteydi. Önceki kuşaklarda, kendilerine ait avcılık, golf gibi kulüpler bulunurken, kâğıt oyunlarının ya da farklı sosyal aktivitelerin yapıldığı ev partileri düzenlenirken günümüzde eğlence anlayışı; yaşamın ve iş hayatının zorluklarından, ekonomik koşullardan ötürü farklılaşmıştır. Önceki kuşakların daha rafine zevkleri bulunurken, günümüz şartları bu alışkanlıkları değiştirmiştir.

Önceki kuşak Levantenler, cemaat olarak daha kapalı bir özellik sergilemişlerdir. Kendi aralarında sosyalleşmekte, Müslümanlarla iletişimi minimum düzeyde tutmakta çoğunlukla Hristiyanlarla evlenmekteydiler. Ancak son kuşaklarda kapalı yapının kırıldığı, Türklerle iletişimin ve evliliklerin arttığı görülmektedir. Önceki kuşaklara oranla son kuşakların kendilerini daha çok Türk olarak tanımlamalarında bir artış gözlenmektedir. Türklerle daha yakın ilişkiler geliştirmeleri, İzmir’deki Levanten sayısının azalması, Müslümanlarla evliliklerdeki artış, gençlerin Levanten kültüründe daha az büyümeleri kimliklerindeki dönüşümü hızlandırmıştır.

1985 yılına kadar çift pasaport imkânı tanınmamıştır. Yabancı pasaporta sahip Levantenler zorluk çekmişlerdir. Çift pasaport çerçevesinde Türk vatandaşlığını almak psikolojik olarak da Levantenleri etkilemiştir. Artık ülkede bir yabancı değillerdir. Üst jenerasyonlar devletin uluslaşma politikalarından daha çok etkilenmişlerdir. Uygulanan uluslaşma politikaları onların döneminde gerçekleşmiş ve onlar üzerinde izler bırakmıştır. Diğer azınlık gruplarının yaşadıkları onların da psikolojilerinin bozulmasına yol açmış, kendilerinin de bir gün ülkeden gönderilmelerinden korkmuşlar ve bu korkuyu devamlı canlı tutmuşlardır. Ancak genç kuşaklar, bu korku ile büyüye de onlara yönelik bir tehlike gerçekleşmemiştir.

Önceki kuşaklar sayılarının fazla olmasından dolayı köken ülkelerine göre diğer uluslardan Levantenlere karşı milliyetçi söylemlerde bulunabiliyor ve aralarında çatışmalar çıkabiliyorken günümüzde sayılarının az kalması ile birlikte ulus kimlikler arka plana atılmış aralarında birlik daha da güçlenmiştir.

Son yıllarda Levantenlere karşı farkındalığın ve ilginin arttığı katılımcılar tarafından sık sık dile getirilmiştir. Sayılarının azalması ile birlikte, İzmir'in önemli bir değerini oluşturan Levantenlerin görünürlükleri her geçen gün artmaktadır. İzmir'de Levanten eserleri ve kültürleri korunmaya çalışılmaktadır. Levantenler özellikle belediyelerden büyük destek görmektedir.

“Benim babam bütün çocukluğu boyunca İzmir büyük, laik, güzel şehir dediğimiz yerde ecnebi, gâvur olarak büyüdü. Sonra bir anda babam dedi ki bana “Biz hangi ara Levantenliğe terfi ettik. Onu hatırlamıyorum.” dedi bana. Yani bir yerde romantize edildik biz. Ama bütün hani gençliği Levanten “X” olarak evet tamam Levanten diye geçirdi ama daha çok işte gâvur diye geçirdi. Bence Türkler de bize şüpheyle bakıyordu şey olarak da.” (Raimondo, 42)

Görüldüğü üzere, kuşaklar arası toplum dinamiklerinde önemli değişimler olmuştur. Önceki kuşak Levantenlerde süregelen davranış ve yaklaşımları sürdürmelerinin çok daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda önceki kuşaklar toplumsal normların dışına çıkmıyorken, günümüzde durum değişmiştir.

11.2.5.2. Kendi Jenerasyonu ile Alt Jenerasyon Arasındaki Farklar

Bu bölümde katılımcıların kendi jenerasyonları ile sonraki jenerasyon arasındaki farkları nasıl yorumladıkları ve katılımcıların Z kuşağı Levantenleri nasıl algıladıkları incelenmiştir. Katılımcıların kendi kuşakları Müslüman evliliklerin

başladığı ve yoğunlaştığı kuşaktır. Sonraki kuşaklarda bu karma evliliklerden doğan çocuklar yer almaktadır. Bu çocukların Levanten kimliğini nasıl dönüştürdükleri ve Levantenliğin geleceği büyük bir merak konusudur. Bu bölümde Levantenlerin gözünden bu değişimler irdelenmiştir. Alt kuşağın üst kuşaklara göre evlilikler, din eğitimini algılama şekli ve isteği, dil öğrenme becerileri, Levanten ve Türk arkadaşlarla ilişkileri, ikamet edilen yerler, Levanten nüfusu, yaşanan sorunlar ve teknolojik gelişmelere karşı becerileri gibi alanlarda köklü farklılıkları vardır. Önceki kuşaklar, genç kuşak Levantenlere oranla daha çok yabancılık hissetmişlerdir. Grup olarak kapalı özelliklerinden dolayı yerel Müslüman halktan kendilerini daha çok ayırtmışlar ve kendilerine has, farklı bir kültür yapısı geliştirmişlerdir. Daha genç kuşak Levantenler ise yerel halk ile daha çok iletişime geçtiği için onlara daha çok adapte olmuştur. Türk toplumunun içine doğan özellikle Z kuşağı neredeyse bir Türk gibi büyümekte ve neredeyse hiç yabancılık çekmemektedir. Genç kuşak bireyleri ve kültür yapılarını tanımlamak için “Ağ Jenerasyonu”, “Dijital Doğanlar”, “Milenyum Çocukları”, “Y Kuşağı”, “Oyun Nesli”, “Google Nesli i- kuşağı (i-generation)”, “Z Kuşağı”, “Siber Çocuklar”, “Çekirge Zihin” vb. isimlerden yararlanılmıştır (Ünal, 2018: 314). Bugün dijital teknolojiler ile büyüyen çocukların ve gençlerin öğrenme ve sosyalleşme biçimlerinde de köklü değişimler gerçekleşmiştir. Bu bölümde Levantenlerin karma evliliklerden doğan çocuklar hakkında ne düşündükleri, değişimi nasıl yorumladıkları incelenmiştir. Levantenlerin, karma evliliklerden doğan çocuklara bakışlarıyla ilgili en önemli bulgu, bu çocukların Levanten kültürünü bilmediklerine dair oluşan algıdır. Levantenlere göre bu çocuklar daha Türkleşmiş bir şekilde yaşamaktadırlar.

“Son. Mixed evlilik yapanların çocukları hiç tamamıyla bir uça yani. Ne olduğunun farkında bile değil yani bence. Yani bizdekiler hadi az buçuk bir şeyler söyleyebilir. Ama daha da alttakiler bence sanki çoğu böyle asimile olmuş gibi yaşıyor. Ağır söyledim ama böyle özetleyebilirim.” (Tomaso, 50)

Levantenler tarafından, Levanten kültürünü bilmemek sadece karma evliliklerden doğan çocukların problemi olarak görülmemektedir. Levanten anne ve babanın çocukları da önceki kuşaklara göre bu kültürü daha az almaktadır. Bunun nedeni Levanten çocukların sayısının az olması ve kendi cemaatleriyle ilişkilerinin zayıflamasından dolayı arkadaşlarının çoğunun Türklerden oluşmasıdır.

“Yani şimdi bizim çocuklar artık Levanten onlara demek pek mümkün değil sadece anne babaları Levanten. Yani yoksa tamamen Türk kimliği var artık. Tabi bir önceki jenerasyonla da çok fark var istiyorsanız. Tabi zaman içinde bu açıldığımız yani kapalı toplumdaki açıldığımız zaman her şeyi gidip gelme oluyor. Paylaşıyorsunuz ya... O zaman özellikler de kayboluyor yani birbirini etkileşim oluyor ve kayboluyor.” (Laura, 66)

“Valla yani sonuçta entegrasyondan dolayı yani bu Levanten şeyi gittikçe gençlerde görüyorum şeyini yitirdi. Önemi kalmadı. Hatta “Levanten değilim” diyen Levantenler var. Bu dernek şeyinde görüyoruz. Ben de derneğe üyeyim. “Ben Levanten değilim.” “Ya” dedim “saçmalama. Annen, baban Levanten... Nasıl değilsin?” yani maalesef böyle bir şey var. Gençlerde biraz bir isteksizlik, kopukluk var.” (Alberto, 60)

Levanten çocukların arkadaşları daha çok Türklerden oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla Levanten çevreleri birkaç kişi ile sınırlı kalmaktadır. Ayrıca İzmir içinde dağınık yaşamaları aralarındaki bağın gelişmesini engelleyen bir neden olmaktadır. Levanten çocuklar ile gençler diğer Levanten çocuklarını tanımamaktadır. Levanten nüfus İzmir’de çok fazla azalmıştır. Bunun sonucu olarak Levanten çocuk sayısı da çok azdır. Levanten çocuk sayısının az olmasının bir nedeni de Levantenlerin günümüzde bir ya da iki çocuk doğurmayı tercih etmeleridir.

“Levantenler şu anda daha çok yaşlı bir kesim. Gençler veya orta yaş, işte bizler orta yaş olduk. Gençlerse daha çok ilkökul ve ortaokul çağındaki çocuklarımız ama onlarda çok fazla değil. Yani ben şimdi kabaca toplasam belki inanın 20, 25 tane çocuk vardır veya yoktur. Bu değişik yaşlarda... Dolayısıyla eski kalabalıklar olmadığı için hani olanları da özellikle yaşlılarda işte öyle piknik filan severler böyle ortamlarda onları bir araya getirmeye çalışıyoruz.” (Lazzaro, 49)

Son kuşaklarda büyük bir değişim gözlenmektedir. Katılımcılar bunu şu cümlelerle dile getirmektedir:

“Değişiyor. Değişmesi normal yani değişmemesi anormal olurdu.” (Laura, 66)

“Benim kuşağımdan sonra yeni bir Levanten kuşağı oluştu.” (Giorgio, 76)

Evde konuşulan ve Levanten çocuklara öğretilen dil sayısı oldukça düşmüştür. Her ne kadar bu durum Müslüman evliliklerin bir sonucu olarak düşünülse de annesi, babası Levanten olan çocuklarda da aynı durum gözlenmektedir. Bunun bir nedeni İzmir’de Levanten sayısının çok azalması sonucunda Levanten çocukların Levantenlerden uzak büyümeleri daha çok Müslüman Türk arkadaşlarının olmasına bağlanabilir. Azınlık gruplarının genç kuşaklarının da kendi dillerini konuşmadıklarına ve ana dillerini muhafaza

edemediklerine tanık olunmaktadır. Örneğin üçüncü nesil Pomaklarla görüşen Zelengora (2017, s. 104), son kuşağın bazılarının Pomakça konuşamadığını vurgulamıştır.

Yaşanılan teknolojik gelişmeler, bütün çocukları etkilediği gibi Levanten çocukları da etkilemiştir. Bu bağlamda önceki kuşaklardan çok farklı bir kuşak yetişmiştir. Artık sokakta oynamak yerine teknolojik gelişmeleri kullanarak sanal ortamda sosyalleşen bir kuşak bulunmaktadır. Bu kuşak ile ebeveynler arasındaki fark “uçurum” olarak ifade edilmiştir. Katılımcılar bu kuşağa “teknoloji kuşağı”, “dokunmatik ekran kuşağı” gibi adlar vermektedirler ve bu kuşağı çok farklı görmektedirler.

Önceden kiliseler ve kiliselerde verilen din eğitimi Levantenler için sosyalleşilen mekânlar iken günümüzde çok fazla sosyalleşilebilecek yer olması, artık İzmir içinde birlikte değil de dağınık yaşamaları ve kiliselerden uzak oturmaları, Levanten çocukların daha çok Türk arkadaşlarının bulunması gibi nedenlerle Levanten çocuklar için kiliseler ve din dersleri çekiciliğini yitirmiştir. Levantenler öncesinde kiliseler etrafında birlikte belli ilçelerde otururlarken günümüzde farklı yerlerde dağınık şekilde yaşamaya başlamışlardır. Bu durum kiliselerden ve cemaatten uzaklaşmayı da beraberinde getirmiştir. Levantenlerden uzak yaşamaları daha bireysel hareket etmelerine yol açmakta, Levanten çocuklar, Levanten kültürünü çok edinmemektedirler.

Katılımcılar kendi jenerasyonları içerisinde zamana göre yaşanan farklılıklardan da söz etmişlerdir. Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sonucunda diğer ülkeler ile iletişimin daha kolay olması gibi yeniliklerle birlikte yaşanan değişimler o kadar hızlıdır ki bireyin çocukluk dönemiyle yetişkinlik döneminin de farklı olmasına neden olmuştur. Bu dönemlerin farklı olmasına yol açan başka etkenler de Levantenlerin İzmir’den ayrılması ve alışkanlıkların değişmesi gibi faktörlerdir. Değişimler “büyük bir kopma” şeklinde değerlendirilmektedir. Herkesin farklı yerlerde dağınık olarak oturması arkadaşlık ilişkilerini etkilemiştir. Ayrıca sosyal medyadaki dönüşümler, Levantenlerin kendilerini daha çok ifade edebilmelerine, daha görünür olmalarına ve farkındalıklarının artmasına neden olmuştur.

11.3. Ötekilerin Levantenler Hakkındaki Düşünceleri

Önceki bölümlerde Levantenlerin birbirlerini nasıl gördükleri, aralarındaki farklılıklar, ayrıştıkları noktalar dile getirilmiştir. Bu bölümde ise üçüncü kişilerin Levantenleri nasıl algıladıkları, üçüncü kişilerin Levantenler hakkındaki düşüncelerine dair Levantenlerin oluşturdukları yargılar Müslüman Türkler ve Avrupalılar bağlamında araştırılmıştır.

11.3.1. Müslüman Türklerin Levantenleri Algılayış Biçimleri

Levantenler, Müslüman Türklerin onları nasıl algıladığına ilişkin genellikle olumlu yönde ifadeler kullanmışlardır. Levantenlerin özellikle çalışma hayatındaki başarıları, onları Müslüman Türklerin gözünde saygın bir konuma yükseltmiştir. Ticaret alanındaki başarıları ve bilgileri Müslüman Türkler tarafından takdir edilmiştir. Çalışma hayatında Levantenlerin Müslüman Türklerin gözünde olumlu imajı bulunmaktadır. Levantenler Müslüman Türklerin kendilerini çalışkan, dürüst, güvenilir, dakik olarak gördüklerini ve bu imajın iş hayatlarında olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Levantenler, Levanten oldukları için ticaret alanında tercih edildiklerini vurgulamışlardır. Bu imaj günümüzde eskisi kadar güçlü olmasa da hâlâ Levantenlere avantaj sağlamaya devam etmektedir. Eğitim hayatlarında ve arkadaşlık ilişkilerinde de Levantenler farklılıklarından dolayı Müslüman Türkler tarafından pozitif bir ilgi ve merakla karşılanmaktadır.

İzmir halkı, yüzleri hep batıya dönük yaşamıştır. Türkiye'nin modern ve laik yüzü olarak görülmüşlerdir. Avrupalının değerlerini benimsemişlerdir. Bu noktada Levantenlerin İzmirli için Batıya açılan pencere görevi gördüğü düşünülebilir. Levantenlerde Müslüman Türklerin kendileri ile arkadaş olmalarının onlara prim getirdiğine, bununla övündüklerine dair bir algı vardır. Bazı noktalarda Levantenlerin bazı Müslüman Türk davranışlarını özentilik olarak tanımladıkları saptanmıştır.

“Bence yani bunu nasıl sana kelimelendireyim? Türklerde bir özentilik olduğunu düşünmüyorum açıkçası, öyle bir şey olduğundan değil ama Türkler için bir açılım penceresi olduğumuza inanıyorum. Hani bunu sana bir egoyla filan söylemeye çalışmıyorum yanlış anlama tabi de ama Türklerin özellikle de İzmir'deki Türklerin mesela bize bakış açılarında “Ah siz Levantenler ne kadar medeni insanlarsınız” veya “Ya bizi de alıp götürsenize İtalya'ya.” Hani öyle bir açılım penceresi gibi hissettiğim çok olmuştur veya özellikle sana geçen konuşmamızda da bahsetmişim.

Babam şeyden bahsetmişti. “Biz hangi ara ecnebilikten Levantenliğe terfi ettik hatırlamıyorum Raimondo” derdi bana ki doğrudur. Şimdi o ecnebilik döneminde nasıl bir etkimiz vardı pek bilmiyorum ama benim yaşadığım Levantenliğe terfi ediş dönemine baktığın zaman bir el üstünde veya bir kenara koyma, ayrı görme şekli vardı Türklerin ve hep böyle bir Avrupa’ya açılım olarak gördüklerine inanırdım. Hani “siz nasıl yapıyorsunuz bunu?”, “Oha eve ayakkabı ile mi giriyorsunuz?”, “peki ne yemek yiyorsunuz?”, “Biz de mi yapsak bunu?” dediklerini çok duydum veya bizi böyle gözlemlediklerini çok gördüm bir açılım olarak diyeyim sana.” (Raimondo, 42)

Marka kentler kavramı ile birlikte yerel kimliklere verilen önemin artması ve İzmir’in modern kimliğini öne çıkarma isteği doğrultusunda Levantenlere karşı farkındalığın ve ilginin son yıllarda arttığı gözlenmektedir. Levantenlere karşı ilginin artmasının bir nedeni de markalaşma ile birlikte turizmde Levanten kimliğinin İzmir’in önemli bir parçası haline gelmesidir. Levantenlerin bu durumdan oldukça memnun oldukları saptanmıştır.

“Hele şimdi yani esasında Levantenler azaldıkça, şey yaptıkça yani insanların da daha büyük bir ilgisi ve daha çok görüşme isteği, anlamaya, tanımaya, insanların ilgisi arttı, daha çok öğrenmeye... Çünkü sanki insanların bilgisi azaldı sanki Levanten bilgisi yani. Kimdir Levanten? Levanten nedir ne değildir? Eskiden daha iyi biliyordu insanlar sanki.” (Tomaso, 50)

Öte yandan Levantenler, Müslüman Türklerin onlar hakkında olumsuz fikirlerinin olduğunu da düşünmektedir. Özellikle onların yabancı, gâvur olarak algılanmaları onları üzmektedir. Müslüman Türklerin onları kendilerinden görmedikleri ve kabullenmedikleri algısının varlığı saptanmıştır. Karşılaştıkları en büyük olumsuzluklar yabancı isime sahip olmaları ve Hristiyan olmaları ile ilgilidir. Hristiyan olmalarının belli olaylarda yabancı olarak görülmelerine yol açtığı düşünülebilir. Diğer olumsuzluklar ise Müslüman Türklerin Levantenlere karşı hep şüpheyle yaklaşıldığına karşı Levantenlerde oluşan olumsuz algıdır. Ayrıca, Levantenler, Türkler tarafından zengin olarak algılanmaktadır. Ancak her Levanten zengin değildir.

11.3.2. Avrupalıların Levantenler Hakkındaki Düşünceleri

Avrupa’da Levantenler bazıları tarafından bilinirken, bazıları tarafından da bilinmemektedir. Ülkeden ülkeye Levantenlerin tanınırlık oranları değişmektedir. Örneğin İtalya, kendi ülkesinden yüz yıllarca önce başka ülkelere göç edenlere yabancı değildir. Öte yandan Almanya, Fransa gibi ülkeler Levantenler hakkında

fazla bilgiye sahip değildir ve Levantenlerle tanışmak onlarda şaşkınlık yaratmaktadır. Avrupalılar, Levantenlerle tanışınca onları tanımak, onlar hakkında bilgi edinmek isteyebilmektedirler. Levantenler kendilerini anlatmaktan ve kendileri ile ilgili bilgi vermekten büyük bir memnuniyet duymaktadır.

“(Fransızların Levantenler hakkındaki düşünceleri) yok. Çok çok bildiklerini söyleyemem. Çok ilgilenirler, çok ilgileniyorlar. Özellikle yurtdışında böyle hani Fransız kültürü ile yoğrulmuş bir ne diyeyim kültür olduğundan haberdar değillerdi.” (Raimondo, 42)

“(Üniversiteyi okuduğu Almanya’da) Anlamıyorlardı. Tamamen... Her seferinde bir saat anlatmam gerekiyordu bir Levanten’in ne olduğunu. Adamlar öyle bir şey duymadılar tabi. Öyle bir konsepti... (...) Dört sene okul, evlenince de iki sene çalışıyordum. İki sene de orada. Evlenince de otomatikman eşim yarı Alman, yarı Türk. Otomatikman gittim vatandaşlığı verdiler bana. Üç sene, beş sene beklememe gerek kalmadı. Üç senede verdiler. Oraya mülakata çağırdılar. Dediler “tamam seni çağırıyoruz.” Orada iki tane devlet memuru, ben ve bir tane avukat vardı. Beraber... Adama anlattım Levanten’in ne olduğunu, niye ben buradayım. Adam dedi “Türk’sün ama Türkiye ile hiç bağlantın yok”. “Yok” dedim. “Orada doğdum, orada yaşadım.” “Ama” dedi “sen... İsim yabancı. Nasıl oluyor?” dedi (...) Çok farklı bir şey... Adamlar yerlere yattı ben hikâyeyi anlatırken. Güle konuşa konuşa... “Ya Almanca çok iyi” dedi. “Eeee” dedim. “Biz evde üç, dört lisan konuşuyoruz.” Adamlar şaşırıyorlardı. Çok yani çok değişik bir dünyadan geldiğimi orada hissettim yani.” (Alberto, 60)

Levanten kelimesi Avrupalılar tarafından aşağılayıcı, küçümseyici anlamında da kullanılmıştır. Levantenler doğuya giden Avrupalılardır ve Doğunun kültüründen çok etkilenip Doğululaştıklarına dair Avrupa’da bir algı vardır.

“Avrupa’da bu Levanten sıfatı daha çok böyle küçültücü bir kelime, küçümsetici bir şey olarak kullanılıyordu. Tabi zaman içerisinde onlar da bunun farklı olduğunu şimdi yani ben Levanten’im. Ben büyük şeyle Levanten olduğumu söylerim. Gururla söylerim. Ama karşımdaki nasıl alır o önemli değil benim için ben kendimi öyle ifade ediyorum.” (Laura, 66)

Avrupalıların bazıları Levantenleri Hristiyan olmalarına, aynı köken ülkeden gelmelerine rağmen Avrupalı olarak görmemekte ve “Türk” damgasını vurmaktadır. Bu durum psikolojik olarak Levantenleri etkilemekte, kendilerini dışlanmış hissetmektedirler. Bazı durumlarda Türkiye’de karşılaştıklarından ya da karşılaşabileceklerinden çok daha fazla sıkıntı yaşayabildiklerini belirtmektedirler. Levantenler köken ülkelerin dillerini küçük yaşlardan itibaren ailelerinden öğrenseler de şivelerinde bir bozukluk gözükmektedir ve Avrupalılar onların konuşmalarını

anlamakta zorluk çekmektedir. Bu durum da Avrupalıların Levantenleri kendilerinden farklı görmelerine yol açmaktadır.

“(Almanya’da) Almanca kursuna gittim. İtalyan, İspanyol ve Rumlar vardı. Onlar beni anlamıyor. E tabi her yerin şivesi ayrı. “Ben İzmir’den geldim. İzmir’de böyle konuşuluyor” diyordum. (...) Levanten’i biliyorlar. Şaşırıyorlar. İtalya çok göç vermiş. New York İtalyan dolu... Arjantin, Amerika, her tarafa gitmişler. İtalya’ya ilk gittiğim zaman konuşmamda yabancılik hissediyorlardı. Yüzde yüz Milanolu gibi konuşamıyorum. 1 sene Roma’da kaldım. Amcamın oğlu orada...” (Giorgio, 76)

Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Avrupalının Ve Türkiyelinin Ötekisi- Levantenler Üzerindeki Yabancı Damgası

Levantenler, yüzyıllardır doğuda olmalarından dolayı Avrupalılar tarafından Doğulu ya da yabancı olarak algılanmaktadır. Avrupalılar, onları Türk olarak damgalayabilmektedir. Aşağıdaki örneklerde Avrupalının milliyetçi söylemlerle oryantalist bakış açısına şahit olunmaktadır. Doğulu söylemlerin aşağılama amaçlı kullanıldığı gözlenmektedir. Öte yandan katılımcılar Türkiye’de de yabancı olarak damgalanabildiklerini ve hiçbir yerde kabul görmediklerini belirtmişlerdir. Bu durum onlarda hayal kırıklığı yaratmaktadır.

Tablo 68. Motif Kodu: D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi: Avrupalının ve Türkiyelinin Ötekisi: Levantenler Üzerindeki Yabancı Damgası

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Salvatore, 41	İngiltere’de üniversitede benim yaşadığım duygu ne ait ne de yabancı hissetmem çünkü nihayetinde Avrupalı, İtalya’dan gelen bir Avrupalı kişilik var ama Türk olma, Türkiye’de yetişmiş olmanın getirdiği bir Türk kişilik de var ve bunlar bazen şey yarattı. Türkiye’den daha fazla sıkıntı yarattı orada çünkü orada insanlar biraz daha saygıdan mahrum yani aile terbiyesi anlamında saygıdan mahrumlar. O yüzden biraz daha açık sözlü oluyorlar belki bilemiyorum. Orada biraz daha sıkıntı oldu işte. “Sen İtalyan’sın, sen Türk’sün” gibi birtakım kalıplara maruz kaldım ama dürüst olmak gerekirse hiçbiri can sıkıcı nitelikte olmadı çok şükür.	Levantenlerin kültüründe Doğulu ve Batılı unsurlar bir arada bulunmaktadır. Katılımcı üniversite eğitimi için kısa bir süre yurt dışında yaşamıştır. “Türkiye’den daha fazla sıkıntı yarattı” sözleri dikkat çekicidir. Milliyetçi söylemlere maruz kalmıştır. Bu örnekte de ailenin yetiştirilme şeklinin dolayı yaşanan sıkıntıları büyütmediklerine şahit olunmaktadır.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Lazzaro, 49	Şöyle bir durum var. Orada da iki tip insan var. Burada İtalyan'sınız Türkiye'de. İtalya'ya gittiğinizde de Türk oluyorsunuz. Böyle bir kesim İtalyan var. Ha bir kesim de var ki seni kabulleniyor "Tamam abi olabilir" diyor çünkü biliyorsunuz İtalya da çok göç yapmış bir ülke. Yani çok Amerika'ya özellikle çok göç... Almanya'ya yani göç veren bir ülke aslında. Zamanında özellikle Birinci Dünya, İkinci Dünya Savaşları arasında. Dolayısıyla orada sizi böyle kabullenenler var ama kabullenmeyenler de var. Ben de öyle olaylar da yaşadım. Beni kabul etmeyenler de oldu, kabul edenler de oldu ama o da değişik bir psikoloji, farklı bir duygu ama yani bir şekilde yaşıyorsunuz onu da. O da bir kaderimiz diyelim.	Katılımcılar, Türkiye ve köken ülkelerinde yabancı olarak görüldüklerini belirtmektedirler. Türkiye'de üçüncü kişiler tarafından geldikleri ülkeye ait görülebiliyorlarken; köken ülkelerinde de Türk olarak damgalanabilmektedirler.
Raimondo, 42	Biz gönderilirse nereye gideriz? Gittiğimiz yerde adapte olur muyuz? Oluruz illa ama hani tabi biz Türkiyeliyiz şimdi onu da atlamamak lazım. İtalya'ya gittiğimiz zaman da millet elleri açık bizi beklemiyor. Öyle bir şey de yok. İtalya'ya gittiğimiz zamanda da "il Turco" damgasını yersin. Hani o da vardır.	Katılımcı, geldiği köken ülke vatandaşları tarafından ötekileştirilebildiğini ve onlar tarafından Türk olarak algılanabildiğini vurgulamaktadır.
Alberto, 60	Ben de onu yaşadım (Almanya'da). Beni bile bir sözde Hristiyan olmama rağmen hiçbir zaman beni bir şey olarak kabul etmediler. Bir Avrupalı olarak kabul etmediler. Ben hep yabancıydım. Hatta hiç unutmam sınıfa bir öğretmen geldi "ya aramızda bir Türk var." Tek yabancı değildim. İki kişiydik yabancı. Bir Uruguaylı, Alman asıllı bir Uruguaylı bir de işte sözde benim gibi Avusturya asıllı Hollanda karışımı bir Levanten... Adam dedi "Bir Türk mü var aramızda?" dedi. "Kim bu adam acaba?" dedi. Böyle... "Allah Allah" dedim "kimi çağırıyor?" dedi "Bay Alberto". "aaa benim" dedim. "Sen Türk'e benzemiyorsun" dedi. "Ne işin var, nereden geliyorsun?" dedi bana. İlk daha, adam daha merhaba yok, hiçbir şey yok. Dedim "amma da şey... Baya korkuttu. Daha okula geldiğim ilk hafta böyle bir olay yaşadım yani çok şey değişik bir... Bütün Almanları tabi ki genellemek istemiyorum ama içinde var yani o Alman'ın içinde her zaman bir "ben dâhiyim diğerleri ikinci sınıf vatandaş" şeyi var. (...) Okulda da dört sene okudum. İki ya da üç tane arkadaşım oldu sınıfta düşünebiliyor musunuz yani? O kadar... Maalesef öyle. (...) Avrupa'da Avrupalı değilsiniz. (...)	Katılımcı, aynı dinden olmalarına, isminin bir Avrupalı ismi olmasına rağmen Almanya'da kendisinin Avrupalı olarak görülmediğini ve yabancı olarak algılandığını belirtmektedir.

12. LEVANTEN KİMLİĞİNE İLİŞKİN SÖYLEMLER: GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEK

Bu bölümde İzmir'de yaşayan Levantenlerin sayısı, ortak buluşma yerleri, dayanışma ilişkileri, Müslüman Türkleri etkiledikleri alanlar, Müslüman Türklerden

etkilendikleri alanlar, kültürlerini yaşatma şekilleri, karşılaştıkları problemler ve çözüm yolları, bu problemlerin kimliklerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca gündelik hayat içerisinde Levanten kimliğinin dönüşümü ve Levanten kimliğinin yeniden üretilme biçimleri saptanmaya çalışılmıştır.

12.1. İzmir’de Yaşayan Levanten Sayısı ve Levanten Nüfusunun Özellikleri

Katılımcıların söylemlerinden Levantenlerin İzmir’de yaşayan Levanten sayısını tam olarak bilmedikleri saptanmıştır. Levanten Derneği gibi örgütsel bir kuruluş dahi İzmir’de yaşayan Levanten sayısını tam olarak bilememektedir. İzmir’de yaşayan Levanten sayısı 800 ila 1000 kişi arasında gösterilmektedir. İstanbul Levantenleri de eklenirse Levanten sayısının 3000-4000 kadar olacağı belirtilmiştir. Bu yorumlardan İstanbul Levantenlerinin sayısının İzmir’de yaşayanlara oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Levantenler tarafından da İzmir’deki Levanten sayısı merak edilmektedir. İzmir Levanten Derneği kurulduktan sonra dernekte İzmir’de yaşayan Levanten sayısının hesaplanmasına yönelik istekler dile getirilmeye başlanmıştır. Bu amaçla belediyeler özellikle Bornova Belediyesi ile iletişime geçilmiş ve belediyelerin desteği alınmıştır. Ancak henüz Levantenlere ait nüfus sayımı gerçekleştirilmemiştir.

İzmir’de yaşayan Levanten sayısında büyük bir düşüş gözlenmektedir. Önceleri İzmir’de 50 bin, 60 bin Levanten'den (Tina, 69) söz edilirken günümüzde Levanten nüfusun en fazla 1000 kadar olduğu ön görülmektedir. Çocukluklarında 10.000 (Laura, 66) İtalya'ndan söz edilirken günümüzde bu sayı çok azalmıştır. Günümüzde İzmir’de yaşayan Levantenlerin çoğunluğunu yaşlılar oluşturmaktadır. İlkokul ve ortaokula giden Levanten sayısı çok düşüktür. İlkokul, ortaokul çağındaki Levanten çocukların 20, 25 kişi kadar oldukları belirtilmiştir (Lazzaro, 49). İzmir’de yaşayan Levantenlerin çoğunun yaşlılardan oluşması, genç nüfusun ve çocuk sayısının çok az olması Levanten nüfusun geleceği açısından endişe yaratmaktadır. Levantenler tarafından İzmir’de yaşayan Levanten sayısının tam olarak bilinmemesinin aralarındaki dayanışma ilişkilerinin ve bağlarının zayıflığını da gösterdiği düşünülebilir.

11.2. Levanten Kimliği ve Mekânları

Bu bölümde Levantenlerin ortak buluşma alanları ve bu alanların zaman içerisindeki değişimi üzerinde durulmuştur. Eskiden Levantenlerin ortak buluştuğu alanların varlığından söz edilebilirken günümüzde bu alanların azaldığı ve dönüştüğu tespit edilmiştir.

“Dediğim gibi çünkü biz aynı okullarda okuduğumuz için çocukluktan beraber ve hep beraber çıkıyorduk. Nereye gitsek beraberdik. Mesela şimdi Konak'ta Elhamra sineması var. Üç buçuk seansı sırf Levanten ve Museviler giderdi. Orada birleşilirdi, konuşulurdu, edilirdi. “Bonjour” diye bir pâtisserie vardı. Bütün Levantenler orada toplanırdı cumartesi, Pazar. Abdullah diye bir restoran vardı. Balıkçı. Bütün Levantenler cumartesi günü oraya giderdi. Hep böyle bir kaynaşma vardı ama şimdi aynısı değil. Şimdi çok büyük kopukluk var. Neden? Çünkü herkes Alsancak'ta, Karşıyaka'da oturmuyor artık. Çeşme'de yaz kış oturan var, Bodrum'da yaz kış oturan var, Güzelbahçe'de oturan var, Narlıdere'de var. Hani büyük bir şey oldu. (Artık ortak buluştuğumuz bir yer) yok. Ancak kilisede, bir Noel ayınında, Christmas ayınında veyahut da bir paskalya ayınında. Eskiden devamlı beraberdik. Daha eskiden pazarları kilisede buluşuyorduk hep beraber. Hep beraber hani arkadaşlar yemeğe gidiyorduk. Bunların hepsi bitti artık. Bitti yani.” (Tina, 69)

“Valla eskiden öyle bir şey diyebilirdik. Victoria Pastanesi vardı. Orada çok buluşurduk. Efes Pastanesi'nde çok buluşurduk. Yemek olarak Pina Restoran vardı. Şimdi öyle bir ayırım yok. Eskiden vardı. Doğru söylüyorsunuz. Yani ayırım değil de daha çok görebileceğimiz, gidebileceğimiz yerler diye düşünürsek ama plaza yani Musabey tarafı ağırlıklı. (...) Yer olarak Pınarbaşı'nda o zamanlar vardı. Palmiye Restoran vardı fuarın içinde. Çok giderdi bizimkiler Levantenler yani. Palmiye Restoran... Büyük büyük köfteleri vardı fuarın içinde. Yok artık orası. Pınarbaşı'nda vardı. Aliağa'ya balık yemeğe gidilirdi öyle yani daha çok düşünürseniz ama şimdi Levantenler daha çok buraya mı gider? Bilmiyorum.” (Tomaso, 50)

“(Günümüzde) çok olmaması... Eskiden vardı. Levanten gençleri toplarlardı haftanın bir günü parti gibi organizasyonlar... Şimdi yok.” (Silvia, 51)

“Yine Alsancak bölgesinden konuşacağım. Benim çocukluğumda bizim toplandığımız yer mesela Gül Sokağı'nın paraleli yani İtalyan Sokağı şimdi. Orada ilk Bonjour Patisserie vardı. Biz orada buluşurduk çünkü sahibinin oğluyla arkadaştık. Onlar işletiyordu. O sokakta buluşulurdu. Çoğu kişi, arkadaş da orada oturuyordu zaten. Orada vakit geçiriyorduk ama çok daha eskileri sorarsanız. Mesela benim babamın gençliği filan ben büyüklerimizden duyardım. Mesela Reyhan Pastanesi vardı o zamanlarda eski haliyle. Orada çok buluşmalar olurdu. Şeyin orada vardı bir patisserie. İlk Vakko, eski Vakko, ikinci kordonda Zara var şimdi orada. Orası eskiden Vakko'ydu. Bir pastane vardı. Sanırım o da Bonjour'du. Orada da çok buluşuluyordu ama bunlar benim babamın gençliğinin kuşağı. Sevinç Pastanesi meşhur... Yani buluşma noktaları bunlardı.” (Francesco, 52)

Ortak buluştıkları alanlar azalırken ve dönüşüme uğrarken Levantenler arasında ilişki bağlarında bir kopukluk oluşmakta ve bu kopukluk artmaktadır. Öncesinde kendi aralarında buluşurlarken günümüzde hayatın hızlı akışı, İzmir dışına göçlerin çok olması ve Müslümanlarla ilişkilerinin daha çok artması nedeniyle kendi aralarındaki buluşma oranları düşmektedir. Günümüzde artık Levantenlerin devamlı gittiği ortak buluşma alanlarının kalmadığı belirtilmiştir (Tomaso, 50; Salvatore, 41; Elena, 49; Silvia, 51; Tina, 69).

Öncesinde buluşma noktaları belli kafeler, pastaneler, restoranlar, kulüpler, evler, kilise, din dersleri, Saint Joseph Koleji gibi yabancı okullar, gönüllü gruplar, partiler, balolar, doğum günleri, kâğıt oyunu partileri, sinema gösterimleri, karnaval, piknik gibi etkinlikler, Kalabak (Urla), Çeşme gibi alanlar olmuştur. Geçmiş zamanlarda daha sık görüşülürken ve buluşulurken günümüzde aralarındaki ilişkilerin de azaldığı görülmektedir. Günümüzde kilisenin önemi eskisi gibi olmasa da devam ederken diğer yerler önemini yitirmiştir. Ancak sosyal medya ve Levanten Derneği günümüzde Levantenlerin yeni buluşma alanları haline gelmiştir. Ortak buluşma alanlarındaki değişimlerin nedenleri; Levantenler arasındaki kapalı cemaat özelliklerinin çözülmesi neticesinde Müslüman Türklerle iletişimlerinin artması, gündelik hayatta Müslüman Türk arkadaşlarla da vakit geçirme istekleri, İzmir Levanten sayısının azalması, daha çok yaşlı kesimin kalması, aynı mahallede birlikte oturmak yerine farklı semtlerde dağınık oturulmaya başlanması, Müslümanlarla yapılan karma evlilikler, kiliseye gidişlerin azalmasıdır (Salvatore, 41; Tina, 69; Lazzarro, 49; Elena, 49).

Önceki nesillerde Levantenlerin en önemli buluşma noktasının kiliseler olduğu görülmektedir. Bayram ayınlarında ve pazar ayınlarında insanlar dini duygulardan öte sosyalleşmek ve birbirlerini görmek amacıyla kiliseye gitmekteydi. Eskiden kiliseye daha çok gidilirken günümüzde gündelik hayatta kilise Levantenler arasındaki önemini büyük ölçüde yitirmiştir. Kiliseye uzak dağınık yaşam ve Müslümanlarla evliliklerdeki artış kiliseye gidişleri özellikle pazar ayınlarına katılımı azaltmıştır. Günümüzde kiliseler eskisi gibi olmasa da Levantenlerin yine buluşma noktaları olmaya devam etmektedir. Günümüzde kiliseye daha çok bayram ayınlarında gidilmeye devam edilmektedir. Levantenler ayrıca cenaze ve düğünlerde de bir araya gelmektedir. Levanten çocuklar için kiliselerde düzenlenen din dersleri

de her hafta düzenli olarak buluştukları, birbirlerini gördükleri, tanıştıkları, arkadaşlık ilişkileri geliştirdikleri ve sosyalleştikleri bir unsur olmaktadır. Ayrıca, kiliseden sonra Levantenler beraber bir kafeye gidebilmekte, beraber sosyalleşebilmekte ve ortak zaman geçirebilmektedirler. Geçmiş yıllarda kilise aynı zamanda gönüllü gruplara ev sahipliği de yapmaktaydı. Levanten kadınlar haftanın belli günlerinde yardıma muhtaç kişilere destek olmak amacıyla kilisede buluşmakta ve kermeslerde satacakları el işlerini hazırlamaktaydılar.

“Şeyler oluyormuş zamanında yine böyle gönüllü gruplar, kiliselerde işte buluşup haftanın belli günlerinde el işleri yapıp sonra kermesler düzenleyip, işte o kermeslerde satıp onları, oradan gelen gelirlerle insanlara, yardıma muhtaç insanlara yardımlar ediyorlarmış. Öyle gruplar varmış zamanında.” (Monica, 49)

Öncesinde yabancı okullar özellikle Saint Joseph Koleji, Levanten çocuklar için buluşma noktası görevini görmekteydi. Birçok Levanten erkek bu okullarda eğitim görmekteydi. Günümüzde yabancı okulların bu rollerini kaybettiği saptanmıştır. Eğitim sistemindeki değişimler, okullara sınavla girilmesi, dil eğitiminde başarılı birçok Türk okullarının açılması, İngilizce dilinin önem kazanması gibi nedenlerle başka okullar tercih edilmeye başlanmış ve Saint Joseph Koleji gibi yabancı okullarda Levantenlerden çok Müslüman Türk öğrenciler eğitim almaya başlamıştır.

Eskiden İzmir Levantenleri için bir başka buluşma noktası da yazlık mekânlar, özellikle Çeşme ve Kalabak (Urla) olmuştur. Çeşme'ye ulaşımın zor olması Kalabak'ta yazlarını geçiren daha çok Levanten olmasını sağlamaktaydı. Günümüzde Kalabak'ta yazlığı bulunan Levanten sayısı azalmıştır. (Raimondo, 42; Tomaso, 50)

Belli kafeler, pastaneler ve restoranlar eskiden özellikle hafta sonları Levantenlerin buluşma alanlarını oluşturmaktaydı. Bonjour Pastanesi, Abdullah Balıkçı Restoranı, Victoria Pastanesi, Reyhan Pastanesi, Sevinç Pastanesi, Efes Pastanesi, Pina Restoran ve Fuarın içinde bulunan Palmiye Restoran bu mekânlar arasındaydı. Buluşma noktaları çoğunlukla Alsancak'ta Musabey civarında yer almıştır. Farklı ilçelerde oturan Levantenlerin de buluşma noktaları genellikle Alsancak olmuştur. Bazen Aliğa'ya balık yemeye de gitmişlerdir. Levantenler tarafından sayılan bazı pastaneler ve restoranlar günümüze ulaşamamıştır. Sinema

gibi etkinlikler de eskiden Levantenlerin buluşma yerlerinden bir tanesini oluşturmaktaydı. Gidilen pastane ve restoranlar İzmir'in en popüler ve modern mekânlarını oluşturmaktaydı. Levantenlerin boş zamanlarını evde geçirmediği, kafelere ve restoranlara sık gittikleri saptanmıştır. Dışarıda yemek yemek alışkanlıklarının olduğu görülmektedir. Dışarıda yemek yemek ayrıca bir sosyal statü göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Levantenlerin sosyal oldukları, eğlenmeye ve kültürel etkinliklere önem verdikleri düşünülebilir. Eskiden diğer bir buluşma mekânını kulüpler oluşturmaktaydı. Bornova'da bulunan tenis kulübü ve golf kulübü özellikle Bornova Levantenlerinin buluşma noktasıydı. Levantenlerin gittikleri diğer kulüpler Balık ve Av Kulübü, Alliance Küçük Kulüp ve Büyük Kulüptü. Levantenler spor ve hobileri ile ilgili kulüplere gitmekteydi. Kulüpler Levantenlerin sosyal yönlerini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde bazı kulüpler hâlâ varlığını korumaktadır. Ancak artık sadece Levantenlerin gittikleri mekânlar değildir. Kulüpler, Levantenlerin sık zaman geçirdikleri, iş ya da günlük streslerini attıkları, sohbet ettikleri, sosyalleştikleri, diğer Levantenleri gördükleri mekânlar olmuştur.

“E yani eskiden vardı. Kulüpler tabii ki. Tenis kulübü, golf kulübü vardı Bornova'da. O çok önemliydi. (...) Onun dışında evlerde daha çok toplanılırdı kulüpler dışında. Tenis kulübü vardı, Alliance kulübü Alsancak'ta, Fransız Kültür Merkezi'nin arkasında. Orada bir şey olurdu. Buluşma yeri diyelim. İş çıkışları babam her gün oraya uğrardı örneğin. Her gün oraya uğrar ya tenis oynar ya bir içki içer ya da işte bir sosyalleşme olayı olurdu. Ondan sonra eve gelirdi. Her gün böyle bir şey vardı.” (Alberto, 60)

“Annemlerin çocukluğunda işte golf kulüpleri vardı, avcılık kulüpleri vardı, vs. Hâlâ var bu kulüpler ama Levanten şeyinde değil. Mesela benim babam ava gider ve İzmir Büyük Avcı Kulübü'ne üyedir. Oraya çarşambaları gider ama bunun Levantenlik ile alakası pek yok ama bu tip şeyler vardı. Balık ve Av Kulübü, işte golf kulübü gibi, büyük kulüp gibi, işte birç oynarlardı mesela. İşte Alliance Küçük Kulüp vardı. Oraya gidilirdi.” (Salvatore, 41)

“Bu sosyal şeyler sporting clubler veya şeyler vardı. Orada buluşuluyordu. Mutlaka orada bir aktiviteler oluyordu.” (Laura, 66)

Geçmiş zamanlarda Levantenler kendi aralarında özellikle çocukları için partiler, yaş günü partileri, bahar balosu, toplantılar düzenlemekteydi. Bu etkinliklerde aynı yaş grubu Levantenler bir araya gelmekte, birbirlerini tanımakta, arkadaşlık ilişkilerini geliştirmekte, Levanten kültürünü öğrenmekte ve sosyalleşmekteydi. Günümüzde ekonomik nedenler, İzmir'de çok az Levanten'in

kalması, iş hayatının yoğun geçmesi gibi nedenlerle bu partilerin gerçekleşmediği görülmektedir. (Tony, 39; Silvia, 51) Evler de eskiden Levantenlerin buluşma mekânları arasındaydı. Evde partiler düzenlenmekte, toplanılmakta, kâğıt oyunları oynanmaktaydı. Bu etkinlikler Levantenlerin bir araya gelmesini sağlamaktaydı. Briç, konken gibi oyunlar çok oynanmaktaydı. Bu oyunlar da Levantenlerin sosyal ekonomisinin iyi olduğunu gösteren başka bir örneği oluşturmaktadır. Bu tür oyunlar üst toplumsal statüye ait alışkanlıklar olarak görülmektedir. Dini bayramlar vesilesiyle düzenlenen Paskalya piknikleri, Noel partileri, karnavallar eskiden Levantenlerin bir araya geldiği diğer etkinliklerdi.

Eskiden Levantenlerin kendilerini Müslüman Türklerden mekânsal açıdan da ayıştırdıkları saptanmıştır. Elhamra Sinemasına günün belli seansına sadece Levanten ve Musevilerin gitmesi azınlıkların kendilerini Türklerden mekânsal olarak nasıl ayıştırdıklarına iyi bir örnektir. Günümüzde böyle bir ayırım kalmamıştır.

Günümüzde Levantenlerin fiziki olarak çok fazla buluşma mekânları kalmamıştır. Sosyal medya, Levanten Derneği, kiliseler, Levanten tiyatrosu, günler gibi etkinlikler, düğünler ve cenazeler Levantenlerin bir araya geldikleri mekânlar olmaktadır. Cinsiyete göre mekânda ayrışmanın olduğu da görülmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkeklerin ortak buluşma mekânları değişebilmektedir. Örneğin Levanten kadınlar, eskiden evlerde kâğıt oyunu partileri düzenlemişler ya da kilise de toplanarak kermeslerde satılmak üzere el işleri yapmışlardır. Erkeklerin ise daha çok kendi aralarında dışarı da toplandıkları görülmektedir. Günümüzde kadınlar, belli günlerde kendi aralarında günler düzenleyebilmekte, erkekler ise arada akşam bir araya gelmektedir. Günümüzde Levanten Derneği'nin canlandırmaya çalıştığı Paskalya piknikleri gibi etkinlikler sayesinde Levantenler bir araya gelmektedir. Bu bağlamda Levanten Derneği'nin daha çok faaliyet düzenlemesi Levantenlerin birbirleriyle ilişkilerini güçlendirecektir. Dernek binası da Levantenlerin yeni buluşma alanlarından biridir. Derneğin daha aktif olması daha çok Levanten'i bir araya toplayacaktır. Böylece dernek binası Levantenlerin boş zamanlarını geçirdikleri, bir araya geldikleri, sohbet edebildikleri bir alan haline gelecektir.

Günümüzde Levantenler, Müslüman Türklerin de birbirleriyle buluştıkları mekânlarda buluşmaktadır. Bu bağlamda Levantenlerin buluşma yerleri eskiye

oranla Müslüman Türklerden çok fazla ayrışmamaktadır. Orta yaş Levantenler arkadaşlarıyla AVM'de görüşmektedir. Günümüzde Levantenlerin birbirleriyle eskiye oranla daha az görüşmeleri aralarındaki bağların zayıfladığı şeklinde yorumlanabilir. Çok fazla ortak mekânda buluşulmaması, özellikle genç kuşakların Levantenlerden kopuk büyümelerine ve Levanten kültüründen uzak kalmalarına yol açmaktadır. Genç kuşakların Levanten kültürünü alamamasının bu kültürün gelecekteki kuşaklara aktarımı konusunda sorunlara yol açacağı düşünülebilir.

Sosyal medyadaki gelişmelerle beraber internet kullanıcılarının sayısı artmış; yeni ilişki biçimleri ve yeni bir toplumsal mekân bireylerin gündelik hayatına dahil olmuştur. Levantenler de gelişmelerden etkilenmiş ve kendilerini bu yeni toplumsal mekânlar üzerinden var etmeye çalışmışlardır. Sosyal medya, dünyanın herhangi bir yerinde bulunan Levantenleri anlık iletilerle birbirine bağlamış; aralarındaki ilişkiyi kuvvetlendirmiş ve mekânsal bir özgürlük kazandırmıştır. Sosyal medya üzerinden Levantenler duygu ve düşüncelerini paylaşmakta, bilgi alış-verişinde bulunabilmekte, fotoğraf ve video paylaşımını gerçekleştirebilmektedir. Kendilerine ait sosyal medya grupları aracılığıyla ortak buluşma yerleri ve dayanışma ilişkileri güçlenmiştir. Öte yandan sosyal medyanın Levanten kimlik bilincini güçlendirici bir etkisinin de olduğu düşünülebilir.

İnternet aracılığıyla evde tek başına olmak veya evden çıkmamak sosyalleşmeye engel olmaktan çıkmış, sanal bir topluma katılmak suretiyle başkalarıyla paylaşımlarda bulunmak gündelik hayatın yeni bir gerçeğini oluşturmuştur (Kılıç, 2012, s. 144). İnternet, günlük hayatın ritmine karışarak; iş yerlerinde, okullarda, evlerde, üniversitelerde kullanılmaktadır. İnternet, yeni etkileşim ve topluluk biçimleri oluşturmaktadır. Günümüzde, insanların görünür kamusal alanlarda etkileşimde bulunmaması, onların izole olduklarını göstermemektedir. Evlerinde arkadaşlarıyla farklı sanal platformlar üzerinden iletişime geçiyor olabilirler (Barry Wellman ve diğerleri, 2002, s. 4). İnternet, insanların nasıl iletişim kurduklarında, nasıl çalıştıklarında ve boş zamanlarını nasıl geçirdiklerinde kısaca gündelik hayatlarında değişimler yaratmaktadır ve yaratmaya da devam edecektir. İnternet kullanımının yaygınlaşması ortak buluşma alanlarını dönüştürmüştür. Artık fiziksel olarak yüz yüze görüşmelerin olmaması insanların paylaşım yapmayacakları anlamını taşımamaktadır. Teknolojideki ve sosyal

medyadaki gelişmeler ile birlikte ortak buluşma mekânları dönüşmekte sanal mekânlara dönüşerek yeniden üretilmektedir. Ancak görüşmeler sonucunda Levantenlerin buluşma ve görüşme kavramından daha çok fiziksel olarak bir araya gelinen ortamları anladıkları ve bu ortamların azalmasından rahatsız oldukları ve hayal kırıklığı duydukları anlaşılmıştır.

12.3. Dayanışma İlişkileri ve Kimlik

Bu bölümde İzmir Levantenleri arasındaki dayanışma ilişkisi tartışılmıştır. İzmir Levantenleri gözünde aralarında bir dayanışmanın olup olmadığı, eğer varsa bu dayanışmayı zayıf mı yoksa güçlü olarak mı değerlendirdikleri, önceki kuşaklarla bugün arasında dayanışma ilişkileri bağlamında bir farkın olup olmadığı, diğer azınlık gruplarına oranla kendi dayanışma ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri incelenmiş ve İzmir Levantenlerinin dayanışma ilişkilerini oluşturan parametrelere yer verilmiştir. Ayrıca aile içi dayanışma ilişkileri de ele alınmıştır. İzmir Levantenleri genel olarak aralarında bir dayanışmanın olduğunu vurgulamaktadırlar. Ancak çoğunlukla geçmişe oranla ve Musevi cemaatinin arasındaki dayanışma ilişkilerine göre bu ilişkiyi zayıf olarak değerlendirmektedirler. İzmir Levantenleri, Musevi cemaatini birbirine kenetlenmiş, daha kapalı bir grup olarak değerlendirmektedir (Patrizia, 53; Laura, 66). Yine de İzmir Levantenleri arasında bir dayanışmanın olduğu görülmektedir. Ancak her Levanten'in bu dayanışma oranını hissetme derecesinin farklı olduğu saptanmıştır. Bazıları bu ilişkiyi zayıf (Elena 49; Tomasso, 50; Alberto, 60), bazıları güçlü (Silvia, 51; Francesco, 52) olarak algılamaktadır. Bir katılımcı (Jerry, 39) ise aralarındaki dayanışma ilişkisini hem güçlü hem de zayıf olarak belirtmiştir.

“Yani şöyle... Hem güçlü hem zayıf... Yani bu aralar Covid yüzünden aynı evde bulunan komşularımı duyuyorum. Sürekli kavga ediyorlar. Şimdi cemaatte öyle bir şey... Cemaatin içinde herkes herkesin çekemeyeceği tarafları da var. Ama sonuçta birbirimize de muhtacız çünkü birlikten güç doğuyor yani. O da var. Yani tam bir aile... Yani bildiğiniz aile gibi. Hem birbirimizi çekemiyoruz hem de birbirimizi çok seviyoruz. Birbirimize ihtiyacımız var.” (Jerry, 49)

Genel olarak Levantenler arasında çok büyük bir kopukluğun olduğu belirtilmiştir. Levanten Derneği'ne üye olanlar bu kopukluğu daha net gördüklerini vurgulamışlardır (Tomaso, 50; Alberto, 60). Dayanışma ilişkilerini oluşturan

parametreler ve bu parametrelerle ilişkileri, Levantenlerin dayanışmayı zayıf ya da güçlü görme oranını etkilemektedir. Beraber geçirilen çocukluk, din, ailenin diğer ailelerle yakınlık ilişkisi, Levantenler arasındaki mahalle baskısı, işveren konumundaki Levanten sayısı ve sosyal medya dayanışma ilişkisini oluşturan ve dayanışma derecesini etkileyen etmenlerdir. Bu bağlamda İzmir Levantenleri arasındaki dayanışma ilişkisinin cemaatin tamamından öte küçük gruplara yönelik olduğu görülmektedir. Dayanışmayı oluşturan etkenlerden bir tanesi beraber geçirilen çocukluk ve çocukluk anıdır. Bu bağlamda destek ve dayanışma arkadaş çevresinden gelmektedir (Raimondo, 42). Diğer bir dayanışmayı oluşturan etken ise ailenin diğer aileler ile ilişkisidir. Yakın ilişkiler geliştirilmesi dayanışma derecesini de arttırmaktadır. Özellikle iş bulma ve yurt dışında eğitim konusunda ailenin bağlantıları çok etkili olmaktadır. Diğer bir dayanışma biçimi ise dindir. Levanten cemaati kilise etrafında dini bir dayanışma içerisindedir. Ancak yine de bu dayanışma ilişkisinin çok güçlü olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

“Cemaatin getirdiği bir dayanışma var, dini bir dayanışma var, bir destek var, yardımlaşma konusunda var ama bunu çok da abartmamak gerektiğini düşünüyorum. O kadar da büyük bir dayanışma yok yani şöyle diyeyim size iki, iki atıyorum iki Uşaklının bir araya geldiği hemşeri dayanışmasının ötesinde çok büyük bir şey yok.” (Salvatore, 41)

Önceki kuşak Levantenler, iş bulma konusunda bir sorumluluk üstlenirken; günümüzde katılımcılar; Levantenin bir Levantene, Levanten olduğu için iş vermek mecburiyetinde kendini hissetmediğini belirtmişlerdir (Salvatore, 41; Monica, 48). Katılımcılar tarafından eskiden daha çok dayanışmanın olduğu belirtilmiştir (Monica, 48; Lazzaro, 49). Önceki yıllarda İzmir Levantenlerinin sayıca fazla olması, daha çok iş sahibi Levantenin olması, genç Levantenlere iş imkânlarında kolaylık sağlamaktaydı.

Sosyal medya da dayanışma ilişkisini çoğaltan bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Francesco, 52). Dijital platformların genişlemesi, Günümüzde Levantenler Derneği'nin sosyal medya sayfası, İstanbul Levanten Derneği, İzmir'de yaşayan Levantenler, Levanten centilmenler gibi oluşumlar Levantenlerin birbirine kenetlenmesine, dayanışmasının artmasına ve Levanten kimliğinin korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal medyanın daha da faal kullanılmasının

Levantenlere sayısız yararlar sağlayacağı düşünülebilir. Öte yandan sosyal medya gruplarında bazen cinsiyetlere göre bir ayrımın da yapıldığı görülmektedir. Levanten centilmenler buna bir örnektir.

Dayanışmayı sağlayan bir diğer etmen ise İzmir Levantenleri arasındaki mahalle baskısıdır. Levantenler cemaat içinde kendileri hakkındaki olumsuz düşüncelerden çekinmektedir ve olumsuz düşüncelere mahal vermemek için cemaatin toplumsal davranış kalıplarına uyum göstermektedir.

“Ben genelde Levantenlerin birbirlerini tuttuğunu çünkü sosyal anlamda bir mahalle baskısı da vardır. Hani şimdi bir Levanten diğer Levantene kazık atıyorsa veya destek vermiyorsa hani o mahalle baskısının içerisinde de dedikodu da dönerdi. Dolayısıyla hani ona pek mahal vermemek için de birbirlerine çok destek oluruz, olurduk.” (Raimondo, 42)

Öncesinde Levantenler arasındaki dayanışma ilişkisi daha güçlü görülürken; günümüzde dayanışmanın azaldığı, ancak Levanten sayısının az olması ve İzmir Levantenlerinin kısa bir gelecekte tarih sahnesinden silineceği endişesinin Levantenleri yeniden birbirine kenetlemeye başladığı belirtilmektedir.

Eskiden dayanışmanın daha fazla olduğuna dair bulgulara, ihtiyacı olanlara destek olmak amacıyla kermeslerde satılacak olan el işlerini yapmak için gönüllü toplanan kişiler örneğinde de rastlanmaktadır. Ayrıca birçok Levantenin ilk iş hayatına Levanten şirketleri yanında başladığı ya da ebeveynlerinin Levanten şirketlerinde çalışmış olduğu görülmüştür. Arkas ya da Giraud gibi büyük ailelerin hâlâ Levanten gençlere iş imkânları sunduğu düşünülebilir. İş alanında destek; kendisine ait iş yerinde iş imkânı sunma, Levanten'den özel ders alma ya da pasta, kek, yemek gibi ürettiği bir ürünü satın alma şeklinde gerçekleşmiştir. Bu şekilde eşleri ölmüş kişilere ya da ihtiyacı olan gençlere yardım etmişlerdir. Bu destek şekillerinin direk olarak para verme şeklinde olmadığı, karşılarındaki kişileri gücendirmeyen ya da küçük düşürmeyen biçimlerde gerçekleştiği görülmüştür. Öte yandan yurt dışında da Levantenlerin, iş bulma ve üniversiteyi okuma anlamında İzmir’de yaşayan Levantenlere destek olmuş oldukları görülmektedir (Alberto, 60; Giorgio, 76).

İzmir Levantenlerinin aile içerisinde birbirlerine bağlı ve düşkün oldukları saptanmıştır. Aile bağlarına ve aile içindeki dayanışmaya önem vermektedir. Özellikle Covid 19 pandemi döneminde aile büyüklerine yardımcı oldukları

görülmektedir. Aile bağlarının kuvvetini gösteren başka bir gösterge ise eşini kaybetmiş kadınlara aile içerisinde gösterilen destektir.

İzmir Levantenlerinin uluslaşma politikalarından diğer azınlık grupları kadar etkilenmemeleri aralarındaki dayanışmanın öteki azınlık gruplarına göre daha sınırlı kalmasına yol açmış olabilir. İzmir Levantenleri arasındaki dayanışmanın daha çok tanıdıklar bazında olduğu ve küçük grupları içerdiği görülmektedir. Bu bağlamda küçük gruplarla sınırlı kalan dayanışma Levantenlerin genelinde görülen dayanışmadan daha kuvvetlidir. İzmir’de ne kadar Levanten’in bulunduğu hakkında kesin bilgilere sahip olmamaları da aralarındaki dayanışmanın zayıflığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

12.4. Karşılıklı Etkileşim: Levantenler ile Müslüman Türklerin Karşılıklı Birbirlerini Etkiledikleri Alanlar

Yüzyıllardır bir arada yaşayan Levantenler ve Müslüman Türkler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemişlerdir. Bu bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Levantenlerin Müslüman Türkleri etkiledikleri alanlar ile ilgili söylemler İzmir kenti temelinde ele alınmıştır. İkinci kısımda ise Levantenlerin Müslüman Türklerden etkilendikleri alanlar incelenmiştir. Yüzyıllardır birlikte yaşamının sonucunda karşılıklı etkileşimin olması kaçınılmazdır. Belli alanlarda Levantenler Müslüman Türkleri, belli alanlarda da Müslüman Türkler Levantenleri etkilemişler. Bu beraber yaşamın bir sonucudur. İki tarafta kültürlerine diğerlerinden bir şeyler katmıştır. Bu bağlamda Levantenler ve Müslüman Türkler zaman içerisinde farklılıkları eritmiş ve kültür olarak birbirlerine yaklaşmışlardır.

“Yemekleri ile etkilemişlerdir. Yaptıkları ticaretlerle etkilemişlerdir. Kültürleriyle etkilemişlerdir. Hani sadece Levanten de demek lazım Türkiye’deki yabancıların hepsi. Rum kültürü de çok var yani Rum etkisi de çok vardı, işte Ermeni aileler çok olurdu Türkiye’de, Yahudi ailelerde çok vardı. Bana sorarsanız çok güzel bir mozaik oluşturdu yani her iki tarafta karşılıklı birbirlerinden bir şeyler almış bence.” (Tony, 39)

“Açık şey yani çok şey birbirimize verdik, aldık. Hiçbir fark yoktu. Yemek kültüründe çok ortak şeylerimiz çıktı. Yani birbirimizi etkilemiş olduk. Bence öyledir.” (Laura, 66)

“Bir kere bence ilişkileri çok iyi olduğu için örf ve âdetler konusunda onların hayatına da girdi yani Türk toplumunun örf ve âdetleri onların da hayatına girdi ve bence çok başarılı bir şekilde

her ikisi de birbirlerini bu alışverişi yaparak belki de dünyada örneği tek olan bir toplum yarattılar.” (Francesco, 52)

“İç içe yaşayan bir toplum zaten. Bir etkileşim sürekli var. Yani nasıl ayırırsın. Öyle değil mi?” (Elena, 49)

12.4.1. Levantenlerin Müslüman Türkleri Etkiledikleri Alanlar ile İlgili Söylemler

Bu bölümde Levantenlerin gözünde Levantenlerin Müslüman Türkleri etkiledikleri alanlar ve etkileme şekilleri, Müslüman Türklerin kendilerinden etkilenmeleri ile ilgili algıları üzerinde durulmuştur. Veriler incelendiğinde Levantenlerin Müslüman Türkleri; kültür, teknoloji, ticaret/iş ve kent alanında etkiledikleri ve İzmir’e bu 4 alanda katkı sağladıklarına dair algıları bulunduğu ortaya çıkmıştır. Levantenlerin Müslüman Türkleri en çok ticaret alanında etkilediklerini düşündükleri görülmüştür. Onlara göre en büyük katkı ticaret alanında olmuştur. Levantenler; ticaret, denizcilik, sanayileşme, ithalat-ihracat, dökümantasyon, pazarlama, kuyumculuk, atölyecilik (özellikle kuyumculuk atölyeciliği) alanlarında Müslüman Türkleri etkilemişler ve onlara yol göstermişlerdir. Birçok Müslüman Türk’e iş yerlerinde çalışma imkânı sunmuşlardır.

“Bence ticaret en önemlisi çünkü ben hâlihazırda birçok Türk arkadaşlarla konuştuğum zaman belli bir yaştakilerle özellikle yani ne bileyim özellikle şu aralar 60-65 yaş, 55 yaş insanlarla... Tanıştığım birçok insanın mutlaka CV’inde bir Levanten yani hepsinin değil tabi ama çoğunun bir Levanten işletmesi geçmişi yani bunu birçok yerden duydum. “Ben işte şunlarda çalıştım” veya “babam şunlarda çalıştı.”, “Şu ailede çalıştı.” Bence ticaret anlamında önemli bir katkısı oldu ama bu zaten yalanlanamaz bir gerçek. Yani ticaret çünkü dediğim gibi zaten o zamanlar sadece Levanten, Rum ve Ermenilerin elindeydi eski yıllarda. Dolayısıyla bence ticaret anlamında çok şey kattılar diye düşünüyorum. En en en büyük katkıları bu oldu diye düşünüyorum.” (Lazzaro, 49)

Levantenler, İzmir’in gelişmesine ve büyümesine katkıda bulunmuşlardır. Öte yandan iş disiplini, iş ahlakı çerçevesinde dakiklik, sözünün eri olmak, güvenilirlik, çalışkanlık gibi değerlerle Müslüman Türkleri etkilemişlerdir. Ticaretin öğretilmesi konusunda da Levantenler sahip oldukları şirketlerle Müslüman Türkler için bir ekol olmuşlar ve birçok başarılı Müslüman Türk iş adamı ve kadının yetiştirilmesinde katkı sağlamışlardır. Ticaret alanında etkileri sadece İzmir olarak sınırlı kalmamış yakın çevresini de etkilemiştir. Levantenlerin Müslüman Türkleri

etkiledikleri ikinci bir alan ise teknoloji konusunda olmuştur. Avrupa'daki teknolojinin Osmanlı'ya getirilmesi konusunda Levantenler etkin olmuşlardır. Elektrik ve demiryolları getirilmiştir. Levantenlerin Müslüman Türkleri etkiledikleri üçüncü bir alan ise kültürdür. Levantenler buradaki kültürün Avrupa'ya ulaşmasında ve oradaki kültürün de buraya gelmesinde aracı olmuşlardır (Salvatore, 41). Levantenler kendileriyle birlikte yaşam şekillerini de getirmişler ve Türkleri bu konuda etkilemişlerdir. Kültür konusunda Müslüman Türkleri etkiledikleri başka bir unsur ise mutfak kültürleri olarak belirtilmiştir (Francesco, 52; Tony, 39). Levantenlerin Müslüman Türkleri etkiledikleri diğer bir alan ise kent konusundadır. Levantenler şehrin gelişmesinde etkili olmuştur. Levantenler tarafından yapılan binalar, kiliseler gibi fiziki yapılar şehrin güzelleşmesine katkı sağlamıştır. Öte yandan İzmir'in ticaret alanında önemli bir yerde olmasını sağlamışlardır. Levantenler, İzmir'de kültüre büyük katkılarda bulunmuşlardır. Hipodromun yapılması, golfun gelmesi, avcılık gibi sporlar Levantenlerin İzmir'e getirdikleri şeylerdir. Sanat yönünden de katkıları sonsuzdur. İzmir, Türkiye'nin birçok şehrine göre daha medeni, daha açık olarak değerlendirilmektedir ve Levantenler, İzmir'in bu özelliklere sahip olmasında diğer azınlıklar gibi kendilerinin de etkili olduklarına inanmaktadırlar (Tomaso, 50). Bu bağlamda İzmir hoşgörülü ve toleranslıdır. İzmir'in medeni kimliğinde, açık ve rahat bir kent olmasında kendi katkılarının olduğunu da belirtmektedirler. İzmir'in birleştirici ve herkesi kucaklayıcı yapısında kendi etkilerinin de olduğuna inanmaktadırlar. Avrupa yaşam tarzının İzmir'e getirilmesini sağladıklarını düşünmektedirler (Jerry, 39; Tomaso, 50).

12.4.2. Levantenlerin Müslüman Türklerden Etkilendikleri Alanlar ile İlgili Söylemler

Bu kısımda Levantenlerin Müslüman Türklerden etkilendikleri alanlar üzerinde durulmuştur. Levantenlere göre Levantenler, Müslüman Türklerden 4 alanda etkilenmişlerdir. Bu alanlar kültür, ticaret, Türk insanının karakteristik özellikleri ile ilgili unsurlar ve Müslüman Türklerin Levantenlerin psikolojileri üzerine etkileridir. Levantenler, Müslüman Türklerden kültür alanında etkilenmişlerdir. Kültür ile ilgili olarak Müslümanların yaşam tarzlarından (Ege hayat tarzı), mutfak kültürlerinden, Müslümanlığın bazı örf ve âdetlerinden,

Anadolu'nun tarihinden etkilenmişler ve bunları benimsemişler, gündelik yaşamlarında uygulamaya başlamışlardır. Yüzyıllardır beraber olmak, Müslüman yaşam tarzına adapte olmalarını sağlamıştır. Ege mutfak kültüründen etkilenmişlerdir. Levantenlerin mutfaklarına da zeytinyağlı yemekler, Türk yemekleri ve tatlıları, rakı gibi içecekler girmiştir. Müslümanlığın bazı örf ve âdetlerini de benimsemişlerdir. Bazı Levantenler Müslüman Türkler gibi ayakkabılarını çıkararak evlerine girmekte, cenazeleri olduğunda komşuları helva yapmakta, lokma dökmektedirler. Ayrıca tarih içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan, kadim medeniyetlerin izlerinin bulunduğu Anadolu'da olmak tarihe ve arkeolojiye merak duymalarına da neden olmuştur. Müslüman Türklerden kültürel etkilenme dereceleri Levantenler arasında farklılaşmaktadır. Mesela her Levanten eve ayakkabılarını çıkararak girmemektedir. Bu durumun Türklerle ne kadar iletişimde buldukları ile ilgili olduğu düşünülebilir. Levantenler, Müslüman Türklerden ticaret konusunda da etkilenmişlerdir. Müslüman Türklerden dışa açılma, atılım konularında etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca para kazanmayı, üst statü sahibi insanlar olmayı Anadolu'ya borçludurlar. Üçüncü bir etkilenme alanı ise Türk insanının karakteristik özellikleridir. Levantenlerin de bu özellikleri zaman içerisinde benimsedikleri anlaşılmıştır. Bu özellikler misafirperverlik, sıcakkanlı olmak, komşuluk, aile bağlarının kuvvetli olması, daha insani özelliklere sahip olmak ve hayattan zevk almak olarak sıralanabilir. Türkler, Akdeniz ülkeleri dışından gelen kişileri de sıcakkanlılıkları ile etkilemiş ve onların daha sıcakkanlı bir karaktere sahip olmalarına yol açmıştır (Tomaso, 50). Avrupalıların daha zayıf olan komşuluk ilişkileri daha ileri bir düzeye taşındığı da belirtilmiştir (Tomaso, 50). Misafirperverlik özellikleri de Türkler sayesinde artmıştır. Türk kültüründe aile bağları daha kuvvetlidir. Aile arasındaki bağların Levantenlerde de güçlü olduğu gözlemlenmektedir. Avrupalılar daha bireysel bir yaşam tarzını benimserken, Anadolu'da yaşayan, yerel kültürlerden etkilenen ve azınlık konumunda olan Levantenlerin ailelerine daha bağlı bir yaşam tarzına sahip oldukları söylenebilir.

Anadolu'da Hristiyan bir azınlık topluluğu olarak yaşamının onlara huzuru ve barışı temin etmek için nasıl stratejik davranmaları gerektiğini de öğrettiği de belirtilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de azınlık olmak onlara göre; karakterlerinin daha da güçlenmesini sağlamış, diplomasi yapma yeteneklerini ve empati kurma

becerilerini geliştirmiş, Müslümanlara ve yaşam tarzlarına adapte olmayı öğretmiş ve korkudan beslenerek karakterlerini oluşturmalarını sağlamıştır. Mütevazı olmayı, çok öne çıkmamayı, kavgacı bir yapıya sahip olmamayı, bazı konularda sessiz kalmayı, tartışma ortamı yaratmamayı, kavgadan kaçınmayı, toleranslı olmayı ve göze batmamayı onlara öğretmiştir. Türkiye’de azınlık olarak yaşamak problemler karşısında yılmamayı, en küçük şeyde umutsuzluğa düşmemeyi, pes etmemeyi ve hayata devam etmeyi öğretmiştir.

Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm: Müslüman Türklerle Karşılıklı Etkileşimin Levantenlerin Psikolojileri Üzerine Etkileri

Azınlık olmaları, çoğunlukta olan Müslüman Türklerle uyum içerisinde yaşayabilmeleri için bazı stratejiler üretmelerine neden olmuştur. Kimliklerini bu doğrultuda oluşturmuşlar, dönüştürmüşler ve sunmuşlardır.

Tablo 69. Motif Kodu: D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm: Müslüman Türklerle Karşılıklı Etkileşimin Levantenlerin Psikolojileri Üzerinde Etkileri

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Mesela maç esnasında hedefsiniz tabi ki. Şey oluyor ama yani bir bakıma şükrediyorum yani böyle olması için yani tabi ki o anda sinir oluyor insan bu şeylere ama çok daha güçlü bir yapıda çıktık böyle yani karakterimiz daha güçlendi bu şekilde. Bazen bakıyoruz işte yurtdışında işte bir tabirimiz var. “First woman problem” diye. Yani en ufak şeyde söylenmeye başlıyorlar İngiltere’de veya başka bir yerde. Ama karakterimiz çok daha güçlü yani bu yüzden.	Katılımcı, azınlık olmalarından dolayı karakterlerinin güçlendiğini, belirtmektedir. Küçük olayları abartmamakta ve hayatlarına devam etmektedirler.
Jerry, 39	Tabi ki çok güzel de diplomasiyi öğretti bize bunlar. Yani bir Levanten çok erken yaşta çoğu şeyi sorgulamaya başlıyor. Mesela bugün birisi bana “gâvur” dedi. Türkler böyle mi? Hayır... Türkleri ayırmayı öğrendik. İşte insanları ayırmayı öğrendik. Kötü Türkler var. İyi Türkler de var... Kötü İngilizler var. İyi İngilizler var... İşte onu ayırmayı öğrendik. Ama bunu mesela herkes yapamaz. Türkiye’de şimdi gitseniz mesela bir mahalleye “İsraililer nasıl?” deseniz “bütün İsraililer ırkıdır. Filistin’i hepsi öldürüyorlar” der. İşte biz çok şanslıyız çünkü yani bazı deneyimler sayesinde bazı farkları da anlatabildik.	Katılımcı azınlık olmalarının diplomasi yeteneğinin güçlendirdiğini belirtmiştir. İnsanları milliyetlerine göre yargılamamakta ve her milletten iyi ya da kötü insanların çıkabileceğini düşünmektedir.

Katılımcı ve Yaşı	Cümle	Yorum
Jerry, 39	Türklerden de şöyle sadece Türkler değil de herhangi bir... İkinci bir... Yani karşı bir bakış açısıyla gördüğümüz zaman empati öğreniyorsunuz. Yapmasını öğreniyorsunuz. Bu herhangi bir gurbetçi için de geçerli. Yani empati öğrendik burada karşı taraftan.	Katılımcı, empati yapmayı öğrendiklerini belirtmiştir.
Raimondo, 42	Korkudan çok beslendik bence. Türklerin ne yapacağını pek bilmiyoruz, hani bilmedik. Şimdi bunu nasıl sana anlatabilirim bilemiyorum ama Türklerin büyük etkisi evet üzerimizde bir korkuydu.	Korkuyla beslendikleri ve korkunun onları dönüştürdüğü görülmektedir.
Raimondo, 42	Adapte olmasını da öğrendik. Hani Türklerin etkisi en direkt şekilde bizim adaptasyon yetimizi arttırdı. Yani bizim zaten gidebilecek başka bir yerimiz yok. Biz İzmir’de ve İstanbul’da yaşıyoruz. Hani Türkiyeli olduk, Türk olduk. Hani istediğin herhangi bir anlamı da koyabilirsin. Ama bunu yapabilmemizin bir birinci şekli, kuralı adapte olmaktan geçirdi. O zaman Türklere adapte olacağız. Biz adaptasyonu muhtemelen Türklerden öğrendik en direkt şekliyle.	Katılımcı, Müslüman Türklerle Türkiye’de huzur içinde yaşayabilmek için adapte olmayı öğrendiklerini belirtmiştir.

Aşağıdaki tabloda Müslüman Türkler ve Levantenler arasındaki karşılıklı etkileşim alanları verilmiştir.

Tablo 70. Müslüman Türkler ve Levantenler Arasındaki Karşılıklı Etkileşim Alanları

Müslüman Türkleri Etkiledikleri Alanlar		Müslüman Türklerden Etkilendikleri Alanlar	
Unsurlar	Alt Unsurlar (Etkileyiş Biçimleri)	Unsurlar	Alt Unsurlar (Etkileyiş Biçimleri)
Kültür	- Mutfak kültürü - Yaşam Şekli: Medeni, Avrupai: (Kültürler arası köprü, Avrupa’ya açılma aracı olarak görülme) - Sanat - Spor	Kültür	- Yaşam tarzı (Ege hayat tarzı) - Tarihe merak - Mutfak kültürü - Müslümanlığın bazı örf ve âdetleri
Teknoloji	- Teknolojinin getirilmesi - Elektrik - Demiryolu	Psikolojileri Üzerine Etkiler/Azınlık Psikolojisi	- Çok güçlü bir kişilik yapısına sahip olmaları, karakterlerinin daha güçlenmesi - diplomasi yapma yeteneği - empati kurma - Adapte olmayı öğrenme - Korkudan beslenme

Müslüman Türkleri Etkiledikleri Alanlar		Müslüman Türklerden Etkilendikleri Alanlar	
Ticaret/ İş	- Ticaret, sanayi, pazarlama, ithalat-ihracat, denizcilik ve dökümantasyonun getirilmesi - İş disiplini, İş ahlakı: dakiklik, sözünün eri olmak, güvenilirlik, çalışkanlık - İş olanağı yaratma - İşi öğretme, ekol	Ticaret	- Dışa açılma, atılım - Zengin olma, statü sahibi olma
Kent	- Fiziksel yapı: binalar, kiliseler - hoşgörülü, toleranslı olmak, birliktelik, beraber yaşam - Açıklık, modernlik - Gelişim, kalkınma	Türk İnsanının Karakteristik Özellikleri	- misafirperverlik - sıcakkanlı olmak - komşuluk - Aile bağlarının kuvvetli olması - daha insani özelliklere sahip olmak - hayattan zevk almak
Sonuç	- Medeni İnsan - Batı kültürüne yaklaşma	Sonuç	- Yerel halka benzeme - Doğu Kültürüne Yaklaşma

Karşılıklı etkileşim alanları tablosunda Levantenlerin Müslüman Türkleri etkiledikleri alanlar ve Levantenlerin Müslüman Türklerden etkilendikleri alanlar ayrı ayrı gösterilmiştir. Levantenler; kültür, teknoloji, ticaret/iş ve kent alanında Müslüman Türkleri etkilerken Müslüman Türkler Levantenleri kültür, ticaret ve karakteristik özellikleri ile etkilemiştir. Ayrıca Müslüman Türklerin Levantenlerin psikolojileri üzerinde de etkileri olmuştur. Levantenler, Türkleri etkiledikleri alanları belirtirken hep olumlu özelliklerden ve Türkiye'ye, İzmir'e katkılarından söz etmişlerdir. Dolayısıyla Türkleri etkiledikleri alanlar konusunda olumlu bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Müslüman Türklere medeniyeti, Avrupalı yaşam tarzını, teknolojiyi getirdiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda İzmir'i batıya yaklaştırdıklarını ve medeni konuma ulaşmasında katkıda bulduklarını düşünmektedirler. İzmir'in medeni bir kent olmasında kendilerinin de katkılarının olduğuna inanmaktadırlar.

12.5. Levantenlerin Kültürlerini Yaşatma Şekilleri

“Kaybolmasın istiyorum o değerler.” (Tina, 69)

İzmir Levantenlerinin İzmir'deki sayısı; yurt dışına ve yurtiçine gerçekleşen göçler ile çok azalmıştır. Sayılarının az olmasından, İzmir içinde dağınık oturmalarından, beraber sosyalleştikleri zamanların azalmasından ve Müslüman

Türklerle evliliklerden ötürü kültürlerini yaşatmalarının gün geçtikçe zorlaştığı düşünülebilir. Kültürlerini daha ne kadar etkin bir şekilde yaşatabilecekleri konusu onlarda endişeler yaratmaktadır. Bu bölümde kültürlerini yaşatma şekilleri üzerinde durulmuştur, kültürel kimliklerini korumalarına yönelik çabaları incelenmiştir. Kültürlerini; aile tarihlerini genç kuşaklara aktarmak, mutfak kültürlerinin, gelenek ve göreneklerin, yabancı dil bilgisinin devam ettirilmesi, ortak buluşmalar organize etmek, Levanten Derneği ve faaliyetleri, kiliseler, müze, anılarına ya da kültürlerine ait kitaplar, düzenlenen sergiler, Levanten tiyatrosu, Levantenlerle ilgili araştırmalar ve sosyal medya üzerinden devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Levantenlerin kültürlerini yaşatma şekilleri zaman içerisinde dönüşmüştür. Öncesinde kilise ve başta Saint Joseph Okulu olmak üzere yabancı okullar kültürlerinin yaşatılmasını sağlayan en önemli unsurlarken; günümüzde Levanten gençlerin başka okulları da tercih etmesi ve yabancı okullara Levanten'den çok Müslüman Türk öğrencilerin gitmesi, yabancı okulların Levantenlerin kültürlerini yaşatmadaki önemini değiştirmiştir. Öte yandan kiliseler, Levanten kültürünü yaşatma konusunda ağırlıklarını kaybetse de önemini korumaya devam etmektedir. Levantenleri bir araya getiren bir unsur olan kiliseler aynı zamanda aile tarihinin de araştırılmasında iyi bir kaynak olmuştur (Salvatore, 41) çünkü kiliselerin vergi toplamalarından ötürü düzenli bir kayıt sistemleri vardır. Aile tarihinin araştırılması; kültürün korunması, kültürün kaybedilmemesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir başka yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürlerinin gelecek nesillere aktarılması hususunda aile tarihine önem verdikleri saptanmıştır. Gelecek nesillerinin kim olduklarını, nereden geldiklerini bilmelerini istemektedirler. Bu bağlamda çocuklarının ve torunlarının aile kültürünü almaları ve aile tarihini öğrenmeleri için çabalamaktadırlar. Çocuklarına eskileri anlatmakta, fotoğraflar göstermekte, Levantenlik hakkında bilgiler vermektedirler. Son zamanlarda Levantenlerin aile tarihlerini ve soy ağaçlarını araştırmaya daha çok ilgi gösterdikleri görülmektedir. Ancak bu araştırmalar zaman istediği için genellikle emeklilikte gerçekleşen bir uğraş olarak yapılmaktadır.

Kültürlerini yaşatma şekillerinden biri de gelenek ve görenekleri devam ettirmektir. Gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesinde en önemli unsur özel günlerin ve bayramların yaşatılmasıdır. Levantenler çocuklarının bayram âdetlerini

öğrenmeleri için bayram ritüellerini ve geleneklerini uygulamaktadırlar. Kültürlerini gelecek nesillere aktarmak için uğraşmaktadırlar. Noel'de Saint Polycarp Kilisesi taraflarında bir kermes düzenlenmeye devam etmektedir (Francesco, 52). Gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesinde bir diğer unsur mutfak kültürünün devam ettirilmesidir. Çocuklarının Levanten yemeklerini öğrenmeleri için çocukları ile Levanten yemeklerini yapmakta, annelerine, büyükannelelerine ait tarifleri toplamakta ve bu tarifleri kaydetmektedirler. Ancak kadınların çalışma hayatında daha çok yer almasıyla birlikte Levanten yemeklerinin devamlı yapılmadığı gözlenmiştir. Levanten mutfağının genç nesillere aktarılması, kaybolmaması için dört Levanten, Levanten yemeklerini bir kitapta toplamışlardır. Katılımcılar, söz konusu kitap ve yazarların çabalarından gurur duyduklarını belirtmektedirler. Levanten mutfağının unutulmaması için katılımcılar; Levantenlerin ve İzmir'de yaşayan insanların da bu mutfağı tadabilmesi için Levanten yemeklerinin servis edildiği bir restoranın açılması ve/veya Levanten yemekleri festivalinin ya da kermesinin düzenlenmesi şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. İzmir'de yaşayan Sefarad Yahudileri kültürlerini tanıtabilmek için festivaller düzenlemekte ve bu festivaller kapsamında mutfaklarını tanıtıcı etkinlikler düzenlemektedirler. Levantenler de bu tarz etkinlikler ile geleneklerini yaşatabileceklerini ve farklı kültürlere geleneklerini tanıtabileceklerini düşünmektedirler.

Gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi Levanten yaşam tarzının mümkün olduğunca devam ettirilmesini kapsamaktadır. Levanten yaşam tarzının en önemli özelliği çok dilli olmaktır. Levantenler, bildikleri dilleri çocuklarına öğretmeye ve o kültürün devam ettirilmesine çalışmaktadırlar. Ancak son yıllarda evlerde Türkçe konuşulmasının arttığı da görülmektedir. Müslüman Türklerle evlilikler, cemaatten dağılık halde yaşamaya başlanması, İzmir Levantenlerinin sayılarının çok az kalması ve Levanten çocuklarının Levantenlerden çok Müslüman Türk arkadaşlarının olması gündelik hayatlarında Türkçenin ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Levanten kültürünün yaşatılma şekillerinden biri de cemaat içerisindeki buluşmalardır. Cemaat ile fazla vakit geçirmenin genç kuşaklara Levanten kültürünün aktarılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Beraber sosyalleşmesi sayesinde kültür devam edebilmekte ve genç kuşaklara kültür, gelenek ve görenekleri aktarılabilir. Ancak son yıllarda Levantenlerin kendi cemaatleri ile buluşma sıklıklarının çok

azaldığı fark edilmiştir. Bunun en önemli nedeninin mekânsal uzaklık olduğu düşünülmektedir. Levantenler, İzmir içinde ya da İzmir dışında farklı yerlere dağılmışlardır. Bu durum da beraber buluşma ve beraber zaman geçirme olasılıklarını çok azaltmaktadır. Bu bağlamda Levanten kültürünün kaybolmasında mekânsal uzaklığın etkileri de görülmektedir. Diğer bir önemli etken ise Müslümanlarla yapılan evliliklerdir. Levantenlerin kendi değerleri kaybolmasın diye çabaladıkları ve farklı yöntemlerle kültürlerini yaşatmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Yaşam şekillerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Levanten kültürünü yaşatma şekillerinden bir diğeri de kurumsal yapılardır. Özellikle kültürün yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kurulan dernekler bu konuda çok etkilidir. İzmir Levanten Derneği de bu amaçla kurulmuştur. Dernek bünyesinde Levanten kültürünün yaşatılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Eski fotoğraflar toplanmış ve bir sergi açılmıştır. Levantenler, bu faaliyet için büyük bir hevesle fotoğraflarını dernek ile paylaşmışlardır. Bu tür faaliyetlerin ve derneğin, Levantenleri birleştirici yönü olduğu düşünülmektedir. Levanten Derneği, toplantılar düzenlemekte ve bu kültürün yaşatılmasına yönelik fikirler üretmektedir. Üçüncü kişilere de Levantenliği anlatmak istemekte ve farkındalık yaratmaya çalışmaktadırlar. Projelerinden bir tanesi de bir müze açılmasıdır. Müzede sergilenecek materyallerin toplanmasına başlanmıştır. Diğer bir proje ise Levantence dili ile ilgilidir. Levantenler Derneği, yerel yönetimlerle de kültürün korunmasına yönelik iş birliği içerisinde. Yerel yönetimler, Levantenler Derneği'nin çalışmalarını desteklemekte ve onlara yardım etmektedirler. Levantenler Derneği'nin faaliyetleri kültürlerinin geleceğe aktarılmasında önemli bir rol oynamakta ve Levantenler arasında bir umudun yeşermesini sağlamaktadır. Levantenler Derneği ayrıca paskalya piknikleri, karnaval gibi kaybolmuş geleneklerin tekrar canlandırılmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi aynı zamanda geleneksel hale gelen âdetlerin devam ettirilmesini de kapsamaktadır. Paskalya piknikleri tekrar düzenlenmeye başlamıştır. İzmir Levanten Derneği, İzmir Levantenlerinin bir araya gelmelerini sağlamıştır. Düzenlenen sergiler ve müze projesi ile kültürel mirasın gelecek kuşaklara ulaştırılması hedeflenmektedir. Levanten Derneği, Levanten kültürünün tekrar canlandırılması, korunması, geliştirilmesi, gelecek kuşaklara

aktarılması ve Levantenlerin bir araya gelmesini sağlamak amacıyla kısa bir süre önce kurulmuştur. Levantenler, dernekleşme konusunda geç kaldıklarını düşünmektedir (Alberto, 60). Dernek, gençlere ulaşmaya çalışmakta ve bu amaçla sosyal medya araçlarını da kullanarak gençlerle iş birliği yapmayı hedeflemektedir. İzmir Levanten Derneği'nin Levantenlere umut verdiği görülmüştür. Dernek tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesi desteği ile Ahmet Priştina Arşiv Binasında Levanten sergisi açılmıştır. Sergide Levantenlerin eskiden nasıl yaşadıklarına dair fotoğraflar sergilenmiştir.

Levanten tiyatrosunun da Levanten kültürünün yaşatılmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. 2007 yılında Levantenler; Ugo Braggiotti liderliğinde, Aysel Güzel ve Vedat Güzel'in yardımlarıyla, İzmir'de seslerini bu sanat dalıyla duyurmak istemişler ve tiyatro oyunları sergilemeye karar vermişlerdir. Levantenlerin tiyatro geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. 1900 yıllarının başından itibaren evlerinde Okuma Tiyatrosu etkinliği düzenleyerek arkadaşlar arasında klasik eserleri ve tiyatro oyun kitaplarını Fransızca dilinde okumaktaydılar. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise Reginald Gallia, Gilbert Epik, Lorraine Icard, vs. eşliğinde Alsacak Anglikan Kilisesi'nde ezberledikleri tiyatro oyunlarını Levanten toplumuna Fransızca dilinde oynamaya ve gelirlerini hayır kurumlarına bağışlamaya başlamışlardır. 2007 yılından itibaren de Levanten tiyatrosu 3 gecede 1000 kişiye yakın seyirci kitlesine oyunlarını Türkçe dilinde sergilemekte ve oyun gelirlerinin tümü çeşitli hayır kurumlarına dağıtılmaktadır. Bağış yapılan kurumlar arasında Buca Düşkünler Evi, İhtiyarlara mahsus Cemiyeti Hayriye Derneği, İzmir Şubesi Caritas, EÇEV, LÖSEV, Karataş Hastanesi ve Van'da inşa edilen bir okul bulunmaktadır. Levanten tiyatrosu, Türk ve yabancı yazarların oyunlarını sergilemektedir (<http://levantineheritage.com/pdf/IzmirAmatorLevantenTiyatrosuIzmirLife.pdf>, Erişim tarihi: 18.04.2021). Fransızca dilinin geçmişte Levanten toplumu için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ancak 2007 yılında kurulan tiyatro grubunun oyun dilinin Türkçe olması, Türkçenin gündelik hayatta öneminin arttığını açık olarak gösterdiği düşünülebilir.

Kültürlerini yaşatma biçimlerinden bir tanesi de sosyal medyayı kullanmaktır. Sosyal medya hem Levanten kültürünün tanıtılmasında etkili olmakta hem de mekânsal olarak uzak olan Levantenleri sanal ortamda bir araya getirmektedir. Kendi

aralarında sosyal medyada yapılan facebook ve instagram paylaşımları, eski fotoğrafların paylaşılması ya da cemaat içerisinde oluşturulan whatsapp grupları, aralarındaki iletişimin devam etmesini sağlamaktadır. İzmir Levanten Derneğinin sosyal medyada facebook ve Instagram hesapları bulunmaktadır. Farkındalık yaratılması ve Levanten kültürünün yaşatılması amacıyla Levanten kültürü turistik olarak da tanıtılmaktadır. Birkaç Levanten rehber, kilise turları ya da 1922 öncesini anlatan turlar gibi tematik turlar düzenlemektedir. Bu konuda etkin isimlerden biri Enrico Filipuci'dir. Levantenlere son yıllarda ilgi çok artmıştır. Bu durum bilimsel araştırmalarda da görülmektedir. Levantenler de kendi aralarında araştırmalar yapmakta, anketler hazırlamaktadır. Andrew Simes'ın özellikle bu konuda büyük çabalarının olduğu bilinmektedir. Levanten Derneği tarafından nüfus sayımlarına yönelik çalışmalar da planlanmaktadır. Öte yandan akademik camiada da Levantenlere yönelik bir ilginin yükseldiği görülmektedir. Bu araştırmalar Levanten kültürünün yaşatılmasında ve gelecek nesillere taşınmasında önemli katkılar sunacaktır. Levantenler arasında anılarını, kim olduklarını unutmamak ve kültürlerini gelecek nesillere taşımak amacıyla kitaplaştıran ya da kitaplaştırmak isteyen kişiler bulunmaktadır. Ancak bunlar küçük eforlar olarak kalmakta, kitaplar aile dışına çok fazla çıkmamaktadır. Levantenler, kültürlerini yaşatma şekillerini zayıf olarak değerlendirmekte, güçlendirmek için farklı yöntemler denemektedir. Bunların arasında sosyal medyaya ve Levanten Derneğine ağırlık vermektedirler.

Levantenlerin seslerini duyurmak istedikleri ve kim olduklarını başkalarına da anlatmaya çalıştıkları görülmektedir. Artık kendi aralarında yaşamamakta, görünür olmak istemektedirler. Bunun için anılarını kitaplaştırmakta, dernekler kurmakta, tiyatro oyunları sergilemekte, kültürlerini yansıtan yemek kitapları hazırlamakta ve sosyal medyada aktif olmaktadır. İzmir halkının da Levantenlere kayıtsız kalmadığı görülmektedir. Özellikle belediyeler Levantenlere büyük destek vermektedir. İzmir'in marka kent haline gelmesinde ve turistik bir çekim merkezi olmasında Levantenlerin önemi açıktır. Belediyelerden gelen bu ilgi Levantenlerin hoşuna gitmektedir. Levantenler özellikle Bornova Belediyesi'nin ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ilgilerini çok vurgulamışlardır. Kısaca Levantenlerin kültürlerini yaşatma şekilleri, aile tarihi, Levanten mutfağı, gelenek ve göreneklerinin devam ettirilmesi (dil, bayram ritüellerinin uygulanması, geleneksel

hale gelmiş sonrasında da unutulmuş aktivitelerin canlandırılması, balolar, karnaval, Paskalya piknikleri), ortak buluşmalar, Levanten Derneği, Levantenlerle ilgili yapılan araştırmalar, yerel yönetimlerle yapılan iş birliği, kiliseler, müze ve sergiler (kültürel mirasın sergilenmesi), anıların kitaplaştırılması, Levanten tiyatrosu ve sosyal medyadır. Kültürü yaşatma şekilleri ya da kültürü tanıtmaya faaliyetleri üçüncü kişileri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Müze, açılan sergiler, kültürel turistik geziler bu isteklerini ortaya koymaktadır.

İzmir Levantenlerinin sayılarının çok az kalması, kalanların ise aralarındaki iletişim eksikliği, Levanten gençlerin kültürlerine karşı ilgisiz olması Levanten kültürünün geleceğe ulaşması konusunda bazı endişelere sebep olmaktadır. İzmir Levantenleri sayı olarak az kaldıkça geleceğe iz bırakmak kaygısıyla daha çok çabalamaya başlamışlardır.

12.6. Levantenlerin Gündelik Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları

Levantenler, önemli herhangi bir problemle karşılaşmadıklarını sık sık belirtmişlerdir. İzmir gibi kozmopolit ve büyük bir şehirde yaşamaları karşılaşılan problemleri minimuma indirmiştir çünkü İzmir halkı Levantenlere ve diğer gayrimüslimlere alışkındır. Problemlerle karşılaşmamalarının bir nedeni de arkadaşlarını problem yaratmayacak insanlardan seçmeleridir. İzmir’de baskı altında kendilerini hiçbir zaman hissetmemişlerdir. Hristiyan olmalarından dolayı hiçbir zaman rahatsızlık duymamışlardır. İbadetlerini hiçbir sıkıntıyla karşılaşmadan gerçekleştirebilmişlerdir. Eğitim hayatlarında ya da iş hayatlarında ayrımcılığa uğramamış, saygısızlık görmemişlerdir. Yine de Levanten kimliklerinden ötürü gündelik hayatta bazı sorunlarla ya da ayrımcı davranışlarla karşılaşabilmekte ve Levanten olmalarından ötürü damgalanmaktan kaçamamaktadırlar. Bu bölümde karşılaşılan sorunlar ve üretilen çözüm yolları üzerinde durulmuştur. Katılımcıların anlatımlarında kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla daha az sorunla karşılaştıkları gözlenmiştir. Bunun nedeni Müslüman Türklerin bir kadına karşı daha saygılı davranabilmesi olabilir. Ayrıca Levanten kadınlar, erkeklere oranla kamusal alanda daha az yer almaktadır.

Yaşanılan problemler zaman ve mekâna göre değişebilmektedir. İzmir dışında daha çok problemle karşılaştıklarına ya da karşılaşılabileceklerine dair bir inanç taşımaktadırlar. Ayrıca kendi kuşaklarının önceki kuşaklara göre şanslı olduğunu düşünmektedirler. Önceki kuşakların kendilerine oranla daha çok sorununla karşılaştıklarını belirtmektedirler. Kendi kuşaklarının Türklerle daha yakın ilişkiler kurmasından dolayı benzerliklerin daha çok arttığının bilincindedirler.

12.6.1. Yabancı Damgası: İsimlerinin Yabancı Olması, Dillerinin Şiveli Olması, Hristiyan Olmaları

Bu bölümde hangi alanlarda yabancı damgasına maruz kaldıkları incelenmiştir. İsimlerinin yabancı olması, dillerinin şiveli olması ve Hristiyan olmaları damgalanmalarına ve ötekileştirilmelerine yol açmaktadır.

Levantenlerin en rahatsızlık duydukları konu isimlerinin yabancı olmasına üçüncü kişilerin gösterdiği tepkidir. Levantenlerin, özellikle bir tek Türk pasaportuna ya da çift pasaporta sahip Levantenlerin kendilerini genellikle Türkiyeli olarak tanımladıkları görülmektedir. O yüzden isimlerinden dolayı kendilerinin yabancı olarak damgalanması onları üzmektedir. Müslüman Türklerin bir kısmının Levantenleri, isimlerinin yabancı olmasından ötürü onları kendilerinden kabul etmedikleri ve ötekileştirdikleri belirtilmiştir. Yüzyıllardır aileleri burada olmasına rağmen kendileri yabancı olarak görülebilmekte ve kendilerine şüphe ile bakılabilmektedir. İsimleri ile ilgili karşılaştıkları diğer bir sorun ise isimlerinin yanlış telaffuz edilmesi ya da yazılabilesidir. Müslüman Türklerin telaffuz edemedikleri isimleri, yabancı ya da Türk isimlerle özdeşleştirerek Levantenin ismine yakın aşına kelimeleri söyledikleri de anlaşılmıştır. Genellikle Levantenlerin herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirttikleri saptanmıştır. Ancak “isminiz ile ilgili bir sorun ile karşılaştınız mı?” sorusuna isim ile karşılaştıkları sorunlara dair anlamlarını anlatarak cevap verdikleri gözlenmiştir. Bu bağlamda isim ile ilgili yaşanan problemleri normal karşıladıkları, önemli bir problem olarak görmedikleri, bu problemi kanıksadıkları, önemsizleştirdikleri ve normalleştirdikleri söylenebilir.

Çözüm yöntemleri incelendiğinde ise isim ile ilgili problemler karşısında Levantenlerin farklı tavırlar aldıkları ve savunma mekanizmaları geliştirdikleri

görülmüştür. Çözüm yollarından biri kanıksama, normalleştirme, problemi önemsizleştirme, sorunu bir problem olarak görmemektir. Bir başka tavır ise Müslüman isimlerin de yabancı kökenlerden gelebildiğini anlatmaktır (Tomaso, 50; Tony, 39). Bir başka çözüm yolu ise kendi ismi yerine bir Türk isminin kullanılmasıdır (Tomaso, 50). Bu stratejiyi kısa karşılaşmalar sırasında kullanılmaktadırlar. Bunu takma ad olarak değerlendirmektedirler. Böylece bir kafe zincirinde sipariş edilen kahve bardağına isimleri yazılırken tanımadıkları kimselere isminin neden yabancı olduğunu açıklamak zorunda kalmamakta ve ismin yanlış yazılma olasılığını bertaraf etmektedirler. Çözümlerden bir tanesi de isimlerini, isimlerinin neden yabancı olduğunu, kim olduklarını açıklamaktır. Kendilerinin Türk olduğunu ve yüzyıllardır bu topraklarda bulduklarını anlatmaya çalışmaktadırlar. İsmi ile ilgili karşılaştığı olayları komikleştirme eylemlerine de rastlanmaktadır. Levantenlerin bu tür olaylara gülüp geçtikleri görülmüştür. Levantenlerin kendilerini yabancı olarak görmedikleri saptanmıştır. Üçüncü kişilere kendilerinin bu ülkeye ait olduklarını ispatlamaya çalışmaktadırlar. Yabancı isimleri olsa da nesillerdir bu toprakların bir parçası olduklarını belirtmektedirler. İsimlerinin neden yabancı olduğunu, kim olduklarını, bu topraklarda kadim bir geçmişlerinin olduğunu üçüncü kişilere anlatmaktadırlar.

Önceki kuşaklar kapalı bir grup olmalarından dolayı daha şiveli konuşurken günümüzde Müslüman Türklerle iletişimin artması şivenin kaybolmasına neden olmuştur. Ancak hâlâ günümüzde Türklerle daha az iletişimde bulunanların hafif bir şiveye sahip oldukları belirtilmektedir.

İzmir dışında daha homojen kentlerde yaşamış olan Levantenler, Levanten olduklarından ötürü üniversite yıllarında ya da iş hayatlarında yabancı isme sahip olmalarından, Hristiyan olmalarından, Levanten olmalarından ya da farklı olarak algılanmalarından dolayı çok sorular ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Levantenlerin kim olduklarına dair üçüncü kişilerin bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Üçüncü kişiler ile bazen tartışmaya varan konuşmaların gerçekleşebildiği görülmüştür. Levantenlerin İzmir'de yaşamak istemelerinin bir sebebi de Levantenlerin İzmir halkı tarafından genellikle bilinmesidir. Hristiyan olmaları yabancı olarak damgalanmalarına neden olabilmektedir. Hristiyan olmalarından ötürü Hristiyanlıkla ilgili sorulara maruz kalmakta, bazen Müslümanlık ile

karşılaştırıldıklarını ve Müslümanlığın en iyi dinken neden Hristiyan olduklarına dair baskıların oluştuğu anlaşılmıştır (Patrizia, 53). Önceki kuşaklar daha çok ecnebi, gavur gibi damgalar yemişlerdir. Ancak günümüzde Levantenliğin, romantize edilerek üçüncü kişiler tarafından yüceltiildiği belirtilmektedir. Levantenlere karşı ilgi ve sempati artmıştır. Öte yandan yurt dışında Türkiye’dekinden daha fazla soruna ve ırkçı davranışlara maruz kaldıkları da belirtilmiştir.

Levantenlerin sorunlarla karşılaşabildikleri yerlerden bir tanesi de askerliktir. Askerlik sırasında Türkiye’nin farklı yerlerinden, farklı sosyal statülerden, çeşitli kültürel yapılardan ve eğitim durumlarından gelen insanların bir araya toplandıkları kışlalar farklılıkların göze batabildiği mekânlar olabilmektedir. Homojen özelliğe sahip mekânlardan gelen insanların gayrimüslim bir kişiye bakış açıları düşmanca olabilmektedir. Askerlik sırasında etrafında bulunan kişileri de seçme şansı olmaması sorunlarla karşılaşılmasına sebep olabilmektedir. Askerlikte de komutanların korumacı yaklaşımlarının Levantenlerin sorun yaşamalarını engellediği ya da yaşanan sorunları hafiflettiği saptanmıştır. Genel olarak Levantenlerin askerlikte sorun yaşayabileceklerine yönelik bir algıları bulunmaktadır. Ancak askerliği sorunsuz geçen Levantenler de bulunmaktadır.

“Yani eğitim sisteminden dolayı sıkıntılar oluyordu. Yoksa şey açısından yani Levantenliğin... Yani çoğu yerde öne çıkmıştı. Askerde bile ben “en çok orada sıkıntı yaşarım” dedim. Bilmiyorum yani. Daha çok değer verildi, sanki bana daha çok güvenildi. Ama o tür şeylerde yani öyle olumluluklarda yaşadım.” (Tomaso, 50)

Farklılıklarından ve Hristiyan Olmalarından ötürü karşılaşılan sorunlarla baş etmeye yönelik farklı stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler: kim olduklarının anlatılması, sorulan sorulara yanıt vermek, kişileri bilgilendirmeye çalışmak, olaylara mantıklı açıklamalar getirilmeye çalışılması, sokakta çok ilgi çekmek istemedikleri için Türkçe konuşulması, tartışmaya girmemeye çalışma, tartışmadan kaçınma, göze batmaktan kaçınma, görünmez olma, dikkat çekmemeye çalışma, ilgi odağı olmamaya çalışma, kendi arkadaşlarını seçebilme özgürlüğü, farklılıkları kabul eden kişilerle arkadaş olma, ailelerinin nesillerdir burada olmasından dolayı bu kültürün, bu coğrafyanın insanı olduklarının karşı tarafa anlatılması ve karşı tarafın ikna edilmeye çalışılması, Türklerin çoğundan önce bu topraklarda var olduklarını söylemi, diplomasi yapma, önemsiz şeylerin üzerinde durmama, her şey için

üzülmeme, insanları iyi ve kötü diye ayırma, herkesi kötü olarak algılamama, her milletten iyi ve kötü insanlar olduğunun bilincinde olma, kozmopolit bir şehirde yaşamayı tercih etme, eleştirmeme, bazı olumsuz düşünceleri kendine saklama, din ve milliyet gibi konulardan konuşmaktan kaçınma, biz de sizdeniz söylemi (Türk vatandaşının yerine getirmesi gereken vatandaşlık görevlerini yerine getirdiklerini anlatma, kendilerinin de Türk olduklarını ispatlamaya çalışma). Levantenlerin gizlenme ve saklanma becerilerini geliştirdikleri görülmüştür. Askerlikte karşılaşılan sorunlar karşısında çözüm yöntemleri; olayları büyük sıkıntılar olarak değerlendirmeme, olayları önemsizleştirme, küçültme, olaylarla (sorunlarla) ilgili konuşmayı reddetme, kişileri cahil olarak değerlendirip üstünde durmama, sorun yaşadıkları kişileri kendi hallerine bırakma, olduğu gibi kabul etme, kabullenme, başkaları tarafından özellikle komutanlar tarafından korunma, askerlik süresinin kısa bir süre olmasından ötürü, bu sürenin bitiminde normal hayatına dönecek olmanın bilincinde olma şeklindedir. Çözüm yollarına bakıldığında barışçıl yöntemleri tercih ettikleri görülmektedir.

12.7. Levantenlerin Geleceği Hakkında Söylemler

İş imkânlarının kısıtlı olması, Türkiye içerisine özellikle İstanbul'a ve yurt dışına yoğun göçün olması, genç nüfusun çoğunlukla İzmir dışına gitmeyi tercih etmesi sonucunda günümüzde İzmir Levantenlerinin sayısı çok azalmıştır. Günümüzde küçülen bir toplum görünümündedir. İzmir'de kalan Levantenlerin ise çoğunun yaşlılardan oluşması, İzmir içinde dağınık yaşamaya başlamaları, kendi aralarındaki iletişimin eskisi kadar güçlü olmaması, kiliseye gidişlerin azalması, ortak buluşma mekânlarının dönüşmesi sonucunda birbirlerinden kopuk yaşamaya başlamaları, Müslümanlarla evlilikler sonucunda İzmir Levantenleri gelecekleri konusunda karamsar bir tablo çizmekte ve geleceklerinin karanlık görüldüğünü vurgulamaktadırlar. Gelecekte İzmir'de Levanten'in kalmayacağı, kültürlerinin yok olacağı, eriyeceği ve Türkleşecekleri endişelerini taşımaktadırlar.

Hiçbir kültür stabil kalmamakta, devamlı değişime uğramaktadır. Sayılarının azalması ve Müslüman Türklerle gündelik hayattaki paylaşımların artması sonucunda özellikle Z kuşağı Levantenlerin Levanten kültürünü alamadığından endişe etmektedirler. Levanten kültürünün kısa bir süre içerisinde yok olabileceği

kaygısını paylaşmaktadırlar. 20,30 sene kadar kısa bir süreden bile söz edebilmektedirler (Lazzaro, 49, Elena, 49). Bir gün kaybolacaklarını kabullenmektedirler. Bunun için geleceğe bir miras bırakmak istemektedirler. Bu bağlamda geleceğe bir iz bırakabilmek, unutulmamak adına müze projesine büyük önem vermektedirler, üçüncü kişiler tarafından fark edilmek ve kültürlerinin bilinmesini istemektedirler ya da geleneklerini ve göreneklerini devam ettirmeye ve gelecek kuşaklara aktarmaya daha fazla efor sarf etmektedirler.

“Dediğim gibi azalıyoruz çok fazla. Dolayısıyla yeni nesilden de artık çok fazla şeyler yok. Biraz önce size söyledim ya şu anda çocuk yaşta diyebileceğim bence 20, 25 tane çocuk vardır. Eee tutun ki artık evlilikler de karışınca böyle gerçek anlamda öz Levanten tahmin ediyorum 20, 25 sene sonra belki de kalmayacak kadar bir noktaya gelinecek. İşte onun için bu müze önemli ki oradaki şey de buralardan bu insanların geçtiğini, buralarda bu insanların yaşadığını göstermenin bir şeyi olacaktır o, bir fotoğrafı.” (Lazzaro, 49)

Levantenler, Levantenliğin geleceği ile ilgili “çok fazla ömrünün kalmaması” (Elena, 49), “bittik bittik” (Silvia, 51) “kaçınılmaz, erimeye mahkûm” (Salvatore, 41), “karanlık” (Lazzaro, 49; Tomaso, 50), “yavaş yavaş yok olma, erime” (Patrizia, 53) “tarih olacak” (Patrizia, 53) şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler, umutsuzluğu betimlemektedir. Özellikle Müslümanlarla evliliklerin bu kültürün sonu olacağına inanmaktadırlar (Jerry, 39; Monica, 48; Tomaso, 50; Elena, 49).

Levanten Derneğinin kurulması, kültürlerinin geleceğe taşınması konusunda Levantenler için bir umut ışığı olmuştur. Levantenler, derneğin çalışmalarının önemine inanmaktadır. Dernek, Levantenlerin tekrar bir araya gelmelerine aracı olmuştur. Öncesinde Levantenler için geleneksel olan ama günümüzde yapılmayan bazı etkinliklerin (karnaval, Paskalya pikniği) tekrar canlandırılmasına çalışılmaktadır. Bu tür aktiviteler; Levanten kültürünün tanınırlığının artmasında, daha çok insana dokunmasında ve geleceğe taşınmasında önemlidir. Bu bağlamda Levanten kültürünü tanıtıcı festivallerin düzenlenmesi, sempozyumların organize edilmesi daha çok insana ulaşmalarını sağlayacaktır. Ayrıca Levanten gençlerin dâhil olduğu projeler, kültürlerini öğrenmelerine yardımcı olacaktır.

Kültürlerini devam ettirmenin başka bir yolunun başka illerde bulunan Levantenlerle ya da yurt dışında yaşayan yabancılarla evlenilmesi olabileceği düşünülebilir. Ancak bu seçeneğin tercih edilmediği görülmektedir. Müslümanlarla

evlenenlerin dahi Müslümanlarla evliliklerin Levanten sayısını azalttığına dair bir inanç taşımaktadır. Yine de Müslümanlarla evliliklerden kaçınmamaları dikkat çekicidir. Bu olgunun kabullenmeyi de beraberinde getirdiği düşünülebilir (Monica, 48; Lazzaro, 49; Tomaso, 50). Levantenler gelecekleri ile ilgili hüznü bir tablo çizseler de bu sonucu kabullenmiş görünmektedirler.

“Azteklerden Mayalardan tutun dünyanın en büyük nüfusedir belki aslında gittiler, kayboldular yani. Ne oldu? Meksikalı oldular, şey oldular... Ama bazı insanlar bazı şeyler belli çağlara aitler. Levantenler şöyle, yapacakları evliliklere göre de değişecekler diye düşünüyorum.” (Jerry, 39)

“Yavaş yavaş yok oluyorlar, eriyorlar. Levantenler çoğalmıyoruz. (...) Yani karma bir toplum oluyoruz ve gitgide âdetler, gelenek ve görenekler gitgide değişime uğruyor. Yani eski rafinelik yok tabi ki. Aaa bu beklenemez tabi ki de. Yani sonuçta bir Avrupa ülkesinde bile değişime uğruyor her şey. Eskisi gibi değil. Çünkü çağda değişiyor. Günün koşulları ve şartları da değişiyor. Mesela şimdi bugün bu korona virüsten sonra ne olacak? Sistem değişiyor. Nasıl bir sisteme gözümüzü açacağız? Yani stabil kalmıyor hiçbir şey. O yüzden yani bilemiyorum tarih olacak onlar da... Levanten kültürü de Rum kültürü de. Arada işte tarih kitaplarında göreceğiz diye düşünüyorum” (Patrizia, 53)

“Aaa Levantenlerin geleceği yok. Onlar tamamen kaybolacak olan bir... Bir topluluk. Kesinlikle. Sadece seneler sonra sadece üniversitelerde konu olarak ders olarak okutulacak.” (Laura, 66)

“Yoksa karanlık görüyorum yani. Bunu yapmadığımız takdirde bazı kitapların sayfalarında kalacak.” (Tomaso, 50)

Her ne kadar değişimi kabul etseler de gelecek kuşaklara ve üçüncü kişilere bu kültürün öğretilmesine çabalamaktadırlar. Yine de gelecekte yok olmalarını kabullenici bir yaklaşıma sahip oldukları görülmektedir. Bazı anlatılarda bu oldukça net görülmektedir:

“Bunun en iyi örneklerinden biri X'dir yani X kültürel anlamda ne kadar Levanten tablosu çizse de o aslında daha Türkleşmiş olan Levantenler arasında ve bu kötü bir şey değil çünkü Türkiye'de aynı şekilde açılıyor ve hani sınırlar dediğim gibi kayboluyor. Artık şeyin bir şeyi yok. Sınırların bir ifadesi, bir anlamı yok. Biz bir şey yapıyoruz. Globalleşiyoruz. İletişimin de bu kadar, bu denli hızlı ve kolay olması ve ucuz olmasından kaynaklı olan bir globalleşmenin bir parçası oldu artık herkes yani yarın, öbür gün dünya vatandaşı kavramı söz konusu olacak. Kültürel köken haricinde Levantenliğin bir şeyi kalmayacak ama Levantenler nedir? Yine Türkiye içindeki bir takım azınlık veya kesimlere göre benliğini biraz daha, kimliğini biraz daha korumaya gayret eden bir taraftır. İşte kayıt tutmasıdır, sahiplenmesidir, işte eskiye saygısı ve korumacı duygusudur vs.

Bunların hepsi bence bunu pekiştiren noktalar yani ama evet, Levantenliğin geleceğini biraz daha Türkleşerek görüyorum en azından bu kısım için. Ama tabii ki de belki yanlış olurum bilmiyorum.” (Salvatore, 41)

“Bence Levantenlik bir de bitmiştir. Hani bittiğini de kabul etmek lazım. Yani son demleriyiz biz. Çok da kötü de bir şey değil. Yani kültürler oluşur, kültürler yok olur. Nereye kadar yaşatabilirsin? Tersine evrilmek lazım. Bence ben bugün Y (bir Müslüman Türk kızı) ile evlenebiliyorsam bu bir evrimdir. Bu da iyi bir şeydir. Hep kendi aranda kalmak evet, o da iyi bir şey ama bir de değişebilmek de lazım. Ama değişirken şunu da göze almak lazım ki yani kaybolacağız. Zaten kayboluyoruz. (...) Yani değiştirebilecek bir şey yok ve Levanten nüfusu azalıyor. Bugün kiliseye gittiğin zaman gerçekten de ben kiliseye gittiğimde üç ya da beş aile tanıyorum, tanımıyorum artık yani gerçekten de. Dolayısıyla yok oluyoruz. Yok oluyorsak bunu kabul etmek lazım. Yani hüznü ama yapacak bir şey yok.” (Raimondo, 42)

Öte yandan Levantenlerin sayısı azaldıkça paradoksal olarak Levantenlere karşı farkındalığın, sempatinin ve tanınırlığın arttığı da görülmektedir. Katılımcılar günümüzde Levanten kelimesinin daha rahat dile getirildiğini, kültürel bir zenginlik olarak görüldüğünü belirtmişlerdir (Lazzaro, 49; Alberto, 60; Raimondo, 42, Jerry, 39). Bu bağlamda müze, sergi gibi unsurları daha rahat dile getirebilmekte ve daha rahat destek toplayabilmektedirler.

SONUÇ

Bu tez çalışmasının amacı gündelik hayat kavramından yola çıkarak Levantenlerin kimliklerini oluşturan etkenlerin ve kimlik sunumlarının analizini yapmaktır. Bu doğrultuda İzmir’de yaşayan Levantenlerin aidiyet bağları, egemen toplumla olan etkileşim süreçleri, kültürel kimliklerini oluşturma ve koruma mekanizmaları, zaman içerisinde kimliklerindeki değişimler gündelik hayat pratikleri çerçevesinde sorgulanmıştır.

Bu çalışma sonucunda Levantenlerin yüzyıllar boyunca toplumsal davranışlarında ve sosyal ilişkilerinde köklü değişimler olduğu görülmüştür. Levantenler içerisindeki toplumsal değişimler, özellikle son birkaç kuşaktır etkileyici bir hızda kendisini göstermektedir. Levantenlerin toplumsal ilişkilerindeki ve karakteristik özelliklerindeki köklü değişimler sonucunda kendilerini ve ötekilerini tanımlama araçlarından biri olan kimliklerini oluşturma süreçlerinin devam eden bir yapıya sahip olduğu ve kimliklerini tekrar tekrar kurguladıkları saptanmıştır. Katılımcılar Müslüman Türklerden söz ederken Türk ya da Müslüman olarak tanımlamışlar, en çok Müslüman kelimesini kullanmışlardır. Bu bağlamda din üzerinden kendilerini ayırttıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu kendilerini de Türk olarak algılamaktadır. İzmir’de yaşayan Levantenlerin sayısındaki azalma, etkileşim içerisinde olunan ve evlenilen kişilerin profilini değiştirmiş, Müslümanlarla daha çok iletişime geçilmesi düşünce ve anlamlandırma sistemlerinde değişikliklere yol açmış ve yaşam tarzlarını değiştirmiştir. Bunun sonucunda kimliklerinde köklü dönüşümler olmuştur. Bu bağlamda Levantenlerdeki toplumsal değişimin temel nedeni; yerel gruplarla iletişim ve etkileşim içerisine girilmesi ile yapılan kültür alışverişi olarak saptanmıştır. Öte yandan çalışmadan elde edilen bulgular, Levanten kültürünün diğer kültürlerle etkileşimi sonucunda devamlı değişim geçirdiğini, İzmir’de sayılarının çok az kalmasına rağmen bu kültürü devam ettirmeye çalıştıklarını açığa çıkarmıştır.

Levantenlerin kültürel kimliklerini oluşturan ve dönüştüren mekanizmaların saptanabilmesi için motif kodlamadan yararlanılmıştır. Çalışma esnasında kullanılan motif kodlar; tabu, dönüşüm, kimlik ve toplumsal ilişkiler temaları altında gruplandırılmıştır. Motif kodların belirlenmesinde S. Thompson’un Halk Edebiyatı

Motif İndeksi: Masallar, Türküler, Mitler, Hayvan Masalları, Orta çağ Aşk Hikâyeleri, Kıssalar, Kısa ve Komik Orta çağ Masalları, Fıkralar ve Yöresel Efsanelerdeki Anlatı Öğelerinin Sınıflandırılması'ndan yararlanılmıştır.

Tabu kavramı ile Levantenlerin bazı davranış kalıpları incelenmiştir. Bunlar tam anlamıyla yasaklanan bir davranış özelliği göstermese de cemaat içinde yapılması hoş karşılanmayan davranış kalıpları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabu temasının altında yer alan unsurlar genellikle önceki kuşak Levantenlerin geleneklerini, göreneklerini, alışkanlıklarını içeren davranış kalıplarını ortaya koysa da kullanılan bazı motifler günümüz Levantenlerinin azınlık kimliklerinden ötürü geliştirdikleri davranış kalıplarını da simgelemektedir. Bu davranış kalıpları kendilerini koruma aracı olarak da değerlendirilebilir. Burada bilginin diğer kuşaklara aktarımını vurgulayabilmek için fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Öte yandan bu unsurlar önceki kuşak Levantenlerin kapalı cemaat özelliklerini de vurgulamaktadır. Dönüşüm kavramını içeren motif kodlamalar ile Levantenlerin zaman içerisinde kimliklerinde meydana gelen değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu motifler aynı zamanda kuşaklar arasındaki farklılıkları da ortaya çıkarmaktadır. Burada sembolik etkileşimci kuramdan yararlanılmıştır. Kimlik teması, Levantenlerin kimliklerine ilişkin özellikleri tanımlarken, toplumsal ilişkiler teması aile ve arkadaşlarla ilişkileri ile bu ilişkiler ve etkileşimler sonucundaki gündelik yaşamlarındaki değişimleri vurgulamaktadır.

Bu çalışmada önceki kuşaklar için Müslümanlarla evlilik hususu tabu olarak değerlendirilmiştir. Levantenlerin yüzyıllarca kapalı cemaat özelliği sergilemeleri ve kendilerini egemen gruptan (Müslüman yerel halktan) farklı konumlandırıp, toplumsal ilişkilerini minimum düzeyde tutmaları kültürel kimliklerini korumalarının ve yüzyıllarca var olmalarının temel nedenleri olmuştur. Bu bağlamda önceki kuşaklarda evlilikler, Hristiyanlar arasında gerçekleşmiş ve Müslümanlarla evliliklere sıcak bakılmamıştır. Çoğunluğu Katoliklerden oluşan İzmir Levantenlerinin arasında sayıca az olsa da Protestan Levantenler de bulunmaktadır. Evlilikler konusunda, mezhepler arasındaki farklılıklar dikkate alınmamış Hristiyan olması yeterli sayılmıştır. Dolayısıyla Rumlar gibi Ortodoks yerel halkla evlilikler normal karşılanmıştır. Tabu olarak değerlendirilen başka bir unsur ise önceki kuşakların, yerleşim yeri olarak kiliselerinin etrafında kümelenmesi ve dağınık bir

şekilde ikamet etmemeleridir. Bu bağlamda mekânsal hareketlilik dar ve sınırlı olmuştur. Levantenler belli ilçelerde, belli alanlarda yoğunlaşmışlar ve birbirlerine yakın oturmayı tercih etmişlerdir. Bu şekilde kendilerini güvende hissetmişler ve kültürlerini sonraki kuşaklara aktararak koruma imkânı elde etmişlerdir. Kapalı grup olma özelliklerini yaz tatillerinde de devam ettirmişlerdir. Önceki kuşaklar, yaz tatillerinde de aynı kışlık yerleşim alanları gibi Çeşme ve Kalabak (Urla) gibi belli yazlık mekânlarda yoğunlaşmışlardır. Bu şekilde yazları da birlikte olmaya devam etmişlerdir. Tabu olarak belirlenen başka bir unsur ise önceki kuşak Levantenlerin yabancı okullarda ya da yurt dışında eğitimlerini almış olma olgusunun dışına çıkmamalarıdır. Bu şekilde Müslüman halk ile minimum düzeyde ilişkiler geliştirilmiş ve cemaat kimliğinin oluşturulması sağlanmıştır. Önceki kuşaklar, kendi cemaatleri içerisinde sosyalleşmişlerdir. Tabunun dışına çıkmama olarak değerlendirilen diğer bir unsur ise önceki kuşakların ağırlıklı olarak Levantenlerle arkadaşlık ilişkileri kurmalarıdır. Kendi aralarında sosyalleşmişlerdir. Bundan ötürü özellikle önceki kuşakların kadınlarının Türkçeleri erkeklere oranla daha bozuk ve aksanlı olmuştur. Son bir unsur da önceki kuşakların Levantenlikle özdeşleştirilen deniz ticareti, ithalat- ihracat gibi meslekleri icra etmeye devam etmeleridir. Önceki kuşaklar için Hristiyanlar arasında gerçekleşen evlilikler, belli yerlerde beraber yaşam, kendi aralarında sosyalleşme, kiliseye bağlılık, yabancı okullara gidilmesi cemaat kimliğinin oluşmasında ve sonraki kuşaklara aktarımında etkili olmuştur. Görüşülen Levantenler, tabu teması altında değerlendirilen bazı unsurların kendi dönemlerinde de geçerli olduğunu belirtmişlerdir. Bu unsurların devamlılığı Levanten kültürünün kazandırılması ile ilgilidir. Örneğin, anaokulu seviyesinde yabancı okullara gitmeye devam etmişlerdir. Çocukluklarında Levantenlerle beraber aynı mahallelerde oturmuşlar, yaz tatillerini aynı mekânlarda beraber geçirmişlerdir. Kendilerini koruma mekanizmaları olarak da bazı davranış kalıpları geliştirmişlerdir. Tez çalışmasında bu tür davranışlar tabu kategorisi altında incelenmiştir. Görünmez olmayı, fazla göze çarpmamayı tercih etmektedirler. Kendilerini övmekten, öne çıkarmaktan kaçınmaktadırlar. Ebeveynler, çocuklarını bazı konularda konuşmamaları konusunda uyarılmışlardır. Bu konular, dini, milli ve siyasi konulardır. Gündelik hayatlarında Levantenler bu konularda yorum yapmaktan kaçınmaktadırlar. Aktivitelerini kilise içerisinde gerçekleştirmekte dini konularda da görünmez olmayı

tercih etmektedirler. Bunların yanı sıra bir savunma mekanizması olarak siyasetten uzak kalmaktadırlar. Aynı şekilde diğer azınlık gruplara yönelik travmatik olaylar hakkında da konuşmamayı prensip olarak benimsemektedirler. Ebeveynlerin yetiştirme şeklinin çocuklarına yönelik korumacı bir yaklaşım olduğu görülmektedir.

Dönüşüm grubundaki motif kodlar ile Levantenlerin gündelik hayatta sundukları kimliklerindeki değişimler tartışılmıştır. Levanten kimliğindeki değişim konuşulan dillerden, eğitim görülen okullara, ikamet edilen yerlerden, sosyalleşme süreçlerine ve etkileşimde bulunulan gruplara kadar her alanla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda sosyal statülerindeki değişimler, Avrupalıdan Levanten'e dönüşüm, Levanten kültürünü oluşturan temel unsurlar, zaman içerisinde yerel halkla etkileşim sonucunda benzerlik kazanılan yönler, Türkiyeli olmak hususları bu grup motifleri altında sorgulanmıştır. Katılımcıların ataları; Avusturya-Macaristan, Malta, İtalya, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinden gelmişlerdir. Geliş nedenleri ve geliş tarihleri geldikleri ülkeye göre değişmektedir. Osmanlı topraklarına daha iyi bir gelecek umudu ile gelmişler ve burada zenginleşmişlerdir. Günümüzde de Levantenler; aralarında her ne kadar ekonomik farklılıklar olsa da İzmir'de ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan üst kategorilerde yer almaktadır. Bu bağlamda sosyal statülerinde bir değişim gerçekleşmiştir ve bundan dolayı kendilerini Osmanlı'nın bir ürünü olarak görmektedirler. Avrupa'nın farklı ülkelerinden gelen Levantenler, zaman içerisinde birbirleriyle ve yerel halkla etkileşim sonucunda kendilerine ait bir ortak kültür oluşturmuşlardır. Tez çalışmasında bu olgu, Avrupalıdan Levanten'e dönüşüm temasıyla "bir kişinin başka ırktan bir kişiye dönüşmesi" ve "başka birinin benzerliğine dönüşüm" motif kodları aracılığı ile tartışılmıştır. Her ne kadar Levantenler ayrı bir ırk ya da etnik grup olarak değerlendirilmemesi de Avrupa'dan gelen bireylerin torunlarının köken ülkelerinin kimliklerinden sıyrılıp Levanten kimliğini benimsemelerinin altında yatan etmenlerin açıklanabilmesi için bu motif kodundan yararlanılmıştır. Avrupalı ataların sonraki nesilleri; her ne kadar köken ülkeleri farklı olsa da kendi aralarında ve yerel Hristiyan gruplarla evlenerek, Yunan ve Müslüman kültürlerinin unsurlarını da kültürlerine entegre ederek Levanten kimliği şemsiyesi altında birleşmişlerdir. Levanten kimliğini oluşturan temel unsurlar; farklı evlilikler sonucunda melez kimliklere sahip olmak, karışık olmak,

Rum kültürünün etkisini taşımak, polygot olmak, yabancı okullarda okumak, hem doğunun hem de batının özelliklerini taşımak olarak sıralanabilir. Dönüşüm motifi aynı zamanda kuşaklar arasındaki farklılıkların betimlenmesini de sağlamıştır.

Önceki kuşaklar, ağırlıklı olarak Rum kültüründen etkilenmişlerdir. Bunun nedeni Rumlarla aynı dine mensup olmalarından ötürü Müslüman Türklere oranla daha yakın ilişkiler kurmuş olmalarıdır. Rum etkisinin dillerine ve yemeklerine sirayet ettiği görülmektedir. Önceki kuşaklar her ne kadar ağırlıklı olarak Rum kültüründen etkilenmiş olsalar da bazı Türk âdetlerini de benimsediklerine şahit olunmuştur. Levanten kimliğinin bir unsuru polyglot olmalarıdır. Farklı milletlerle yapılan evlilikler, Levantenlerin çok dilli olmasını sağlamıştır. Çok dillilik iş hayatlarında da avantajlar sağlamıştır. Bu çok dillilik Levanten dilinin oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Farklı milletlerden evlilikler ayrıca Levanten mutfağının doğuşunu da sağlamıştır. Kültürel etkileşimin en fazla olduğu alanlardan biri mutfak kültürü olmuştur. Levantenler kendilerine ait bir yaşam tarzı oluşturmuşlardır. Sosyalleşme alanları, buluştukları yerler Müslüman Türklere farklılaşmıştır. Önceki kuşaklar yabancı okullarda okumuşlar ve orada Levanten kültürünü almışlardır. Yüzyıllardır burada yaşamaları hem Doğunun hem de Batının kültürüyle harmanlanmalarını sağlamıştır. Avrupalı kültürünü devam ettirmişler ama aynı zamanda Doğunun kültürünü de benimsemişlerdir. Şimdiki kuşaklar kendilerini genellikle Türkiyeli olarak tanımlamaktadırlar. Köken ülkelerindeki vatandaşlara oranla kendilerini Müslüman Türklere daha yakın hissetmektedirler. Bu ülkeye aidiyet bağları kuvvetlidir. Öte yandan Levantenlerin İzmir’de kalıcı bir yer edindikleri görülmektedir. Kendilerini kadim İzmirli olmak üzerinden tanımlamaktadırlar. Katılımcılar, kimliklerinin oluşturulmasını ve kimlik sunumlarını İzmir’deki köklü aile geçmişleri üzerinden kurgulamaktadırlar. O yüzden aile tarihlerine karşı ilgilidirler ve aile tarihlerini doğru bir şekilde öğrenebilmek için araştırmalar yapmaktadırlar. Aile tarihlerinin nesilden nesile aktarılmasına özen göstermektedirler.

Levanten kimliğindeki değişimin devam eden bir süreçtir. Bu bağlamda hayat tarzlarındaki değişimlerle birlikte kültürel kimliklerinde de değişimler meydana gelmektedir. Kültürlerarası etkileşim Levanten kimliğinin dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle Müslüman Türklere sosyal etkileşimin artması ve

evlilikler; kültürel kimliklerindeki dönüşümü hızlandırmıştır. Önceki kuşaklara ait kapalı özelliklerinin kırıldığı görülmektedir. Son kuşaklardaki değişimin saptanabilmesi için “tabunun kırılmasıyla dönüşüm” ve “boyundan zincirlerin çıkarılması ile dönüşüm” motiflerinden yararlanılmıştır. Dönüşümün gönüllü bir dönüşüm olduğu belirtilmelidir. İzmir Levantenlerinin sayısının az kalması bu dönüşümü tetiklemiştir. Önceki kuşaklar Müslüman Türklerle evliliklere sıcak bakmazken, son kuşakların daha çok Müslüman Türklerle evlendikleri saptanmıştır. Müslüman Türklerle evliliklerin normalleştirildiği görülmektedir. Müslüman Türklerle evlilikler iki kültürün de birbirini daha yakından tanınmasını, birlikte sosyalleşmeyi ve etkileşimin artmasını sağlamıştır. İki dine ait bayramlar birlikte kutlanmakta, dini rütüeller birlikte gerçekleştirilmekte, iki tarafın da cenazelerine ve düğünlerine beraber gidilmektedir. Önceki kuşakların Müslüman Türklerle ekonomik ilişkileri kültürel ilişkilerine oranla daha kuvvetliyken; evlilikler ve toplumsal ilişkilerdeki dönüşüm sonucunda kültürel ilişkilerinin de güçlendiği anlaşılmıştır. Günümüzde dönüşümün sağlandığı diğer bir öge ise ikamet edilen yerlerdeki değişimdir. Önceki jenerasyonlar belli semtlerde, kilise etrafında diğer Levantenlere yakın oturmayı tercih ederken; günümüzde İzmir’in farklı yerlerine dağıldıkları gözlenmiştir. Bu bağlamda mekânda hareketlilikte özgürlüğün arttığı saptanmıştır. Şimdiki kuşaklarda yabancı okullara giden Levantenlerin sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Bunun nedenleri iyi eğitim veren Türk okullarının sayısının artmasıyla Türk okullarının da tercih edilmeye başlanması ve özel okullara giriş sınavıdır. Yine de katılımcıların anaokulu döneminde yabancı okulları tercih etmeye devam etmiş oldukları görülmektedir. Son kuşaklarda değişimin görüldüğü başka bir alan ise icra edilen mesleklerdir. Önceki kuşaklar ticaret, deniz taşımacılığı alanında uzmanlaşmışlarken; Levantenlerin günümüzde ata mesleği sayılan ticaret yanında başka meslekleri de icra ettikleri saptanmıştır. Yüzyıllar boyunca Levantenleri birbirlerine asıl birleştiren unsur din olmuştur. Farklı köken ülkelerden gelmeleri, kuşaklar boyunca farklı milletlerden insanlarla evlenmeleri, melez ya da karışık kimliklere sahip olmaları onların bir millet şemsiyesi yerine Hristiyanlık dini altında birleşmelerini sağlamıştır. Bu bağlamda kilise önemli bir yere sahip olmuştur. Kilise, dini ayinlerin ya da dini eğitimin gerçekleştiği yer olmasının ötesinde sosyalleştikleri bir mekân olarak öne çıkmıştır. Günümüzde kilisenin önemi devam etse de

Müslümanlarla evliliklerin fazlalaşması, sosyalleşilebilecek alanların çoğalması sonucunda kiliseye gidişler azalmıştır. Özellikle genç kuşakların kiliseden uzaklaştığı görülmektedir. İzmir içinde dağınık oturmalarının, İzmir Levantenlerinin sayısının ve kiliseye gidişlerin azalmasının, Müslüman Türklerle evliliklerin artmasının, birlikte sosyalleşilen alanların azalmasının, yabancı okullara giden Levanten sayısının azalmasının, kendi cemaatleri ile geçirilen sürenin azalmasının Levanten kimliğinin sonraki kuşaklara aktarılması sürecinde olumsuz etkileri olmuştur. Katılımcılar genç kuşakların Levanten kültürünü yeterince öğrenemediğini, çok dilli olma özelliklerini yitirdiklerini ve giderek Türkleştiklerini belirtmişlerdir. Bu değişimler sonucunda Levantenlerin Müslüman Türklerle benzer yanlarının arttığı öte yandan toplumsal gelişmeler ve modernite kavramı doğrultusunda Müslüman Türklerin de Avrupa kültürüne yaklaştığı ve iki kültürün aralarındaki farkların azaldığı saptanmıştır.

Tez çalışmasında, dönüşüm motifleri grubunda yer alan “zor durumdan kaçmak amacıyla dönüşüm” motifinden de yararlanılmıştır. Bu motifin kullanıldığı yerlerin azınlık kimlikleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocukluk döneminde sosyalleştikleri ortamın Levanten cemaati olması nedeniyle Türkçelerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Ebeveynler, okul çağına gelen çocuklarının Türk okullarında dışlanmasını ve zor durumda kalmalarını önlemek amacıyla çocuklarının Türkçelerinin iyileşmesi adına özel ders aldirmek gibi çabalarda bulunmuşlardır. Ebeveynlerin korumacı yaklaşımları burada etkili olmuştur. Bu motifin diğer bir kullanım alanı ise Müslüman Türklerle karşılıklı etkileşimin Levantenlerin psikolojisi üzerindeki etkileri hususudur. Azınlık olmaları, çoğunlukta olan Müslüman Türklerle uyum içerisinde yaşayabilmeleri için bazı stratejiler üretmelerine neden olmuştur. Türkiye’de azınlık olarak yaşamak problemler karşısında yılmamayı, en küçük şeyde umutsuzluğa düşmemeyi ve pes etmemeyi öğretmiştir. Öte yandan sorun çıkarmaktan, tartışma ortamına girmekten mümkün olduğunca kaçınmaktadırlar. Bu yüzden diplomasi yeteneklerini geliştirmişlerdir. Onlara göre, azınlık olmak başkalarını anlamayı, daha hoşgörülü olmayı, toleranslı davranmayı sağlamakta ve karşılardaki kişiye yönelik empati kurma yeteneğini geliştirmektedir. Bu bağlamda adaptasyon kabiliyetleri artmıştır. Uygulanan uluslaşma politikaları kapsamında diğer azınlık gruplarının başlarına gelenler onların

da bir gün aynı şeyleri yaşayabileceklerine dair bir korku üretmelerine, bu korkuyla beslenmelerine ve korkunun onları dönüştürmesine yol açmıştır.

Levantenler zaman içerisinde kendilerine ait bir kültür oluşturmuşlardır. Avrupa'dan gelmeleri, kimliklerinin oluşturulmasında ve sunumunda önemlidir. Bu durum kendilerini Avrupalı, modern ve medeni insanlar olarak tanımlamalarını sağlamaktadır. Soy ağaçlarında farklı milletlerden ve farklı etnik kökenlerden insanların oldukları görülmektedir. Bu durum kimliklerini “karışık olmak” üzerinden tanımlamalarına neden olmaktadır. Melez kimlikler oluşturmuşlardır. Onları birleştiren milliyetler değil, dindir. Kilise, onlar için en önemli buluşma noktası olmuştur. Kilise, din yanında sosyalleştikleri bir ortamı da temsil etmektedir. Günümüzde, kiliseye gidişlerin azaldığı görülmektedir. Genç kuşaklar, eski nesiller kadar dini ibadetleri yerine getirmemektedir. Çok dilli olmaları, yeni bir dili kolaylıkla öğrenmelerini sağlamaktadır. Bu durum “kısa süre içerisinde yabancı dilde okuma ve yazma öğrenmekle ilgili mucizevi yetenek” motif koduyla açıklanmıştır. Aile büyüklerinin farklı dillerde konuşmaları, küçük yaşlardan itibaren bu dillere aşina büyümelerine ve çok dilli, çok kültürlü olmalarına olanak tanımaktadır. Son kuşaklarda çok az Rumca bilen olduğu saptanmıştır. Her ne kadar Rum kültüründen fazlasıyla etkilenmiş olsalar da ya da Rumlarla evlilikler gerçekleştirse de kendilerini Ortodokslardan ayırtılmaktadırlar. Levantenlerin kimliklerinden kaynaklanan en önemli sorunun isimlerinin yabancı olmasından doğduğu anlaşılmıştır. Kimlikleri ile ilgili bu durumu belirtmek için “Demanslıların kafalarını tıraş etmek gelenekseldir. Böylelikle fark edilirler” motif kodundan yararlanılmıştır. Yabancı isimler, Levantenlerin yabancı olarak damgalanmasında en önemli nedendir. Yabancı isimleri saklamak imkânsızdır.

Levantenlerin toplumsal ilişkileri iki alt motif grubu çerçevesinde incelenmiştir. İlk motif alt grubu ebeveynlerin ve katılımcıların toplumsal ilişkilerini betimleyen “yeminli kardeşler”, “dostluk işleri”, “arkadaşlar çocuklarının da arkadaş olmasını ister”, “arkadaşlar sadece eşitler arasında mümkündür” motif kodları ile incelenmiştir. İkinci alt grup ise ebeveynler ve çocuklarının ilişkisini tanımlayan motif kodlarıdır. Levantenlerin sosyalleşme süreçlerine ve toplumsal ilişkilerine bakıldığında ebeveynlerin ağırlıklı olarak Levantenlerle arkadaşlık ilişkileri kurdukları görülmektedir. Yabancı okullarda beraber okumaları, birbirlerine yakın

yerlerde oturmaları, kiliseyi sosyalleşme mekânı olarak görmeleri ve kapalı grup özellikleri göstermeleri Levantenlerle daha çok arkadaş olmalarını sağlamıştır. Müslümanlarla çok iletişiminin olmaması özellikle kadınların Türkçelerinin erkeklere oranla daha bozuk olmasına yol açmıştır. Kendi cemaatleriyle kurulan arkadaşlık ilişkileri kendilerini daha rahat ifade etmelerini ve kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamıştır. Katılımcılarda çocukluk dönemlerinde ilk olarak kendi cemaatleri içerisinde ve genellikle ebeveynlerinin çocukları ile arkadaşlık ilişkileri geliştirmişlerdir. Katılımcılar, Müslüman Türklerle daha çok okul yıllarında samimiyet kurduklarını belirtmişlerdir. Bu dönemde katılımcıların arkadaşlık ilişkileri iki grup altında toplanmaktadır. Müslüman Türklerle okul içerisinde sosyalleşirken; Levantenlerle hafta sonları kilise etkinlikleri sırasında sosyalleşmekte ve kalıcı arkadaşlıklar elde etmektedirler.

Sonraki kuşaklar, Levanten sayısının azalması, İzmir’de dağınık oturulmaya başlanması, Türk okullarına da gidilmesi, Müslümanlarla yapılan evlilikler sonucunda Levantenlerden çok Müslümanlarla arkadaşlık etmeye başlamışlardır. Bu durum da çok dilli özelliklerini kaybetmelerine, Türkçenin gündelik hayatlarında ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Levanten kültürünün genç kuşaklara aktarımında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Genç kuşakların gittikçe Levanten kültüründen uzaklaştığı, Türkleştiği saptanmıştır. Levantenler, Müslüman Türklerle arkadaşlık ilişkilerini geliştirseler de arkadaşlarını ve eşlerini; modern, laik ve kültürlü kişilerden seçtikleri tespit edilmiştir. Dindar, Sofu Müslümanlarla anlaşamayacaklarını ve arkadaş olamayacaklarını düşünmektedirler.

Ebeveynlerin, çocuklarını kültürlü, eğitilmiş ve iyi birer birey olmak üzere yetiştirmeye çalıştıkları ve çocuklarıyla ilgilendikleri saptanmıştır. Çocuklarını, azınlık olarak ileriki yaşamlarına hazırlamaya çalışmaktadırlar. Çocuklarının dışlanmasını önlemeye ve onları korumaya yönelik tutumlar benimsemektedirler. Çocuklarına tartışmalardan uzak kalmayı, din, milliyet gibi konularda konuşmamalarını öğütlemektedirler. İlkokul çağına gelen çocuklarının Türkçelerinin pekiştirilmesine yönelik özel dersler aldırılmaktadır. Bu tür davranışlar çocuklarının dışlanmasına ve çocuğu korumaya yönelik çabalar olarak değerlendirilmiştir. Levantenlerin azınlık kimliklerinden dolayı görünmez olmaya çalıştıkları ve ötekilere daha hoşgörülü yaklaştıkları görülmüştür.

Levantenler yüzyıllardır burada bulunmalarından ve yerel halkla kaynaşmalarından ötürü kendilerini bu topraklara ait hissetmektedirler. Kendi ülkeleri ile çok fazla bağları kalmamıştır. Bazılarının köken ülkeye ait vatandaşlığı bile bulunmamaktadır. Köken ülkeye ait vatandaşlık bulunsa bile o dili bilmeyen Levantenler de bulunmaktadır. Kendilerini Türkiye'ye ait hissetmektedirler. Onların en çok hayal kırıklığına uğratan şey, bu ülkenin vatandaşı olarak kabul edilmemeleri, yabancı olarak görülmeleridir. Askerlik yapmış olsalar da, vergilerini verseler de, bu ülke için çalışmış olsalar da isimlerinin yabancı olması, farklı köken ülkelerden gelmeleri, dinlerinin farklı olması onların yabancı olarak görülmelerini, onlara şüphe ile bakılmalarına neden olabilmektedir. Okulda, iş yerinde, askerlikte nadir de olsa ayrımcı tutumlara rastlayabilmektedirler. Öte yandan Levanteler hem kendi köken ülkeleri tarafından hem de Türkler tarafından yabancı olarak damgalanabildiklerini belirtmektedirler. Onlarda hayal kırıklığı yaratan diğer bir olgu, sayılarının gittikçe azalması, âdetlerinin, gelenek ve göreneklerinin yavaş yavaş yitiriliyor olması ve genç kuşaklara bu kültürün aktarılması noktasında ortaya çıkmaktadır. Eski bayramlara nostaljik bir bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar. Sayılarının çokluğu, kalabalık ailelerin bir araya gelmesi, dini ritüellerin yerine getirilmesi nostaljik olarak hatırlanmaktadır. Türkiye'de azınlık kavramı din üzerinden temellendirilmiştir. Lozan anlaşmasına göre Müslümanlar dışındakiler, azınlık olarak görülmüştür. Bu bağlamda Hristiyan olmaları Levanten olmaları, isimlerinin Avrupa kökenli olması onların yabancı olarak damgalanmalarına yol açabilmektedir. Rum, Ermeni ve Musevilere uygulanan bazı politikalar sonucunda yaşanan travmatik olaylar özellikle önceki kuşak Levantenleri de etkilemiş, bu ülkeden kovulabilme düşüncesi onları rahatsız etmiş ve genç kuşaklarını bu korku temelinde yetiştirebildikleri anlaşılmıştır. Diğer bir hayal kırıklıkları gelecekle ilgili endişelerde ortaya çıkmaktadır. Genç nesillerin yeterince Levanten kültürünü almadıklarını, Levantenlerden uzaklaştıklarını gelecekte Levanten diye bir şeyin kalmayacağını düşünmektedirler. Çalışmada farklı yaş grupları için farklı gerçekliklerin olduğu görülmektedir.

Levantenlerin birçok küçük topluluğun oluşturduğu mekanik bir bütünlükten oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu küçük topluluklar özellikle önceki kuşaklarda daha belirgindir. Levantenler; Fransız, İngiliz, İtalyan, vs. gibi farklı

köken ülkelerden gelen kişilerin oluşturduğu küçük toplulukların bütünüdür. Aynı şekilde ilçeler bazında da farklı küçük topluluklar da geçmiş zamanlarda söz konusuken günümüzde sayılarının çok azalmış olması Levantenleri daha birlik ve beraberlik içerisinde gözükmelerini sağlamıştır. Yine de ekonomik olarak aralarında farklar bulunmaktadır.

İzmir’de yaşayan Levantenler; kendilerini İzmir’e ve Türkiye’ye ait görmekte bu ülkeyi kendi vatanları olarak benimsemektedir. Katılımcıların çoğu Levanten kimliğinin yanında Türk ya da Türkiyeli kimliğine de vurgu yapmıştır. Çoğu Levanten’in köken ülkelerine karşı herhangi bir yakınlık hissetmediği aralarında sadece sembolik bir bağın kaldığı tespit edilmiştir. Öte yandan köken ülke vatandaşlığını koruyan, Türk vatandaşlığını almamış Levantenlerin Levantenlik konusunda daha milliyetçi hareket ettikleri görülmüştür.

Levantenlerin kamusal alanda davranışları incelendiğinde genç kuşaklar ile aralarında bir farkın olacağı açıktır. Alfa kuşağı Levantenlerin İzmir’de sayısının çok az olması daha çok Müslüman Türklerle iletişime geçmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla Goffman’ın sahne önü, sahne arkası kavramları çerçevesinde düşünüldüğünde alfa kuşağı Levantenlerinin Türkler yanında onlardan farklı davranışlar sergilemediği ortaya çıkacaktır. Çünkü bu kuşak daha fazla Türkleşmiş bir kuşak olduğu düşünülebilir.

Levantenlerin kültürlerini korumaları noktasında gerçekleştirilen görüşmeler baz alınarak bazı öneriler geliştirilebilir. İzmir’de faaliyet gösteren Alman Kültür, Fransız Kültür ve İtalyan Kültür gibi oluşumların İzmir Levantenleri konusunda daha birleştirici ve İzmir halkına Levantenleri tanıtıcı bir rol üstlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu oluşumlar Levantenler ve yerel halk arasında bir köprü vazifesi görebilir. Aynı şekilde Levanten Derneği de bu oluşumlarla iş birliği içerisinde koordineli çalışabilir. Levanten kültürünün kaybolmaması adına İzmir ve İstanbul Levantenlerinin beraber ortak çalışmalar yürütmelerinin faydalı olacağı düşünülebilir. İki şehrin Levantenlerinin de Levanten dernekleri bulunmaktadır. Bu derneklerin iletişime geçmesi, beraber etkinlikler düzenlemesi ve ortak kültürel mirası kayıt altına alması gittikçe azalan genç Levanten nesle ve geleceğe bu kültürün aktarılmasında etkili bir yol olabilir.

KAYNAKÇA

- Acıpinar, M. (2016). Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa Akdeniz’de Diploması, Ticaret ve Korsanlık 1453-1599, Türk Tarih Kurumu, Ankara, ss. 492.
- Aktar, A. (2010). Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları, İletişim Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, ss.244.
- Aktaş, G. (2015) Türkiye’de Aile Sosyolojisi Çalışmalarına Genel Bir Bakış, Journal of Sociological Studies / Sosyoloji Konferansları, No: 52 (2) / 419-441, DOI: 10.18368/IU/sk.53365, <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=bf40c605-24ca-41d5-91db-6d18e77ec5b4%40sdc-v-sessmgr02>, Erişim Tarihi: 11.03.2021
- Alkan, M., Ö. (2014) Osmanlı’da Sayfiyenin İcadı, Sayfiye Hafiflik Hayali İçinde, Derleyen Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 15-44, ss. 304.
- Alpman, P., S. (2018). Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21 (2) , 1-28 . DOI: 10.18490/sosars.475804, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/562801>, Erişim Tarihi:05.06.2021.
- Anderson, B. (2020). Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, MetisYayınları, İstanbul, (Yenilenmiş ve Genişletilmiş Basım), ss.267.
- Ankara Ticaret Odası. (2004). Dünden Bugüne: Kapitülasyonlar, Ato Yayınları, Ankara, ss.133.
- Asal, R., R. (2012). İşte Bizim Gül Sokak, Heyamola Yayınları, İzmirim 30, İstanbul, ss.197
- Ataseven, F. B., Araboğlu, A. (2015). İki Ayrı Dilde İki Aynı/ Ayrı Otobiyografik Yapıt Üzerine Etnometodoloji-Çevrebilim Odaklı Bir İnceleme, *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies* 2015.3 (October), s.78-89) file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2015-3-4—bilir-ataseven--f--araboglu--a--iki-ayri-dilde-iki-ayni--ayri-otobiyografik-yapit-uzerine-etnometodoloji-ceviribilim-odakli-bir-inceleme--an-ethnomethodology-translation-oriented-analysis-on-two-same%20(1).pdf, (Erişim Tarihi: 12.05.2021).
- Aubin-Des Roches, C. (2006). Retrouver la Ville à la Campagne: La Villégiature à Montréal au tournant du XX e Siècle, *Urban History Review*; Toronto Vol. 34, Iss. 2, (Spring): 17-29,57. <https://search.proquest.com/docview/216520708/fulltextPDF/4D5B0FD2EDB64BFAPQ/1?accountid=141837>, Erişim Tarihi: 25.11.2020.
- Aydın, M. (2008). Bulgarlar ve Ermeniler Arasında Amerikan Misyonerleri, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, ss.352.

- Aydoğdu, H. (2018). Fenomenoloji ve Bilimler, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 2, ISSN: 1304-4990, Sayfa Aralığı: 1291-1322, https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH4LCiFi5c9Z-2gSG8eqwWwipovjzFTNo-Kzd_-vN7v28Sjyv8u0Fw6zx1PyOkegtYtL-gMxSjAcnA0RTFm6unsTxLB1XwT0Q0PJOO rNZNDwslEz0u56EivUezR3_d3zDGv4vV8I1R04wKzcn1ftmLTqewj_hFVk-VYPIInlPJRTeHnUAgdtB9aZLCwH8V-7sZA=&contentType=application/pdf, (Erişim Tarihi: 08.05.2021)
- Aydoğmuş, Ö. (2020). Türkiye’de çocukluk sosyolojisi. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31), 4469-4492. DOI: 10.26466/opus.727041, Erişim Tarihi: 05.06.2021.
- Balkız, B., Öğütle, V., S. (2012) Peter L. Berger ve Thomas Luckmann’ın “Gerçekliğin Sosyal İnşası” Teorisi ve Eleştirisi, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 27: 33-49, ISSN: 1300-5642, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/593790>, Erişim Tarihi: 03.06.2021.
- Baltazzi, A. (2006). Levantenler ve Levantizm, Avrupalı mı Levanten mi? Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 51-54
- Bennett, A. (2013). Kültür ve Gündelik Hayat, Ankara, ss.318.
- Berber, E. (1997). Sancılı Yıllar: 1918: 1922, Ayraç Yayınları, Ankara.
- Berg, B., L., Lune, H. (2015) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Eğitim Yayınevi, Konya, Çeviri Editörü: Hasan Aydın, ss.448.
- Berger P., L., Luckmann, T. (2008). Gerçekliğin Sosyal İnşası Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi, ss. 299.
- Berger P., L., Luckmann, T. (2015) Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi Modern İnsanın Yönelimi, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 96.
- Berger, P., L. (2017). Sosyolojiye Çağrı Hümanist Bir Perspektif, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 230.
- Berger, P., L., Berger, B., Kellner, H. (2000). Modernleşme ve Bilinç, Pınar Yayınları, İstanbul, ss.264.
- Beyaztürk, D., Anlıak Ş., Dinçer Ç., (2007). Çocuklukta Akran İlişikleri ve Arkadaşlık, *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, pp, 13-26 / 2007, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=20240dc5-09fb-423c-b67b-58b6de850492%40sessionmgr101>, Erişim Tarihi: 01.12.2020.

- Biçer, S. (2014). Çevre Haberlerinin Yapısal Analizi ve Okuyucu Farkındalığı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Birsel, H. (2011). Lozan'dan AB Sürecine Türkiye'nin Azınlık Politikaları, Irklardan Etnisiteye, Etnisiteden Azınlıklara, Azınlıklardan Ulusal Kimliklere, IQ Kültür Sanat yayıncılık, İstanbul, ss.464
- Bourdieu, P. (2015a). Ayrım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, Hebetik Yayınları, Ankara, ss. 788.
- Bourdieu, P. (2015b). Eril Tahakküm, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss. 159.
- Bourdieu, P. (2015c). Bilimin Toplumsal Kullanımları Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin, Heretik Yayınları, Ankara, ss.134.
- Bourdieu, P. (2016). Seçilmiş Metinler, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 282.
- Bourdieu, P., Passeron, J., C. (2015). Vârisler Öğrenciler ve Kültür, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 180.
- Böke, P. (2006). İzmir “Felaketin”ne Dair, Avrupalı mı Levanten mi?, Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayınları, İstanbul, 141-150.
- Busquet, G. (2017). L'espace politique chez Henri Lefebvre: l'idéologie et l'utopie. Justice spatiale - Spatial justice, Université Paris Ouest Nanterre La Défense, UMR LAVUE 7218, Laboratoire Mosaiques, 2012, Utopies et justice spatiale, 5, <http://www.jssj.org/article/lespace-politique-chez-henri-lefebvre/ideologie-et-lutopie/>. ffhalshs-01518765f, Erişim Tarihi: 08.06.2021.
- Büyükokutan, A. (2012). Geleneksel Altın Gümlerine Halkbilimsel Bir Yaklaşım: Muğla Örneği”, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (14) ss.117-133, <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/62779/makaleler/4/14/arastirmax-geleneksel-altin-gunlerine-halkbilimsel-bir-yaklasim-mugla-ornegi.pdf>, Erişim Tarihi: 18.01.2021.
- Certeau, M., D. (2009). Gündelik Hayatın Keşfi- 1 Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, Dost Yayınları, Ankara, ss. 332
- Certeau, M., D., Giard, L., Mayol, P. (2009). Gündelik Hayatın Keşfi-II Konut, Mutfak İşleri, Dost Kitabevi, Ankara, ss.304.
- Cevizli, A. (1999). Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul, Üçüncü Basım, ss.975, https://www.academia.edu/28437409/FELSEFE_SO_ZLU_G_U_AHMET_CEVI_ZCI_, Erişim Tarihi: 11.05.2021.

- Çarpar, M., C. (2020). Sosyolojide İki Niteliksel Desen: Fenomenolojik ve Etnografik Araştırma, *The Journal of Social Science*, DOI: 10.305.20/tjsosci.750923, yıl:4, Cilt:4, sayı:8, s.689-704.
- Çayır, C. (2008). Türkiye’de Din Değiştirip Hristiyanlığa Geçişin Psiko-sosyal Etkenleri, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Bursa, ss.290
- Çelik, D. Y. (2010). Milli Folklor, Yıl: 22, Sayı: 86, ss. 127-139, <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=86&Sayfa=124> , Erişim Tarihi: 22.11.2020.
- Çetin, A. (2018). Yakup Kadri’nin Kiralık Konak romanında “gündelik hayat”ın izleri üzerine bir değerlendirme. *Türkoloji Dergisi*, 22 (1) , 1-21. DOI: 10.1501/Trkol_0000000290, erişim tarihi: 05.06.2021 silinebilir
- Dagenais, M. (2005). Fuir la ville: villégiature et villégiateurs dans la région de Montréal, 1890-1940. *Revue d'histoire de l'Amérique française*, 58 (3), 315–345. <https://doi.org/10.7202/011624ar> (Erişim tarihi: 25.11.2020). <https://www.erudit.org/en/journals/haf/2005-v58-n3-haf960/011624ar.pdf>.
- Debord, G. (2016). Gösteri Toplumu ve Yorumlar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss.236.
- Dedeoğlu, A., Ö. (2002). Tüketici Davranışları Alanında Kalitatif Araştırmaların Önemi ve Multidisipliner Yaklaşımlar, *D.E.Ü.İ.İ.B.F Dergisi*, Cilt: 17 Sayı: 2, s.75-92.
- Demir, K. (2002). Türkiye’deki Resmi ve Özel Lise Öğretmenlerinin İzlenim Yönetimi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı (Eğitim Yönetimi ve Teftiş Programı Doktora tezi
- Demiray, U. (1987). Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Basımevi, Eskişehir, ss.149.
- Deri, M. (2009) Türkiye’de Azınlıklar ve Azınlık Okulları, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, ss.288.
- Doğan, B., Oral, S. (2020). Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak, *Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, Yıl: 2, s.39- 50.
- Dolunay Şenol, D. Sembolik Etkileşim, Net Kitaplık, Ankara, ss.,
- Eldem, E. (2006). “Levanten” Kelimesi Üzerine, Avrupalı mı Levanten mi? Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 11-22.

- Eldem, E., Goffmann D., Masters, B. (2012) Doğu ile Batı Arasında Osmanlı Kenti Halep, İzmir ve İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, ss.159.
- Erbaş, H. (1992). Sosyolojide fenomenoloji. Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Bölümü Dergisi, 14, 159 – 166.
- Ercan, Y. (2006). Türkiye’de Azınlık Sorununun Kökeni (Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Gayrimüslimler), Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:20, ss. 01-15
- Ergenç, İ. (1993). Yurtdışındaki Türk Çocuklarının Anadili Sorunu, Dilbilim Araştırması Dergisi, 61-70, <http://dad.boun.edu.tr/en/download/article-file/273322> Erişim Tarihi: 06.12.2020.
- Esgin, A. (2008). Antony Giddens Sosyolojisi, Anı Yayınları, Ankara, ss.578
- Gardiner, M. (2016). Gündelik Hayat Eleştirileri, Ankara, ss.311.
- Gaussot, L. (2002). Le jeu de l’enfant et la construction sociale de la réalité dans Spirale/ 4 (no: 24), Pages 39-51, <https://www.cairn.info/revue-spirale-2002-4-page-39.htm>, Erişim Tarihi: 05.06.2021
- Giddens, A. (1999). Toplumun Kuruluşu, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, ss.478.
- Giddens, A. (2005). Sosyoloji, Ayraç Yayınları, Ankara, ss.704.
- Giddens, A. (2010). Modernliğin Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss. 168.
- Giddens, A. (2013) Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları, Sentez Yayıncılık, Ankara, Çeviri: Ümit Tatlıcan- Bekir Balkız, ss.207.
- Giddens, A. (2014). Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori, dördüncü basım, Metis yayınları, İstanbul, ss.276
- Giddens, A. (2018). Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş, Siyasal Kitapevi, Ankara, çeviren: Ülgen Yıldız Battal, 7. Baskı, ss. 160
- Giddens, A., Pierson, C. (2001) Anthony Giddens’la Söyleşiler Modernliği Anlamlandırmak, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.250.
- Giddens, A., Sutton, P., W. (2014). Sosyolojide Temel Kavramlar, Phoenix Yayınları, Ankara, çeviren: Ali Esgin, ss.414.
- Goffman, E. (2014). Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 208.
- Goffman, E. (2017). Etkileşim Ritüelleri Yüz Yüze Davranış Üzerine Denemeler, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 302.

- Goffman, E. (2018a). Toplum İçinde Davranmak Etkileşimlerin Sosyal Düzenine Dair Açıklamalar, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 272.
- Goffman, E. (2018b). Karşılaşmalar Etkileşim Sosyolojisinde İki Çalışma, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 164.
- Goffman, E. (2019). Kamusal Alanda İlişkiler Toplu Yaşamın Mikro İncelemeleri, Heretik Yayınları, Ankara, ss. 451.
- Gounaris, B., C. (1994). Selanik, Doğu Akdeniz’de Liman Kentleri (1800-1914), 1994, Editörler: Çağlar Keyder, Y. Eyüp Özveren, Donald Quataert, Tarih Vakfı Yayınları, ss.ss.103-120.
- Görgülü, T. (2012). Türkiye’de “Modernleşme” ve Çok Katlı Konutlar, Modernite ve Mimari, Esenler Belediyesi Esenler Şehir Düşünce Merkezi Yayınları, ISBN: 978-605-86087-0-2, İstanbul, ss.94-117.
- Güçlü, A., Çakır, H. (2020). Süryaniliğin Kadınların Aile Yaşamına Kültürel Yansıması: Midyat Örneği, *Fe Dergi* 12, no: 2, 103-115.
- Gül, H., Oktay, E. (2009). Türkiye ve Dünya’da Kadınların Çalışma Hayatında Yaşadıkları Cam Tavan Algıları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 9 (18), 421-436. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28417/302564>.
- Gündüz, M., Yıldız, C. (2008). Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk, Elektronik Sosyal Bilim Dergisi, Yaz-2008 C.7 S.25 (123-138) ISSN:1304-0278 S, s.123-138.
- Güneş, H. (2012). Almanya’da Kutlanan Dini Bayramlar ve Halk Arasında Halen Sürdürülen Gelenekler. *Social Sciences*, 7 (2), 183-205. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsasocial/issue/20095/213641>, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/187081>
- Güngör, E., (2017). 1950’ler Türkiye’sinde Modernleşme ve Gündelik Hayat Değişimlerine Sinema Üzerinden Bakmak: İstanbul Geceleri Filmi, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, Cilt 2, Sayı 3, 94-112.
- Gürsoy, M. (1983). Bizim İzmirimiz, Metis yayıncılık, İzmir
- Handjeri, A. (1841), Dictionnaire Français-Arabe-Persan et Turc, Université Impériale, 2. Cilt, Moskova, ss.659
- Hayta, Y. (2016). Bireylerin Kent Seçimlerini Etkileyen Faktörler İzmir Örneği Üzerinden Bir İnceleme, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 8, Sayfa:2564-2589, (<http://www.itobiad.com/en/download/article-file/263578>).

- Husserl, E. (1966). *Méditations Cartésiennes Introduction à la Phénoménologie*, Almandan Fransızcaya çeviren Gabrielle Peiffer ve Emmanuel Levinas, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, ss. 136, https://kupdf.net/download/edmund-husserl-meditations-cartesiennes_58cbdd5fdc0d608a29c34659_pdf, Erişim Tarihi: 08.05.2021.
- İlhan, C. (2011). Özgün Bir Şehir Gâvur İzmir'den Türk İzmir'e Ayrıca:"Karşıyaka Çocuğu" -Anılar, İzlenimler-, Eser Yayınları, İstanbul, ss.256.
- İngiliz Konsolosluk Raporlarına Göre İzmir Ticareti (1864-1914), (1998). İzmir Ticaret Odası, yayın no: 5, İzmir, ss.323.
- Jenkins, R. (2016). *Bir Kavramın Anatomisi Sosyal Kimlik*, Everest Yayınları, İstanbul, ss. 280
- Kaplan, M., Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu, *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, (1), 23-37. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/habitus/issue/56842/768070>, Erişim Tarihi: 09.06.2021.
- Kara, M. (2019). Sayfiye Yerleşimlerinin Oluşumu ve İkincil Konut Stoklarına Dönüşümü. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2019 (2) , 95-105. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/dumad/issue/51184/489152> (Erişim Tarihi: 25.11.2020).
- Karagöz, E. (2019). "Motif-Index of Folk-Literature" Kullanımı ve Karşılaşılan Bazı Sorunlara Çözüm Önerileri, *Milli Folklor*, Yıl: 31, Sayı: 124, s. 75-90.
- Kasaba, R. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Ekonomisi On Dokuzuncu Yüzyıl*, Belge Yayınları, İstanbul, ss.148.
- Kasaba, R. (1994). *İzmir, içinde Doğu Akdeniz'de Liman Kentleri (1800-1914)*, 1994, Editörler: Çağlar Keyder, Y. Eyüp Özveren, Donald Quataert, Tarih Vakfı Yayınları, ss.ss.1-22.
- Kayıcı, H. (2018). 19. Yüzyıl Sonlarında Edirne Sancağı'nda Ticaret ve Sanayi, ss.309-354, *Osmanlı Dönemi Balkan Ekonomisi*, 2018, editörler: Prof. Dr. Zafer Gölen, Prof. Dr. Birol Çetin, Doç. Dr. Abidin Temizer, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, ss. 471.
- Kaymak, Ö. (2017) *İstanbul'da Az(ınlık) olmak: Gündelik Hayatta Rumlar, Yahudiler, Ermeniler*, Libra Yayıncılık, İstanbul, ss.408.
- Kılbaş, Ş. (1994). *Gençlik ve Boşzamanı Değerlendirme*, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana, ss.216
- Kılıç, M. (2015). Dramaturjik Teori Ekseninde Spor, *SAD Sosyoloji Araştırma Dergisi*, Cilt 18 Sayı 1, s. 126-152.

- Kılıç, N., S. (2012). Toplumsal İlişkiler Alanı Olarak Sanal Âlem Üzerine Schutzcu Bir Çözümleme, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Volume: 14, Issue 1, s. 139-150, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/53292>, Cilt: 13, Sayı: 4, Sayfa: 139-150, ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911, (Erişim Tarihi: 09.05.2021).
- Kılınç, D. (2013). Azınlık Hakları, Yetkin Yayınları, Ankara, ss.388.
- Kıray, M. (1998). Örgütlenmeyen Kent: İzmir bağlam yayınları
- Kocakaplan, S., Ç. (2017). 18. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi ve Gümrüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, ss.318.
- Koç, M. (2017). Dramaturjik Teori Çerçevesinde Sosyal Medyada Engelli Bireylerin Benlik Sunumu, *Selçuk İletişim*, 10 (1): s.262-281.
- Kolay, A. (2019). Anadolu'da İşletmeye Açılan İlk Demiryolu İzmir-Kasaba Hattı ve Uzantıları (1863-1897), Türk Tarih Kurumu, Ankara, ss.287.
- Krais, B. (1999). Autour du Livre de Pierre Bourdieu la Domination Masculine, la Découverte, "Travail, genre et sociétés, 1999/1 No: 1, pages 214-221, ISSN 1294-6303, ISBN 2738478379, <https://www.cairn.info/revue-travail-genre-et-societes-1999-1-page-214.htm>, Erişim Tarihi: 09.06.2021.
- Kurtar, S. (2013) Bir Şehir Filozofu Olarak Henri Lefebvre ve Gündelik Yaşam Sanatı, *İdealkent*, Sayı: 10, ss.200-2019, ISSN: 1307-9905, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/461620>, Erişim Tarihi: 05.06.2021.
- Kurtoğlu, R. (2012). Türkiye Ekonomisi (1838-2010) Mali Bağımlılık- Büyüme-Krizler ve Siyasi Sonuçları, Zihniyet- Borç- Büyüme- İstihdam, 1838-1914 Dönemi ile 1980 Sonrası Benzerlikleri, Sinemis Yayınları, Ankara, ss.871.
- Kurubaş, E. (2004). Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı, Asil Yayıncılık, Ankara, ss.315.
- Lafı, E. (2016). Kordon İtalyan Kız Okulu (1906-1945), *Güzel Sanat*, Ekim, s..22-30.
- Lefebvre, H. (2015a). Gündelik Hayatın Eleştirisi I, Sel Yayıncılık, İstanbul, ss.271.
- Lefebvre, H. (2015b). Gündelik Hayatın Eleştirisi II, İstanbul, ss. 387.
- Lefebvre, H. (2015c). Gündelik Hayatın Eleştirisi III, İstanbul, ss.183.
- Lefebvre, H. (2016). Modern Dünyada Gündelik Hayat, Metis Yayınları, İstanbul, ss. 220.

- Mangır M., Aktaş, Y. (1992). Gecekondu Gençliğinde Boş Zaman Etkinlikleri, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1268, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:702* Ankara, ss.95.
- Mansel, P. (2017). Halep Suriye'nin Muhteşem Tüccar Şehrinin Yükselişi ve Düşüşü, Everest Yayınları, İstanbul, ss.351.
- Mantran, R. (1995). XVI_XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu, İmge Kitapevi Yayınları, çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, ss. 234.
- McClintock, (1993). Family Feuds: Gender, Nationalism and the Family, Source: Feminist Review, Summer, 1993, No. 44, Nationalisms and National Identities (Summer) pp. 61-80, Published by: Sage Publications, Ltd. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/1395196>, Erişim Tarihi: 11.03.2021.
- Medin, B. (2014). Duvara Karşı ve Zenne Filmlerine Dramaturjik Bir Yaklaşım, *Selçuk İletişim*, 8 (3), s.228-246.
- Morva, O. (2017). Chicago Sosyoloji Okulu'nun Etnografik Mirasını Yeniden Okumak: Dijital Etnografi Çağında Sembolik Etkileşimcilik, *Hacette Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(1): 135-154 ISSN: 2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2017.1.135154>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.
- Nebioğlu, O. (1986) Bir İmparatorluğun Çöküşü ve kapitülasyonlar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, ss. 80.
- Oban, R., Ç. (2007). Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, ISSN 1300-5766 Sayı: 22 Güz, s.337-356.
- Okçay, H. (2013). İzmir Yahudi Cemaati Kadın Kimliği “Beşyüz Yıllık Komşularımız”, Phoenix Yayınevi, Ankara
- Okutan, M., Ç. (2009). Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları, İkinci Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.377.
- Ortaylı, İ. (2006). Levantenler, Avrupalı mı Levanten mi?, Yayıma Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 23-28
- Öğün, S., S. (1997). Politik Kültür Yazıları Süreçler, Kişiler, İz Yayıncılık, Bursa, Asa Kitabevi, ss.374
- Öğün, S., S. (2006). Gündelik Hayatın Kültürel Yansımaları, Alfa Aktüel, Bursa, ss.227.
- Öktem, Ü. (2005) Fenomenoloji ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 45; I (2005) ss27-55, <http://dctfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dctf/article/view/1126/1036>, (Erişim Tarihi: 07.05.2021).

- Ördem, Ö. A. (2020). Türkiye’de Çocukluk Sosyolojisi, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, ISSN: 2528-9527, E-ISSN: 2528-9535, Yıl: 10, Cilt:16, Sayı:31 Kasım, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1071618>, Erişim Tarihi: 05.06.2021.
- Özakbaş, D. (2015). İstanbul Konut Mimarisinin 1923-1940 Yılları Arasındaki Gelişim Süreci, The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2964> Number: 40, winter, p. 283-309, (Erişim Tarihi: 16.09.2020)
- Özkurt, C. (2019). Toplumsallık, Anlam ve Bir Sosyal İnşa Olarak İnsan. Kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 18 (1) , 154-171. DOI: 10.20981/kaygi.529822, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/653633>, Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- Özmen, Z. (2019). Bir Modern Zaman Klasiği: Gündelik(çi) Hayat. KARE , (6) , 1-15. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kare/issue/50285/625974>, Erişim Tarihi: 05.06.2021.
- Özsöz, C. (2007). Harold Garfinkel ve Etnometodoloji, *Sosyoloji Notları*, Sayı: 1, s.4-8, https://www.academia.edu/34010402/Harold_Garfinkel_ve_Etnometodoloji, Erişim Tarihi: 12.05.2021.
- Özveren, Y. E., (1994). Beyrut, ss. 75-102, içinde, Doğu Akdeniz’de Liman Kentleri (1800-1914), Editörler: Çağlar Keyder, Y. Eyüp Özveren, Donald Quataert, Tarih Vakfı Yayınları.
- Peker, M. (2015). Sahil Kasabasından Büyükşehir Evrimleşme Sürecinde İzmir’e Göç, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, ss.288.
- Pınar, İ. (2006). Levant, Levanten ve Levantenlik ya da Öteki’ni Tanımlama Bağlamında Kavramların Yeniden Üretimi, Avrupalı mı Levanten mi? Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayınları, İstanbul, 33-38.
- Qribi, A. (2010). Socialisation et Identité. L’apport de Berger et Luckmann à travers “la Construction Sociale de la Réalité, dans Bulletin de Psychologie 2010/2 (No: 506), Pages 133-139, <https://www.cairn.info/revue-bulletin-de-psychologie-2010-2-page-133.htm>, Erişim Tarihi: 05.06.2021.
- Raczynski, E. (2019). Türkiye Seyahati Günlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarihi Yüksek Kurumu Yayınları, IV/A-2-2.5. Dizi- Sayı: 13, Çeviren: Sabire Arık, ss.276.

- Revol, C. (2012). Le succèd de Lefebvre dans les urban studies anglo-saxonnes et les conditions de sa redécouverte en France, dans *l'Homme & la Société*, 3 no: 185-186, <https://www.cairn.info/revue-l-homme-et-la-societe-2012-3-page-105.htm>, Erişim Tarihi: 08.06.2021.
- Roberts, J. (2013). Gündelik Hayatın Felsefesi, devrimci praksis ve kültürel kuramın kaderi, Doruk Yayıncılık, İstanbul, ss.171.
- Sağlam, M., Aylaz, R. (2017). Çeşitli Değişkenler Açısından Boşanmış Bireylerin Özellikleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10 Sayı: 51, Ağustos, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1793>, https://www.researchgate.net/profile/Mehmet_Saglam6/publication/319367795_CESITLI_DEGISKENLER_ACISINDAN_BOSANMIS_BIREYLERIN_OZELLIKLERI/links/59c0c65c458515e9cfd825df/CESITLI-DEGISKENLER-ACISINDAN-BOSANMIS-BIREYLERIN-OezELLIKLERI.pdf (Erişim Tarihi, 01.02.2021).
- Saldana, J. (2019). Nitel Araştırmacılar için Kodlama El Kitabı, Pegem Akademi, Ankara, ss.333
- Schutz, A. (1970). on Phenomenology and Social Relations, Edited and with an Introduction by Helmut R. Wagner, the University of Chicago Press, Chicago, ss.327.
- Schütz, A. (1970). On Phenomenology and Social Relations, Edited and with an Introduction by Helmut R. Wagner, the University of Chicago Press, Chicago, ss.327, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=L_E50oryv-cC&oi=fnd&pg=PA1&dq=schutz+phenomenology&ots=514zBuVlvP&sig=cwber1_G9nUwmbOsESgv_tp2sA&redir_esc=y#v=onepage&q=schutz%20phenomenology&f=false, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Schütz, A. (1998) Fenomenoloji ve Toplumsal Bilimler, çeviren: Mehmet Dağ, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: XI, İzmir, ss.141-157, Alfred Schutz, Phenomenology and Social Sciences, Collected Papers içinde, Hague 1962; ilk yayınlanışı, Philosophical Essays in Memory of Edmund Husserl içinde, M. Farber, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1940, https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/4211/1998_11_DAGM.pdf?sequence=1&isAllowed=y, Erişim Tarihi: 10.05.2021.
- Smyanelis, M. (2009). İzmir 1830-1930 Unutulmuş Bir Kent mi? Bir Osmanlı Limanından Hatıralar, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s.280.
- Smynerlis, M. (2003). Coexistence et Réseaux de Relations à Smyrne aux XVIIIe et XIX siècles, *Cahiers de la Méditerranée* [En ligne], 67 | 2003, mis en ligne le 25 juillet 2005, consulté le 12 novembre 2015. URL: <http://cdlm.revues.org/126>, revues.org, p.111-123
- Şen, B. ve Kahraman, F. (2012). “Oyun Hakkının Uzağında Yaşamak: Türkiye’de içgöç ve Çocuk Emegi” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:27, Aralık, ss. 167-189.

- Şenol, D. (2018). *Sembolik Etkileşim*, Net Kitaplık Yayınları, Ankara.
- Tan, M. (2019). "çağlar boyunca çocukluk". *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 22 / 1 (August 2019): 71-88. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000859 / <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/788106>, Erişim tarihi: 13.11.2020.
- Tekin, F. (2015). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Beden ve Habitus, SBARD, yıl 13, Sayı:26, Güz, 2015/2, ss.85-100, https://www.researchgate.net/profile/Ferhat-Tekin-2/publication/348097437_MODERN_ETIK_KARSITI_BIR_DUSUNUR_OLARAK_ZYGMUNT_BAUMAN_VE_POSTMODERN_ETIK_ANLAYISI/links/5ffc2f81a6fdccdc846cf55/MODERN-ETIK-KARSITI-BIR-DueSUENUeR-OLARAK-ZYGMUNT-BAUMAN-VE-POSTMODERN-ETIK-ANLAYISI.pdf , Erişim Tarihi: 08.06.2021.
- Terzi, E., G. (2014). Toplumsal Yapı ile Bireysel Eylem Arasındaki İlişki Bağlamında Pierre Bourdieu'nün Habitus Kavramı, Eğitim Bilim Toplum Dergisi/ Cilt:12, Sayı: 46, Bahar, s: 73-83, <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TwpneU16SXpNdz09>, Erişim Tarihi: 09.06.2021.
- Trom, D. (2018). Phénoménologie et Sciences Sociales. Alfred Schutz, naissance d'une anthropologie philosophique, de Daniel Cefaï, In: Réseaux, volume 17, n:96, 1999. *Communication et Personnes âgées*, 251-255; https://www.persee.fr/docAsPDF/reso_0751-7971_1999_num_17_96_1068_t1_0251_0000_2.pdf, Erişim Tarihi: 12.05.2021.
- Turner, V. (2018). Ritüeller Yapı ve Anti-Yapı, çeviren: Nur Küçük, İthaki Yayınları, İstanbul, ss.230.
- Türkyılmaz, D. (2016). Eğlencenin tadı: Türk ve Macar Kültürlerinde Bayram ve Festival Yemekleri, Tatların Benzer Dünyası: Türk- Macar Ortak Yemek Kültürü, ss.31-37, Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayınları, Ankara , https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/mcrrtr.pdf#page=35, Erişim Tarihi: 22.11.2020.
- Uluocak, Ş. (2018). Bilgi Sosyolojisi Açısından Gerçekliğin Sosyal İnşası Ve Gadamer Hermeneutiği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 135-157. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuefad/issue/37120/428173>, Erişim tarihi: 05.06.2021.
- Ünal, N. (2015). İki Osmanlı Liman Kenti İzmir ve Selanik, İmge Yayınları, Ankara, ss.295.

- Ünal, S. (2018). “Yüzyılın Yeni Bilgi Erişim Çevreleri Tehdit mi Fırsat mı?” Dijital Yerli Gençlerde Aşırı Bilgi Yükü ve Kaygısı”, *Journal of Current Researches on Social Science*, 8(4), s.310-341.
- Wellman, B., Haase, A., Q., Boase, J., Chen, W. (2002). Examining the Internet in Everyday Life, *Keynote address (given by Barry Wellman) to the Euricom Conference on e-Democracy*, Nijmegen, Netherlands, October https://www.researchgate.net/publication/2552018_The_Internet_in_Everyday_Life, (Erişim tarihi: 10.05.2021).
- Yerasimos, S. (2006). Levanten Kimdir?, Avrupalı mı Levanten mi? Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayınları, İstanbul, 29-32.
- Yıldırım, E. (1999). Antony Giddens’in Yapılanma Teorisi, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 1 s. 25-44), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/301063>, Erişim Tarihi: 03.06.2021.
- Yıldız, M. (2012). İzmir Levantenleri Üzerine İnceleme, Turan Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:4, Sayı:13, Kış.
- Yıldız, Ö. (2006). Türkiye’de Çocuk İşçi Sorununun Toplumsal Görünümü, *Journal Of Qafqaz University*, No:18,ss.134-139
- Yılmaz, F.,G.,G. (2015). Almanya’da Yaşayan Türklerin Gündelik Hayat Pratikleri ve Taktikleri; Almanya Aachen Örneği, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi, ss. 283
- Yılmaz, G., G. (2017) Gündelik Hayat Sosyolojisinde Kente ve Kültüre Bakmak; Certeau’cu Bir Taktik Alanı Olarak Kent, Basılmamış Tez, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü - Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Yöre, S. (2008) Osmanlı/ Türk Müzik Kültüründe Levanten Müzikçiler, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Issue 24, s.413-437.
- Yumul, A. (2006). Melez Kimlikler, Yayına Hazırlayanlar: Avrupalı mı Levanten mi?, Yayına Hazırlayanlar: Arus Yumul, Fahri Dikkaya, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.39-50.
- Zavalsız, Y., S. (2011). Türkiye’de Hristiyan Olan Müslümanlar: Psikososyolojik Bir Araştırma (1990- 2010), Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Ali Köse, İstanbul, ss.302.
- Zelengora, G. (2017). Türkiye’deki Pomaklar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Çeviren: Prof. Dr. Zeynep Zafer, Ankara, ss. 208.

İNTERNET KAYNAKLARI

- 1932 Tarihli 2007 sayılı Türkiye’de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun, <https://www.hukuki.net/kanun/2007.13.text.asp>, (Erişim Tarihi: 16.01.2021).
- ABD Büyükelçiliği ve Türkiye’deki Konsolosluklar, 2019 Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu: Türkiye, <https://tr.usembassy.gov/tr/2019-uluslararası-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye/>, Erişim Tarihi: 30.12.2020.
- Beyaz Gazete, Mutfak Tarihinin Levanten Tarifleri Yoğun İlgi Gördü, <http://beyazgazete.com/haber/2011/12/26/mutfak-tarihinin-levanten-tarifleri-yogun-ilgi-gordu-793866.html>, Erişim Tarihi: 22.11.2020.
- Dailywritings.com, anavatan ya da baba vatan <https://www.dailywritings.com/motherland-or-fatherland/>, Erişim tarihi: 16.02.2021.
- Dictionary.com, anavatan baba vatan, <https://www.dictionary.com/e/motherland-vs-fatherland/>, Erişim Tarihi: 16.02.2021.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi Web Sitesi, Temel İlke ve Hedefler, <https://www.diyaret.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//3/diyanet-isleri-baskanligi-temel-ilke-ve-hedefleri>, Erişim Tarihi, 30.12.2020.
- Fête de Pâques, Histoire de Pâques, <https://fetedepaques.com/histoire-et-origine-de-paques/>, Erişim Tarihi: 20.12.2020
- Giorni festivi, festa della repubblica, <https://www.giorni-festivi.it/festa-della-repubblica.php>, Erişim Tarihi: 23.12.2020.
- Gordon Marshall Sosyoloji Sözlüğü, 2005, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 917 sayfa, https://www.academia.edu/9041164/sosyoloji_s%C3%B6zl%C3%BC%C4%9F%C3%BC, Erişim Tarihi: 12.05.2021).
- Göle, N. (2015). Gündelik Yaşamda Avrupalı Müslümanlar Avrupa Kamusal Alanındaki İslam İhtilafları Üzerine Bir Araştırma, Metis Yayınları, İstanbul, ss.283.
- İş Kanunu (4857 Kanun Numarası) 6552 Sayılı Kanun ile Değişik Hali, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857-20140910.pdf>, Erişim Tarihi: 16.01.2021.
- İzmir Özel Fransız Lisesi Web Sitesi, Okulumuzun Tarihi, <https://www.izmirsj.k12.tr/index.php/tr/aday-ogrenci/okulumuzun-tarihi.html>, Erişim Tarihi: 05.01.2021.

Konak İzmir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Web Sayfası,
http://izmirtml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/35/01/868622/icerikler/listele_tarihcemiz.html?CHK=3f783ae482361db4378208326f26567e, Erişim Tarihi: 05.01.2021.

La Croix& Croire, D’où viennent les traditions de Pâques, <https://croire.la-croix.com/Definitions/Fetes-religieuses/Paques/Les-traditions-de-Paques>
Erişim Tarihi: 20.12.2020,

Levanten Tiyatrosu,
<http://levantineheritage.com/pdf/IzmirAmatorLevantenTiyatrosuIzmirLife.pdf>
f, Erişim Tarihi: 18.04.2021.

Levantineheritage,
http://www.levantineheritage.com/pdf/Les_anciennes_familles_italiennes-Willy_Sperco.pdf Erişim Tarihi: 12.05.2022.

NTV Bu diller neden kayboluyor, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bu-diller-neden-kayboluyor,PeyrOXLWZka0BR4WeKf3kA>, Erişim Tarihi: 11.11.2020

Nüfusu: <https://www.nufusu.com/il/izmir-nufusu#yillara-gore-nufus>, Erişim Tarihi: 30.04.2021.

Ömer Demir ve Mustafa Acar, Sosyal Bilimler Sözlüğü, 2005, Liberte Yayınları ISBN 13.975-250-010-2, <http://www.sosyalbilimlervakfi.org/sozluk/>, (Erişim Tarihi: 15.05.2021).

Özel İtalyan Ana ve İlkokulu Web Sayfası, http://italokul.k12.tr/?page_id=2038,
Erişim Tarihi: 03.01.2021.

Sabah gazetesi, 2014, Ersin Kalkan, İzmir’e Demiryolunu ve Işığı Getiren İskoçlar, <https://www.sabah.com.tr/pazar/2014/02/09/izmire-demiryolunu-ve-isigi-getiren-iskoclar>, Erişim tarihi 01.02.2021.

Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edmund Husserl, revize edilmiş hali 2020, ilk yayınlanış tarihi 2003, <https://seop.illc.uva.nl/entries/husserl/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2021).

Süryani Mutfak Kültürü ve Yemekleri, Bilim ve Sanat Vakfı, Bisav e-arşiv, <http://dSPACE.sozlutarih.org.tr/handle/20.500.11834/781>, erişim Tarihi: 17.11.2020

Tarih Vakfı, Sözlü Tarih Kılavuzu, tarhvakfi.org.tr/proje/sozlu-tarih-calismalari/kilavuz-kitaplar-ve-kaynakca/sozlu-tarih-kilavuzu (Erişim tarihi: 20.06.2022)

Thompson’un Motif İndeksi,
<https://archive.org/details/Thompson2016MotifIndex/page/n11/mode/2up>
Erişim Tarihi: 18.04.2020

Türk Dil Kurumu,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a324817c281c8.28214079 (Erişim tarihi: 14.12.2017).

Türk Dil Kurumu,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a32489938a3c5.70553363, (Erişim tarihi: 14.12.2017).

User, İnci ve Rathke, Farklı İnanç Gruplarına...

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/47008989/Farkli_Inanc_Gruplarina_Mensup_Ciftlerin_Cocuklarinin_Deneyimleri_ve_Inanc_Algisi.pdf?1467662135=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DFARKLI_INANC_GRUPLARINA_MENSUP_CIFTLERIN.pdf&Expires=1607344248&Signature=IAQEeyw4Qirm~V2w0hLIUXIOIJJcbD4OIT3omHhtHfVoFyiIbKZswQX8A2uBM1Y9OIB9eAYwcRRvfFpow553yRvFl6R6Ah5oXS8~0qTGipyF7Es9b0HXEA47KeByN02GzVimFxtMU5tnhwuFCUKtiV8FIyzMDZqjD~DT3ToC9rB-LoDIUGr6Mm2KCD5Vo0OlsCz2~gFW2OxYxyB-VG-VBK0Ho~sl~47qZjw9KEGmCLXmNZuJP1iiCt2WMfZ2Kv21C0Hbg3BPu12bNc8xzOtzamHjpboEll6A4SR~wbi808XWAPx~8hYcq15aQx2q0F8a66JmRz-FkKvl-tkT6nvw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA,
Erişim Tarihi: 07.12.2020).

Yeni Asır Gazetesi, Levanten Mutfağı Kitaba Girdi,

<https://www.yeniasir.com.tr/sarmasik/2013/08/11/levanten-mutfagi-kitabagirdi>, Erişim Tarihi: 22.11.2020).

GERÇEKLEŞTİRİLEN GÖRÜŞMELER

Tony ile görüşme: 23.11.2019 tarihinde Didim’de gerçekleştirilmiştir.

Tina ile görüşme: 27.12.2019 tarihinde İzmir’de gerçekleştirilmiştir.

Raimondo ile görüşme: ilk görüşme 14.04.2020, ikinci görüşme 16.04.2020, üçüncü ve dördüncü görüşme 20.04.2020 tarihlerinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Jerry ile görüşme: 17.04.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Monica ile görüşme: 20.04.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Patrizia ile görüşme: 23.04.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Lazzaro ile görüşme: 28.04.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Giorgio ile görüşme: ilk görüşme 29.04.2020, ikinci görüşme: 01.05.2020 tarihlerinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Tomaso ile görüşme: 30.04.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Francesco ile görüşme: 05.05.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Laura ile görüşme: 06.05.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Elena ile görüşme: 08.05.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Silvia ile görüşme: 09.05.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Alberto ile görüşme: 17.05.2020 tarihinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

Salvatore ile görüşme: ilk görüşme 27.05.2020, ikinci görüşme 28.05.2020 tarihlerinde Whatsapp üzerinden görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir.

EKLER

EK1: GÖRÜŞME KILAVUZU

Ek 2: KULLANILAN MOTİF KODLARI LİSTESİ

EK 3: GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

EK1: GÖRÜŞME KILAVUZU¹

Kişisel Bilgiler	Aile Tarihi	Çocukluk ve Gençlik Dönemi	Eğitim	Din	Siyaset	Levanten Kavramı	İş Hayatı	Yetişkinlik Dönemi	Köken Ülkeler ile ilişkiler	İzmir
- İsim - Mesleği - Doğum Yılı - Medeni Durumu - Oturulan Yer - Mezhebi	- Aile büyüklerinden Anadolu'ya gelen ilk kişi (Ülkesi, geliş nedeni, ilk nereye gelmiş, neden gelmiş, mesleği, evliliği, hikayeler) - Soy Ağacı (evlilikleri, yaşadıkları yerler, karşılaştıkları zorluklar, diğer dinlerden insanlarla ilişkiler, köken ülkeyle ilişkiler, İzmir'le ilgili önemli olaylar hakkındaki düşünceleri, diğer akrabalarla ilişkiler) - Ev halkı (anne, baba, kardeşler, ailenin eğitim durumu, meslekleri, kimlerle çalıştıkları, evde konuşulan dil, dışarda konuşulan dil, evlendikleri kişiler, hangi ülkeye kendilerini ait hissettikleri)	- Çocukluğun genel olarak nasıl geçtiği - Ev Yaşantısı (alışveriş yapılan yerler, okul tatilleri) - Yemek - Aile Aktiviteleri (köken ülke ve TC dini bayramlar, milli bayramlar, kitap okuma alışkanlıkları, komşu, akraba ve arkadaş ilişkileri, anne babanın arkadaşları ve ilişkileri, misafirlikler) - Genel olarak anne babayla ilişkiler: Etki ve Disiplin (Katılımcının farklı dinlerden arkadaşlarla ilişkilerine ailenin bakışı, verilen öğütler, Farklı dinlerden arkadaşlıklarda hissedilenler, davranışlar, tabu kelimeler, Levanten arkadaşlarla ilişkiler, cezalar, arkadaşlarla sürtüşmeler, çözüm yolları) - Çocuk Oyunları (kimlerle oynadığı, kimlerle oynanmadığı)	- İlkokul, ortaokul, lise, üniversite (ailenin ve katılımcının bu okulları tercih etme sebebi, okul hakkında düşünceler) - Öğretmenler - Arkadaşlar (gruplaşmalar, dışlanma, okulun ve arkadaşların farklı dinlerden insanlara bakış açıları)	- Mezhep - Anne babanın ibadet sıklıkları ve alışkanlıkları -Katılımcının ibadet sıklığı ve alışkanlıkları -İbadet ile ilgili karşılaşılan sıkıntılar (haç, başkalarının katılımcıya davranışı) -Alınan din eğitimi -Çocuklarının din eğitimi hakkındaki düşünceleri	- Anne ve babanın siyasi görüşleri, oy verme alışkanlıkları - Katılımcının siyasi görüşleri, oy verme alışkanlıkları - Siyasi olaylar (Varlık vergisi, 6-7 Eylül olayları, 12 Eylül darbesi)	- Nasıl tanımlandığı - Yaşanılan yerdeki Levantenler, kökenleri, farklı kökenden gelenler hakkındaki düşünceleri, benzeştikleri, farklılaştıkları yönler - Ortak buluşma yerleri, ilişkileri, dayanışma - Evlilikler - Farklı dinden insanların Levantenlere davranışı, Levantenlerin hissettikleri, güven, stereotip imgeler - Türkleri etkiledikleri alanlar, Türklerden etkilendikleri alanlar - Kültürlerini yaşatma şekilleri - Levantenlerin rahat ya da temkinli davrandıkları alanlar - Diğer gruplara karşı oluşturulan bariyerler, bariyerlerin kaldırıldığı alanlar	-Yarı zamanlı iş -Birlikte çalışılan insanlarla ilişkiler - İş ile ilgili düşünceler - Terfi etme imkanı - Levantenlerin iş bulma kolaylığı	- Evlilik - Çocuklar (Çocukların eğitimi, iş imkanı, konuşulan dil, Çocuklara Türklerle ilişkileri konusunda verilen tavsiyeler, Farklı dinden biriyle evlilik)	-Akrabalar, görüşme sıklıkları, Levantenler hakkındaki düşünceleri - Dil, gazeteler, haberler, spor, sanat, müzik - KÜ vatandaşları ile bezenilen ve ayrılan yönler -KÜ ile çatışmalarda yaşananlar, hissedilenler - Avrupalı ya da Doğulu	- İfade ettikleri - Eski İzmir ve şimdiki İzmir - Yeni yerleşen Avrupalılar, Doğudan göçler ve Suriyeliler hakkındaki düşünceler - İzmir'de Levanten izleri - Kentin ve Levantenlerin Levantenler üzerindeki denetimi

1 Görüşme Kılavuzunun oluşturulmasında Berg ve Lune'ün "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri" adlı kitabından yararlanılmıştır.

Ek 2: KULLANILAN MOTİF KODLARI LİSTESİ²

Dönüşüm Değişim ile İlgili Motifler

- A719.2 Dünya Felaketinin Ardından, yeni bir güneş doğar (After World Catastrophe, New Sun Reappears and Starts New Epoch)
- D20 Kişinin Başka Bir Sosyal Sınıftan Kişiye Dönüşmesi (Transformation to Person of Different Social Class)
- D30 Bir Kişinin Başka Bir Irktan Kişiye Dönüşmesi (Transformation to Person of Different Race)
- D40 Başka Birinin Benzerliğine Dönüşüm (Transformation to Likeness of Another Person)
- D536 Boyundan Zincirlerin Çıkarılması ile Dönüşüm (Transformation by Removing Chains From Neck)
- D640 Gönüllü Dönüşümün Nedenleri (Reasons for Voluntary Transformation)
- D642 Zor Durumdan Kaçmak Amacıyla Dönüşüm (Transformation to Escape Difficult Situation)

Tabu

- C160 Evliliklerle İlgili Tabu (Tabu Connected with Marriage)
- C420.0 Tabu: Olmuş Olaylar Hakkında Konuşmama (Tabu: Not to Speak About a Certain Happening)
- C901 Dayatılan Tabu (Tabu Imposed)
- C400 Konuşma ile İlgili Tabu (Speaking Tabu)
- D510 Tabunun Kırılmasıyla Dönüşüm (Transformation by Breaking Tabu)
- C900 Punishment for Breaking Tabu)
- C498 Konuşma Konusunda Tabu: Yasaklanmış İfade (Speaking Tabu: The One Forbidden Expression)
- C420.2 Gerçekleşmiş Bazı Olaylar Hakkında Konuşmama Tabusu (Tabu: Not to Speak About a Certain Happening)
- C615.2 Kahraman Bazı Göllerde Yüzmemelidir (Hero Not To Swim in Certain Lake)

2 <https://archive.org/details/Thompson2016MotifIndex/page/n11/mode/2up> yararlanılmıştır.

C614.01.03 Yasaklı Yön: Bazı Hatların Dışına Çıkılmaması (Forbidden Direction: Not to Step Outside a Certain Line)

Kimlik

Z136 Kişiselleştirilmiş Medeniyet (Civilization Personified)

F695.3.1 Kısa Süre İçerisinde Yabancı Dilde Okuma ve Yazma Öğrenmekle İlgili Mucizevi Yetenek (Miraculous Ability to Learn to Read and to Write Foreign Language in Short Time)

P192.6 Demanslıların Kafalarını Tıraş Etmek Gelenekseldir. Böylelikle Farkedilirler (Customary to Shave Heads of Demanded so That They May Be Recognized as Such)

D268.0.1 İnsanın Kiliseye Dönüşümü (Transformation Man To Church)

J192.3 Yunanlılardan Gelen Bilgelik (Wisdom From Greeks)

A1482 Dilin Kökeni (Origin of Language)

Toplumsal İlişkiler

P230 Ebeveynler ve Çocuklar (Parents and Children)

P231.3 Anne Sevgisi (Mother-Love)

C441.1 Aile, Oğlunun Kaplan Kılığına Girmesinden Korktuğu için Kaplanları Tartışmaya Cesaret Edemez (Family Dares not Discuss Tigers, Fearing That Son in Form of Tiger Will Return)

P311.5 Dostluk Sözleşmesi (Covenant of Friendship)

P319 Dostluk İşleri (Deeds of Friendship)

P310.1 Arkadaşlar Çocuklarının da Arkadaş Olmasını İsterler (Friends Want Their Children To Be Friends Too)

P311 Yeminli Kardeşler. Arkadaşlar Kalıcı Arkadaşlık Yemini Ederler (Sworn Brethren. Friends Take on Oath of Lasting Brotherhood)

P310.8 Arkadaşlık Sadece Eşitler Arasında Mümkündür (Friendship Possible Only Between Equals)

Hayal Kırıklığı

D700 Hayal Kırıklığına Uğramış Kişi (Person Disenchanted)

EK 3: GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Sıra No	Takma Adı	Cinsiyeti	Doğum Yılı	Yaş	Medeni Durumu	Mesleği	Mezhebi	Eşinin Dini	Eğitim Durumu	Oturulan Yer	Nerenin Levanten'i	Köken Ülke	Pasaport
1	Tony	Erkek	1981	39	Evli	Bankacı	Katolik	Müslüman	Üniversite	Didim	Alsancak	İngiltere	Türk
2	Salvatore	Erkek	1979	41	Evli	Bilgisayar Mühendisi	Katolik	Müslüman	Üniversite	Bornova	Bornova	İtalya	İtalya (Pasaport+ vatandaşlık) Fransa (vatandaşlık)
3	Jerry	Erkek	1981	39	Evli	Öğretmen	Katolik	Hristiyan	Üniversite	Alsancak	Alsancak	İngiltere	İngiliz
4	Tina	Kadın	1951	69	Dul	Tezgâhtar, Bankacı, kuyumcu	Katolik	Hristiyan	Lise	Alsancak	Alsancak	İtalya	İtalyan, Türk
5	Monica	Kadın	1972	48	Evli	Ekonomist	Katolik	Müslüman	Üniversite	Karşıyaka	Karşıyaka	İtalya	İtalyan, Türk
6	Patrizia	Kadın	1967	53	Boşanmış	Sigortacı, resim kursu	Katolik	Müslüman	Üniversite	Karşıyaka	Bayraklı	Fransa, İngiltere, İtalya	Türk
7	Lazzaro	Erkek	1971	49	Evli	Deniz taşımacılığı	Katolik	Müslüman	Üniversite	Güzelyalı	Karşıyaka	İtalya	İtalyan
8	Raimondo	Erkek	1978	42	Evli	Deniz taşımacılığı	Katolik	Müslüman	Yüksek Lisans	Marsilya	Alsancak	İtalya	İtalyan, Türk
9	Tomaso	Erkek	1970	50	Boşanmış	Öğretmen, Turist rehberi	Katolik	Müslüman	Üniversite	Alsancak, Bornova	Alsancak	İtalya	Türk
10	Laura	Kadın	1954	66	Evli	Kimya Mühendisi	Katolik	Hristiyan	Üniversite	Alsancak	Alsancak	Malta	Kısıtlı İngiliz vatandaşlığı, Türk ve İtalyan pasaportu
11	Alberto	Erkek	1960	60	Evli	Yönetici	Katolik	Müslüman	Üniversite	Narlıdere	Bornova	Avusturya-Macaristan	Türk, Alman
12	Francesco	Erkek	1968	52	Evli	Kuyumcu	Katolik	Müslüman	Ortaokul	Bornova	Alsancak	İtalya	İtalyan, Türk
13	Elena	Kadın	1971	49	Boşanmış	Ev Hanımı	Katolik	Hristiyan	Üniversite	Alsancak	Alsancak	İtalya	İtalyan, Türk
14	Silvia	Kadın	1969	51	Boşanmış	Ev Hanımı	Katolik	Müslüman	Lise	Karşıyaka	Alsancak	Malta	Türk
15	Giorgio	Erkek	1944	76	Evli	İhtalat-İhracat	Katolik	Müslüman	Üniversite	Milano	Karşıyaka	İtalya	İtalyan

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Adviye İkbal Baydar

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, 2001

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü,

Yabancı Diller ve Düzeyi

1- Fransızca: B2

2- İngilizce: B2

3- İtalyanca: B2

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar

- 1- Uluslararası Toplantıda Sunularak Tam Metin Olarak Yayımlanan Metin: Adviye İkbal Baydar ve Prof. Dr. Hüseyin Gül, “Değişen Kentleşme Yaklaşımları ve Yavaş Kent Cittaslow” içinde II. Uluslararası Felsefe Kongresi “Şehir ve Felsefe”, 11-13 Ekim, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- 2- Değişen Kentleşme Yaklaşımları ve Yavaş Kent (Cittaslow) Akımı, Yüksek Lisans Tezi, 2013, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.